דער
האלץ אינדוסטריאל

Establecimiento

ACEVEDO S. R. L.

Capital $ 200.000.–

•

OFRECE A LA INDUSTRIA MADERERA SU AMPLIO STOCK DE

Maderas en Chapas

Nogal Italiano
Caoba
Viraro
Petereby
Petereby
Guatambu
Cedro
Roble

PAPEL DE LIJA PARA MAQUINAS LIJADORAS

—— • ——

ACEVEDO 875 **T. E. 55-5169—54-3820**

Talls. Gráf. J. KAUFMAN Corrientes 1976 - Bs. Aires

Digitized by Project Zikaron
Touro University-NY Libraries
www.zikaron.tourolib.org
2024

דער האָלץ-אינדוסטריאַל

אויסגאַבע פון פאַריין פון האָלץ- און אייזן-אינדוסטריאַלן אין ארגענטינע

רעדאַקציע און אדמיניסטראַציע: קאַריענטעס 2783. טעלעפאָן 62-9267 — בועגאָס־אייִרעס

רעדאַקטאָר: ג. סאַפאָושניקאָוו

13טער יאָרגאַנג | יאָרבוך 1953 | בועגאָס־אייִרעס

אינהאלט פון די אפטיילונגען:

א רומפולע פארגאנגענהייט, וואס באצייכנט א דערפאלגרייכע צוקונפט (לייטארטיקל)

פאַריין - און פאך - ענינים (זייט 9 - 37)

מיטארבעטונגען און אינטערוויוען פון:

כוליא לעווין
יונה קאסאף
ראובן רובינשטיין
מאנועל שטיין
לעאן אוורוך
יוסף סטאלאוויטש
יעקב אויפגאנג
לואיס לאוויטמאן
סאלאמאן מאלקעס
יעקב קראוויץ
יצחק וועטשערעבין
ע. זאקהיים
משה קאפלאן
כ. שרייבער

עקאנאמיק און פינאנצן (זייט 41 — 59)

ארטיקלען און אינטערוויוען פון:

דר. כ. וואלעטיטש
הערבערט סטיין
ע. מארטארעל
נ. דאוידאוויטש
באַרים קנאבעל און משה הידערמאן
חיים בעטשער און כוליא נייִמאן

האָלץ- און אָלץ-קונסט (זייט 65 — 81)

מיט ארטיקלען פון פאלנענדיקע מיטארבעטער:

מרדכי בערנשטיין
רפאל שוב
ארכימעקט ל. מ. פעדוטשי
עדמונדא א. דונאטש
א. ב. מאלינאָוו

Digitized by Project Zikaron
Touro University-NY Libraries
www.zikaron.tourolib.org
2024

ליטעראַטור און פּובליציסטיק (זייט 87 — 250)

אַרטיקלען, עסייען, דערציילונגען און לידער פון:

סימאָן רובינם
ג. סאַפּאָזשניקאָוו
א. סוצקעווער
ברוך האַגער
ישראל אַשענדאָרף
ה. רויזענבלאַט
פּ. קאַץ
אַלבערטאָ גערשונאָוו
ב. י. ביאַלאָסטאָצקי
אברהם גאָלאָמב
לייזער אייכענראַנד
שלמה סיימאָן
משה קנאַפּהיים
א. ל. שוסהיים
י. אָקרוטני
אברהם זאַק
מ. יו. לעוויטאָוו
משה עטינגער
מ. שענדעריי
שמחה סנה
יוסף מענדעלסאָן
ה. לייוויק
יצחק יאנאָסאָוויטש
מאַשע שמוקער פּאַיוק
זלמן וואַסערצוג
נפתלי גראָס
פּאַליק לערנער
חיים גראַדע
ל. חיין
ב. דעמבלין
ב. לעווין
מאַנועל גאַלוועז
נאַהאָן מיזשעריצקי
אברהם אייזענבערג
משה כ"ץ
י. פּאַלאַטיצקי

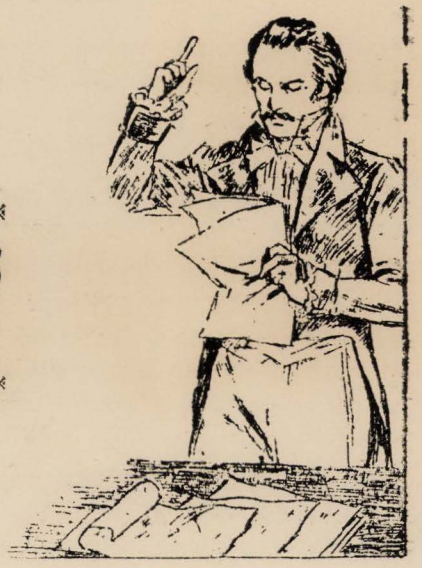
נייע ווערק פון אונדזערע מיטאַרבעטער: (זייט 251 — 256)

„דר. יאַנוש קאָרטשאַק" פון ז. וואַסערצוג
„באַלוטער וועבערס" פון י. אָקרוטני
„אין אומרואיקע צייטן" פון פּאַליק לערנער
„נע־ונד" פון שמחה סנה

יידישע אינסטיטוציעס (זייט 257 — 264)

אַרטיקלען פון:

יעקב וועננראָווער
דוד צוקער

אַ רומפּולע פֿאַרנאַנגענהייט, וואָס באַצייכנט אַ דערפֿאָלגרייכע צוקונפֿט

דעם 9טן יולי 1816, איז אין דער שטאָט טוקומאַן אונטערגעשריבן געוואָרן דער אַקט, וואָס האָט פֿראָקלאַמירט די פֿאָליטישע אומאָפּהענגיקייט פון דעם לאַנד פון פֿרעמדער הערשאַפֿט, און די שאַפֿער פון דער גרויסער היסטאָרישער געשעעניש, וואָס האָבן מיט זייער גייסט אויסגעוואַרעמט דעם אידעאַל, און זייער לעבן איינגעשטעלט אויף צו פֿאַרווירקלעכן די פֿילדורותדיקע אַספּיראַציע פון פֿאָלק, האָבן מיט זייער ביישפּיל אָנגעצונדן די נאַציאָנאַלע באַפֿרייאונגס־שטרעבונגען פון די שכנישע פֿעלקער און מיט זייער הילף האָט אַ גרויסער טייל פונעם דרום־אַמעריקאַנער קאָנטינענט פֿאַרזיכערט און באַפֿעסטיקט זיין נאַציאָנאַלע אומאָפּהענגיקייט.

די פֿאָן פון באַפֿרייאונג, וואָס איז אַזוי מוטיק אויפגעהויבן געוואָרן אויפן קאָנגרעס פון טוקומאַן, האָט אויפגעפלאַטערט ווי אַ סימבאָל פון קאָנטינענטאַלער פֿאַרבריידערונג, פון גאַייניקטן ווילן און פון געמיינזאַמען גורל, וואָס פֿאַרבינדט די פֿעלקער פון דער נייער וועלט.

דער אידעאַל פון באַפֿרייאונג פון פֿרעמדער הערשאַפֿט, וואָס איז פֿראָקלאַמירט געוואָרן אין דעם היסטאָרישן טאָג, האָט צו זיין פולן אויסדרוק געבראַכט די טיפֿהומאַניטאַרע געפילן, וואָס האָבן אינספּיריירט די גרינדער פון דער נאַציע, וועלכע האָבן ברייט געעפנט די טירן פון לאַנד „פֿאַר אַלע מענטשן פון גוטן ווילן, וואָס ווילן בויען זייער חיים אויף דער אַרגענטינער טעריטאָריע". און צוזאַמען מיטן מענטשנשטראָם פון אַלע טיילן וועלט, איז אויך אַריינגעקומען אין דעם לאַנד אַ יידישע איינוואַנדערונג.

אידענטיפיצירט מיטן היסטאָרישן גורל פון לאַנד, איז אונדז טייער זיין רומפּולע היסטאָרישע פֿאַרגאַנגענהייט, וואָס באַצייכנט די וועגן צו אַ דערפֿאָלגרייכער און גליקלעכער צוקונפֿט, וועלכע ווערט פֿאַרווירקלעכט דורך דער פֿראָקלאַמירונג פון דער עקאָנאָמישער אומאָפּהענגיקייט דורכן גענעראַל קאָנגרעס, דעם 9טן יולי 1947, און דורך דעם ערשטן און צווייטן פינפֿיאָרפֿלאָן, וואָס פֿאַרוואַנדלען די גרויסע מעגלעכקייטן פון לאַנד און זיינע נאַטירלעכע רייכטימער, אין „אַ נאַציאָנאַלן פֿאַרמעגן פון פֿאָלק צום וואוילשטאַנד פון אַלע איינוואוינער און פון די אַלע מענטשן פון גוטן ווילן, וואָס ווילן זיך איינלעבן מיט אונדז אין די זעלבע אידעאַלן פון פֿרידן און אַרבעט".

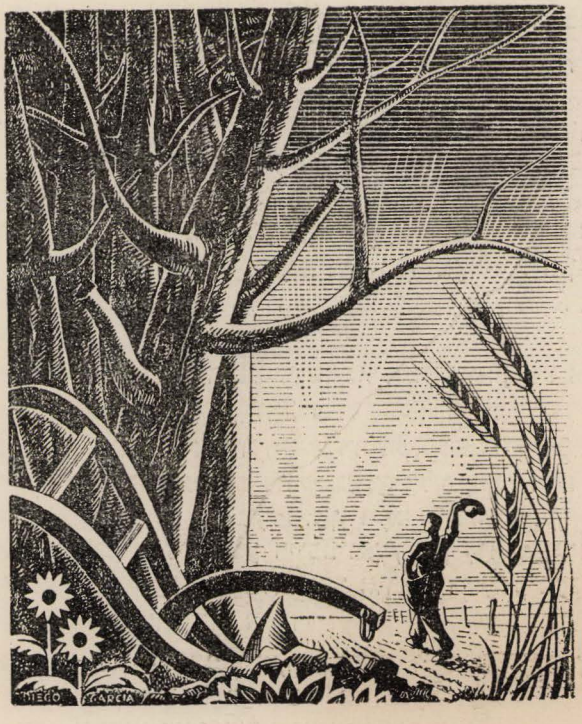
ווי מענטשן פון פֿראָדוקטיוועם אַרבעט, וואָס האָבן אויף דער אַרגענטינער ערד געשאַפֿן קוואַלן פון פֿרנסה פֿאַר פיל טויזנטער פֿאַמיליעס, טראָגן מיר צו אונדזער באַשוידענעם בייטראָג פֿאַר דער עקאָנאָמישער אומאָפּהענגיקייט פון לאַנד און אידענטיפיצירן זיך אין דער שטרעבונג זיך איינצולעבן מיטן אַרגענטינער פֿאָלק „אין די זעלבע אידעאַלן פון פֿרידן און אַרבעט".

דער פּאַריין פון די האָלץ- און אייזן-אינדוסטריאַלן פּייערט דעם היסטאָרישן אַניווערסאַר פון לאַנד מיט אַ פּאַמיליען-צוזאַמענקום פון זיינע מיטגלידער, וואָס קומט פּאַר אין דער נאַכט פון 8טן יולי, וויַ אַ טראַדיציע זייט דער גרינדונג פון דער אָרגאַניזאַציע אין יולי 1940.

אין פּאַרלויף פון די דרייצן יאָר האָט דער פּאַריין זייער פיל בייגעטראָגן פּאַרן וואוילשטאַנד פון דער אינדוסטריע און פּאַר דער אייניקייט פון פּאַך, וואָס בילדעט היינט אַן אינדוסטריאַל-אָרגאַניזאַציע, וועלכע נעמט אַרום אַלע באַלעגאַטים-פּאַריינען פון לאַנד אונטער דער אָנפירונג פון דער „אַרגענטינער האָלץ-פּעדעראַציע".

די אָנוועזנהייט פון פּרעזידענט פון טשילע ביי די חייראָריקע פייערונגען פון 9טן יולי, אין אונדזער לאַנד, גיט אַ טיפן זין פון פאַרווירקלעכונג פּאַר די אידעאַלן פון אַמעריקאַנער פעלקער-פּאַרבריידערונג, וועלכע זיינען געקומען צום אויסדרוק אין די היסטאָרישע טעג פון 1816. און די אחריות פּאַר דער פאַרווירקלעכונג פון צווייטן פינפיאָרפּלאַן, ווי אַ הויכע און ערנסטע נאַציאָנאַלע אַספּיראַציע, דאַרף באַזונדערס דערמאָנט ווערן אין אַזאַ טאָג פּאַר די מענטשן וואָס שטייען ביי דער אָנפירונג פון אַן אינדוסטריע, און וואָס לייגט אַרויף אויף יעדן איינעם אַ פליכט פון פּאַראַנטוואָרטלעכקייט אין דער דערפילונג פון זיין אויפגאַבע.

אינספּירירט אין די אידעאַלן פון יולי 1816 און 1947, וועט אונדזער דור דערפילן זיין היסטאָרישן פליכט, און צוזאַמען מיטן גאַנצן פּאָלק פייערן מיר דעם אַניווערסאַר פון דער אַרגענטינער רעפובליק ווי אַ סימבאָל פון פרייהייט און אייניקייט, וואָס פּאַרבינדט אַלע אייניוואוינער פון דעם לאַנד אין זיין שטרעבונג צו באַפעסטיקן זיין פּאָליטישע פרייהייט, עקאָנאָמישע אומאָפּהענגיקייט און סאָציאַלע גערעכטיקייט.

כּאַריין = אין
פּאַך = ענינים

אינהאַלט פון דער אַפּטיילונג:

כוליאַ לעווין / צו די יידישע מעבל-פאַבריקאַנטן — — — — — — — — 9

יונה קאסאַף / דער בר-מצוה אַניוועַרסאַר פון פּאַריז — — — — — — — 11

ראובן רובינשטיין / אונדזער עקאָנאָמישער און גייסטיקער המשך — — — 15

מאַנועל שטיין / דער אָנטייל פון פּאַריז אין פּאַריזניקטן קאַמפּיין פאַר מדינת ישראל — — — — — — — — — — — — — — — — — — 17

לעאָן אוורוך / אונדזער זשורנאַל — — — — — — — — — — — — — — 19

יוסף סטאַלאָוויטש / אַ קרעדיט-קאָסע — — — — — — — — — — — — 21

יעקב אויפגאַנג / די לאַגע אין דער האַלץ- און אייזן-אינדוסטריע — — — 23

לואים לאַוויטמאַן / אַ קאָאָפּעראַטיוו צום אויסקויף פון רוי-מאַטעריאַלן — — 25

סאַלאָמאָן מאַלקעס / אַרבעטן מיט חשבון און לעבן מיט האָפענונג — — — 27

יעקב קראַוויץ / דרייצן יאָר אַרבעט פון פּאַריז — — — — — — — — 29

יצחק וועטשערבין / פּרנסה, קיום און המשך — — — — — — — — — — 31

ע. זאקהיים / דער יידישער מעבל-פאַבריקאַנטן פּאַריז אין מאַנטעווידעאָ — 33

משה קאַפּלאַן / פּראָבלעמען פון דער מעבל-אינדוסטריע — — — — — — — 35

כ. שרייבער / די מיסיע פון פּראָפעסיאָנעלע אָרגאַניזאַציעס — — — — — 37

צו די יידישע מעבל־פאַבריקאַנטן

אַ וואָרט פון פּרעזידענט פון פּאַריז, ה׳ כּוליאַ לעווין

זייער השובע מיטגלידער:

עס וועלט היינט דרייצן יאָר זייט עס עקזיסטירט אונדזער אָרגאַניזאַציע. לויט דער יידישער טראַדיציע איז עס אַ בר־מצווה אַניווערסאַר, אַ סימבאָל פון פּוליעריקייט און זעלבסטשטענדיקייט. דער פּאַריין האָט אין פאַרלויף פון די יאָרן אַן איבערריים געדינט די אינטערעסן פון אונדזער פאַך, האָט דערפילט זיין מיסיע מיט דער יידישער געזעלשאַפט, און מיט ממשותדיקע מעשים דערגרייכט און קאַנסאָלידירט זיין פּרעסטיזש אַלס וויכטיקע און פאַראַנטוואָרטלעכע אינדוסטריאַלן־אָרגאַניזאַציע און יידישע אינסטיטוציע.

דער פּאַריין איז געגרינדעט געוואָרן אין אַ צייט וועלן די מעבל־בראַנזשע, ווי בכלל די אינדוסטריע, האָט אַנגעהויבן גיין בארג־אַרויף אין אַ פּעריאָד פון וואויל־שטאַנד, וואָס האָט באַגינסטיקט אַלע ווירטשאַפּטס־צווייגן פון לאַנד. דער אויפשטייג איז אָבער אויך געווען פאַרבונדן מיט אַ גאַנצער ריי ערנסטע פּראָבלעמען און אומצייליקע שוועריקייטן. עס האָבן אויסגעפעלט רוי־מאַטעריאַלן, עס האָט נאָכדעם שטאַרק זיך געפילט אַ מאַנגל אין געניטע אַרבעטסקראַפט, און עס איז נאָך שטאַרק געווען די טראַדיציאָנעלע אָפּהענגיקייט פון פאַבריקאַנט אַזוי מצד דעם רוי־שטאָפן־צושטעלער ווי אויך מצד דעם מעבל־סוחר, וועלכע פלעגן אַראָפּנעמען די גרעסטע און זיכערסטע פאַרדינסטן פון אונדזער פּראָדוקציע.

די מיטגלידער, וועלכע שטייען נאָענט צום פּאַריין און וועלכע האָבן נאָכגעפאָלגט זיין טעטיקייט, ווייסן זייער גוט, אַז אונדזער אַרגאַניזאַציע איז געשטאַנען אויף דער וואָך און האָט מיט אַלע מעגלעכקייטן אין איר רשות אַרויסגעהאָלפן דעם פאַבריקאַנט אין זיין טאָג־טעגלעכן קאַמף בייצוקומען די שוועריקייטן, זואָס האָבן זיך פּרעזענטירט אין דער אַרבעט. דער פּאַריין האָט געקויפט מאַטעריאַלן וואָס האָבן אויסגעפעלט אויפן מאַרק, האָט אין אַ גרויסער מאָס אָפּגעשאַפן די קאַמפּעטענץ איבער אַרבעטער, האָט אַריינטירט אין די פּרייזן, האָט געמאַכט אַ סוף צו דער נאָכמאָכונג פון מאָדעלן, האָט געשאַפן אַן אַטמאָספער פון קאָלעגיאָלער צוזאַמענאַרבעט אין פאַך, און האָט דערהויבן די ווירדע און פּרעסטיזש פון פאַבריקאַנט אין דער קאַמערן און אינדוסטריע.

דער פּאַריין האָט אויך ווירדיק פאַרטראָטן אין פאַרטיידיקט די אינטערעסן פון יידישן פאַבריקאַנט

אין דער אָרגענטינער פעדעראַציע פון דער האָלץ־אינדוסטריע, וועלכע נעמט אָרום אַלע באַלעבאָטים־פאַריינען פון לאַנד, שטייט אין פאַרבינדונג מיטן אַרבעטער סינדיקאַט און רעפּרעזענטירט די מעבל־בראַנזשע פאַר די מלוכה־אינסטאַנצן. אונדזערע פאַרטרעטער אין דער פעדעראַציע זיינען שטענדיק געשטאַנען אויף דער וואַך און האָבן אין אַלע פאַלן פאַרשטאַנען מיט ווירדע צו פאַרטיידיקן די אינטערעסן פון יידישן פאַבריקאַנט אַזוי אין די פילצאָליקע אינטערווענצן ביי פאַרשיידענע מיניסטעריומס ווי אויך אין די פאַרהאַנדלונגען ביים שליסן די אַרבעטס־קאָנווענציומס.

אין דער דערפאָלגרייכער אַנטוויקלונג פון מעבל־פאַך אין בוענאָס־אייראָס האָט אַ גרויסן חלק די עקזיסטענץ און דער אויפטו פון פּאַריין, וואָס איז אַ פאַקטאָר פון האַרמאָניע און אייניקייט און אַן אַדרעס פון אַן אינסטיטוציע, וואָס רעפּרעזענטירט אַן אַרגאַניזירטן און וויכטיקן פאַך. אין פאַרלויף פון די דרייצן יאָר האָט דער פּאַריין זיך דערַאַבערט אַ באַרעכטיקטע אָנערקענונג, וואָס האָט אויף פאַרשיידענע אופנים באַגינסטיקט די מיטגלידער. דער אָנטייל פון אונדזערע טוער אין פאַרשיידענע אינסטיטוציעס, אונדזער בייטראָג פאַר מדינת ישראל און פאַר די לאָקאַלע אָנשטאַלטן, האָט געגעבן דער מעבל־בראַנזשע חשיבות אין דער יידישער געזעלשאַפט און אַ גרויסן אָנזען אין דער יידישער געזעלשאַפט.

אין פאַרגלייך מיט די יאָרן פון וואויל־שטאַנד מערקט זיך אין די לעצטע מאָנאַטן אַ שוואַכערע נאָכפראָגע אויף סחורה, און די אַלגעמיינע עקאָנא־

מישע סיטואציע, וואס האָט אומפאַרמיידלעך אויך באַרירט די מעבל־בראַנזשע, האָט אויך זיך אָפּגע־רופן אויף דער פינאַנציעלער סיטואציע פון פאַריין. מיר שטויסן זיך אָן אויף שוועריקייטן צו דעקן דעם בודזשעט. אין דער שטרעבונג צו בעסערן די באַדי־נונג פון די מיטגלידער, זיינען גרעסער געוואָרן די הוצאות פון דער אינספּיטאַציע, בעת די הכנסות זיי־נען נישט געוואַקסן אין דער זעלבער פּראָפּאָרץ. די פאַרוואַלטונג האָט אונטערגענומען אַ גאַנצע רייַ אי־ניציאַטיוון, און מיר שטייען פאָר וויכטיקע אויפ־גאַבן, וואָס פאַדערן די מיטאַרבעט און די מיטהילף פון אַלע מיטגלידער.

מער ווי שטענדיק איז היינט נייטיק אַנצוהאַלטן די אייניקייט און באַפעסטיקן די פאַזיציעס, וועלכע זיינען דערגרייכט געוואָרן דורך די דרייצן יאָר אום־דערמידלעכער און שווערער אַרבעט. איך אַפּעליר צו די מיטגלידער, ווי בכלל צו אַלע אינדוסטריאַלן פון דער מעבל־בראַנזשע, ענגער זיך צוזאַמיר־צן צו אַ סטרייטערן פראָנט, כּדי צו זייער אינסטיטוציע, וועלכע האָט אַזוי ווירדיק אויס־געטראָגן דעם לאַנגיאָריקן קאַמף פאָר די וויטאַלסטע אינטערעסן פון דער מעבל־אינדוסטריע, און וואָס האָט אויך צו פאַרצייכענען אין איר אַקטיוו בא־דייטנדיקע אויפטוען פאָר דער יידישער געזעלשאַפט.

מיר שליסן דעם בר־מצווה פּעריאָד פון פאַריין מיטן באַוואוסטזיין צו האָבן דערפילט אונדזער פליכט מיט גרויס דערפאָלג, אַזוי לגבי דעם פאַך, ווי אויך לגבי דער יידישער געזעלשאַפט. ווי אַן אָרגאַני־זאַציע פון יידישע אינדוסטריאַלן האָבן מיר פאָר־שטאַנען צו אַנטוויקלען אונדזער טעטיקייט, וואָס די לאַקאַלע יידישע אינסטיטוציעס און פאָר מדינת ישראל.

מיר טרעטן אַריין אינעם פערצנטן יאָר עקזיס־טענץ אינספּירירט אין דער האָפענונג, אַז דאָס יונגע און רייכע לאַנד, וועלכעם איז אַנגעלאַדן מיט נא־טירלעכע עשירות און גרויסע שעפערישע פּאָטענצן, וועט לייכט לייזן די צייטווייליקע עקאָנאָמישע שוו־ריקייטן, און אַן אינטענסיווע טעטיקייט וועט ווידער פאַדערן דעם מאַקסימום פּראָדוקטיוויטעט אין אַלע אינדוסטריע־צווייגן. אין פאַרגלייך מיט פיל אַנדערע לענדער פאַרנעמט אַרגענטינע אַ פּריוווילעגירטע פּא־זיציע, אַזוי מיטן אַלגעמיינעם צושטאַנד פון איר עקאָנאָמיק ווי אויך מיטן לעבנס־ניווא פון איר בא־פעלקערונג. מיר האָבן דעריבער געגרונדעט צו באַטראַכטן מיט אַפּטימיזם די נאָענטסטע צוקונפט, און פאָרזעצן אונדזער אַרבעט מיטן עקשנותדיקן ווילן צו באַפעסטיקן די ביז־איצטיקע דערגרייכונגען, און נאָך מער פאַרברייטערן די פאַטענץ פון דער מעבל־בראַנזשע און דעם איינפלום פון פאַריין אין די עקאָנאָמישע און געזעלשאַפטלעכע קרייזן.

ביי דער געלעגנהייט פון אַניוווערסאַר פון אונדזער פאַריין דריק איך אוים מיינע בעסטע וואונטשן פאַרן פערזענלעכן וואוילשטאַנד פון די מיטגלידער און פאַרן פראָגרעס פון זייערע אונטערנעמונגען. זאָל וואוילשטאַנד און גליק הערשן אין דעם פרידלעכן לאַנד, אין וועלכן די יידישע קאָלעקטיוויטעט אַנט־וויקלט אויף אַלע געביטן אַן אינטענסיווע און פרוכט־באַרע טעטיקייט, וואָס פאַרשאַפט כבוד אונדזער פאָלק און העלפט אויך מיט איר דעם אויפבוי פון מדינת ישראל.

דער בר־מצווה אַניוועַרסאַר פון פאַריין

פון יונה קאַסאַף

חשובע קאָלעגן, מיטגלידער און פריינט פון פאַריין פון האָלץ און אייזן־אינדוסטריאלן: אין אַ געהויבענער שטימונג און מיט אַ באַזונדער צופרידנקייט נעמ איך היינט אַ וואָרט אויף דער טריבונע פון אונדזער אינ־סטיטוציע, „דער האָלץ אינדוסטריאל". מיר פייערן היינט דעם דרייצנטן אניוועַרסאַר פון אונדזער פאַריין, און די דאָטע האָט גאָר אַ באַזונדער אָפּגלאַנץ, אַ ספּע־ציעלע באַדייטונג. לויט אונדזער טראַדיציע ווערט אַ יינגל צו דרייצן יאָר אַ בר־מצווה, עס הייסט, ער ווערט זעלבסטשטענדיק און קען צוגערעכנט ווערן צו אַ מנין. דאָס זעלבע איז אויך מיט אַזאַ יידישער אינסטיטוציע ווי אונדזער פאריין, וועלכער האָט דערגרייכט זיין פול־יאָריקייט אין יידישן לעבן, און וואָס האָט אין פאַרלויף פון די דרייצן יאָר עקזיסטענץ זייער פיל בייגעטראָגן פארן פאך און פארן יידישן לעבן.

פאר מיר פערזענלעך איז דער אניוועַרסאר פון פאַריין אן אמתע שמחה. ווייל דער פאריין איז ביי מיר אין שטוב געבוירן געוואָרן; פון מיין שטוב איז ער אַרויס און היינט פראָווען מיר שוין זיין בר־מצווה. מיט אַריבער דרייצן יאָר צוריק איז עס געווען, וען אויף דער איניצי־אַטיוו פון פריינט יעקב קראָוויץ, האָבן ביי מיר אין שטוב זיך פאַרזאמלט אַ קליינע גרופּע מעבל־פאַבריקאַנ־טן, וועלכע האָבן באַשטימט צו גרינדן דעם פאַריין. און דאָס דאָזיקע קערנדל וואָס מיר האָבן דאן — אין אָנהויב 1940 — פאַרזייעט האָט געגעבן גוטע פרוכט. אין פאַר־לויף פון די יאָרן איז דער פאַריין געוואָקסן און זיך אַנטוויקלט, ווייל די מענטשן וועלכע זיינען געשטאַנען ביי דער אָנפירונג פון פאריין האָבן אריינגעלייגט זייער פיל אַרבעט און ענערגיע אין דער דאָזיקער אינסטיטו־ציע.

אויף דער ערשטער גרינדונגס־זיצונג פון פאריין, וועלכע איך האָב געהאט דעם כבוד צו האָבן אין מיין הויז, איז דער עיקר געדאַנק געווען אן אַרגאַניזא־ציע וואָס זאָל פאַרטיידיקן די גרעמיאַלע אינטערעסן פון דער מעבל־בראַנשע. אָבער שוין דאן האָט עמיצער אַרויסגעזאָגט אַ געדאַנק, אַז די מעבל־פאַבריקאַנטן דאַר־פן אויך אַרויסווייזן אַן אינטערעס און נעמען אַן אָנטייל אינעם יידישן געזעלשאַפטלעכן לעבן. און אָזוי איז עס געווען, דער פאריין איז אַ גרעמיאַלע אינסטיטוציע, אָבער ער האָט אויך אַנטוויקלט אַ בריי־פאַרצווייגטע געזעלשאַפטלעכע טעטיקייט און האָט געשלאָגן טיפע וואָרצלען אין יידישן לעבן פון בוענאָס אייראס.

אין דער אַלטער היים זיינען אייניקע פון אונדז געווען

פשוטע באַלמעלאָכעס. ווייל די עלטערן זיינען געווען נישט קיין פארמעגלעכע מענטשן און האָבן זייערע קינ־דער נישט געקענט לערנען, זיינען זיי געוואָרן אַרבעטער. און אָט די דאָזיקע באַלמעלאָכעס און אַרבעטער, וואָס זיינען אין בוענאָס אייראס געוואָרן פאַבריקאַנטן אין דער האָלץ און אייזן־אינדוסטריע, זיינען עס די יעניקע וואָס טוען אין דעם לאנד וויכטיקע יידישע אַרבעט, זיי בויען יידישע אינסטיטוציעס, זיי האַלטן אויס שולן, זיי רייַדן און לעבן יידיש, און זיי דערציען זייערע קינדער אין יידישן גייסט.

אין דער אַלטער היים האָט דער באַלמעלאָכע קיין דעה נישט געהאט. ער האָט שווער און ביטער געארבעט אויפן שטיקל ברויט פון אינדערפרי ביז שפּעט ביינאַכט. מען האָט אים נישט געגעבן קיין מעגלעכקייט זיך צו בילדן און ער האָט קיין צייט נישט געהאט אַנטיילצונע־מען אין קהלשן לעבן, ערשט אין דער נייער וועלט האָט זיך אַרויסגעוויזן, אַז דער יידישער אַרבעטס־מענטש איז פול מיט שפּעפּערישער און מיט יידישער ענערגיע, און ווי נאָר ער האָט באַקומען די מעגלעכקייט האָט ער אויפ־געבויט אַ שיינעם יידישן לעבן פאר זיך און אויך פאַר די קומענדיקע דורות. בוענאָס אייראס, מיט אירע פיל הונדערטער יידישע אינסטיטוציעס, איז אין אַ גרויסער מאַס אן אויפטו פון דעם יידישן פאַלקס־מענטשן.

די צייט שטייט נישט אויף איין אָרט, פאַר די לעצטע עטלעכע צענדליק יאָר האָט די וועלט דורכגעמאַכט אַ גרויסן פראָגרעס, אין ארגענטינע, באַזונדערס, הערשט אַ דעמאָקראַטישער גייסט, דער באלמעלאָכע ווערט מער

נישט איגנאָרירט, און לאָזט זיך נישט איגנאָרירן. דערי־
בער האָט אונדזער פאַריין, אויסער זיינע גרעמיאלע אינ־
טערעסן, אויך זיך פאַרינטערעסירט מיטן געזעלשאַפט־
לעכן לעבן. מיר בויען און העלפן אויסהאלטן די יידישע
אינסטיטוציעס, און מיר ווילן אז אויך אונדזערע מענטשן
זאָלן שטיין בייַ זייער אָנפירונג און אז אויך אונדזער
וואָרט זאָל געהערט און רעספעקטירט ווערן. נישט
נאָר מיט יחוס קען מען קומען צו דער יידישער געזעל־
שאַפט, נאָר דער עיקר — מיט אַרבעט, ווייל מען בויט
און מען שאַפט נישט מיט קיין שיינע נעמען, נאָר מיט
שיינע מעשים.

און מיר שאפן נישט נאָר פאַר זיך, נאָר פאַר טוי־
זנטער אַנדערע און פאַרן גאַנצן יידישן ישוב. אין אונד־
זערע פאבריקן ארבעטן פיל טויזנטער אַרבעטער, און
מיט אונדזער מאַטעריעלן בייטראָג און פערזענלעכער
אַרבעט אין די יידישע אינסטיטוציעס איז געשאפן גע־
וואָרן די באזע פאַר אַ פולן יידישן לעבן. ווייל מיר האָבן
אויסגעבויט נישט נאָר עקאָנאָמישע און פינאנציעלע אינ־
סטיטוציעס, נאָר אויך פילאנטראָפישע, רעליגיעזע, דער־
ציערישע און קולטורעלע.

מיר האָבן אויסגעבויט אַ פאריין און מיר האָבן אויך
געשאפן אַ יידישן זשורנאל. און אונדזער זשורנאל האָט
ענינים פון פאך און ער האָט אויך יידישע ליטעראטור.
מיר האָבן אויף אונדזער טריבונע אַזוי ארום פאַריינ־
דעם יידישן פאבריקאנט מיטן יידישן שרייבער. מיר
פארטיידיקן די עקאָנאָמישע אינטערעסן פון פאך, אָבער
מיר האָבן אויך אין זינען די אינטערעסן פון דער יידי־
שער קולטור. אוודאי זיינען אונדז טייער די פאַבריקן,
אין וועלכע מיר האָבן אַריינגעלייגט אַ גאַנץ לעבן; אָבער
עס איז אונדז אויך טייער דאָס יידישע לשון, וועלכעס
מיר רייַדן, און מיר ווילן אז אויך אונדזערע קינדער זאָלן
גיין אויף יידישע וועגן.

די דרייצן יאָר אַרבעט פון פאריין איז די בעסטע דע־
מאָנסטראציע, אַז מיר האָבן געבויט נישט נאָר פאַר זיך,
נאָר אויך פאר פיל אַנדערע, און פון אונדזער אַרבעט
געניסט דער גאַנצער יידישער ישוב אין לאנד און אויך
מדינת ישראל פאַר וועלכער דער פאריין ארבעט אקטיוו
דורך זיין סובקאָמיסיע פון פאריניקטן קאמפיין.

און נאָך איין זאך איז זיכער וויכטיק אַנצעווייזן: דער
פאריין איז זייער אַ גוטע שול, וואָס האָט אויסגעבילדעט
און אַרויסגעגעבן אַ סך גוטע געזעלשאַפטלעכע טוער,
וועלכע זיינען פארטראָטן אין אַלע יידישע אינסטיטו־
ציעס: אין די בענק, אין שפיטאָל, אין די שולן, אין
„אָרט", אין דער קהילה, אין דער ליגע קעגן טובערקולאָז,
און אין פיל אַנדערע, די אַלע מענטשן האָבן דורכגע־
מאַכט אַ שול אין פאַריין, דאָ האָבן זיי געמאַכט זייערע
ערשטע געזעלשאַפטלעכע טריט, דאָ האָבן זיי זיך צו־
געווויינט צו פטרן נעכט אויף קהלשע זאכן, דאָ האָבן
זיי זיך צוגעוואוינט צו געבן און אויך צו נעמען בייַ אַנ־
דערע, דאָ האָבן זיי זיך אויסגעלערנט צו דיינען דעם
כלל און ארבעטן מיט איבערגעבנקייט און פאַראנט־
וואָרטלעכקייט.

אונדזערע מענטשן זיינען מענטשן מיט ברייטע פליי־
צעס, זיי זיינען געווויינט צו שווערער אַרבעט, צו פאר־
אנטוואָרטלעכקייט און שרעקן זיך נישט צו נעמען אויף
זיך פאראנטוואָרטלעכקייט. טאַקע אפשר נישט קיין גע־
לערנטע אָבער ווי ארבעטס־מענטשן האָבן מיר אַ פּראק־
טישן חוש און אַ געזונטע פארשטענדעניש פאַר זאכן,
און דאָרט וואו אונדזערע מענטשן זיינען טעטיק ביי דער
אַרבעט, דאָרט איז זייער בייטראָג זייער אַ וויכטיקער
פאַר די יידישע אינסטיטוציעס.

און ווייל מיר זיינען מענטשן מיט אַ געזונטן פּראק־
טישן חוש, וואָס האָבן געקענט אויפבויען פאָבריקן און
וואָס האָבן געקענט אויפבויען אינסטיטוציעס, פאַר־
שטייען מיר אויך זיך אַרומצורינגלען מיט ווערטפולע
מיטארבעטער, וועלכע מיר דארפן אין דער טאָג־טעגלע־
כער אַרבעט. מיר שאצן אָפּ און רעספעקטירן מענטשן
מיט פעאיקייטן און מיט גוטן ווילן צו דער אַרבעט.
דערפאר טאַקע אַרבעט מיט אונדז אין פאַרלויף פון די
גאַנצע דרייצן יאָר אונדזער כערענטע און רעדאקטאָר
פון דעם זשורנאל, וועלכער טוט זיין ארבעט מיט ער־
לעכקייט און איבערגעבנקייט, און וועלכער ווערט פון
אונדז געשעצט וויייל אויך ער פאַרשטייט מענטשן צו
רעספעקטירן, און דערפילן זיינע פליכטן מיט ליבע און
אידעאליזם, פונקט ווי מיר אַלע טוען עס.

איך האָב אויסגעדריקט מיינע געפילן אין שייכות
מיטן בר־מצווה אניווערסאר פון פאריין, וואָס איז פאַר
מיר אַ גרויסע פערזענלעכע סאטיספאקציע, ווייל דער
פאריין איז געגרינדעט געווארן ביי מיין פאַמיליען־טיש.
איך האָב די דאָזיקע געשעענישן געפייערט מיט אַ מסיבה
ביי מיר אין שטוב צו וועלכער עס זיינען איינגעלאדן
געווארן כמעט אַלע וועלכע זיינען געווען ביי יענער ער־
שטער היסטאָרישער זיצונג מיט דרייצן יאָר צוריק, צו־
זאמען מיט אייניקע פריינט און היינטיקע טוער פון פאַ־
ריין. איך גלויב דעריבער, אַז איך בין באַרעכטיקט
אַרויסצובערענגען די דאָזיקע געדאנקען און געפילן אויף
די בלעטער פון דער אויסגאבע.

עס בלייבט מיר נאָך צוגעבן ביי דער געלעגנהייט, ווי
אַ קאַסיר פון פאריין, אַז די פינאנציעלע לאגע פון דער
אינסטיטוציע איז לעצטנס נישט איבעריק קיין גוטע און
מיר וועלן דעריבער מוזן העכערן דעם מיטגלידס־אָפּצאָל.
די מיטגלידער דארפן אויסהאלטן זייער פאריין, וועלכער
האָט מיט אַלע זיינע מעגלעכקייטן פאַרטיידיקט זייערע
אינטערעסן און זיי געגעבן אָנזען און כבוד אין דער
יידישער געזעלשאַפט. די פאַרוואלטונג טוט דעם מאַק־
סימום, מען שפאָרט נישט קיין מי און קיין געלט, און
אפטמאל לאָזט מען זיך נעגוג קאָסטן אַבי נישט אָנצו־
רירן די קאסע פון פאריין, אָבער די צייט איז היינט אַזאַ,

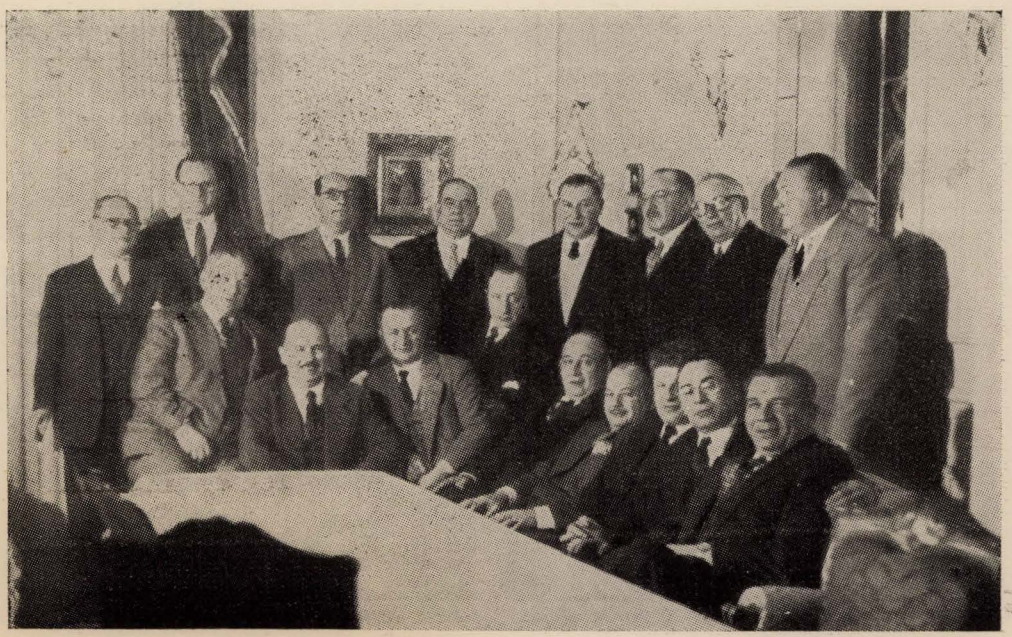
אז די קאָלעקטיוו־קויפן פון פאריין האָבן געמוזט ווערן קלענער, און דער גאַנצער בודזשעט פון דער אינ־סטיטוציע מוז אויסגעהאלטן ווערן פון די מיטגלידער.

און דער בודזשעט אונדזערער איז געוואקסן. מיר האָבן אייגנעפירט אַ יורידישע סטודיע, וועלכע באַדינט די מיטגלידער אומזיסט, אָבער דעם פאריין קאָסט עס געלט. אויך די פעדעראציע פון דער האָלץ־אינדוסטריע בעמט ביי אונדז צו אַ פערטחלק פון דער קוואָטע וועלכע ווערט איינקאסירט פון די מיטגלידער; אויסער דעם, שאַפט זיך אין איצטיקן מאָמענט אַ דרינגענדיקע נויט־ווענדיקייט אויסצובעסערן די באַדינונג מיט קאָמערציע־לע אינפאָרמעס. מיט דריי יאָר צוריק איז יעדער קליענט געווען גוט, היינט זיינען אַ גרויסער טייל נישט גוט. די פאַבריקאנטן בעטן דעריבער אינפאָרמעס, און מיר דאר־פן אַוועקשטעלן אַ ספּעציעלן מענטשן, וואָס זאָל די אינ־פאָרמעס באַדינען. דאָס אַלץ איז פאַרבונדן מיט נייע אויסגאבן.

און די אויסגאבן זיינען נויטיק. אַ באַלעבאַטים־פאריין קען נישט אויסקומען אָן אַ יורידישער סטודיע, און מיר האָבן אַ זייער גוטן פראָפעסיאָנאל, אין די טעג ווען עך אטענדירט אין פאריין וואַרטן שוין אויף אים אַ סך מענטשן ווי אַמאָל אויף אַ רבין. אַ סימן אז די דאָזיקע סעקציע איז נוצלעך און נויטיק. אויך די פעדעראציע מוזן מיר האָבן, ווייל מיר קענען נישט פראַווען שבת פאַר זיך, מען דארף זיין צוזאמען מיט אַלע באַלעבא־טים פאַריינען פון לאנד, וועלכע זיינען אַלע אָנגעשלאָסן און האַלטן אויס די פעדעראציע, וועלכע רעפּרעזענטירט די גאַנצע האָלץ־אינדוסטריע פון ארגענטינע פאַר די רעגירונגס־ אָרגאנען און פירט אָן מיט די פאַרהאנדלונ־גען ביים שליסן די קאָנווענציומס מיט די ארבעטער.

צוליב די אַלע אויסגערעכנטע מאָטיוון וועט דער פאַ־ריין מוזן העכערן דעם מאָנאטלעכן אָפּצאָל, און איך בין טיף איבערצייגט, אַז די מיטגלידער וועלן די העכערונג גערן אָננעמען. דער פאריין גיט טאַקע נישט קיין פרנסה, אָבער ער העלפט זייער אַ סך אין דער פרנסה. היינט קען אַ פאַבריקאנט זיך נישט שטעלן מחוץ למחנה, מען דאַרף זיין אינווייניק, מיט אַלעמען, מיט קאָלעגן, ווייל צוזא־מען איז מען שטארקער און חשובער ביי זיך און ביי יענעם. אַפילו די מעדיצינישע קאָנסולטאָריע האָבן די מיטגלידער פיל ביליקער דורכן פאריין. און אויף ווייי־טער וועט דער פאריין נאָך מער קענען בענעפּיסירן זיי־נע מיטגלידער.

איז ווינטש איך צום סוף אַלע קאָלעגן א גוט און גליקלעך יאָר, לאָמיר דערלעבן צו פייערן נאָך אַ סך אזעלכע אַניווערסארן פריוואטע און געזעלשאַפטלעכע, און זאָל אונדזער אינדוסטריע ווייטער זיך אנטוויקלען און פראָגרעסירן צום גליק פון די אַלע וועלכע זיינען באַשעפטיקט אין אונדזערע פאַבריקן און צום גליק פון דעם לאנד אין וועלכן מיר לעבן.

אַ מסיבה אין הויז פון ה' יונה קאָסאָף לכבוד דעם בר־מצוה אַניווערסאַר פון פאַריין

די פאַרזאַמלטונג פון פאַריין, אונטערן פאַרזיץ פון ח' כוליאָ לעווין

אונדזער עקאָנאָמישער און נייסטיקער המשך

פון ראובן רובינשטיין

עס זיינען אַוועק דורות ווען ס׳איז קיינעם נישט געלעגן אין געדאַנק צו שרייבן און ריידן, און בכלל זיך אינטעראַסירן, מיטן המשך פון אַ יידישן פאָלק. ווייל עס איז געווען נאַטירלעך, אַז אַלע צווייגן פון יידישן לעבן זאָלן איבערגיין בירושה צו די קינדער, סיי פון רעליגיעזן, גייסטיקן און עקאָנאָמישן כאַראַקטער. ס׳איז דעריבער נישט געווען קיין פראָבלעם און מען האָט נישט געדאַרפט טראַכטן וועגן המשך. אין די שטעטלעך און שטעט וואו עס האָט געלעבט דער יידישער בעל־מלאכה האָט ער נאָר געטראַכט ווי צו דערנערן זיין פאַמיליע און אפשר אויך געחלומט צו מאַכן זיין זון פאָר אַ רב. אָבער דאָס רוב קינדער האָבן זיך געהאַלטן ביי די פראָפעסיעס פון זייערע עלטערן, און אַ מלאכה פלעגט איבערגיין פון דור צו דור. עס זיינען אויך געווען יידן, וואָס האָבן געהאַלטן פון כלל וואָס אונדזערע חכמים האָבן געזאָגט: „אהוב את המלאכה ושנא את הרבנות", האָב ליב די אַרבעט און האָס די הערשאפט.

דאָס אַלעס איז געזאָגט געווארן פון אַמאָל. אָבער היינט זיינען אַנדערע מענטשן, אַ נייער דור איז אויפגעקומען, עס איז פאַרשוואונדן דער אַמאָליקער בעל־מלאכה מיט זיין אַרט דענקען, עס איז פאַרשוואונדן דער בעל־מלאכה מיט זיין פינצטער און פאַרהאַרעוועט לעבן, מיט זיין געבויגענעם רוקן און זיין שווערער פראַצע, סיי בייטאָג און סיי ביינאַכט, ווען מען האָט נאָך נישט געווואוסט פון 8 שעהדיקן אַרבעטס־טאָג. זיי פלעגן אַרבעטן 16 און 18 שעה אַ טאָג און נאָך דער גאַנצער שווערער וואָך אַרבעט, ערשט קלערן ווי אַזוי וועט די פרוי מאַכן שבת, אַז עס איז בישטאָ מיט וואָס.

אין אונדזער צייט האָט די לאַגע זיך אינגאַנצן געביטן, די וועלט איז היינט אינגאַנצן אַנדערש אויף אַלע געביטן, און די אַנדערשקייט איז אויך אַריין אין אונדזער פאַך. דער היינטיקער דור איז אַריין אינגאַנצן אין אַן אַנדער לעבן, און אין דעם זין האָט געווירקט די נייע טעכניק און דער פראָגרעס פון דער ציוויליזאַציע אויף אַלע געביטן. עס האָט אויפגעלעבט אונדזער בעל־מלאכה אויך און אנשטאט צו האַרעווען שווער פיזיש ביי דער אַרבעט, ווי צום ביישפיל שניידן האָלץ מיט אַ זעג, און הובלען מיט אַ הובעל, וואָס דאָס איז זייער אַ שווערע פיזישע אַרבעט, זיינען היינט פאַראַן די מאָדערנסטע מאַשינען וואָס טוען די שווערסטע אַרבעט, און דאָס האָט באַפרייט דעם מענטשן פון זיין שווערער פראַצע. דער אַמאָליקער בעל־מלאכה איז געווארן אַ פאַבריקאַנט און אינדוסטריאַל און איז דעריבער געווארן גאָר אַן אַנדער מענטש. אַמאָל האָט אַ סוחר זיך געשעמט מיט אַ בעל־מלאכה, אַפילו ווען עס האָט געהאַלטן מיט אַ שידוך פון זייערע קינדער האָט זיך דער סוחר געשעמט מיטן בעל־מלאכה. איצטער, ווען דער בעל־מלאכה האָט דערגרייכט אַזאַ שיינע פאָזיציע און געווארן אַן אינדוסטריאַל, און אויך אַ בויער פון אַ שיין געזעלשאַפטלעכן לעבן סיי פון די לאָקאַלע אינסטיטוציעס סיי פון מדינת ישראל, איז איצט די ריכטיקע צייט צו טראַכטן וועגן המשך און מאַכן אַ חשבון פון דער פאַרגאַנגענהייט און זען די צוקונפט, און אויך זען אַז די דאָזיקע שיינע און וויכטיקע אַרבעט זאָל ניט פאַרשווינדן אין די קומענדיקע דורות, און דאָס איז אַפהענגיק פון אונדז אַליין.

דאָ גייט נישט בלויז אין דעם, וואָס יידישע פאַכן בכלל, און אונדזער פאַך בפרט, וועלן צוליב דער שולד פון עלטערן דור אונטערגיין מיט דער צייט, און עס וועט אין בעריין אין פרעמדע הענט, און דערמיט געבן אַ פתחון־פה אַלע אַנטיסעמיטן און שונאי ישראל וועלכע וועלן קענען באַווייזן, אַז יידן האָבן נישט קיין פראָדוקטיוועס שעפטיקונגען, נאָר בלויז לייכטע פרנסות און פרייע פראָפעסיעס — דאָס וועט זיכער דעם יידן קיין כבוד נישט פאַרשאַפן. ס׳גייט אין נאָך אַ וויכטיקן פונדאַמענטאַלן ענין: אויב יידישע קינדער וועלן נישט די יורשים פון

זייערע עלטערנס אונטערנעמונגען דאַן וועלט אונטערגע־
בראַכן דער הויפט־בנין פון אונדזער עקאָנאָמישן לעבן.

נאָר דאַן ווען יידישע קינדער וועלן אַרבעטן, וועלן
בויען און פאָרזעצן דאָס ווירטשאַפטלעכע עקאָנאָמישע
לעבן, פאַר וועלכן זייערע עלטערן האָבן געלייגט דעם
יסוד, דאַן קען מען זיין יידישער המשך. אויב די קינ־
דער גייען אין דער גרויסער וועלט זוכן אַנדערע פרנסות,
רייסן זיי איבער דעם טראַדיציאָנעלן גאַנג פון אונדזער
לעבן. ווען יידישע קינדער וועלן אָבער וועלן די באַלע־
באַטים פון זייערע עלטערנס פאַבריקן און וויטעער אַנט־
וויקלען זיי, דאַן איז מעגלעך אַז זיי זאָלן אויך קענען
גיין אין די גייסטיקע וועגן פונעם עלטערן דור אָרגאַני־
זירטע יידישע פאַכלייט און אינדוסטריאַלן, וואָס זיינען
אינדיווידועל און קאָלעקטיוו דורך זייערע אָרגאַניזאַציעס
פאַרבונדן מיטן יידישן לעבן און מיטן יידישן המשך.

דער עקזעקוטיוו פון פאַריין

אונדזער אָנטייל אין פאַרייניקטן קאַמפּיין פאַר מדינת ישראל

אַן אינטערוויו מיטן פֿרעזידענט פון סובקאָמיטעט פון פאַרייניקטן קאַמפּיין, ה' מאַנועל שטיין

ווי באַוואוסט, נעמט דער פאַריין פון האָלץ־און אייזן־אינדוסטריאַלן אַן אַקטיוון אָנטייל אין דער היגער געזעל־שאַפטלעכער באַוועגונג, העלפט בויען און אויסהאַלטן די לאָקאַלע יידישע אינסטיטוציעס, און באַטייליקט זיך באַ־זונדערס אַקטיוו אין די אַלע זאַמל־אַקציעס פאַר מדינת־ישראל. דער פאַריין איז געווען די ערשטע גרעמיאַלע אָר־גאַניזאַציע, וואָס האָט אויף איר אייגענער איניציאַטיווע, געגרינדעט אַ סובקאָמיטעט און דורכגעפירט אַ זאַמלונג צווישן זיינע מיטגלידער. דעם ביישפיל האָבן נאָכגעטון אַנדערע אַרגאַניזאַציעס, וואָס האָט געגעבן זייער גוטע רעזולטאַטן פאַרן פאַרייניקטן קאַמפּיין.

יעדעס יאָר ווערט דורכגעפירט די זאַמל־אַקציע, און מיר האָבן דעריבער זיך געווענדעט צום פרעזידענט פון סובקאָמיטעט, ה' מאַנועל שטיין, מיט דער בקשה אונדז צו אינפאָרמירן וועגן גאַנג פון דער זאַמלונג אין פאַר־לויף פון דעם יאָר.

— עס דאַרף ערשטנס געזאָגט ווערן אין אַכט, זאָגט דער ה' שטיין, אַז דאָס יאָר איז עקאָנאָמיש נישט ענלעך אויף די פאַריקע יאָרן. די סיטואַציע איז אַן אַנדערע, די עקאָנאָמישע לאַגע פון דער מעבל־בראַנזשע — ווי פון אַלע אַנדערע אינדוסטריע־צווייגן — איז נישט איבעריק קיין גוטע, און די בריטע מאַסע פון אונדזערע מיטגלי־דער קומט היינט אָן נישט אַזוי לייכט נאָכצוקומען זייערע קאָמערציעלע, ווי אויך געזעלשאַפטלעכע, פאַרפליכטונ־גען. דאָך, נישט קוקנדיק אויף דעם, האָפן מיר דאָס יאָר צו זאַמלען נישט קיין קלענערע סומע ווי פאַראַיאָרן.

— די מעבל־פאַבריקאַנטן האָבן אַ טיפע פאַרשטענדע־ניש און אַן אמת יידיש־האַרציקע באַציאונג צו מדינת־ישראל, ווי עכטע און אויפריכטיקע פאָלקס־יידן שאַצן זיי אָפּ אין דער פולער מאָס די גרויסע באַדייטונג פון דער מדינה אינעם נאַציאָנאַלן גורל פון אונדזער פאָלק, און יעדער איינער פילט אויף זיך די אחריות נאָכצוקומען מיטן מאַקסימום פאַרן פאַרייניקטן קאַמפּיין. מיר אַלע, וועלכע באַטייליקן זיך אין דער אַרבעט און קומען אין דירעקטן קאָנטאַקט מיט די הונדערטער מיטגלידער און פריינט פון פאַריין, קענען עדות זאָגן מיט וואָס פאַר אַ טיפן געפיל פון פאַראַנטוואָרטלעכקייט און באַוואוסטזיין די פאַבריקאַנטן נעמען אויף די זאַמלער.

— די דאָזיקע עכט־יידישע באַציאונג און אחריות, מצד די ביישטייערער, זאָגט דער ה' שטיין, איז פאַר אונדז אַ סטימול און אויך אַ גרויסע באַפרידיקונג אין דער אַר־בעט. נאָך די אַלע זאַמלונגען, וועלכע מיר האָבן דורכגע־פירט אין די פאַריקע יאָרן, איז שוין היינט איבעריק יעדע פראָפאַגאַנדע און אויפקלערונג. יעדער איינער וויס שוין דעם ציל פון אונדזער באַזוך ווען די זאַמלער קומען צו אים, און אין דעם זין האָבן מיר נישט קיין שוועריקייטן. אַ גרויסן טייל פון דער סומע האָבן מיר שוין אייַנגע־קאַסירט, און עס איז צו האָפן אַז ביז ראש השנה וועלן מיר האָבן פאַרענדיקט די זאַמלונג.

— אין דעם ערשטן יאָר פון דער זאַמלונג, איז דער בייטראָג פון אונדזער סובקאָמיטעט געווען דאָפּלט גרע־סער, — אין דער פראָפאָרץ צו דער צאָל פון זייַנע בייַ־שטייערער, — ווי פון אַלע אַנדערע סובקאָמיטעטן; עס הייסט, אַז יעדער איינער פון די מעבל־פאַבריקאַנטן האָט געגעבן דאָפּלט ווי יעדער אַנדערער ביישטייערער פון שטאָט. און אָט די דאָזיקע פראָפאָרץ באַמיען מיר זיך, מיט אַלע מעגלעכקייטן, אויך אויף ווייטער אָנהאַלטן, נישט קוקנדיק אויף דעם וואָס די עקאָנאָמישע סיטואַציע איז נישט זייער קיין גינסטיקע.

— אונדזער סובקאָמיטעט, — זאָגט ווייטער דער ה' שטיין, — איז דירעקט פאַרטראָטן אין צענטראַלן קאָמ־פּיין קאָמיטעט דורך אַ פאַרשטייער, דעם ה' י'עקב קראַ־ויזע, און עס נעמען אַן אַקטיוון אָנטייל אין דער אַר־בעט אַלע מיטגלידער פון דער פאַרוואַלטונג, ווי אויך אייניקע קאָלעגן, וועלכע באַגלייטן אונדז אין דער טע־טיקייט זייט דעם ערשטן מאָמענט פון דער זאַמל־אַקציע. עס איז טעטיק אויף אַזאַ מין אופן אַ צאָלרייכע גרופּע אַקטיוויסט און איבערגעבענע טוער, און יעדער אייַנער

פון זיי, לויט זייגע מעגלעכקייטן, לייגט צו אַ האַנט צו דער אַרבעט. מען היט אָפּ די טורנעס אין לאָקאַל פון פאַ־ריין, און מען פאָרט אַרויס באַזוכן די ביישטייערער. עס קומט אָפט אויס איבערצולאָזן די אייגענע געשעפטן און אַרומפאָרן, אָבער מען טוט עס, און מען טוט עס מיט באַוואוסטזיין און פאַראַנטוואָרטלעכקייט.

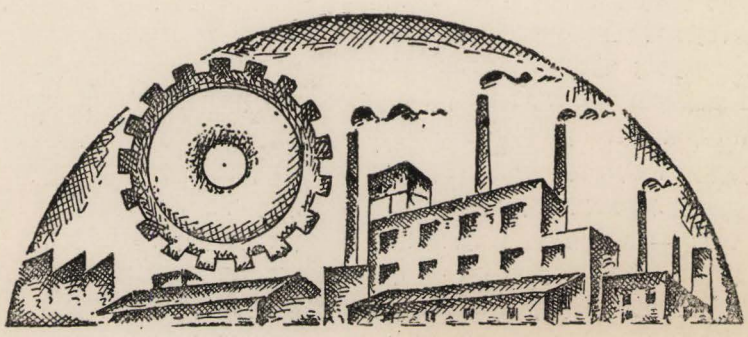
— עס דאַרף נאָך צוגעגעבן ווערן, אַז מיר האָבן אַ גע־וויסע צאָל ביישטייערער, וועלכע זיינען נישט קיין מיט־גלידער פון פאַריין, אָבער זיי שטייען נאָענט צו אונדזער אַרגאַניזאַציע. דאָס זיינען האַלץ־סוחרים, קאָרעדאָרן, וואָ־יאַזשאָרן און אויך אייניקע מעבל־סוחרים. אַלץ מענטשן, וועלכע זיינען קאָמערציעל און פּערזענלעך פאַרבונדן מיט די מעבל־פאַבריקאַנטן און געהערן פאַקטיש צו אונדזער בראַנזשע.

— ווי אַ טוער פאַרן פאַרייניקטן קאָמפּיין זינט דעם ערשטן טאָג פון דער זאַמל־אַקציע, האָלט איך פאַר נויטיק צוצוגעבן, אַז דער באַזוך פון אויסערן־מיניסטער פון יש־ראל, משה שרת, און זיינע אַרויסטריטן ביי אונדז, האָבן געמאַכט זייער אַ טיפן אייndrוק אויף דער יידישער באַ־פעלקערונג און פאַרטיפט דעם נאַציאָנאַלן געפיל ביי דער בריטער מאַסע ביישטייערער, ביי וועלכע דער יערלעכער בייטראָג פאַר מדינת ישראל איז שוין געווארן אַ פליכט און אַ טראַדיציע. מיר פילן דאָס אין דער טאָג־טעגלעכער אַרבעט און אין קאָנטאַקט מיט די מיטגלידער, וועלכע טראָגן מיט באַוואוסטזיין זייער אחריות פאַר דער מדינה.

—עס איז נאָך כדאי צו באַמערקן, אַז עס הערשט בכלל אַ טיפער אינטערעס פאַר ישראל, און וואָלט די עקא־נאָמישע סיטואַציע היינט געווען אַ בעסערע, וואָלטן אַ גרויסער טייל פון אונדזערע מיטגלידער געפאָרן אויף אַ באַזוך אין ישראל, און וואַרשיינלעך וואָלטן די באַזוכן אויך געגעבן מער פאָזיטיווע רעזולטאַטן, ווייל ס׳איז פאַ־ראַן אַן אינטערעס צו אינוועסטירן אין לאַנד, און אין אַזאַ פאַל וואָלטן אונדזערע מעבל־פאַבריקאַנטן געבויט אין ישראל אַ קאָלעקטיווע מעבל־אינדוסטריע אויף דער באַזע פון אַקציעס, כדי צו געבן אַנטייל אין אַזאַ אונטערנעמונג אַ גרעסערער צאָל פאַבריקאַנטן. דער פּלאַן שטייט נאָך אויף דער טאָג־אָרדענונג, און וועט די צייט באַגינסטיקן וועלן מיר טראַכטן, זאָגט דער ה׳ שטיין, ווי צוצוטרעטן פראַקטיש דעם פּראָיעקט צו פאַרווירקלעכן.

— אייניקע מעבל־פאַבריקאַנטן, וועלכע האָבן דאָס יאָר באַזוכט ישראל, זיינען געקומען פון דאָרט באַגייס־טערט. דאָס זיינען פשוטע יידן, וועלכע געהערן נישט צו קיין שום פאָליטישע ריכטונגען, און זיי זיינען מיט דער טיפער איבערצייגונג, אַז מענטשן מיט פּראָפעסיעס און מיט אַביסל קאַפּיטאַל קענען זייער גוט זיך איינאָרדענען און זייער שיין לעבן. באַזונדערס האָבן זיי דעם אייndרוק, אַז די מעבל־אינדוסטריע האָט דאָרט זייער גוטע פּער־ספּעקטיוון. אַזעלכע גרוסן זיינען פאַר אונדז נאַטירלעך, אַ גרויסע באַפרידיקונג און סטימול אין דער אַרבעט.

מיר האָבן זיך געזעגנט מיטן פריינט מאַנועל שטיין, באַגריסנדיק אים פאַר דער אויפריכטיקער איבערגעגעבנ־קייט, וועלכע ער ווייזט אַרויס אין דער אַרבעט פאַרן פאַ־ריינקטן קאָמפּיין, און געוואונטשן אים ער זאָל מיטן זעלבן ענטוזיאַזם פאָרזעצן זיין טעטיקייט און זאָל מצליח זיין אין דער אַקציע פון דעם יאָר ווי אויך אין דער פאַר־ווירקלעכונג פון זיינע פּלענער אויף ווייטער.

אונדזער זשורנאל

פון לעאָן אוּרוד

איך פאַרנעם זיך מיט אַן ארבעט, וואָס ס׳איז אפשר איבער מיינע כוחות, אָבער דאָך וועל איך פֿרוּבירן אויף וויפל ס׳וועט מיר געלינגען צו געבן אַ שטיקל איבערבליק וואָס אונדזער טריבונע באַטייט פאַר אונדז.

פון די אַלע שריפטלעכע און מונדלעכע מיינונגען וועגן אונדזער זשורנאל „דער האָלץ אינדוסטריאל" וואָס מיר באַקומען, גיבן מיר זיך רעכענונג, אַז נישט נאָר בלויז מיט דעם הויכן אוו פיינעם ניוואָ וואָס ער האָט דערגרייכט, נאָר ער האָט אויך געשלאָגן ווייטע און טיפע וואָרצלען, ווייל די אַלע אָפּשאַצונגען זיינען נישט בלויז לאָקאַלע, נאָר פון דער גאַנצער וועלט, און פון אַלע וויכטיקסטע יידישע ישובים.

מיר קענען אָבער נישט פאַרבייגיין און פאַרקוקן דעם אמת, און מירן שטעלן דעם טראָפ אויף זיין ריכטיקן פּלאַץ, אַז ס׳קומט אַ גרויסער יישר כוח דעם באַגאבטן און אינטעליגענטן רעדאקטאָר אדאנק זיין פּעאיקייט אין אָפּגעהיטקייט אויף דעם געביט; איך שטרייך עס אונטער, ווייל ער איז אַ שטארקער איבערקלייבער און פיינשמעקער.

עס דערמאָנט זיך מיר אין יענער היסטאָרישער זיצונג, ווען דער ערשטער פּרעזידענט פון אונדזער פאַריין, יעקב קראוויץ, איז געקומען מיט דעם פאָרשלאָג, אַז מיר זאָלן אַרויסגעבן אַ זשורנאַל. אַ טייל פון דער פאַר־וואלטונג האָבן זיך פּשוט דערשראָקן פאַר דעם געדאנק, ווייל עס איז געווען אַ צו געוואגטע אוועַנטורע אין יענער צייט, לויט אונדזערע כוחות אין אַלגעמיין. מיינונגען זיינען געווען פאַרשיידענע, די מערהייט איז דוקא פון אָנהויב געווען געגויגט נעגאטיוו, און דאָ מעג מען דאָס פעסטשטעלן, אז אַ דאנק דער עקשנות פון דעם וואָס האָט געבראַכט דעם פאָרשלאָג, מיט אַ טייל פון די פאַר־וואלטונגס - מיטגלידער וואָס האָבן אים געשטיצט, האָט ער באַוויזן איבערצייגן די איבעריקע מיטגלידער אין דער נויטיקייט פון אַזאַ אויסגאבע ווען ס׳זאָל אַפילו קאָסטן קרבנות, און צום סוף איז מיט דער איינשטימיקייט פון דער גאַנצער פאַרוואלטונג אָנגענומען געוואָרן דער פּלאַן אַרויסצוגעבן אַ זשורנאל.

און אַזוי איז געבוירן געוואָרן און נאָכדעם זיך צעוואָקסן אין אויסגאבע מיט פאַרנעם און פראַכט, וואָס האָט אַן אָפּקלאנג אין דער גאַנצער יידישער וועלט. מיר וועלן דערמאָנען בלויז אייניקע באַגייסטערטע פון אַ פאָר געצייטלטע יידישע אינטעלעקטואלן פון אויסלאנד, וועלכע איך וועל אָנרופן בייַ די נעמען: דער באַוואוסטער שרייבער און פּעדאַגאָג א. גאָלאָמב, פראָפּ. דו׳. א. ראָבאקן, ב. י. ביאַלאָסטאָצקי; לואיס לאמעד; ל. שמעוני, יוסף שפרינצאק, יוסף אָפּאַטאָשו, לייבוש לערער; דר. סיימאָן; ב. דעמבלין, דר. אהרן שטיינבערג און פיל אַנדערע.

איצט וועלן מיר צוגיין צום עצם ענין. בלעטערנדיק די נומערן פון די לעצטע צוויי, דריי יאָר, שטויסן מיר זיך אָן אויף אַ שלל פון פאַרשיידענעם מאַטעריאל, וואו עס ווערט אָפּגעשפיגלט דאָס סאמע כאראקטעריסטישע פון אונדזער יידיש לעבן אין אַלע זיינע אספעקטן.

קודם־כל די רעדאקציאָנעלע קאָמענטארן, נאָכדעם קומען אָפּהאַנדלונגען וועגן אַלץ וואָס קער זיך אָן צו אונדזער בראַנזשע אין אַלגעמיין, אַנהויבנדיק פון דער עקאָנאָמישער זייט, ביז די טעכנישע און קינסטלעריש ענינים.

צום סוף די ליטעראריש - פובליציסטישע אָפּטיילונג, וואו מיר טרעפן דאָרטן פון דאָס שענסטע און בעסטע אין דער יידישער ליטעראַרישער וועלט. אין יעדן נומער האָבן מיר אויך מיטארבעטונגען פון אייגענע מענטשן טוער פון פאריין, וואו יעדער איינער רעדט זיך אַראָפּ פון האַרצן; אייניקע מיט באַריכטן, פאַרשיידענע מיינונגען און אָפּהאַנדלונגען וועגן וויכטיקע פראָבלעמען, ענינים פון פאַך און אַלגעמיין געזעלשאַפטלעך יידישע ענינים, ווייל אונדזער פאַריין נעמט זייער אַ טיכטיקן אָנטייל אין דער יידישער געזעלשאַפט, און ער האָט זיינע פאַר־טרעטער אין אַלע וויכטיקע אינסטיטוציעס.

מיר געפינען אין יאָרבוך פון דעם יאָר 1951 אָן אַר־בעט אַרויסגענומען פון זשורנאל „דער מעבל פאַבריקאַנט" וועלכער איז דערשינען אין יאָר 1934, ביי דעם אַלטן פאריין פון יידישע מעבל פאַבריקאַנטן. שרייבט

דאָרט איינער וו. קוטשינסקי, און שילדערט דעם טרויע־ריקן מצב פון דער מעבל־בראָנזשע אין יענע יאָרן, ווי ער באַצייכנט דאָס די „עטקין־עפּאָכע", אין וואָס אייגנטלעך די אָנגערופענע עפּאָכע באַשטייט ווייסן מיר נישט, נאָר מיר שטעלן זיך פאָר לויט די שילדערונגען, אַז די מעבל־פאבריקאנטן האָבן געקענט זאָגן אַנשטאָט „עבדים היינו לפרעה במצרים" עבדים היינו צו די פּרעה'ס אין בוענאָס אייראס. עס כאַפּט אַזש אָן אַ גרויל ווי עס האָבן געלעבט די מעבל־פּאַבריקאַנטן אין יענער צייט. מיין פּערזענלעכע דערפּארונג, וועלכע איך האָב מיטגעטיילט אין אַ גרעסערער אַרבעט „די אנט־וויקלונג פון דער יידישער מעבל אינדוסטריע", געדרוקט אין יאָרבוך פון 1952, האָט פולשטענדיק באַשטעטיקט די אויספירן פון דעם באַשרייבער פון דער אויבנדערמאָנ־טער „עטקין־עפּאָכע".

אָבער אמענדע מוזן מיר אָנערקענען, אַז מיר זיינען זייער וויים אַוועק אין אונדזערע דערגרייכונגען ביי הייב־טיקן טאָג. עס פאַרשטייט זיך, אַ דאנק פאַרשיידענע אומשטענדן און אדאנק דער צייט וואָס שטייט נישט אויף איין אָרט.

צוקומענדיק צו דער אָפּטיילונג פון „אינדוסטריע און קאָמערץ" טרעפן מיר דאָרט, אין יידישער איבערזעצונג, פאַרשטייט זיך, אַ שלל פון פאַרשיידענע ערנסטע אר־בעטן און אינפאָרמאַציעס פון אינדוסטריעלער און קא־מערציעלער טעטיקייט וואו יעדער אינדוסטריאל קען דאָרט שעפּן וויכטיקע ידיעות און גרויסע נוצן פאַר זיי־נע אייגענע אינטערעסן.

מיר טרעפן אין יאָרגאנג 1951 אונטערן קעפּל: „אַן איבערקערעניש אין דער מעבל אינדוסטריע" וואָס באַ־ציט זיך אויף די נייע טעכנישע דערגרייכונגען אין דער רייכער און אין דער אַלץ מעגלעכער צפון אַמעריקע, וואו אַלץ איז דערגרייכבאַר און יעדער זאָל איז דאָ בשפע, און די טעכניק דערגרייכט דאָרט צום העכסטן גראד. און אויסער דעם אַלעם, איז פאַראן דער גרויסער מאַסן־קאָנסום פאַר אַזאַ ריזן פּראָדוקציע.

אָבער עס איז דאָך נישט אויסגעשלאָסן אַז ביי נאָר־מאלע באַדינגונגען, וועלן די אונמעגלעכקייטן קענען ווערן מעגלעך, קען זיך ביי אונדז אויך איינגעשטעלט ווערן די אינדוסטריע אויף דעם זעלבן הויך־טעכנישן שטייגער.

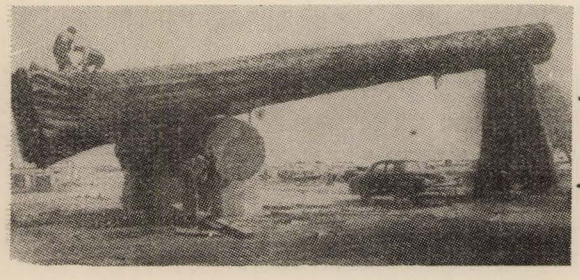
מיר טרעפן אויך אין זעלבן יאָרבוך, אונטערן קעפּל „האָלץ, דער וואונדער פון אונדזער יאָרהונדערט" אַן אויסערגעווויינלעך באַלערנדיקן אַרטיקל אויפן געביט פון פּלאסטישן האָלץ, דאָס איז גראָדע אַ זאך, איבער־וועלכער ס'איז כדאי זיך צו פאַרטראכטן, ווייל רויע מא־טעריאלן האָבן מיר דאָ איבערגענוג, עס דאַרפן זיך נאָר צו דעם פאַראייניקן די צוויי עלעמענטן, די מאַטעריעלע און טעכנישע, קען דאָס ווערן אַ וויכטיקער פאַקטאָר און אַרײַנברענגען רייכטום אין אונדזער לאַנד און אַ גאַנצע „איבערקערעניש" אין דער אינדוסטריע.

אין דער אָפּטיילונג „עקאָנאָמיק און פינאנצן" איז אויסער די אַלע אנאליזן און אָפּשאַצונגען, פון גרויסע ספּעציאליסטן אויף דעם געביט, וועלכע עפענען אונדז אויף אַ פענצטער צו קענען אַ בליק טאָן, וואָס עס טוט זיך אין דער פינאנציעלער וועלט, און וואָס איז זייער אינטערעסאנט און באַלערנד פאַר יעדן פון אונדז, האָבן מיר אויך אונדזער יידישע אָפּטיילונג, איך מיין אונדזערע יידישע בענק, מיט זייערע באַריכטן און אינ־פאָרמאַציעס וועגן גרויסן אָנטייל אין דעם וואָקס פון דער יידישער אינדוסטריע און קאָמערץ.

וועגן דער ליטעראַרישער אָפּטיילונג, קען איך בלויז זאָגן מיין וואָרט ווי אַ לייענער, אַז מען קען דאָס פאַר־גלייכן צו אַ פרעכטיקן גאָרטן פון פארשיידענע סאָרטן שמעקנדיקע בלומען, און מען וויסט נישט וואו פריער די אויגן צו וואַרפן און פון וועלכער שמעקן פריער דעם פיינעם אַראָמאַט.

אין סך־הכל, איז אונדזער זשורנאל, אַ שטאָלץ און אַ כבוד סיי פאַר אונדז יידישע אינדוסטריאלן, וואו עס ווערט אָפּגעשפּיגלט נישט נאָר בלויז אונדזער אַקטיווי־טעט אויפן אינדוסטריעלן געביט, נאָר ער שפּיגלט אויך אָפּ אונדזער לעבן אויף אַלע געביטן וואָס קערן זיך אַן צום יידישן כלל, צום יידישן שאפן און צום יידיש נאַ־ציאָנאלן לעבן אין אלגעמיין.

דאָס יאָרבוך איז אויך אַ כבוד פאַרן יידישן ישוב אין ארגענטינע, וואָס אין זיין מיט איז פאַראן אַזאַ וויכ־טיקער אינדוסטריעלער צווייג מיט אַזאַ ליטעראריש־פובליציסטישער טריבונע ווי דאָס איז אונדזער „דער האָלץ אינדוסטריאל".

א מאָנומענט לכבוד דער האָלץ־אינדוסטריע אין טשיקאַגאָ, געמאַכט פון סערראַ־ביימער.

אַ קרעדיט־קאַסע

פון יוסף סטאַלאָוויטש

אין שייכות מיט דער סיטואציע פון מעבל־פאַך, וואָס לעבט איצט איבער אַ גאַנץ שווערע שטיקל צייט, און אויך אַלס רעזולטאַט פון דער לאַגע פון פאַריין, וואָס האָט פינאַנציעלע שוועריקייטן, זיינען אַנטשטאַנען אייניקע איניציאַטיוועס, וועלכע זיינען דיסקוטירט געוואָרן בייַ די זיצונגען פון דער פאַרוואַלטונג. עס איז צוגעשטעלט געוואָרן אַ פּלאַן וועגן גרינדן אַ קאָאָפּעראַטיווע צום אייַנקויף פון רוימאַטעריאַלן, און עס איז אויך פאַראַן אַ פּראָיעקט צו שאַפן אַ קרעדיט קאַסע פאַר די מיטגלידער.

בייַדע איניציאַטיוועס זיינען פון גרויסער באַדייטונג. אַ קאָאָפּעראַטיווע וואָלט זיכער געקענט ברענגען גרויסע נוצן דעם פאַך, אָבער דאָס איז אַן ענין וואָס דאַרף דורכערן לאַנגע מאָנאַטן, כאָטש עס זיינען שוין אונטערגענומען גערוואָרן פּראַקטישע שריט די זאַך צו פאַרווירקלעכן. דאָקעגן אַ קרעדיט־קאַסע איז נישט פאַרבונדן מיט קיין לעגאַלע שוועריקייטן און וואָלט געקענט פאַרווירקלעכט ווערן אין דער נאָענטסטער צוקונפט.

עס דאַרף אויך געניומען ווערן אין באַטראַכט, אַז דער מאַנגל פון געלט איז היינט אַ פּראָבלעם וואָס באַזונדערס די קלענערע אונטערנעמער. עס איז אמת, אז מיר האָבן אַ צוטריט צו די יידישע בענק, און אין דער קאָמערציאַל־באַנק ווי אין דער יידישער פאָלקס־באַנק, האָבן מיר פאַרשטייערס אין די דירעקטאָריומס. אָבער אין הסכם מיט דער פיזנאַציעלער פּאָליטיק פון דער רעגירונג, האָבן די בענק שטאַרק באַגרענעצט די קרעדיטן און דער אינדוסטריאַל פילט היינט מער ווי שטענדיק אַ מאַנגל אין מזומן.

עס איז אַן אַלגעמיינע דערשיינונג, אַז די סוחרים נעמען זיך די לענגסטע טערמינען, אָפטמאָל דאַרף מען ווארטן מאָנאַטן לאנג ביז דער מעבל־סוחר שיקט צו די דאָקומענטן, און אַז מען באַקומט שוין די וועקסלען זייַנען זיי אויסגעשטעלט אויף זעקס, זיבן און מער מאָנאַטן. אפילו גוטע קליענטן, וואָס האָבן שטענדיק געצאָלט מיט דער גרעסטער פינקטלעכקייט, שלעפּן היינט אָפּ די צאָלונגען אויף אַן אומבאַשטימטער צייט.

דאָס אַלץ שאַפט גרויסע שוועריקייטן דעם פאַבריקאַנט, וועלכער קען נישט נאָכקומען צו דער צייט זייַנע קאָמערציעלע פאַרפליכטונגען. עס פאַסירט אויך זייער אָפט, אַז דער אינדוסטריאַל, וועלכער האָט דיסקאָנטירט זייַנע וועקסלען אין אַ באנק, מוז הייבן די דאָקומענטן פון זיינע קליענטן, און דעריבער וואָלט אַ קרעדיט־קאַסע בייַם פאַריין, וועלכע זאָל שנעל אַרויסגעבן קורצטערמיניקע קרעדיטן, געקענט ברענגען זייער גרויסע נוצן דעם פאַך און אויך דעם פאריין.

אין די גוטע צייטן איז לייכט געווען צו קריגן אַ גמילות־חסד בייַ אַ גוטנברודער, אָבער היינט זיינען אַלע נישט אין קיין בעסערער לאַגע. אין יאָר 1947 אָדער 48, איז אַ קרעדיט־קאַסע געווען אפשר אַן איבעריקע זאַך; אָבער היינט איז עס אַ דרינגענדיקע און באַדיקע נויטוועניקייט.

דער פאַריין דארף גוט אין אַכט נעמען די אקטועלע סיטואציע, און זיך צופאסן צום מאָמענט וועלכן די אינדוסטריע לעבט איבער. זייער מעגלעך, אַז דווקא אַ קאָאָפּעראַטיווע איז, צוליב די אויבנגעבראכטע מאָטיוון, היינט פאַרבונדן מיט גרויסע שוועריקייטן, וויל דער פאַבריקאַנט האָט היינט נישט קיין געלט אויף אַרייַנצולייגן אין נייַע אונטערנעמונגען. און אַ קאָאָפּעראַטיווע דאַרף האָבן אַ גרויסן קאפּיטאל, און עס דאַרף אויך גענומען ווערן אין אַכט, אַז אויפן מארק הערשט היינט אַ גרויסע קאָמפּעטענץ און סחורה באָט מען אָן פון אלע זייטן.

נאָר אויפן מארק פון געלט איז נישטאָ קיין קאָמפּעטענץ, און די דאָזיקע סיטואציע דאַרף מען אויסנוצן. דעם קאַפּיטאל פאר אַזאַ מין אינסטיטוציע קען מען אויך פיל לייכטער שאַפן. איך גלויב, אַז ביים פאַריין זיינען זיכער פאַראן אַ געווויסע צאָל פינאַנציעל־גוטשטייַנדיקע

מיטגלידער און פריינט פון דער אינסטיטוציע, וועלכע וועלן די ערשטע העלפן צוזאמענשטעלן דעם קאַפּיטאל און אליין נישט נעמען קיין קרעדיטן, און אפשר אויך דאָס ערשטע יאָר נישט פאַרלאנגען קיין דיווידענדן. דער רעשט קאַפּיטאל וועט אַריינקומען פון אַקציעס, וועלכע עס וועלן אויסקויפן די וואָס וועלן דאַרפן אָנקומען צו קרעדיטן.

אזא אונטערנעמונג איז נישט פאַרבונדן מיט קיין גרויסע אַדמיניסטראַטיווע אויסגאבן — אַלנפאלס די ערשטע צייט — און אויך נישט מיט קיין שום אַנדער ריזיקע, ווייל די קרעדיטן וועלן זיין גאראנטירט און דער דיווידענד איז געזיכערט. אַ פאקט איז, אז די אַמאָליקע יידישע קרעדיט־קאסעס זיינען מיט דער צייט געוואָרן בענק, און די אַלע היינטיקע קרעדיט־קאַסעס ביי פאַר־

שיידענע יידישע אינסטיטוציעס מאכן זייער גוטע גע־שעפטן. אַ גוטער ביישפיל אין דעם זין איז די קרעדיט־קאסע ביי דער יידישער האַנדלס־קאמער, וועלכע איז שוין אַליין פאר זיך געוואָרן אַ וויכטיקע און גרויסע אינ־סטיטוציע.

די צייט דיקטירט די באַדערפענישן, און אין דעם מא־מענט איז פאַראן אַ דרינגנדיקע באַדערפעניש אין אַ קרעדיט־קאסע, און דער פאַריין קען אזא קרעדיט קאַסע שאַפן. די גרינדונג פון דער קאַסע איז נישט קיין שטע־רונג פאַר קיין קאָאָפּעראַטיווע; נאָר פאַרקערט, אויב די קרעדיט־קאסע וועט שנעל פּראָגרעסירן, און עס וועט זיין קאַפּיטאל און אויך אַקציאָנערן, קען זיך ערשט שאַפן אַ בריטע באַוועגונג און אן אינטערעס אויף אונטערצונע־מען אַזאַ געשעפט ווי אַ קאָאָפּעראַטיווע.

די אַרביטראַזשי־קאָמיסיע פון פאַריין

די ה״ה לואיס לאוויטמאַן, יעקב ווייצער, ראובן ראובינשטיין (סעקרעטאַר), סאַלאָמאָן שטיין, יעקב גראַבאָווסקי. אָפּוועזנדיקע: כ. פּטאַשינסקי און ח. פּאָפּאָווסקי.

די לאַנע אין דער האָלץ־און אייזן־אינדוסטריע

פון יעקב אויפגאנג

עס דערנענטערט זיך דער מאָנאט יולי, אַ היסטאָרי־שע דאטע אין דער אַרגענטינער געשיכטע און אויך אַ היסטאָרישער מאָנאַט אין אונדזער פאַך. מיטן אַרויס־געבן דאָס יאָרבוך „דער האָלץ אינדוסטריאַל" האָט זיך אונדזער פאַך קונה־שם געווען אין דער גאַנצער יידישער וועלט. עס באַווייזן דאָס די קאָמענטארן אין דער יידי־שער וועלט־פרעסע און אויך די בריוו וואָס מיר באַקומען פון יידישע שרייבער פון דער גאַנצער וועלט.

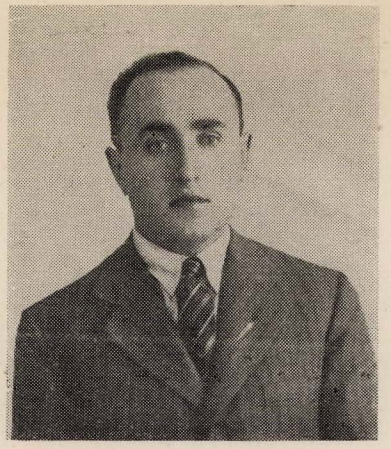
דערייבער איז פאַר מיר אַ כבוד צו זיין פאַרטראָטן מיט מיין באַשיידן וואָרט ביי דער זייט פון שרייבער, עקאָנאָמיסטן און אינטעלעקטואלן מיט אַ וועלט־נאָמען.

איך וועל זיך באַגרעניצן צו געבן אַ קורצן איבערבליק וועגן דער לאגע פון אונדזער בראנזשע. אויב דאָס יאָר 1952 האָט זיך כאראקטעריזירט מיט אַ טיילווייזן קריזיס אין אונדזער פאַך, האָט דאָס נייע יאָר, צום באַדויערן, נישט געבראַכט קיין בעסערונג אין דער לאַגע, פאַרקערט, די לאגע האָט זיך נאָך מער פארשאַרפט אין אונדזער אינדוסטריע. עס איז ווי אַ קרענק, וואָס לענגער זי געדויערט אַלץ מער נוצט זי אויס די אָנגעזאמלטע רעזערוון און שוואכט אָפּ דעם אָרגאניזם, ביז עס קען קיין מען דער פאטאלער מאָמענט ווען ער פאַרלירט זיין ווי־דערשטאנד־קראפט. און פאַר אט־דעם פאטאלן מאָמענט דאַרפן מיר פאַרהיטן אונדזער אינדוסטריע.

אנאליזירנדיק אין קורצע שטריכן די לאגע אין אונדזער בראָנזשע באַקומט זיך דאָס פאָלגנדיקע בילד:

1) דאָס פעלן פון אָפּזאץ־מערק פאַר אונדזערע אַרטיקלען האָט געשאפן אַ סופערפראָדוקציע אין אונדזערע פאַבריקן; אונדזער מעבל, בעטן א. א. וו. ווערן מיט שווערקייטן אָפּגעזעצט אויפן מארק, דאָס איז גורם אַז פיל מאָל זיינען די אינדוסטריאלן געצווונגען צו פאַרקויפן די סחורה אויף אַ פרייז, וועלכער איז ווייט נישט געגנוגדיק אויף צו דעקן די מינימאלסטע הוצאות פון אונדזערע פאבריקן. עס זיינען פאַראן פיל פאַבריקאנטן, וועלכע האָבן דאָס יאָר 1952 געשלאָסן באַלאנסן מיט פאַרלוסטן.

2) נישט געקוקט וואָס אונדזערע פאַרדינסטן זיינען געגנוג מאָגערע, און די ארטיקלען ווערן פאַרקויפט אויף אַ ביליקן פרייז, דאָך איז צו מערקן אַז אין די לעצטע 12 מאָנאטן האָבן פיל רויי־מאטעריאלן, וועלכע מיר באַנוצן אין אונדזער אינדוסטריע, ווי פינא־בראזיל, טעקסיאדע, טשאפע, גאָמאלאקא, אייזן, פלעכטס, דראָט, א. א. וו. געוואלדיק געשטיגן, און אייניקע ארטיקלען איז נישט צו געפינען אָפילו פאַר מזומן געלט.

די אויבנדערמאָנטע לאגע האָט אונדז אַוועקגעשטעלט צווישן דער וואנט און שוועד; אָדער בעסער געזאָגט, צווישן האמער און דער קאָוואדלע. פון איין זייט דאָס שטייגן פון די מאַטעריאלן, וועלכע פאַרטיירן אונדזערע פראָדוקטן, און פון דער צווייטער זייט, דער דרוק פון אָפּנעמער און אונדזער אייגענער ווילן צו פאַרביליקערן אונדזערע אַרטיקלען כדי צו שאַפן אַן אָפּזאץ־מארק פאַר אונדזער סחורה.

נישט אַריינגייענדיק אין אייגצעלהייטן, און אויסרעכענען די שבעה מדורי גהינום וואָס מיר האָבן אינעווייניק אין אונדזערע פאַבריקן, מוזן מיר זיך אָבער באַזונדערס אָפּשטעלן אויף אַ פאַקטאָר, וועלכער איז דעצידירנד פאַר אונדזער אינדוסטריע. דאָס איז די שווערקייט פראָבלעם וואָס מיר האָבן צו לייזן, און איז אפשר די אייניציקע וועלכע מיר זיינען בכוח צו לייזן. איך מיין עס די „קאָבראנסא", דאָס אייגקאסירן די חובות. דאָס איז היינט־צו־טאָג די שווערסטע מכה וואָס מיר האָבן אויף אונדזער קערפער און וואָס מיר דארפן זען אויס־היילן.

האָבן מיר שוין מיט מזל אַרויסגעשיקט די סחורה, הויבט זיך אָן אַ סדרה גיין אויפמאָנען אונדזערע חובות, פון 30 טעג ווערט 90 — 120 און 6 מאָנאַטן, פון קליענטן וועלכע קויפן אויף 120 טעג ווערט 8 מאָנאטן און זאָגאר א יאָר. וועקסלען ווערן נישט געהויבן, און אַ טייל סוחרים געפינען אָפילו נישט פאַר נייטיק צו ענטפערן אויף טעלעגראמעס אָדער בריוו. מיט איין וואָרט, עס הערשט אַ כאאָס און אָט מיט דעם כאָאָס און אַנארכיע דארפן מיר אַ סוף מאַכן וויל אויב נישט, וועט ער אונדז אומברענגען.

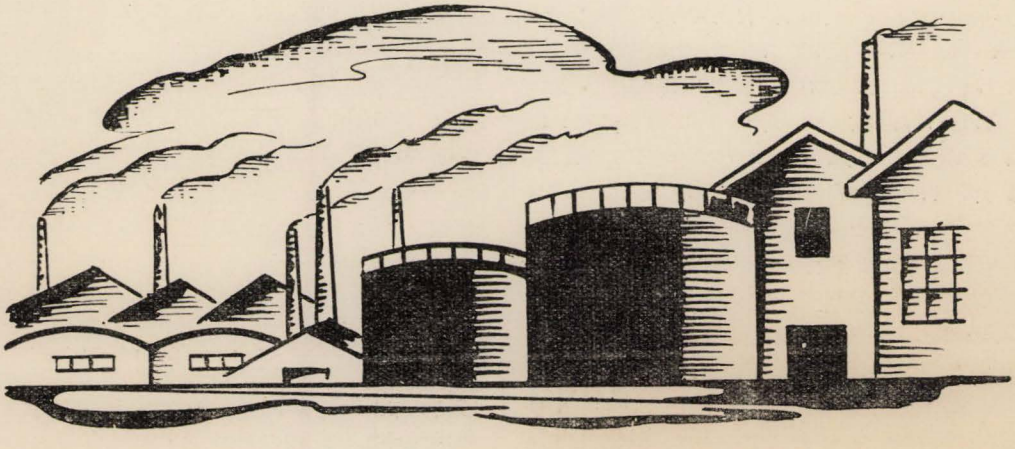
דאָס פעלן פון אַ געוגנדיקן אָפּזאץ־מארק האָט גע־צוואונגען צו שטופן די סחורה אין נישט גאנץ זיכערע הענט. עס זיינען לעצטנס געווען פאלן ווען סוחרים, וועלכע זיינען שוין פון לאנג אָן נישט געווען קרעדיט־פּעאיק, ווען זייערע וועקסלען און טשעקן זיינען געגאנ־גען הין און צוריק — זיינען צו אַזעלכע סוחרים אַרייני־גענפאלן פּרישע פּאַבריקאנטן, קורץ פּאַר זייער באַנקראָט אָדער „קאָנווּאָקאטאָריע".

די סיבה פון אָט די דורכפאלן זיינען דאָס נישט נעמען די געהעריקע אינפאָרמעס. האָט נאָר עמיצער אַן אָפּענע טיר איז שוין געגוג אַז אונדזער אַ פּאַבריקאנט זאָל שיקן אַ קליענט צענער טויזנטער פּעזעס סחורה. עס איז איצטער נישט וויכטיק וויפל מען פּאַרקויפט, עס איז וויכטיק ווי אזוי און וועמען מען פּאַרקויפט. דאָס איז היינט צו טאָג דער וויכטיקסטער פּאַקטאָר אויף קאָנען אָנהאַלטן אונדזער קיום אַלס ערלעכע און פּאַראַנט־וואָרטלעכע אינדוסטריאלן.

די פּאַרוואלטונג פון פאריין, געבנדיק זיך חשבון פון דער סיטואציע און אין דער פּאַרטיידיקונג פון די אינ־טערעסן פון אונדזער בראנזשע האָט געשאפן אַ סוב־קאָמיסיע וועגן אינפאָרמעס. וועט קאָן נאָך אַזוי די קלי־ענטן ווי מיר אַליין? וועלן מיר אַליין צוזאמענשטעלן די אינפאָרמאַציעס. די סוב־קאָמיסיע איז צוגעטראָטן מיט דער גאַנצער אַחריות און ערנסטקייט צו דער אַר־בעט. מיר האָבן די שטיצע פון דער גאַנצער קאָמיסיאָן דירעקטיוון, אָבער דאָס איז נאָך ווינציק פאַר אונדז, מיר מוזן האָבן די מיטארבעט, אַזוי מאָראליש ווי מאַ־טעריעלע, פון דער גאַנצער מיטגלידערשאַפט. די אר־בעט איז אַ גיגאנטישע. עס פאָדערט זיך אַ סך צייט, אויסדויער און געלט. עס דאַרף באַנייט ווערן דער אַל־טער „פּיטשערא" און געשאפן ווערן אַ פּרישער; מיר האָבן אַ ברייטן פּלאן פון אַרבעט וועלכער קאָן געבן די בעסטע רעזולטאטן. אונדזער אַרבעט וועט דורכגעפירט ווערן אין די ראמען פון קאָמערציעלער עטיק, מיר זוכן קיינעם נישט צו שעדיקן, אָבער מיר מוזן פאַרטיידיקן אונדזערע ווייטאלע אינטערעסן און אויך פון די סוחרים. אַ שלעכטער סוחר מאַכט אַן אומלאָיאלע קאָמפּעטענץ אַ גוט־שטייענדיקן סוחר מיטן פּאַרקויפן די סחורה אונ־טערן קאָסט־פּריז.

מיר מוזן פארהיטן אַז אונדזערע קאָפּיטאלן, וועלכע געפינען זיך אין גאַס זאָלן זיין געזיכערט. אונדזערע „פּראָוועדאָרן" און די בענק איידער זיי געבן אונדז אַ פּעזע זיינען זיי גוט חוקר ודורש וועמען צו געבן. די אינפאָרמאַציע - אָפּטיילונג ביי אונדזער פּאריין איז אַ גוויטוועניקייט. אויב אין די גוטע צייטן זיינען אַלע קליענטן געווען גוט, איז איצטער דאַרף מען זיך גוט אינפאָרמירן איידער מיר שיקן אַרויס די סחורה.

אין נאָמען פון דער סוב קאָמיסיע פון אינפאָרמעס אַפּעליר איך צו אייך, אַז איר זאָלט אונדז באַגלייטן און אַרויסהעלפן אין דער אַרבעט, אַזוי מאָראליש ווי מאַטע־ריעל, אַ הונדערטער קאָן אַמאָל ראטעווען צענער טוי־זנטער פּעזעס. מיר, וועלכע גיבן זיך אָפּ מיט לייב און לעבן, פּאטערן אָוונטן גאַנצע ביי דער אַרבעט, דאַרפן האָבן דעם סטימול און מיטארבעט פון דער גאַנצער מיטגלידערשאפט.

אַ קאָאָפּעראַטיוו צום איינקויף פון רוי־מאַטעריאַלן

פון לואיס לאַוויטמאַן

די פראַגע וועגן אַ קאָאָפּעראַטיוו אויף אייגצוקויפן רוי־מאַטעריאַלן שטייט היינט אויף דער טאָג־אָרדנונג. דער ענין איז היינט פיל אַקטועלער ווי פריער. אין דער ערשטער ריי צוליב דעם, וואָס די עקאָנאָמישע פּאָליטיק פון דער רעגירונג גייט אין דער ריכטונג צו סטימולירן די קאָאָפּעראַטיוו באַוועגונג. און צווייטנס, וואָלט אַ קאָאָפּעראַטיוו געהאַט אַ לייכטערן צוטריט צום באַנק־קרעדיט, און אַ גאַנצע ריי אַנדערע פריוווי־לעגיעס, וואָס וואָלטן איר דערמעגלעכט צו באַקומען רוי־מאַטעריאַלן אויף זייער קאָנווענירנדיקע פרייזן, און דער עיקר אָנבאָטן אירע מיטגלידער סחורה אויף לאַנג־טערמיניקע קרעדיטן.

ווער עס פאָלגט נאָך מיט אויפמערקזאַמקייט די אויבנדערמאָנטע עקאָנאָמישע פּאָליטיק, האָט זיך גע־מוזט געבן רעכענונג, אַז אין הסכם מיט די אַלגעמיינע און העכערע עקאָנאָמישע אינטערעסן פון לאַנד, איז די פּריוואָטע איניציאַטיוו אין אייניקע עקאָנאָמישע סעק־טאָרן באַדייטנדיק פאַרשמעלערט געוואָרן. דאָקעגן אָבער, ווערט מיט אַלע מעגלעכקייטן סטימולירט די קאָלעקטי־וו איניציאַטיוו, און באַזונדערס ווערט געשטיצט, אין הסכם מיט דער פּאָליטיק פון צווייטן פינפיאָר־פּלאַן, דורך פאַרשיידענע פריווילעגיעס און פאַרלייכטערונגען, די קאָאָפּעראַטיוו באַוועגונג, אַזוי אין דער אַגריקולטור ווי אויך אין דער קאָמערץ און אינדוסטריע.

אין פאַרלויף פון די לעצטע מאָנאַטן, צום ביישפיל, האָט אויסגעפעלט פּראָ־האָלץ אויפן מאַרק. אַ רוי־מאַ־טעריאַל פון ערשטראַנגיקער באַדייטונג פאַר דער מעבל־אינדוסטריע. נאָכן שליסן דעם קאָמערציעלן אָפּמאַך מיט בראַזיל, הויבט שוין אָן אַריינקומען פּינאָ אין לאַנד, און עס איז צו האָפן אַז דער אימפּאָרט פון דעם פּראָדוקט וועט זיך נאָרמאַליזירן אין הסכם מיט אונדזערע באַדער־פענישן.

אָבער בלויז אַ גאַנץ קליינע צאָל אַלטע אימפּאָרט־פיר־מעס זיינען אויטאָריזירט אייגצוקויפן דאָס האָלץ דירעקט אין אויסלאַנד, דורך דער פאַרמיטלונג פון קאָנטראָל פון די געהעריקע רעגירונגס־אינסטאַנצן. די אַלע אַנדערע צענדליקער האָלץ־סוחרים זיינען נישט מער ווי „דיסטרי־בואידאָרן", וואָס באַקומען די סחורה שוין פון דער צוויי־טער האַנט און פאַרקויפן זי דעם פאַרברויכער־פאַברי־קאַנט. אַ קאָאָפּעראַטיוו וואָלט געקענט אַריינגיין אין דער ערשטער קאַטעגאָריע, און באַקומען אַ קוואָטע און אויך פאַרשיידענע פאַרלייכטערונגען, אויף צו אימפּאָר־טירן פּינאָ און אויך אַנדערע אַרטיקלען.

דער פאַריין פון די אינדוסטריאַלן מעטאַלורגיקער האָט מיט אַ קורצער צייט צוריק געגרינדעט אַ קאָאָפּעראַטיוו צום אייגקויף פון רוי־מאַטעריאַלן. די פאַבריקן אונטערן רעגירונגס־קאָנטראָל, ווי די וואָס פּראָדוצירן בראָנז, האָבן באַשטימט אַ קוואָטע פון סחורה פאַר דער קאָאָפּעראַ־טיוו, וועלכע האָט גלייכצייטיק אויך באַקומען אַ דער־לויבענישן און דיוויזן אויף צו אימפּאָרטירן אייניקע פּראָ־דוקטן. דער פאַריין, און זיינע מיטגלידער, האָבן שוין געהאַט גרויסע נוצן פון זייער נייער אינסטיטוציע, וועל־כע האָט אַלע מעגלעכקייטן צו ווערן גאָר אַ וויכטיקער פאַקטאָר אין דער אַנטוויקלונג פון דער היגער מעטאַל־אינדוסטריע.

אין אַכט נעמענדיק די דאָזיקע סיטואַציע, און באַזונ־דערס די אַנטשלאָסענע טענדענץ צו באַגינסטיקן די קאָאָ־פּעראַטיוו באַוועגונג אין לאַנד, דאַרף דער פאַריין אויס־נוצן די דאָזיקע מעגלעכקייטן. עס קענען זיין דריי טיפּן קאָאָפּעראַטיוועס: פּראָדוצירן־קאָאָפּעראַטיוועס, וועלכע נעמט אַריין פאַר גלייכע שותפים די אַלע וואָס באַטייליקן זיך אין פּראָדוקציע־פּראָצעס; קאָאָפּעראַטיוועס צום פאַר־קויף פון די אויסגעאַרבעטע פּראָדוקטן און קאָאָפּעראַטי־וועס צום אייגקויף פון רוי־מאַטעריאַלן. אין די ערשטע צוויי האָט דער מעבל־פאַבריקאַנט נישט דעם מינדעסטן אינטערעס. אונדזערע פאַבריקן זיינען פּריוואָטע אינדוסט־ריעלע אונטערנעמונגען, וועלכע זיינען אַוועקגעשטעלט אויף אַ געזונטער באַזע און גיבן אויך אין דעם זין די בעסטע רעזולטאַטן. וואָס שייך דעם פאַרקויף פון די אויס־געאַרבעטע פּראָדוקטן, אַרבעטן דער גרעסטער טייל פון אונדזערע מיטגלידער פאַר די מעבל־קלייטן, און די וואָס קענען פאַרקויפן אַ טייל פון זייער פּראָדוקציע דירעקט דעם קליענט, האָבן בייַ זיך אויסשטעלונגען, איך האַלט,

אַז דער פֿאַבריקאַנט דאַרף לאָזן פּלאַץ פֿאַרן מעבל־סוחר, ווייל די קאָמערץ צעאַקערט דעם באָדן פֿאַר דער אינדוסטריע.

בלייבט דעריבער דער דריטער טיפּ קאָאָפּעראַטיוווע, און דאָס איז אַ קאָאָפּעראַטיוווע צום איינקויף פון רוי־מאַטער־יאַלן. דאָס ציט נישט אָפּ די אויפמערקזאַמקייט פון פאַבריקאַנט פון זיין אייגנטלעכער אינדוסטריעלער טעטיקייט, ער אַרבעט אויף דעם געביט אין וועלכן ער האָט דערפֿאַרונג. נישט מער, דער רוי־מאַטעריאַל וועלכן ער האָט פריער געקויפט אינדיווידועל קויפט ער איצטער קאָלעקטיוו דורך זיין קאָאָפּעראַטיוווע, און גענים דעריבער פון די הורט־פרייזן. די קאָאָפּעראַטיוווע שאַפט אָפּ אייניקע אומנוצלעכע פֿאַרמיטלער און דערמעגלעכט אויך דירעקט צו אימפּאָרטירן אייניקע פּראָדוקטן פון אויסלאַנד.

אונדזערע קאָלעגן פון מאָנטעווידעאָ, דער פֿאַריין פון די מעבל־פֿאַבריקאַנטן אין דער שכנישער רעפּובליק, וועלכע האָבן אַ סך געלערנט פון בוענאָס־איירעס זיינען אונדז איבערגעשטיגן דערמיט, וואָס זיי האָבן מיט אַ פּאָר יאָר צוריק געגרינדעט אַ קאָאָפּעראַטיווע צום איינקויפן רוי־מאַטעריאַלן. און די קאָאָפּעראַטיווע האָט באַפּעסטיקט דעם פֿאַריין, געוואונען פֿאַר זיי גייע מיטגלידער, געגעבן באַדייטנדיקע פֿאַרדינסטן און בכלל געבראַכט גרויסע נוצן דעם מעבל־פֿאַך. מיט דער קאָאָפּעראַטיווע האָט די אינדוסטריע פֿאַרזיכערט איר עקאָנאָמישע אומאָפּהענגיקייט, און יעדער אינדוסטריאַל האָט אין דער קאָאָפּעראַטיווע אַ באַזע און אַ שטיצפּונקט פאַר זיין ווייטערדיקער טעטיקייט. די קאָאָפּעראַטיווע איז אויסער יעדער קאָמפּעטענץ, און אויסער געפאַר צו פֿאַרלירן, נאָר שטענדיק צו פֿאַרדינען. די אַקציאָנערן אַליין אַרבעטן אויס די סחורה, דער אָפּזאַץ־מאַרק איז דעריבער געזיכערט און דער אינוועסטירטער קאַפּיטאַל גוט גאַראַנטירט, אַזוי אַז צו דער פֿאַבריק איז די קאָאָפּעראַטיווע אַ גוטער געשעפט פאַר יעדן פֿאַבריקאַנט באַזונדער.

אויף אייניקע פון די לעצטע זיצונגען פון דער פֿאַרוואַלטונג פון פֿאַריין, איז אויסגעווייזלט געווארן אַ סובקאָמיסיע וואָס זאָל שטודירן די פראַגע פון אַ קאָאָפּעראַטיווע צום אייַנקויפן רוי־מאַטעריאַלן. ס׳איז אַ לאַנגע פּראָצעדור, ווייל עס דאַרפן דורכגעפירט ווערן פאַרשיידענע פֿאַרמאַליטעטן, און די רעגירונג דאַרף געבן איר אויטאָריזאַציע. אָבער עס זיינען פֿאַראַן אַלע אויסזיכטן, אַז אין דעם זין וועלן נישט זיין קיין שוועריקייטן. די אויבנדערמאָנטע סובקאָמיסיע און די פֿאַרוואַלטונג דאַרפן נאָר אומפֿאַרזאָמט אָקטיווירן די אַרבעט. איך האָב אויך דעם פולן גלויבן, אַז די מיטגלידער וועלן מיט סימפּאַטיע אויפּנעמען די איניציאַטיווע, און זיך פֿאַרשרייבן מיט אַקציעס. קיין מאַטעריעלע מיטלען וועלן נישט פעלן, עס דאַרף נאָר זיין גוטער ווילן און די קאָאָפּעראַטיווע וועט פֿאַרווירקלעכט ווערן און ווערן אַ גינסטיקער פאַקטאָר פאַר דער מעבל־אינדוסטריע און פאַר דער ווייטערדיקער אַנטוויקלונג פון פֿאַריין.

אַרבעטן מיט חשבון און לעבן מיט האָפענונג

פון סאַלאָמאָן מאַלקעס

שוין יאָרן־לאנג, אַז אין די מאָנאטן וועלכע שוואכער די ארבעט אין אונדזער בראנזשע. עס הייסט, דער קאָנ־סום אויפן אָפּזאץ־מארק ווערט קלענער, און עס ווערט געשאפן אַ צושטאנד פון אַ קנאפּער נאָכפראגע אויף סחורה. אויב אין די גוטע יאָרן זיינען די פאבריקן גע־ווען פאַרוואָרפן מיט באַשטעלונגען אויף לאנגע מאָנאטן אַרבעט מען אין דער צייט כמעט ווי אויפן טאָג, און ביסלעכווייז זאמלען זיך אָן סטאָקן אין די פאבריקן.

אייניקע פארלירן זיך, און מען נעמט גלייך זוכן ווי די דערשיינונג צו לייזן, און מען לויפט גלייך צום אויסגעפרואווטן מיטל, וואָס האָט אונדז אַזוי פיל שאָדן פאַרשאַפט: מען פאַרקויפט אונטערן פּריז די פּראָדוק־טן, פון וועלכע מען האָט אויך אין די גוטע יאָרן נישט געהאט קיין איבערגעטריבענע פארדינסטן, אַז מען זאָל קענען נאָך מער וואַרפן די פּרייזן.

מער ווי שטענדיק איז עס אַזוי געווען אין די לעצטע מאָנאטן פון פארגאנגענעם יאָר, און וואָס באַקומט זיך דעו' רעזולטאט פון דעם?

ערשטנס, מיטן אַראָפּלאָזן די פּרייזן ווערט דער קאָנ־סום נישט פאַרגרעסערט. דער מעבל־סוחר קויפט נישט, ווייל דער פּראָדוקט איז טייער, נאָר ווייל די נאָכפראגע אויף מעבל איז קלענער, און עס העלפט דעריבער נישט דאָס אַראָפּלאָזן די פּרייזן.

צווייטנס, ס׳איז מעגלעך, אַז מיטן אַראָפּלאָזן די פּרייזן קריגט מען יאָ אַ באַשטעלונג אויף אַ רעדוצירטן סכום; אָבער דאָס ווערט דורך אייניקע סוחרים אויסגע־נוצט מיטן ציל צו צווינגען אויך די אַלע אַנדערע פּאַ־בריקאנטן אַראָפּלאָזן די פּרייזן, ווען זיי וואָלטן עס ניט ווען.

דריטנס, אין אלגעמיין, איז אין די צייטן ווען עס פאלן די פּרייזן קויפט דער עולם ווייניקער, ווייל יעדער אייגער טראָכט אַז שפּעטער ווען ער קויפן נאָך ביליקער. באַט אייגער אָן דעם „מעבלערא" זיין סחורה אויף אַ קלענערן פּרייז ווי שטענדיק, בלייבט דער קאָמערציאנט אין אַ פאַרלעגנהייט: ער טראָכט, אז אויב ער האָט פרי־ער געהאט, צום ביישפיל, אַ סטאָק אויף הונדערט טויזנט פּעזעס, איז דער זעלבער סטאָק איצטער שוין ווערט נישט מער ווי נייניציק, אָדער אכציק טויזנט. טראכט דע־ריבער דער סוחר אין אזא מאָמענט נישט ווי צו פאַר־גרעסערן זיין סטאָק סחורה, נאָר ווי גיכער פּטור צו ווערן פון דעם וואָס ער האָט. ווען גרייט מען זיך אָן מיט סחורה? ווען די פּרייזן שטייגן, ווייל דער סוחר טראכט — און אויך דער קאָנסומענט — איך וועל קויפן איצ־

טער, ווייל שפּעטער וועט ווערן טייערער. אין דער צייט ווען די פּרייזן פאלן, טראָכט מען פונקט פאַרקערט: צו וואָס זאָל איך אריינכאפּן, שפּעטער וועט ווערן בילי־קער...

פערטנס, ווייל מען שלאָגט אָפּ ביים סוחר די טירן אָנבאָטנדיק אים סחורה, נוצן אויס אייניקע פון זיי די לאגע און פאַרלענגערן די טערמינען פון איינצאָלן די חובות און פון צושיקן די וועקסלען. פון די אַמאָליקע 30, 60 און 90 טעג, ווערט היינט 180 און מער טעג. און ביז עס קומט אַריין דאָס געלט, זעט זיך אַרום דער פּא־בריקאנט, אַז ער האָט גאָר געמאַכט אַ פאַלשן חשבון, ווייל די רוימאטעריאלן ווערן גאָר טייערער, די אלגעמיי־נע הוצאות גרעסער און מען האָט גאָר געדארפט טראכטן וועגן בעסערן די פּרייזן אויף מעבל.

דער זעלבער פּראָצעס ווערט אין אַ באַשטימטן פּע־ריאָד איבערגעחזרט כמעט יאָר־יערלעך, און דאָך פאַר־געסן מיר עס פון איין יאָר צום צווייטן. דער פאַרגאנ־גענער יאָר האָט אין דעם זין איבערגעשטיגן די אַלע אַנ־דערע, און אַ סך אינדוסטריאלן האָבן געמוזט שטארק ליידן און קומען צום עקסטרעם. אייניקע סוחרים האָבן אויסגענוצט די שוואכע צייט און אָנגענומען מעבל אויף גרויסע סומעס, וועלכע זיי האָבן נאָכדעם נישט געקענט, אָדער נישט געוואָלט צאָלן. און עס זיינען דעריבער גע־

וועָן אין דעם מעבל־מסחר באַנקראָטן און פּריוואטע „ארעגלאָס", וואָס האָבן שוועָר באַרירט אַ סך אינדוס־טריאלן און בכלל גאַנץ טייער געקאָסט דער גאַנצער מע־בל־אינדוסטריע.

עס דאַרף געזומען ווערן אין אַכט, די פּערספּעקטיוון פאַר אַן אַלגעמיינער עקאָנאָמישער בעסערונג אין לאנד זיינען זייער גוטע. אַרגענטינע קניפּט אָן האנדלס־באַ־ציאונגען מיט זייער פיל לענדער, און די פּראָדוקטן פון לאנד באַקומען אלץ ברייטערע מערק אין אויסלאנד. עס איז אויך זיכער דעריבער, אַז דער צווייטער פּינפּיאָר־פּלאַן וועט זיך קענען אנטוויקלען ווי עס ווערט פּאָר־אויסגעזען מיט גרויסע אינוועסטירונגען אין פּאַרשיידע־נע אינדוסטריע־צווייגן, וואָס ווילן באַלעבן די לאנד־עקאָנאָמיק.

דער אקטועלער שטילשטאנד אין דער מעבל־אינדוס־טריע דאַרף דעריבער באַטראכט ווערן ווי אַ פּאַרביגיי־ענדיקע דערשיינונג. די לאגע ווערט זיך נאָרמאליזירן, און עס ווילן מוזן אויך צוריק די פּרייזן נאָרמאליזירט ווערן.

אויף דער פּאַרזאמלונג פון פּאריין אויף וועלכער ס׳איז באַהאנדלט געוואָרן די לאגע אין פּאַך, האָט דער פּריינט קאסאָף זייער ריכטיק באַמערקט, „אז מען האָט פּאַבריקן, און מען האָט סחורה, ווילן קומען קונים און עס וועט זיין פּרנסה; וויל מען פון דער סחורה פּטור ווערן אויף וואָס פּאַר אַ פּרייז עס זאָל נישט זיין, וועט קיין פּרנסה נישט זיין".

אין די אויבנדערמאָנטע וועַרטער איז פּאַרקערפּערט אַ גרויסער אמת. מיר לעבן איבער אַ שטיקל צייט, וואָס פּאַדערט צו האנדלען מיט אויסרעכענונג, און גוט באַ־טראַכט. אין די גוטע יאָרן איז גוט יעדער קליענט און יעדער אָפּאראציע, אין די ערגערע — דארף מען איבער־זיצן, און יעדן געשעפט גוט דורכטראכטן. מען מוז קויפן מיט אַ פּלאן און פּאַרקויפן מיט אַ חשבון, ווייל אויב נישט קען מען חלילה פּאַרלירן אין איין טאָג, וואָס מען האָט אויפגעבויט דורך שווערער מי אין פיל יאָרן. מען דאַרף זיך צופּאסן צו דער צייט, און די צייט פּאַדערט צו ארבעטן מיט חשבון און לעבן מיט האָפענונג, מיט אַ פּאָזיטיווער האָפענונג, אַז נאָכן שטילשטאנד וועט ווי־דער קומען אן אויפלעבונג אין דער אינדוסטריע.

דרייצן יאָר אַרבעט פון פאַריין

פון יעקב קראוויץ

אלס איינער פון די גרינדער פון דעם פאַריין, וואָס איז געשטאַנען ביים וויגעלע פון דער אַרגאַניזאַציע, און וואָס האָט אין פאַרלויף פון די דרייצן יאָר אָן אויפהער מיטגעארבעט מיט אַלע פארוואלטונגען, אין די ערשטע צוויי פעריאָדן אַלס פרעזידענט, און נאָכדעם אַלס מיט־גליד אויף פאַרשיידענע אָמטן, האָלט איך פאַר מיין חוב, ביי דער געלעגנהייט פון אַרויסגעבן דאָס יאָרבוך, אונ־טערצייכענען אַ שטיקל סך־הכל פון די ביז־איצטיקע דער־גרייכונגען, און אויך מאַכן אייניקע אָנווייזונגען אין באַ־צוג צו דער ארבעט אויף ווייטער.

אין דער ערשטער רייַ וויל איך פעסטשטעלן דעם פאַקט, אַז אויף די גרעמיאלע אינטערעסן האָט דער פא־ריין, אין פאַרלויף פון די אַלע יאָרן, געווידמעט דעם מאקסימום פון זיין אויפמערקזאמקייט. עס איז אמת, אַז מיר האָבן אויך געטאָן געזעלשאַפטלעכע און נאַציאָנאַל־ידישע ארבעט, צוליב מאָטיוון וועלכע איך וועל וויי־טער דערקלערן, אָבער די ענינים פון פאך זיינען ביי אונדז שטענדיק געשטאנען אויפן ערשטן פלאַץ און אויף קיין איין מאָמענט האָבן מיר נישט אויסגעלאָזן פון אויג די וויטאלע אינטערעסן פון דער בראנזשע. די פיל צענד־ליקער טויער, וועלכע זיינען אין פאַרלויף פון די דרייצן יאָר געשטאנען ביי דער אָנפירונג פון דער אינסטיטוצ־ע, זיינען אַלע אויטענטישע אינדוסטריאלן, און צוגלייך וויי אַלע אנדערע פאַבריקאנטן, האָבן זיי אין דער ערשטער דיי אין זינען געהאַט די אינטערעסן פון דער בראנזשע, און מיט דער גאַנצער אַנטשלאָסנקייט קען איך פאַרזי־כערן, אַז זיי האָבן דערפילט זייער אויפגאבע מיט אַ זעלטענער איבערגעבנקייט און מיט פולער אחריות פאַרן פאַך און אויף פאַר דער יידישער געזעלשאַפט.

איך וועל נישט אַריינגיין אין קיין פרטים. ס׳איז נישט מיין אויפגאבע אָפצוגעבן אַ געניעם באַריכט פון דער אָפּגעטוענער אַרבעט. דאָס וועלן וואַרשיינלעך אויף דעם פלאַץ טון אנדערע. איך קען נאָר ביי דער געלעגנ־הייט פאַרזיכערן, אַז אין פאַרגלייך מיט אַנדערע באַלע־באַטים פאַריינען — מיט פיל פון וועלכע איך האָב זיך גוט באַקענט דורך די יאָרן פון מיין גרעמיאלער טעטי־קייט — שטייט אונדזער פאַריין אויף זייער אַ פאַסיקער הויך, און לויט אונדזערע מעגלעכקייטן איז געטאָן גע־ווארן דער מאקסימום, וואָס אזא אָרגאניזאציע דארף טון פאַר אירע מיטגלידער.

אוודאי איז צו גוטס קיין שיעור נישטאָ. אייניקע וואָס שטייען פון דער ווייטנס קענען אפשר זאָגן, אַז מען האָט געקענט אויפטאָן אַ סך מער. אָבער די וואָס זיינען באַקאנט מיט דער אַרבעט פון פאַריין ווייסן זייער גוט ווי שוואר עס איז אָנגעקומען יעדע דערגרייכונג, און וויפל מי און אַרבעט עס האָט געקאָסט יעדער אויפטו, און באַזונדערס אויפן געביט פון גרעמיאלער טעטיקייט, ווו דער פאריין האָט געמאַכט די גרעסטע אָנשטרענגו־גען אויף אייניצוהאלטן קאָלעגיאל־פריינטלעכע באציאונ־גען צווישן די פאבריקאנטן, און זיי באַדינען און אָריענ־טירן דורך דער אדמיניסטראציע, דורך די פאַרשיידענע אינערלעכע סוב־קאָמיסיעס, צווישן וועלכע די ארביט־ראזש־קאָמיסיע האָט געשפילט גאָר אַ וויכטיקע ראָלע, און דורך דער יורידישער סטודיע.

אוודאי קאָן מען נישט אויסמעסטן און אויסציילן אויף וויפל דער פאַריין האָט מאַטעריעל בענעפּעסירט זיינע מיטגלידער. אָבער זיכער איז, אַז די בראנזשע וואָלט נישט דערגרייכט אזאַ וואוילשטאנד, אַפילו אין די גוטע יאָרן, אַן דער מיטארבעט פון פאריין, וועלכער האָט — די ערשטע יאָרן באַזונדערס — געלערנט די פאַבריקאנטן צו „מאכן אַ חשבון", און האָט אין אַ גרויי־סער מאָס נישט דערלאָזן צו קיין קאָמפּעטענץ איבער מאָדעלן, איבער פרייזן און איבער אַרבעטער. וואָס שייך מאַראליש איז אויך די דערגרייכונג פון גרויסער באַדיי־טונג. אַן דעם פאַריין איז די מעבל־בראָנזשע, וואָס נעמט אַרום הונדערטער יידישע פאַבריקאנטן, געווען אַנאַנים, נאָמענלאָז; פונקט ווי הונדערטער אַנדערע פאכן, אין וועלכע מען ווייס נישט צי עס זיינען אין זיי פאַראן גאָר יידן, און אויף וויפל די יידן האָבן בייגעטראָגן פאַר דער אַנטוויקלונג פון די בראנזשעס.

אַדאנק דעם פאַריין אָבער, און די יאָרביכער וועלכע ער גיט אַרויס, איז אונדזער פאריין, און די גאַנצע יידישע מעבל־בראנזשע, ברייט באַקאנט און טיף געשעצט איבער דער גאַנצער יידישער וועלט. אין ניו־יאָרק, אין תל־אביב, אין מעקסיקע, אין פאַריז און אין אַלע יידישע תפוצות, איז אין די געזעלשאַפטלעכע און נאַציאָנאל־פאַראַנטוואָרטלעכע יידישע קרייזן גוט באַוואוסט, אז אין בועגאָס איירעס זיינען די יידישע מעבל־פאבריקאַנטן אָקטיוואַר און שעפערישער כוח אין געזעלשאַפטלעכן און גייסטיקן יידישן לעבן.

די חשיבות פון דער אינסטיטוציע, וואָס איז דערגרייכט געוואָרן דורך לאַנגע יאָרן סיסטעמאטישער און גוט־דורכגעטראכטער אַרבעט, באַשיינט און דערהויבט די מעבל־בראנזשע פון בועגאָס איירעס און גיט אויך אָנזען און געזעלשאַפטלעכן פּרעסטיזש יעדן פאַבריקאַנט באַזונדער. ס׳איז אַ קאָלעקטיוו דערגרייכונג, וואָס באַגינסטיקט יעדן מיטגליד פון פאריין, ווייל נאָר מיט דער מיטהילף און מיטארבעט פון דער ברייטער מאַסע מיטגלידער, איז מעגלעך געווען צו פארווירקלעכן אונדזערע אויפגאבן און באַפעסטיקן דעם פרעסטיזש און דעם איינפלוס פון פאריין אין דער קאָמערץ און אין דער יידישער געזעלשאַפט.

אַלס פאַבריקאַנטן און אַלס יידן האָבן מיר פאַרשטאַנען צו געבן דעם פאַריין אַ גרעמיאלע און אויך געזעלשאַפטלעכע אָריענטאַציע. דאָס האָבן אונדז דיקטירט אונדזערע אינטערעסן, אונדזער יידישער געוויסן און אונזער נאַציאָנאל־יידישע פאַראַנטוואָרטלעכקייט. די מיטגלידער דאַרפן אויף זיך נעמען די אחריות אָפצוהיטן די דערגרייכונגען און דעם גוטן נאָמען פון פאַריין אויך אויף ווייטער. ס׳איז אייער גרעמיאלער און געזעלשאַפטלעכער פאַרמעגן, ס׳איז אייער אויפטו, אייער אונטערנעמונג, וועלכע איר דאַרפט זאָרגפעליק אָפהיטן פונקט ווי איר היט אָפּ אייערע אייגענע פאבריקן. די אָפשוואכונג פון פאריין וועט דעזאָרגאניזירן דעם פאַך און ברעכן אונדזער אייניקייט, וועלכע איז דערגרייכט געוואָרן אין פארלויף פון די דרייצן יאָר שוועריע אַרבעט; דאקעגן זיין פאַרשטארקונג וועט סטימולירן יעדן פאברי־קאַנט, וואָס וועט אין זיין אָרגאניזאציע האָבן אַ שוץ און פאַרטיידיקונג אין אַלע פאלן וועגן דער פריוואטער אינדוסטריאל מוז אָנקומען צום קאָלעקטיוון כוח פון זיין בראנזשע.

עס איז נישט קיין סוד פאַר די מיטגלידער, אַז דער פאַריין האָט די לעצטע יאָרן איבערגעלעבט גרויסע שוועריקייטן. דאָך איז די פאָזיציע פון דער אינסטיטוציע אַ גאַנץ פעסטע און זיכערע, די באזע איז אַ געזונטע, און אויף דעם יסוד איז מעגלעך די ארבעט צו פארטיפן און פאַרברייטערן. עס דאַרפן און עס קענען אונטערגענומען ווערן נייע איניציאטיוועס, און אַלס אייגער פון די גרינדער פון פאריין, וואָס שטייט די דרייצן יאָר אין שפאן פון דער טאָג־טעגלעכער אַרבעט, האָלט איך פאַר אַ פליכט פאַרשלאָגן צוטרעטן וואָס שנעלער צו פאַרווירקלעכן פלאן פון אַ קאָאָפּעראַטיוו, וואָס זאָל זיך אָפּגעבן מיטן אייגקויף פון רוימאטעריאלן און איך האָלט, אַז ס׳איז דורכויס מעגלעך און נייטיק צו גרינדן ביים פאַריין אַ קרעדיט־קאסע, וואָס זאָל באַזונדערס די קלענערע פאבריקאנטן אַרויסהעלפן, אין דער היינטיקער צייט פון געלט־מאנגל, מיט קורצטערמיניקע און צוטריטלעכע קרעדיטן.

אַ קאָאָפּעראַטיוו און אַ קרעדיט־קאסע, דאָס זיינען די צוויי איניציאטיוועס, וואָס דארפן געשטעלט ווערן אויף דער טאָג־אָרדענונג, און די פאַרווירקלעכונג פון וועלכע וועט שטארק באַגינסטיקן דעם פאך און אויך אַרויסהעלפן דעם פאריין צו דעקן דעם בודזשעט, וועלכער קען נישט ניוועלירט ווערן מיט דער מאַנאטלעכער קוואָטע פון די מיטגלידער, און די זאָרג פאַר דער אויסהאַלטונג פון דער אינסטיטוציע נעמט צו ביי דער פאַרוואלטונג אַ סך צייט און באַשוועריט דעם נאָרמאלן גאַנג פון דער אַרבעט.

די פאַרוואלטונג פון פאריין האָט דעם בעסטן ווילן אונ אַ גרויסע עקספעריענץ אין דער אַרבעט, און וועלן די מיטגלידער זיי טריי באַגלייטן אויפן וועג צו די נייע דערגרייכונגען, וועט דער פאַריין פאַרזעצן זיין דער־פאָלגרייכע אַנטוויקלונג צום נוצן פון דער מעבל־בראנזשע און צום כבוד פון יידישן ישוב. אין אַרגענטינע, וואָס האָט אין דעם פאַריין פון די יידישע מעבל־פאַבריקאַנטן אייגע פון די שענסטע אינסטיטוציעס אין בועגאָס איירעס.

פֿרנסה, קיום און המשך

פון יצחק וועטשערעבין

אלס מיטגליד פון פאריין וועל איך מיר דערלויבן אַרויסצוזאָגן אַ פּאָר מיינונגען אין שייכות מיט דער אַקטועלער סיטואציע פון דער אינסטיטוציע. אָבער ראשית כל דאַרף געזאָגט ווערן, אז אונדזער פאריין איז אנדערש ווי פיל אנדערע יידישע אינסטיטוציעס. דער פאַריין נעמט אַרום זייער אַ בריט קרייז פון טעטיקייט, ער דאַרף פאַרטיידיקן די אינטערעסן פון אַ צאָלרייכער יידישער בראנזשע, רעפּרעזענטירן די יידישע פּאַבריקאַנטן אין אַזעלכע אינסטיטוציעס ווי די אַרגענטינער האַלץ־פּעדעראציע, די קאָנפּעדעראציע פון דער אינדוסטריע און אין די רעגירונגס־אַנשטאלטן, און נאָך צו דעם אָנטיילנעמען אינעם קהלשן לעבן, טוען געזעלשאַפטלעכע אַרבעט און זיך באַטייליקן אין די קאמפּיינען פאר מדינת ישראל.

די פאַראנטוואַרטלעכקייט פון פאריין פּאַר קאַרגע פיר הונדערט יידישע פּאַבריקאַנטן איז דעריבער זייער אַ גרויסע. עס פרעזענטירן זיך אָפּט גאנץ ערנסטע פּראָבלעמען, און עס שטייען אין קאָן וויכטיקע אינטערעסן. די פארוואלטונג פון פאריין דאַרף דעריבער אָנוועכדן פיל טאקט אין דער שטרעבונג צו לייזן די פּראָבלעמען וואָס שווימען אַרויס אין דער טאָג־טעגלעכער אַרבעט, און אין דער שטענדיקער שטרעבונג צו פארזיכערן דעם דערפאָלג און דעם קיום פון דער אינסטיטוציע.

עס פאָדערט זיך פון די טויער פון פאריין פיל וואָכזאַמקייט און ענערגיע אין באַצוג צום פאריין און אויך אין באַצוג די מיטגלידער, און ס׳איז דעריבער קיינמאָל נישט איבעריק אויסצובריייטערן די פאראנטוואַרטלעכקייט אויף וואָס אַ גרעסערער צאָל מענטשן, קאָנסולטירן וואָס אָפּטער די מיטגלידער, דורכפירן אָפּטערע באַראַטונגען און פאַרזאמלונגען, און זוכן צו שאפן וואָס מער אינטערעס פאַר פאריין, און וואָס מער פאַרבינדונג צווישן די מיטגלידער און דער פאַרוואלטונג.

הגם איך בין אין דעם פּעריאָד נישט פאַרטראָטן אין דער פאַרוואלטונג פון פאריין, פּאָלג איך דאָך נאָך מיט גרויס אינטערעס די אַרבעט פון דער אינסטיטוציע, וועלכע איז מיר זייער ליב און טייער. עס דארף אָנערקענט ווערן, אז מיר האָבן מיט אונדזער פאריין געשאפן אין בוענאָס איירעס אַ שיינע יידישע אינסטיטוציע אויף וועלכער מיר מעגן באמת שטאָלץ זיין. ס׳איז אַן אויפּטו פון די מעבל־פּאַבריקאַנטן, וואָס האָט געהאט אָפּקלאנג אין דער יידישער וועלט. אונדזער אַקטיוויטעט פאַר די לאָקאַלע אינסטיטוציעס, פאַר די ציוניסטישע קרנס, פאַרן פאַריניקטן קאמפּיין לטובת ישראל, דער זשורנאל „דער האָלץ אינדוסטריאל" און די יאָר־ביכער, זיינען פאָזיטיוו דערגרייכונגען, וואָס האָבן אלגעמיין־יידישע באַדייטונג.

עס הייסט, אַז די יידישע מעבל־פּאַבריקאַנטן האָבן געשטעלט זייער פאך־אָרגאניזאציע צו דינסט פון די יידישע אינטערעסן און פון דער יידישער קולטור. מיר שאפן יידישן המשך מיט פאָזיטיוו מעשים, און מיר טוען עס טאָג־טעגלעך, אין שטוב, אין פאַבריק, אין גאַס און אין פאַריין. און אַ גרויסער טייל פון אונדז האָבן אויך די קינדער אַריינגעצויגן אין דער דאָזיקער געזעלשאַפטלעך־נאַציאָנאלער יידישער טעטיקייט. מיר פאַרזיכערן אויף אַזאַ מין אופן דעם יידישן המשך אויך אויף די קומענדיקן דורות.

די מעבל־פּאַבריקאַנטן האָבן געשאפן אַזאַ יידישן פאַריין, ווייל זיי זיינען יידישע יידן. דער פאַריין איז אַן אויסדרוק פון זייער פּאָלקסטימלעך־יידישן אינהאַלט און פון זייערע אויפּריכטיקע נאַציאָנאלע געפילן און טענדענצן. דערפאר האָבן זיי אויך פאַרן פאריין געפונען מיטארבעטער, וואָס האָבן די זעלבע לעבנס־איינשטעלונג און די זעלבע אידעאלן.

און עס דארף אָנערקענט ווערן, אַז די אַלע איניציאטיוועס פון פאַריין אויפן געביט פון זיין געזעלשאַפטלעך־נאַציאָנאלער און קולטורעלער טעטיקייט, האָט געגעבן די בעסטע רעזולטאטן. מיר האָבן זיך דערוואָרבן אָנערקענונג אלס יידישע אינסטיטוציע און אונדזערע יאָרביכער האָבן פאַרדינט די בעסטע אָפּרופן. פאַר אונדז איז יידישער קיום און המשך נישט קיין ענין פון דיספוטן און טעאָריעס, נאָר אַ טאָג־טעגלעכע ווירקלעכקייט וואָס דריקט זיך אויס אין טאטן, מיר לעבן ווי יידן און מיר שאפן ווי יידן. מיר רייַדן יידיש, מיר לייענען יידיש, מיר שרייבן יידיש (אמת, — מיטן רעדאקטאָרס

אויסבעסערונג), און מיר לעבן יידיש שוין אָן קיין שום זייטיקע אויסבעסערונגען, און ס׳איז אונדז ליב אַלץ וואָס איז יידיש, און באַזונדערס די יידישע מדינה, וועל־כע איז שוין געווָארן עפּעס ווי אַ טייל פון אונדזער איי־גענעם יידישן וועזן.

און עס וואָלט געווען אן עוולה ווען איך, אַ מעבל־פּאַבריקאַנט, זאָל נישט אָנערקענען די טעטיקייט פון פאריין אויפן פּראָפּעסיאָנעלן געביט. דער פאריין האָט אן אדוואָקאט, אַ מעדיצינישע קאָנסולטאָריע, אַן אַרבּיט־ראזש־קאָמיסיע, אַ צוטריט צום אַרבעטס־מיניסטעריום דורך דער פּעדעראציע, אַן אַדמיניסטראציע, וואָס גיט קאָמערציעלע אינפאָרמעס, וואָס שרייבט בריוו צו קלי־ענטן, וואָס אָריענטירט דעם פאַבריקאַנט אין אַלץ וואָס אים קען אינטערעסירן, און וואָס גיט אלץ וואָס אַזאַ פאך־אָרגאניזאציע דאַרף געבן.

איך האַלט דעריבער, אַז דער פאריין דאַרף אָפּלאָזן זיין קאָמערציעלע טעטיקייט. ווען רוי־מאטעריאלן האָבן אויסגעפעלט, האָט דער אָנדל געהאט, ווי מיר זאָגן, אַ גרעמיאלן אינטערעס, וואָס האָט געגעבן גרויסע נוצן דעם פאַבריקאַנט און אויך געוויסע פאַרדינסטן אויף אויסצוהאַלטן די אינסטיטוציע. היינט פעלט נישט אויס קיין סחורה אויפן מארק, און האנדלען, אויף צו פאר־שפאָרן יעדן מיטגליד אַ הונדערטער אָדער צוויי אַ יאָר, האָט נישט קיין זין. זאָל בעסער די טעטיקייט געווידמעט ווערן אויף אנדערע געביטן, און באַזונדערס אויפן געביט פון קאָמערציעלע און גרעמיאלע אינפאָרמעס, און דעם פאריין וועלן אויסהאַלטן די מיטגלידער מיט זייער מא־נאטלעכער קוואָטע. איך בין זיכער, אַז קיין איין פאר־אַנטוואָרטלעכער מעבל־פאַבריקאַנט וועט צוליב דער הע־כערונג נישט איבערייסן מיטן פאריין און מיט זיינע יידישע קאָלעגן.

די פראגע פון אַ קאָאָפּעראטיוו אויף איינצוקויפן רוימאטעריאלן איז שוין גאָר אַן אַנדערע. אַזאַ קאָאָפּע־ראטיוו קען יאָ באַגינסטיקן דעם פאך, און וועט קענען אויך אויסגענוצט ווערן אויף צו גאבן נאָך אַ ברייטערן פאַרנעם אונדזער נאַציאָנאל - געזעלשאַפטלעכער טעטי־קייט.

אונטערפירנדיק אַ סך־הכל פון די דרייצן יאָר אַרבעט פון פאריין, קענען מיר דעריבער זיין באַפרידיקט מיט אונדזערע דערגרייכונגען פון וועלכע עס האָט גענאָסן דער יידישער כלל און אויך די מעבל־בראנזשע, וואָס האָט אין דעם פאריין אן אינסטיטוציע וואָס אַרבעט פארן פּראָגרעס פון אַן אינדוסטריע און באַנוצט אין איר ארבעט די עלעמענטן, וואָס באַפעסטיקן אונדזער יידישן קיום און המשך. דער פאריין העלפט טאַקע אין דער פרנסה, ער היט אָפּ די מאַטעריעלע אינטערעסן פון הונ־דערטער אינדוסטריאלן, אָבער דערפילנדיק די דאָזיקע פּראָפּעסיאָנעלע און פּראָזאישע מיסיע, נוצט ער אויס די אָרגאניזאציע און די קאָלעקטיוו ענערגיע פון פאך צו דינסט פון די העכערע כלל־אינטערעסן פון ישוב איך זיין שטרעבונג צו זיכערן דעם יידישן המשך.

פרנסה, קיום און המשך שליסן זיך נישט אויס, נאָר דערגאנצן זיך קעגנזייטיק, אין איין הארמאָנישער שטרע־בונג צו זיכערן אַ פּראָדוקטיוו יידיש לעבן צום נוצן פון לאנד אין וועלכן מיר לעבן און פאָרן קיום פון די איי־גענע נאַציאָנאלע קולטור־ווערטן. ס׳איז אן אויסדרוק פון נאַציאָנאלער שלימות, וואָס איז כאראקטעריסטיש פאַרן עכטן יידישן פּאָלקס־מענטשן, צו וועלכע עס גהערן זי־כער די געווועזענע יידישע סטאָליערעס און היינטיקע פאַבריקאנטן פון מעבל.

דער יידישער מעבל־פאַבריקאַנטן־פאַריין אין מאַנטעווידעא

די אַרבעט פון דער פאַרוואַלטונג

פון ע. זאַקהיים

זינט דער אַנשטייאונג פון פאַריין די לעצטע ניין יאָר, איז דאָס לעצטע יאָר גיווען אַנדערש ווי אַלע פריערדיקע יאָרן אין דער אַרבעט פון דער קאָמיסיאָן דירעקטיווע. עס זיינען אַרויפגעשוואומען אַזעלכע נישט פאָראויסגעזעענע שוועריקייטן וועלכע מען האָט נישט גלויבט אַז זיי זאָלן זיך ווידערהאָלן.

דאָס האָט אָפגעווענדעט דער קאָמיסיאָן דירעקטיווע פון איר אָנגעצייכנטן פלאַן, ווייל זי האָט זיך געמוזט פאַרנעמען מיט עמערגענץ־ענינים, וואָס מען האָט נישט געקאָנט לאָזן אויף הפקר.

אין דער היסטאָריע פון די לעצטע ניין יאָר, אויב מען קען דאָס באַטיטלען מיט אַזא נאָמען, איז נישט גענוג כמעט קיין באַנקראָט אָדער קאָנקאָרס אַנט אין דער מעבל־בראַנזשע, עס זיינען געווען צייטן בעסערע אָדער שוועריקע, אָבער צו אַזעלכע עקסטרעמען איז נישט דערגאַנגען.

עס זיינען פאַרגעקומען אויסנאַם־פאַלן אין וועלכע דער פאַריין האָט אינטערוועניירט, און דאָס איז באַלד אַוועק אין דער פאַרגאַנגענהייט, און מען איז אַריבער צו וויטערדיקער נאָרמאַלער טעטיקייט. דאָס יאָר האָבן זיך די קאָנקאָרדאַטן פאַרוואַנדלט אין אַ מין עפּידעמיע, וואָס מען האָט זיך כסדר געמוזט באַשעפטיקן מיט זיי, סיי די קאָמיסיאָן דירעקטיווע און דער אַדמיניסטראַטיווער און יורידישער אַפּאַראַט פון פאַריין.

וועז עס האָט זיך פרעזענטירט דער ערשטער קאָנקאָרדאַט, האָט די קאָמיסיאָן דירעקטיוע באַשלאָסן בכדי צו פאַרהיטן די מיטגלידער פון וויטערדיקע סורפריז, זאָל געשאַפן ווערן אַן אינפאָרמאַציע־ביורא, בכדי דער מיטגליד זאָל זיך קענען אינפאָרמירן וועמען מען קען געבן קרעדיטן. עס זיינען פאַרופן געווארן פינף געשעפטלייט־פאַרזאַמלונגען בכדי צו שטודירן צוזאַמען מיט די מיטגלידער די פרעזענטיווע מיטלען וואָס מען מוז אַננעמען צו פאַרהיטן פון אַ קאַטאַסטראָפע.

אַלס לאָגישע קאָנסעקווענץ איז מען געקומען צום פראַקטישן באַשלוס, וואָס וואָלטן זייער פיל געהאָלפן צו פאַרהיטן פון דאָס וואָס עס איז שפּעטער געשען.

דער באַשלוס צו געבן קרעדיטן נישט מער ווי 120 טעג, אינפאָרמירן דער ביורא פון פאַריין וויפל יעדער מועבלערא איז שולדיק די פאַבריקאַנטן, מעלדן וועגן יעדער פאַרשפּעטיקטער צאָלונג, אָדער וועקסל, וואָס ווערט נישט געהויבן צום טערמין; אַרבעטן ווינציקער בכדי נישט צו דאַרפן זיין געצוואונגען צו פאַרקויפן צו יעדער פרייז; דאָס אַלץ זיינען עפעקטיווע מיטלען וואָס קענען אויב נישט געזונט מאַכן פולשטענדיק די שוועריקייטן, איז אָבער זיכער אַ גרויסע פאַרגרינגערונג אין אַזעלכע צייטן.

ליידער מוז מען קאָנסטאַטירן אַז בלויז אַ קליינע צאָל מיטגלידער זיינען געשטאַנען אויף דער גרויקער הייך פון האָבן אויסגעפירט די באַשלוסן פון רעקאָמענדאַציעס פון פאַריין, און דאָס האָבן געבראַכט די וויטערדיקע קאָנקאָרדאַטן נישט געטאָן אויב זיי זאָלן אַרומגיין אַן אינספּעקטאָר פון פאַריין, וואָס זאָל זיי אַנטלויפן אויף אַ פּאָר טעג פאַר זיין אָנקומען.

די פאַרוואַלטונג פון מעבל־פאַבריקאַנטן־פאַריין אין מאַנטעווידעא.

זיכער זיינען דאָ אַזעלכע וואָס זאָגן אַז די קאָמיסיאָן האָט אין די פאַלן פון קאָנקאָרדאַטן נישט געטאָן אַזוי ווי זיי פאַרשטייען; איז ערשטנס, וועלן מיר דאָ פעסטשטעלן אַז אפילו ביי די פאַלן, האָבן אויך די מיטגלידער נישט אויסגעפאַלגט די אַנווייזונגען פון פאַריין, אין פאַלן וואָס דער פאַריין האָט געראטן צו ליקווידירן אַזעלכע געשעפטן וואָס האָבן זיך פרעזענטירט האָבן די מיטגלידער געוואָלט בעסער ראַטעווען כאטש אַ קליינעם פראַצענט.

דאָס האָט אויך געבראַכט צו וויטערדיקע קאָנקאָרדאַטן, וואָס דער פאַריין האָט ווידער געמוזט זוכן מיטלען צו דער עפּידעמיע, און אַזוי ארום איז נישט מעגלעך געווען צו פאַרנעמען זיך מיט פיל פראַבלעמען וואָס די קאָמיסיאָן האָט אַנגעצייכנט דורכצופירן אין דעם פעריאד.

ווי יעדעס יאָר האָבן מיר אויך דאָס יאָר גהאַט אַ „קאָנסעכא דע סאַלאַריאָס". אונדזערע דעלעגאַטן צוזאַמען מיט דער ספּעציעלער קאָמיסיע, האָבן זיך פאַרנומען

מיט דעם עטלעכע מאַנאַטן ביז דער „לאודאָ" איז אונ־טערגעשריבן געוואָרן. זיכער זיינען די העכערונגען גע־ווען אפשר נישט אין צייט מיט דער לאַגע אויפן מאַרק, אָבער עס איז נישט מעגלעך געווען אַנדערש צו האַנדלען צוליב אַלע אַנדערע „לאודאָס" וואָס זיינען שוין אַרויס־געקומען פון פריער, און אין איינקלאַנג מיט וועלכע אונ־דזערער איז געווען פיל מער לויבאַר.

דאָס יאָר האָבן מיר אויך אויסגעקמפט אַז מיר זאָלן האָבן אונדזערן אַ פאַרטרעטער אין דירעקטאָריום פון דער „קאַכא דע אַסיגנאַסיאָנעס", דאָס איז אַן אונטערנעמונג וואָס פאַרוואַלטעט מיט גרויסע סומעס, וואָס די אינ־דוסטריאַלן צאָלן לויטן נייעם געזעץ פון פיר פראָצענט, און עס איז נויטיק צו האָבן אַז אויג אויף דער פאַר־טיילונג און פאַרוואַלטונג פון אָט־די פאָנדן.

גאָר וויכטיקע ענינים האָט געהאַט צו דערליידיקן די אַרביטראַזש־קאָמיסיע, זאַכן וועלכע קענען נישט אויסגע־רעכנט ווערן אין דער עפנטלעכקייט. אָבער זייער וואָגי־קע קאָמערציעלע סכסוכים, און צעטיילונגען פון שות־פות צווישן מיטגלידער, וואָס האָט פאַרהיט סיי אומזיס־טע אויסגאַבן, ווי אויך דער פרעסטיזש פון די וואָס האָבן זיך געוועגדט וועגן אָט־די סכסוכים.

אונדזער אַדמיניסטראַטיוור אַפּאַראַט איז שטענדיק צו דער דיספּאָזיציע פון דער מיטגלידערשאַפט. עס איז אייגנגעפירט געוואָרן אַ פולשטענדיקע סטאַטיסטיק פון די פערסאָנאַלן פון אַלע פאַבריקאַנטן, עס איז אויך דאָ אַ פולשטענדיקע סטאַטיסטיק פון „מועבלעראָס מאַזשאָ־ריסטן" און גרויסע טייל פון אינפאָרמעס, אַז דער מיט־גליד קען זיך אָנפרעגן אין די פאַלן וועט ער דאַרף דאָס און באַקומט די געהעריקע אינפאָרמע.

די נייע קאָמיסיאָן דירעקטיוור וואָס שטייט היינט ביים רודער פון פאַריין איז פאַקטיש כמעט די זעלבע וואָס איז געווען פאַריקן יאָר מיט גאָר קליינע ענדערונ־גען. און דאָס איז טאַקע איינער פון די מאָטיוון פאַרוואָס עס איז פאַרבליבן די זעלבע קאָמיסיאָן דירעקטיוור מיט דער האָפענונג, אַז דאָס יאָר זאָל מען קענען פאַרווירק־לעכן גרויסצוגיקע פּלענער, וואָס די אומשטענדן האָבן נישט דערלויבט צו רעאַליזירן אין פאָריקן פּעריאָד.

אונדזער אייגן הויז, וואָס האָט געגעבן אַ שטויס פאָ־רויס די אַרבעט פון פאַריין האָט געהויבן זיין אָנזען, איז נאָך ווייט נישט אויסגענוצט געוואָרן לטובת אונדזער גרעמיאַלער אָרגאַניזאַציע, די קאָמיסיאָן פּראָיעקטירט צו מאַכן אַ רעפאָרמע, וואָס זאָל קענען דינען פאַר די מיט־גלידער נישט נאָר אַלס גרעמיאַלע אָרגאַניזאַציע, נאָר אויך קאָמערציעל דירעקט צו פאַרטיידיקן די פאַבריקאַנטן.

די מיטגלידער דאַרפן נאָר אַרויסווייזן אַ ביסל גוטן ווילן און מיטהעלפן דער קאָמיסיאָן דירעקטיוור אין אירע אָנשטרענגונגען צו פאַרווירקלעכן די אַלע אָנגעצייכנטע פּלענער וואָס וועלן אַרייַנברענגען סטאַביליטעט אין מעבל פאַך, וואָס זאָל נישט זיין מער אויסגעשטעלט אויף טאָג־טעגלעכע געפאָרן, און אומשטענדן וואָס קומען פון זייטי־קע פאַקטאָרן.

פּראָבלעמען פון דער מעבל־אינדוסטריע

פון **משה קאַפלאַן** (מאָנטעווידעא)

די אַלגעמיינע שוועריקייט סיטואַציע וואָס הערשט די לעצטע מאָנאַטן אין דער נאַציאָנאַלער אינדוסטריע און קאָמערץ אין לאַנד, האָט אויך זיך געלאָזט פילן אין דער מעבל־אינדוסטריע.

מיט יאָרן צוריק האָבן מיר געהאַט פּראָבלעמען גאַנץ אַנדערע ווי היינט, און מיר וועלן פּרואָווען צו אַנאַליזירן אייניקע אַספּעקטן פון די פּראָבלעמען פון היינט פאַר וועלכע עס מוז געזוכט ווערן אַ באַלדיקע לייזונג.

אין די גאָר נישט לאַנג פאַרגאַנגענע יאָרן איז געווען אַ מאַנגל אין געניטע אַרבעטס־הענט. עס האָבן געפעלט אייניקע מאַטעריאַלן, וואָס איז שווער געווען צו באַקומען פון אויסלאַנד. היינט איז די לאַגע פולשטענדיק אַן אַנדערע.

עס איז דאָ גענוג מאַטעריאַלן צום אַרבעטן. עס פעלט במעט נישט קיין שום מאַטעריאַל וואָס מען ברויכט צו פאַבריצירן מעבל אפילו דאָס פיינסטע, עס איז אָבער שווער געווארן דער פאַרקויף פון דער פּראָדוקציע.

מען מוז אנערקענען אַז אין די לעצטע פאָר יאָר זיינען צוגעקומען פיל נייע פאַבריקאַנטן. מענטשן וואָס האָבן פריער געאַרבעט אין פאַך אַלס אַרבעטער האָבן זיך איינגעאָרדנט אייגענע פאַבריקלעך און אַזוי אַרום איז פאַרגרעסערט געווארן די פּראָדוקציע.

דאָס איז אָבער אַ גאַנץ נאָרמאַלע דערשיינונג און דאָס וואָלט נישט געבראַכט קיין שאָדן דעם פאַך, ווייל פונקט ווי עס איז נאָרמאַל די פאַרגרעסערונג פון קויפס־קראַפט פון דער באַפעלקערונג, איז דאָ אַ נאַטירלעכער צוואוואקס פון דער באַפעלקערונג, און די אימיגראַציע כאָטש אפילו אין אַ קליינער צאָל, קומען דאָך אַריין אין לאַנד טויזנטער מענטשן אַ יאָר אַזוי אַרום אַז דער גרעסערער קאָנסום, וואָלט געקענט פאַרבויכן די גרעסערע פּראָדוקציע.

אויב מיר שטייען היינט פאָר שוועריקייטן אין פאַרקויף און אָפּזאַץ פון דער פּראָדוקציע איז דאָס גיכער אַ קאָנסעקווענץ פון דער אַלגעמיינער לאַגע אין לאַנד, וואָס שפיגלט זיך אָפּ אין אַלע צווייגן פון דער אינדוסטריע און קאָמערץ פון לאַנד.

מיר זיינען עדות לעצטנס פון כסדרדיקע שטרייקן אין פריוואַטע ווי אויך אין רעגירונגס אונטערנעמונגען. מיר ווילן דאָ נישט באַרירן וועגן דעם צי די זעלבע זיינען באַרעכטיקט אָדער נישט. דאָס איז נישט אונדזער אויפגאַבע, אָבער אַ פאַקט איז אַז יעדער שטרייק

ברענגט שאָדן דעם נאָרמאַלן גאַנג פון דער ווירטשאַפט אין אַלגעמיין.

וועג עס שטרייקן טויזנטער אַרבעטער און פאַרלירן זייערע לוינען פאַר דער צייט פון שטרייק, ווערט דורך דעם פאַרקלענערט די קויפס־קראַפט פון די זעלבע און שפּעטער וועלן די שטרייקער געווינען שוין אַ טייל פון דער געפּאָדערטער העכערונג, פאַרטייערט דאָס גלייכצייטיק די פּראָדוקציע, און דער העכערער לוין וואָס זיי באַקומען פאַרגרעסערט נישט זייערע קויף־מעגלעכקייטן.

אַזוי אַרום געפינען מיר זיך אין אַ פאַרכישופטן קרייז, פון כסדרדיקע העכערונגען. די גאַנצע פּראָדוקטיוויטעט באַפעלקערונג פון לאַנד איז אויפגעטרייסלט. עס איז נישטאָ קיין סטאַביליטעט, מען לעבט מיטן טאָג, אָן קיין שום פּלאַן. און דאָס שפּיגלט זיך אָפּ ספּעציעל ביים פאַרקויף פון פּראָדוקט.

ווייל עסן מוז מען יעדן טאָג, און אויב דאָס זעלבע איז געשטיגן, קען מען נישט אָפּלייגן אויף שפּעטער דאָס איינצוקויפן. מעבל ווידער, אויב עס איז פאַרטייערט געווארן און מען האָט נישט קיין זיכערקייט אַז מען וועט קענען באַצאָלן, האָלט מען זיך אָפּ פון קויפן, ביז עס וועט קומען אַ בעסערע צייט.

דאָ ליגט דער ספּעציפישער צושטאַנד וואָס האָט זיך געשאַפן אין דער מעבל אינדוסטריע אין איצטיקן מאָמענט. עס זיינען דאָ מיינונגען אַז די גרויסע שולד האָבן די מעבל־סוחרים, וואָס זוכן אויסצונוצן דעם מאָמענט, און פאַרלאַנגען ביליקע פרייזן, און לאַנג־טערמיניקע צאָלונגען. אָבער דאָס איז ווידער אַ גאַנץ נאָרמאַלע דערשיינונג. ווען דער אָנבאָט איז גרעסער ווי די נאָכפראַגע, איז דער קויפער שטענדיק פון אויבן.

אויף די פאַרזאַמלונגען וואָס זיינען פאָרגעקומען די לעצטע צייטן אין פאַריין, זיינען אָט די אַלע פראָבלעמען באַהאַנדלט געוואָרן, און גלייכצייטיק געזוכט געוואָרן מיטלען צו פאַרגרינגערן די סיטואַציע.

און אַזוי ווי קיין נייע אַנטדעקונגען זיינען נישט געמאַכט געוואָרן איז מען געקומען צום שלוס אַז: ערשטנס, מוז מען פאַרקלענערן צייטווייליק די פּראָדוקציע און עס איז רעקאָמענדירט געוואָרן די מיטגלידער צו אַרבעטן 36 שעה אַ וואָך.

צווייטנס, מוז אָרגאַניזירט ווערן דער פאַרקויף אויף אַזאַ פאָרמע, אַז דער פאַבריקאַנט זאָל נישט אויסגענוצט ווערן צוליב דער שוועכער סיטואַציע אויפן מאַרק, און דאָס קען נאָר געמאַכט ווערן דורך אַ קאָאָפּעראַטיוון פאַרקויף דורך אַלע אָנגעשלאָסענע פאַבריקן.

דאָס איז זייער אַ שוועכע אויפגאַבע צו רעאַליזירן, אָבער האָבנדיק שוין זייט אייניקע יאָר די קאָאָפּעראַטיוע, פאַרן אייַנקויף פון מאַטעריאַלן, קען ביי דער זעלבער אָרגאַניזירט ווערן אויך אַן אָפּטיילונג פון פאַרקויף פון דער פּראָדוקציע. די סטאַטוטן פון דער קאָאָפּעראַטיוע זענען פאָר אויך דעם פאַרקויף פון אַלץ וואָס ווערט אויסגעאַרבעט אין די פאַבריקן פון אירע מיטגלידער, און אויב די זעלבע ווילן אַרויסווייזן זייער אינטערעס צו אַרגאַניזירן געמיינזאַם — דורך דער קאָאָפּעראַטיווע — דעם פאַרקויף פון זייער פּראָדוקציע ווען די זאַך רעאַליזירט ווערן אויף אַ גאָר שנעלן אופן.

דאָס וואָלט געשאַפן דעם רעגולאַטאָר אין אָפּזאַץ־מאַרק, פון מעבל־פאַך, עס וואָלטן פאַרשוואונדן די אַלע צופעליקייטן, וואָס דערשיינען, אַ דאַנק דער אומדערפאַרנקייט פון אייניקע פאַבריקאַנטן, וואָס לויפן אָנבאָטן זייער סחורה, אין דער צייט וען יענער ברויכט דאָס נישט.

דער מעבל־פאַך וואָלט געקראָגן סטאַביליטעט און דעם געהעריקן רעספּעקט אויף דעם מאַרק, דאָס וואָלט דערמעגלעכט אויך צו פאַרבעסערן די פּראָדוקציע, צו געבן דעם קליענט אַן אַרטיקל אַ גוטן, אַ זיכערן, און נישט צו זוכן דורך פאַרגרינגערן די קוואַליטעט צו דערמעגלעכן דעם פאַרקויף אויף אַ ביליקערן פרייז.

זייער שוועך איז אָנגעקומען דאָס בויען פון דער קאָאָפּעראַטיווע פאַר דער מעבל־אינדוסטריע, אָבער דאָך מיט דער מיטאַרבעט פון אַ גרויסער צאָל עקשנים איז זי אויפגעבויט געוואָרן. אויך די קאָאָפּעראַטיוון פון מעבל פאַרקויף קען געשאַפן ווערן און פיל גרינגער ווי די ערשטע, ווייל פאַקטיש איז שוין דער אָפּאַראַט פאַראַן, מען דאַרף נאָר צוגיין פראַקטיש צו דער אַרבעט, און דאָס וועט אין אַ גאָר קורצער צייט ווערן אַ געשעענער פאַקט.

די מיסיע פון פּראָפעסיאָנעלע אָרגאַניזאַציעס

פון כ. שרייבער (מאָסקווע)

די מעבל־אינדוסטריע וואָס פֿאַרנעמט שוין הייַנט אַ גרויסן און בכבודיקן אָרט אין דער נאַציאָנאַלער אינדוסטריע פון לאַנד, מאַכט דורך אַלע עטאַפּן איז וועלכער דער נאַציאָנאַלער עקאָנאָמיק קומט אויס דורכצומאַכן.

זיכער האָט יעדער צווייג זיינע ספּעציפישע אייגנשאַפטן און עס טרעפן אויסנאַמס־פאַלן וואָס אין איין צווייג איז דאָ אַ סטאַגנאַציע און אין אַ צווייטן — פּראָספעריטעט, אָבער דאָס זיינען נאָר מאָמענטאַלע דערשיינונגען, ווייל מיר לעבן הייַנט אין אַ וועלט וואו דיסטאַנצן זיינען פֿאַרשוואונדן, נישט נאָר אין זעלבן לאַנד נאָר אפילו אין וועלט־פֿאַרנעם.

מיר זיינען עדות פון וועלט־קריזיסן וואָס האָבן זיך אָנגעהויבן אין איין קאָנטינענט און האָבן בהדרגה אַרומגעכאַפט די גאַנצע וועלט וואו עס עקזיסטירט מענטשלעכע ציוויליזאַציע, און דאָס זעלבע אויך פֿאַרקערט, וועט עס האָט זיך אָנגעהויבן אַן אויפשטייג אין דער אינדוסטריע און קאָמערץ אומעטום, האָבן מיר גלייך דערפילט אויך דאָ דעם באַראָמעטער פון דער צייט. עס איז אַ געזעץ פון לעבן אַז עס מוז זיך באַוועגן, ווייל וועט עס הערט אויף דאָס באַוועגן, דאַן איז דאָס מער נישט קיין לעבן. און דאָ ליגט דער שוועריפונקט, וואָס רעגירונגען און פֿאַרטייען ברעכן זיך דעם קאָפּ, ווי אַזוי צו רעגולירן אָט די באַוועגונגען אין לעבן, אַז זיי זאָלן זיין לטובת דער מענטשהייט, אַז זיי זאָלן אויסגענוצט ווערן אין דער גערעקער צייט וועט זיי קענען פֿאַרבעסערן די לעבנס־באַדינגונגען פון מענטשן. און אויך אָפּצוהאַלטן די שעדלעכע דערשיינונגען, וואָס קומען אָפּט טראָץ אַלע פֿאַרהיטונגען, אַז זיי זאָלן וואָס ווייניקער ברענגען שאָדן.

צוליב דעם איז אין די לעצטע יאָרן אָנגענומען גאָרן כמעט ווי אין אַלע לענדער, צו קאָנטראָלירן די פּראָדוקציע פון לאַנד, אָנווענדן פּראָגרעסיווע שטייערן, אייניפירן סאָציאַלע גענצן, דיריגירן דעם אימפּאָרט און דעם עקספּאָרט: זוכנדיק דורך דעם פֿאַרהיטן דאָס לאַנד פון אומדערוואַרטעטע אויפטרייסלונגען, וואָס קענען אָמאָל אומברענגען די נאַציאָנאַלע אינדוסטריעס.

בכלל ווערט געפירט אַ פּאָליטיק צו פּראָדוצירן אַלעס פֿאַרן אייגענעם געברויך, וואָס ווינציקער צו קויפן פון דרויסן, און נישט אויסגעבן קיין „האַרטע דיוויזן". דאָ ווילן מיר נישט קאָנסטאַטירן צי די פּאָליטיק איז אַ ריכטיקע צי נישט, דאָס איז נישט אונדזער אויפגאַבע, מיר ווילן בלויז פעסטשטעלן די זאַכן אַזוי ווי זיי זיינען אין דער ווירקלעכקייט, און צו דער לאָגע מוז מען זיך צופּאַסן.

אין די לעצטע יאָרן פון דער וועלט־מלחמה, ווען די אורגאַניזיער אינדוסטריע האָט זיך אַ שפּאַן געטאָן פֿאַרויס, אַ דאַנק דעם פעלן פון אויסלענדישע אַרטיקלען, און האָט זיך פֿאַרוואַנדלט אין אייניקע פאַלן אַלס עקספּאָרטירער פון פאַבריצירטע פּראָדוקטן. במשך פון עטלעכע יאָר ביז די מלחמה איז פֿאַרענדיקט געוואָרן, האָט שפּעטער, ווען אין דער אַלטער וועלט איז וויידער צוריקגעשטעלט געוואָרן דאָס נאָרמאַלע לעבן און די הויך־אינדוסטריעלע לענדער האָבן זיך צוריקגעקערט צו דער ציווילער פּראָדוקציע, איז פֿאַרשטאָפּט געוואָרן דער קוואַל פאַרן צופעליקן עקספּאָרט פון אורגווייער פּראָדוקציע, און אונדזער לאַנד איז געבליבן וויידער אויסגעשטעלט אויפן עקספּאָרט פון רוי־מאַטעריאַלן, ווי וואָל, פעל און פלייש אוך אַגראַר־פּראָדוקטן אין אַלגעמיין.

דאָס האָט זיך שטאַרק אָפּגערופן אויף די פאַכן, וועלכע האָבן געהאַט זייער גרעסטן אָנשפּאַר אין עקספּאָרט פון זייער פּראָדוקציע, אַזוי האָבן מיר געזען ווען עס האָט זיך אָנגעהויבן די מלחמה אין ווייטן מזרח, איז ווידער געקומען אַן אויפלעבונג אין די זעלבע אינדוסטריע־צווייגן.

די מעבל־אינדוסטריע, וואָס האָט קיינמאָל נישט גערבעט פאַר עקספּאָרט, נאָר בלויז פאַרן אינערלעכן קאָנסום, האָט נישט דורכגעמאַכט דירעקט די אַלע קאַטאַקליזמען וואָס זיינען געקומען דורך אויסערלעכע פאַקטאָרן, אָבער דאָך איז זי נישט געבליבן אינגאַנצן איזאָלירט פון די אַלגעמיינע דערשיינונגען אין לעבן פון לאַנד, יעדער בעסערונג, אָדער פאַרערגערונג, האָט אויך אומדירעקט געווירקט אויף איר.

נאָך אַ ספּעציעלער מאָמענט איז דאָ אין דער מעבל־אינדוסטריע, וואָס די גרעסטע טייל מאַטעריאַלן פאַר דער פּראָדוקציע מוז מען ברענגען פון אויסלאַנד, ווייל לייַדער פאַרמאָגט נאָך נישט אורגווייַ קיין וועלדער, וואָס מען זאָל קענען פאַרבויכן פאַר דער מעבל־פּראָדוקציע, און דאָס האָט אַ לענגערע צייט געשטערט, דעם גוטן גאַנגאון די דערהויבונג פון קוואַליטעט פון דער מעבל־אינדוסטריע.

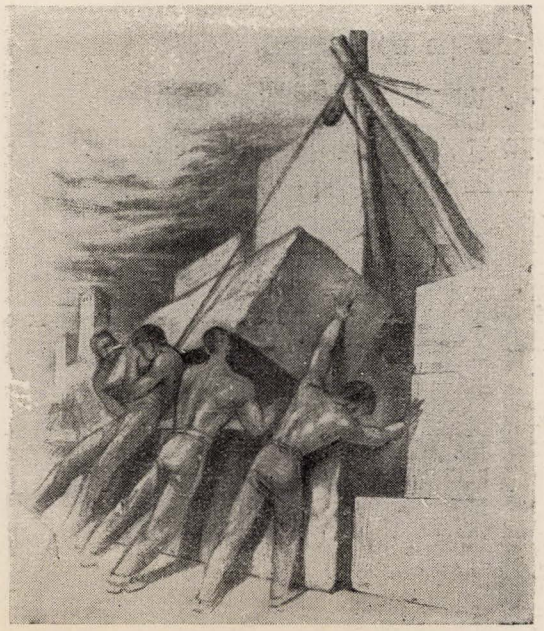
עס זיינען געווען פאַלן וואָס צוליבן פעלן פון דיוויזן, איז נישט דערלויבט געוואָרן צו אימפּאָרטירן די נויטיקע מאַטעריאַלן און בכדי נישט אָפּצושטעלן די פּראָדוקציע, האָט מען זיך געמוזט צופּאַסן צו „פּאליאטיוון" און דאָס האָט געמאַכט אַראָפּנידערן דעם „ניוואָ" פון דער נאַציאָנאַלער פּראָדוקציע, וועלכע קעמפט מיט אַלע מיטלען

אַרויסצוגעבן אַ גוטן פּראָדוקט, וואָס זאָל זיין אין דער זעלבער קוואַליטעט ווי די אויסלענדישע.

די גרעמיאַלע קערפערשאַפט, אַרום וועלכער עס גרופירן זיך כמעט אַלע מעבל פאַבריקאַנטן און טאַפּיצירער פון מאַנטעווידעאָ שטייט צו דינסט מיט ראַט און טאַט אין יעדן מאָמענט, ווען עס איז נויטיק אַ קאָלעקטיווע אַקציע פאַרן פּאַך. יעדעס מאָל ווען עס דערשיינט אַ גרויסע שוועריקייט, — אין דעם גרעסטן טייל פאַלן — הערן זיך די נאַציאָנאַלע באַהערדן צו, צו דער מיינונג פון די פּראָפעסיאָנעלע פון פאַך, און עס ווערט פאַרהיט צייטלעך אַ שטורעם וואָס רוקט זיך אָן.

עס איז אָבער כדאי אָנצוואוויזן אַז פונקט ווי רעגירונגען האָבן איינגעזען אַז מען קען נישט לאָזן אויף הפקר די אינדוסטריע און קאָמערץ, נאָר נאָך מער דיריגירן די זאַכן און צופּאַסן זיך צו דער רעאַלער לאַגע, אַזוי האָבן פאַרשטאַנען די דירעקט־פאַראינטערעסירטע אינדוסטריאַלן זעלבסט, אַז זיי אַליין מוזן נעמען דעם גורל אין זייערע הענט, און אָנווייזן די נאַציאָנאַלע באַהערדן אויף די אַלע פּראָבלעמען, וואָס באַרירט זיי; און אַז דאָס איז דער ריכטיקער וועג, איז שוין מער נישט קיין צווייפל, ווייל מיט יעדן טאָג זעען מיר אַלץ מער זיך אָרגאַניזירן גרעמיאַלע קערפערשאַפטן אַזוי פון אינדוסטריאַלן און אויך פון אַרבעטער, ווייל דאָס איז דער וועג פון לעבן, וואָס מען קען זיך מער נישט אָפּגרענעצן און באַהאַלטן זיך אונטער אַ כינעזישער וואַנט. יעדער איינער דאַרף אַנטיילנעמען און אַקטיוו זיך באַטייליקן אין זיין פּראָפעסיאָנעלער אָרגאַניזאַציע.

עקאָנאָמיק
און פינאַנצן

אינהאַלט פון דער אָפּטיילונג:

דר. ב. וואלעטיטש / די עקאָנאָמישע סיטואַציע פון אַרגענטינע — — — — 41

העדבערט סטיין / די מעגלעכקייטן פון אַ דעפּרעסיע אין די פֿאַרייניקטע שטאַטן — 47

ע. מארטאָרעל / די עקאָנאָמישע פֿאָזיציע פון ענגלאַנד אין די לאַטיין־אַמערי־
קאַנישע לענדער — 51

נ. דאווידאָוויטש / די באַדייטונג פון שומאַן־פּלאַן וואָס האָט פֿאַרייניקט די אויּ־
ראָפּעאישע אינדוסטריעס פון שטאָל און קוילן — — — — — — — — 55

באַרוּס קנאַבעל און משה הידערמאַן / די יידישע פּאָלקס־באַנק — — — — 57

חיים בעטשער און כוליאָ נוימאַן / די טעטיקייט פון דער קאָמערציאַל־באַנק אין
פּאַרלויף פון לעצטן פּעריאָד — — — — — — — — — — — — — — 59

די עקאָנאָמישע סיטואַציע פון אַרגענטינע

לויט די עקספּערטן פון באַריכטן פון די מיניסטעריומס פאַר טעכנישע און עקאָנאָמישע ענינים

פון דר. ב. וואלעטיטש

דער מיניסטעריום פון אַגריקולטור און פיצוכט האָט דורכגעפירט אַ צענז, וועלכער איז פאַרענדט־לעכט געווארן. אינעם מאַמענט פונעם דורכפירן דעם צענז האָט בעיקר אינטערעסירט אַלץ, וואָס האָט אַ שייכות צו דער עקזיסטענץ פון רינדער, חזרים און שאָף, און, אויפן צווייטן פלאַץ — אַלץ, וואָס האָט אַ שייכות מיט דער אגראַרישער פראָדוקציע — תבואה א. ד. גל. דאָס הייסט, אַז בעיקר האָט אינטערעסירט דער צושטאנד פון דער פיצוכט. אַזוי ארום האָבן מיר באַלד אייניקע טעג נאָכן צענז געהאט אין אונדזער רשות אַלע סטאַטיסטישע דאטן בשייכות דער עקזיסטענץ פון רינדער, חזרים און שאָף אין גאַנצן לאנד.

די פּרוואוו צו שליסן אָפּמאַכן און אַנדערע צייטווייליקע אומשטענדן, ווי אַ רעזולטאט פון דער פאָליטיק פונעם מיניסטעריום פאַר עקאָנאָמיע, האָבן אונדז געשטערט צו פארענדלעכן די סטאַטיסטישע ציפערן אין געהעריקן מאַמענט.

קאָנפידענציעלע סטאַטיסטיק

ס׳איז פאראן אַן אַקטיוויטעט, צו וועלכער מיר האָבן זיך געווידמעט און וועלכע איז, פאַקטיש, ביז צום היינטיקן טאָג אומבאַקאַנט. עס האַנדלט זיך וועגן אָט־וואָס: טעגלעך און אומאיבערגעריסן, במשך פון די פינף טעג פון דער וואָך, שיקן מיר איבער צו אַלע מיניסטעריומס אַ בולעטין, וועלכער האָט אַ געהיימען כאַראקטער, מחמת עס האַנדלט זיך וועגן אַ פּראָוויזאָרישער אינפאָרמאַציע. נאָכדעם באַשטימען די מיניסטעריומס מיט דער באַטיילי־קונג פונעם מיניסטעריום פאַר טעכנישע ענינים, צי דאַרף מען די דאָזיקע דאטן יאָ אָדער נישט פארענדלעכן, בהסכם, פאַרשטייט זיך, מיט די אומשטענדן און לויט דער אלגעמיינער פאָליטיק פון דער רעגירונג.

אגב טראָגט אָט־דער בולעטין נישט תמיד קיין ריין־עקאָנאָמישן כאַראקטער, ווייל ער ברענגט אויך סטאַטיס־טישע אינפאָרמאַציעס מיט אַ געזעלשאַפטלעכן כאַראק־טער און אָפילו מיט אַ פאָליטישן כאַראקטער. עס קומט אַזוי ארום אויס, אַז אין אלגעמיין זיינען די דאטן פון עקאָנאָמישן כאַראקטער; נאָכדעם קומען די אָפּשאַצונגען פון סאָציאלן און אויסנאמסווייזע טיילמאָל, אויך פון פאָ־ליטישן כאַראקטער.

חוץ אַלע אויפגאבן האָבן מיר נאָך די עובדא צו פירן די אלגעמיינע נאַציאָנאלע סטאַטיסטיק בנוגע דעם, וואָס האָט א שייכות מיט די פּריין און לעבנס־קאָסטן. דאָס איז אן אקטועלע טעמע און מיר פאַרשטייען, אַז אַ סטאַטיס־טישע אינפאָרמאַציע דאַרף אויך באַגליטן דעם אומרו, וואָס די רעגירונג האָט אין אַ געוויסן מאָמענט פון איר אקטיוויטעט. אַזוי ארום איז דאָס נישט אַ סטאַטיסטישע אינפאָרמאַציע־ביורא, אַרגאניזירט אויף אַ סיסטעמאטישן אופן, וועמענס דאטן וועלן איבערגעגעבן צו די מיניס־טעריומס אויף אַן אויטאָמאַטישן אופן, נייערט מיר זיי־נען זיך מכוון, אַז זי זאָל שטענדיק זיין אַ נוצלעכע אין פאַסיקן מאָמענט און בהסכם מיט די אומשטענדן.

אַזוי ארום האָט פאַסירט, אַז ווי נאָר מיר האָבן באַ־מערקט, אַז דער יקרות האַלט אין וועלן כסדר העכער און באַזונדערס אינעם שפּייז־סעקטאָר, האָבן מיר אָרגאַני־זירט אַן אָפּיציעלע סטאַטיסטישע ביורא, אויך אַ געהיי־מע, אין וועלכער ס׳זיינען רעגיסטרירט געווארן די געגויע פּרייזן פון אַלע ארטיקלען פון ערשטן געברויך.

מיר וועלן נעמען פאַר אַ ביישפיל דעם בולעטין פונעם 13טן מאי. אָט־דער מין בולעטינען וועלן צוגעגרייט פון אַ ספּעציאליזירטן טעכנישן פערסאָנאל, וועלכער אַרבעט ביז 3 אַזייגער פאַרטאָג, בכדי צומאָרגנס אַרום 11 אַזייגער זאָלן אלע מיניסטעריומס און דער פרעזידענט פון דער רעפובליק האָבן אין זייערע הענט די פּרייזן אויף די שפּייז־ארטיקלען פון פאַריקן טאָג.

און ס׳איז גוט צו וויסן, אַז מיר ברענגען נישט די אָפּיציעלע פּרייזן, וועלכע וועלן גאנץ אָפט געענדערט, מיר ברענגען די פּרייזן, וועלכע זיינען געווען פאַרצייכנט אויפן מאַרק.

היות דאָס געזעץ וועגן דער סטאַטיסטיק שטיצט יענע, וועלכע שטעלן צו די אינפאָרמאַציעס, קומט אָפטמאָל אויס, אז יענע, וועלכע היטן נישט אָפּ די אָפּיציעלע פּריי־זן, פאלן אומדירעקט אריין אין די הענט פון דער פאָלי־ציי, וועלכע איז ממונה זיי אָפּצוהיטן. דאָס איז טאַקע געווען דער פאל מיט די קצבים, פון וועלכע מיר האָבן באַקומען די פּרייזן, וואָס זיי האָבן געגומען ביים קאָנסו־מענט, וועלכע זיינען געווען אומפאַרגלייכבאַר העכערע ווי די אָפּיציעלע.

דערקלערונגען פונעם מיניסטער פאר טעכנישע ענינים, גאמעם מאראלעס

אויך דאס דאזיקע מיניסטעריום באדינט די אנדערע מיניסטעריומס מיט אויסגעצייכנטן מאטעריאל.

דער אמתער נייער אינפיר איז דער פרט, וואס איז נוגע די דינאמישע סטאטיסטיק, וועלכע מ׳האט אזוי לאנג באגערט און וועלכע נוצט אויסגעצייכנט פאר דער טעג־לעכער אקטיוויטעט. פון די געניע דאטן, וואס ווערן פון אט־דעם מיניסטעריום צוגעשטעלט, קאן מען אפשאצן, וועלכע פאקטן זיינען סטאבילע און אלגעמיינע און וועל־כע — בלויז אומשטענדלעכע. דערמיט היט מען זיך אויס פון טעותדיקע אינטערפרעטאציעס.

די סיבות פונעם דעספרעסטיזש פון אונדזער עקאנאמיע

אונדזער וויכטיקסטע כוונה איז צו דערקלערן אויפן בעסטן אופן די אמתע עקאנאמישע רעאליטעט. ס׳איז באקאנט, אז ס׳איז קיגן אונדזער עקאנאמיע דורכגעפירט געווארן א סיסטעמאטישער קאמפיין אונדז צו דעספרעס־טיזירן. דער פרעזידענט פון דער רעפובליק האט מער ווי ביי איין געלעגנהייט זיך באצויגן צום דאזיקן ענין און אנגעוויזן אויף דער אמתער ארגענטינער רעאליטעט. אט־דער קאמפיין איז לעצטנס נאך מער פארשארפט געווא־רן ווי א לאגישער רעזולטאט פון דער אפאזיציעס קוק־ווינקל. אבער אט־די לאגיק איז גיכער פארצווייפלונג ווי עפעס אנדערש. במשך פון א לאנגער צייט האט די אפא־זיציע געווארט, אז די קלימאטישע קאנדיציעס זאלן אונדז דערפירן צו אן עקאנאמישן כאאס. וועגן די דאזיקע האפענונג אירע איז נישט מקוים געווארן, האט זי אנגע־הויבן דעם דערמאנטן קאמפיין, כדי אוועקצושטעלן אזא מין רויך־וואנט און דערמיט פארדעקן דעם אמת פון דער עקאנאמישער סיטואציע.

וועלכע מיטלען דארפן מיר אננעמען אין אונדזער פאר־טיידיקונג? — אונדזער פארטיידיקונג דארף זיין צו בא־וייזן דעם אמת; דער פרעזידענט פון דער רעפובליק האט דאס שוין עטלעכע מאל געזאגט.

און וועלכער איז אט־דער אמת? — די אינפארמאציע פון עקאנאמישן כאראקטער, וואס דער געגנער פערזאן האט געלאזט הערן, וועגן ער האט געדעדט צום פאלק פון דער רעפובליק דורך ראדיא; אויך דער „מעסעדזש" ביים דערעפענען די סעסיעס פונעם קאנגרעס איז אזעלכעס גע־וועז.

פאסיקע און צייטלעבע פלאניפיקאציע און פרעוויזיע

אונדזער גאנצער אופן פון אקטואציע איז ווייט פון צו זיין א ספארדישער, א צופעליקער. די עיקרדיקע כארא־קטעריסטיק פון דער פערזאניסטישער פירערשאפט איז די פלאניפיקאציע. קיין שום זאך האבן מיר נישט אימפרא־ווייזירט. אלץ האבן מיר פארויסגעזען. מיר האבן צוגע־טראפן אין מער אדער ווייניקער פאלן פון דער פארויס־זעאונג, אבער איך מיין, אז מיר מעגן זיין צופרידן, וועז מיר פארגלייבן די פארויסזעאונגען מיט די פאקטן, וועל־כע זיינען געקומען נאכדעם. בכדי זיך צו באציען צו אייך פאקט בלויז, וויל איך ארויסשטעלן אין פארגרונד דעם עקאנאמישן פלאן פון יאר 1952. אין דעם דאזיקן רעגי־רונגס פראגראם האבן מיר פלאניפיצירט דעם אופן, ווי אזוי בייצוקומען די שווערקייטן, וועלכע די כסדרדיקע טרוקענגיש האט געשאפן פאר דער עקאנאמיע פונעם לאנד. נו, איז בולט ארויסצודרינגען, אז דאס, וואס מען האט אין אט־דעם פלאן פארויסגעזען, איז מקויים געווארן; מקויים געווארן אויף אזוי ווייט, אז אדאנק דעם האבן מיר באוויזן זיך צו באפרייען פון די שווערקייטן, וועלכע זיינען געווען גרויסע, גוואלדיקע. צום ערשטן מאל אין דער געשיכטע פונעם לאנד איז מען ארויס פון אזא שוואנקונג סיטואציע און נישט געמוזט אנקומען צו פאק־טארן פון אויסערגעווייניגלעכן כאראקטער, — הלוואות, נויט־שטייערן און אן א שיעור אנדערע מיטלען, מיט וועל־כע מ׳פלעגט זיך שטענדיק באנוצן, וועז דאס לאנד האט פארלוירן די גערעטענישן, — און אין איצטיקן פאל נישט בלויז איין גערעשענישן, נאר דריטהאלבן. מיר ליידן פון א ציקלישן און נישט פון אן אומשטענדלעכן קריזיס, אוז מיר האבן אים גורם געווען מיט אונדזערע אייגענע מיט־לען און מיט אונדזערע אייגענע פרעוויזיעס. און אויף אט־דעם האבן זיך אונדזערע שונאים פון אינעווייניק און פון דרויסן נישט געריכט. זיי האבן געלעכצט נאך דעם, אז דער דאזיקער ציקלישער אגריקולטורעלער קריזיס, וועלכער איז געווען א רעזולטאט פון בלויז קלימאטישע פאקטארן, זאל מאכן א סוף צו די דערגרייכונגען פונעם פאלק.

דער עקאנאמישער פלאן פון יאר 1952

אבער די געשעענישן האבן זיך אויסגעווייקלט אויף אן אנדער אופן. ס׳זיינען באצייטנס אנגענומען געווארן אלע מיטלען; ס׳זיינען אויך געבראכט געווארן אלע נייטיקע קרבנות, וועלכע זיינען, למען האמת, נישט געווען קיין שווערע, וויל מיר האבן זיך באמיט, אז דאס זאלן זיין בלויז די אומבאדינגט־נייטיקסטע, — און די רעאקציע, וועלכע דער עקאנאמישער פלאן האט פארויסגעזען, איז געקומען פונקט אין דער פאראויסבאשטימטער צייט. אזוי ארום קאנען מיר זען, אז פון די חדשים אקטאבער־נאוועמ־בער הייבט זיך אן פארמערן אונדזער עקספארט. דער אוי־סערגעווייניגלעכער אנשטרענג, וועלכן מיר האבן געמאכט אין דער אגריקולטורעלער ווירטשאפט פון זינט 1949 אויף א באדייטנדיקן אופן — פארן יאר 1949 אויף אן

אַלגעמיינעם אופן, אָבער פון 1949 אויף אַן אינטענסיוון אופן — האָט אָנגעהויבן זיין ווירקזאם. מיר האָבן געזוכט צורעכטצומאַכן דעם צעשטערטן גלייכגעוויכט, וועלכן מיר האָבן בכיוון פֿאַראורזאַכט פון פריער צווישן דער אינדוסטריע און דער אגריקולטור, מחמת מיר האָבן פֿאַרשטאַנען, אַז מ׳דאַרף זיך נישט אָריענטירן אויף די ביידע געביטן מיט דער זעלביקער אינטענסיוויטעט, נייערט אַז ס׳איז נייטיק קודם כל צו שאפן אַ קויפקראפט, אַ העכערונג פונעם לעבנס־סטאַנדארט בכדי דערנאָך אויף אָט־דעם אופן צו שאפן אַן אינערלעכן מאַרק, וועלכער זאָל אונדז באַשיצן פון די אויסערלעכע איינפלוסן.

איך באַטאָן דערמיט בלויז איין אספעקט פון דער דאָזיקער פֿאָליטיק, וועלן מיר האָבן, ביים אָנהויב פון יאָר 1949, געמאַכט דעם אויסערגעווייַנלעכן אָנשטרענג צורעכטצומאכן דעם גלייכגעוויכט — און מיר האָבן געשטיצט די אגריקולטור נישט אויף אַ נאַרמאלן, נאָר אויף אַן אויסערגעווייַנלעכן אופן אין אַלע פרטים, האָבן מיר אויסגעפונען, אַז אָט־דער אָנשטרענג, וועלכער איז טייל־ווייז אויסגענוצט געוואָרן צום שאָדן פונעם אגריקולטורעלן קריזיס פון עקאָנאָמישן כאַראקטער, — האָט געמוזט ברענגען די דערוואַרטע פרוכט.

דער דיפערענץ צווישן די ערשטע רעגירונגס־יאָרן און דעם יאָר 1949 איז געווען אַ גרויסער. ס׳זיינען פון אָנהייב גענוג דער אָגריקולטור, שוועריקייטן אפילו ביים אַראָפנעמען די געוועטעניש אין די יאָרן 47־1946. דאָס איז דער זעלבער פון אַלע פאַראויסזעאונגס־מיטלען, וועלכע האָבן אָנגענומען אויף ספעציעל בנוגע די אויסערגעווייַנלעכע פארהיט־מיטלען, וועלכע זיינען אָנגענומען געוואָרן דורך דער רעגירונג, און דעם אויסערגעווייַנלעכן אויפטו אירן אויפן געביט פון אַרגאניזאציע און שטיצע פאר דער אגריקולטור.

די באנייאיקע לעבנספעאיקייט פון אונדזער עקאָנאָמיע

דאָס אויבן־געזאָגטע איז אויף אזוי ווייט אמת, אַז פאקטיש האָט זיך די באַנייאיקע לעבנספעאיקייט פון אונדזער עקאָנאָמיע ווייטער און בולטער אַרויסגעשטעלט אין די יאָרן 1950 און 1951, ווען די ציפערן פון דער נאַציאָנאלער הכנסה זיינען געווען אויסערגעווייַנלעכע.

דער שפעטערדיקער דיפערענץ, די פארמינערונג פון דעו׳ צווייטער העלפט פון יאָר 1951, איז געקומען ווי אַ פּועל־יוצא פונעם דורכפאַל פון דער געוועטעניש.

מיר דערגייען איצט צום פעריאָד, וועלכער איז פאַראויסזעזען אינעם עקאָנאָמישן פלאן באַנייס אויפצולעבן די עקאָנאָמיע און דאָס האָט פאַסירט אין אַלע סעקטאָרן; מיר האָבן אן אויסערגעווייַנלעך געוועטעניש אויף אַלע געביטן.

מיר זיינען געווען אימשטאנד דורכצופירן אן אויסערגעווייַנלעכן עקספאָרט פון באנוול, אפשר דער גרעסטער פון זינט דאָס לאנד האָט זיך פאַרוואנדלט אין אַ גרויסן קאָנסומענט פון פאָדעם, ווי אַ פּועל־יוצא פון דער אינדוסטריאליזאציע. מיר האָבן פאַרקויפט קיין אויסלאנד מער ווי 40.000 טאָנען באַנוול; מיר האָבן אַרויסגעשיקט היפּשע קוואַנטיטעטן רייז, וועלכן מיר פלעגן ביז ערשט נישט לאנג מוזן אימפאָרטירן. ס׳איז נישט פאַראן קיין אינגריקולטורעלער סעקטאָר, אין וועלכן דער אויפלעב זאָל נישט האָבן געווען אַן אויסערגעווייַנלעכער. און ער איז נישט בלויז אן אויסערגעווייַנלעכער, ווייל מיר זיינען באַגינציקט געוואָרן דורך די קלימאטישע קאָנדיציעס, נאָר דערפאו׳, ווייל מיר זיינען געווען צוגעגרייט אויסצונוצן אָט־די קלימאטישע קאָנדיציעס, מחמת מיר האָבן זיך גענאלטן ביי אַ פערמאנענטער פאָליטיק אין דעם פרט. זיך באַמיענדיק, אַז דער אגריקולטאָר זאָל געמוטיקט ווערן מיט דער הילף פון קרעדיטן און דורך הויכע פרייזן. מיט איין וואָרט: אַן אינטענגראלע פאָליטיק.

די פיצוכט

וואָס שייך דער פיצוכט צעשטערן די ציפערן פונעם צענז א סך פון די השערות, וואָס אונדזער אָפּאָזיציע האָט אַרויסגעזאָגט. ס׳איז באַשיינפערלעך, אַז די טריקענישע האָט, אז מ׳וויל, געשעדיקט מער די פיצוכט ווי די אגריקולטור. אָבער דאָס איז בלויז לויטן אויסזען, מחמת פון אַ שלעכטער געראטענישע קאָן מען לייכט קומען צו זיך מיט אַ גוטער געראטענישע, אָבער פונעם שאָדן אין די סטאַדעס צוליב דער זעלביקער טריקענישע, איז שווערער צו קומען צו זיך.

אָבער דער שאָדן פון דער טריקענישע האָט, בהסכם מיט די ציפערן פונעם צענז, נישט געשעדיקט פונדאמענטאל אונדזער פיצוכט־פאָטענץ, ווייל דער וואוקס פון די סטאַדעס איז נישט שטארק פאַרמינערט געוואָרן.

דער פּלאַניפּיצירטער קרעדיט

ס׳איז באַקאנט, אַז דער פּלאַניפּיצירטער קרעדיט, וועלכער איז איינגעפירט געוואָרן פון זינט דעם יאָר 1952, באַדייט, אַז דער פּראָדוצירער דאַרף צושטעלן צו דער באַנק אַ פּראָגראם פון זיינע טעטיקייטן, וועגן דער בעסערער אויסנוצונג פון זיינע ארבעטס־מכשירים א. א. וו. און דאָס איז אַ וויכטיקער פאקטאָר אינעם אויפלעב. ס׳וועט קומען אַ צייט, ווען די לאנדווירטן פון לאנד וועלן פאַרשטיין אָפּצושאצן דעם אמתן ווערט און די טובות, וואָס ס׳קומט זיי אַרויס פון דעם.

אינעם פאַל פון די לאנדווירטן האָט די קרעדיט־סיסטעם בלי שום ספק אַ ווייטגייענדיקערן אספעקט, ווייל אָט־די פאַרלייכטערונג פונעם קרעדיט, אָט־די פלאַניפיקאציע וועט מיט דער צייט ברענגען אויסערגעווייַנ־

לעך־גוטע קאָנסעקווענצן פארן פּראָדוצירער פון לאנד־ווירטשאפטלעכע פּראָדוקטן.

דער וואוקם פון דער מינען - אינדוסטריע

די מינען־פּראָדוקציע איז אין יאָר 1952 פאַרגעסערט געוואָרן, נישט געקוקט אויף די שוועריקייטן, און זי פאר־גרעסערט זיך כסדר. באַזונדערס איז דאָס נוגע פּעטראָ־לעום, וועמעס פּראָדוקציע איז אין 1952 דערגאַנגען צו דער העכסטער ציפער פון כמעט פיר מיליאָן קובישע מע־טער. די פאַרויסזאָנג פונעם צווייטן פינפיאָרפּלאן בנוגע פּעטראָלעום צייכנט־אָן אַן אויסערגעווייניקע אַנשטרענג, כדי צו פארמערן דעם סכום. פּעטראָלעום האָבן מיר, — דאָס איז דאָס וויכטיקסטע. דאָס אַרויסקריגן אים אויף דער אויבערפלאַך האָט זיינע שוועריקייטן, אָבער מיר וועל־לן זיי גובר זיין. דאָס, וואָס מיר טוען ביז איצט אויף דעם געביט, איז צוזאַגנדיק און האָפענונגספול. מ׳האָט שוין דורכגעפירט ליציטאציעס אַנצוהייבן די ארבעטן אין קאַמפּאַ דוראן. דידאָזיקע ארבעטן, וועלכע קאָסטן אַ סך געלט, צאָלן זיך אליין אויס אין צוויי אָדער דריי יאָר. בפרט ווען מיר האָבן נאָך אין אויג די מעלות דערפון בנוגע אויסלענדישע דיוויזן, מחמת מ׳וועט דארפן אימ־פּאָרטירן וויניקער פון אָט־דעם פּראָדוקט.

די מאַנופאקטורירטע אינדוסטריעס

די מאנופאקטורירטע אינדוסטריעס האָבן צום מיינסטן געליטן פון די שאָדנס, וועלכע מ׳האָט פאַראויסגעזען פארן יאָר 1952. מיר האָבן געהאט באַטראכט אינעם עקאָנאָמישן פּלאן די נייטיקייט צו באַזייטיקן דעם אי־בערפליסיקן קאָנסום און אָט־די מעלדונג פונעם פּרעזי־דענט האָט געהאט אַן אויסערגעווייניקע אָפּקלאנג צווי־שן דער באַפעלקערונג.

אַ סך האָבן זיך נישט געריכט, אַז דאָס פּאַלק זאָל אַזוי גיך אויפנעמען דעמדאָזיקן פארלאנג. ווייל דער גרויסער און שוועריקער פּראָבלעם פאַר די עקאָנאָמיסטן איז דער אויפּפיר פון די קאָנסומירער. אָבער די באַפעלקערונג האָט געטאָן דאָס, וואָס דער פּרעזידענט האָט איר געעצהט. און דאָס איז געווען דער רוקגביין פון דער הצלחה.

מיר האָבן דאָ אייניקע ציפערן וועגן דער מאַנופאקטור־אינדוסטריע. דער דאָזיקער סעקטאָר פון דער נאַציאָנא־לער אינדוסטריע האָט אין אייניקע פּרטים אַרויסגעוויזן אַ טענדענץ צו אַ שוואַכערער באַשעפטיקונג פון ארבע־טער. באַזונדער איז דאָס געווען דער פאַל אין דער טעק־סטיל־אינדוסטריע.

אָבער דאָס קאָן נישט אָנגערופן ווערן ארבעטסלאָזי־קייט, מחמת פאַקטישע ארבעטסלאָזע טעקסטיל־ארבעטער איז נישטאָ. עס פאַסירט בלויז, אַז זיי ארבעטן וויניקער שעהן; מ׳ארבעט שוין נישט קיין אויסערארדנטלעכע טור־נעס, און דאָס איז פּאַרגעקומען אין דער גאַנצער טעקס־טיל־אינדוסטריע, וועלכע האָט מסתמא מער געליטן אין יאָר 1952 ווי אנדערע אינדוסטריעס, ווייל ווען עס ווערט איינגעפירט אַ פּאָליטיק פון צנע, פון שפּאָרזאַמקייט ביים איינקויף, פילט דאָס פריער פון אלץ דידאָזיקע אינדוס־טריע. אָבער דאָס אלץ, וואָס איז פאַרגעקומען, איז געווען געגוי פאַראויסגעזען מצד אונדז. איצט איז די טעקסטיל־אינדוסטריע אין פולער פונקציע. ביי אַ צונויפקום, וואָס איך האָב ערשט נישט לאנג געהאט מיט פאַרשטייער פון אָט־דער אינדוסטריע, האָבן זיי מיר פאַרזיכערט, אַז זיי זיינען שוין געקומען צו זיך. ווען דער נאָכפרעג איז גרע־סער ווי דער אָנבאָט, איז די אקטיוויטעט אן אינטענסי־ווערע, און פאַרקערט — ווען די שפּאָרזאמקייט האָט גע־ברענגט מיט זיך אַ קלענערן נאָכפרעג — האָט די אינ־דוסטריע געמוזט לייַדן.

פון דער אנדערער זייט איז די פאַרגרעסערונג פונעם קאָנסום אַ כסדרדיקע קאָנסטעוונץ פון דער פאַרמערונג פון דער באַפעלקערונג און פון איר געהעכערטן לעבנס־ניוואָ און דאָס פאַרזיכערט אויך דער טעקסטיל־אינדוס־טריע אַן אויסערגעווייניקע פּעלד אָפּצוזעצן אירע פּרא־דוקטן.

מיר האָבן ניט קיין כראָנישע פּראָבלעמען

דאָס איז די כאראקטעריסטיק פון אונדזער עקאָנאָמיע, דאָס וואָס זי האָט נישט קיין כראָנישע פּראָבלעמען. מיר קאָנען האָבן פּראָבלעמען, אָבער אָלע זיינען זיי אום־שטענדלעכע, מאָמענטאלע. אונדזערע עקאָנאָמישע כוונות זיינען קלאָרע און באַשיינפּערלעכע, ווייל מיר האָבן אַ גע־זונטע עקאָנאָמישע סטרוקטור; מיר האָבן אן אויסערגע־ווייניקע אַגריקולטורעלע פון פיצוכט־באַזע און אַ באַפעלקערונג, וואָס איז א גוטער קאָנסומירער און וועָ־מענס לעבנס־סטאנדארט האַלט זיך אין כסדרדיקן העכערן.

מיר האָבן אן אויסרעגעווייניקע־רייכן און שעפּעדיקן באָדן, און אַפילו ברענשטאָף האָבן מיר אין אים. און ער שטעלט אונדז צו פונדאמענטאלע קאָנדיציעס פאַר אַ צו־קונפט אָן אומזיכערקייט. דאָס איז דער ריינער אמת און אונדזערע שלעכטע זייטן זיינען, חזר איך איבער, בלויז אומשטענדלעכע. אנדערע עקאָנאָמישע רעזשימען, להיפוך, לעבן אין אַ שטענדיק־פארכישופטן קרייז, פון וועלכן זיי קאָנען נישט אַרויס. מיר האָבן נישט אָט־דעם מין פּראָבלעמען. דאָס באַרעכטיקט דעם אָפּטימיזם, וואָס כאַ־ראקטעריזירט אונדז, און וועלכער דאַרף כאַראקטעריזירן אַלע ארגענטינער, ווייל ער איז באַגרינדעט אין דידאָזיקע פאַקטן און ס׳איז דורכויס לאָגיש אים צו שטיצן.

די קאָנסטרוקציע

וואָס שייך דער קאָנסטרוקציע, איז די פאָליטיק, לויט וועלכער זי וויקלט זיך אויס, אויף פאַראויסגעזען אינעם עקאָנאָמישן פּלאן. מ׳האָט פאַראויסגעזען צו געבן אַ גרע־

סערן קרעדיט פאַר דער פריוואטער קאָנסטרוקציע, ספּע־
ציעל פאַר דירות צו וואוינען. אין דעם זין דאַרף די נאַ־
ציאָנאלע היפּאָטעקן־באַנק דאָס יאָר איבערשטייגן די צי־
פערן פונעם פאַרגאנגענעם יאָר און קאָנצענטרירן איר אַק־
טיוויטעט אין די געגנטן מיט אַ שיטערער באַפעלקערונג.

דער פענאָמען, וועלכער דאַרף באַזונדערס באַטאָנט
ווערן, איז דער אומשטאנד, וואָס דער פרייז פון דער
קאָנסטרוקציע איז פון זינט איבער אַ יאָר צייט סטאַבילי־
זירט.

די קאָמערציעלע אקטיוויטעט

די פאַרבעסערונג, וואָס האָט זיך אָנגעהויבן מערקן פון
זינט די לעצטע חדשים פון פארגאנגענעם יאָר און בעיקר
אין די חדשים פונעם איצטיקן יאָר, איז אַ באַשיינפערלע־
בע אין אַלע אספעקטן פון דער נאַציאָנאלער ווירטשאַפט.
דאָס איז אויך דער פאַל אין דער קאָמערציעלער אַקטיווי־
טעט. אינעם אויסערלעכן מסחר האָבן מיר געהאט, אינעם
פעריאָד פון יאנואר ביז מערץ פון פארגאנגענעם יאָר, אַ
דעפיציט פון 1.730 מיליאָן פּעזעס, בעת אין זעלביקן
פעריאָד פונעם היינטיקן יאָר האָבן מיר געהאט אַן עודף
פון 500 מיליאָן, אַזוי אז דאָס קומען צו זיך, די רעקופּע־
ראַציע, איז אַן אויסערגעווײנלעכע, בפרט, וואָס מיר
האָבן נאָך 60 פּראָצ. פון אונדזער לעצטער גערעטענים
גרייט צום פארקויפן. 40 פּראָצענט דערפון איז שוין
כמעט אַזוי ווי פאַרקויפט. און מ׳דאַרף נישט פאַרגעסן, אַז
די טענדענץ פון איצטיקן מארק איז גיכער אַ שוואכע
איידער אַ שטאַרקע, אין פאַרגלייך צו פריערדיקע יאָרן.
מחמת עס זיינען פאַראן מער פאַרקויפערס ווי קויפערס.
אַבער פונדעסטוועגן אָנטוויקלט זיך דער דאָזיקער מסחר
אונדזערער גאנץ גוט, מחמת מיר האַלטן זיך ביי אַ רעא־
ליסטישער פאָליטיק, וועלכע באַשטייט אין קויפן אין יע־
נע לענדער, וועלכע זיינען גרייט צו קויפן ביי אונדז. אַזוי
אַרום זיינען מיר אימשטאנד צו קאָמערציאליזירן אונדזער
גערעטענים אין נאַרמאלע קאָנדיציעס. מיר וועלן זיך מיט
דער צייט מוזן צופאסן צו די פרייזן פונעם וועלט־מארק,
וועלכע זיינען געפאלן, אָבער אין דעם פאל וועלן מיר
אויך קאָנען קויפן וועלווועלער, מחמת די פרייזן פונעם רוב
אימפּאָרט־ארטיקלען זיינען אויך געפאלן. במילא קומט־
אויס, אַז ס׳אינטערעסירט אונדז נישט אזוי שטארק צו
פארקויפן טייערער, נאָר אַז די קאָנדיציעס פונעם סחורה־
אויסבייט זאָלן זיין געריכטיקע, ד. ה. אז אויב מיר פאָר־
קויפן טייער, זיינען מיר גרייט צו קויפן פאַר אַזעלכע
פרייזן, וועלכע זאָלן אויף אַ געוויסן אופן זיין שווה־בשווה
מיט פארקויפס־מקח; און אויב מיר פאַרקויפן ביליק, איז
נאַטירלעך, אַז מיר זאָלן אויך קויפן ביליק.

אין אונדזער אינטערנאַציאָנאלער פאָליטיק איז די
גלייכגעוויכטיקייט אונדזער עיקרדיקע נאָרמע. און דאָס
איז אַ באַווייז פאַר אונדזער עקאָנאָמישער אומאָפהענגי־
קייט. ס׳קאָן געמאָלט זיין, אַז אנדערע שטאסלייט פאר־
אונדז האָבן אויך געהאט דידאָזיקע גוטע כוונות, אָבער זיי
האָבן זיי נישט רעאליזירט. און מ׳דאַרף וויסן, וואָס דאָס
הייסט עס יאָ רעאליזירן.

אונדזער אינטערנאַציאָנאַלע עקאָנאָמישע פּאָליטיק

איך געדענק, אַז אין יאָר 1948, ביי אַ פאַרזאמלונג פון
דער אָרגאניזאציע פון די פאַרייניקטע פעלקער, האָט די
ארגענטינישע דעלעגאציע געהאט די געלעגנהייט אַוועק־
צושטעלן אינעם עקאָנאָמישן קאָמיטעט דאָס פּראָבלעם
פון גלייכגעוויכטיקייט אויפן געביט פונעם סחורה־אויס־
טויש. די דאָזיקע איניציאָטיוו האָט באַקומען אַ שוואכע
שטיצע מצד די אנדערע דעלעגאציעס. אָבער איצט
האָט די זעלביקע איניציאָטיוו געהאט הצלחה און גע־
שטיצט געוואָרן דורך אַ היפשער מערהייט. דאָס איז אַ
סימן, אַז אונדזער לאָזן זיך הערן און אונדזער געראנגל
איז נישט געווען אומזיסט. מיר באַווירקן נישט נאָר
אונדזערע אייגענע, וועלכע מיר האָבן שוין באַווירקט,
נייערט אויך די אנדערע, וועלכע מיר האָבן פריער אפי־
לו נישט געוואָלט הערן ריידן דערפון.

אגב ריידן שוין איצט וועגן די דאָזיקע ענינים נישט
נאָר די פּאָרשטייער פון די רעגירונגען, מחמת אויף דער
פאַרזאמלונג איז לימא האָט אונדזער רעפרעזענטאנט פון
געשעפטסלייט געריכט מיט אַ באַשיימפערלעכער קלאָר־
קייט און אַ סך מאָל האָבן זייערע פאָרשלאָגן געהאט מזל
אָנגענומען צו ווערן איז אַ סביבה, איז וועלכער ס׳האָט
זיך אויסגעוויזן, אַז דאָס איז נישט מעגלעך, לפחות איז
עס נישט מעגלעך געווען ביז מיט אַ שטיקל צייט צוריק.

די סיטואציע פון דער מטבע

אויך וועגן דער מטבע דארף עפּעס געזאָגט ווערן.
דאָס יאָר 1952 איז אין דעם פרט געווען אַן אויסערגע־
ווייניליכס. די ווירקונג פונעם עקאָנאָמישן פלאן האָט
זיך אויך מכוון געווען אָפּצושטעלן דעם אינפלאציאָניס־
טישן פּראָצעס. מיר האָבן נישט געקאָנט אָנגיין מיט אַן
עקספּאנסיע, נישט האָבנדיק די זיכערקייט פון אַ באַזי־
שער פּראָדוקציע, וועלכע זאָל באַגלייטן די דאָזיקע עקס־
פּאנסיע.

דאָס וואָלט געווען אַן אַבסורד. ס׳איז נייטיק געווען
צו פאַרהיטן, פאַרויסצוזען און באַנעמען די נייטיקייט
פון אַ צופּאסונג, אגב אַ מיטל, וועלכעס מ׳קאָן לייכט
אויסארבעטן אין דער טעאָריע, אָבער ס׳האָט אויסערגע־
ווינלעכע שוועריקייטן עס צו פאַרווירקלעכן אין דער
פראקטיק. אין יאָר 1952 האָבן מיר באַוויזן אָפּצושטעלן
דעם אינפלאציאָניסטישן פּראָצעס און די ציפערן פון
דער געלט־צירקולאציע באַווייזן דאָס בפירוש. אין אַפּ־
ריל פון איצטיקן יאָר האָט זיך די צירקולאציע פון געלט

פֿארמינערט פון 18.217 מיליאָן און דעצעמבער פון פֿאַרגאנגענעם יאָר צו 18.101 מיליאָן.

דאָס וויל זאָגן, אַז פאַקטיש האָט זיך די געלט־צירקולאַציע סטאַביליזירט.

בנוגע די צאָלונגען איז פֿאַרגעקומען אַ פֿאַרמערונג, וועלכעס איז לאָגיש, אויב מ׳נעמט אין באַטראַכט, אַז אויך די פּראָדוקציע איז פֿאַרמערט געוואָרן. די צווייטע זייט פון דער פֿאַרגרעסערונג פון דער פּראָדוקציע דאַרף זיין די פֿאַרגרעסערונג פון די צאָלונגען.

נישט די פֿאַרגרעסערונג פון דער געלט־צירקולאַציע און נישט די פֿאַרמערונג פון די צאָלונגען האָבן אַן אינפלאַציאָניסטישן כאַראַקטער, ווען זייער צווייטע זייט איז די פֿראָפֿאָרציאָנעלע העכערונג פון דער פּראָדוקציע.

דאָס איז די סיבה, וואָס נישט געקוקט אויף דעם, וואָס די צאָלונגס־מיטלען זיינען געשטיגן מיט 1.900 מיליאָן פּעזעס, האָט אָט־די פֿאַרמערונג נישט געהאָט קיין שום אינפלאַציאָניסטישע קאָנסעקווענצן.

גינציקע רעזולטאַטן פונעם קאָמערציעלן באַלאַנס

פון נאָוועמבער 1952 האָבן מיר אָנגעהויבן צו פֿאַרצייכענען בפירוש גינציקע רעזולטאַטן אינעם קאָמערציעלן באַלאַנס. און דער גינציקער עודף אינעם קאָמערציעלן באַלאַנס האָט זיך אויסגעדריקט אין דער ממשות־דיקער סיטואַציע פון גאָלד און דעוויזן.

מאכנדיק אַ סך־הכל פון אָט־די צוויי זאכן — גאָלד און דעוויזן — איז אין די ערשטע פיר חדשים פונעם הייַנטיקן יאָר געווען צו פֿאַרצייכענען אַ פֿאַרמערונג פון 909 מיליאָן פּעזעס. און אַזוי ווי מיר געפינען זיך אינעם דינאַמישן צושטאַנד פון אונדזער אַקטיוויטעט, האָט שוין במילא געמוזט קומען צו דעם, אַז אַ דאַנק דער פֿאַרבעסערונג פון אונדזערע דעוויזן, האָבן מיר תיכף געמוזט טראַכטן וועגן פֿאַרבעסערן די באַזאַרגונג פון פּראָדוקטן פֿאַר דער באַדערפענישׂ פונעם לאַנד.

פריער האָבן מיר זיך געהאַלטן ביי אַ באַשרענקדיקער פֿאָליטיק בנוגע אימפּאָרט. דאָס האָט אָנגעהאַלטן במשך דעם גאַנצן יאָר 1952. פונדעסטוועגן איז אין לאַנד נישט געווען צו מערקן קיין שום שוועריקייט. און ס׳זיינען נישט געווען קיין שוועריקייטן אַדאַנק די פון פריער אָנגענומענע פֿאַרהיטמיטלען. ווייל וויסן דאַרף מען, אַז צוליב דער מלחמה אין קאָרעא האָבן מיר באַצייטנס אָנגענומען די פֿאַסיקע פֿאַרהיטמיטלען, אַז מיר זאָלן נישט איבערראַשט ווערן פונעם אויסשפּרייט פונעם קאָנפֿליקט, ווי דאָס האָט פֿאַסירט אין פריערדיקע עפּאָכעס; וואָס ווען דאָס וואָלט אזוי געווען פֿאַסירט, וואָלט עס געווען אַוועקגעשטעלט דאָס לאַנד אין אַ שטאַרק אומגינציקער סיטואַציע. און אַ דאַנק דעם פֿאַרויסזע האָבן מיר באַצייטנס אימפּאָרטירט אַ גאַר היפּשן סכום פון עיקרדיקע רוימאטעריאלן און אַזוי אַרום פֿאַרמינערט פון 18.217 מיליאָן און דעצעמבער פון פֿאַרגאנגענעם יאָר צו 18.101 מיליאָן.

דאָס וויל זאָגן, אַז פאַקטיש האָט זיך די געלט־צירקולאַציע סטאַביליזירט.

בנוגע די צאָלונגען איז פֿאַרגעקומען אַ פֿאַרמערונג, וועלכעס איז לאָגיש, אויב מ׳נעמט אין באַטראַכט, אַז אויך די פּראָדוקציע איז פֿאַרמערט געוואָרן. די צווייטע זייט פון דער פֿאַרגרעסערונג פון דער פּראָדוקציע דאַרף זיין די פֿאַרגרעסערונג פון די צאָלונגען.

נישט די פֿאַרגרעסערונג פון דער געלט־צירקולאַציע און נישט די פֿאַרמערונג פון די צאָלונגען האָבן אַן אינפלאַציאָניסטישן כאַראַקטער, ווען זייער צווייטע זייט איז פֿראָפֿאָרציאָנעלע העכערונג פון דער פּראָדוקציע.

דאָס איז די סיבה, וואָס נישט געקוקט אויף דעם, וואָס די צאָלונגס־מיטלען זיינען געשטיגן מיט 1.900 מיליאָן פּעזעס, האָט אָט־די פֿאַרמערונג נישט געהאָט קיין שום אינפלאַציאָניסטישע קאָנסעקווענצן.

גינציקע רעזולטאַטן פונעם קאָמערציעלן באַלאַנס

פון נאָוועמבער 1952 האָבן מיר אָנגעהויבן צו פֿאַרצייכענען בפירוש גינציקע רעזולטאַטן אינעם קאָמערציעלן באַלאַנס. און דער גינציקער עודף אינעם קאָמערציעלן באַלאַנס האָט זיך אויסגעדריקט אין דער ממשות־דיקער סיטואַציע פון גאָלד און דעוויזן.

מאכנדיק אַ סך־הכל פון אָט־די צוויי זאכן — גאָלד און דעוויזן — איז אין די ערשטע פיר חדשים פונעם הייַנטיקן יאָר געווען צו פֿאַרצייכענען אַ פֿאַרמערונג פון 909 מיליאָן פּעזעס. און אַזוי ווי מיר געפינען זיך אינעם דינאַמישן צושטאַנד פון אונדזער אַקטיוויטעט, האָט שוין במילא געמוזט קומען צו דעם, אַז אַ דאַנק דער פֿאַרבעסערונג פון אונדזערע דעוויזן, האָבן מיר תיכף געמוזט טראַכטן וועגן פֿאַרבעסערן די באַזאַרגונג פון פּראָדוקטן פֿאַר דער באַדערפענישׂ פונעם לאַנד.

פריער האָבן מיר זיך געהאַלטן ביי אַ באַשרענקדיקער פֿאָליטיק בנוגע אימפּאָרט. דאָס האָט אָנגעהאַלטן במשך דעם גאַנצן יאָר 1952. פונדעסטוועגן איז אין לאַנד נישט געווען צו מערקן קיין שום שוועריקייט. און ס׳זיינען נישט געווען קיין שוועריקייטן אַדאַנק די פון פריער אָנגענומענע פֿאַרהיטמיטלען. ווייל וויסן דאַרף מען, אַז צוליב דער מלחמה אין קאָרעא האָבן מיר באַצייטנס אָנגענומען די פֿאַסיקע פֿאַרהיטמיטלען, אַז מיר זאָלן נישט איבערראַשט ווערן פונעם אויסשפּרייט פונעם קאָנפֿליקט, ווי דאָס האָט פֿאַסירט אין פריערדיקע עפּאָכעס; וואָס ווען דאָס וואָלט אזוי געווען פֿאַסירט, וואָלט עס געווען אַוועקגעשטעלט דאָס לאַנד אין אַ שטאַרק אומגינציקער סיטואַציע. און אַ דאַנק דעם פֿאַרויסזע האָבן מיר באַצייטנס אימפּאָרטירט אַ גאַר היפּשן סכום פון עיקרדיקע רוימאטעריאלן און אַזוי אַרום

האָבן מיר דאָס יאָר 1952 געקאָנט דורכמאכן אָן שוועריקייטן, נישט געקוקט דערויף, וואָס מיר האָבן באַגרענעצט דעם אימפּאָרט.

דאָס איז לאָגיש, מחמת מיר האָבן געהאט אין אונדזער רשות ווייניק געלט. דערפאר האָבן מיר אָבער געהאט צו אונדזער גונץ דעם אָנגעזאמלטן סכום פריער אימפּאָרטירטן רוימאטעריאל. איצט פֿאַרשטאַרקן מיר אונדזער פּאָזיציע מיט גאָלד און דעוויזן און אַזוי ארום קאָנען מיר באַזאָרגן דעם אינערלעכן באַדאַרף אין פֿאַרשידענע פּראָדוקטן.

דאָס פינאַנצמיניסטעריום האָט אין משך פון די חדשים פון הייַנטיקן יאָר אַרויסגעגעבן כמעט 1.388 מיליאָן פּעזעס פֿאַרן אימפּאָרט און באַשטימט צו דערלויבן נאָך 2.200 מיליאָן פּעזעס פֿאַרן זעלביקן צוועק. אָבער אונדזער פֿאָליטיק איז שטענדיק אויסן צו זאָרגן פֿאַר דעם, וואָס דאָס לאָנד דאַרף האָבן, אָבער בלויז עיקרדיקע באַדערפענישן, דאָס איבערפליסיקע — דאָס נישט. און אַזאַ מין פֿאָליטיק קאָנען מיר אָנפירן נאָר דערפאר, ווייל מיר האַלטן זיך אויף אַן אומאָפּהענגיקער עקאָנאָמישער פּאָזיציע. די אומאָפּהענגיקייט אויפן עקאָנאָמישן געביט, פונקט אַזוי ווי די אומאָפּהענגיקייט אויפן פֿאָליטישן געביט, באַשטייט אין קאָנען טאָן וואָס מ׳וויל טאָן; יעדער אייגער זאָל אָנגעמען זיינע אייגענע באַשלוסן און נישט די באשלוסן, וואָס עמעצער דיקטירט אים.

פֿרייזן און שכירות

בנוגע די פֿרייזן, שכירות און קאָסטן פונעם לעבנס־באַדאַרף, האָבן מיר אויך צו פארצייכענען אַ דערפֿאָלג. פונעם עקאָנאָמישן פֿלאַן פון 1952. לויט דער נאָציאָנאַלער קאָמיסיע פאַר פֿרייזן און שכירות האָט אין יאָר 1952 געהערשט אַ סטאַביליטעט, מחמת דער יקרות צווישן מערץ און דעצעמבער איז נישט דערגאנגען אַפילו צו צען פּראָצענט.

אין יאנואר איז די סיטואציע געווען אַ צופרידנשטעלנדיקער אויף דעם דאָזיקן געביט. אָנגעהויבן פון פעברואר, און טיילווייז אויך אין מערץ האָט זיך געמערקט, ווי אַ קאָנסעקווענץ פונעם דוחק אין פלייש און פון פֿאָליטישע פאקטאָרן, אַ נייער יקרות. אָבער די אָפּיציעלע מיטלען האָבן אָפּגעשטעלט דיזאָזיקע טענדענץ. די סטאַטיסטישע ציפערן באַווייזן, אַז ווי אַ פועל־יוצא פון די דאָזיקע אָפּיציעלע מיטלען איז דער באַטרעף פון לעבנס־אויסהאלט אַראָפּגעניידערט מיט 70 פונקטן. איצט איז דער צושטעל פון פּראָדוקטן שוין אַ נאָרמאלער און דאָס אַלעס איז דערגרייכט געוואָרן אָדאַנק די געזונטע פּראָצעדורן ביים באַזייטיקן די ספּעקולאַציע. מיר וועלן זיך אויך וויטער האַלטן ביי די נעמלעכע פּראָצעדורן, כדי צו דערפירן צו אַ גלייכגעוויכט צווישן פרייזן און לוינען.

די מענלעכקייט פון אַ דעפרעסיע אין די פאַר. שטאַטן

פון הערבערט סטיין

דירעקטאָר פון דער אויספֿאָרשונג־קאָמיסיע פאַר עקאָנאָמישער אַנטוויקלונג אין די פאַרייניקטע שטאַטן.

רייַדנדיק אויף אַן אָביעקטיוון אופן, דאַרף געזאָגט ווערן, אז די שטאַרקע מורא פאַר אַ ירידה, פאַר אַ דעפרעסיע, וועלכע איז אויפגעקומען מיט די ערשטע פרידנס־אָנצוהערענישן מצד די קאָמוניסטן, נאָכדעם ווי סטאַלין איז געשטאַרבן, האָבן פאַרלוירן זייער קראפט און ממשות אין די לעצטע טעג. אָבער פונדעסטוועגן נעמט זיך דאָס נישט דערפון, וואָס עמעצער האָט באַוויזן, אַז די פאַרייניקטע שטאַטן זיינען נישט אויסגעשטעלט אויף אַ ירידה. פאַראן דריי מאָטיוון צו באַרעכטיקן די רו, וועלכע הערשט איצט אין פאַרגלייך צום אומרו און צערודערונג, וואָס האָט אַלעמען ארומגעכאַפט מיט עטלעכע חדשים צוריק.

דער ערשטער מאָטיוו איז, אַז אן ערנסטע פאַרטראַכטונג האָט אַרויסגעשטעלט באַשיימפֿערלעך, אַז די יסודותדיקע פאקטאָרן, וועלכע גיבן דעם כאראקטער דער אויסוויקלונג פון די עקאָנאָמישע אַקטיוויטעטן אין די פאַרייניקטע שטאַטן, האָבן זיך נישט געביטן און ס׳איז זועגן זיי אַזוי שווער עפּעס פאַרויסצוזאָגן איצט פונקט זוי פריער, פונקט ווי שטענדיק. קיין שום ענדערונג אין דער אינטערנאַציאָנאלער סיטואַציע, וואָס זאָל האָבן פאַרגעקומען, אָדער וואָס זאָל מעגלעך קאָנען פאַרקומען אין דער נאָנטער צוקונפט, וואָלט נישט געווען אימשטאַנד זיך אויסצודריקן מיט אַזאַ פאקטאָר, וואָס זאָל האָבן אַ ממשותדיקע ווירקונג אויפן גאַנג פון אונדזער עקאָנאָמיע.

דער צווייטער פאקטאָר: די געשעפטן פון די פאַרייניקטע שטאַטן האָבן זיך אויסגעווייקלט אויף אַ צופרידנשטעלנדיקן אופן און זיך געהאלטן אויף אַ געהעריקן ניוואָ. עס פאַרשטייט זיך, אַז די נביאות וועגן אַ ירידה, וועלכע זיינען אַרויסגעזאָגט געווארן אויפן סמך פון די קלאָנגען מכוח פרידן, האָבן נישט פאַרויסגעזען אַ תיכפדיקע עקאָנאָמישע ירידה. אָבער אויב די ירידה איז געווען אַזאַ זיכערע זאך און אַזאַ נאָענטע וויס׳האָבן זי פאַרויסגעזאָגט און אין איר געגלייבט אַ סך מענטשן, וואָלט מען שוין איצט געקאָנט מערקן עפּעס אַ סימן פון איר עקזיסטענץ. דער אמת איז אָבער, אַז די אייַנציקע קלאָרע רעאקציע לגבי די פרידנס־פאַרהאנדלונגען איז קאָרעא איז געווען די פארמינערונג פון די ווערט־פאַפּירן אויף דער ניו־יאָרקער בערזע און אַ טייל פון אָט דער פארמינערונג איז שוין צוריק אויפגעהויבן געווארן.

דער דריטער פאקטאָר: ס׳איז שוין איצט נישט אויף אַלעמענס ליפּן די פראגע, צי ס׳וועט זיין אַ ירידה, אין די פינאנציעלע קרייזן פרעגט מען איצט: „וואָס דאַרף געטאָן ווערן, בכדי אויסצוהיטן פון אַ ירידה?" אָט־דער בייט אויפן עקאָנאָמישן פראָנט נעמט זיך טיילווייז פון געווינסט דערקלערונגען פון דער רעגירונג, איינשליסלעך פונעם פרעזידענט אייזנהאָווער, און פונעם פינאנץ־סעקרעטאַר, ה׳ האַמפרעי, וועלכע האָבן אָנגעוויזן אויף דער אָנטשלאָסנקייט פון דער רעגירונג אָנצוהאלטן אויך אויף ווייטער די פולע באַשעפטיקונג אין דער פראָדוקציע. אָט־דער ווילן, דער שטאַרקער אינטערעס פון דער מלוכה און פון לאנד, זיך צו האַלטן ביי אַ פאָליטיק, וועלכע זאָל נישט דערלאָזן צו קיין ירידה, איז מסתמא דער וויכטיקסטער פועל־יוצא פון דער מורא, וואָס איז אנטשטאַנען מיט חדשים צוריק צוליב דער נייער פאָליטיק פונעם קרעמל. אויב דאָס איז טאַקע אזוי, קומט אויס, אַז דער בייט אין דער פאָליטיק פון די קאָמוניסטן לטובת אַ פאַקטישער און ווירקזאַמער פאַסיפיקאַציע וואָלט זיך גאָר געקאָנט פאַרוואַנדלען אין אַ גינציקן עלעמענט פאַר דער סטאַביליזאציע פון דער נאָרדאמעריקאַנישער ווירטשאַפט.

און איצט לאָמיר זען וועלכע פאקטאָרן ס׳האָבן גורם געווען דעמדאָזיקן אזוי שטארק פאַרשפרייטן און אָנגענומענעם גלויבן, אַז די פאַרייניקטע שטאַטן האַלטן ערב אַ פעריאָד פון עקאָנאָמישער ירידה און קריזיס:

1) די פאַרגרעסערונג פון די נאָרד־אַמעריקאַנישע הוצאות פאַר דער פאַרטיידיקונג, וועלכע האָט גורם געווען די אויסערעווייַנלעכע איצטיקע פראָספּעריטעט, האָלט שוין נאָענט פונעם סוף און די אויסגאָבן וועלן באַלד אָנהייבן פאַרמינערט ווערן;

2) די קאָנסטרוקציע פון בנינים פאַר פאַמיליאַרע וואוינונגען וועט נישט קאָנען אָנהאַלטן במשך פון אַ לענגערער צייט דעם ביז איצטיקן ריטם און טעמפּאָ. פון זינט דעם סוף פון דער לעצטער וועלט־מלחמה איז געבויט געווארן אַ געוואלדיקע צאָל הייזער אויף צו האָבן וויפל ס׳איז נייטיק צו פאַרקויפן אָדער צו פאַרדינגען, אַז

ס׳זאל זיך נישט פילן אזא שטארקער דוחק. די לאגע איז איצט אזעלכע, אז ס׳מוזן שוין נישט וואוינען צוויי פא־מיליעס אין קליינע הייזקעס, אנשטאט איין פאמיליע בלויז, און מ׳איז איצט אומשטאנד אנצובאטן הייזקעס פאר נייע פאמיליעס, בהסכם מיטן וועגעטאטיוון וואוקס פון דער באפעלקערונג, לויט די אפיציעלע סטאטיסטי־שע טאבעלעס.

3) נישט געקוקט דערויף, וואס די באטראכטונג פון די קאמערציעלע פלענער וויזן אן, אז די הוצאות פארן בוי פון נייע אינדוסטריעלע וואוישטאטן און פאבריקן און די איינאדענונג פון נייע מאשינעריע וועלן אין יאר 1953 פארגרעסערט ווערן אין פארגלייך צום פארגאנגענעם יאר, איז אבער פונדעסטוועגן מעגלעך, אז אינעם לויפנדיקן יאר זאל געמאכט ווערן א סוף צום אינוועסיע־פיבער, וועלכן מ׳פילט איצט, ווען יעדער איינער יאגט זיך ער־געץ־וואו צו פארטון זיין קאפיטאל. א גרויסער טייל פון די פראיעקטירטע ארבעטן מכוח עקספאנסיע פון דער פארטיידי־קונגס־פאליטיק, וועט פארענדיקט ווערן ביים סוף פון איצטיקן יאר.

4) דער גרויסער דוחק אין אויטאמאבילן אין פארגלייך צו דער באפעלקערונג און אין פארגלייך צו איר קויף־קראפט „פער קאפיטא" איז שוין געמילדערט געוואָרן. די פראדוקציע פון אויטאס פאר פאסאזשירן איז שוין איצט העכער ווי דער נאכפרעג און באלד וועט מען מוזן אנהייבן רעדוצירן די פראדוקציע, כדי זיך אויסצוהיטן פון א שוועכן קריזיס, ווי א פועל־יוצא פון אן איבער־פלוס.

אט־די אויבנאנגעצייכנטע לאגע קען אפשר זיין דער נארמאלער אויסזען פון דער נארד־אמעריקאנער עקאנא־מיע, וועט עס איז נישט פאראן קיין שטארקער אינפלאצ־יאניסטישער דרוק. מיר שעפן דאך שטענדיק אויס געוויסע באקאנטע קוואלן מכוח א נאכפרעג אויף פראָ־דוקטן; מיר שטייען דאך תמיד ערב א סיטואציע, וועו מ׳קען אויסרעכענען, אז מיר וועלן האבן אזויפיל הייזער לויט פאמיליעס, אזויפיל קאפיטאל לויט די ארבעטער־כוחות און אזויפיל אויטאמאבילן לויט די מענטשן, וויפל מ׳וועט באדארפן, בהסכם מיט א נארמאלן ניוואָ.

און וועו מיר דערגייען צו אט דעם פונקט, קומט אויס, אז ס׳וועט זיך ביי אונדז אנהייבן א קריזיס, וועלכער וועט דערגיין צו אויסערגעווײנלעכע פראפארצן. אבער יענע, וועלכע חשבונען אויס די זאכן לויט דער אויבן אנגע־וויזענער סכעמע, פארגעסן אין דער טענדענץ פון דער נארד־אמעריקאנער עקאנאמיע צו באשאפן, ארויסצו־ברענגען א נייעם נאכפרעג, נייע באדערפענישן, כדי צו קאנען באקומען אן אפזאץ פאר די אייגענע פראדוקטן. און אט די נייע באדערפענישן אנטשטייען פון דער אנט־וויקלונג פון פראדוקטן, וועלכע זיינען פריער נישט גע־וען אויפן מארק, צום אנוועגד פון נייע מעטאדן אין דער פראדוקציע; זיי נעמען זיך אויך פון די גרעסערע אינדי־ווידועלע פארדינסטן פון די קויפערס און פונעם אומ־אויפהערלעכן אנשטרענג פון די נארד־אמעריקאנער סוח־רים צו פארשטארקן די אקטיוויטעט פון זייערע אינ־דוסטריעס אדער מסחרים ווי נאר זיי מערקן א מינדסטע אפשוואכונג. מיט דער צייט, פון איין יארצענדליק צום צווייטן, פארשלינגט אט דער נייער נאכפרעג אדער בא־דערפענישן די כסדר וואקסנדיקע פראדוקציע פון אונדזער אינדוסטריע.

עס פארשטייט זיך, אז דער אויפקום פון א נייער בא־דערפענישן אדער נאכפרעג אויף א נייעם פראדוקט קומט נישט שטענדיק באגלייט מיטן אפשטעל פונעם נאכפרעג אויף פריערדיקע פראדוקטן, ווייל ווען דאס וואלט אזוי געווען, וואלט עס אויך געקאנט דערפירן צו א פארמי־נערונג אין דער קאמערציעלער און אינדוסטריעלער אק־טיוויטעט. אבער אין אלגעמיין געמומען דארף געזאגט ווערן, אז די יריד‌ות אדער קריזיסן זיינען פונקט אזוי א טייל פון דער געשיכטע פון נארד אמעריקע ווי די פע־ריאדן פון שטארקער פלוצימדיקער פראספעריטעט. אבער דער עצם פאקט אן און פאר זיך, אז מיר מוזן לאגי־שערווייז פארויסזען די אפשוואכונג אדער פארמינע־רונג פון א געוויסער באדערפענישׂ, וויל נאך בשום אופן נישט זאגן, אז ס׳וועלן נישט פריער אדער שפעטער אנט־שטיין נייע באדערפענישן, בכדי צו געבן ארבעט דער אינדוסטריע און דער קאמערץ. דער עיקרדיקער אומבא־קאנטער פאקטאר איז די צייט. אויף ווי לאנג, ביז ווען, וועט מען קאנען אויפהאלטן דעם איצטיקן נאכפרעג נאך אינדוסטריעלע אינסטאלאציעס, קאנסטרוקציעס און אוי־טאמאבילן? מיט וואס פאר א שנעלקייט וועלן פאר־שפרייט ווערן די עקאנאמישע איינריכטונגען פאר די היי־מען, פאר איינארדענען אפאראטן פאר קעלט און פאר וואַרעמקייט, ביליקע אויטאמאבילן פאר ארבעטס־צווועקן און אנדערע זאכן, וועלכע וועלן זיכער זיין אן אום־צוויי־פלבאראך טייל פונעם נארד־אמעריקאנער לעבן אין צען אדער צוואנציק יאר ארום, ווען אפילו דערווייל, איצט, ווייזן זיי זיך אויס כמעט ווי א חלום? אויף אט־די פראגן קאנען מיר נישט געבן קיין ענטפער און דערי־בער קאנען מיר אויך נישט זאגן, ווען ס׳וועט קומען די יריד‌ה אדער דער קריזיס.

וואס שייך דעם ניוואָ פון די נאציאנאלע הוצאות פאר פארטיידיקונגס־צווועקן וואס זייער סכום זאל טאקע באמת שטארק פארמינערט ווערן, וואלט דאס, פארשטייט זיך, זיכער געווען א לאגישער מאטיוו מורא צו האבן פאר א יריד‌ה, ד״ה פאר א סוף פון דעם איצטיקן וואויל־שטאנד. אבער אזא יריד‌ה ווייזט זיך אויס אונדז, ד״ה יענע, וועלכע אקטואירן אין אפיציעלע קרייזן, פאר נישט וואַרשיינלעך. זיכער איז פאראן אן אלגעמיינער אויס־קוק, אז די איצטיקע לאגע וועט זיך פארבעסערן. אבער אפילו די אפטימיסטישסטע האפענונגען גייען נישט צו

וויט; העכסטנס רעכנט מען בלויז אויף אַביסל סטאַבי־ליזירטערע און וויניקער אַנגעצויגענע באַציאונגען מיט די רוסן, געשיצטע, לפחות בנוגע די פאַראיניקטע שטאַטן, און געשטיצטע דורך אַ „לאָגישן" גלייכגעוויכט אין די מיליטעריש כוחות. ס׳זיינען נישט פאַראַן קיין שום פערספעקטיוון, נישט פאַר איצט און נישט פאַר דער בערך נאָענטער צוקונפט, וועלכע זאָלן באַרעכטיקן דעם געדאַנק מכוח דעם, אַז די מערבדיקע דעמאָקראַטישע פאָטענצן וועלן אויפגעבן זייער וואַכזאַמקייט. מ׳האָט גע־מאַכט אייניקע רעוויזיעס אינעם פאַרטיידיקונגס־פראָ־גראַם זינט ס׳האָט איבערגענומען די אַדמיניסטראַציע פונעם לאַנד אייזנהאָוועריש רעגירונג. דער לעצטער בוד־זשעט פון טרומאַנס רעגירונג האָט געהאַט אַנגעצייכנט אַ קלייניע העכערונג פאַר די הוצאות פונעם פאַרטיידיקונגס־דעפאַרטאַמענט, — פון 43.200 מיליאָן דאָלאַר אינעם רעגירונגס־יאָר 53־1952 אויף 45.400 דאָלאַר פאַרן יאָר 54־1953. די שוין פאַראויסגעזאָגטע רעוויזיע פונעם בוד־זשעט וועט אָפּשטעלן און באַזייטיקן אָט־די העכערונג, און די הוצאות פונעם נייעם יאָר וועלן זיין בהסכם מיטן פאַרגאַנגענעם יאָר.

די רעגירונג האָט זיך ביז איצט געהאַלטן הערמעטיש־רעזערווירט בנוגע די פלענער פאַר אירע פאַרטיידיקונגס־הוצאות פאַר די יאָרן נאָך 54־1953. דער פרעזידענט אייזנהאָווער האָט זיך באַגרענעצט צו באַטאָנען די וויכ־טיקייט פון דער סטאַביליטעט אין אונדזער פאַרטיידי־קונגס־פראָגראַם. אָבער דאָס איז דאָך, פאַרשטייט זיך, נישט דאָס נעמלעכע וויי די סטאַביליטעט פונעם איצטיקן ריטם פון די אויסגאַבן. טרומאַנס בודזשעט האָט זיך גע־שטיצט אויף דער האָפענונג, אַז אין אַ פעריאָד פון אייי־ניקע יאָר וועלן די אויסגאַבן פאַר דער פאַרטיידיקונג קאָ־נען פאַרמינערט ווערן צו אַ באַשטענדיקן ניוואָ פון 35 טויזנט ביז 45 טויזנט מיליאָן דאָלאָר יערלעך. ס׳איז שטאַרק וואַרשיינלעך, אַז דער איצטיקער רעזשים וועט זיך דעצידירן אָנצוהאַלטן די דאָזיקע הוצאות אויף דער הויך פון די 35 טויזנט מיליאָן דאָלאָר גיכער, איידער אויף די 45 טויזנט מיליאָן און ס׳איז נישט שווער אָנצו־נעמען, אַז צו אָט־די נידעריקערע סומע וועט מען דער־גיין פריער ווי טרומאַן האָט דאָס פאַראויסגעזען, ד״ה אין 56־1955 אנשטאט טרומאַנס דאָטע פון 57־1956. אַ גע־וויסער אָנווייז אויף די כוונות פון דער רעגירונג קאָן מען, אַז מ׳וויל, געפינען אין די רעקאָמענדאַציעס פונעם פרעזידענט אין באַצוג צו שטייערן. דער פרעזידענט האָט בשעתו פאַרלאַנגט אָנצוהאַלטן דעם איצטיקן טיפ נויט־שטייערן אויף די רווחים פון די אָנאָנימע געזעלשאַפטן, שטייערן, וועלכע האָבן זיך געדאַרפט ענדיקן אין אַפּריל 1954, הגם די פאַרלענגערונג וועט נישט שעדיקן דאָס אויפנעמען די שטייערן ביז צום ערשטן סעמעסטער פון קאַלענדאַר־יאָר 1955. ער וווייזט אויך אַרויס אַ נייגונג צו רעקאָמענדירן נייע מינים שטייערן, בכדי צו פאַרבייטן אָנדערע מינים נויט־קאָנטריבוציעס, וועמענס איינמאָנונג האָלט ביים פאַרענדיקט ווערן. וועג די מלוכה־אַדמיניס־טראַציע וואָלט געהאַט בדעה שטאַרק צו פאַרמינערן די פאַרטיידיקונגס־הוצאות פאַר די קומענדיקע צוועלף אָדער אַכצן חדשים, וואָלטן אָזעלכע רעקאָמענדאַציעס געווען אומנייטיק אין די איצטיקע מאָמענטן.

דער סעקרעטאַר פונעם פאַרטיידיקונגס־דעפאַרטאַמענט, ווילסאָן, האָט צוגעזאָגט צו פאַרעפנטלעכן דעם גאַנצן פאַרטיידיקונגס־פראָגראַם פון די פאַרייניקטע שטאַטן, נאָכדעם ווי ער וועט רעווידירט ווערן. אייניקע אָבסער־וואַטאָרן, וועלכע גיבן זיך אָפּ מיט אָט־די ענינים, מיינען, אַז אָט־די רעוויזיע, אין וועלכער עס וועלן האָבן אַ פאָ־זיטיווע דעה די נייע שעפן פונעם געזעראַל־שטאַב, וועט אַרויסברענגען אין דער עפנטלעכקייט אַ נייעם מין פאָלי־טיק — אַ שטאַרקערע זיכערקייט מיט וויניקער הוצאות. אָבער דאָס וועט נישט זיין דאָס איינציקע, וואָס מ׳וועט מסתמא אַרויסבאַקומען פון אַזאַ רעוויזיע. אין די פריער־דיקע פעריאָדן זיינען די אָפּשאַצונגען און פאָדערונגען פון די מיליטערישע פירער דערגאַנגען צו הויכע ציפערן, וועלכע האָבן געמוזט אויף אַ געדולדיקן אופן פאַרמי־נערט ווערן דורך ציווילע פונקציאָנאַרן אויפן סמך פון שווערע דיסקוסיעס מיט די מיליטערלייט און נאָך אַ שווערער פערזענלעכער ארעוואַניע, וועלכע האָט גע־קאָסט אַ סך שלאָפלאָזע נעכט. אָן דעם וואָלט מען נישט געווען געקאָנט אויסארבעטן קיין בודזשעט, וועלכער זאָל אויסהאַלטן די פלאַנירטע הוצאות. אויב מ׳זאָל דאַרפן אי־בערחזרן אָט־דעם פראָצעס מיט די נייע מיליטערישע שעפן, וועלכע שטעלן אַרויס נייע פאַרטיידיקונגס־קאָנ־צעפטן, וואָלט קיינער נישט געקאָנט פאַרויסזאָגן, וואו־הין מיר וועלן דערגיין.

צוזאַמענעמענדיק דאָס אַלעס אויבן געזאָגטע, קומט אויס, אַז די פערספעקטיוון זיינען אומזיכערע סיי בנוגע דעם, וואָס האָט אַ שייכות צו די פריוואָטע קאָמערציעלע מערק ווי צו די פאַרטיידיקונגס־הוצאות. די ירידה דרינגט אַרויס ווי אַ מעגלעכקייט, אָבער נישט ווי אַ וואַרשיינ־לעכקייט. ס׳קאָן געזאָגט ווערן, אַז די עקאָנאָמיע פון די פאַרייניקטע שטאַטן איז גוט צוגעגרייט אויסצומיידן דע־פרעסיעס פון גרויסן פאַרנעם אָדער צו פאַרוואַנדלען אין לייכטע קריזיסן אָזעלכע, וועלכע וואָלטן געקאָנט זיין גרויסע און שרעקלעכע ביי אַנדערע אומשטענדן.

JULIO LEVIN

Fábrica de Camas de Bronce, Hierro y Acero

צום 13־טן אַניוועַרסאַר פון פאַריין פון האַלק־ און אייזן־אינדוסטריאַלן

באַגריס איך אַלע יידישע מעבל־און מעטאַל־פאַבריקאַנטן, ווי דעם גאַנצן יידישן ישוב פון לאַנד.

CASTILLO 243 T. E. 54 - 2254

Buenos Aires

S. RUBINS y Cía.

Soc. de Resp. Ltda. — Capital: $ 100.000.—

RABRICANTES

SILLAS DE ESTILO FRANCES, INGLES Y PROVENZAL

דורכן יאַרבוך פון דער יידישער מעבל־אינדוסטריע אין אַרגענטינע

„דער האַלק־אינדוסטריאַל"

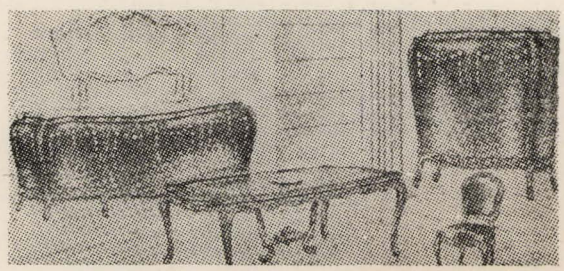
דריקן מיר אויס אונדזער באַגריסונג די מיטגלידער פון פאַריין און אַלע מעבל־פאַבריקאַנטן פון לאַנד, צום 13־טן אַניוועַרסאַר פון דער אינסטיטוציע און פון דעם זשורנאַל

„דער האַלק־אינדוסטריאַל"

REMEDIOS ESCALADA DE SAN MARTIN 1071

T. E. 59 - 5310 **BUENOS AIRES**

STEIN & Cía.

2151-CUCHA CUCHA-2153

T. E. 59-2160 ***Buenos Aires***

די עקאָנאָמישע פאָזיציע פון ענגלאַנד אין די לאַטיין־אַמעריקאַנישע לענדער

פון עוכעניאָ מאַרטאָרעל

דער אויסטוויש פון פּראָדוקטן

דער יערלעכער באַריכט, וועלכער איז צוגעשטעלט געוואָרן דורכן פרעזידענט פון דער לאָנדאָנער זיד־אמעריקאַנער באנק, ה׳ פרענסיס גליין, צו דער געג. פאַרזאמלונג פון די אקציאָנערן, וועלכע איז פאָרגעקומען דעם 31טן מערץ, באַצייכנט דעם סטאַטיסטישן באַלאַנס פונעם מסחר צווישן גרויסבריטאניע און די אַמעריקאנער לענדער, מיט אויסנאם די פ. שטאטן, ווי אַ „ה י פ ש ש ו ע ר ל ע כ ן ״ .

ביים ארומרעדן דעם בריטישן מסחר מיט קובא, מיט דער דאָמיניקאנישער רעפובליק, האַיטי, מעקסיקע, גואטעמאלא, האָנדוראס, על סאלוואדאָר, ניקאראגוא, קאָסטא ריקא, פאנאמא, קאָלאָמביאַ, וועגעסועלא, עקואדאָר און באָליוויע, מדינות מיט אַ לייכט־אויסבייטבארער מטבע, זאָגט ער, אַז הגם דער בריטישער עקספּאָרט אין אט־די לענדער האָט אין 1951 באטראָפן בערך צוויי פראָצענט פונעם בריטישן עקספּאָרט פאַר אַלע לענדער און ווייניקער ווי אַ העלפט פונעם ווערט פון עקספּאָרט אין די לאטיין־אמעריקאַנער רעפובליקן מחוץ פון דער דאָלאָר־ספערע, — זיינען אָבער, פונדעסטוועגן, די ציפערן פונעם קאָמערציעלן באָלאנס זייער באַדיינטנדיק. דער בריטישער עקספּאָרט פאַר אט־די 14 רעפובליקן זיינען געווען 7 מאָל גרעסער ווי דער באַטרעף פונעם זעלביקן עקספּאָרט פאַר דער מלחמה, אָבער די פרייז זיינען געווען דריי מאָל אזוי הייך. דער רעאלער ווערט פונעם עקספּאָרט איז, בכן, געווען אַ טאָפלטער. גרויסבריטאַניע האָט אימפּאָרטירט פון די דערמאָנטע רעפובליקן סחורה אויף אַ ווערט פון אַרום 130 מיליאָן פונט שטערלינג, בערך מיט ניין מאָל מער ווי אין יאָר 1938, אָבער כמעט דער גאַנצער מערווערט נעמט זיך פון דער פרייז־העכערונג.

עס זאָגט זיך אינעם באַריכט, אַז ס׳איז פאַראן אַ שטיי־גנדיקע, ווען אָפּילו אַ פאַרשלעפּטע, טענדענץ צווישן די בריטישע פאַבריקאַנטן און סוחרים אָנצוענערקענען דעם ווערט, וואָס עס האָט פאַר זיי דער לאטיינאמעריקאַנער מאַרק. אט־די טענדענץ האָט זיך אַרויסגעוויזן נאָך באַשיינפערלעך דורך דער שטארקער פאַרמינערונג פונעם אימפּאָרט פון די צוויי וויכטיקסטע לענדער — אַרגענטינע און בראָזיל — און טשילע, וואָס דער אָנשטרענג צו שאפן און אנטוויקלען נייע מערק ערגעץ אַנדערש, אין אַנדערע טיילן פונעם קאָנטינענט און שפּעטער בראָזיל — האָבן געהאָט ווייניק מזל״.

דער בריטישער קאָמערציעלער דעפיציט פון יאָר 1952, אין פאַרגלייך צום דעפיציט פון 1951, אין באַצוג צו די לענדער פון דאָלער־ספערע אין לאטיינאמעריקע, איז רעדוצירט געוואָרן פון 80 מיליאָן פונט שטערלינג צו 25 מיליאָן פונט שטערלינג. דאָס איז אָבער דערגרייכט געוואָרן דורך דער רעדוקציע פון אַרום 40 פראָצענט פונעם בריטישן אימפּאָרט לגבי בלויז 8 פראָצענט פאַרמערונג אינעם עקספּאָרט פאַר דידאָזיקע מדינות.

פארגלייכנדיק די בעסערונג אינעם בריטישן מסחר מיט די זעקס לענדער, וועלכע גייען נישט אריין אין דער דאָלער־ספערע, — אַרגענטינע, בראזיל, אורוגוואי, פּאראגואי, טשילע און פּערו — אין יאָר 1952 לגבי דעם יאָר 1951, זאָגט זיך אינעם באַריכט:

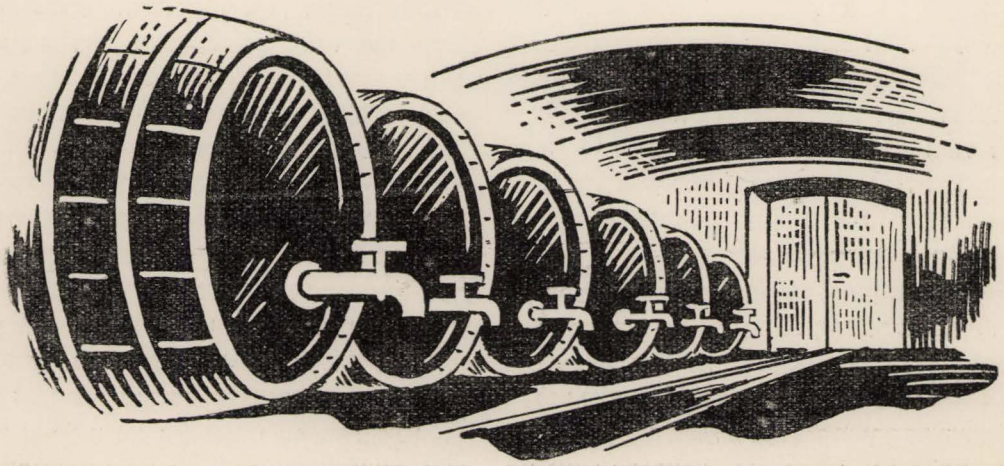
„אַריבערגיין פון אן אומגינציקן קאָמערציעלן סאלדאָ פון 90 מיליאָן פונט שטערלינג צו אַ גלייכגעוויכט צווישן עקספּאָרט און אימפּאָרט איז עפּעס אזוינס, וואָס איז אַביסל אילוזאָריש, מחמת ס׳איז דער פּועל־יוצא פון אַ רעדוקציע פון מער ווי אַ העלפט פון אונדזער אימפּאָרט און אויך פון אַ פאַרמינערונג פון בערך 13 פראָצענט פון אונדזער עקספּאָרט״.

„מיט אנדערע ווערטער — זאָגט זיך ווייטער — זיינען די סימפּטאָמען פונעם פאַרמינערטן בריטישן עקספּאָרט די זעלביקע סיי אין די לענדער פון דער דאָלער־ספערע ווי אין די מדינות מחוץ אט־דער ספערע, אָבער די סיבות זיינען פונדאמענטאל אנדערשדיקע. די דירעקטע סיבות פון דער פארמינערונג פונעם בריטישן עקספּאָרט אין די לענדער חוץ דער דאָלער־ספערע זיינען דער קאָנטראָל און די באגרענעצונגען, וועלכע זיינען אין דידאָזיקע לענדער אַרויפגעלייגט געוואָרן אויף זייער אימפּאָרט, — הגם מיט אַביסל וויניקער צודרינגלעכקייט אין בראָזיל — וועלכע זיינען געווען נייטיק, ווען זייערע הכנסות אַין דאָלארן זיינען פאַרמינערט געוואָרן דורך דער פאַרקלענערונג פון זייער עקספּאָרט, פאַר וועלכן זיי פלעגן באקומען באַצאָלט אין אט־דער מטבע. וואָס שייך די לענדער פון דער דאָלער־ספערע זיינען זייער עקספּאָרט־פעיקייט און זייער געאָגראפישע נאָנטקייט צו די פאַרייניקטע שטאטן אַ שטרויכלונג פאַר גרויסבריטאַניע. אָבער נישט געקוקט אויף דעם אלעם איז אָבער פאַראן אַ טענדענץ לטובת אונדז און לטובת די אינטערעסן פון אייראָפּע, וואָס די לאטיין־אַמעריקאַנער לענדער ווייזן אַרויס סימנים פון קאָמערציעלער אומאָפּהענגיקייט און זיי אימפּאָרטירן פון

אַנדערע מערק, וועלכע שטייען מחוץ די פאַרייניקטע שטאטן".

א לעקציע, פון וועלכער מ׳קאָן עפּעס לערנען

די לעקציע, וועלכע מיר האָבן באַקומען — פאַרענדיקט זיך דער באַריכט — איז אַ פּשוטע. די דאָזיקע לענדער וועלן זיך וואָס וויייטער אלץ מער פאַרוואַנדלען אין פּראָדוציר־לענדער, וועלכע וועלן אליין אויסארבעטן זייער ערע פּראָדוקטן און במילא וועלן מיר וואָס וויייטער אַלץ וויייניקער קאָנען פאַרקויפן זיי אונדזערע אויסארבעטונגען און קאָנסום־ארטיקלען. אָבער קאפּיטאלע באַזישע פּראָדוקטן פּאור דער אייגריכטונג פון זייערע פאַבריקן וועלן זיי איצט מוזן האָבן. וואר וועט זיי צושטעלן די דאָזיקע קאַפּיטאלן און וואר וועט זיי צושטעלן די פעלנדיקע מאַשינען און אינסטאַלאציעס, וועלכע זאָלן זיין בעסער איך קוואַליטעט, אין פּרייז, אין צושטעלן קאָנדיציעס, איך אָפּהיטונג ביים פונקציאָנירן, אין קרעדיט א. ד. גל.? די פאַרייניקטע שטאטן? דייטשלאנד? יאפאָן? וועט גרויס־בריטאניע זיין אימשטאנד צו קאָנקורירן?... אויב די בריטישע אינדוסטריע וויל פּראָספּערירן אָדער לפּחות זיך האַלטן אויף דער ביזאיצטיקער מדרגה, קאָן זי זיך נישט דערלויבן דעם לוקסוס אויפצוגעבן די לענדער פון דער דאָלער־ספערע פון לאטיינאמעריקע.

די באַדייטונג פון שומאַן־פּלאַן וואָס האָט פאַרייניקט די איראָפּעאישע אינדוסטריעס פון שטאָל און קוילן

פון נ. דאַווידאָוויטש (פּאַריז)

אויף דער איניציאַטיוו פון מ. ראָבערט שומאַן, אין דער צייט, וועז ער איז געווען פּראַנצויזישער אויסערן־מיניסטער, האָבן זעקס לענדער פון מערב־אייראָפּע, — איטאַליע, בעלגיע, האָלאַנד, לוקסענבורג, פּראַנקרייך און מערב־דייטשלאַנד — אונטערגעשריבן און ראַטיפיצירט אַן אָפּמאַך וועגן אַן אייראָפּעאישער קאָמוניטעט פאַר קוילן און שטאָל. בהסכם מיט די טערמינען פון אָט־דעם אָפּמאַך האָבן די זעקס אויסגערעכנטע לענדער באַשלאָסן צו פאַרייניקן אויף אַ פעריאָד פון פינף יאָר צייט דעם מאַרק פון די צוויי עיקרדיקע פּראָדוקטן פון זייער ווירטשאַפט און איבערגעבן דעם קאָנטראָל אַ הויכער איבער־נאַציאָנאַלער אויטאָריטעט. אָט־די איבערנאַציאָנאַלע אויטאָריטעט איז פאַראַנטוואָרטלעך פאר אַ פאַרלאָמענטאַרישער אייראָפּעאישער פאַרזאַמלונג און פאַר דעם צוועק איז יעדע מיטגליד־מלוכה מסכים זיך אָפּצוזאָגן פון אַ טייל פון איר נאַציאָנאַלער סואווערעניטעט. איינצייטיק דערמאָנען מיר, אַז די דאָזיקע לענדער האָבן באַשלאָסן צו פאַראייניקן זייער באַוואָפנטע כוחות דורך שאַפן אַ פאַרייניקטע אייראָפּעאישע אַרמיי, און פאַר דעם צוועק איז אונטערגעשריבן געוואָרן אין פּאַריז, דעם 27סטן מאי 1952, אַן אָפּמאַך, לויט וועלכן ס׳איז געשאַפן געוואָרן אַן אייראָפּעאישע פאַרטייִדיקונגס־קאָמוניטעט, אַן אָפּמאַך, וועלכער איז אונטערגעשריבן געוואָרן פון אַלע באַטיליקטע, חוץ פון פראַנקרייך.

די כוונה פון די איניציאַטאָרס און אָנהענגערס איז געווען, אַז די דאָזיקע צוויי אָפּמאַכן זאָלן זיך פאַרוואַנדלען אין אַ יסוד פון אַ נאָך נעטערער פאַראייניקונג צווישן אַלע לענדער, וועלכע שטעלן צונויף אייראָפּע, מחמת צווישן אַנדערע מאַטעריאַלן, האָט מען ארויסגעבראַכט, אַז די ירידה פונעם אייראָפּעאישן קאָנטינענט נעמט זיך בעיקר פונעם פאַקט, וואָס איר פּאָליטישער פונאַנדערטייל פאַסט זיך נישט צו צום אימפּעראַטיוו פון דער היינטצייטיקער עקאָנאָמיע. מ. פלעוואַן, אין אַ געוויסער צייט פאַרטייִדיקונגס־מיניסטער, און איינער פון די אייפערדיקסטע אָנהענגער פונעם שומאַן־פּלאַן, האָט געזאָגט, אַז „יעדער אייראָפּעער, וועלכער פאַרטראַכט זיך אַביסל, דאַרף פאַרשטיין, אַז לגבי די צוויי עקאָנאָמישע סיסטעמען פון די סאָוועטן און פון נאָרד־אַמעריקע איז נייטיק צו האָבן אין אייראָפּע אַן עקאָנאָמישן סיסטעם מיט גלייכע מעגלעכקייטן".

דאָס אויגנשיינלעכע דערביי איז, אַז ביז איצט איז געווען גרויס די צאָל פון די פּראָוואָנצ צו שאַפן „פּולס" אין מערב־אייראָפּע, אָבער ווייטער ווי צו דעקלאַראַציעס איז מען נישט דערגאַנגען צוליב די סתירהדיקע און היפּוכדיקע אינטערעסן, וועלכע זיינען פאַראַן צווישן די פאַראינטערעסירטע לענדער. און טאַקע די שוין געגרינדעטע קאָמוניטעט פאַר קוילן און שטאָל וועט קאָנען אָנהייבן פונקציאָנירן ערשט מיט צוויי יאָר שפּעטער, נאָכדעם ווי זי וועט זיין אונטערגעשריבן, הגם אויך מיט דעם וועלן נאָך אַלץ נישט זיין באַזייטיקט אַלע פאַראַנענע שוועריקייטן. און פאַקטיש האָט דאָך פאַסירט, אַז דער גרויסער „פּול" איז אָפּגעלייגט געוואָרן אויף דער צוקונפט, פונקט אַזוי ווי די פאָרשלאָגן צו שאַפן אַן אייזנבאַן „פּול", אַ „פּול" פאַר דער קינאָ־אינדוסטריע א. ד. גל. אַן אַנדערער פאַקט, אויף וועלכן ס׳לוינט זיך אָנצוואוייזן, איז דאָס, וואָס אין דער קאָמוניטעט פאַר קוילן און שטאָל, למשל, ווילן אַ סך וויכטיקע לענדער, אַזעלכע ווי גרויס בריטאַניע און די צפון־לענדער, וועלכע ווילן נישט אונטערוואַרפן זייער אויסערלעכע פאָליטיק צו אַן איבער־נאַציאָנאַלער אויטאָריטעט, זיך נישט אָנשליסן. צוליב דעם ווערט שווער דער פונאַנדערטייל פון דער אינטערנאַציאָנאַלער קאָמערץ אין הערמעטיש־געשאַפענע בלאָקן. און דער שומאַן־פּלאַן וואָלט געהאָט אַן אמתע טראַנסצענדענץ און אַן עקאָנאָמישן אָפּקלאַנג, וועז ער זאָל אַנגענומען ווערן, זיך אויסשפרייטן און ארומנעמען אַלע מיטלען, פּראָדוקטן און עלעמענטן פון דער ווירטשאַפט אין די באַטרעפנדיקע לענדער.

אגב, בעת ראַטנפאַרבאַנד פאַרנעמט דעם ערשטן פלאַץ אין דער פּראָדוקציע פון תבואה און קאַרטאָפליעס, פאַרנעמען די פּ. שטאַטן דעם ערשטן אָרט אין די אַנדערע פּראָדוקטן, מיטן אויסנאַם פון פלייש. און די פאָזיציע פון די לענדער, וועלכע גייען־אַריין אינעם שומאַן־פּלאַן, איז דאָך אויך נישט אַזא געוואַלדיקע אין באַצוג צום וועלט־האַנדל. צו די ציפערן, וואָס זיינען נוגע ראַטנפאַרבאַנד, וואָלט מען נאָך געדאַרפט צוגעבן דעם גלאָבאַלן סכום פון די לענדער, וועלכע גייען אַריין אין דער סאָוועטישער ספערע, וואָס דאָס מאַכט נאָך אומגינציקער די עקאָנאָמישע סיטואַציע פון די לענדער פונעם שומאַן־פּלאַן.

די זיך בייטנדיקע סיטואַציע פון דער אוניווערסאַלער סידערורגיע

די נאָרד־אַמעריקאַנער סידערורגישע (אייזן־מעטאַל) אינדוסטריע — די וויכטיקסטע אינעם וועלט געזאמל — שטייט איין אין די הענט פון פיר גרויסע פינאַנציעלע גרופּן, וועלכע זיינען: מאָרגאַן, מעליאָן, קליוולאַנד און

מאַרגאַן־מעליאָן, וועלכע קאָנטראָלירן 75 פּראָצענט פון דער גאַנצער מעטאַלישער אינדוסטריע פון די פאַרייניקטע שטאַטן, וועמענס פּראָדוצירפּעאיקייט דערגייט צו 100 מיליאָן טאָן. די דאָזיקע אינדוסטריעס האָבן אינעם פאַר־מלחמה־פּעריאָד אויסגעארבעט אַ סכום פון 60 מיליאָן טאָן און וועז ס׳האָט זיך אָנגעהויבן די מלחמה, זייַנען זיי דערגאַנגען צו 80 מיליאָן טאָן. ס׳איז אינטערעסאַנט אָנצומערקן, ווי דאָס איז פאַרצייכנט געוואָרן דורך וו. א. הענק, אין אַ באַריכט, וואָס איז פאַרעפנטלעכט געוואָרן אין וואַשינגטאָן וועגן דער פּראָדוקציע פון שטאָל בעת דער לעצטער מלחמה, אַז אינעם פּעריאָד פון די מלחמה־יאָרן 18־1914 און 44־1940 האָט די יענקי־שע מעטאַל־אינדוסטריע געאַרבעט מיט 84 און 94 פּראָצענט פון איר פּראָדוצירקאַפּאַציטעט, בעת אינעם פּעריאָד פון שלום האָלט זי זיך ביי אַ 60־פּראָצענטיקער פּראָדוצירפּעאיקייט און דער נידעריקסטער פּעריאָד איז דער בנוגע פּראָדוקציע איז דער פּעריאָד פון די יאָרן 34־1930, וועלכער האָט אָנגעוויזן בלויז אויף אַ 37 פּראָצענטיקער פּראָדוצירפּעאיקייט. וועז ס׳איז אויסגעבראכן די מלחמה אין קאָרעאַ איז די מעטאַל־פּראָדוקציע דערגאַנגען כמעט ביז 95 פּראָצענט פון דער נאָרד־אַמעריקאַנער קאַפּאַציטעט און דאָס האָט גורם געווען אַ מאַנגל אין פּראָדוקטן פאַרן ציווילן באַנוץ.

די אייראָפּעאישע סידערורגישע אינדוסטריע, שטעלט זיך אַרויס מיט דער נעמלעכער כאַראַקטעריסטיק, מחמת דאָס אייגנטום פון די פּראָדוציר־אונטערנעמונגען ליגט אין די הענט פון שטאַרקע טראָסטן, וועלכע האָבן, דורך „האלדינגס" און אַנדערע עקאָנאָמישע קאָמבינאַציעס, די דעה איבער דער אָנפירונג פון די מעטאַל־פאַבריקן אין אַנדערע לענדער. אַזוי פאָסירט טאַקע, אַז פון דער סידערורגישער פּראָדוקציע פון סאָר־געביט געפינט זיך 60 פּראָצענט פונעם קאַפּיטאַל פון די פּראָדוציר־אונטערנעמונגען אין די הענט פון פּראָמינענטע פינאַנציעלע גרופּירונגען; אין לוקסענבורג האָבן אָט־די גרופּירונגען אַ היפּשע מיטבאַטייליקונג, פונקט ווי זיי זיינען שותפים פון די סידערורגישע צענטערס אין בעלגיע.

און פונקט ווי אין דייטשלאַנד פאָר דער מלחמה האָט זיך די גאַנצע קוילן־ און שטאָל־אינדוסטריע געפונען אין די הענט פון גרויסע קאַרטעלן, צווישן וועלכע ס׳האָבן פיגורירט קרופּ, קלעקנער און מאַנעסמאַן, געפינט זי זיך הייַנט אונטערן קאָנטראָל פון די יענקישע קאַפּיטאַלן, וועלכע זיינען אַזוי אָרום אימשטאַנד צו הערשן אין דער מעטאַל־אינדוסטריע פונעם רור־געביט, וועמענס לעצטע פּראָדוקציע האָט זיך אין פיר יאָר, פאַרדרייפּאַכיקט. און וויסן דאַרף מען, אַז אין אָט־דער קוילן־ און שטאָל־געזעלשאַפט וועט מערב־דייטשלאַנד זיין דער וויכטיקסטער פּראָדוצירער (16 מיליאָן שטאָל אין יאָר 1952), נאָך וועמען ס׳קומט פּראַנקרייך מיט אַ סך־הכל פון 14 מיליאָן טאָן (אין אָט־דער ציפער איז אַרייַנגערעכנט די פּראָדוקציע פונעם סאָר־געביט, וועמענס שפּעטערדיקער סטאַטוט (לויט דעם, צו וועמען דער דאָזיקער געביט וועט באַלאַנגען, צו פּראַנקרייך אָדער צו דייטשלאַנד) וועט זיין שטאַרק וויכטיק פאַר דער פּראַנצויזישער אָדער דייטשער וועירטשאַפט).

די אַנדערע מיטגלידער, וועלכע גייען אַריין אינעם שוימאַן־פּלאַן, האָבן שוין נישט קיין שטאַרקע וויכטיקייט, מחמת בעלגיע, איטאַליע און לוקסענבורג פּראָדוצירן נישט אַלע דריי צוזאַמען מער וויי 27 פּראָצענט פון דער גאַנצער פאַבריקאַציע, בעת האָלאַנד אַליין באַטייליקט זיך מיט נישט מער וויי 684 טויזנט טאָן, די פּראָדוקציע פון דער אייַנציקער סידערורגישער אונטערנעמונג (אימוראידן). און וועז מג׳יט נאָך צו צו דעם, אַז דער פּרייז פון דער איטאַליענישער סידערורגיע טראָגט־אויס טייערער צוליב איר געאָגראַפישער סיטואַציע, קאָן מען דערפון אַרויסדרינגען, אַז דער אַלגעמיינער מאַרק פון קוילן און שטאָל שטעלט זיך אַרויס ווי אַ קאָנקורענץ־מאַרק צווישן די צוויי גרויסע, וועלכע זיינען — מערב־דייטשלאַנד פון איין זייט און פראַנקרייך פון דער אַנדערער.

די פּראָבלעמען, וואָס אַנטשטייען מיט דער גרינדונג פון אָט דער געזעלשאַפט

דער דאָזיקער צוזאַמענשטויס פון אינטערעסן צווישן די צוויי שטאַרקע סידערורגישע גרופּן האָט גורם געווען די שווערקייטן אין די פאַרהאַנדלונגען, וועלכע זיינען געפירט געוואָרן, בכדי צו גרינדן און מאַכן לעבנס־פּעאיק אָט די געזעלשאַפט.

יעדער איינער פון די צוויי שטאַרקע וואָלט געוואָלט אַרויסבאַקומען פונעם בשותפותדיקן מאַרק אַלערליי מיגים טובות און פּריווילעגיעס פאַר זיך, בכדי צו פאַרגרעסערן דעם אייגענעם עקספּאָרט און אייַנצייטיק אויך נישט פאַרלירן די קליענטעלע אינעם אייגענעם לאַנד. עס קומט אַזוי אַרום אויס, אַז אויב אין יאָר 1948 האָט דער דייטשער עקספּאָרט באַטראָפן דעם סך־הכל פון 200 טויזנט טאָן, האָט ער אין יאָר 1951 דערגרייכט צום סך־הכל פון 2.700.000, ד״ה כמעט 14 מאָל אַזוי פיל, בעת פראַנקריין איז אין זעלבן פּעריאָד אַריבערגעגאַנגען פון איין מיליאָן טאָן צו 4.700.000 טאָן, ד״ה אַז זי האָט פאַרגרעסערט איר עקספּאָרט מיט נישט מער וויי פיר מאָל אַזויפיל. לויט אַן אַנדערן חשבון קומט־אויס, אַז מערב־דייטשלאַנד איז אַריבער פון 2 פּראָצענט פונעם סך־הכל פון ענגלאַנדס, בעלגיעס, לוקסענבורגס, נאָרד־אַמעריקעס און פראַנקרייכס גאַנצן סידערורגישן עקספּאָרט אין 1948 צו 15 פּראָצענט אין 1951, און דאָס באַווייזט אויף אַ באַנייאיקער סטאַביליזאַציע פון דעם דאָזיקן זקן אַזוי וויכטיקן סעקטאָר פון איר עקאָנאָמיע.

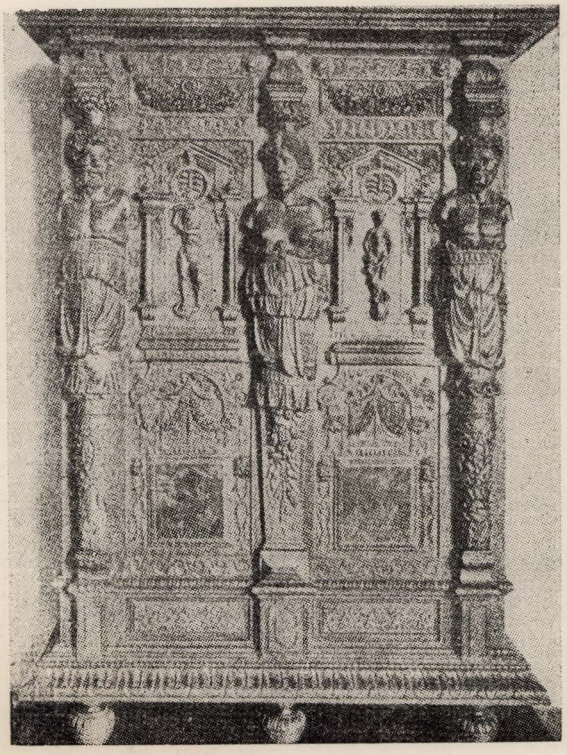
די מעגלעכקייט פונעם אומקער אָדער באַנייאיקער אינקאָרפּאָראַציע פונעם סאָר־געביט, וועלכער איז אַ וויכ־

טיקער סידערורגישער צענטער, צו מערב־דייטשלאַנד, וואָלט נאָך שטאַרקער אַרויסגעשטעלט די אומגלייכקייט צווישן די דייטשע און פראַנצויזישע פּראָדוצירן־כוחות, מחמת דייטשלאַנדס איצטיקע פּראָדוקציע באַטרעפט שוין קרוב צו דריטהאַלבן מיליאָן טאָן שטאָל. וועט דעריבער נישט זיין קיין שטאַרקע גוזמא זיך משער צו זיין, אַז אין די לעצטע שמועסן, וועלכע עס האָט געפירט אין וואַשינגטאָן דער קאַנצלער פון מערב־דייטשלאַנד, ד״ר אַדענאַוער, האָט ער באַקומען פונעם פרעזידענט פון די פאַראייניקטע שטאַטן דעם צוזאָג געשטיצט צו ווערן אין זיין פאַרלאַנג צוריקצובאַקומען פאַר דייטשלאַנד די דאָזיקע טעריטאָריע.

די וירקלעכע שוועריקייטן

נאָך אייגער פון די שווערע פּראָבלעמען, וועלכע עס האָט די גרינדונג פון אָט־דער געזעלשאַפט, בהסכם דער־מיט ווי דאָס דערקלערן פראַנצויזישע סידערורגישע גרופּן, איז אייגער פון די פונקטן פון דעם דאָזיקן אַפּ־מאַך, וועלכער זעט־פאָרויס די שאַפונג פון אַן אייראָפּע־אישן הילפס־פאָנד, בכדי צו שטיצן די פירמעס און די אַרבעטער, וועמענס אינטערעסן זיינען בהסכם מיטן אייג־פיר פון אַ בשותפותדיקן מאַרק. אָט־דער פאָנד דאַרף גע־שאַפן ווערן פון אַ ספּעציעלן אָפּצאָל פון דער פּראָדוק־ציע. דער פאַרנוץ פון אָט־די פאָנדן וועט ליגן אין די הענט פון דער אויבערשטער אויטאָריטעט פון דער גע־זעלשאַפט, און ביים פאַרטיילן אים, האָט געשריבן אַ פּרע־סע־אַרגאַן פון אָט־די פראַנצויזישע קרייזן, וועט ער, בהסכם מיט דער גרעסערער פּראָדוקציע, זיכער אַוועק־גיין פאַר דייטשלאַנד, מחמת איר פּראָדוקציע־לייסטונג איז אַ העכערער ווי די פּראָדוקציע פון די אַנדערע מיט־גלידער אינעם „פול״.

אויב גרויס בריטאַניע וויל נישט אַריינגיין אין דער דאָזיקער געזעלשאַפט איז עס, צווישן אַנדערע מאָטיוון, אויך דערפאַר, וואָס זי וויל זיך נישט אונטערוואַרפן אונ־טער׳ די דירעקטיוון פון אַן אָרגאַניזם, וואו די יענקישע אינטערעסן ווערן פאַרטראָטן דורך די דעלעגאַטן פון דייטשלאַנד, וועלכע וועט זוכן זיך צו פאַרוואַנדלען אין דער ערשטער עקאָנאָמישער פאָטענץ פונעם אייראָפּאישן קאָנטינענט.

ייִדישער שפּיטאָל „עזרה"

עס איז אַן ערן חוב פון יעדן ייִדן:

בריטהאַרציק צו שטיצן די וויכטיקע הומאַניטאַרע טעטיקייט פון ייִדישן שפּיטאָל, וואו צענדליקער טויזנטער ייִדישע חולאים באַקומען זייער אומזיסטע הילף.

די גרעסטע טייל פון שפּיטאָל־בויזשעט וועלכער גרייכט צו 7.000.000 פּעזעס יערלעך ווערט געדעקט דורך ביישטייערונגען פון אונדזער ישוב.

אַלע אָן אויסנאַם זיינען מחויב בייצוטראָגן זייער מיטהילף דער „עזרה", דערפילנדיק אַזוי אַרום מיט זייער יידישן און מענטשלעכן חוב.

פאַר אַרגענטינע און פאַר ישראל

טעכניש קוואַליפיצירטע אַרבעטער וואָס שמידן — צוזאַמען מיט זייער אייגענעם וואויל־זיין און געזיכערטער צוקונפט — דעם פּאָרשריט פון דער **אַרגענטינער אינדוסטריע**

געזונטע, אַרבעט־פּעאיקע מענטשן וואָס וועלן מיט טעכנישן וויסן און פּאַכמענישער דער־פּאַרנקייט, זיך באַטייליקן אין אויפּבוי פּראָצעס פון דער **ייִדישער מדינה**

בילדן אויס, די

- **טעכנישע „אָרט"־שול אין בוענאָס אירעס**
- **„אָרט" קורסן פאַר חכשרה**
- **קורצטערמיניקע פאַך־קורסן**
- **פּראָפעסיאָנעלע פרויען „אָרט"־שול אין קלאַרא, ענטרע־ריאָס**

די וויכטיקע סאָציאַל־דערציערישע אויפגאַבעס פון וועלכע ווערן דערגאַנצט דורך:

- **פּערמאַנענטן מעדיצינישן אויפזיכט**
- **שול־קאַנטינע**
- **שילער־קלוב**
- **טעכנישע און ליטעראַרישע ביבליאָטעק**

שטיצט דאָס גרויסע קאָנסטרוקטיווע ווערק פון דער

אַרגענטינער „אָרט" געזעלשאַפט

די ייִדישע פֿאָלקס־באַנק

(באַנקאָ איזראַעליטאַ דעל ריאָ דע לאַ פּלאַטאַ)

אַן אינטערוויו מיטן פֿרעזידענט און סעקרעטאַר פון באַנק, די ה״ה באָריס קנאָבל און משה הידערמאַן

אויפן וועג צו דער יידישער פֿאָלקס־באַנק, גייען מיר פֿאַרביי אַ גרויסן פּילשטאָקיקן בנין אַרומגערינגלט מיט רעשטאָוואַניעס אויף וועלכן אַרבעטער באַוועגן זיך אַרויף און אַראָפּ, און ענדיקן אויס דעם פּראָנט פון דער אימפּאָנענטער געביידע. דאָס איז דאָס נייע הויז פון דער פֿאָלקס־באַנק, וואָס זאָגט עדות אויפן פֿאַרנעם און פּאָטענץ

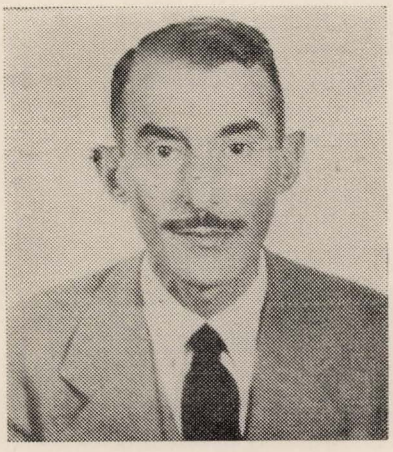
פון דער פינאַנץ־אינסטיטוציע, און אויפן שעפֿערישן גייסט פונעם יידישן ישוב, וואָס בויט, באַפֿעסטיקט און פֿאַרברייטערט זיין געזעלשאַפֿטלעכן פֿאַרמעגן.

אין ביוראָ פון דירעקטאָריום האָט אונדז פריינדלעך אויפגענומען דער פֿרעזידענט פון דער אינסטיטוציע, באָריס קנאָבל, אין באַגלייטונג פונעם סעקרעטאַר, משה הידערמאַן.

אונדזער ערשטע פֿראָגע איז געווען: — ווען ציט איר זיך אַריבער אינעם נייעם בנין? — סוף דעם יאָר — האָט אונדז געענטפֿערט דער ה׳ קנאָבל. ווי איר זעט, איז דער אַלטער בנין שוין פֿאַר אונדז צו קליין, די אַרבעט אין די לעצטע עטלעכע יאָר האָט אָנגענומען אַזאַ פֿאַרנעם וואָס האָט איבערגעשטיגן אַלע אונדזערע דערוואַרטונגען, די באַנק דאַרף פֿאַרגרעסערן איר פֿערסאָנאַל, עפענען נייע סעקציעס, און אין דער נייער געביידע וועלן מיר האָבן די טעכנישע מעגלעכקייט צו אָנטוויקלען דעם פּולן פּלאַן פון אונדזער צוקונפטיקער טעטיקייט.

אויף דער פראָגע וועגן דער אַקטועלער סיטואַציע פון דער באַנק, זאָגט אונדז דער ה׳ באָריס קנאָבל, אַז דער באַלאַנס פון לעצטן פֿעריאָד איז געווען די בעסטע דער־

מאָנסטראַציע פון די דערגרייכונגען און אַקטועלן צושטאַנד פון דער באַנק, וואָס האָט באַווייזן די אַרויסגעבענע קרעדיטן פון 231 מיליאָן (אין קיילעכיקע ציפֿערן) אין יאָר 1951, דערהויבן ביז 321 מיליאָן אין יאָר 1952. דער סאָציאַלער קאָפּיטאַל איז אין פֿאַרלויף פון די זעלבע יאָרן געשטיגן פון 13 מיליאָן אויף קאָרגע 17

מיליאָן, און די רעזערוון באַטרעפֿן אין דעם מאָמענט ביי די 6 מיליאָן פּעזאָס. מיטן אַריינציען זיך אינעם נייעם הויז וועט אונטערגענומען ווערן אַן אַקציע אויף צו פֿאַרגרעסערן דעם קאָפּיטאַל, און מיר האָפֿן אין אַ קורצער צייט צו דערגרייכן ביז די דרייסיק מיליאָן פּעזאָס.

— מיר האָבן אין פֿאַריקן פּעריאָד, זאָגט ווייטער דער ה׳ קנאָבל, געהאַט אַ ריינעם פֿאַרדינסט פון אַריבער די פּיר מיליאָן פּעזאָס, פון דעם איז אויסגעטיילט געווארן 7 פּראָצענט אַלס דיווידענד פֿאַר די אַקציאָנערן, און אַ גרויסער טייל פון דער סומע איז באַשטימט געווארן אויף צו פֿאַרגרעסערן די לעגאַלע רעזערוון. אינעם נייעם בנין וועט די אַרבעט, ווי געזאָגט, באַדייטנדיק אויסגעברייטערט ווערן, מיטן פֿאַרגרעסערן דעם סאָציאַלן קאָפּיטאַל וועלן אויסגעברייטערט ווערן די אָפּעראַציעס אין אַלע סעקטאָרן, און דאָס וועט נאַטירלעך פֿאַרגרעסערן דעם בענעפּיט פון דער באַנק און מאָכן נאָך מער סאָליד די פינאַנציעלע סיטואַציע פון דער אינסטיטוציע.

— אַ באַזונדערע באַפֿרידיקונג איז פֿאַר אונדז דער פֿאַקט, וואָס אין פֿאַרלויף פון פֿאַריקן פּעריאָד, האָט די באַנק געקענט אויסטיילן אויף יידיש־געזעלשאַפֿטלעכע

און נאַציאָנאַלע צוועקן אַ סומע פון אַריבער אַ פערטל מיליאָן פּעזעס. דאָס יאָר האַלטן מיר שוין קרוב צו דער סומע, און ביזן סוף פון דעם פּעריאָד וועלן מיר אין דעם זין ווייט אַריבערשטייגן די סומע פון פּאָריקן יאָר. די יידישע פּאָלקס־באַנק איז יידיש און פּאָלקסטימלעך נישט נאָר אין נאָמען, נאָר אין גאַנצן אינהאַלט און אין אירע מעשים, און מיר האַלטן דערויבער פּאַר אַ הייליקן חוב צו העלפן בויען דאָס יידישע לעבן אויפן אָרט און אויך בייטראָגן אונדזער הילף פּאַר מדינת ישראל. דערויבער גיט די באַנק איר צושטייער פּאַרן אויפהאַלט פון אַלע לאָקאַלע יידישע אינסטיטוציעס, און באַטייליקט זיך אויך מיט גרעסערע סומען אין אַלע זאַמל־אַקציעס פּאַר מדינת ישראל.

— עס איז אויך כדאי פעסטצושטעלן בייַ דער געלעגנהייט, זאָגט דער ה׳ בידערמאַן, אַז אונדזער סעקציע פּאַר אָפּעראַציעס מיט אויסלאַנד האָט דירעקטע פּאַרבינדונגען מיט אַלע לענדער, און עס איז אויך גאָוונטשן, אַז די האַלץ־אינדוסטריאַלן וואָס אָפּערירן מיט אויסלאַנד זאָלן אויסנוצן די באַדינונג פון אונדזער באַנק. די דאָזיקע סעקציע, וועלכע האָט אין 1950טן יאָר דורכגעפירט אָפּעראַציעס אויף 12 מיליאָן פּעזעס, האָט אין 1952טן יאָר באַוויזן צו פאַרגרעסערן די דאָזיקע סומע ביז 121 מיליאָן פּעזעס. דאָס איז אַ רעזולטאַט פון אונדזערע פינאַנציעלע פּאַרבינדונגען מיט דער ברייטער וועלט, פון די פינאַנציעלע מעגלעכקייטן פון דער באַנק גופא און פונעם צוטרוי מצד די אַקציאָנערן.

— אויך איז געוואונטשן צו אינפאָרמירן דער בריטער מאַסע אַקציאָנערן, צווישן וועלכע די מעבל־אינדוסטריאַלן פאַרנעמען בייַ אונדז גאָר אַ חשובן אָרט, אַז צווישן די נייַע סעקציעס, וועלכע איינגעפירט ווערן אינעם נייַעם בנין וועט אויך זיין אַ סעקציע פון פערזענלעכע זיכערקייט־קאַסעס, אין וועלכע יעדער איינער וועט קענען האַלטן, אונטער אַ שלאָס, זיינע ווערט־זאַכן. עס איז אַ נויטיקע און נוצלעכע באַדינונג, וועלכע מיר וועלן אַנבאָטן אונדזערע קליענטן, און וועלכע מיר גלויבן, די אַקציאָנערן וועלן אויפנעמען מיט באַפרידיקונג.

מיר האָבן זיך געזעגנט מיט אונדזערע מיטשמועסער און פאַרלאָזן די באַנק, וועלכע איז שוין בייַ פאַרמאַכטע פאַרן פובליקום טירן, דאָך נאָך געווען פול מיט טעטיקייט. קרוב 200 אַנגעשטעלטע אויף די דריי גאָרנס האָבן נאָך אַקטיוו געאַרבעט בייַ זייערע שרייבטישן. אונדזער גרעסטע פינאַנץ־אינסטיטוציע פולסירט מיט אַן אינטענסיווער טעטיקייט, און דורך אומזעבאַרע קאַנאַלן פליסט אַרויס פון דעם הויז די ענערגיע און לעבנס־קראַפט, וואָס באַוועגט די יידישע קאָמערץ און אינדוסטריע. אויך דער מעבל־פאַך האָט אַ חלק אין דער אַרבעט, אונדזערע מיטגלידער זיינען אַקציאָנערן פון דער באַנק און אונדזער פאַריין איז דירעקט פאַרטראָטן מיט אַ פּאָרשטייער אין דירעקטאָריום אויפן אָמט פון סינדיקאָ, וועלכן עס פאָרגעמט אונדזער פּרעזידענט, דער ה׳ כוליאָ לעווין.

מיו׳ האָבן פאַרלאָזן די באַנק מיט אַ געפיל פון באַפּרידיקונג, וואָס אַ גרויסע יידישע פינאַנץ־אינסטיטוציע אַנטוויקלט דערפאָלגרייך איר טעטיקייט צום נוצן און וואוילשטאַנד פון גאַנצן יידישן ישוב אין לאַנד.

דער דירעקטאָריום פון דער פאָלקס־באַנק

פּרעזידענט — — — — — — —	**באָרים קנאָבל**
וויצע־פּרעזידענט — — — — — —	**לאַזאַרע סאַווילסקי**
סעקרעטאַר — — — — — — —	**משה הירערמאַן**
פּראָ־סעקרעטאַר — — — — — —	**מאיר סיקאָרסקי**
דירעקטאָרן — — — — — — —	**ענריקע מינזשערסקי**
" — — — — — — —	**משה בוקרינסקי**
" — — — — — — —	**כוליאָ רובאכא**
" — — — — — — —	**אברהם עפשטיין**
" — — — — — — —	**סימאָן סאוראנסקי**
" — — — — — — —	**סעליאָ טשאַפּאַס**
" — — — — — — —	**פּאַסקואַל פוטערמאַן**
" — — — — — — —	**עליאַס קואַסניקו**
" — — — — — — —	**משה פּיקוס**
סינדיקאָ — — — — — — —	**כוליאָ לעוויז**
סינדיקאָ סופּלענט — — — — —	**לעאָן באָלאָטנער**
געניראַל־כערענטע — — — — —	**ענריקע סיימאָן**
סוב־כערענטעס — — — — —	**דוד גאלאוועצקי און נתן סטאַמבול**
כערענטע פון דער אָפּטיילונג 1 —	**גרעגאָריאָ נעכאמקים**
כערענטע פון דער אָפּטיילונג 2 —	**פּעדראָ אָברעמסקי**

די טעטיקייט פון דער קאָמערציאַל־באַנק אין פאַרלויף פון לעצטן פעריאָד

(באַנקא קאָמערסיאַל דע בוענאָס איירעס)

אַן אינטערוויו מיטן פּרעזידענט און סעקרעטאַר פון דער באַנק, די ה"ה חיים בעטשער און כוליאָ נייטמאַן

די קאָמערציאַל באַנק איז געווען, און איז אויך היינט, זייער אַ וויכטיקער פאַקטאָר אין דער אַנטוויקלונג פון דער מעבל־אינדוסטריע, און זייט איר אַנטשטייאונג — מיט זעקס און דרייסיק יאָר צוריק — ביזן היינטיקן טאָג איז די באַנק ענג פאַרבונדן מיטן מעבל־פאַך. אין פאַרלויף פון דעם דאָזיקן לאַנגן פּעריאָד פון איר טעטיקייט, האָט די דאָזיקע פינאַנץ־אינסטיטוציע, ווי באַוואוסט, צוליב פאַרשידענע באַרעכטיקטע מאָטיוון געביטן איר נאָמען; אָבער זי האָט נישט געביטן איר אָריענטאַציע פון אַ פּאָלקסטימלעכן קרעדיט־אַנשטאַלט, וואָס סטימולירט די אַנטוויקלונג פון דער יידישער אינדוסטריע און האַנדל. אונדזערע מיטגלידער אַרבעטן מיט פאַרשיידענע בענק, אָבער די קאָמערציאַל באַנק באַטראַכטן זיי שטענדיק ווי אַן אייגענע און היימישע אינסטיטוציע, אין דער אָנפּירונג פון וועלכער עס זיינען פאַרטראָטן, אין אַלע פּעריאָדן, פאַרשטייער פון אונדזער פאַריין, וועלכע רעפּרעזענטירן דעם מעבל־פאַך.

אין אַ שמועס מיטן פּרעזידענט און סעקרעטאַר פון דער באַנק, די ה"ה חיים בעטשער און כוליאָ נייטמאַן,ביי וועלכן עס איז אויך בייגעווען דער פּראָ־סעקרעטאַר אין אָמט, משה נוסענאָוויטש, האָבן מיר געבעטן אונדז צו אינפאָרמירן וועגן דער טעטיקייט פון דער פינאַנץ־אינסטיטוציע אין פאַרלויף פון לעצטן פּעריאָד.

— די אַרבעט פון דער באַנק, ענטפּערט אונדז דער ה' בעטשעו', האָט אין פאַרלויף פון דעם יאָר זיך אַנטוויקלט פולשטענדיק נאָרמאַל. די אַקציאָנערן זיינען ווי שטענדיק אָטענדירט געווארן מיט דער פולסטער אויפמערקזאַמקייט אין אַלע סעקציעס, און די קרעדיטן זיינען אַרויסגעגעבן געווארן יעדן אייגעם, ווי אין די פאָריקע יאָרן, אין הסכם מיט די באַדערפענישן און מיט דער סומע, וואָס איז אַסיגנירט פאַר יעדן אַקציאָנער לויט די נאָרמען וואָס הערשן אין דער באַנק.

— נישט קוקנדיק אויף דער באַגרענעצונג פון קרעדיט, וואָס איז באַשטימט פון דער צענטראַל־באַנק, זיינען אונדזערע אָפּעראַציעס אין דער רובריק באַדייטנדיק פאַרגרעסערט גע ווא ר ן, ווי דאָס וועלן ווייזן די ציפערן פון קומענדיקן באַלאַנס. דאָס זעלבע קען אויך געזאָגט ווערן וועגן דער טעטיקייט פון דער באַנק אין די אַלע איבעריקע סעקטאָרן, וועלכע אַנטוויקלען זיך אויף זייער אַ צופרידנשטעלנדיקן אופן.

— ווי באַוואוסט, זאָגט דער ה' בעטשער, האָט די באַנק איבערגעלעבט אַ שווערן מאָמענט. דאָך האָט זיך שוין די סיטואַציע פולשטענדיק נאָרמאַליזירט, און דאָס איז דערגרייכט געווארן אַדאַנק דער זעלטענער איבערגעגעבנקייט פון דירעקטאָריום און פון זייער אַ סך פריינט פון דער באַנק. אין דעם קריטישן מאָמענט האָט זיך אַרויסגעוויזן, אַז די באַנק פאַרמאָגט אויסער איר גאַנץ סאָלידן קאַפּיטאַל אויך זייער אַ גרויסן מ אַ־

ד א ל י ש ן ק א פ י ט א ל, וואָס באַשטייט אין דער טריישאפט און פאַטריאָטיזם צו דער אינסטיטוציע מצד דער בריטער מאַסע אַקציאָנערן.

— אָט דער דאָזיקער מאָראַלישער קאַפּיטאַל איז בייגעשטאַנען אין מאָמענט פון נסיון, און אין אים ליגט אונדזער שטאַרקסטע קראַפט. אין דעם מאָמענט האָבן מיר דערזען ווער עס איז מיט דער באַנק און ווער עס איז טריי דער באַנק. און עס האָט זיך אַרויסגעוויזן, אַז די צאָל פון אַזעלכע טרייַ און איבערגעגעבענע פריינד איז זייער גרויס, און אַ דאַנק זייער מיטהילף און מיט־אַרבעט איז געזיכערט דער וויטערדיקער פּראָגרעס פון אונדזער אינסטיטוציע.

— אין דער ערשטער ריי דאַרף דערמאָנט ווערן, זאָגט וויטער דער ה׳ בעטשער, אַז אויסער די מיטגלידער פון אַקטואַלן דירעקטאָריום, וועלכע זיינען צו יעדן מאָמענט געשטאַנען אויף דער געהעריקער הויך און מיט פולער פאַראַנטוואָרטלעכקייט געזאָרגט פאַרן וואוילשטאַנד פון דער אינסטיטוציע, האָבן אונדז אַקטיוו מיטגעהאָלפן אין דער אַרבעט, און געדינט מיט זייער ראַט און טאַט, דער געוועזענער פרעזידענט פון דער אינסטיטוציע, דער ה׳ קאַרלאָס טשערווין, און באַזונדערס דער געוועזענער ווי־צע־פרעזידענט יעקב קראָוויץ, דער געוועזענער סעקרע־טאַר, דוד צוקער, דער געוועזענער פּראָ־סעקרעטאַר אין אַמט, סאַלאָמאָן שטיין, דער לעגאַלער ראַטגעבער אַדוואָ־קאַט ד״ר שטיינבערג, דער ד״ר דוד נאָוואַקאָווסקי וועל־כער האָט אומפאַראינטערעסירט זיך געשטעלט צו דינסט פון דער באַנק, און פיל אַנדערע.

— עס קומט אויך אונדזער האַרציקסטע אנערקענונג דעם דירעקטאָריום און כערענטע פון דער צענטראַל־באַנק, וועלכע האָבן אָפּגעשאַצט אונדזער גוטן ווילן, און מיט דער גרעסטער פריינדלעכקייט אונדז סטימולירט און גע־געבן דער באַנק אַלע מעגלעכקייטן נאָך מער אויסצובריי־טערן איר טעטיקייט. אַזוי, אַז אין דעם מאָמענט זיינען געזיכערט די פערספּעקטיוון פאַרן וויטערדיקן פּראָגרע־סיוון וואוקס פון דער אינסטיטוציע.

— מיר האָבן אויך באַשטימט צו רעאָרגאַניזירן און אויסבעסערן די באַדינונג פון פאַרשיידענע סעקציעס פון דער באַנק, זאָגט דער ה׳ ניימאַן. צו דעם צוועק האָבן מיר איינגעלאָדן אַלס אַדמיניסטראַטיוון כערענטע, דעם ה׳ אברהם פערסטמאַן, אַ באַקאַנטע פּערזאָן אין די פי־נאַנציעלע קרייזן, וועלכער וועט צוזאַמען מיטן כערענטע פון דער באַנק, סאַמועל שניידער, זיך באַמיען אויסצו־בריטערן די טעטיקייט פון פאַרשיידענע סעקטאָרן, גאָבן אַ בריטערן פאַרנעם אונדזערע אָפּעראַציעס, און בכלל זאָרגן פאַר אַ מער ווירקזאַמער און בעסערער באַדינונג פון די אַקציאָנערן.

— עס דאַרף אויך ביי דער געלעגנהייט דערמאָנט ווערן, זאָגט וויטער דער ה׳ ניימאַן, אַז די באַנק איז נישט בלויז קיין קרעדיט־אַנשטאַלט, נאָר איז אויך — און דער עיקר — אַ יידיש־געזעלשאַפטלעכע אינסטי־טוציע און אַלס אַזאַ האָט די באַנק זייער פיל בייגע־טראָגן פאַר די לאָקאַלע יידישע אינסטיטוציעס און אויך פאַרן פאַראייניקטן קאַמפּיין פאַר מדינת ישראל. די דאָ־זיקע יידיש־געזעלשאַפטלעכע טראַדיציע פון דער אינסטי־טוציע ווערט טריי אָפּגעהיט, און אין דעם פעריאָד, ווי אין די פאַריקע, זיינען בריטהאַרציק אויסגעטיילט גע־וואָרן גרעסערע סומעס פאַר פאַרשיידענע געזעלשאַפט־לעכע און נאָציאָנאַלע צוועקן.

— און צום סוף, זאָגט דער ה׳ ניימאַן, איז נאָך כדאי צוצוגעבן, אַז מיר האַלטן אויך אַן זייער טריי די דעמאָ־קראַטיש־פּאָלקסטימלעכע טראַדיציע פון דער באַנק, וועל־כע איז אַזוי כאַראַקטעריסטיש פאַר דער דאָזיקער אינ־סטיטוציע. דער דירעקטאָריום, און באַזונדערס דער פּרע־זידענט, זאָרגן אַז די אַקציאָנערן זאָלן אַטענדירט ווערן מיטן פולסטן רעספּעקט און העפלעכקייט. באַזונדערס ווערט געזאָרגט, אַז די קליינע קרעדיטן זאָלן אַרויסגע־געבן ווערן ווי אַמשנעלסטן. אַזוי אַז די אַקציאָנערן פילן זיך היימיש אין דעם הויז, און אויך אין ביורא פון די־רעקטאָריום, וואו יעדער קליענט ווערט באַהאַנדלט מיט אויפריכטיקער פריינדלעכקייט און אויפמערקזאַמקייט. אָט די דאָזיקע קאָלעגיאָלע באַציאונג צווישן די דירעק־טאָרן און אַקציאָנערן, און די פאָלקסטימלעך־פריינדלע־כע אַטמאָספערע וואָס הערשט אין דער באַנק, איז פאַר אונדז די בעסטע גאַראַנטיע פאַר דער וויטערדיקער אַנט־וויקלונג און פּראָגרעס פון אונדזער פינאַנץ־אינסטי־טוציע.

דער אַקטועלער דירעקטאָריום פון דער קאָמערציאַל־באַנק:

פּרעזידענט	חיים בעטשער
וויצע־פּרעזידענט	יעקב פּעוערמאַן
סעקרעטאַר	כוליאָ נייטמאַן
פּראָ־סעקרעטאַר	בערנאַרדאָ אויזעראָוויטש
דירעקטאָרן	סאַלאָמאָן קוועלער
"	משה נוסענאָוויטש
"	מאַרקאָס באָגאָסלאַווסקי
"	יעקב אָטמאַן
"	יחודה קאָרעמבליט
"	בערנאַרדאָ ריטנער
"	מענדל שניידער
סינדיקאָס	גרעגאָריאָ כאָיסאָן
"	כאָסע קאָרנהויזער
כערענטע	סאַמועל שניידער
קאָנטאַדאָר	ד"ר י. דאַפּאַפּאָרט

קאָנסאָלידאַציע און זיכערקייט

מדינת ישראל איז אַנטשטאַנען אַ דאַנק דער אָנשטרענגונג און די קרבנות פון גאַנצן יידישן פאָלק. אויך די קאָנסאָלידאַציע און זיכערקייט פון אונדזער מדינה וועט דערגרייכט ווערן נאָר דורך דער אָנשטרענגונג פון גאַנצן יידנטום.

דער פאַרייניקטער קאמפיין

איז דער אינסטרומענט דורך וועלכן ס'וועלן מאָביליזירט די מיטלען וואָס דאָס יידנטום פונעם רעטאַגוואַרד שטעלט צו דינסט די קעמפער און בויער פון דער מדינה.

באַטייליקט זיך מיט דער גרעסטער פרייגעביקייט

אין דער היסטאָרישער אויפגאַבע צו קאָנסאָלידירן און פאַרזיכערן אונדזער אויסגעקעמפטע מדינה.

ASOCIACION INDUSTRIALES DE LA MADERA Y DEL HIERRO

אונדזער מעדיצינישע קאָנסולטאָריע

O. M. A.

- האָט אַ פיליאָריקע דערפאַרונג אין אינדוסטריעלער מעדיצין,
- אַ פּערסאָנאַל פון פופציק מעדיקער אין אַלע טיילן פון שטאָט און אין די פאָרשטעט,
- אַ קאָנסולטאָריע מיט די מאָדערנסטע אַפּאַראַטן אין צענטער פון שטאָט,
- אַ פּערמאַנענטן מעדיקער אויף צו באַדינען קאָנסולטעס ביים מיניסטעריום פון פאָלקס־געזונט.
- אַ ספּעציעלן הנחה־טאַריף פאַר מיטגלידער פון פאַריין און אַ באַדינונג, וואָס גיט די בעסטע רעזולטאַטן.

אונדזער מעדיצינישע קאָנסולטאָריע באַפריידיגט אייך פון אַלע זאָרגן אין שייכות מיט אַרבעט־קראַנקהייטן. וועט מיטגלידער, אינפאָרמירט אייער אָנשלוס דער אַדמיניסטראַציע פון פאַריין 9267־62, און איר וועט געניסן פון אַלע הנחות.

אַלקאָהאָל „לערנער" אַבטונג, סטאָליאַרעם און מועבלעראָם

וואָס איז לויטער און פון אַ גוטן ריח, נישט ווי די געווויינלעכע פּראָסטע מינים אַלקאָהאָל, וואָס זיינען מוטנע און מ'פילט פון זיי אַ שלעכטן געשמאַק. מיט אונדזערע נייע אַלקאָהאָלן איז אַ מחיה צו לוסטרירן, ווייל די לוסטרע קומט אַרויס גוט און גלענצנד, פאַרגרינגערט די אַרבעט. מיר באַגריסן אונדזערע פריינט, קליענטן און אַלע יידן צום נייעם יאָר און ווינטשן אַלעמען

אַ כתיבה וחתימה טובה

R. LERNER y Cía.

FLORIDA 336 **T. E. 31 - 4321**

EN BREVE nos trasladaremos a nuestros propios locales, calles ALIANZA y OMBU - CIUDADELA, — Provincia de Buenos Aires — T. E. 653 - 0922

האָלץ = און
האָלץ=קונסט

אינהאַלט פון דער אָפּטיילונג:

מרדכי בערנשטיין / האַלץ- און בוי-האַנטווערק ביי יידן אין די אַלטע צייטן — 65

רפאל שוב / דער גורל פון אַ יידישער זעגמיל אין לעטלאַנד — — — — — — 68

אַרכיטעקט לואים מ. פּעדוטשי / די געשיכטע פון מעבל — — — — — — — 70

דער סטיל פון דער רענעסאַנס-עפּאָכע אינעם דייטשן מעבל — — — 73

דער איבערגאַנג פון רענעסאַנס צו בארָאָקאָ אין פראַנקרייך — — 76

עדמונדאָ א. דונאַטש / דער אָפּשטאַם פון מעבל-סטיל אין די לאַ-פּלאַטאַ לענדער — 79

א. כ. מאַלינאָוו / דער מאָדערנער מעבל-סטיל — — — — — — — — — 81

מרדכי בערנשטיין

האָלץ־און בוי־האַנטווערק ביי יידן אין די אַלטע צייטן

דאָס וואָס מיר ברענגען וועלכע פרעטענדירט בשום־אופן נישט אויף אַ גרונטיקן אַנאַליז וואו עס זאָל געגעבן ווערן אַ געניו בילד פון דעם אָנהייב פון די האָלץ־און בוי־פאַכן ביי יידן. הגם וואָס פראָבלעם, האַנטווערק ביי יידן איז נישט קיין קרקע־בתולה אין די יידישע פאָרשונגען, דאָך זיינען די באַזונדערע צווייגן, די פאָרשיידענע צייטן און קיבוצים נאָך אַלץ אַן ענין מיט וועלכן די יידישע פאָרשערס, עקאָנאָמיקער, סטאַטיסטיקער, היסטאָריקער, באַשעפטיקן זיך. מיר ווילן דאָ צו די דאָזיקע פאָרשונגען צוגעבן אַ צושטייער פון די בראַנזשעס וואָס האָבן אַ שייכות צו האָלץ און בוי.

***

שוין גאָר אין די אַלטע צייטן, אין די יעניקע עפאָכעס וואָס זיינען פאַראייביקט אין דעם תנ"ך, האָבן מיר געהאַט צו טאָן מיט דעם בוי־האָלץ־פאַך. די שילדערונג פון נחס תיבה: פון וואָס פאַר אַ האָלץ זי דאַרף געבויט ווערן, ווי גרויס זי דאַרף זיין, וויפל שטאָק, פענצטער און טירן און אַז זי דאַרף זיין פון אינעווייניק און אויסנווייניק אויסגעשמירט, ווייזט די פאַכמענישקייט פון דעם יעניקן וואָס האָט די דאָזיקע תיבה געדאַרפט בויען.

מיט בוי־אַרבעט האָבן זיך באַשעפטיקט די יידן אין מצרים, ווי שקלאַפן האָבן זיי אויפגעבויט פיתום און רעמסס.

אַרויסגייענדיק פון מצרים, אין מדבר, האָבן זיי ביים בויען דעם אוהל־מועד אַרויסגעוויזן אַ וואונדערבאַרע קענטניש פון דער בוי־קונסט. די קאָנסטרוקציע פון אוהל־מועד; דאָס קאָמבינירן א ב א ו ע ג ל ע כ ע ג ע ב י י ד ע פון בערטער און שוועלן, וואו יעדער טייל איז פּרעציז אויסגעמאָסטן, וואָס דאַרף האַרמאָנירן מיט די פאַרשיידענע פאַרהאָנגען, געשלאָסן מיט רינגען און פאַרפעסטיקט מיט ווינקל־האָקן אאַז"ו ווייזט, אַז די יידן האָבן געהאַט אַ זייער גוטע ידיעה אין אַלע טיילן פון דער בוי־קונסט. דאָרט רעדט זיך אויך וועגן צווויי מייסטער, וואָס זיינען פון גאָט געבענטשט מיט באַזונדערע קענטנישן: ב צ ל א ל ב ן א ו ר י ל מ ט ה י ה ו ד ה וואָס האָט געהאַט פאַר אַ גע־הילף א ה ל י א ב ב ן א ח י ס מ ך ל מ ט ה ד ן.

און וועגן מען האָט געדאַרפט נאָך 40 יאָר וואַנדערן דורכן מדבר אַריינגיין אינעם צוגעזאָגטן לאַנד און צוויי אַ האַלבע שבתים זיינען געבליבן אויף אייַן זייט ירדן האָבן זיי געבויט סוכות, צייטווייליקע געביידעס, פאַר זייערע פרויען, קינדער און שאָף.

עס איז זיי די בוי־אַרבעט נישט געווען פרעמד און במילא געהאַט קענטענישן אין האָלץ־אויסאַרבעטונגען. עס ווייזט אָבער אויס, אַז דאָס פאַך איז אין משך פון אַ

געוויסער תקופה ביי יידן פאַרגעסן געווארן, ווייל בעת דוד האָט געדאַרפט בויען פאַר זיך אַן איינגעפּעסטיקט הויז האָט ער געמוזט אָנקומען נאָך בוי־מייסטערס פון אויסלאַנד — חירם דער קיניג פון צור האָט אים געמוזט מיט אַזעלכע באַזאָרגן. דאָס זעלבע האָט זיך אי־בערגעחזרט ביי שלמה המלך, וועלכן ער האָט געדאַרפט בויען דעם בית־המקדש. אויך דאָן האָט חירם אים באַזאָרגט מיט די נויטיקע בוי־אַרבעטער.

משמעות, אַז די צייט פון די שופטים, בעת עס איז די באַזונדערע שבטים אויסגעקומען צו פירן אומאויפהערלעכע מלחמות פאַר באַפעסטיקן זיך אין לאַנד, האָבן די יידן נישט געהאַט קיין מעגלעכקייט זיך אָפּצוגעבן מיט האַנטווערק בכלל און בפרט מיט ב ו י־א ר ב ע ט, וואָס איז כאַראַקטעריסטיש פאַר א י י נ־ג ע ז ע ס ע נ ע שבטים און פעלקער. די דאָזיקע ניט־קענטעניש דאַרף אויך צוגעשריבן ווערן צו דער שטעלונג פון די אַרומיקע פעלקער, אַז יידן זאָלן נישט קענען די דאָזיקע מלאכות. עס דערציילט דער תנ"ך, אַז די פּלישתים האָבן פאַרבאָטן די יידן זיך צו פאַרנעמען מיט שלאָסעריי, מיט אייזן־אויסאַרבעטונג:

„וחרש לא ימצא בכל ארץ ישראל כי אמרו פלשתים פן יעשו העברים חרב או חנית. וירדו כל ישראל הפלשתים ללטוש איש את מחרשתו ואת אתו ואת קרדמו ואת מחרשתו" (שמואל א. קאפיטל י"ג, פסוקים יט־כ).

„און אַ שמיד האָט זיך נישט געפונען אין גאַנצן לאַנד ישראל, וואָרום די פלשתים האָבן געזאָגט: טאָמער וועלן די עברים מאַכן אַ שווערד אדער אַ שפיז. און גאַנץ ישראל האָבן געניידערט צו די פלשתים צו שאַרפן איטלעכער זיין אַקער־אייזן, און זיין גראָבאייזן, און זיין האַק און זיין רידל" (יהואש).

שפעטער־צו זעען מיר שוין, אַז בוי־אַרבעטער זיינען געווען אין דער צייט פון ערשטן בית־המקדש. עס דער־ציילט אונדז אַ צווייטער מקור, אַז וועז דער קעניג יהואש האָט זיך אַרומגעזען אַז דער בית־המקדש איז אַפּגעלאָזן, אַז מען דאַרף דורכפירן אַ רעמאָנט, פאַריכטן די צעברא־כענע און צעשטערטע טיילן, זיינען געווען די נויטיקע בעלי־מלאכות דורכצופירן דעם „בדק־הבית". עס וועלט באַשריבן דער אופן ווי די פאָנדן אויף דעם צוועק זיינען געזאַמלט געוואָרן און אַז דאָס גלעלט איז שוין געווען האָט דער קיניג באַשלאָסן:

„ונתנו את הכסף המתכן על ידי עשי המלאכה המפקדים בית ה' ויוציאהו לחרשי העץ ולבנים העושים בית ה'. ולגדרים ולחצבי האבן ולקנות עצים ואבני מחצב לחזק את בדק בית ה' ולכל אשר יצא על הבית לחזקה" (מלכים ב' קאפיטל יב, פסוקים יב־יג).

„און זיי פלעגן איבערגעבן דאָס אויסגעצייל־טע גלעלט אין די הענט פון די ווערק־מייסטערס, וואָס זיינען געווען געשטעלט איבער דעם הויז פון גאָט. און זיי האָבן עס אויסגעצאָלט צו די האַלץ־מייסטערס און צו די בוי־מייסטערס וואָס האָבן געאַרבעט אין הויז פון גאָט, און צו די מויערער, און צו די שטיינהעקער, און אויף צו קויפן האַלץ און געהאַקטע שטיינער, צו פאַר־ריכטן די צעבראָכענע ערטער פון גאָטס חויז, און אויף אַלץ וואָס איז אַוועקגעגאַנגען אויפן הויז, צום פאַרריכטן" (יהואש).

אין די נביאים געפינען מיר שוין אַ זייער פרעציזע שילדערונג פון דער בוי־קונסט. אָט ווי ישעיה הנביא משלט די אַרבעט פון דעם סטאָלער:

„חרש עצים נטה קו יתארהו בשרד יעשהו במקצעות ובמחוגה יתארהו ויעשהו כתבנית איש כתפארת אדם לשבת בית" (ישעיה קאַפּיטל מד' פסוק יג').

„דער האַלץ־מייסטער ציט אויס אַ שנור; ער צייכנט עס מיט אַ שטיפט, ער מאַכט עס מיט הובלען צוערעכט, און מיט אַ צירקל צייכנט ער עס אַרום, און ער מאַכט עס לויט דער געשטאַלט פון אַ מאַן, לויט דער שיינקייט פון אַ מענטשן, אויף צו וואוינען אין אַ הויז" (יהואש).

אַז שפעטער זיינען פאַרשיידענע פאַכן דורך די יידן באַהערשט געוואָרן זעט מען דערפון וואָס בעתן חורבן פון ערשטן בית־המקדש האָט נבוכדנצר פאַרטריבן קיין בבל, צווישן אַנדערע, טוזנט שלאָסערס.

אין דער צייט פון תלמוד איז די חשיבות פון האַנט־ווערקעריי בכלל געוואָקסן. אין אומצייליקע ווערטלעך און אַפאָריזמען האָבן די בעלי־התלמוד אַרויסגעבראַכט די גרויסע חשיבות פון אַרבעט, פון מלאכה און פון אירע טרעגער.

אָט האָט רבי יהודה געזאָגט: „כל שאינו מלמד את בנו אומנות מלמדו לסטות" (קידושין דף כט' עמוד א). — ווער עס לערנט ניט זיין זון קיין פאַך איז ווי ער וואָלט אים גע־לערנט צו זיין אַ רויבער.

אין פּרקי אבות איז פאַראַן דער זאָג: „אהוב את המלאכה ושנא את הרבנות" — זאָלסט ליב האָבן די אַרבעט און האָב פיינט דאָס הערשאַפט.

„גדולה מלאכה שמכבדת את בעליה" (נדרים דף מט' עמוד ב) — גרויס איז די אַרבעט ווייל זי ברענגט כבוד איר טוער.

און דאָס זעלבע ווערטל ווערט אין גיטין אַנדערש גע־זאָגט „גדולה מלאכה שמחממת את בעליה" גרויס איז די אַרבעט, ווייל זי דערוואַרעמט איר טוער.

אַ גאָר פיינער אַפאָריזם איז פאַראַן אין סנהדרין (כט עמוד א) „שב שני הוה כפנא ואבבא דאומנא לא חליף" — עס הייסט: עס קאָנען זיין 7 הונגער יאָרן און צום שוועל פון דעם בעל־מלאכה וועט דער הונגער נישט דערגיין.

רעדט מען וועגן דעם בוי־פאַך איז ער גאָר חשוב גע־וען אין יענע צייטן. עס איז געווען אַ סינאָנים פאַר ער־לערזאַמקייט. אָט האָט רב ששת געזאָגט: „אנא לא נגר ולא בר נגר אנא" — איך בין נישט קיין סטאָלער, נישט קיין זון פון אַ סטאָלער און געוואָלט האָט ער זאָגן, אַז ער איז נישט קיין געלערנטער בן גע־לערנטער.

צווישן די בעלי־התלמוד זיינען געווען אַ סך בעלי־מלאכות: רבי יצחק נפחא (אַ שמיד), רבי יוחנן הסנדלר (אַ שוסטער), אבא בר זמנא איז געווען אַ שנייידער, רבי יוסי איז געווען אַ נעצען־מאַכער. מיר געפינען אויך בוי־אַרבעטער ווי אבא יוסף הבנאי און אַ סברא אַז אויך שמאי הזקן איז געווען אַ בוי־מייסטער.

ווי הויך די בעלי־התלמוד האָבן געשאַצט דאָס בוי־פאַך איז צו זען פון אַ טייטש וואָס זיי האָבן אַנגעוואַנדן פאַר אַ שאלה לגבי אַ תהילים־פסוק. די יעניקע וואָס האָבן

געוואָלט באַווייזן, אַז אין תנ"ך, ספּעציעל אין תהילים, געפינען זיך אָנדייטונגען אויף דעם, אַז גאָט באַווייזט זיך אין אַ פּאָרם פון „דריי ינ יקייט" האָבן זיך אָנגעכאַפּט אינעם קאַפּיטל נ' פון תהילים וואו גאָטס נאָמען האָט אַזש דריי מאָל אין דריי פּאָרמען: „מזמור לאָסף אל אלהים יהו'..." האָבן די חכמי התלמוד געענטפערט, אַז דאָס איז פשוט דריי טיטלען פאַר איין פּערזאָן:

„שלשתן שם אחד כאינש דאמר אומנון, בניין, ארכיטקטנן".

דאָס הייסט, עס מיינט דריי טיטלען פאַר איין פּערזאָן, פונקט ווי עמיץ גיט זיך אַ זאָג — אַ, יענער איז אַ קינסטלער, אַ בויימייסטער, אַן אַרכיטעקט.

מיר געפינען אין תלמוד צענדליקער בויטערמינען, נעמען פון בויכשירים. אויסער דער מחוגה (צירקל) פון תנ"ך, האָבן מיר דאָרטן משקלת — אַ שנורוואָג; מקדח — אַ בויער, אַן עגבויער; רהיטיני — אַ הובעל; דאָס זעלבע מחלץ; מלקט — אַ שאָב — אָדער פאַלצאייזן; מיר טרעפן קלעשטשע (חולץ) און אויך חמור של חרשים, וואָס מיינט אַ סטאָלוגע, אָדער ווי מען רופט אויך קאָזלעס, כדי פונאַנדערשנייַדן געהילץ אויף ברעטער.

ביי בויאַרבעטן האָבן מיר די טערמינען פון ארכיטעקטון אדרכל פאַר די מייסטער. פאַרשיידענע תקנות

הלכות וואָס זיינען מיט בויאַרבעטן פאַרבונדן געפינען מיר אין תלמוד.

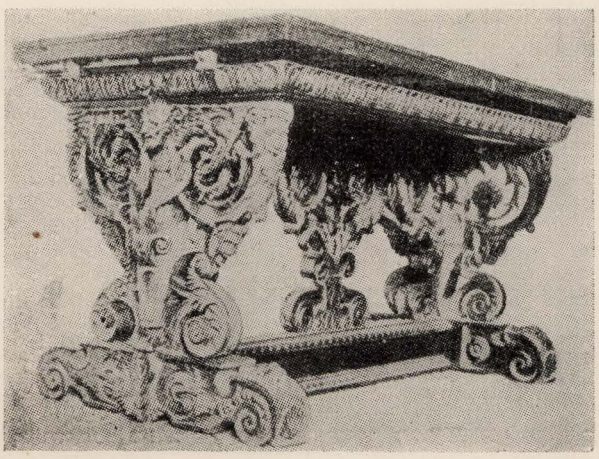
אָט ווערט געזאָגט אין בבא מציא דף קי"ח עמוד ב: „בנאי שמסר לאדריכל אדריכל חייב" — ווען דער בוי־געהילף האָט די אַרבעט איבערגעגעבן צום מייסטער איז פון דאַן אָן דער מייסטער פאַראַנטוואָרטלעך פאַר דער אַרבעט. אָלע תביעות גייען צו אים.

אין בבא מציעא, ירושלמי, ווערט געזאָגט, אַז וועג פון אַ וואָנט וואָס ווערט געבויט פאָלט עפּעס אַראָפּ און ברענגט שאָדן איז דער שולדיקער דער אדרכל — האדרכל חייב — ער דאַרף דעקן דעם שאָדן.

אין כלאים ווער געזאָגט, אַז דער אָפּפאָל און די שפּענער וואָס עס פאָלט אָפּ פון דעם עגבויער געהערט צום פּועל, צום אַרבעטער.

צו די פאַרשידענע טעכנישע אויסדרוקן געבראַכטע אין תלמוד איז אינטערעסאַנט דער טערמין „מחיצת אדרכלין" — וואָס מיינט די וואָנט וואָס די בוי־מייסטערס שטעלן אויף אויף געביידעס, כדי ביי דער אַרבעט זיך צו שיצן קעגן דער זון, פשוט קאָמבינירטע רושטאָוואַניעס.

אַ ווייטן מהלך האָט אָבער דאָס בוי־פאַך דורכגעמאַכט ביז צו אונדזערע היינטיקע טעג. עס איז אַ באַזונדער קאַפּיטל דער וועג פון די האָלץ־בראַנזשעס אין די לעצטע יאָרהונדערטער. וועגן דעם דאַרף באַהאַנדלט ווערן באַזונדער.

דער גורל פון אַ יידישער זעגמיל אין לעטלאַנד

פון **רפאל שוב** (קאנאדע)

אין די 80קער יאָרן פון פאָריקן יאָרהונדערט, איז אויף דעם האָזנהאָלם אינדזל, בייַ ריגע, אויף דעם טייך דווינא, אויפגעבויט געוואָרן איינע פון די גרעסטע זעגמילן אין לאַנד. אין עטלעכע יאָר אַרום גייט די זעגמיל אַריבער אין רשות פון דעם יידישן האָלץ אינדוסטריאַל מאַגידסאָן.

אין די 90קער יאָרן פון פאָריקן יאָרהונדערט נעמט אויבער די זעגמיל, די באַרימטע יידישע משפחה, שאַליט, און די זעגמיל באַקומט דעם נאָמען „עמאָליפ", אויפן נאָמען פון די דריי ברידער שאַליטס: עליע, מאָטע און ליפמאַן.

ריגע האָט זיך דעמאָלט געפונען אויסערן תחום־המושב, יידן האָבן נישט געטאָרט וואוינען דאָרטן, פלעגט די פירמע „עמאָליפ" צושרייבן און אַריינגעמען אַלע אומלעגאַלע יידן, וואָס זיינען געקומען פון די וויסרוסישע געגנטן, ווי אויך פון די שטעטלעך פון אַריבער יענער זייט דווינע.

די פירמע שאַליט האָט אויפגעבויט פאַר אירע יידישע אַרבעטערס אַ מנין. דער מנין פלעגט זיין איבערפולט מיט יידישע פּליטניקעס, פורמאַנעס, יאָקאָרשטשיקעס, נאָשטשיקעס און פאַרשיידענע אַנדערע האָרעפאַשניקעס, וועלכע פלעגן קומען דאָווענען.

דעם 9טן יאַנואַר 1905, בעתן רעוואָלט קעגן דער צאַרישער מאַכט בייַ די אייזערנע בריקן, זיינען דערשאָסן געוואָרן עטלעכע אַרבעטערס פון דער פאַבריק, און מערערע זיינען פאַרשיקט געוואָרן קיין סיביר.

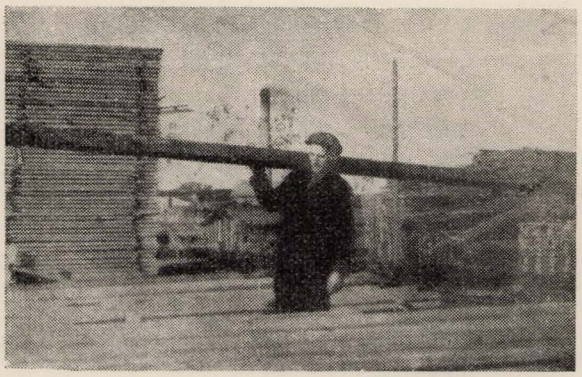
די פּראָדוקציע פון דער זעגמיל איז געגאַנגען אויף באַשטעלונגען פאַר דער צאַרישער מאַכט ביים בויען פאַבריקן, אייזנבאַנען, ברקן, הייזער, און פאַרן עקספּאָרט אין אַנדערע לענדער.

אַזוי האָט זיך געצויגן די אַרבעט ביז דעם טאָג, וועו די ערשטע וועלט־מלחמה האָט אויסגעבראָכן. יענעם טאָג זיינען געקומען קאָזאַקן, און געטריבן די אַרבעטערס צו די מאָביליזאַציע־פונקטן, און די אַרבעט האָט זיך אָפּגעשטעלט.

אין יאָר 1918 האָבן זיך אָפּגעריסן די פראָווינצן וואָס ליגן ביים באַלטישן ים ווי: קורלאַנד, ליפלאַנד, לאטגאליע און זיך פאַראייניקט אונטערן געמיינזאַמען נאָמען לאַטווייע, און די יידן האָבן אַקטיוו געהאָלפן אויסקעמפן די אומאָפּהענגיקייט פון דעם נייעם לאַנד און פאַרפעסטיקן זיין פּאָליטישן און ווירטשאַפּטלעכן מצב. ריגע איז געוואָרן די הויפּטשטאָט פון דער נייער לעטישער רעפובליק.

אין 1922 קומען די באַלעבאַטים פון „עמאָליפ" צוריק פון אויסלאַנד און די אַרבעט וועלט באַנייט, נאָך אַ שטילשטאַנד פון 8 יאָר. די זעגמיל וועלט מאָדערניזירט מיט נייע מאַשינעס און באַדייטנדיק פאַרגרעסערט.

די שאַליטס האָבן געקויפט אַ גרויסן קוואַנטום באַלקנס ביי די סאָוועטן, וועלכע האָבן דאָס געליפערט אונטערן נאָמען „דווינאַ־לעס", וועלכע זיי האָבן צוגעשטעלט ביז

דער כאַבר פון דעם אַרטיק? ביי דער אַרבעט אין דער זעגמיל „עמאָליפ".

דער זעגמיל, די פאַרטיקע פּראָדוקציע איז געגאַנגען קיין מערב־אייראָפּע אויפצובויען דעם חורבן, וואָס די ערשטע וועלט־מלחמה האָט אָנגעמאַכט.

די אויסגעארבעטע פּראָדוקציע געהילץ, האָט פאַרנומען אַ שטח פון 1¼ קילאָמעטער די לענג און 300 מעטער די בריט, דער וואַסער־גאַרטן וואו די פּליטן זיינען געשטאַנען האָט פאַרנומען, נאָך אַ פיל גרעסערן שטח.

יעדער סאָרט איז נאָכן צעשניידן, אויסגעשטאַפּלט גענוואָרן באַזונדערס, לויט דער דיק, בריט, לענג און אויך לויט דער קוואַליטעט.

די יערלעכע פּראָדוקציע פון אַלע סאָרטן געהילץ: בערטער, פּלאַנקען, ברוסן, שליפערס, טעלעפאָן סטאַלבן, קאָבאַלקן, אייזנבאַן־שוועלן, שפּליטהאָלץ, רונדהאָלץ אאַז"וו האָט באַטראָפן אַרום 30.000 סטאַנדאַרט (ענגלישע מאָס פאַר געזעגטע האָלץ־מאַטעריאַלן).

אין 1928 בעת עס פאַנגט זיך אָן די וועלט־דעפּרעסיע, מערקט זיך אויך אַ דעפּרעסיע ביי דער פירמע „עמאָליפ"; די דעפּרעסיע וועלט פאַרשאַרפט, און אין 1932 וועלט אינגאַנצן אָפּגעשטעלט די פּראָדוקציע, די אַרבעט וועלט באַנייט אין 1934.

די זעגמיל „עמאָליפ" האָט באַשעפטיקט זייער פיל

יידן, צווישן זיי זיינען געווען: וואסער־אַרבעטער, מאַשי־נערס, אין הייץ־רוים, פורמאַנעס, נאָשטשיקעס, סטאָלאַ־רעס, פאַרלאָדערס, קאנטאָר־אַרבעטער, בראַקאַרעס אאַז"וו.

אין דער פאַבריק האָבן זיך געפונען יידן, וואס האָבן געאַרבעט 40 יאָר אָן איבערריס, ווי צום ביישפיל חנן מיילעך, טאַלאַן, סלאָווין, אפרים ראַפאַפאָרט (א קרוב פון אַנסקין), הירש קריינדל, מעלאַמעד, ליפשיץ און פיל אַנדערע.

די באַציאונג פון די קריסטלעכע אַרבעטער צו זייערע יידישע קאָלעגן אַרבעטער, איז געווען אַ קאָרעקטע און

רפאל שוב באַלד נאָך דער באַפרייאונג פון טויטן־לאַגער

אפילו אַ פריינטלעכע. דאָס איז אַזוי געווען ביז די צוויי־טע וועלט־מלחמה האָט אויסגעבראָכן.

דעם 1טן יולי 1941 האָבן די דייטשן באַזעצט ריגע, די יידן זיינען אַריינגעפאַלן ווי אין אַ פאַסטקע און נישט געקענט אַנטלויפן. דעם זעלבן טאָג גיט אַרויס דער דיי־טשער מיליטערישער קאָמענדאַנט אַ פאַראָרדענונג, אַז מאָרגן, דעם 2טן יולי 1941, מוזן אַלע אַרבעטער קומען צו זייער אַרבעט, ווער עס וועט פעלן, וועט באַטראַכט ווערן ווי אַ סאַבאָטירער קעגן דער דייטשער קריגס־ווירטשאַפט. פאַרשטייט זיך, אַז פיל יידן זיינען אויך גע־גאַנגען צו דער אַרבעט, נישט וויסנדיק וואָס עס דער־ווארט זיי דאָרטן.

אויך ביי אונדז אויף דער פאַבריק „עמאָליפ" זיינען געקומען אחינו בני ישראל, 8 אַזייגער אינדערפרי צו דער אַרבעט. אויך איך בין געגאַנגען. איך האָב אין דער דאָזיקער פאַבריק געאַרבעט איבער 10 יאָר. איך האָב זייער גוט געקענט אַלע קריסטלעכע אַרבעטער. און אפילו די אנשטענדיקע און סאָלידע פון זיי, האָבן מיטאַמאָל באַ־געגנט אונדז מיט רציחה, כעס און שנאה און עס האָט געמוטמען פאַלן אויף אונדזער אַדרעס אַזעלכענע רייד: צו־ליב אייך יידן איז דער קריג, איר זענט אַלע קאָמוניסטן, איר שענדעט אונדזערע פרויען און טעכטער, איר שטערט אונדז צו גיין אין קלויסטער אאַז"וו.

די דאָזיקע רייד האָט מען געהערט אפילו פון אַרבע־טער, וועלכע האָבן זיך יאָרן לאַנג באַטראַכט אַליין פאַר „רויטע".

די יידן, הערנדיק אַזעלכע רייד, האָבן זיך געוואָלט צו־ריקציען און פאַרלאָזן די פאַבריק, אָבער ביים אַרויס־גאַנג, זיינען שוין געשטאַנען באַוואָפנטע אַרבעטער מיט ביקסן אין די הענט, און זיי האָבן אַרעסטירט אַלע יידן און צונויפגעזאַמלט זיי אויף איין אָרט.

איך האָב זיך דעמאָלט געפונען אינמיטן פלאַץ. צו מיר זיינען צוגעקומען 2 אַרבעטער און געזאָגט, אַז עס איז דאָ אַ פאַראָרדענונג, אַז אַלע יידן זאָלן זיך צונויפזאַמלען לעבן טויער. נישט וויסנדיק וואָס דאָס באַדייט, האָב איך זיך געלאָזט גיין צו דעם אָרט, וואו אַלע יידן זיינען גע־וועז פאַרזאַמלט. צוקומענדיק נענטער, און זעענדיק די באַוואָפנטע אַרבעטער אַרום זיי, און נישט קענענדיק זיי געבן קיין שום הילף, האָב איך זיך אויסגעדרייט און אַנטלאָפן אין אַן אַנדער ריכטונג, און מיט אַ שיפל האָב איך באַווייזן צו דערגרייכן ביז דער שטאָט.

די אַרעסטירטע יידן, אַרום 25 מאַן, צווישן זיי זיינען געווען מערערע 60 און 65 יאָריקע מענטשן, האָבן די לעטישע אַרבעטער איבערגעגעבן אין די הענט פון דער לעטישער נאַציאָנאַל סאָציאַליסטישער פאַרטיי „פערקאָנ־קרוסט" (קרייץ־פייער), זיי זיינען אין שטאָב פון די אויבנדערמאָנטע מערדערס פאַרפיניקט געווארן ביז צום טויט.

פון די אומגעקומענע קדושים געדענק איך: תנחום בראָד, מאַקס לעווין, חנן מיילעך, הירש קריינדעל, לע־ווענבערג שמואל, לאָזערסאָן, טאַלאַן, נאָמקין, מעלאַמעד, ליפשיץ, פריילן זאַכאַראָוא און אַנדערע.

אונדזערע „חברים", די ניט־יידישע אַרבעטער, האָבן געמוטמען אַן אַקטיוון אָנטייל אינעם מאָרד פון די שוץ־לאָזע יידן. ידיכם שפכו את הדם הזה!...

די געשיכטע פון מעבל

פון ארכיטעקט **לואיס מ. פעדוטשי**

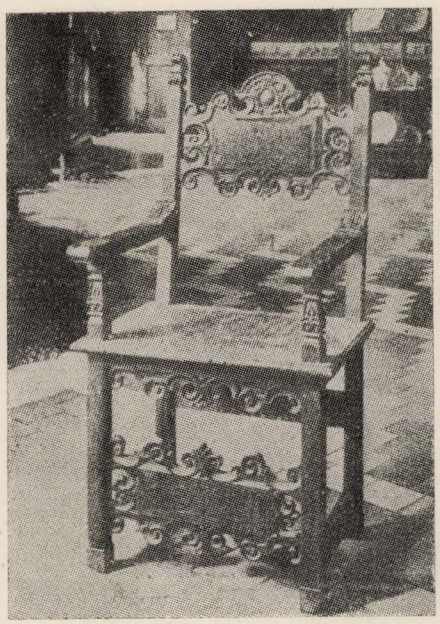
דער רענעסאנס אין האָלענדישן מעבל - סטיל

די וויכטיקייט פונעם רענעסאנס אין פלאנמערן (אַ האָלענדישע פּראָווינץ) איז פיל גרעסער ווי דאָס קאָן זיך אויפן ערשטן אויגנבליק אויסווייזן. איר צענטראלע סיטואציע אין פאַרגלייך מיט באָרגאָניע און דייטשלאנד, אירע פאָליטישע באַציאונגען מיט שפּאַניע און די קאָמערציעלע באַציאונגען מיט ענגלאנד און מיטן מזרח, חוץ דעם גאָר וויכטיקן קאָלאָניאלן פאַרקער, זיינען גורם דערצו, אַז איר פאָזיציע זאָל זיין אַ פּריווילעגירטע פאַרן אויסשפּרייט פונעם נייעם סטיל, באַזונדערס אין אירע דריי וויכטיקסטע אייַנפלוס־צענטערס: אַנטוועַרפּן, ברי־סל און ליעזש.

די וויכטיקסטע איניציאטאָרס און אָנפירערס פון דער דאָזיקער ריזיקער באָוועגונג זיינען די ברידער פראַנסואַ און קאַרנעל וווריען (70 - 1529; 75 - 1514), וועלכע זיינען בעסער באַקאַנט מיטן נאָמען פלאָריס. דער ערשטער פון זיי איז געווען אַ מאָלער און דער צווייטער — אַ סקולפּטאָר און ארכיטעקט דערצו. אין זייער גאַנצן אויפטו איז צו מערקן דער איטאַליענישער אייַנפלוס, וועלכער האָט נאָך נישט, פונקט ווי דאָס פאַסירט אויפן גאַנצן אייראָפּעאישן קאָנטינענט, ווי דאָס איז לייכט צו פאַרשטיין, קיין בולטן נאַציאָנאלן כאראקטער.

די מעבל־קונסט, וועלכע באַקומט אַ גרעסערע וויכטיקייט ביים סוף פונעם 15טן יאָרהונדערט, האָט דעם שטארקסטן, שעפּעריש און ווירקנדיקסטן עלעמענט אין דער פערזאָן וווּרעדעמאן דע וווריעס; אַ סך פון זיין מעבל איז נאָך אויפגעהיט ביז היינט; חוץ דעם האָט ער אויך איבערגעלאָזט אַרבעט וועגן קונסט־סטאָלערייַ, וועלכע האָבן געהאט אַ גרויסן אייַנפלוס אין לאַנד. אדאנק זיין ווירקונג איז געביטן געוואָרן דער כאָראקטער פונעם מעבל־סטיל, וועלכער איז נאָך געווען אַ גאָטישער, און מ׳האָט אים געגעבן אַ נייעם אַרכיטעקטאָנישן אויסזען.

אגב איז דאָס נאַציאָנאַלע לעבן שטאַרק גינסטיק פאַר דער אנטוויקלונג פון אָט־דער אינדוסטריעלער קונסט. היות פלאַנדערן איז געווען איז געווען אַ ריַיך און בירגערלעך לאַנד, באַקומט עס אין באַצוג צום מעבל אַן אייגנארטיקן כאראקטער, וועלכעס איז טאָקע נישט צו שטארק לוקסודיק, אָבער אין זיין תוך איז פאַראן אַ פראקטישער חוש, צוזאמען מיט דער אומצווייפלבארער שיינקייט, וואָס עס פאַרשטייען אים צו געבן מיט זייער פערפעקטער טעכניק זיינע מאָדעליסטן, מאָלער און קינסטלער פון דער עפּאָכע. אזוי אַרום באַווייזן זיי צו שאפן דעמאָזיקן מין מעבל, וועלכעס באַצירט די וועלט־באַרימטע פלאַנדרישע וואוינונגען, אין וועלכע זיי שאפן

אַ שטול פון האָלץ מיט אַ געשניצטן אָנלעגן און פּאַרשטע באָפוצונגען.

יענע לויטערע און היימישע אינטימיטעט, וואָס איז אַזוי פאַמיליער און וואוילגעפעליק־לייטזעליק, אַז נאָך היינט, שוין אזוי וויַיט פון יענער עפּאָכע און יענעם סטיל, ווירקט עס אוּן איבעראשט דעם באַאַבאכטער.

די באַנוצטע מאטעריאלן

אין האָלאנד האָט מען געהאט די פעאיקייט אויף אַ דעליקאטן אופן צו באַרבעטן דאָס דעמבאָוע און שפּעטער אויך דאָס ניסענע האָלץ. וועג מ׳איז אַריין אין דער עפּאָכע פון פולן רענעסאנס, איז דאָרט, פונקט ווי אומעטום, אַריין אין מאָדע דאָס עבנהאָלץ (שווארץ האָלץ), וועמעס אויסערגעווייַנלעכע הארטקייט פאַרלאנגט אַזאַ דעליקאטע טעכניק, אַז דאָס האָט געהאָלפן צום פראָ־

גרעס פון דער קונסט־סטאָלעריי און געשטויסן צו דער פערפעקציע פון די קאָנסטרוקטיוע מעטאָדן, וועלכע מען האָט ביז דעמאָלט באַנוצט.

מ׳פלעגט שוין דעמאָלט אויך באַנוצן אנדערע מינים זעלטן האָלץ, אַזעלכע ווי פאָלאָסאנטאָ, כדי דערמיט צו באַדעקן פון אויבן ערגערע און ביליקערע מינים. אַ סברא, אַז דאָס דאָזיקע האָלץ פלעגט מען ברענגען פון די מזרח־לענדער. חוץ דעם פלעגט מען אויך באַנוצן געוואנד און לעדער, וועלכע זיינען געווען אין דער מאָדע אין אייראָפּע.

סטרוקטור

די סטרוקטור איז, לויט ווריעס סטיל, אַ בפירוש קלאסישע. דאָס מעבל ווערט נישט כאַראקטעריזירט דורך דער ארנאמענטאַציע, וועלכעס איז פיל באַצירט מיט אַראַבעסקן און גראָטעסקן, נאָר דורך זיינע ליניע־שטרי־כן, קאָמפּאָזיציע און טעכניק, מיט זיינע שניצעריין און איינגעגראווירטע קעמערלעך, וועמעס כאַראקטעריסטיק איז אַזוי קלאָר און בולט.

דעקאָראציע

די ערשטע סימנים פונעם רענעסאַנס ביים מעבל קאָנ־קרעטירן און דריקן זיך אויס באַשיימפּערלעך אין די פּרטים פון דער באצירונג, וועלכע איז די קלאסישע פון יענער עפּאָכע: גראָטעסקן, קרייטעכצער, מיטאָלאָגישע פיגורן, וועלכע זיינען איינגעפירט געוואָרן דורך די מאָ־דעליסטן פלאָריס פון איטאַליע; אויבנאויפיקע באַצירונ־גען, געמאָכטע טיילמאָל פון עבנהאָלץ; תמיד זייער פיין־געמאָכטע שניצעריין פון פּאָרשידענע קעגנשטאנדן און בעיקר די כאראקטעריסטישע רעמלעך מיט די איינגעפו־געוועטע ברעטלעך, וואָס דערמיט האָט מען געביטן דעם גאָטישן סטיל אויפן איטאַליענישן, מיט פאָסאָזשן, גע־זימסן, קאָלומנעס און פיעדעסטאלן.

עס איז אויך זייער אינטערעסאנט די מעטאָדיקייט פון די זיילן, וועלכע ווערן געמישט מיט פירקאנטיקע — אַ געטאָקטע און קאָנטיקע. די בעכערפאָרמיקע זיינען שטארק כאראקטעריסטיש, בעיקר מיט זייער גאָר פיינער שניצעריי. זייער געטאָקטקייט האָט שפּעטער אַרויסגע־בראַכט דעם סטיל, וואָס ווערט אידענטיפיצירט מיט דער ממשלה פון דזשיקאָב דעם ערשטן אין ענגלאנד, און דערמיט באָקומען זיי דאָרט אין ענגלאנד אַ שטארקערן אָנזען ווי אין אייגענעם לאנד.

מ׳באַנוצט זיך אויך מיט געמעלן און אַנדערע עלע־מענטן, אַזעלכע ווי געמעלן אויף גלאָז — נאָכמאכנדיק די איטאַליענער, וועלכע רופן דאָס אָן „עגלאָמינסע" — מיט אַ סך בלומען — „מיליע פיאָרי" — און, שוין ביים סוף פון דער עפּאָכע, דער ערשטער אויסדרוק פו־נעם באַראָק־סטיל — דער געקארבטער געזימס.

דער קלימאַט איז דער גורם פונעם אָפּטן באָנוץ פון די פּוגעס אין די ווענט, פונקט ווי אין ענגלאנד, און דער מעבל־געזאמל אָרום דעם גרויסן צענטראלן אויוון באַ־קומט דעם אויסזען פון גרויסאַרטיקייט און מאָנומענטאַל־קייט. ס׳איז געווג אַרויסצושטעלן, ווי דעם גרויסארטיק־סטן ביישפּיל, דעם ברוכער יוסטיץ־זאל מיט זיין גרויסן קאָמין, אַ געשניצטן דורך לאָנצעלאט בלאָנדעל (1500־1495).

דאָס מעבל, וואָס מ׳האָט באנוצט בעתן האָלענדישן רענעסאנס

דאָ חזרן זיך איבער די זעלביקע טיפּן און מינים פון די אנדערע טיילן אין אייראָפּע. דער וויכטיקסטער נאַ־ציאָנאלער מעבל־חפץ איז דער אַלמער מיט קאָבינעט־אָפּטיילן און דער גרויסער אלמער מיט צוויי טירן.

אין אַלע וויכטיקע קאָלעקציעס זיינען פאָראן עטלעכע טיפּן. אַ סך פון זיי זיינען אונטערגעשריבן דורך אריעס און דורך אַנדערע קונסט־סטאָליערעס, מיט געזימסן לויטן איטאַליענישן שטייגער, מיט געמאָלענע שויבן, אינ־קרוסטאַציעס פון עבן האָלץ — אויב דער גאַנצער חפּץ איז נישט געמאַכט פון דעמאָזיקן האָלץ — האָרטע שטיינער א. ד. גל. זיי האָבן צו צוויי און צו פיר זיילן מיט ז׳יטיקע קאָלומנעס, אויף וועלכע ס׳זיינען אַרויפגע־זעצט געזימסן און געשטעלן פון ברעטלעך.

מ׳מערקט אויך דעם אָנהייב פונעם באָנוץ פון בענקלעך און שטולן טאפּעצירטע מיט פּלוש אָדער לעדער, צוגע־קלאפּט מיט טשוועקלעך; די פיס זיינען געטאָקטע, ענ־לעך צו די שפּאַנישע, און דער אָנלען מיט טיפער שני־צעריי. אָט־די בענקלעך זיינען אַריינגעבראַכטע פון פראנקרייך אָדער נאָכגעמאַכט די פראנצויזישע, וואו זיי ווערן צום שטארקסטן באָנוצט אין דער עפּאָכע פון לואיס דעם דרייצנטן.

ביים קאָפּשטיק פון בעטן איז אויסגעארבעט אזאַ פראנט, וואָס איז שטאַרק ענלעך צום פאָסאזש פון די אַלמערס, מיט שפּיצן פון דיאמאנטן אין די מיטלסטיקע ברעטלעך און הויכע געטאָקטע זיילן פון אונטן ביז אַרויף־אָנצוהאלטן דאָס בעטגעשטעל.

ס׳זיינען אויך אינטערעסאנט די לאנגע טישן מיט בעכערפארמיקע פיס, וועלכע דערגייען צו זייער פערפעק־ציע, ווען זיי ווערן אויסגעארבעט דורך די ענגלענדער. די האָלענדער טרייבן איבער מיט די דאָזיקע אַלע פאָר־מען דערמיט, וואָס זיי מאָכן די געזימסן שטאַרקער און מער אַרויסשפּארנדיק; מאסיווער און שטאַרקער די זיילן, פונקט אזוי ווי די אַנדערע עלעמענטן.

דער אייגפלוס פונעם פלאנדרישן מעבל איז גרויס ניט נאָר אין דייטשלאנד און פראנקרייך, שכנים ביי די גרעניצן, נייערט אויך אין ענגלאנד און אין שפּאַניע און עס דערגייט ביז צום עקסטרעם, אַז דער שורש פון אַ סך

מאָדעלן, אַזעלכע ווי דער שטול און „קאַבינעט" „לואי דרייצן", די יאקאָבינישע געטאָקטקייט, די דייטשע אַל־מערס און אַ סך פּרטים פונעם שפּאַנישן און פּאָרטוגעזי־שן מעבל, פון די געקארבטע געזימסן און באַצירונגען, דאַרף מען זוכן אין האָלאנד.

און נישט בלויז זיינען אויסדרוקן פונעם רענעסאַנס די גרויסע, רייכע און שפּע־פולע זאַלן פון די קאָמערציעלע שטעט, וואו דאָס מעבל איז אַ לוקסוסדיקס און גרויסאר־טיקס, זייערט אויך די קליינע שטעט מיט הילצערנע הייזער, וואו די שטולן זיינען באַדעקט מיט פּליוש, דאָס מעבל — באַצירט מיט שטארק גוזמאדיקע געזימסן, אָבער מיט זייער פּשטות שאפן זיי אַ לייטזעליקע סביבה, וואָס איז אַן אָפּגלאנץ פון אַ ליבן און רואיקן לעבנס־שטייגער.

א האָלענדישע שאָפע פון 17טן י"ה. אין ארכיטעקטאנישע קאמפאָזי־ציע: א הויבער קאַרניז, געשניצטע קאָלומנעס און געשניצטע באַפּוצונגען.

דער סטיל פון דער רענעסאַנס־עפּאָכע אינעם דייטשן מעבל

אין דער אנטוויקלונג פונעם רענעסאנס, פונקט ווי אין דער אנטוויקלונג פונעם גאָטישן סטיל, קאָן מען אין דייטשלאנד מערקן צוויי וויכטיקע שטרעמונגען, איינע אין דרום־דייטשלאנד, וועמעס אָפּשטאם מ׳דאַרף זוכן אין דער שכנות מיט איטאַליע, — לאָמבאַרדיע איז די געגנט, פון וואנען עס דרינגט מסתמא אריין דער נייער סטיל, — און צפון דייטשלאנד, וואו עס דרינגט אריין די רענאסיסטישע באַוועגונג דורך די גרעניצן פון פלאנדערן און באָרגאָניע.

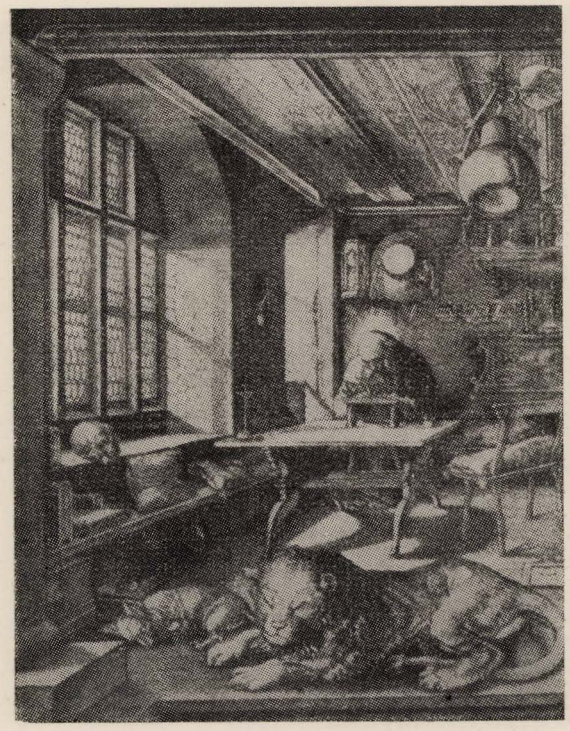
דער גייסט פונעם רענעסאנס, וועלכער באַקומט אדאנק דער רעפֿאָרמאַציע א שטארקע וויכטיקייט מיט זיין אייגנארטיקן כאַראקטער אין דייטשלאנד, האָט איין מענטשן בלויז, וועלכער פאַרקערפערט אים: אַלבערט דורערָ, אַ מאָלער און גראווירער. זיין ווערק און אויפטו שפּארט אַרויס איבער די גרעניצן פון זיין לאנד דורך די אוניווערזאלע און אָביעקטיווע שאַפונגען, הגם זיי פאַרלירן קיינמאָל נישט דעם פינצטערן און מיסטעריעזן דייטשן כאראקטער, וועלכער גיסט זיך אַזוי גוט צונויף מיטן גאָטישן סטיל. הונדערטער פון זיינע גראווירונגען אַנטדעקן פאַר אונדז בעסער ווי יעדע אנדערע זאַך אָדער געשיכטע די סביבה פון דער דייטשער שטוב אין דער עפּאָכע פונעם רענעסאנס אין זיין פאָלקסטימלעכן און בירגערלעכן אויסזען.

די מעבל־חפצים דערגייען צום העכסטן פונקט פון זייער אנטוויקלונג אין די דרומדיקע צענטערן — נירנבערג און אַוגסבורג — — און דער ארכיטעקט פלאָטנער איז עס, יענער, וועלכער פירט־איין ארום די יאָרן 1540, נאָך זיין רייזע איבער איטאַליע, די נייע פּרטים פונעם סטיל און ער ווערט דער רעפּרעזענטאטיווסטער קינסטלער. אויך וועגדערלינג האָט אַ גרעסערן איינפלוס ווי וועלכער ס׳איז אַנדערער מיט זיינע מאָדעלן פון באַצירונג.

שווערגעוויכטיק און גרויס איז דאָס דייטשע מעבל, מסתמא צופיל באַלייגט און באַקלעפט. דעם צווייטן מאָמענט פון קולמינאציע דערגייט דאָס דייטשע מעבל אין די צייטן פון דער פראנצויזישער רעגענץ און פון דער ממשלה פון לואי דעם 13טן און 14טן. אָבער דאָס דאָרף אונטערגעשטראָכן ווערן די דערשיינונג, אַז די דייטשע אַרטיסטן טראָגן זיך אַריבער אינעם פראנצויזישן קעניגלעכן הויף און אַזוי ארום פאַסירט, אַז דער סטיל לואי 15, וועמעס וויכטיקייט איז מער אַן אוניווערסאלער ווי אַ קאָנטינעטאלער און אייראָפּאישער, מיט אַ שטרענג־פראנצויזישן כאַראקטער, ווערט גאָר דורכגעפירט פון דייטשע קינסטלער.

די מאטעריאלן אינעם דייטשן רענעסאנס

פונקט ווי אין אַלע צייטן האָבן די מאַטעריאלן שטארק געווירקט אויף דער אנטוויקלונג פונעם מעבל און אויף זייער כאַראקטער. אַזוי זעען מיר, אַז אין דרום נוצט מען דאָס געוועלביקטע, האַלב־פאַרקיילעכטיקטע מעבל, באַצירט מיט קרייטעכער און פרוכטן און אַרום דעם יאָר 1600 הייבט מען אָן באַנוצן ניסן־האָלץ, בעת אין צפון איז אין דער מאָדע דאָס דעמבאָוועד האָלץ, און ערשט אין 17טן יאָרהונדערט הייבט מען אָן באַנוצן דאָס עבן־האָלץ מיט אַ באַצירונג פון מושלען (שנעקן) און געמעלערייען און דאָס דאמאסקינירטע אייזן און טאַפיצעריי, פונקט ווי אין אַלע אַנדערע לענדער. צווישן די צווייטראַנגיקע מאַטעריאַלן זעען מיר דעם מעטאַל, קרעלן, געמאָלט גלאָז און בורשטיין. אָט־דער בורשטיין האָט אַ שטארק־דעקאָראטיוון ווערט, פונקט אַזוי ווי דאָס לויטערקאָליריקע געהילץ מיט זיינע נאַטירלעכע שטריכן און פיגורן. דער באַנוץ פון די דאָזיקע אַזוי שטארק פאַרשידנארטיקע און אַנדערשדיקע מאַטעריאלן לייגט אַרויף

א גראַוויור פון א. דורעא. (1514), אין איבערגאַנג־סטיל פון נאָטיק צום רענעסאַנס.

אויפן מעבל אַ שטאַרק כאַראַקטעריסטישן געגנטלעכן חותם.

די סטרוקטור פונעם מעבל

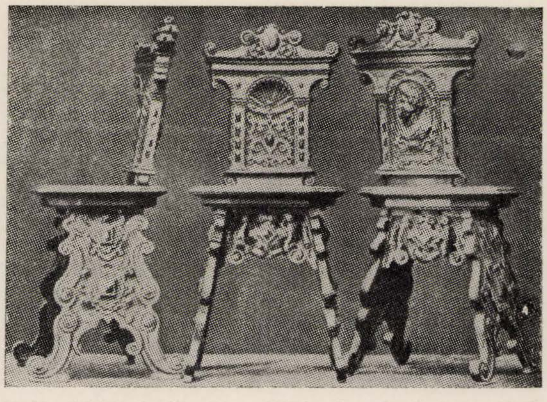
די סטרוקטור אין דרום איז לכתחילה ענלעך צו דער סטרוקטור פון די גאָטישע אַלמערס פונעם סוף פון 15טן יאָרהונדערט. מיט פלאַטנערס באַווייזן זיך הייבט זיך נישט בלויז אָן די נייע דעקאָראַציע — איינגעזעצטע ברעטלעך אין קעסטלעך, שטאַרקע און אַרויסשטאַרצנדיקע קאָלומנעס, געזימסן, — נייערט דער פונאַדערטייל פונעם מעבל מיט אַן ארכיטעקטאָנישן כאַראַקטער. דאָס נעמלעכע באַמערקט מען אויך אין דער שווייץ, וואו אַ מייסטער מיטן נאָמען ה. ט. ארבעט אויס שאַפעס לויט אַ שטרענג אַרכיטעקטאָנישן סדר, וועלכע ווערן שפּעטער שטאַרק פאַרשפּרייט. אַזוי דערגייט מען צום 17טן יאָרהונדערט, ווען דאָס מעבל ווערט אויסגעאַרבעט אויסשליסלעך דורך קינסטלער, מיט אַן אייגנאַרטיקן חן, מיט קעסטלעך, שטאַרק פאַרשידנאַרטיק אין זייערע שטריכן און ליניעס, אָבער אין געזאַמל מאַכן זיי דעם איינדרוק פון אַ זעלטן־שיין סטאָליארישן קונסטווערק.

שפּעטער, שוין אין דער צייט פונעם באַראָק־סטיל, האַלטן נאָך אָן די דאָזיקע פאָרמען אין אייניקע געגנטן, ווי למשל, אין טיראָל, פונקט דאָס נעמלעכע, וואָס מיר האָבן געזען אין פראַנקרייך, ענגלאַנד, שפּאַניע א. א. וו., בעת אין צפון נעמט זיך בעסער אָן די גאָטישע פאָרעם, מיט שטאַרקע און מאַסיווע ברעטלעך און שטאַרקע זייטן־ווענט. דער אַרויפגעקלעפּטער פאַרמעט, למשל, האַלט זיך לאַנג און פאַרשווינדט נישט אַזוי גיך. דאָס קומט מסתמא דערפון, וואָס אין צפון איז נישטאָ אַזאַ קינסטלער ווי פלאַטנער, ווען אַפילו מען מערקט דעם איינפלוס פונעם אַנטווערפּענער קינסטלער קאָרנעליאַ פלאָריס.

דעקאָראַציע

אין דרום קלעפּט מען אַרויף לויטער האָלץ אויף טונקעלן. דאָס איז אַ זיכערער לאָמבאַרדישער איינפלוס, און ס׳איז איינגעפירט אַ שפּע שניצערייען פון פלאָר און פאונאַ לויט אַן איטאַליענישן געשמאַק. אַקעגן אין צפון זיינען די געמעל־געפלעכטן פונעם רענעסאַנס פיינע, לויטן שטייגער פון ראַפאַעלס אַראַבעסקן, מיט מעדאַליאָנען און קעפּ אין פּערפיל, מיט אַ געמיש פון רעשטן פון גאָטישע מאָטיוון און שפּעטער — מיט קאַריאַטידן און אַנדערע פיגוראַציעס; ביז 1600 איז כאַראַקטעריסטיש דאָס אַרויפקלעפּן ליכטיקע האָלצשיכטן אין דער באַלטישער געגנט, ווי דאָס איז צו זען פון עווערס ווערק אין לובעק.

אין יאָר 1600 דערגייט דאָ דער רענעסאַנס צו זיין רייפקייט און מ׳באַנוצט דאָ אַלע עלעמענטן פונעם סטיל, און אין יאָר 1630 זיינען שוין פאַראַן די ערשטע סימנים פונעם באַראָק־סטיל; די אינקרוסטאַציעס אינעם מעבל זיינען פון מעטאַל און העלפאַנטביין, ווי די איטאַליענישע; עס הייבט זיך איצט אויך אָן די טעכניק פונעם הור־בעל, וועלכער דאַרף עפענען אַ וועג צום באַראָק. מיר דאַרפן דאָ דערמאָנען שוואַנהאַרדן, וועלכער ווערט פאַררעכנט ווי דער אויסגעפינער פון די געקאַרבטע געזימסן (אין 1620), וועלכע האָבן געמאַכט אַ שיינעם דעקאָראַטיוון עפעקט, וועלכן מ׳האָט טאַקע באַלד נאָכגעמאַכט אין האָלאַנד, פראַנקרייך און שפּאַניע.

דרעזדענער שטולן.

אין צפון האָט די אינדוסטריע צו דעקאָרירן מיט בורשטין, וועגן וועלכער מיר האָבן אויבן גערעדט, אַרויסגעבראַכט אַ נייעם עסטעטישן ווערט; צווישן אַנדערע מיט בורשטין אָרנאַמענטירטע מעבל שטעלט זיך אַרויס אויבן־אָן אַן אַלמער אין יאָר 1728, אינגאַנצן געמאַכט לויט די באַראָק־סטיליסטישע פּרינציפּן.

דאָס מעבל אין פּעריאָד פון דייטשן רענעסאַנס

דער אַלמער איז בלי שום ספק דער נאַציאָנאַלער מעבל חפץ. אַוגסבורג און נירנבערג זיינען די וויכטיקסטע צענטערן פון זיין פאַבריקאַציע און דאָרטן איז פאַראַן אַ גרויסע צאָל וואַרשטאַטן, וועלכע גיבן זיך אָפּ אויסצואַרבעטן די אַזויגערופענע „אַלמערס פון דייטשלאַנד". אַ נאָמען, וואָס עס האָט זיי געגעבן פלאַטנער. זיי פלעגן עקספּאָרטירט ווערן אין אַ גרויסער צאָל און אין שפּאַניע האָט מען זיי שטאַרק געפּאָדערט. נאָך פאַראַן אין דעם לאַנד אייניקע שיינע עקזעמפּלאַרן.

די פּירטירנדיקע אַלמער האָט דעם פּשוטן געבוי אַזוי ווי פון צוויי שאַפקעס איינע איבער דער אַנדערער, צומאָלס פונאַנדערגעטיילט דורך שופלעדלעך. עס הייבן זיך שוין אָן צו באַווייזן קאַבינעט־שאַפקעס פון איטאַליענישן אָפּשטאַם, אויסגעאַרבעטע בעיקר אין אַוגסבורג, וועלכע ווערן געמאַכט לויטן זעלביקן מאָדעל בנוגע צו־

זאַמענשטעל און אויסזען, — אַ קאָפּיע פון קליינע גע־ביידעס — באַצירטע מיט אַרויפגעקלעפּטע שיכטן האַלץ.

ס׳איז אויך פאַראן אַ מאָדעל וואָס ווערט אָנגערופן „ווינגלידער אַלמער", ווילכער האָט צוויי אָדער דריי טיילן. באַרימט זיינען וואַלבאומס עקזעמפּליארן אין אָוגסבורג און היינאָפּער. אייגער פון זיי איז געשענקט געוואָרן גוסטאַוו אַדאָלפן אין יאָר 1632. אויך זיינען באַרימט רינגעלינגס עקזעמפּליארן. דער נעמלעכער מאָדעל־ליסט האָט אויך אויסגעארבעט די באַרימטע קופערטעס און אַלמערס פון פרענסבורג, וועלן אָפילו גודערוועדטס און פּערגאָס מאָדעלן זיינען אָנגעזעענער און באַרימטער פון צווישן די קאָנסערווירטע עקזעמפּליארן.

די אזויגערופענע קאָבינעטארטיקע שאָפקעס פון אי־טאַליענישער אויסארבעטונג זיינען שטאַרק דעקאָראטיוו, ווי דאָס איז דער פאַל מיט שטייגהאַרדס און שיפער־שטיינס. די טישן ווערן אויסגעארבעט פונעם זעלביקן מין ווי דאָס ווערט געמאַכט אין די אָנדערע לענדער, אָבער זיי זיינען פונקט ווי דאָס איז דער פאַל מיטן גאַנצן דייטשן מעבל, שוועדער. אַ סך פון זיי קאָנען שטודירט ווערן דורך די צייכענונגען אין דער דייטשער פאַרשולע, און די טיראָלער אָריגינעלע סילועטן שטעלן מיט זיך אויך פאָר אַ ווערטפולן פאַרשמאטעריאל.

בנוגע שטולן הייבן אָן אויפקומען נעבן די פון שער־סטיל (צונויפלייגדיקע ווי אַ שער), וואָס איז אַ רוימי־שער מאָדעל, שטולן מיט אַ געבעטן געזעס און אָנלען און ס׳קומט אויך דער מין, וואָס איז ענלעך צום שפּאַנישן גלחים־סטיל. פאַראַן אַנדערע מיט געטאָקטע פיס און אָנלען, און אין טיראָל קאָן מען זען ענלעכע עקזעמפּליא־רן צי די אזויגערופענע „סגאבעליאָס". ווי אַ מוסטער פון אַ דאַמאַסקינאַדישן ווערק, לויטן פלאָרענטינישן מאָדעל, וועלן מיר דערמאָנען דעם שטול מיט אַ רוימישן סטיל פון ראָאָלפאָ דעם צווייטן, אונטערגעשריבן פון טאָמאַס רוקער אין יאָר 1574.

דער קופערט איז נאָך אין דער מאָדע, בפרט אין צפון, וואו מ׳ווייזט אַרויס צו אים אַ באַזונדערע צוגעבונדנ־קייט און מ׳נוצט אים אין אַלע קרייזן. די דעקאָראציע פון די קופערטס ווערט געמאַכט לויט די לעצטע גאָטישע פאָרמען, ספּעציעל אין צפון. צווישן זיי זיינען באַרימט רינגעלינקס און מודעווערטס שאַפונגען.

די בעטן האָבן קלאסישע זיילן און אזוי אויך דער קאפ־טשיק. דער פיסשטיק און די זייט, וואָס קומט אויס צו דער וואנט, ווערן געמאַכט מיט אָפּטיילן פון ברעטלעך, און פאַרן אייבערשטן געשטעל איבערן בעט נוצט מען אמתע קלאסישע ברייטע אַראָפּהענגענדיקע פירהענגלעך. אין אלגעמיין זיינען די מוסטערן פונעם פאָלקסטימלעכן מעבל אַזעלכע זעלטענע און אָריגינעלע, אַז זיי שטופן אָפּ אויפן צווייטן אָרט דאָס מעבל פון די בירגערלעכע און אַריסטאָקראטישע שיכטן.

דער רענעסאנס אין דייטשלאנד, ווי מיר האָבן דאָס געקאָנט זען דורך זיינע ווערק, האָט נישט דעם אמת־אוניווערסאלן לאָטיינישן כאַראקטער, אן אָפּענעם און בריטן. ער פאַרלירט אָבער פונדעסטוועגן נישט זיין באַ־דייט, נישט ווי אַ געגנטלעכער און נישט ווי אַ גאָטישער אויסדרוק, בפרט, וואָס אין אים קאָן מען זען אַ באַשיימ־פּערלעכן אומאָפּפרעגבארן און שטרענגן סימן פון דער רעפּאָרמאַציע.

דער איבערגאַנג פון רענעסאַנס צום באַראָקע אין פראַנקרייך

לואיס XIII

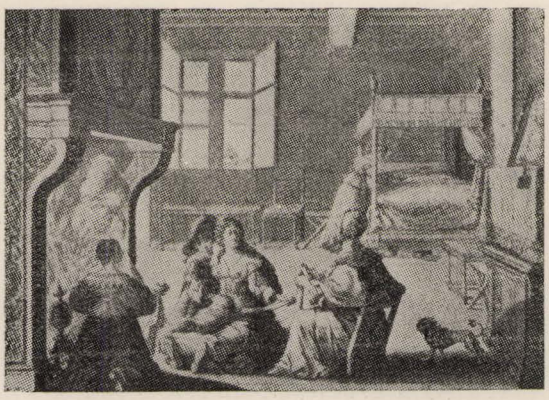
דער איבערגאנג פון רענעסאנס צום באַראָק־סטיל איז אויך דער מאַמענט פון איבערגאנג אין דער געשיכטע פונעם מענש. דער דאָזיקער איבערגאַנג, וועלכער איז באַמערקבאר אין אַלע לענדער מיט דיזעלביקע אָדער ענלעכע אויסדרוקן, באַקומט אָבער אין פראנקרייך אַ מער דעפּינירטן אייגנארט אין דער צייט פון לואי דעם דרייצנטנס ממשלה.

וועג דער באַראָק ווערט שוין אומעטום אַ פאַקט, דער־גרייכט ער אין פראנקרייך צו זיין קולמינאציע־פונקט מיט לואי דעם 14טן, און פון דאנען קומען שפּעטער אַרויס די שענסטע איינפאסן פונעם סטיל אין פיל אַנדערע לענדער. אַגב באַקומט־אַרויס לואי דעם פערצנס מאַנארכיע דאָס ריינסטע פון דער קונסט פון איטאַליע און פון פלאנדערן, בכדי דערפון צו שאפן די נאַציאָנאלע קונסט, וועלכע שפּרייט זיך דערנאָך אויס אויף גאַנץ אייראָפּע.

דער איבערגאנג אין פראנקרייך פאַלט אויס אין אַן עפּאָכע, וועלכע איז דורכגעזאפט מיט אַ געוויסן שווערן און ערנסטן טרויער. לואי דער פערצנטער אליין איז אַ מעלאנכאָליש פיגור, וועלכער ווערט געשטעלט אין אַ זייט, פאַררוקט, אַזוי צו זאָגן, דורכן קארדינאל רישעליו.

ביים סוף פונעם רענעסאַנס איז דאָס מעבל גרויס און שוואר; מ׳באַקומט דעם איינדרוק, וועג מען באַטראכט עס, אז די איינציקע כוונה, וואָס מ׳האָט געהאט ביים אויסארבעטן עס, איז געווען תכלית — בלויז זיין פראקטישע נוצלעכקייט. די צייט איז נישט פאַר קיין לוקסוס און אויך נישט פאַר קיין פריילעכער פאַרווייללונג, און פון יעדן מעבלשטיק קוקט, דאַכט זיך, אַראָפּ אַזאַ מין צניעות און איינגעהאַלטנקייט, בהסכם מיט דער ערנסטקייט פון דער עפּאָכע. דאָס קומט, אגב, על פּי רוב פונעם שפּאַנישן איינפלוס, וועלכער קומט צום אויסדרוק דורך אַננאַ פון עסטרייך, פיליפּ דעם דריטנס טאָכטער. דער געטרייער רעפלעקס פון דער סביבה פון דער עפּאָכע איז עקזאקט קאַנצענטרירט געווארן אין די באַרימטע געמעלן פון אַבראַהאַם בלאַס, וועלכע שטעלן אונדז אַוועק אין סאמע 17טן יאָרהונדערט פאַר די פאַרשידנדיקסטע סצענעס פונעם הויף און פון דער בורזשואזיע.

ביז צו אָט־דער צייט פלעגט מען די גרויסע זאַלן נישט פונאנדערטיילן; איצט אָבער ווערן זיי פונאדערגעטיילט דורך פירהענגלעך און שפּאַנישע ווענטלעך. אָבער די אָריגינאליטעט פון מאדאם ראַמבוליע, וועלכע פלעגט אויפנעמען אירע געסט, זיצנדיק אָדער ליגנדיק אין איר בעט, האָט געפירט דערצו, אַז ס׳זאָל זיך פאַרשפּרייטן דער מינהג אַוועקצושטעלן די בעטן אין אַ זאל, וואָס ווערט אָנגערופן „רועל" צוליב די שמאָלע קאָרידאָרן און דורכגענג, וועלכע זיינען אנטשטאנען צווישן די בעטן, די פירהענגלעך, שפּאַנישע ווענטלעך און ווענט פון זאַל. אין לואי דעם דרייצנטנס צייטן הייבט זיך אָן דער באַנוץ פון מער פאַרשידנארטיקן מעבל, וואָס אַ סך פון זיי זיינען געווען לייכט אַריבערצושטעלן פון איין אָרט

אבראָהאָם ראָס: „דער ערשט־געבוירענער" 17ער י"ה.

אויפן אנדערן, לויט דעם ווי ס׳האָט געדארפט אויסגעסדרט ווערן דער האַרמאָנישער געזאמל אינעם אויסזען פון דער וואוינונג.

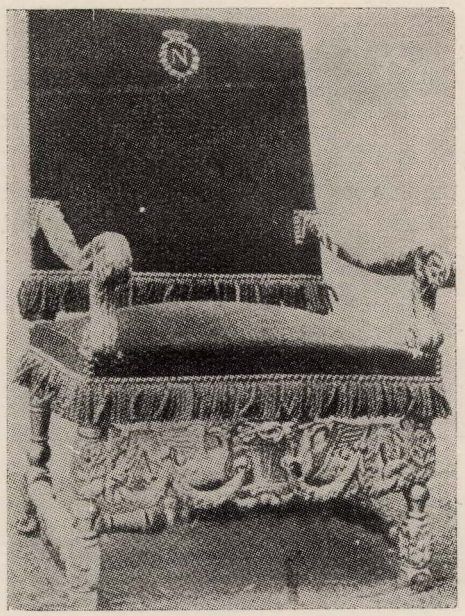
די מאטעריאלן וואָס מ׳האָט באַנוצט

דאָס האָלץ פאַר אָט־דעם מעבל איז בעיקר געווען פון דעמב און ניסנבוים; ביים סוף פון דער מאָדע פאַר אָט־דעם סטיל האָט מען גענומען באַנוצן בשפע דאָס עבן־האָלץ און מיט זיין באַנוץ קומט אויך אויף, ווי אומעטום, די אמתע קונסטאַרבעט אין סטאָלעריי. ביים סוף נוצט מען אויך מאַרקעטעריע פון קופער און צין, פון וועלכן ס׳זיינען נאָך אויפגעהיט געווארן אייניקע עקזעמפלאַרן. אויך די טאַפעצירעריי הייבט אָן פאַרשפּרייט ווערן.

באצירונג

די וואוינונגען זיינען אין אָט־דער צייט ליכטיקער ווי פריער אַדאנק די גרעסערע פענצטער; די ארכיטעקטור טראַכט דערפאר, אַז די צימערן זאָלן האָבן מער לופט. אָבער אָט־דער נייער ארכיטעקטאָנישער איינפיר פאַרלירט זיין ווירקונג דורך דער איבערגעלאָדענער אינגווייניקסטער דעקאָראַציע אויף די וועגט און צוליב די פיל קינסטלעכע וועגטלעך אין די וואוינונגען.

דאָס מעבל איז שווער. אַ שטאַרקן אָפּגאַנג און אַ גוטן פּאַרקויף צוליב דער שפּע פון באַצירונג, טראָץ דער מע־סיקייט אינעם צונויפּשטעל, האָט דאָס מעבל פון עבן־האָלץ אויף אַזוי ווייט, אַז אַפּילו דאָס מעבל, וואָס איז נישט פון אָט דעם מין האָלץ, ווערט געפּארבט מיטן קאָליר פון דאָזיקן האָלץ, ווי דאָס איז דער פאַל מיט די בענקלעך, למשל: אַ געוויסער מין פון זיי ווערט אַפּילו צומאָלס באַגילדט. זייער כאַראקטעריסטיש פּונעם סטיל לואי דרייצן זיינען די געקאַרבטע געזימסן, וועלכע שטא־מען פון פלאַנדערן, וואו מ׳האָט זיי באַנוצט צו באַצירן די שופלעדלעך און רעמלעך. כאַראקטעריסטישע עלע־מענטן זיינען אויך די אזויגערופענע „סאַלאָמאָניקעס״ און די שניצערייַ אויף די קאַרבן. מ׳דאַרף אויך וויסן, אַז די אַביסל צוגעטאָקטע פּיס, אַביסל געדרייטע, שאפּן

אַ טיפּיצירטער שטול, לואים דרייצן.

די פאָרויסיקע קאָנדיציעס פאַר דער מאָנומענטאַלקייט אין אויסזען פונעם סטיל לואי פערצן.

די שניצעריי מיט די שטאַרק בולטע רעליוון איז די אָפּטסטע אָרנאַמענטאַציע, וואָס ווערט געוווצט. אַ סך פּראָנצויזישע אַרבעטער קומען צוריק פון אויסלאַנד און ברענגען מיט פון דאָרט אַ נייע טעכניק און נייע דע־קאָראַטיוועס מאָטיוון. פון צווישן זיי איז באַקאַנט פּיער בול — דער פאָטער פונעם באַרימטן בול ביים סטיל לואי פערצן, — וועלכער גיט אַריין ניי לעבן אין דער קונסט־סטאָלעריי דורך דער פיינער מאַרקעטעריע פון צין. מ׳האָט אָנגעהויבן אויסארבעטן די האַלבקיילעכדיקע און געטיילטע פּראָנטן, די „סאַלאָמאָניקעס״, און אין אלגעמיין די איבערגעריסענע און פונאנדערגעטיילטע לינייעס.

די סטרוקטור

די שיין־געשניצטע, געטאָקטע אָדער אויף אַ סאַלאָמאָ־נישן אופן אויסגעארבעטע וועדטיקאלע עלעמענטן ווערן צונויפּגענומען דורך לייסטן־רעמלעך פונעם זעלביקן מין. צווישן זיי איז אויך פּאַראַן די אַזויגערופענע ׳פּראנ־צויזישע זייל אָדער קאָלומנע, וועלכע איז לכתחילה באַ־נוצט געוואָרן דורך פילי׳פּ דעלאָרב אין די טוליעריען פו־נעם פּאַלאַץ. די לינייעס פון די שטולן פּאַסן זיך איצט בעסער צו צום קערפּער און זייערע טאַפּיצירטע געזעסן זיינען באַקוועמער און ווייך. עס באַווייזט זיך דער סטיל „קאַפּיטאַנע״.

די אַלמערס ווערן איצט געמאַכט נידעריקער און פּראָקטישער, מיט האַלבקיילעכדיקע קרוינבאַצירונגען, און די אונטערשטע טייל ווערט אויסגעבריטערט אין דער פאָרעם פון אַ בויך, הגם די סטרוקטור איז ווייטער דער קלאַסישער קוביק.

דער טיש פאַרוונדיקט זיינע קאַנטן, ביז ער ווערט קיי־לעכיק און די שטולן באַקומען אויך אַ נייע פּריצישע עלעגאַנץ, טאַפּיצירטע מיט געוואָנט אָדער שפּאַנישער לעדער. די סטרוקטור איז אַ פיינע און אַ רענעסאַנטיס־טישע און הגם זיי זיינען באַדעקט און באַלייגט מיט טייערן גלאַנץ, אַזעלכעס ווי עבן־האָלץ, זיינען אָבער זייערע ליניעס שטאַרק באַשיימפּערלעכע לגבי דרויסן.

אין געזאַמל, נישט געקוקט אויף די נייע איינפירן, האָט נאָך דאָס מעבל דעם כאַראקטעריסטישן און אומ־אָפּפרעגבארן רענעסאַנטיסטישן סטיל, ווען אַפּילו מיט אַן אַרנאַמענטאַציע און געזימסן, וועלכע ווייזן־אָן אויף דער פלעקסיביליטעט פונעם סטיל און אויף זיין טענדענץ צום באַראָק, אַן ענדערונג, וועלכע קומט פאָר פאַמעלעך, ביסלעכווייז, מיט אַ לאנגזאמען ריטם, הגם אן אומאי־בערגעריסענעם און בולט־אָנזעעוודיקן.

נאָך אין 16טן יאָרהונדערט פלעגט מען אימפּאָרטירן אַ סך „קאַבינעטס״ פון דייטשלאנד און אַנרי דער פּער־טער פון פראנקרייך פלעגט שיקן די מעבלארבעטער קיין איטאַליע, בכדי זיי זאָלן דאָרט אויסלערנען די טעכניק און די כללים פון דער מעבל־קונסט. דער „קאַבינעט״ פאַרנעמט דאָס אָרט פונעם קרעדענץ און ער ווערט באַ־לייגט מיט די טיפּישע געקארבטע געזימסן פון פלאנ־דרישן שורש. אָט־דערדאָזיקער מעבל־חפץ, וועלכער איז, בלי שום ספק, דער כאַראקטעריסטישסטער פון אָט־דעם סטיל, באַשטייט פון אַ צוויי־טיריקן קופערט, וואָס שטייט אויף זיילן, פאַראייניקט פון אינעווייניק דורך אזא מין געוואנט, אָפּגעזונדערט פונעם באָדן מיט אַזעל־כע גרויסע ציבעלארטיקע פיגורן, אינגאנצן באַדעקט מיט פיינער שניצערייַ, נישט שטארק אַרויסשפּארנדיקע, און געקארבטע געזימסן.

דער טיש געמאַכט פון געשטעלן (סטראַגאַנעס) איז פאַרשוואונדן: די איצטיקע זיינען שווערע און מאסיווע,

שטאַרק אַנדערש פונעם פריערדיקן „געריידאַן" און פון די לייכטע טישן פונעם 18טן יאָרהונדערט. דער „בלאַט" זיינער איז אַוועקגעלייגט אויף זיילן, וועלכע ווערן צומאָלס איבערגעקרייצט דורך אַ קוואַדראט, כדי זיי צוזאמענהאלטן. די פיס זיינען געמאַכט פון קיילעכדיקע באַלן אָדער חיהשע שאַפעס; אייניקע מינים טישן מיט געטאָקטע אַראָפהענגענדיקע טיילן אין די זייטן האָבן אַן אכטקאַנטיקע פאָרעם און אין דעם פאַל שפּאַרט זיך דער בלאַט אָן אויף אַ צענטראלן פוס. אָט־דער מין מעבל איז זעלטן־ווען באַגילדט. דאָס האָלץ האָט זיין נאַטירלעכן קאָליר אָדער ווערט געפארבט אויף טונקל.

די בעסטן זיינען נישט ווייך און נישט באַקוועם, ווי דאָס איז דער פאל אינעם 18טן יאָרהונדערט, מחמת זיי האָבן נישט קיין ספּרענזשינעס. זיי האָבן הויכע סאַלאָמאָנישע זיילן און קאַריאַשידישע פיגורן ביים סוף פון די זייטנבערעטער. זיי ווערן באַדעקט מיט טייערע פירהענגלעך מיט לאַנגע פעדערן פון אויבן. דער גאַנצער אויסזען פון אַזאָ בעט אימפּרעסיאָנירט שטאַרק דורך דער גרויסארטיקייט זיינער.

מיט לואי דעם דרייצנטנס ממשלה הייבט זיך אָן דער איינפּיר פון ברייטע און באַקוועמע שטולן מיט קוואדראַטענע אָנלענען און בענקלעך מיט געקאַרבטע און גענישטע באַצירונגען, וועלכע דערגייען אין דער עפּאָכע פון לואי דעם פערצנטן צו זייער גרעסטער פרעכטיקייט. אויף דריי מינים שטולן קאָנען מיר אָנווייזן: די שטולן מיט אַ הויכן קוואדראטן אָנלעון און אויף אַרויף אויסגעבויגענע אָנשפּאַרן ביי דער זייט, די אזוי גערופענע מאָדעל לואי 13; די שטולן מיט א נידעריקן אָנלען און אויף אַראָפּ אויסגעבויגענע אָנשפּאַרן ביי דער זייט, און, לסוף, די שטול אָן זייטיקע אָנשפּאַרן, וועלכן מ׳האָט אָנגערופן „ווערטוגאדין", פונקט ווי אין דער צייט פונעם רענעסאנס־סטיל. חוץ די דערמאָנטע זיינען פאַראן נאָך אַנדערע מינים שטולן מיט הויכע און שמאָלע געפלאָכטענע אָנלענען, באַפּוצטע צומאָלס מיט קארדאבער לעדער, און דער באַרימטער קורול־שטול מיט אַ פּאָרעם פון איקס. די פאָדערשטע טייל פונעם געזעס איז אויסגעבייטערט לגבי דער הינטערשטער און ס׳איז אויך כאַראקטעריסטיש דאָס פאָדערשטע לייסטל. זיי זיינען אלע באַדעקט מיט טאַפּיצירעריי, געהעפטעריי אָדער לעדער, וועלכע מ׳קלאַפּט־צו מיט קופּערנע טשוועקלעך. די געזעסן הייבט מען אָן אָנפילן, בכדי זיך צו פילן באַקוועמער.

ביי די קופערטעס ווערן איצט געמאַכט קעסטלעך און לעדערלעך און עס אנטשטייט אָזוי אָרום דער קרעדענץ פונעם 18טן יאָרהונדערט; עס זיינען שוין פאַראן אייניקע שרייבטישן אָדער ביוראָס, אייניקע פון זיי שטאַרק אינטערעסאנטע, דער עקזעמפּליאר פונעם מאָרשאל קרעקיס, למשל, וועלכן ס׳זאָל האָבן געמאַכט בול, מיט איינגראַווירונגען פון קופּער און ציין.

די אַלמערס ווערן שוין נישט געמאַכט אין אַן אייניפאכער קוואַדראַטענער פאָרעם, נאָר מיט לוקסוס און מיט אָן אפּאראטנער באַצירונג פון אויבן; די געגנטלעכע אויסארבעטונגען פון אָט־דעם מין מעבל איז שטאַרק סוגעסטיוו מיט זיינע טירן ווי לאָדנס. נאָכדעם קומט דער געזאמל פונעם קליינעם מעבל און צווישן דעם — דער טיש־זייגער, וועלכער ווערט אָנגערופן „רעליקווייע".

אין אָט־דעם אויף גיך געמאַכטן איבערבליק איז מיט אַ געוגנדיקער באַשיימפערלעכקייט אַרויסגעבראַכט געווארן די גאַנצע כאראקטעריסטיק פון אָט־דעם טרויעריקן, וועלכן אָפּילו גרויסארטיקן סטיל, וועלכער האָט, פונדעסטוועגן אַ ספּעציעל און קאָנקרעטע אייגנארט און איז אַן אָנווייז אויף אן איבערגאַנג, וועלכן ס׳גרייט זיך צו דער פּאָראויסמארש פונעם סטיל לואי פערצן, אונטער וועלכער מען ממשלה עס דערגייט צו זיין העכסטן פונקט דער באַראָק־סטיל.

דער אָפּשטאַם פון מעבל־סטיל אין די לאַ־פּלאַטער לענדער

פון ערמונדאָ א. דונאַטש

די געשיכטע און די קונסט פונעם מעבל גיבן יענעם, זועלכער פאַרטיפט זיך אין זייערע סודות, אַ שיינעם געביט פאַר פאָרשונג און קולטורעלער באַרייכערונג. ביים מעבל שפּיגלט זיך אָפּ די געשיכטע פון דער מענטשהייט פיל בולטער ווי אין דער אַרכיטעקטור, מיט וועלכער זי האָט אויך אַן ענגע שייכות. דאָס מעבל איז געווען אַזאַ מין ווייכער ליים, אין וועלכן ס׳איז אייגנעקריצט געוואָרן די אייגפלוסן פונעם סאָציאַלן, רעליגיעזן, מיליטעריישן און פּאָליטישן כאַראַקטער, וועלכע האָבן באַהערשט דעם מענטשן. דער נאָמען פונעם סטיל באַשטימט דעם פּעריאָד פון דער צייט, אין וועלכן יעדער איינער פון די דאָזיקע איינפלוסן איז געווען דער הערשנדיקער.

ווען מ׳באַטראַכט דאָס מעבל ווי אַ קונסטווערק, איז עס אויסגעשטעלט צום איינפלוס פון דער סביבה, וועלכע רינגלט עס אַרום.

די קרינאָלין און פּוגעס פון וועַרסאיל אין דער צייט פון לואי דעם 15טן, וועלכע זיינען געווען רעפּלעקסן פון אַ געדאַנק, וועלכער איז אַריינגעדרונגען אין דער ליטעראַטור, אין דער מוזיק און אין דער מאָלעריי, לייגן אַרויף זייער חותם אויפן מעבל; און אָט דער סטיל, וועמענס אויסדרוקן מיר זען נאָך אינעם מעבל פון אַ סך היימען אונדזערע, ווייזט אונדז אָן אויף די דעליקאַטע אויסקרימונגען אויף אָט־די סקולפּטורן, אויף וועלכע דאָס ברעטל מיטן בערנפּוס, וואָס איז געווען אָן אינספּירינדיקער מאָטיוו פּאַר די צייכענער פון זיינט די אַלט־ און לאַנג־פּאַרגאַנגענע צייטן, פּאַרוואַנדלט זיך ביי אָט־דעם סטיל אין אַ פּלאַטערנדיקער און אומרואיקער טעמע, ווי אַ קאַפּריזנע מיידל.

פון שפּאַניע קומט דער שורש פון אונדזער קאָלאָניאַלן סטיל און טאַקע אין משך פון אַ געוויסן פּעריאָד פון איר געשיכטע קאָנען מיר באַמערקן דעם אויפקום פון די עלע־מענטן, וועלכע האָבן כאַראַקטעריזירט דאָס מעבל אין אייניקע געגנטן פון אונדזער קאָנטינענט.

וואָס אָזוינס איז אַמעריקע, ווען שפּאַניע זוכט עס אין איר אייפּער פון דערַאָבערונג?

צוויי גרויסע אימפּעריעס גיבן איר דעם ברוך־הבא: די אינקאַישע אימפּעריע פונעם דרום און די אַצטעקישע פון צפון.

איין דאַטע בלויז קאָן אונדז זאָגן קלאָר וועגן דער רייכקייט און גרויסאַרטיקייט פון די קונסטווערק אין אַמעריקע פאַר קאָלאָמבוסן, — די אַרבעטן פון האָלץ אינעם זון־טעמפּל פון פּאַטשאַפּאַמאַק זיינען געווען צוגיפּגעפּעסטיקט מיט טשוועקעס פון גאָלד, און ווען פּיסאַראָ האָט געהייסן אַרויסנעמען אָט־די טשוועקעס, האָבן זיי געוואויגן 10.000 קילא.

אָבער צי קאָנען אונדזערע לענדער אונדז עפּעס צושטעלן אין אָט־דעם רעטראָספּעקטיוון שפּאַציר ביים זוכן עלעמענטן פאַר דער פּאָרשונג פונעם אָלט פּאַרצייטיקן מעבל? קיין איינע פון די אוטאָקטאָנישע שבטים גיט אונדז נישט דעם מינדסטן סימן, וואָס זאָל עפּעס ווערט זיין. די טשאַראָ־שבטים און די אַנדערע אינדיאַנער האָבן צוליב דעם ווילדן צושטאַנד, אין וועלכן זיי האָבן גע־לעבט, לגמרי נישט געהאַט קיין שום באַגריף ווען קאָמ־פּאָרט און באַקוועמלעכקייט. מעבל איז פּאַר זיי געווען לחלוטין אומבאַקאַנט, און וואָס שייך דער אָנוועַנדונג פון קונסט ביי טישלערייַ, האָט עס זיך באַצויגן בלויז צום בויען שיפלעך, וועלכע זיי האָבן אויסגעאַרבעט פון גרויסע און גראָבע שטאַמען און קלעצער ,וועלכע זיי האָבן אויסגעהוילט און אויסגעלייַדיקט מיט אָנגעשאַרפּטע שטיינער. זיי זיינען געווען אָזוי רודימענטאַר, אָזוי פּראָסט, אַז לויט לאָסאָנאָן איז זייער געלעגער געווען אַ אויף דער ערד אויסגעשפּרייטע פּעל, אויף וועלכן זיי פלעגן זיך אָוועקלייגן מיטן רוקן.

ווען ס׳הייבט זיך אָן די קאָלאָניזאַציע, וואַרפט זיך דער רייכער שפּאַנישער אוצר פון קינסטלערישער קול־טור אַריבער קיין אַמעריקע, און עס פּאַרשטייט זיך, אַז דערמיט קומט אַריבער דאָ אַהער די אין שפּאַניע הערשנ־דיקע מאָדע. דעריבער איז דאָס אָזוי, וואָס די לאַטיין־אַמעריקאַנישע לענדער האָבן נישט אויפצואווייזן אין דער צייט פון דער קאָלאָניזאַציע אויף קיין גרויסער פּאַר־שידנאַרטיקייט אינעם סטיל.

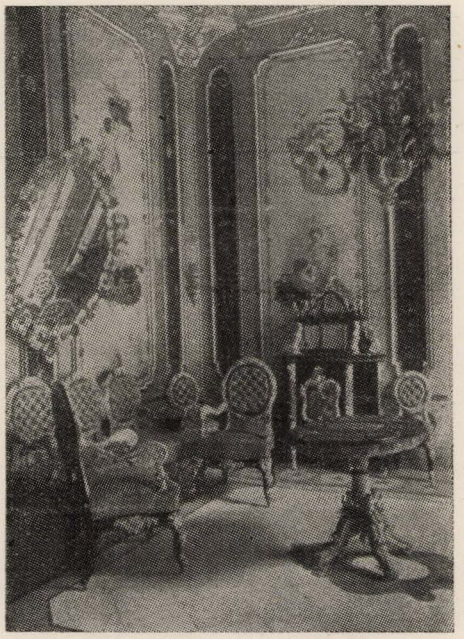
דער באַזישער עלעמענט פּאַרן שטודיום פונעם זיד־אַמעריקאַנישן מעבל איז דאָס מעבל גופא, מעג זיך דאָס אויסווייזן פּאַראַדאָקסאַל. נישטערנדיק אין די צוואות, אין יורידישע אינוועַנטאַרן און אין דאָקומענטן פון יע־נער עפּאָכע, געפינען מיר בלויז אַ דערמאָנונג פונעם מעבל לויט זיין אַלגעמיינעם נאָמען און מ׳באַגרענעצט זיך בלויז אָנצואווייזן אויף זיין ווערט. אונדזער קאָלאָ־ניאַל מעבל האָט נישט קיין שום אונטערשריפט און קיין שום אַנדערן סימן, וועלכע זאָלן אָנווייזן אויף זיין מייס־טער אָדער וואו עס איז אויסגעאַרבעט געוואָרן, ווי דאָס איז געווען איינגעפירט ביי די מעבל־מייסטער פון אַנדערע לענדער. מיטן אויסנאָם פון די האָלנטווער־קער פון מיסיאָנעס, ווייס מען גאָר ווייניק אָדער גאָר נישט וועגן די מענטשן, וועלכע האָבן זיי אויסגעאַרבעט; פונדעסטוועגן ווייזט זיך אויס, אַז די ערשטע טישלער,

וועלכע זיינען געקומען אין די לענדער פונעם לאַ־פלאַטאַ־טייך, זיינען געקומען מיט דער עקספעדיציע פון דאָן פעדראָ דע מענדאָסאַ.

ס׳איז אַ שאָד וואָס אַ גרויסער טייל פונעם מעבל פון יענער צייט איז צעשטערט געוואָרן אָדער פאַרשוואונדן, ווי דאָס באַווייזט דאָס, וואָס איז פאַרגעקומען ביי אונדז, וואו אַ סך מעבל־חפצים, וועלכע האָבן באַלאַנגט צו די וויכטיקסטע פאַמיליעס פון מאַר דעל פלאַטאַ אין פאַר־גאַנגענעם יאָרהונדערט, און צו אַ סך פאַרשידענע עפּנט־לעכע אינסטיטוציעס, האָבן פאַרענדיקט זייער עקזיס־טענץ אין די פלאַמען ביי די עפּנטלעכע פאָלקס־פאַרווויי־לונגען, סיי ווי אַ געשאַנק, ווי אַ זאַך, וואָס טויג שוין און נוצט שוין צו גאָרנישט, אָדער פאַרקויפט געוואָרן צו די אַלטוואַרג־הענדלער.

חוץ די שפּאַניש קוואָלן, וועלכע דינט אונדז ווי אַן אינספּיראַציע פאַר דער קינסטלערישער קאָנצעפּציע וועגן די לאַ־פלאַטאַ־לענדער, דאַרפן מיר דערמאָ־נען, אַז פיל פון די ערשטע בעלי־מלאכות, וועלכע האָבן אויסגעאַרבעט מעבל אין אָט־דער געגנט, זיינען געווען פאָרטוגעזער. די מאָדע אין די הויפּטשטאָטישע היימען האָט נישט געהאַט די נערוועזע פאַרשידנאַרטיקייט, וואָס זי האָט היינט; איר אַנטוויקלונג איז געווען אַ פאַמעלע־כע, אָבער נישט געקוקט אויף דעם איז אין יענעם פע־ריאָד געווען אַ היפּשע פאַרשידנאַרטיקייט, וועלכע קאָנען ממשותדיק דעפּינירט ווערן אַזוי: דער באַראָק־סטיל — דער פּרימיטיווער פאָרטוגעזישער איינפלוס (קאָלאָניע סאַקראַמענטאָ), דער אימפּעריאַלער, דער פעדעראַלער נ. אַמעריקאַנער אָדער „דאַנקאַן־פייף", דער פאָרטוגעזיש־בראַזיליאַנישער סטיל, דער וויקטאָריאַנישער פון ענג־לאַנד, דער איזאַבעלינישער און לסוף, דער רענעסאַנטיס־טישער. איינער פון די צום שטאַרקסטן פאַרשפּרייטע סטיל־נוסחאות איז דער פאָרטוגעזיש־בראַזיליאַנישער, הגם דאָס מעבל, וואָס איז דאָ אויסגעאַרבעט געוואָרן, האָט זיך אין משך פון אַ לאַנגער צייט געהאַלטן ביי די־אַלגעמיינע ליניעס.

שפּאַניע און פאָרטוגאַל זיינען בכלל, געווען די עיקרדי־קע יסודות פון דער ריאָ־דע־לאַ־פלאַטער מעבלקונסט, וועלכע אפילו דער דאָזיקער אַזוי שפּעדיקער שורש איז בשום אופן נישט געווען אימשטאַנד צו שאַפן ענדגילטיק דעם אויטענטיש־נאַציאָנאַלן סטיל.

א סאַלאָן פון פאַלאַץ „דאָס אַנואָם", אין וואַלענסיע.

דער מאָדערנער מענטש

פון א. ב. מאַלינאָוו

די אינדוסטריאַלן פונעם מעבל־פאַך און פון די קרו־בישע צווייגן זיינע זיינען זיכער באַקאַנט מיט די ענדע־רונגען, וועלכע קומען פון צייט צו צייט פאָר אינעם סטיל פונעם מעבל, וועלכעס זיי אַרבעטן אויס.

פון וואַנען קומען די דאָזיקע ענדערונגען? ווער אַריע־טירט און עצהט די פאַרשידענע אינדוסטריעס צו בייטן דעם אויסזען פון זייערע מאָדעלן? זיינען דאָס די, וועלכע אַרבעטן־אויס די מאָדעלן, אָדער צי זיינען דאָס גאָר די קאָנסומענטן?

מיר מיינען, אַז דאָס איז אַ פענאָמען, וועלכער חזרט זיך איבער אין דער געשיכטע פון דער מעבל־אינדוסטריע, פונקט ווי דאָס פאַסירט מיט דער מאָדע אין דער באַקלייד־אינדוסטריע אָדער אין דעם מין באַצירונגען, מיט וועלכע עס באַהענגען און באַלייגן זיך די פרויען פון צייט צו צייט. מיר האַלטן נישט, אַז די ענדערונגען אינעם סטיל פונעם מעבל קומען בלויז און אויסשליסלעך פון דער ענ־דערונג אין די צייטן, מחמת היינט צו טאָג באַזירן זיך כמעט אַלע קאָנסטרוקציעס אין זייער אויסערלעכן אויסזען אויף מאָדערנע סטילן, בעת זייערע אינעווייי־ניקסטע דעקאָראַציעס און דאָס מעבל פאָר זייער צירונג און וועדטזאַכן — אויף אַלטפאַרצייטישע סטילן.

מיט דרייסיק יאָר צוריק האָט מען אויסגעאַרבעט אין לאַנד מאָדערן מעבל, בעסער געזאָגט — פוטוריסטיש מעבל, שטאַרק באַלייגט מיט באַפוצונגען, און זיי האָבן געהאָט גלייכליניקע פאָרמען; דאָס זיינען געווען די ערש־טע אָנהייבן פון אָט־דעם סטיל, נאָכדעם ווי מ׳האָט ביס־לעכווייז אָפגעוואָרפן אַן אַ זייט דאָס מעבל פון מין „קע־ניגן אַנאַ", אָדער „טשיפענדאַלע". מ׳האָט דעמאָלט גע־קאָנט זען אַרבעטן פון אַלערליי פאָרמעס און קאָטע־גאָריעס און זיין פלאַנירונג האָט מען געקאָנט באַ־מערקן אַלע אופנים און אַלערליי גוסטן און געשמאַקן. יעדער מין פון אָט־דעם מעבל איז געווען אָננעמבאַר און גאַנגבאַר, אַבי ער האָט נאָר געהאַט אַ סך גלייכליניקע קאָנטן. אָט דערפון איז עס אַרויסגעקומען דער מאָדערנער סטיל.

דער גוסט איז אויסגעאיידלט געוואָרן. פון פראַנקרייך, פון אונגאַרן, דייטשלאַנד און טיילווייז אויך פון די פאַר־אייניקטע שטאַטן, זיינען צו אונדז אָנגעקומען קאָטע־לאָגן, אין וועלכע אמתע אַרטיסטן האָבן געצייכנט און אויסגעאַרבעט נייע פאָרמען און נייע מינים און טיפּן פאָרן אויסזען פונעם מעבל, איינשליסלעך פאָר שטולן און זייער טאַפיצירונג. די פריערדיקע מאָדעלן פונעם רע־נעסאַנס, פראָוונסאַל, קאָלאָניאַל, לואי 15, באַראָק אאַז״ו זיינען כסדר אַלץ מער סטיליזירט און געענדערט געוואָרן אין הסכם מיט די נייע קאָנסטרוקציעס פון בני־נים. דאָ זיינען געווען פירמעס, וועלכע האָבן אויסגעאַר־בעט אויסשליסלעכע מאָדעלן פאָר אַלערליי סטילן אָ חודש נאָכדעם ווי זיי זיינען געוויזן געוואָרן אויף די פאַ־ריזער אויסשטעלונגען.

בהסכם דערמיט ווי די נייע מאָדעלן האָבן געפונען חן אין די אויגן פונעם קאָנסומענט, זיינען דורך די פאָדערונ־גען פונעם קויפער געביטן און אָפגערוקט געוואָרן אָן אַ זייט די אַלטע סטיליזירטע מאָדעלן, די קורצפאָרמיקע און לענגעכדיקע, אָן שניצערייַ און אָן באַריאַרעליוון, אויסגעאַרבעט גענצלעך לויט דעם נייעם אופן פון דער עפאָכע, מיט ספּעציעלע ברעטלעך פאָר דער האַרמאָניע, באַלייגטע פון אויבן מיט פאַרשידענע מינים פייענס האָלץ, צווישן וועלכע ס׳האָבן פאַרנומען דעם וויכטיקסטן פּלאַץ די מינים טוזשאַ, יאָדלע, פרעסנאָ, ווייסער און גרויער ראבלע, דער סיטראָניער, די וואָרצלען פונעם ניסנבוים און אַ סך אַנדערע מינים און אַנדערע קוואַלי־טעטן, וועלכע מ׳פלעגט אימפאָרטירן פון אַלע וועלט־טיילן.

קיינער האָט נישט געזוכט קיין מאָדערנע מאָדעלן; אַלע האָבן געזוכט דעם ריינעם סטיל אָן ענדערונגען און אָן קוועלקלענדיקע פליטערלעך. די שניצער און סקולפ־טאָרן, וועלכע האָבן אין משך פון 15 יאָר געמוזט בייטן זייערע פאַכן, וועו ס׳איז געווען אין דער מאָדע דאָס אינ־גאַנצן גלאַטע מעבל, האָבן זיך מיט התמדה און ענטוז־יאַזם אומגעקערט צו זייער פריערדיקער אַרבעט. די אַר־בעטער גופא האָבן געמוזט אָנהייבן בייטן זייער אַר־בעטס־אופן און אפילו געווען אַזעלכע, וועלכע האָבן ע־מוזט לערנען באַנייס דאָס פאַך, מחמת זיי זיינען געווען געוואוינט צונויפצושטעלן פשוטע און גלייכליניקע מא־דעלן.

לכתחילה האָבן די אינדוסטריאַלן אָנגעהויבן אויסצו־אַרבעטן מעבל לויטן פראַנצויזישן סטיל, מיט גאָר ווייניק שניצערייַ און פאַרענדיקט מיט געשטרייפטן מאַהאַגאַן (קאַאַבא) מיט אַ נאַטירלעכן קאָליר. נאָכדעם האָבן זיי אָנגעהויבן איינפירן ענדערונגען דורך שניצן און סקולפ־טורירן זיינע געזימסן, אונטערשטע לייסטלעך און קאָנטן. היינט צו טאָג איז דער פראַנצויזישער סטיל שוין כמעט פאַרשוואונדן פונעם מארק און זיין פּלאַץ האָט פאַרנו־מען דאָס מעבל פונעם ערנסטער־אויסזעענדיקן מין, באַ־צירט מיט שניצעריייען, געקאַרבטע לייסטלעך און גע־זימסן. דער מאַהאַגאַן־קאָליר איז פאַרביטן געוואָרן אויפן

ניסנהאָלץ־קאָליר אָדער אויף „אימבוזשיאַ", מיט רעמ־
לעך פון ניסנהאָלץ.

עס האָט אויך אָנגעהויבן ווערן מאָדערן דער ענגלישער סטיל, מיט גלייכע לינייעס און געזימסן פּערפּילמעסיקע לייסטן אונטן, אויף די געטאָקטע פּיס און אונטערן גע־זימס. עס ווערט פאַרענדיקט מיט אַ טונקעלן ווייַנשלקאָ־לער. אנשטאָט אַ קרעדענץ, ווי ביים פראַנצויזישן טיפּ, ווערט עס פאַרענדיקט מיט אַ „טוואָלעט" פון דריי צענ־טראָלע און לאַנגע קעסטלעך, לאַנגע געטאָקטע פיס מיט שטייפע אָדער אַראָפהענגענדיקע הענטלעך.

מיר שטעלן נישט אין ספק, אַז דער סטיל, וועלכער איז איצט אין דער מאָדע, ווערט אויך געענדערט ווערן לויט דעם ווי ס׳וועלן צו אונדז אָנקומען פון די אייראָ־פּעאישע און אַמעריקאַנישע לענדער נייע סוגעסטיעס. די מאָדע ביים מעבל און דעקאָראַציעס אימפּאָנירט זיך פּאַ־מעלעך, אָבער נאָכדעם איז שוועך זי אַרויסצושטויסן פון דער סביבה.

א ווינקל פון א זאל אין פּאַלאַץ „פּאָסא דע פּעפּיניאָס".

ליטעראַטור
און פּובליציסטיק

אינהאַלט פון דער אַפּטיילונג:

סימאָן רובינס / יידישע שרייבער און יידישע אינדוסטריאַלן — — — — 87

ג. סאַפּאָזשניקאָוו / יונה ראָזענפעלד — אַנאַליז פון זיין לעבן און שאַפן — — 89

א. סוצקעווער / לידער — 99

ברוך האַגער / דעם נזירס טויט — — — — — — — — — — — — — — — — 100

ישראל אַשענדאָרף / דער מלך דוד (דראַמע) — — — — — — — — — — — 107

ח. רויזענבלאַט / אַ באַלאַדע וועגן אַ קאַרשנבוים — — — — — — — — — 110

פּ. קאַץ / אַלבערטאָ גערשונאָוו — דער אַפּאָלאָגעטיקער פון ייד און אַרגענטינער — — — — — — — — — — — — — — — — — — 111

אַלבערטאָ גערשונאָוו / דער טויט פון רבי אברהם — — — — — — — — — 117

ב. י. ביאַלאָסטאָצקי / קליינע לידער — — — — — — — — — — — — — 119

אברהם נאָלאָמב / אוים-יידישונג — — — — — — — — — — — — — — 121

לייזער אייכענראַנד / באַלאַדע — — — — — — — — — — — — — — — 131

שלמה סיימאָן / משהם געבורט (היסטאָרישע נאָוועלע) — — — — — — — — 133

משה קנאַפּחיים / מאָטיוון פון יידישן חורבן אין דער מאַדערנער פּוילישער פּאָעזיע — 142

א. ל. שוסהיים / די וועגן פון אורי קאָוונער — — — — — — — — — — — 145

י. אָקרוטני / דער לערער אייזיק זשעלעזע (דערציילונג) — — — — — — — 153

אברהם זאַק / לירישע פערזן — — — — — — — — — — — — — — — — 163

מ. יו. לערמאַנטאָוו / דער מלאך — — — — — — — — — — — — — — — 164

מ. שענדעריי / וואָס מיינט מאַדערנע יידישקייט? — — — — — — — — — 165

משה עטינגער / לידער — — — — — — — — — — — — — — — — — — 170

שמחה סנה / זלמן און דער דעמב (דערציילונג) — — — — — — — — — — 171

יוסף מענדעלסאָן / גערעכטיק איז טופּא אין זיין שטראָף — — — — — — 175

ה. לייוויק / דער פּאַרריגלטער וואַלד (ליד) — — — — — — — — — — 180

יצחק יאַנאַסאָוויטש / די כעלעמער מעשה — — — — — — — — — — — 181

מאַשע שטוקער פּאַיוק / ברוך ה' יום־יום — — — — — — — — — — — 186

ז. וואַסערצוג / היימען און מאָטאָרן — — — — — — — — — — — — — 187

נפתלי גראָס / לידער — — — — — — — — — — — — — — — — — — 189

פּאַליק לערנער / דער „נעסטער" — — — — — — — — — — — — — — 191

חיים גראַדע / די וועלט (ליד) — — — — — — — — — — — — — — — — 198
ל. חיין / וואַסער (דערציילונג) — — — — — — — — — — — — — — — — 199
ב. דעמבלין / א טאַטנס האַרץ (דערציילונג) — — — — — — — — — — — — 209
ב. לעווין / 300 יאָריקער יובל פון יידישן ישוב אין צפון־אַמעריקע — — — — 213
מאַנועל גאַלוועז / די בירגער פון פּאזשאסטא — — — — — — — — — — — 216
נאַחאָן מיזשעריצקי / זיידל דער נאַראַדיטשער (דערציילונג) — — — — — — 219
אברהם אייזענבערג / נעפּלען איבער דעם ריאַטשועלאַ — — — — — — — — 225
משה כ"ץ / דער ווינט האָט זיך פּאַרשפּעטיקט — — — — — — — — — — — 239
י. פּאַלאַטיצקי / א מעשה מיט א טאַבורעטקע און א לאַנדשאַפט (הומאָרעסקע) 241
* * * / אָפּרופן וועגן „יאָרבוך 1952" — — — — — — — — — — — — — — 243
* * * / א מסיבה מיט יידישע שרייבער — — — — — — — — — — — — — — — 248
ג. ס. / ביבליאָגראַפיע — 251

יידישע שרייבער און יידישע אינדוסטריאַלן

מיר הייסן הײַנט „אינדוסטריאַלן" — און אײַניקע פון אונדז זײַנען גרויסע אינדוסטריאַלן — אָבער עס לעבט נאָך אינעם יידישן מעבל-פאַבריקאַנט פון בוענאָס-אײַרעס דער גייסט פונעם יידישן באַלמלאָכעכץ פון דער אַלטער הײַם; און אָט מיט דעם גייסט, און מיט דער קולטור-טראַדיציע, וועלכע דער גרעסטער טייל פון אונדז האָט מיטגעבראַכט פון יענער זײַט ים, האָבן מיר אויף דער אַרגענטינער ערד אויפגעשטעלט נישט נאָר הונדערטער פאַבריקן, נאָר אויך אויפגעבויט אומצייליקע יידישע אינסטיטוציעס, און צווישן זיי אויך דעם פאַריין פון די האַלין-און אייזן-אינדוסטריאַלן, דעם זשורנאַל, און אָט די יאָרביכער וועלכע ער גיט אַרויס.

דער שעפערישער גייסט פון דעם יידישן פאָלקס - מענטש האָט באַפרוכפערט אַלע געביטן, וועלכע ער האָט אויפגעאָקערט מיט זײַן אַרבעט, און וואו נאָר ער האָט צוגעליגט זײַן האַנט איז אויפגעגאַנגען אַ פּראָדוקטיוו און אַ יידיש לעבן.

די יידישע אינטעליגענץ, וועלכע נעמט אָנטייל אינעם נאַציאָנאַלן לעבן, און האָט אַ פּאָזיטיוו באַציאונג און אַ פּאַרשטענדעניש פאַר אַלע מאַניפעסטאַציעס פון דער יידישער פּאָלקס-שאַפונג, האָט מיט פּולער סימפּאַטיע זיך באַצויגן צו אונדזער אָרגאַניזאַציע און האָט אונדז סטימולירט און באַגלייט אין דער נאָבעלער און וויכטיקער אַרבעט.

די דרייצן יאָרביכער, וועלכע דער פאַריין האָט אַרויסגעגעבן אין פאַרלויף פון זײַן עקזיסטענץ, באַטראַכטן מיר דעריבער נישט נאָר וויַ אַן אויפטו פון פאַריין, נאָר אויך וויַ אַ בייטראָג פון דער צאָלרייכער יידישער שרייבער-משפּחה, וואָס האָט זיך פאַריניקט מיט אונדז אויף דער טריבונע פון יידישן וואָרט, און וואָס האָט געשטאַרקט אונדזער ווילן אין דער שטרעבונג צו זיכערן דעם קיום פון דער אוים-גאָבע.

מיר שאַצן אַפּ אין דער פּולער מאָס דעם אויפטו פון רעדאַקטאָר פון די יאָרביכער, אָבער גלייכצייטיק דריקן מיר אוים אונדזער האַרציקסטע אנערקענונג די אַלע יידישע שרייבער פון אויסלאַנד און אינלאַנד, וועלכע האָבן אונדז באַערט מיטן כבוד צו האָבן זייערע נעמען אינעם צעטל פון אונדזערע מיטאַרבעטער.

די אַלע נעמען, וועלכע פאַרקערפערן מיט זיך דעם יידישן שעפערישן גייסט, און וועלכע זײַנען גוט באַקאַנט דעם יידישן לייענער, זײַנען אונדז טאַפּלט טייער און ליב אויף די בלעטער פון דער באַשיידענער עמק-אויסגאָבע, וואו אַנגעזעענע פאָרשטייער פון דער יידישער ליטעראַטור פיגורירן צוזאַמען מיט פּשוטע פאָלקס-מענטשן.

מיט דרייצן יאָר צוריק האָט אונדזער זשורנאַל אָנגעהויבן ווי אַ ריין פּראָפעסיאָנעלע אויסגאָבע, אָבער די וואַרעמע און האַרציקע באַציאונג פון די יידישע שרייבער, די באַגייסטערטע אָפּרופן פון דער יידישער וועלט-פּרעסע און די טיפע פאַרשטענדעניש פון דער שעפערישער אינטעליגענץ פאַר אונדזער אויפטו, האָט אונדז געגעבן דעם מוט צו פאַרבריטערן אונדזער האָריזאָנט און דערהייבן „דער האָלין אינדוסטריאַל" צו אַן אַל-געמיינער טריבונע פון יידישער קולטור.

דער יידישער שרייבער און דער יידישער באַלמלאָכע, האָבן זיך פאַריניקט פאַר איין געמיינזאַמען ציל וואָס איז אונדז באַזונדערס ליב און טייער, און גייען צוזאַמען דעם וועג וואָס פירט צו וויטערדיקע דערגרייכונגען פאַר דער יידישער קולטור און פאַרן יידישן לעבן.

זאָל די דאָזיקע סימבאָלישע אייניקייט און צוזאַמענארבעט דינען וויַ אַ סטימולירנדיקע קראַפט אינעם שעפערישן פּראָצעס פון יידישן לעבן, וואָס ברענגט צום אויסדרוק די ליבע פון פּאָלקס-מענטש צו זיין שפּראַך און קולטור, און די אינטימע פאַרבינדונג פון אונדזער שעפערישער אינטעליגענץ מיט

די ברייטע פאָלקס־שיכטן פון אונדזער ישוב.

די אַלע מיטאַרבעטער וועלכע באַטייליקן זיך אין דעם יאָרבוך און די וואָרעמע אָפּרופן וועלכע מיר באַקומען, פילן אונדז אָן מיט שטאָלץ און גלויבן, אַז מיר גייען אויפן ריכטיקן יידישן וועג, וואָס איז דער זוּעג פון די אַלע וועמען ס׳איז טייער דאָס יידישע וואָרט און די יידישע גייסטיקע שאַפונג.

אין נאָמען פון דער זשורנאַל־קאָמיסיע באַגרים איך האַרציק די אַלע, וואָס האָבן אַזוי פריינדלעך אונדז אַרויסגעהאָלפן אין דער אַרבעט און וואָס האָבן דערמעגלעכט, אַז די יאָרביכער פון די יידישע מעבל־פאַבריקאַנטן אין בוענאָס אייראָס, זאָלן מיט אמתער פרייד און התלהבות אויפגענומען ווערן אין דער גאַנצער יידישער וועלט.

סימאָן רובינס

סעקרעטאַר פון דער זשורנאַל־קאָמיסיע

ג. סאפאזשניקאוו

יונה ראזענפעלד – אנאליז פון זיין לעבן און שאפן

יונה ראזענפעלד
און זיגמונד פרויד

גאו' ווייניקע פון די שעפערישע גייסטער אין דער יידישער ליטעראטור — און אפילו אין דער וועלט־ליטעראטור — האבן אריינגעבליקט אזוי טיף אין די פאר־באגנסטע ווינקלען פון דער מענטשלעכער נשמה, און אנטפלעקט מיט אזא איבערצייגנדיקער קראפט פון קינסטלעריש סימבאלן די פסיכישע קאמפלעקסן פון דער מענטשלעכער נאטור, ווי דאס האט געטאן דער גרויסער מייסטער פון יידישן וואָרט, יונה ראזענפעלד.

כמעט ווי אייניציטיק — אין אנהויב פון אונדזער יאר־הונדערט — און ניט קענענדיק אייגער דעם אנדערן, האט אַ יידישער געלערנטער פון ווין, אַ מעדיקער און וויסנ־שאפטסמאן, אַ פראָפעסאר מיט אַן אלזייטיקער און גרינטלעכער קולטור, אנט־דעקט די דינאמישע פראצעסן פון דער מענטשלעכער פסי־כיק, וועלכע האבן אריינגע־בראכט אַ נייע וועג־דונג אין דער פסיכאלאגיע; און פון דער אנדערער זייט, אַ יונגער־מאן פון קליינשטעטל טשאר־טאריסק, אַן ארבעטער וואס האט נישט געהאט קיין אנדער שול ווי דעם טאקער־וואר־שטאט פון זיין באלעבאס, און קיין אנדער לעבנס־דער־פארונג ווי די יידישע אָרימקייט, האט דורכגעמאכט דעם זעלבן וועג צו די טיפסטע געהיימנישן פון דער מענטשלעכער נאטור, און זי באלויכטן מיט דער שיין פון זיין מערקווירדיקער פסיכישער אינטואיציע.

פרויד אליין גיט אַ באשייד אויף דער דאזיקער רע־טענגיש וועג ער זאגט, אז „די אמתע פארגייער פון פסי־כאנאליז זיינען געווען די גאונים פון אינטואיציע, די פילאזאפן, שרייבער, און דיכטער; די ווייניקע, וועלכע ס׳איז דערלויבט, כמעט ווי אן מי, אינעם געווירבל פון זייערע אייגענע עמאציעס זיך דערגרונטעווען צום טיפסטן אמת און לייכט זיך באוועגן אינעם טונקלען לאַ־בירינט פון דער מענטשלעכער נשמה; דארט וואו מיר, די וויסנשאפטסלייט, דארפן זיך עפענען אַ וועג מיט שווע־רער מי, און אפט מיט פיינלעכן צווייפל טאפן אין דער פינצטער".

יונה ראזענפעלד

מיר נעמען אן מיט אַ באַ־וואַרענישן די דאזיקע פרוידיא־נישע הנחה, וועלכע איז אגב אזוי איבערצייגנדיק שיין פארמולירט, און שטעלן אונ־טער אַ פרעג־צייכן די „לייכט־קייט" פונעם קינסטלערס באוועגונג אינעם נשמה־לאבי־רינט, וועלכע איז אין איר עצם אַ לאנגער און פיינפולער פראָ־צעס, אויב אפילו נישט אי־נעם שאפונגס־אקט גופא — כאטש י. ראזענפעלד האט לאנג געשליפן, איבערגעאר־בעט און אויסגעווייטיקט זיי־נע ווערק — איז עס לפחות אין דער שווערער לעבנס־דער־פארונג, אין די אינעווייניקס־טע קאנפליקטן און קאמפן, וואס האבן פארמירט — און אין פאל פון י. ראזענפעלדן מעגלעך דעפארמירט — די פערזענלעכקייט פון קינסטלער און „געפענט" זיין מוח, בריט אויפגעריסן זיינע חושים, גמאכט וויב־רירנדיק־סענסיטיוו זיין געפיל, און באוואָפנט זיין ראיה מיט אַ שארפן אינערלעכן קוק, וואס האט דערזען ווי עס ריזלט דאס בלוט אין די אדערן, ווי דאס הארץ פולסירט, ווי עס כישופן זייער טרוימען־שפיל די חלומות, און ווי עס ברויזן די אומבאוואוסטזיניקע און פארבארגענע באַ־גערן, וואס באשטימען די מעשים און דעם גורל פון מענטשן.

עס איז פֿאַראַן ביי יונה ראָזענפעלדן אַ קליינע, אָבער מערקווירדיקע דערציילונג, וועלכע איז אַ יחידה במינה אין דער יידישער ליטעראַטור. ס׳איז אַ קליין מייסטער־ווערק, אין וועלכן די מענטשן דערשיינען אויסגעטאָן פון זייערע שלייערן, פּרימיטיוו נאַקעט, און דאָך טיף־מענטש־לעך, מיט אַלע זייערע אינערלעכע שפּירונגען און פֿאַר־באָרגענע אימפּולסן, וועלכע זיי זוכן אַזוי זאָרגעוודיק אויסבאַהאַלטן פון פרעמדע — און אויך פון די אייגענע — אויגן.

אַ מוסטער פון ראָזענפעלדס אַ דערציילונג

„ר׳ דוד" הייסט די דערציילונג. ר׳ דוד לעבט זיך זיינס „אַ פֿאַר זיך" לעבן. די פרעמדקייט און אָפּגערי־סנ־קייט פון זיין הויזגעזינד האָט זיך אָנגעהויבן פון יענער צייט אָן, וועלן די זין זיינע זיינען געוואָרן באַלמעלאָכעס. ס׳איז קעגן זיין באַלעבאַטישן גייסט, עס שטייט אים נישט אָן. דאָקעגן שעמען זיך די קינדער מיט דער פּרא־פּעסיע פון פֿאָטער, וואָס זאָגט קדיש נאָך ט׳יטע און לערנט משניות נאָך פֿאַרשטאָרבענע. און אַזוי איז גע־וואָרן אַ שטענדיקער און אויף אייביק געשלאָסענער רוגז צווישן טאַטן מיט די זין; און דורך דער השפּעה פון די זין איז שוין אויך די מוטער און די שוועסטער, אַן על־טער פֿאַרזעסן מיידל, ברוגז געוואָרן.

הגם די מוטער איז דורכויס אויטן צו באַווייזן פֿאַר די קינדער, — די פֿרנסה־געבער, — אַז זי קער זיך מיטן מאַן גאָרנישט אָן, האָט די טאָכטער אַ חשד, אַז דאָס איז נאָר לפּנים, און אַז די מאַמע מאַכט אים אפילו וויזיטן ביינאַכט, דאָרטן וואו ער שלאָפט באַזונדער...

און באַהערשט דורך אַ פּיינלעכן געפיל פון דערדי־קנ־דיקער איינזאַמקייט און „אַלטמוידישער פֿאַרזעסנקייט", וואָס ווערט צעבלאָזן דורך אַ שטורמישן אומרו פון אומ־באַפּרידיקטע עראָטישע באַגערן, טראָכט זי אין פֿאַרבי־טערונג, אַז אויף איר איז אויסגעפֿאַלן דער ביטערסטער גורל, „די מאַמע ברענגט גאָר קיין קרבן נישט"... וואָס שייך די יינגערע ברידער, וועלכע האָבן צוליב איר נישט חתונה געהאַט, איז זי שטענדיק געווען אַ שטומער עדות פון זייער מאַנסבילישן פריי לעבן. „איז טאָקע איר ערגער פון אַלע"...

און:

„אויף אַן אומפֿאַרשטענדלעכן אופן האָט זיך ביי איר צונויפגעבונדן די ברידערס קומען שפּעט אין דער נאָכט מיטן פֿאָטערס ליגן אויף די וויי־ס־ און ווייך־געבעטע טישן אין דער וועשעריי... עפּעס ווי ער מיט זיין באַהאַלטענער און אין זיך פֿאַרהוילענער מאַנס־בילשקייט וואָלט „זיך" אַנטפּלעקט דורך די זין און דורך זייער קומען שפּעט אין די נעכט".

און ווי זי איז אַזוי געזעסן נאָך דער אַרבעט „מיט אירע פֿאַרנאַכטיקע שטימונגען פון האָפענונגסלאָזער בענק־שאַפט", האָט זיך ר׳ דוד באַוויזן, אַרויסגעשלעפּט אַ באַר־נע פון דער קעשענע פון זיין יידישער קאַפּאָטע, און בגנבה אַריינגעשטופּט די באַרנע רבקהן אין האַנט אַריין.

עס האָט זיך איר אויסגעדוכט, אַז זי איז פּלוצים אַרי־בערגעשפּרונגען צוריק אויף צוואַנציק יאָר, ווען דער פּא־טער פלעגט איר, דער בת־יחידה, זייער אָפט מזכה זיין מיט אַזעלכע מתנות.

נעמען עסן די באַרנע האָט זי גאָרנישט געטראַכט.

„אפשר האָט זי דערפון אָפּגעהאַלטן דאָס, וואָס די באַרנע איז געווען אויסגעוואַרימט אין פאָטערס קע־שענע? זי האָט געפילט אָט די וואַרימקייט... ווען די ברידער האָבן אויסגעפּוצט זיך באַוויזן אַרויסצוגיין האָט זי זיי נאָכגעקוקט אַ שטיק וועג, ווי זיי גייען זיך באַנאַנד, אָט די צוויי ברידער זכרים, וואָס פֿאַר דער גאַנצער וועלט פּרויען קענען זיי זיין זכרים, נאָר פֿאַר איר איינער נישט. און זי האָט געטראַכט וועגן דעם, ווי זי וועט קיינמאָל נישט וויסן, ווי די ברידער פֿאַר־ברענגען זייערע פּרייַ אָוונט־שעהן און זיי וועגן איר וויסן, אַז זי זיצט אָפּ די צייט אין איר אַלטמוידי־שער פֿאַרזעסנקייט, האָט זי אַ פֿאַרדראָס אַרומגע־כאַפּט, אַ פֿאַרדראָס מיט בושה פֿאַרמישט... און ס׳האָט זיך עפּעס אַזוי צו־להכעיסדיק אַ טראַכט גע־טאָן וועגן סוף פון אָט דעם זיצן..."

און ווען זי האָט ווידער וועגן דער באַרנע געטראַכט, איז פֿאַר איר קלאָר געוואָרן איין זאַך, אַז עסן די באַרנע וועט זי שוין נישט. און ס׳איז איר איינגעפֿאַלן אַ געדאַנק אויסצוגראָבן אַ גריבעלע אין גאָרטן און מקבר זיין די באַרנע. און אַזוי האָט זי געטאָן. און נאָכדעם זיך געזעצט „מיט אַ שווערן געמיט, ווי זי וואָלט געקומען פון אַ לוויה פון אַ נאָענטן מענטשן... זי האָט אַ געפיל ווי זי וואָלט דאָרטן, אין דעם גריבעלע, אַ לעבעדיקע זאַך באַ־גראָבן, און ס׳האָט זיך איר געגלוסט ווייענען..."

און אַזוי אַראָפּקוקנדיק פון גאַניקל צו די פֿאַרלעך וואָס האָבן זיך געדרייט הין און צוריק, שטעלט זי זיך אַ פּרא־גע: איז זי קיינמאָל מיט קיינעם אַזוי נישט געגאַנגען? — יאָ, געווויס, געגאַנגען, און באַזונדערס מיט איינעם. אָבער ווי דער איינער האָט אויסגעזען געדענקט זי נישט... דעמאָלט האָט עס ביי איר קיין אָרט נישט פֿאַרנומען... איז פֿאַרוואָס מיט דעם, ווי מיט אַלע אַנדערע יונגעלייט, גאָרנישט געווען? האָט זי אויף דעם אַן ענטפער: „ער האָט צופיל פֿאַרלאַנגט פון איר", האָט זי אים אָפּגע־שטויסן פון זיך; און „טאָקע איבער דער זעלבער סיבה אַרויסגעווואָרפן פון איר געדעכטניש".

און פּלוצים איז אין איר זכרון אַרויסגעשוואומען אַ יינגעלע פון אַ יאָר נײַן צ.ען, וואָס איז צוריק מיט אַריבער צוואַנציק יאָר דערטרונקען געוואָרן אין טייך; בערעלע, דאָכט זיך, האָט ער געהייסן. און ס׳איז איר איינגעפֿאַלן, אַז אָט דער בערעלע איז געווען דער זיווג אירער, און זי וועט שוין קיין אַנדערן קיינמאָל נישט האָבן... און ווי זי

האָט זיך אַזוי געריבלט אין אירע געדאַנקען, האָט זיך פון שטוב געלאָזט הערן אַ קרייזלדיקער אל מלא רחמים, וואָס דער פּאָטער אירער האָט פון וואוילקייט געזונגען „און עס דאַכט זיך איר, אַז דער שטילער אָן־וועלטערדיקער אל מלא רחמים איז פּאַר דער נאָר־וואָס צו קבורה־גערעכנט טער באַרגע, און פּאַר דעם לאַנג־דערטרינקענעם בערג־לע...“

און עס האָט זי אַ צי־געטאָן צום טייך. „זי האָט נישט צוליב וואָס און צו וועמען זיך אומקערן“, האָט זי ביי זיך אַנטשלאָסן געטראַכט.

„און שטורעמדיק האָט זי זיך אַריינגעוואָרפן אין וואַסער אַריין, און ביים ערשטן שלונג וואָסער וואָס זי האָט געגעבן, האָט זי זיך דערמאָנט אין דער באַ־גראָבענער באַרגע, און איז עקשנותדיק געזונקען צום גרונט...“

סימבאָליזם

מיר האָבן זיך לענגער אָפּגעשטעלט אויף דער דאָזי־קער אייגנאַרטיקער דערציילונג, וואָס איז רייך מיט סימ־באָלן, וועלכע דער פּסיכאָאַנאַליז — ווי עס הייסט זיג־מונד פרוידס טעאָריע — באַנוצט אין דער אינטערפּרע־טאַציע פון זיינע פּסיכישע קאָמפּלעקסן, און וואָס איז גלייכצייטיק אויך זייער כאַראַקטעריסטיש פאַר יונה ראָ־זענפעלדס שרייבערישן סטיל, וואָס שילדערט ווי דער אי־נעוויניקסטער אינהאַלט פון מענטשן קומט צום אויס־דרוק אין זיינע אויסערלעכע מאַניפעסטאַציעס, און ווי די אומבאַוואוסטזיניקע עמאָציעס דרינגען אַריין און באַ־הערשן דאָס באַוואוסטזיניקע לעבן.

יונה ראָזענפעלד בויט־אויף אויף אָזאַ מין אופן זיינע קינסטלעריש קאָנסטרוקציעס פון אונטן אַרויף, פון דער באַזע, פון ווינקלשטיין וואָס וואָרצלט אין אומ־באַוואוסטזיין, אין פולן הסכם מיט דער אַנטוויק־לונג פון דער מענטשלעכער נאַטור, וואָס האָט איר יסוד אין די פּרימיטיווע אינסטינקטן, וועלכע ווערן דורך דער דערציאונג געצוימט, קולטיווירט, אויסגעאיידלט און דער־הויבן — סובלימירט, לויט דער פּסיכאָאַנאַליטישער טער־מינאָלאָגיע — און איינגעשפּאַנט צו דינסט פון די קאָ־לעקטיווע אינטערעסן פון דער געזעלשאַפט און אין הסכם מיט אירע עסטעטישע און עטישע פּרינציפּן.

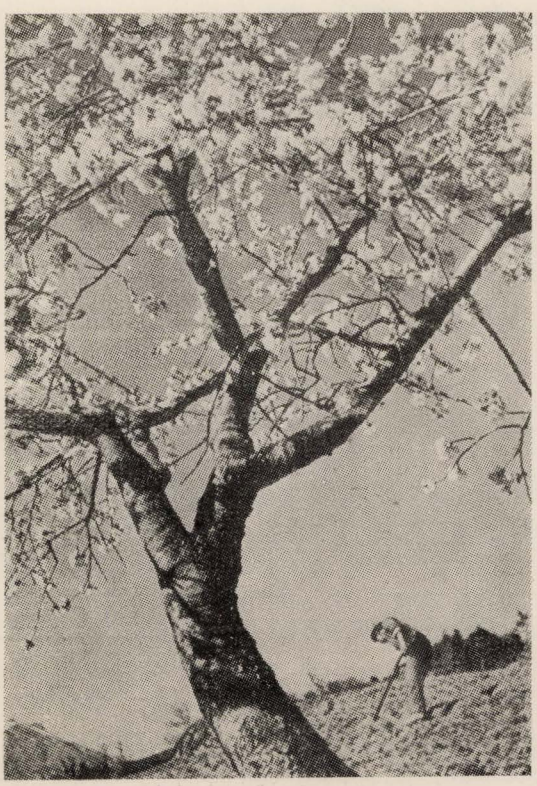
די טיף דראַמאַטישע האַנדלונג פון דער דערציילונג, וואָס שפּילט זיך אָפּ אויף דער אינעווייניקסטער אַרענע פון דער העלדין, אין דער ספערע פון אירע עמאָציעס, אַנטוויקלט זיך מיט אַזאַ איבערציגנדיקער און לאָגישער קאָנסעקווענץ, וואָס מאַכט קלאָר און פאַרשטענדלעך איר לעצטן פאַרצווייפלטן, און אויבנאויפיק, אומקלאָרן און אומלאָגישן שריט.

עטאַפּנווייז אַנטוויקלט זיך די האַנדלונג, אָן וועלטער און כמעט ווי אָן באַוועגונג; ווי אַ שטומער טרויער־מאַרש, וואָס באַגלייט צום אָפּגרונט זיין קרבן; ווי אַ בליץ אָן אַ דונער, וואָס לעכערט דורך דאָס האַרץ פון אַ מענטשן.

דאָס מיידל זיצט אויפן גאַניקל און נעמט שטום אויף מיט אַלע אירע חושים די אויסערלעכע איינדרוקן פון דער אַרומיקער סביבה און די שפּירונגען פון דעם אייגענעם אינגעווייד. די פאַרבייגייענדיקע פאָרלעך פאַר־שאַרפן דעם פיינלעכן געפיל פון איר „אַלטמוידישער אייזנזאַמקייט“ און דער אומבאַפרידיקטער הונגער נאָך ליבע, די נאָגנדיקע בענקשאַפט נאָך מוטערשאַפט, צינדט אָן דאָס בלוט אין די אָדערן. מיט אַ ברענענדיקער שאַרפ־קייט פלאַמען אויף די געדאַנקען, וועלכע האָבן אין גע־האַרכזאַמער קנעכטשאַפט זיך געשטעלט צו דינסט פונעם אָנגעצונדענעם אינסטינקט: „די מוטער ברענגט קיין קרבן נישט... די ברידער פירן אַ פריי מאַנסביליש לעבן... דער פאָטער אַנטפּלעקט „זיך“ דורך די זין און דורך זייער קו־מען שפּעט אין די נעכט... איז איר ערגער פון אַלעמען... און עס האָט זי באַהערשט אַ שטימונג פון האָפענונגסלאָ־זער בענקשאַפט...“

דעם פאָטערס מתנה, די באַרגע, האָט געמאַכט נאָך טיפער און פיינלעכער די שווערע פסיכישע דעפּרעסיע, און האָט דעם אינערלעכן קאָנפליקט געגעבן אַ טראַגישע וועגדונג.

די באַרגע דערשיינט אין דעם פאַל ווי אַ סימבאָל פון טאָטנס „באַהאַלטענער און אין זיך פאַרהוילענער מאַנס־בילישקייט“ און פון איר אייגענעם נישט פאַרווירקלעכטן

עס בליט...

לעבן. זי קען נישט עסן די בארנע, ווייל עס שלאגט פון איר „די וואַרימקייט פון טאטנס לייב". פאר איר באַ־ וואוסטזיין איז עס אַ בארנע, אַ פרוכט צום עסן; פאר איר אומבאַוואוסטזיין איז עס עפעס אַנדערש. אַזוי שפירט זי אין איר אינערלעכן וועזן, אבער זי קען עס זיך נישט מודה זיין. אַזאַ טומאה־געדאַנק וועט אַ יידישע טאכטער צום באַוואוסטזיין נישט דערלאזן, און זי טראַנספּערירט אים אויף די ברידער: „פאר דער גאַנצער וועלט פרויען קענען זיי זיין זכרים — טראכט זי פארביטערט — נאר פאר מיר איינער נישט".

אבער הינטער די ברידער שטייט אין שאטן אויך די געשטאלט פון דעם פאטער.

מיט זיין שארפער פסיכישער אינטואיציע דערזעט דער מחבר די כישוף־שפיל פון יענע עלעמענטן, וועלכע ליגן אין תהום פון אומבאַוואוסטזיין, און ער פירט זיי ארויס אויף דער ארענע פון דער האַנדלונג.

אין מאַמענט פון דראַמאַטישן געראַנגל און האַ־ פענונגסלאַזער פארצווייפלונג, וואס ברעכט און אַנולירט אלע שוץ־מיטלען פון דעם אפּגעשוואכטן, צעווייטיקטן, פארשעמטן און צעטראַטענעם „איך", קריכן ארויס פון זייער באהעלטעניש די פארשטויסענע און פארגעסענע באַגערן און דערהויבן זיך צום אונטערבאַוואוסטזיין; און פון דארט קלאַפן זיי אין די טירן וואס פירן צום באַווס־ זיין פון מענטשן.

אַזוי איז די האַנדלונג מיט דער בארנע, וואס זעט אויס צו זיין אין וויידערשפרוך מיטן שכל־הישר, און אַן באַ־ דייטונג פאר דער עסטעטישער קונסט־קריטיק, באַקומט אַ טיפן זין און אַ לאַגישע פארבינדונג אין שיין פון פסי־ כאַ־אַנאַליז, וואס שיילט אויס געדולדיק דעם פארבאַר־ גענעם קערן, וואס „דערגרונטעוועט" זיך צו די באַהאַל־ טענע באַגערן, צו די אינטימע פאַנטאַזיעס, און נעמט אויף אייניקע דערשיינונגען און מעשים ווי סימבאַלן, וואס דריקן אויס אין אַ פארשטעלטער פארמע די אינ־ סטינקטיווע אימפולסן פון די וויטסטע קינדער־יאַרן, וועלכע ליגן פארטאַיעט אין די קעלערן פון דער נשמה: אינעם אומבאַוואוסטזיין פון מענטשן.

דער אומבאַוואוסטזיניקער דעטערמיניזם

אין שיין פון דער אַנאַליטישער קריטיק איז דער די־ נאַמיזם פון די גייסטיקע פראַצעסן — אַזוי די וועלכע ווערן אויפגענומען מיטן באַוואוסטזיין ווי אויך די וואס שפילן זיך אפ אין די אונטערבאַוואוסטזיניקע שיכטן — אונטערגעוואַרפן געוויסע פעסטגעשטעלטע נאַטירלעכע געזעצן, וועלכע באַשטימען און ריכטן: דעטערמי־ נירן, די מעשים פון מענטשן.

אין ליכט פון אַט דעם אומבאַוואוסטזיניקן דעטערמי־ ניזם, זעען מיר קלארער דעם עמאַציאַנעלן אינהאַלט פון דער העלדין, אירע עיקרדיקע כאַראַקטער־שטריכן, די באַ־ האַלטענע טענדענצן וואס זיינען געקומען צום אויסדרוק אין איר לעבן. אין דער־אַ שיין באַקומט די פראַגע „פאַר־ וואס זי האַט נישט חתונה געהאַט?" אַ גאַנץ קלאָרן ענט־ פער: זי איז געבליבן טיף־אינערלעך און אומבאַוואוסטזי־ ניק צוגעבונדן אַפעקטיוו צו איר פאַטער, און דעריבער נישט באַוויזן איבערצוענטפערן איר ליבע אויף אַנדערע אַביעקטן. דערפאַר האַט זי עס אַזוי עקשנותדיק „אפּגע־ שטויסן" פון זיך יעדן איינעם, וואס האַט פון איר, ווי עס האַט זיך איר געדוכט, „פארלאַנגט צו פיל". אין פסיכאַ־ אַנאַליטישע טערמינען הייסט עס, אַז זי האַט נישט גע־ לייזט איר עדיפּ־קאָמפלעקס און איז געבליבן צוגענאַפּלט צו אירע עלטערן, און דעריבער געהאַט גרויסע שוועריי־ קייטן זיך צו שאַפן אַ נארמאַלע עמאַציאַנעלע פארבינ־ דונג מיט דער אויסערלעכער וועלט.

און ווען דער דורכפאַל אין דער שטרעבונג צו אַ נאָר־ מאַל און פול לעבן איז קלאָר געווארן, איז דער נישט־ אויסגעלאַדענער ליבע־געפיל צוריקגעפאַלן צו זיין לכת־ חילהדיקן אויסגאַנג־פונקט, און נאָך מיט מער קראַפט און בענקשאַפט זיך אַנגעהויבן קלאַמערן אין די ליבע־ אַביעקטן פון אירע קינדער־יאַרן, וועו די בת־יחידה איז אַזוי גליקלעך געווען אין דער צערטלעכער אַטמאָספערע פון אירע עלטערן.

דער פסיכאַאַנאַליז וואַרפט אַזוי ארום אַ בריק צווישן די געשעענישן און העלפט אונדז צו פארשטיין, די אויבנ־ אויפיק אומפארשטענדלעכע, מעשים פון מענטשן. אַזוי אין רעאַלן לעבן ווי אויך אין דער קינסטלערישער ליטע־ ראטור. די באַרנע, דער סימבאָל פון דער אומדערגרייכ־ באַרער, אומגלעכער — און פאַרן באַוואוסטזיין אפּ־ שטויסנדיקער — פאַטערלעכער ליבע, האַט דעריבער נישט געקענט האַבן קיין אַנדער סוף ווי נאָר געבראַכט ווערן צו קבורה. צוזאַמען מיט דעם איז אויך אפּגע־ שטאַרבן איר אייגן וועזן, און עס האַט מער נישט געהאַט קיין זין דאָס וויטערדיקע לעבן.

ס׳איז אַ האַנדלונג אינספּירירט דורך די אונטערבאַ־ וואוסטזיניקע קרעפטן, וואס האַט דעריבער אַ סימבאָלי־ שע באַדייטונג. די מעשים דיקטירטע דורכן באַוואוסטזיין קענען זיין ראַציאַנעל און לאָגיש, די יעניקע אַבער וואס קומען אַלס רעזולטאַט פון די עמאָציעס, וועלכע שפילן זיך אפ אין אומבאַוואוסטזיין זיינען סימפּ־ טאָמאַטיש און סימבאָליש. עס הייסט, אַז די אימפולסיווע באַגערן, וועלכע דער באַוואוסטזיין וואַרפט אפ צוליב זייער אפּשטויסנדיקן און אוממאָראַלישן כאַראַקטער, קע־ נען אַנדערש נישט קומען צום אויסדרוק ווי נאָר פאַר־ שטעלט, אין שלאָף אין דער פאָרעם פון חלומות, און אויך דער וואַך — אין לבוש פון סימפּטאָמען און סימ־ באָלן.

די „גאונים פון דער א־נטואיציע", ווי מיר האַבן אויבן ציטירט פרוידן, דרינגען אַריין אינעם טונקלן לאַבירינט פון דער מענטשלעכער נאַטור; אבער ווי עס האַט געזאָגט,

ערנסט קריס, זײנער אַ טאַלאַנטפולער תלמיד, „קאָפּירן זיי נישט די נאַטור"; און מיר וועלן צוגעבן: זיי טייטשן אויך נישט אויס און אילוסטרירן נישט קיין וויסנשאַפט־לעכע טעאָריעס. נאָכמאַכונג איז נישט קיין קונסט; און אויסטייטשונג, איז אין בעסטן פאַל פרוש, פשט, אויפ־קלערונג, אָבער נישט קיין קינסטלערישע שאַפונג.

די וויסנשאַפט קען יאָ פארברייטערן דעם האָריזאָנט פון קינסטלער, פאָרגרעסערן זײנע מעגלעכקייטן. פונקט ווי דער וויסן פון אַנאַטאָמיע און פערספעקטיוו, גיט מער מעגלעכקייטן דעם מאָלער; אָזוי קען אויך דער פסיכאָ־אַנאַליז עפענען אַ נייע וועלט פון אינספיראַציע פאַרן קינסטלער פון וואָרט, ווי בכלל פאַר אַלע אַנדערע קינסט־לערישע זשאַנרען.

אָבער די אַנטיקער מייסטער, און אויך די שפּעטערישע גרייסטער פון דער רענעסאַנס־עפּאָכע, האָבן נישט געהאַט, לויט אונדזערע היינטיקע באַגריפן, קיין גרינטלעכע וויסנשאַפטלעכע צוגרייטונג, און דאָך האָבן זיי געשאַפן קינסטלערישע ווערק פון אומפאַרגלייכלעכן ווערט. יונה ראָזענפעלד, אַ „גאון פון אינטואיציע", האָט אָן דער הילף פון פסיכאָאַנאַליז, — ווי מיר וועלן עס שפּעטער דער־ווייזן, — טיף אַריינגעבליקט אין דער אומבאַוואוסטזיי־ניקער וועלט פון מענטשן, און דעם סימבאָליזם פון די טענדענצן וועלכע לויערן אין די טונקעלע טיפענישן פון אומבאַוואוסטזיין אַריינגעבראַכט אין דער יידישער ליטע־ראַטור.

„עס איז אַ גרויסער אויפטו פון י. ראָזענפעלדן, זאָגט שמואל ניגער, וואָס ער האָט מיט זיינע אייגענע כוחות, און אויף זיין אייגענעם פאַרוואָקסענעם וועג, דערגאַנגען צו יענע ווינקעלעך אין אונדזער פסיכיק... אין וועלכע מענטשן האָבן פיינט אַריינצוקוקן".

אויב דער קינסטלער מאַכט נישט נאָך די ווירקלעכ־קייט — „קאָפּירט נישט די נאַטור", — שאַפט ער זיין אייגענע ווירקלעכקייט, ער שאַפט אַ רעאַליטעט וואָס איז אַזוי נאַטירלעך ווי יעדע אַנדערע נאַטור־דערשיינונג; וויייל ער קערט נישט אום אין דער זעלבער פאָרמע דעם מאָדעל, וועלכן ער נעמט פון דער אויסערלעכע־ וועלט, נאָר ער קאָכט אין זיך איבער דעם איינדרוק, און פֿ ר אַ־ י ע ק ט י ר ט א י ן ז י י ן ו ע ר ק ד י ו י ז י ע פ ו ן מ א ד ע ל, וועלכע ער האָט זיך געשאַפן אין זיין פאָרשטעלונגס־קראָפט.

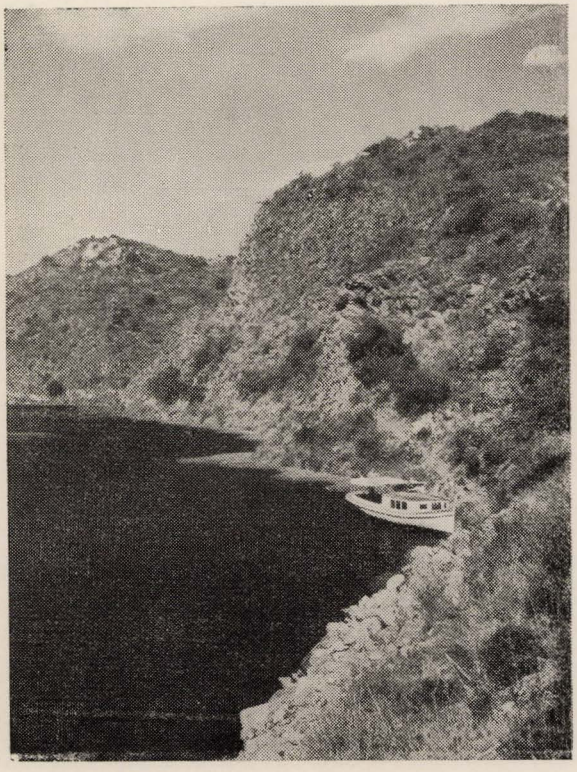
די קינסטלערישע אַרביטע

דאָס קינסטלערישע ווערק איז ווי אַ גייסטיק קינד, וואָס טראָגט אויף זיך דעם חותם פון זיין שעפער, ירשנט זיינע כאַראַקטעריסטישע אייגנשאַפטן, ברענגט צום אויס־דרוק זיינע עמאָציאָנעלע טענדענצן, מאַניפעסטירט זיין וועלט־אַנשויאונג, און באַוועגט זיך אין זיין גייסטיקער אַרביטע ווי אַ פלאַנעטע אין דער אַרביטע פון איר זון, וואָס גיט איר ליכט און לעבן.

ס׳איז אפשר צו געוואָגט און מהלך־וויייט דער פאָר־גלייך, אָבער ס׳איז פאַראַן אַ נאָענטע שייכות מיט דער אַרביטע פון די קאָסמישע קערפערס, די באַוועגונג און די אינערלעכע קאָמפּאָזיציע פון וועלכע איז שטרענג דע־טערמינירט דורך דער ספּעציפישער וואָג, מאָס און נאַטור פון דעם צענטראַלן קערפער, וואָס האָט זיי אין פּראָצעס פון שטורמישן שאָפונגס־אויפברויז פון זיך געשליידערט אין צייט און רוים, וואו זיי פירן אַ זעלבסטשטענדיקע עקזיסטענץ, אָבער אין ענגער קאָנסטעלאַציע־פאַרבינדונג און אָפהענגיקייט פונעם צענטראַלן קערפער, מיטן אָפ־שיין און אין זכות פון וועלכן זיי לעבן.

אויך דער אינערלעכער צוזאַמענשטעל און די דינא־מיק פון קינסטלערישע ווערק זיינען באַשטימט דורך דער נאַטור און כאַראַקטער פון דעם שפּעפערישן גייסט, וואָס האָט זיי זיין רוח־החיים געגעבן. אויך קינסטלערישע ווערק צירקולירן, און אַזוי לאַנג עס דויערט זייער אום־קרייז דורך דורות, לעבט דער נאָמען און גייסט פון זייער שעפער.

וועג עס לעשט זיך אויס אַ זון וועלט צוזאַמען מיט איר אייגנעהילט אין קאַלטן גליווער פון טויט די גאַנצע סיטעם וואָס זי האָט ביים לעבן דערהאַלטן. וועג עס שטאַרבט אַ מייסטער, לעבט ער און ווירקט דורך זיינע ווערק, ווי אַן אומשטערבלעכער מקור פון דער אַרביטע אין וועלכער עס באַוועגן זיך זיינע קינסטלערישע שטערן...

א בילד פון די קאַרדאַא־בערג.

אויף טיפער צו באַנעמען דעם קינסטלעריש תמצית פון יונה ראָזענפעלדס ווערק, מוזן מיר באַטראַכטן זיינע שאַפונגען דורך דער פּריזמע פון זיין לעבנסדערפאַרונג און דורך דעם „געווירבל פון זיינע אייגענע עמאָציעס פון וועלכע ער האָט געשעפט דעם טיפסטן אמת“ און די העכסטע שיינקייט. עס הערשט אַן ענגע קאָנסטעלאַציע־פאַרבינדונג צווישן דער לעבנס־געשיכטע פון דעם מחבר און דעם גורל פון זיינע העלדן. עס פאַרבינדן זיי פיל אומזעבאַרע פעדים און אונטערדישע שטראָמען, און עס ריכטעט זייערע מעשים אַ שטורעם פון פאַרבאָרגענע און אומבאַוואוסטזיניקע פסיכישע קרעפטן.

אין זיין אויטאָביאָגראַפישן ראָמאַן „אייגער אַליין“ דערציילט יונה ראָזענפעלד די געשיכטע פון זיינע יוגנט־יאָרן, וואָס זיינען פאַרבי אין דער שטיקנדיקער אַטמאָס־פערע פון אַ טאָקער־וואַרשטאַט, וואו ער האָט דורכגע־מאַכט זיין לערע. די פיזישע און מאָראַלישע ליידן, וועל־כע ער האָט אויסגעלעבט האָבן אויסגעלאָזט טיפע שפורן אין זיין נשמה, און אויך אין אַ גאָר גרויסער מאָס דעטערמיניזם דעם גרונד־טאָן פון זיין שפעטערדיקער קינסטלערישער שאַפונג. צו צוועלף, דרייצן יאָר איז ער אָנגעקומען ווי אַ לערניינגל צו אַ באַלעבאָס אַ מערדער און צו אַ באַלעבאָסטע, וואָס האָט אים צוגעטיילט דעם ביסן. פיר יאָר האָט ער גליטן הונגער און קעלט, האָט געטון כל עבודת פרך; אָבער פיל ערגער פון פיזישן פיין איז געווען פאַר אים די שפּיכט־דמים, וואָס ס׳האָט אים פאַרשאַפט דעם באַלעבאָס׳ טעכטערל, אַ מיידל אין זיינע יאָרן.

„אויטאָביאָגראַפישער ראָמאַן“, זאָגט דער סובטיטל פון בוך; און ס׳איז אַ ראָמאַן, וואָס נעמט אַרום אַ גאַנצע עפּאָכע, וואָס מאָלט אין געדיכטע רעאַליסטישע פאַרבן די טרויעריקע סאָציאַלע ווירקלעכקייט פון דער יידישער אָרימקייט אין צאַרישן רוסלאַנד אין אָנהויב פון אונדזער יאָרהונדערט. דורך זיינע אייגענע אייבערלעבונגען און גע־פילן, וואָס ווערן קינסטלעריש געשטאַלטיקט מיט דער קראַפט פון אַ ווארט־מייסטער, מיט חוש פאַר אירָאָניע, מיט אַ שטאַרקן סאָציאַלן באַוואוסטזיין, מיט אַן אויג פאַר פסיכאָלאָגישער פאַרטיפונג, שרייט אַרויס יונה ראָ־זענפעלד זיין שאַרפן פּראָטעסט קעגן דעם מוראדיקן אום־רעכט, וואָס האָט געהערשט אין יענע צייטן.

אַן „אומבאַוואוסטזיניקע“ ליבע

אָבער דער דראַמאַטיש־פסיכאָלאָגישער קערן פון דעם דאָזיקן „אויטאָביאָגראַפישן ראָמאַן“, וואָס שפּילט זיך אָפּ אין די פאָר־באָרגענע נשמה־טיפענישן, און צו דער אויבערפלאַך דער־גייט בלויז אַ רמז פון סימבאָלישע צייכנס, ווי בלעזלעך אויפן וואַסער וואָס זאָגן עדות אויף אַ צוזאַמענשטויס אונטער זיין שפּיגל. אַרום דעם קאַמף מיטן מיידל, און מיטן געפיל צו איר, וואָס לאָזט איבער אַ שוועכן חותם אויפן כאַראַקטער פון העלד, באַקומט אַ טיפן פסיכאָלאָ־גישן זין די גאַנצע האַנדלונג.

„...דעם באַלעבאָס׳ טעכטערל האָט צוגעלייגט דאָס נעזל פון איר שוך צו מיין נאָז, און מיר געוויזן, אַז דאָ האָב איך נישט גוט אויסגעוואַשן די פּאָדלאָגע, און אַז דאָרטן האָב איך נישט גוט אויסגעוויישט... איך האָב מאָמענטנווייז געפילט, אַז נישט נאָר דערניד־ריקט זי מיך גייסטיק, נאָר אפילו פיזיש; און איך האָב דאָס געפילט, אַז אַ מין איינשרומפּעניש איז אויף מיר געקומען. ווייל דאָ האָב איך שוין „דערפילט“ דעם אייגענעם יחוס אירן, דעם מיידלשן, וואָס האָט זיך מיר געגעבן אַ טראָג אין נאָז אַריין פון אונטערן קליידל... און דערשנאַפּט אָט דעם „יחוס“ האָב איך ערשט דאָ דערפילט די גאַנצע נישטיקייט מיינע...“

אַזוי האָבן עס אויסגעזען די באַציאונגען צווישן דעם פּאָרל.

פיזיש אַ קנאַפּ־אָנזעעוודיקער און קליינווויקסיקער איז געווען דער יונגער העלד פון „ראָמאַן“, און דער ביטע־רער חוזק פון מיידל האָט נאָך מער פאַרשאַרפט דעם אייגענעסטענעם מינדערוואַרטקייט־געפיל פון די קינדער־יאָרן, אַז ער האָט אָנגעהויבן זיך צו באַטראַכטן מיט צער און פאַרדראָס. אַ רעקל האָט ער געטראָגן פון אַ דערוואַק־סענעם מענטשן, האָט ער זיך אין דעם בגד אין גאַנצן פאַרלאָרן, און מיט אַן אָפּנהאַרציקייט וואָס איז אַזוי כאַ־ראַקטעריסטיש פאַר גרויסע מייסטער, זאָגט ער באַ־טראַכטנדיק זיך אין שפּיגל: „אין לאַנגן רעקל איז מיין קליינקייט נאָך גרעסער געוואָרן, ס׳האָבן פון אונטן אַרויסגעקוקט בלויז שטיקלעך פיסעלעך, און פון אויבן דאָס גערגעלע מיינס, מיטן צעשויבערטן קעפל מיינעם...“

איז נישט אומזיסט וואָס ער האָט נישט איינמאָל גע־טראַכט, אַז „ס׳איז נאָך אַ גליק וואָס איך בין אין דער מויד נישט פאַרליבט“, ווייל וואָס קען נאָך זיין אַ גרע־בלעטער פון בוך און מאַכט דאָרט אַן אַמתן חורבן.

דאָס אָרימע און דערשלאָגענע לערניינגל „פאַרשטייט“, אַז דעם באַלעבאָס טאָכטער איז נישט זיינס גלייכן; און זי טוט אים אָן אַ שיעור רשעות, צאָלט ער איר מיט דער זעלבער מטביע און ענטפערט מיט שנאה אויף שנאה. אָבער אויסער דעם פאַרשטאַנד, וואָס דערווייזט מיט אַן איבערצייגנדיקער קראַפט פון לאָגישע אַרגו־מענטן, אַז דאָס מיידל איז „נישט פאַר אים“; זיינען פאַראַן ערגעץ טיפערע געפילן, וואָס פאַרנעמען נישט די שטימע פון גראָדן שכל — און ער חלומט מיטן מיידל. קומט פאָר אַ שווערער אינערלעכער קאַמף צווישן האָרץ און מוח, אַ געראַנגל וואָס שפּילט זיך אָפּ אין די פאַר־באָרגענע נשמה־טיפענישן, און צו דער אויבערפלאַך דער־גייט בלויז אַ רמז פון סימבאָלישע צייכנס, ווי בלעזלעך אויפן וואַסער וואָס זאָגן עדות אויף אַ צוזאַמענשטויס אונטער זיין שפּיגל. אַרום דעם קאַמף מיטן מיידל, און מיטן געפיל צו איר, וואָס לאָזט איבער אַ שוועכן חותם אויפן כאַראַקטער פון העלד, באַקומט אַ טיפן פסיכאָלאָ־גישן זין די גאַנצע האַנדלונג.

„...דעם באַלעבאָס׳ טעכטערל האָט צוגעלייגט דאָס נעזל פון איר שוך צו מיין נאָז, און מיר געוויזן, אַז דאָ האָב איך נישט גוט אויסגעוואַשן די פּאָדלאָגע, און אַז דאָרטן האָב איך נישט גוט אויסגעוויישט... איך האָב מאָמענטנווייז געפילט, אַז נישט נאָר דערניד־ריקט זי מיך גייסטיק, נאָר אפילו פיזיש; און איך האָב דאָס געפילט, אַז אַ מין איינשרומפּעניש איז אויף מיר געקומען. ווייל דאָ האָב איך שוין „דערפילט“ דעם אייגענעם יחוס אירן, דעם מיידלשן, וואָס האָט זיך מיר געגעבן אַ טראָג אין נאָז אַריין פון אונטערן קליידל... און דערשנאַפּט אָט דעם „יחוס“ האָב איך ערשט דאָ דערפילט די גאַנצע נישטיקייט מיינע...“

אַזוי האָבן עס אויסגעזען די באַציאונגען צווישן דעם פּאָרל.

פיזיש אַ קנאַפּ־אָנזעעוודיקער און קליינווויקסיקער איז געווען דער יונגער העלד פון „ראָמאַן“, און דער ביטע־רער חוזק פון מיידל האָט נאָך מער פאַרשאַרפט דעם אייגענעסטענעם מינדערוואַרטקייט־געפיל פון די קינדער־יאָרן, אַז ער האָט אָנגעהויבן זיך צו באַטראַכטן מיט צער און פאַרדראָס. אַ רעקל האָט ער געטראָגן פון אַ דערוואַק־סענעם מענטשן, האָט ער זיך אין דעם בגד אין גאַנצן פאַרלאָרן, און מיט אַן אָפּנהאַרציקייט וואָס איז אַזוי כאַ־ראַקטעריסטיש פאַר גרויסע מייסטער, זאָגט ער באַ־טראַכטנדיק זיך אין שפּיגל: „אין לאַנגן רעקל איז מיין קליינקייט נאָך גרעסער געוואָרן, ס׳האָבן פון אונטן אַרויסגעקוקט בלויז שטיקלעך פיסעלעך, און פון אויבן דאָס גערגעלע מיינס, מיטן צעשויבערטן קעפל מיינעם...“

איז נישט אומזיסט וואָס ער האָט נישט איינמאָל גע־טראַכט, אַז „ס׳איז נאָך אַ גליק וואָס איך בין אין דער מויד נישט פאַרליבט“, ווייל וואָס קען נאָך זיין אַ גרע־

סערע שטראָף, ווי זיין פאַרליבט אין אַ מיידל און דאַרפן איר נאָכטראָגן אַ קויש אין מאַרק, וואָשן אויף איר באַ־פעל די דילן, אַרויסטראָגן פאָמוניצעס, דרייען פאַר איר פאָטער דעם ראָד פון וואַרשטאָט, עסן ווי אַ הונט ער־געץ אין אַ ווינקל, שלאָפן אין אַ קעמערל ביים בית־הכסא, וואוהין זיי גייען ביינאַכט טאָן זייער באַדערפע־ניש, פונקט ווי ער זאָל נישט זיין קיין מענטשלעך באַ־שעפעניש פאַר וועלכן מען דאַרף חרפה האָבן.

דעפענסיווע מיטלען

דער איך האָט צו זיין דינסט דעם שכל הישר, און אַזוי לאַנג די פערזענלעכקייט איז נישט געבראָכן, גע־פינט ער גענוג שוצמיטלען אויף זיך צו באַוואָרענען קעגן די דראָענדיקע געפאָרן, וואָס שטראָמען אומבאַוואוסט־זיניק אַרויס פונעם האַרצן, און ריידן מיט אַ שטום־שפראַך פון עמאָציעס און געפילן. און אַזוי לאַנג דער איך וועט אויף די ליבע־געפילן זיין הכשר און הסכמה נישט געבן, וועלן זיי צום באַוואוסטזיין נישט גרייכן און דער קרבן וועט „נישט וויסן" צו וועמען זיין האַרץ איז געבונדן.

און פלוצים גיט ער זיך אַ פרעג:

„ווי אַזוי האָט עס מיר גאָר געקענט איינפאַלן זיך צו טרייסטן מיט דעם גליק, וואָס איך בין אין דעם מיידל נישט פאַרליבט?"

און ער עקבערט ווייטער די פראָגע:

„דאָס מיינט דאָך, איך האָב געוואוסט, אַז מ׳קען זיך אין איר יאָ פאַרליבן; טאָ ווי אַזוי־זשע האָב איך עס געקענט וויסן נישט זייענדיק פאַרליבט אין איר? בין איך אפשר געווען נישט גלייכגילטיק צו איר, און איך האָב עס אַליין נישט געוואוסט?"

און ער טרייסלט פון זיך אָפ דעם געדאַנק ווי אַ מין בייזע אָנשיקענעש. ניין, ענטפערט ער קאַטעגאָריש, דאָס קען נישט זיין! און אויף צו דערווייזן, אַז דאָס קען נישט זיין, אַנטוויקלט ער אַ שאַרפזיניקע טעאָריע און רעזאָ־נירט מיט איבערצייגנדיקע באַווייזן, אין וועלכע ער לייגט אַריין אַ סך פּיקחות און נאָך מער געפיל, אַז די ליבע איז גאָרנישט אַזוי „בלינד" ווי מען מיינט; פאַר־קערט, זי זעט אָן אויגן אין וועמען מען קען זיך פאַר־ליבן און אין וועמען נישט. אַ סאָלדאַט, זאָגט ער אין איינער פון זיינע דערציילונגען, קען נאָר באַוואונדערן זיין קעניגין, אָבער נישט זיך פאַרליבן אין איר, וויל זיין ליבע האָט נישט די מינדסטע האָפענונג צו געפינען אָן אָפּקלאַנג אין איר האַרצן.

„מיין טיפסטע איבערצייגונג איז, אַז וועגן אַבסאָ־לוטע אומעגלעכקייטן טראָכט מען גאָרנישט. טראָכט ווער וועגן זיך אַרויפדראָפּען אויפן הימל? און במילא קומט שוין אויס, אַז אין יעדער אומעגלעכקייט — אויב נאָר מען טראָכט וועגן איר — איז שוין פאַראַן אַ שטיקל, אַ ברעקל אויסזיכט אויף אַ מעגלעכקייט...

אָבער איך האָב וועגן דער מויד, וועגן וועלכער דאָ רעדט זיך, אפילו וועגן דעם נישט געטראַכט!"

און אָט די דאָזיקע חריפותדיקע אַרגומענטאַציע, וואָס ווערט פאַרטיידיקט מיט אַזוי פיל היץ; און די הנחות גופא, וועלכע זענען אויס אויבנאויפיק צו זיין זייער לאָ־גיש, סאָליד און באַרעכטיקט — הגם צו קונציק און ווי קינסטלעך צוגעטראַכט — רופן אַרויס אַ חשד, אַז אויס־סער דעם באַוואוסטזיניקן מאָטיוו: צו דערווייזן, אַז ער איז אין דעם מיידל נישט גע־וועז פאַרליבט; האָט ער נאָך געהאַט עפעס אַן אומבאַוואוסטזיניקע און באַהאַלטענע כוונה: צו פאַרדעקן אַן אומגענגענהייט, וועלכן ער האָט נישט געוואָלט מודה זיין אפילו זיך אַליין.

דער פאַקט גופא, וואָס יונה ראָזענפעלד קערט זיך אום צו דער דאָזיקער טעמע אויך אין אַנדערע דערציילונגען, און זוכט מיט אותות ומופתים דערווייזן, אַז „די ליבע האָט אויגן", אַז זי קומט נישט דאָרט וואו עס זיינען נישט פאַראַן קיין אויסזיכטן אויף קעגנזייטיקייט, באַ־שטעטיקן אונדזער חשד, אַז ער איז אין דעם מיידל דווקא יאָ גענוען פאַרליבט. אונטערדריקטע אייגדרוקן און עמאָציעס האָבן אַ טבע זיך צו רעפּעטירן, אַרויסקריכן ביי יעדער געלעגנהייט ווי „אַן אַל פון אַ זאַק"; און אויב איינער לייגט אַריין צו פיל אָפּעקטיוויע ענערגיע אין אַן ענין, צו פיל טעמפּע־ראַמענט, איז דער בעסטער סימן, אַז די זאָל האָט פאַר אים אַ דאָפּלטע באַדייטונג, און אַז אונטער דער אויס־סערלעכער שאָלעכץ מוז זיך באַהאַלטן עפעס אַ פאַר־באַרגענער קערן.

אונדזער סברא האָט אַ גאַנץ ממשותדיקן גרונד. מיט דער תמימותדיקער אָפּנהאַרציקייט, וועלכע איז אַזוי כאַ־ראַקטעריסטיש פאַר יונה ראָזענפעלדן בעת ער רעדט וועגן זיך, דערציילט ער, אַז דאָס מיידל מיט איר באָבען זיי־נען אים אָפטמאָל געקומען צו חלום; אַ מאָל באַזונדער און אַ מאָל צוזאַמען, קאָמבינירט אין איין פערזאָן. „איך האָב געוואוסט, אַז די איינע זיינען צוויי, און ס׳האָט מיר פאַרדראָסן אויפן אייניקל, וואָס זי קומט אַ צוגויפגעקנא־טענע מיט דער באָבען"... איין מאָל איז דאָס אייניקל גע־קומען אַליין, זיך געטוליעט צו אים

„און ס׳וועט מיר אַזוי גוט, איך בין ממש גליק־לעך... און אויסגעלאָזט האָט זיך דאָס גליק מיט אַ פאַסקודנעם אומגליק, און איך האָב מיך גלייך אויפ־געכאַפט פון שלאָף".

דער באַשייד פון חלום

דאָס אומגליקלעכע לערניינגל איז, ווי געזאָגט, אויס־געשטאַנען אין שטוב פון זיינע באַלעבאַטים, די שוידער־לעכסטע נגישות; און באַזונדערס האָט אים פאַרפאָלגט, דערנידעריקט און געפייניקט דאָס מיידל. האָט ער אויף

דער וואָר, און על פּי שכל, זי פּיינט געהאַט תכלית שנאה און האָט אויף איר פּאַראַכטונג געענטפערט מיט פּראָטעסט און פּאַרביסענעם צאָרן, אין פּולן הסכם מיט דער לאָגיק פון באַוואוסטזיין. און אין איינקלאַנג מיט דער רעאַקציע פון יעדן נאָרמאַלן מענטשן, וואָס קען די רוט וואָס שמייסט נישט קושן און דעם תליון מיט קיין ליבע נישט צאָלן.

דערפּאַר איז עס דאָס אייניקל געקומען אין חלום „אַן איינגעקנאָטענע" אין דער באבען, וועלכע ער האָט נישט געקאָנט פּאַרטראָגן. ס׳איז אַ סימבאָלישער אויסדרוק פון דער אַמביוואַלענץ, פון דעם דאָפּלטן אַפּעקט ליבע־און־שנאה, וואָס ער האָט געפּילט צום באַלעבאָס טעכטערל. עס הייסט, אַז דער חלום האָט פּלאַסטיש אויסגעדריקט דעם געדאַנק: זי איז נישט בעסער פון דער באָבען... זי וועט זיין ווי די אַלטע מכשפה... זיי זיינען ביידע פון איין טייג געקנאָטן...

אָבער דער אינסטינקט לאָזט זיך פון באַוואוסטזיין נישט פירן, און באַהאַלטן פון פּרעמדע — און אויך פון די אייגענע אויגן — האָט זיין הארץ געלעכצט נאָכן מיידל, און זי איז אים געקומען צו חלום אויך אַן דער באָבעס באַגלייטונג...

אַ פרוי, וועלכע מען האָט ווירקלעך פיינט, אָדער צו וועלכער מען איז בלויז גלייכגילטיק, וועט אין חלום נישט דערוועקן קיין ערנסטישע געפילן.

אין חלום, אַן דעם קאָנטראָל פון די העכערע מאַראַלישע באַגריפן און אַן דעם וואָכן אויג פון שכל־הישר, קומען צום אויסדרוק די אינסטינקטיווע אימפולסן, די תאוות פון מענטשן, וועלכע זוכן אַן אויסלאָדונג. זיי קענען אָבער נישט דערשיינען אין זייער פולער און אָפּשטויסנדיקער נאַקעטקייט, פּאַרשטעלן זיי זיך אין פּאַרשיידענע שלייערן. פּאַרן איינגעשלעפּערטן באַוואוסטזיין דערשיינט דערביבער אַ פּאַנטאָמישע שפּיל פון חלומגעשטאַלטן.

אָבער די חלומות פון אונדזער יונגן העלד האָבן זיך אַנטפּלעקט אויף אַ דירעקטן אופן, און עס בלייבט נישט קיין צווייפל וועגן ליבע־געפיל, וואָס האָט אים שטורמיש באַהערשט. די עמאָציעס, וועלכע האָבן נישט געקענט באַקומען קיין אויסדרוק אויף דער וואָר, האָבן בלויז אין חלום געקענט דערגרייכן זייער פּאַרווירקלעכונג; און אין אָנגעזיכט פון דער וירקלעכקייט וואָס זיי האָבן אַנטפּלעקט, צעפּאַלט זיך ווי אַ קאָרטן־שטיבל דער קונציק־אויפגעבויטער לופטשלאָס, אַז „ליבע האָט אויגן".

יונה ראָזענפעלד האָט זיין „איינער אַליין" געשריבן אין זיינע רייפּע יאָרן, און וואָלט ער זיין באַקענט מיטן פּסיכאָאַנאַליז און מיט פּרוידס טעאָריע וועגן חלומות, וואָלט ער נישט געקענט מיט אַזאַ אַנטשלאָסנקייט פּאַרזיכערן, אַז ער איז געווען גלייכגילטיק צום מיידל, און זיין אויטאָביאָגראָפּיש ווערק וואָלט וואַרשיינלעך אויך באַקומען אַ גאַנץ אַנדער וועגדונג.

אָבער דער יונגער העלד, דער פערצן־אָדער פופצן־יאָריקער בחורל, האָט אוודאי פרוידן נישט געקענט, און עס האָט אים דעריבער גאָרנישט געשטערט אין וואָכן צו־שטאַנד זיך צו טרייסטן מיטן געדאַנק, און זיך איינרייד־ן, אַז ער איז „נישט פאַרליאָפּעט" אין דעם מיידל.

און די דאָזיקע טרייסט האָט געהאָט איר פּסיכישע נויטוועניקייט און איר פולשטענדיק־לאָגישע באַרעכטיקונג. ס׳איז אַ מעכטיקע שוצווערק, וועלכע דער איך האָט געשאַפן און מיט שכלדיקע רעיות דערווייזן שוואַרץ אויף ווייס, אַז מ׳קען זיך נישט פאַרליבן אין איינער וואָס גיט נישט קיין אויסזיכטן צו געפינען אַן אָפּקלאַנג אין איר האַרצן. אָן דעם דאָזיקן דעפּענסיוון באַריער, וואָלט דער אינסטינקטיווער אימפּולס זיך דורכגעריסן צו באַוואוסטזיין און וואָלט דאָרטן געמאַכט אַ שרעקלעכן חורבן. דאָס יינגל וואָלט געמוזט מודה זיין, אַז ער איז האָפענונגסלאָז אַריינגעפאַלן אין דער כישוף־נעץ פון איינער, וואָס שיקט אים מיט ליבע־בריוועלעך צו „אַ פריצל מיט וואָנצעלעך", און וואָס האָט פּאַרן לערנייגל נישט מער ווי חוזק און פּאַראַכטונג.

אַזאַ אויסזיכטלאָזע און אומעגלעכע ליבע, וואָלט געמאַכט נאָך פּיינלעכער זיין עקזיסטענץ, און וואָלט נאָך מער דערנידעריקט און געבראָכן זיין פּערזענלעכקייט.

דער משוגענער בטלן

און אָט דאָס דאָזיקע מאריך־זיין און טייטשן דעם ענין, כדי זיך אַליין אייגצוריידן, אַז ער איז נישט געווען פּאַר־ליבט אין דעם מיידל, דערמאָנט אונדז — ווי אַ וויטע אַנאלאָגיע — אַ צווייטן העלד פון דער יידישער ליטעראַטור, וואָס האָט מיט אַן ענלעכער חריפות און אפילו לומדות, געוואָלט פּאַרשפּרעכן און היילן די וואונד פון זיין האַרצן, וועלכעס איז געוואָרן געפּאָנגען אינעם צאַרט־מוטערלעכן צויבער פון אַן אשת־איש. און דאָס איז נישט קיין אַנדערער ווי דער העלד פון י. ל. פּרצעס דערצייל־ונג „דער משוגענער בטלן". בערל חנהשעס איז אויך געווען „געכאָפּט אין דער מעשה" און האָט מיט פלפּול און לומדישע דריידלעך זיין זינדיקן געפיל צום באַ־וואוסטזיין ניט געוואָלט דערלאָזן.*) זיין צניעותדיקער און פרומער איך, וואָס רעפּרעזענטירט דעם באַוואוסטזינקן טייל פון דער פּערזענלעכקייט, און וועלכער איז דער־צויגן געוואָרן אין דער גאָטספּאָרכטיקער אטמאָספערע פון בית־מדרש, האָט אַזאַ אומריינעם באַגער, וואָס האָט זיך געריסן פון די שערי־טומאה, גאָר אויפן זינען נישט געקענט ברענגען. און דאָס געפּיל איז קיין געדאַנק נישט געוואָרן, כאָטש צווישן די שורות און אינמיטן די חקירות ודרישות, שייכט אַרויס דאָס ליבע געשטאַלט פון זיין טויבעלע און ער

*) „י. ל. פּרץ — דער דיכטער פון נשמות", יאַרבוך 1951, זייט 101.

הייבט אויף אַ מעסער אויף וואָלף סוחר, נישט דערפאַר וואָס ער באַשווינדלט גאָט און לייט, נאָר ווייל ער שלאָגט טויבעלעך...

אָבער עס איז פאַראַן אַ ווערזנטלעכער אונטערשייד אי־נעם גורל פון די צוויי העלדן. די שוואַכע פערזענלעכקייט פון משוגענעם בטלן איז אינגאַנצן געבראָכן געוואָרן אין דעם אומגלייכן קאַמף מיט דער סיטרא־אחרא און מיט די שווערע באַדינגונגען פון לעבן, און ער איז געוואָרן משוגע וויל אַ בטלן איז ער געבוירן געוואָרן; בעת דער יונגער העלד פון „איינער אַליין" האָט מיט אַן ערנסט קאַמפענסירט די בלויזן, וועלכע דאָס שוערע לעבן האָט פאַראורזאַכט אין זיין פסיכישן וועזן, און האָט דעריבער, נישט קוקנדיק אויף אַלע אומגינסטיקע פאַקטאָרן, פעסט זיך איינגעהאַלטן אין זאָטל פון גייסטיקן גלייכגעוויכט, נישט אַריבער די גרענעץ, קיינמאָל נישט פאַרלאָרן די ריכ־טיקע פערספעקטיוו פון זאַכן, און אַזוי אַרום אויפגעהאַלטן גאַנץ און אומבאַרירט זיין גייסטיקן קערן.

די דיאַלעקטישע נאַטור פון די גייסטיקע פראָצעסן, ווי עס האָט זיי באַגרינדעט דער פסיכאָאַנאַליז, זיינען געבויט אויף אַ וואונדערבאַרן געזעץ פון קאָמפענסאַציע; עס הייסט, אַז אויב די שלעכטע ירושה אָדער די אומ־גינסטיקע לעבנס־באַדינגונגען, זיינען מקצר אָדער פאַר־דאַרבן איין טייל פון מענטשלעכן אָרגאַניזם, איז די נאַטור אַליין ממלא און דערגאַנצט אין אַ צווייטן טייל, און אָפט־מאָל אפילו כפל־כפלים.

אַזוי האָט אַ בלינדער אַ פיינערן געהער און אַ טויב־שטומער — אַ שארפערן אויג. און דאָס זעלבע אויך אין די עמאָציאָנעלע ספערן. דער וואָס שליסט אויס פון באַ־וואוסטזיין אַ געפיל און פאַרשטאָפט די אויערן פאַר דער מאָנונג פון אייגענעם האַרצן, מאַכט דורך אַ פסיכישן פראָצעס, וואָס איז ענלעך צום מעכאַניזם פון אַנט־פֿערזענלעכונג — פון אַנטוואָפענען און אויסליי־דיקן די פערזענלעכקייט פון איר עמאָציאָנעל־ערשטישער אַנלאָדונג — און זוכט דעריבער ממלא צו זיין דעם בלויז מיט אַ היפער־אַקטיוויטעט פון די אַלע איבעריקע טיילן פון זיין פסיכישן מהות; ער זוכט צו געווינען מיטן שכל וואָס ער האָט נישט דערפאָבערט מיט די געפילן, און שטרעבט זיך אויסצולעבן וואָס טיפער און פולער מיטן אינטעלעקט ווי אַ קאָמפענסאַציע פאַר די נישט־אויסגע־לעבטע אינסטינקטן.

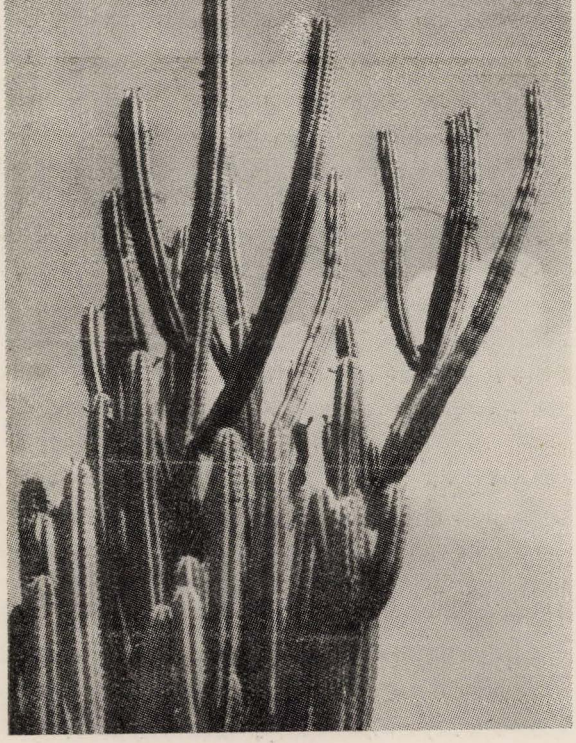
די אַנטפערזענלעכונג אַקטיוורט די גייס־טיקע טעטיקייט; די אינסטינקטיווע און סעק־סועלע ענערגיע ווערט אין דעם דאָזיקן פראָצעס אָפגע־נויגט פון איר נאַטירלעכן וועג און ספעציפישן ציל, און דער ערשטישער ברענשטאָף שטעקט אָן דעם געדאַנק און צעגיסט זיך איבער אַלע צעלן; און די דערגרייכונגען פון אייגענעם שכל, די פאָטענץ פון די גייסטיקע קרעפטן, פאַר־שאַפן אַ פאַרגעניגן און גיבן אַזאַ באַפרידיקונג, וואָס שטילט און זעטיקט די פערזענלעכקייט אין גרעסטן טייל פון אירע באַגערן.

אַ קאָמפענסאַציע אין שכל, פאַר אַ פאַרלוסט אין די געפילן

דער העלד פון „איינער אַליין" איז אַרויס פון זיין שווערן נסיון מיט אַ פאַרגעסערטן שכל, און זיין פיקחות און תפיסה, זיין כאַראַקטעריסטישער שאַרפזין, זיין טיפע אָבסערוואַציע־קראַפט, זיין פאַרשפיצ־טע אויפמערקזאַמקייט, האָבן אין אַ גרויסער מאָס קאָמפענ־סירט, און זיינען געקומען אַלס רעזולטאַט, פון זיינע דורכפאַלן אינעם עמאָציאָנעלן לעבן.

די אינטעלעקטועלע פאָטענץ שעפט אָפטמאָל איר קראַפט אין די קוואַלן פון די אינסטינקטיווע עלעמענטן, און איז דאָס רוב אַ רעזולטאַט פון אַ שוועכן אינערלעכן קאָמף: וואָס האָט זיך אָפגעשפילט אין תהום פון דער מענטשלעכער נשמה און זיך פאַרענדיקט מיט אַ זיג איבער די אינסטינקטיווע באַגערן, וועלכע ווערן טיילווייז סובלי־מירט, איינגעשפאַנט אין דינסט פון די העכערע גייסטיקע און שעפעריש קרעפטן.

„די נקמה פון אַ קינסטלער" באַשטעטיקט די דאָזיקע באַהויפטונג, אַז די מאַכט פון אינטעלעקט און דער באַ־וואוסטזיין פון דער אייגענער גייסטיקער קראַפט, גיבן אַ באַפרידיקונג, וואָס קאָמפענסירט, אין אַ גרויסער מאָס,

קאַרדאָן דע דאָטא — אַ נעוויקס פון די אַרגענטינער צפון־פראָווינצן

די דורכפאַלן אינעם עמאָציאָנעלן לעבן. די דערציילונג אַנטפלעקט אַ רייכע פּאַרשטעלונגס־קראַפט, אַ שטאַרק אַנטוויקלטן אינטעלעקט מיט אַ ברייטער אַסאָציאַציע־מאַכט, וואָס שימערט מיט אַ פילפאַרביקן פייערוועלק פון זייער טרעפלעכן און אָפטמאָל טיף־בייסיקן, שאַרפזיניקן.

„זי" האָט אים איגנאָרירט וועגן ער איז געווען אַרים און אומבאַוואוסט, און אַלס באַרימטער קינסטלער נעמט ער ראַפינירט פון איר נקמה: לאָדט אויס אויף אַזאַ מין אופן די אַנגעזאַמלטע פאַרביטערונג און שעפט מיט דער פולער ברוסט דעם אָטעם פון באַפרידיקונג, אַ קאָמפענסאַציע־גע־פיל, וועלכער צעוואַרימט מיט דער פרייד פון זיג דעם אייז פון מינדערוועדטיקייט, וואָס האָט אים געהאַלטן האַרט־איינגעקאָוועט אין פאַרלויף פון יאָרן. ער געניסט דאָס גליק מיט אַזאַ ווילד־ליידנשאַפטלעכער הנאה, וואָס פילט אָן מיט אַ מין טיפן געוונס זיין גאַנץ וועזן.

ער האָט געקוקט אויף אירע אויסגעלאָשענע אויגן, און אויף די קלייניע בייטעלעך אונטער זיי, און האָט זיך געפּלייסט איר בענקשאַפט פאַרטיפן און וויטיקדיקער מאַכן. זי איז נאָך שיין, זייער שיין, האָט ער געטראַכט. אָבער געזאָגט האָט ער:

„אייער שיינקייט פּעלט נשמה, וואָס האָט געהייסן יוגנט... זי איז אַמאָל געווען באַלויכטן מיט יוגנט־פלאַם... קוקט אויף אַ זאַך ביי דער שיין פון דער זון און קוקט אויף דער זעלבער זאַך נאָכדעם, ווי די זון פאַרגייט, די זאַך איז די זעלבע, אָבער ביי דער שיין פון דער זון האָט עס דאָך געהאַט עפעס אַן אַנדערש־קייט... איר זעט אויס יונג, אפילו מיידליש, אָבער דאָס איז בלויז פאַרמאַרינירטע יוגנט, פאַרמאַרינירטע מיידלשע שיינקייט. אָט דאָס איז דער אונטערשייד פון גייסט ביז קערפער, איך האַלט ערשט אינמיטן רעכטן בליען.. איך בין נאָך פול מיט לעבן, פול מיט ענערגיע, איך גיי נאָך ווייטער, איך קלעטער נאָך הע־כער, און איר וואָס? איר האָט שוין אָפּגעלעבט!"

דער אומקלאָרער געפיל פון דער אומגליקלעכער ליבע אין די יינגלישע יאָרן, און וואַרשיינלעך אויך די פיין־לעכע דערפאַרונג אויף דעם געביט אין די שפּעטערדיקע יאָרן, האָבן איבערגעלאָזן אַ קאַלטע פוסטקייט אין האַרצן, האָט ער אַלע קרעפטן פון דער נשמה קאָנצענטרירט אין דער סופּער־סטרוקטור פון אינטעלעקט, און האָט זיך גע־וואַרימט אין ליכט פון ריינעם שכל.

די טעמע האָט יונה ראָזענפעלד נישט איין מאָל אי־בערגעחזרט. נישט אומזיסט פלעגט ער זאָגן, אַז „מיין אומגליק איז געווען מיין גליק", ווייל זיינע „אומגליקן" זיינען פאַר אים געווען ווי אָפּפרישנדיקע ווינטן, וואָס האָבן צעבלאָזן די זעגלען פון זיין שעפערישער נאַטור, אים אָנגעלאָדן מיט גייסטיקן אומרו, פאַרטיפט זיין אינ־טואיציע און געגעבן פליגלען זיין פאַרשטעלונגס־קראַפט, וואָס האָט אַלץ לייכטער און „ווייטער" געפירט די שיף פון זיין שאָפונגס־גייסט.

אַ פסיכישע אָפּעראַציע

צו דער סעריע פון יונה ראָזענפעלדס אויטאָביאָגראַפי־שע ווערק געהער אויך די גרעסערע דערציילונג „איך". זי דערגאַנצט דעם ראָמאַן „איינער אַליין" און מאַכט דעם איינדרוק ווי דער מחבר זאָל איבער זיך דורכפירן אַ מין אָפּעראַציע. עס זיינען באַוואוסט פאַלן פון אייניקע כי־רורגן, וועלכע האָבן מיט לאָקאַלער אַנעסטעזיע, פאַר־שטייט זיך, דורכגעפירט אָפּעראַציעס איבער זייער אייי־גענעם קערפער. יונה ראָזענפעלד האָט אָפּפערירט זיין פסי־כישן אָרגאַניזם. זיין ביסטורי איז זיין שאַרף־אינערלעך אויג און דער אומדערשראָקענער געדאַנק, וואָס שנייידט אויף ביז בלוט דעם אייגענעם אינגעווייד און פּרואווט דערגיין דעם סוד פון זיין פסיכישן וועזן.

זיגמונד פרוידס תלמידים וויזן אָן מיט שטאָלץ, אַז דער גרינדער פון פסיכאָאַנאַליז איז געווען דער ערשטער און אייניציקער מענטש אויף דער וועלט, וואָס האָט באַ־וויזן זיך אַליין צו פסיכאָאַנאַליזירן. „איינער אַליין", און באַזונדערס „איך", זיינען אויך טיף־מענטשלעכע און הויך־קינסטלערישע דאָקומענטן פון זעלבסט־אַנאַליז, (און וואַרשיינלעך אויך מיט טעראַפּעווטישער ווירקונג פאַרן מחבר), פון אַ דראַנג זיך אַליין צו דערקענען, פון אַן אימפּולסיוון באַגער אויסצולאָדן פון זיך דעם „טרַו־מאַטישן מאַטעריאַל", די האַלב־ און גאַנץ־אומבאַוואוסטע פּיינלעכע איינדרוקן, וועלכע האָבן דאָרט ערגעץ ווי שליים זיך אָפּגעזעצט אויפן דעק פון דער נשמה און ווי שימל באַדעקט זיין געמיט.

פרויד האָט מיט אַן איבעראַשנדיקער אָפּנהאַרציקייט געגעבן אַ באַשרייב פון זיינע אייגענע חלומות, און האָט אויף זיך אַליין דערוויזן, אַז דער אילוזאָרישער האַרמי־דער וואָס קומט צו חלום ביינאַכט, איז נישט מער ווי אַן אויסדרוק פון די פאַרשטויסענע אינסטינקטיווע און עראָטישע באַגערן. אינטערפרעטירנדיק זיינע חלומות „האָט ער באַווויזן, ווי ער האָט געזאָגט, אַרויסצונעמען אויף דער ליכטיקער שיין אייניקע צייכנס אויסגעקריצטע אין די פאַרבאָרגנסטע ווינקלען פון דער מענטשלעכער נשמה".

יונה ראָזענפעלד האָט אין זיינע אויטאָביאָגראַפישע ווערק געגעבן אַ באַשרייב פון זיינע, פאַר אים אַליין, לכתחילה אומפאַרשטענדלעכע און אומבאַוואוסטע האַנד־לונגען. ער האָט נישט בלויז „דערציילט" זיין אייגן לעבן, ווי מען טוט עס געווויינלעך אין אויטאָביאָגראַפיעס; און נישט בלויז געאַרבעט מיטן זכרון — וועלכן ער האָט דאָכט זיך, צום גליק, געהאַט נישט זייער קיין שטאַרקן — און איז דעריבער געגאַנגען אין דער טיף, און האָט דער עיקר געזוכט אַרויסצוברענגען אויף דער „ליכטיקער שיין" און באַנעמען מיטן שכל, (אינטערפרעטירן, לויטן פסיכאָאַנאַליז), די איבערלעבונגען וואָס האָבן איבערגע־

(סוף אויף דער זייט 233)

לידער

אין גאָרטן

א.

בײנאַכט אין גאָרטן האָט זיך עס אַנטפלעקט
און ס׳האָבן צוגעשטימט די בלעטער,
און ס׳האָבן פינקל־זואָרעם און אינזעקט
דערצײלט מיר שפּעטער:
די זון איז ניט פֿאַרגאַנגען, וויל עס גרינען
זוי קליינע זונעלעך ציטרינען.

די קליינע זונעלעך זיי וועגן
די זוניקייט פון זיך אַליין.
די קליינע זונעלעך זיי מעגן
זיך גרויסן: וווי מיר זיינען קליין!

ב.

כ׳בין די פייכטקייט. צו מיין גיסט דעם פייכטן
ציען זיך די גראָזן מער און מער.
אַז די שטערן זאָלן קאָנען לייכטן —
קומען זיי און טרינקען פון מיין טרער.

יעקבס ליטער

אויף אַן עפּל־רויטן דאַך אין קטמון — אַ לייטער
אויסגעבאָרגט פון יעקבס חלום. און אַ ייד פון פּוילן
ווי אַן אַלטער אָדלער אין זיין הימלנעסט פֿאַרהוילן
אויבן יאָמערט. און עס קלעטערט נייגעריק אַ צוויטער.

— זיידע וועמענס טויט באַווײנט איר, ווען אַזוי פיל שטערן
איילן פון די בערג אויף שבת אין ירושלים?

— ס׳גיסן זיך אַליין פון האַרצן ,קינד מיינס, טייכן טרערן
ווען דער כותל איז געפֿאַנגען אין ירושלים.

— זיידע, קאָנען מיר פון לייטער ניט דערזען קיין שמחה?
שטיינער בליען. שלווה בליט. עס בליט ירושלים.

— אַלע טאָג אַנטקעגן כותל דאַוון איך דאָ מנחה
און איך זע: דער כותל בלוטיקט אין ירושלים.

און צוזאַמען מיטן ייד אין הימלנעסט פֿאַרהוילן
שווימען מיינע אויגן איבער גליענדיקע חומות,
צו דער וואַנט פון טרערן, צו דעם כותל פון חלומות,
און דער כותל ציט זיך אַ געפֿאַנגענער ביז פּוילן...

דעם נזירם טויט

לויט „דער טויט פון ברודער אַנטאָניאַ" פון הערמאַן העססע

(Hermann Hesse — "Der Tod Des Bruder Antonio")

אויף אַן אייגענעם אופן געשטאַלטיקט*) פון

ברוך האגער

הערמאַן העססע, דער נאָבל־פרייז טרעגער, איז נישט נאָר איינער פון די גרעסטע מייסטער אין דער וועלט־ליטעראַטור, נאָר ער איז אויך אייַ־נער פון די גרויסע חסידי אומות העולם. ווי אַ ביישפיל קען דינען די באַגריסונג צו טאָמאַס מאַן, ביי דער געלעגנהייט פון זיין 75־יאָריקן גע־בורטס־טאָג, פון וועלכער מיר נעמען אַרויס די פאָלגנדיקע שורות:

„מיר זיינען דערווייל געוואָרן אַל־טע לייט, פון אונדזערע אַמאָליקע פריינט, פאַרבונדענע מיט אונדזערע רעיונות, זיינען די מערסטע שוין אַוועק פון דער וועלט, נאָר עטלעכע זיינען פאַרבליבן ביים לעבן. און איצט זענט איר דערפרייט מיט אייער 75סטן געבוירנטאָג און איך פריי זיך אינאיינעם מיט אייך.

„א דאַנק און אַ לויב פאַר דעם טיפן קוואַל פון ליבע, פון האַרצלעכ־קייט און פון איבערגעגעבנקייט, — אַ חרפה אויף אייערע אַמאָליקע לאַנדסלייט, וואָס האָבן אים נישט דערזען — און וואָס דערפון האָט אויסגעשפראָצט די גרויסע לעבנס־שאַפונג אייערע.

„ א דאַנק אייך פאַר דער טריי־שאַפט, וואָס איר האָט געהאַלטן צו אייער שפראַך, פאַר דער ערנסטקייט און התלהבות צו אייערע שיטות און אידעאַלן, וואָס איך האָף זיי וועלן איבערגעדויערן אונדזערע לעבנס און וועלן זיין דער יסוד פון אַ נייער וועלט־פאָליטישער מאָראַל, פון אמת מענטשלעכע התחייבותן. אט דאָס

*) מיט דער הסכמה פון הערמאַן העססע.

אַלץ וואָס איז נאָך אויף דער מדרגה פון די ערשטע קינדישע פּרואוון און אויף וואָס מיר קוקן אַרויס מיט אַזוי־פיל האָפענונג און אַזויפיל זאָרג.

„פאַרבליבט נאָך לאַנג מיט אונדז, טייערער טאָמאָס מאַן, און זייט באַגריסט, נישט ווי פון אַ שליח פון אַ נאַציע, נאָר פון מיר אַליין, אַן עלנטן, וועמענס אמתדיקע פאָטער־לאַנד ס׳געפינט זיך אַזוי ווי אייערס אין די אָנהויבן פון געבוי".

אין זיין וועגדונג צום גרויסן קינסטלער מיט דער בקשה צו דער־לויבן „געשטאַלטיקן" אין יידיש „דעם נזירס טויט", שרייבט צווישן אַנדערעס ברוך האַגער:

„...ס׳איז דער טויט, דער אייביק נישט צו באַנעמענדיקער פינצטערער סוד (ווי נאָענט האָט זיין פליגל־גע־רויש געפאָכעט איבער מיר יאָרנ־לאַנג, ווי אָפט האָט ער מיר געפינצ־טערט אין פּנים אַריין!) וועמען מיר זיינען גאָר נישט בכוח צו אַנטבלויזן פון דעם נאַכטיקן איינהיל זיינעם.

„איז עס באמת דער סוף? צי גאָר אַן אָנהייב צו אַ באַנייט לעבן?

„אין „אַנטאָניאַ" זאָגט זיך: „פאַ־ראַנען מענטשן וואָס גיבן זיך איבער דעם טויט אין די הענט אַריין אַן נצחון, און ער נעמט זיי ווי אַן אום־געריכט געפינס. און פאַראַנען זיי־נען ווידער אַזעלכע, וואָס ווילן זיך אונטער דעם אָרטן געבאָט זיינעם נישט בייגן און וואָס פאלן ערשט אַוועק, נאָך שוועריע און פאַרביסענע ראַנגלענישן".

„יענע, גלויב איך, ווייל זיי ווילן שוין זיין אויסגעלייזט פון דעם פאַר־בייאיקן, פּטור וועלן פון די פיינען וואָס נעמען זיך דערפון. די אַנדערע אָבער, איז דווקא דאָס פאַרבייאיקע ביז גאָר ליב, גאָר הויך געשאַצט, און זיי גיבן זיך נישט אונטער, הערן נישט אויף זיך ראַנגלען מיטן טויט, אפילו וועלן דאָס לעבן זייערס הענגט שוין אויף אַ האָר. אָבער ביידע פאַר־גייען אין פּחד און אין ספיקות: קומט מען נאָך ערגעץ אַן? איז פאַראַנען אַ דערנאָך?... דער ברודער געגאָרא איז אייגער פון ווייניקע, וואָס האָט צו די פריער דערמאָנטע קיין שייכות נישט. ער האָט קיין שום ספיקות נישט. און כאָטש אַזוי, דאָכט זיך מיר, עפּעס זייער איז ער אַריינגע־טאָן אין דאגות, צו פאַרענטפערן זיי־נע מעשים ביים דין אויף יענער וועלט.

„אָבער איך קען אַן אַנדערן וואָס האָט שוין גאָר קיין דאגה נישט גע־האָט, ער איז געווען ביי זיך זיכער־ביז גאָר, ר׳ נחמן בראצלאווער, איי־נער פון די גרויסע ליכט פונעם חסי־דישן געדאַנק:

„איך האָב זיך דערהויבן אויף אַ מדרגה, וואָס קיין העכערע איז אויף דער וועלט נישטאָ, כדי אָבער זיך צו דערהייבן נאָך העכער, מוז איך זיך אויסטאָן פונעם גוף און פאַרלאָזן די דאָאיקע וועלט".

„אָט־די דאָזיקע, אויסדערווייל־טע הייליקע, זיינען עס, די גרויסע ליכ־טיקע בויער פון שענסטן מענטש־לעכן רעיון!

„און איצט צום עצם ענין: כדי צו געשטאַלטיקן אייער שאָפונג איז אונדזער לשון, האָב איך געמוזט

פאַרשידנס פאראַנדערשן, סיי וואָס ס׳איז שייך די פורעם ווי אויך וואָס ס׳איז שייך דער אידעע. ס׳איז נישט קיין איבערזעצונג, וואָס גיט איבער געטריי וואָרט ביי וואָרט. בשום אופן נישט! וואָרעם יעדער שפראכלבוש האָט זיך זיין אייגענעם שניט. און וואָס ס׳פאַסט פאַר אייניער גאָר פיין, איז פאַר דער אַנדערער צו גרויס אָדער צו קליין.

„די שפראַך, די פיל־קלאנגעוודיקע און קאָלירנרייכסטע כלי, מיט וואָס אַ פאָלק גיט איבער זיין ירושה־דיקן נאַציאָנאַלן שטייגער, זיין אייגענעם חלום, זיינע טיף־פאַרוואָרצלטע רעליגיעז־מיסטישע רעיונות, איז אַ וועלט פאַר זיך, אַן אָפגעגרענעצטע טע פון די אַלע אַנדערע שפראַכלע־כע וועלטן. און פרואווט עמיץ, ביים איבערגיסן איין שפראַך אין דער אַנדערער, געטריי איבערצובייטן וואָרט פאַר וואָרט, זינדיקט ער קעגן אייגענעם ווי אויך קעגן ברודערלעכן לייב. מיין איבערגאָס איז אַ באַשיידענער פרואוו נאַכצוטאָן די אַמאָליקע גרויסע מאָלער, וואָס פלעגן פאַרטיקע געמעלן פון עלטערע מייסטער, מאָלן אויפסנייי, אַנטוענדיק זיי מיט זייערע אייגענע רעיונות און מיט זייערע אייגענע פאַרבן־אידעען.

„און כדי נאָך בולטער מסביר צו זיין מיינע כוונות צו דער דאָזיקער אַרבעט, דערלויב איך מיר צו ברענגען סטעפאַן געאָרגס אַ וואָרט, פונעם פאָרוואָרט, צו זיין איבערדיכטונג: באָדלאירס, „פלעער די מאל״: „מיט מיין באַמיאונג, ווי אַ באַווייז פון מיין יראת הכבוד צום גרויסן דיכטער, בין איך נישט אויסן גענוען צו שאַפן אַן איבערדיכטונג, אַ וואָרט פאַר אַ וואָרט, געטריי, נאָר גענשטאַלטיקן אַ קינסטלעריש שלימותדיקע דייטשע שפראַכטשאַפונג — אין מיין פאַל: אַ יידישע שפראַך־שאַפונג״.

און ווירקלעך איז „דעם נזירס טויט״ אין זיין יידישער ווערסיע, אַ דערגרייכונג פון שפראַך־מייסטער־שאַפט — פון „יידישער שפראַך־שאַפונג״.

די רעד.

הערמאַן העסע

הויך געאַכפערטע פרוי,

אייער באַגער זיך צו דערוויסן וועגן טויט פון אונדזער ברודער, אַנטאַניאָ, און ווי אַזוי ס׳האָבן פאַרצאַנקט די לעצטע שעהן זיינע, האָט צו מיר דערגרייכט און איך וועל זיך פלייסן אייך פון אַלץ צו שרייבן, וואָס איך אַליין האָב בייגעוואוינט און אויך פון דעם וואָס איז דערנאָך צו מיר דערגאַנגען.

איך בין זיכער, אַגב מיר קענען זיך נישט, אַז דער אַפּגעשיידטער איז געווען, פאַר אַ צייט אַמאָל, גאָר אַ נאָענטער אייערער, און דעריבער בעט איך ביי אייך מיך נישט דן צו זיין צום שלעכטן און מיר מוחל זיין, אויב אַ טייל פון מיינע ווערטער וועלן אייך אפשר פאַרקלינגען מיט איבערגענומענקייט. באַהיט גאָט! עס האָט קיין אנקער נישט מיט דעם. ס׳איז בלויז דער ציטער פאַר אייגענע זינד, פאַר אייגענע שוואַכקייטן.

דער ליכטיקער — געהיליקט זיין אַנדענק! — האָט דעם טויט אַנגענומען: דעם ליבן ברודער אונדזערן. און פאַר אַ סך פון אונדז איז ער ווי אַ ברודער.

פאַראַנען מענטשן וואָס גיבן זיך איבער דעם טויט אין די הענט אַריין אָן נצחון, נאָר מיט הכנעה, און ער נעמט זיי צו ווי אַן אומגעריכט גע־פינס. און פאַראַנען זיינען וויידער אַזעלכע, און צוויישן זיי אפילו פרומע און ביז גאָר באַהאַרצטע, וואָס ווילן זיך אונטער דעם האַרטן געבאָט זיינעם נישט בייגן און וואָס פאַלן ערשט אַוועק, נאָך שוועַרע און פאַרביסענע ראַנגלענישן ווי קעגן ערגסטן שונא. צו זיי מוז אונדזער ברודער אַנטאַניאָ צוגערעכנט ווערן.

אך, ווי שרעקלעך און פון מיין געדאַנק נישט אָפּ־צוואויישן, באַשאַטענען מיך טאָג ביי טאָג, אין חלום און אויף דער וואר, די שעהן פון זיין פאַרלעשן זיך: ס׳האָט זיך אויף מיינע אייגענבראַכענע, מיט אַלטקייט אָנגעלאַדענע פלייצעס, נאָך א משא אָנגעלייגט.

און נאָך אַמאָל בעט איך אייך, אַז לייענענדיק די דאָ־זיקע שורות זאָלט איר אייער לייטזעליקייט ניט אַוועק־נייגן פון מיר. וואָרעם, נישט געקוקט אויפן כבוד פון טויטן און נישט וואָס מיין אָפּשיי איז אָן אַ שיעור גרויס צו אים, וועל איך נישט פאַרמינערן מיט איין אות אַלץ צו באַשרייבן וואָס האָט זיך אַנטפלעקט פאַר מיר, איך מוז!

***

ס׳איז געשען אין אַ פאַרטאָג, אַ קאַלטן, פיר חדשים צוריק, אַז אַ שליח פונעם ברודער אַנטאַניאָ — איז אָן אָן אָטעם, אָן אָפּגעיאָגטער, אָנגעלאָפּן אויף מיין שוועל און האָט ווילד אַ געשריי געטאָן: שטיי אויף, פאַרליר קיין רגע נישט, לויף ווי אויף פליערס, אונדזער טייע־רער אַנטאַניאָ, וועט שוין קיין שעהן נישט אָנהאַלטן — ער איז ביי לעצט!

האָב איך אין גרויס פּחד אַ כאַפּ געטאָן מיין שטעקן און מיר האָבן זיך געלאָזט אין גאַנג. און ס׳איז געווען אַ מוראדיק געלויף, אָן אָן אָפּרו, אָן וואָס מיר זאָלן, פאַר גרויס שברי לב, האָבן איבערגע־ביטן אַ וואָרט צווישן זיך, איבער גרי־בער און שטיינער און פאַרווילדענישן. און שעהן און שעהן האָבן מיר — אומרחמנותדיק — געהאַלטן אין אייַן אָנטרייבן די פּיס, אַזש דער שליח איז אַ פאַרמאַטערטער פונעם וועג — אַ האַלבע נאַכט צו מיר און איצט צו־ריק! — אַוועקגעפאַלן און האָט שוין ווייטער נישט געקאָנט דערציען. דאָס אָבער האָט מיך אויך נישט, ווי בלויז אויף מינוטן, אָפּגעשטעלט; און כ׳האָב זיך געמומען אַליין דראָפּען, גיכער ווי ביז איצט און ווי אין די יונגע יאָרן מיינע, צום אַלייניקן און פאַר־לאָזנעם געצעלט פון אַנטאַניאָ, אויפן שפּיץ פון הויכן באַרג.

***

אונדזער ברודער האָב איך געפונען אַ שלאָפנדיקן, מיט זייער אַן אָפּגעהאַקטן, שוואַר ציענדיקן אָטעם, און דאָס פּנים ביי אים פאַרהאַנגען מיט די שלייערן פון טויט. האָב איך זיך שטיל צוגעזעצט אויף זיין בעט, זאַכט געמומען אים ביי דער האַנט, און באַגערט צו וואַכן איבער זיין רו. דער חומר אָבער אַן אַלטער, אָפּגע־נוצטער טשערעפּ און זאַמוטשעט פון ווייטן שוועבן צו־פוסגיין, האָט מיך לאַנג נישט געהאַרכט, און איך בין זיצנדיק לעבן אים אַנטשלאָפן געוואָרן. וויפל ס׳האָט געמומען אַזוי, ווייס איך נישט; נאָר אַז כ׳האָב זיך ווי־דער דערוועקט, איז אַנטאַניאָ געלעגן, אַ שטאַרק אויפ־

געזודערטער, און האָט מיך געגלעט מיט זיינע באַ־
טרויערטע און צעטומלטע אויגן, געצערטלט מיט זיינע
שטייפע, וועקסענע פינגער.

שטאַרק פאַרציטערט און פון אַ ווייטיק פאַרקלעמט
ביים האַרצן, האָט עס מיך אַ טראָג געטאָן אונטער די
פיס און ס׳האָט אַ געווויין, אַ ביטערס, זיך פון מיר גע־
ריסן אויפן קול:

ברודער, טייערער, אַ גליקלעכער ביסטו! אָט האָסטו
עס דערגרייכט. איבערגעקומען ביסטו שוין דעם לאַנגן,
דערנערדיקן וועג און, אַ שפּאַן בלויז ווייט, שטייען אָפּן
פאַר דיר די טויערן פון דער ליכטיקער הימלערישער
גענאָד!

פון צווישן אַנטאָניאָס אויגן־לעדלעך האָט אַ פייערל
שנאהדיק אַ בליק געטאָן, דאָס פנים ביי אים אין טיפע
קאַרבן זיך פאַרגראָבן, און ס׳פעלבלט זיך אַרום זיינע
פאַרבלאָטע ליפּן שפּאָטיש, אַ ביסיק שמייכעלע.

קומט מיר אויפן געדאַנק, אַז ער איז אין חשד אויף
מיר: ער האָט קיין גלויבן נישט אין מיינע רייד און רק
ער האָלט מיך פאַר אַן אָנשטעלער. און גערעכט וואָלט
ער געווען: וואָס פאַר אַ גלויבן זאָל ער עס האָבן אין
מיר, אַז קוים וואָס כ׳האָב באַטרעטן זיין געצעלט, האָב
איך גאָר פאַרגעסן אין וואָס עס גייט? פאַרגעסן, אַז
איצט ציילט זיך אָפּ אַ קליין, פאַרבליבן רעשטל מינוטן
פון אַ גאַנץ מענטשלעך לעבן — און פון דעם נאָענטסטן
חברס לעבן — און האָב גאָרנישט ווי מיך אַליין אין
זינען געהאַט — אַ רו־ווינקל אָפּגעזוכט צו אַנטשלעפּן
זיך.

און טיף געפאַלן האָב איך זיך דערפילט, קליין ביז
גאָרנישט: אַנטאָניאָ, ברודער מיינער, זיי מיר מוחל,
איך בין אין זינד קעגן דיר! זאָג, מיט וואָס קען איך
דיין כבוד איבערבעטן? באַפעל אויף מיר!

רייס אויף די טיר.

האָב איך געטאָן וואָס אָט געהייסן.

און איך שטיי אין אַנגסטן און וואַרט און וואַרט
עפּעס צו דערהערן פון אים, נאָר מער קיין דיבור קומט
פון אים נישט אַרויס; און דאָס שווייגענישׂ ליידיקט
אויס פון מיר די לופט.

וואָסזשע נאָך, וואָסזשע נאָך, האָב איך ווידער געגומען
זיך בעטן ביי אים, איז דיין באַגער?

צענעם דעם דאָך!

און כ׳האָב אויך דאָס געטאָן, און זיך באַלד אַרויפ־
דערלאַנגט און פונאַנדערגעוואָרפן די עטלעכע ברעטלעך,
דעם צודעק פון זיין באַהויז.

און ווי אַ פויגל וואָס מען לאָזט פון קלעם אַרויס, האָט
אַנטאָניאָ מיט פולן אָטעם אַ צאַפּל אויף געטאָן; די וויעס
ביי אים האָבן זיך ווייט צעעפנט און די אויגן, פון אַ
גלאַנץ באַפרישטע, טרינקען דאָרשטיק דאָס אַרייגפלייצנ־
דיקע ליכט; אויף זיינע ליפּן אָבער, פעכלט ווי פריער
דאָס שמייכעלע, מיט שפּאָט און פאַרדראָס.

און ווידער שטיי איך, פון פיין אַ צעשמיסענער אונ
צעחושט ביז גאָר, און קוק אויף דער מאָדנער הנהגה זיי־
נער.

וואָס פאַרחידושט דיך, אַז דעם זעקסטן טאָג שוין האָב
איך דעם הימל נישט געזען? און ער גיט זיך מיט אַ
גבורה אַ זען אויף אין בעט און ס׳שלאָגט אים פון פּנים
אַ פלאָם ווי פון אָנגעצונדן ליכט. ס׳אָר אַ פּחד! און ער
פאַכעט מיט די הענט און ער נעמט ריידן ווי אַמאָל, ווי
פאַר פיל פאַרזאַמלט פאָלק:

איר, זאָגט ער, ביי וועמען אויף די צונגען ס׳גליטשן
זיך אייביק די רייד פון לעבן, פון טויט — וואָס וויסט
איר פון דעם? ווער פון אייך איז דען שוין אַמאָל גע־
שטאַנען אויפן ברעג פון לעבן און האָט דערפילט די
קאַלטע האַנט פון טויט אויף זיך? און פונעם לעבן, וואָס
וויסט איר דען מער? אַז געטריבט זיינען ביי אייך די
אויגן און די אויערן טעמפּ!

אָט דער זונענפאַס, וואָס באַשפּרייט איצט, אין דער
מינוט, מיין געצעלט, באַשענקט מיך מיט אַ סך מער
גליק, אַ סך מער פרייד ווי דיין און אַלעמענס ליבשאפט
צו מיר אין אַלע פאַרגאַנגענע יאָרן.

וועלט, פון וואונדער איבער וואונדער פול, ווי אכזריות־
דיק־פאַרשיכורנדיק זיינען דיינע ימען!

בערג, וואָס אויף די שווינדלענדיקע הייכן האָב איך
זיך צו די אָנסופקייטן אויסגעקוקט, ווי וויט איז דאָס
איצט פון מיר?

און די טייכן, די וויילד־צעשפּרייטע, וואָס האָבן מיך
מיט פרישקייט געקוויקט און מיט אימפּעט אָנגעטרונקען,
ווי זיינען זיי אין דער וויטקייט פאַרלאָפן?

ווי און ווינד צו מיר, אַז ס׳איז שוין אַלץ פאַרבי אונ
ס׳הייבט מיך דער טויט אויף די פליגלען.

דאָס התּפּעלות זיינס הייבט זיך און ער צעטראָגט זיך
העכער אויפן קול:

אומגליקלעכע באַשעפענישן, אָן פרייד, זעט נאָר זעט
אייערע אָרעמע בלינדע לעבנס זיינען דאָס גלייכענישׂ צו
ברודיקע וואַסערלעך, וואָס פאַרציען זיך אין זאַמדן אונ
פאַרטרוקענען דאָרט פאַר דער צייט. צעעפנט דאָך ברייט
די חושים אייערע, שפּאַנט אָן די שפּירעוודיקייט אין
אייך, און איר וועט זיך פאַרטרינקען מיטן שעמעריר פון
זונענגאָלד און פאַרוויגן זיך אויף די זאנפטיקע כוואַליעס
פון ציטערדיקן טאָלגערוש. וועלט, ווי וואונדערלעך פאַר־
טייענדיק איז דיין נאַכטקלייד, אַז ס׳איז פון לבנה־שיין
באַרירט און באַפינקלט מיט שטערנגלי; און ווי פראַכ־
טיק און מיט וויפל פאַרבלענדיקע קאָלירן באַפערלט
זיך דער ים, אַז ס׳דערהייבט זיך די זון צום טאָג־באַניי.

די דאָזיקע וועלטער זיינע האָבן מיר צעשטאָכן דעם
קאָפּ און געמאַכט מיך פאַרציטערן אין אַלע אברים: ער
וועט חלילה פאַרגיין און אפילו גאָטס נאָמען נישט דער־
מאָנען. און כ׳האָב אים אַ לייכטן שטויס געטאָן און מיט
פונאַנדערגעוואָרפענע הענט באַוויזן דעם הימל.

ער אָבער רייסט זיך נישט איבער, גרימיקער האָט זיך בלויז דאָס פּנים ביי אים פֿאַרקרומט, און ער פירט די רייד זיינע ווייטער:

ברודער געגנארא, אויף דיין גאַנג היינט אַהער, איבערן רוקן פון הויכן באַרג, וואָס שפּיגלט זיך אין ים און אויך אין דער לאַנג־געפלאָכטענער אייביק שנייערנער קייט, האָסטו אויך געטרעטן אויפן שטיינערדיקן נאַקעטן גע־שפּרייט מיטן איינציקן, הויכן דעמב. ווי זיס, ווי דער־קווינקנדיק איז צו רוען דאָרט אונטער דעם לופטיק־רונ־דיקן שאָטן, וואָס דאָס ווילד־אַראָפּהענגענדיקע און ריי־באַלעטערטע געצווייג רינגלט זיך דערמיט שטענדיק אַרום.

באַרוישנדיק פֿאַרווייען קילע ווינטעלעך. וואַלקנדלעך, ווי פלאַטערלעך ליכטיקע, יאָגן זיך, און ס׳פּינטלען פון די הייכן די שאַרפּע, פון זון באַפלאַקערטע, באַרג־שפּיצן צום געשלייערטן הימל אַרויף. און דו זיצסט און דו הערסט זיך איין צום געפלאַפל פון ים; און די אויגן דיינע טראָגן זיך ווייט פון דיר, בלאָנדזשען ערגעץ אין די טיפּע, מיט קאָרן און ווייץ באַגילדעטע טאָלן.

וואָר איז דאָס אַלץ, פון וואָס דו דערציילסט. אָפּט שוין האָב איך זיך דאָרט געפונען, אונטערן אייבציקן, הויכן דעמב, מיטן לופטיק־רונדיקן שאָטן, און באַשטוינט און געלויבט די חסדים פון גאָטס וואונדערלעכער וועלט.

אַנטאָניאָ האָט שווער אָפּגעזיפצט:

נו זע זשע, ברודער מיינער, דאָס אַלץ וועלן מיינע אויגן שוין קיין מאָל נישט זען: די בערג, דעם אייבציקן, הייכן דעמב, דעם צעשטורעמטן ים און די טאָלן, די באַ־גילדעטע פון קאָרן און ווייץ.

וואָר, זאָג איך, דאָס וועסטו שוין מער נישט זען, דער־פאַר אָבער דאָס העכסטע, דאָס ליכטיקסטע דערבליקן: די הימלישע, אייביקע פראַכט און זיין מיט מלאכים גלייך.

און די שטאָט, אין וועלכער איך בין אויף דער וועלט געקומען, און דעם טייך, דעם קרישטאָל־לויטערן, וואָס האָט מיך אין די קינדעריאָרן מיט אַזוי פיל פרייד געווייגט, וועל איך דאָס אויך שוין נישט זען?

ניין! וואָרעם ס׳איז דער ווילן פון גאָט אַזוי.

און ער האָט זיך אַ וואָרף געגעבן און אויפגעהויבן אַ קלאָג מיט ווילד צעוישעטן כעס: ווייַ געוואַלד! ווילד איז מיר! יענער טייך און די בלאָקייט פון הימל און אַלץ דאָס שיינע און באַנעמענדיקע אויף דער לעבעדיקער וועלט איז מיר טייערער, אָן אַן ערך טייערער, פון דיר, פון אַלע מענטשן און אפילו פון די מלאכים מיט דער הימ־לישער פראַכט.

אַ פאַרלוירענער איז ער!

און אין שרעק, און פון אַ טיפן צער פאַרכאַפט, האָב איך זיך געוואָרפן פאַר אים אין שטויב און געמומען אייי־שטילן און איינבעטן מיט מיין ליבשאַפט און מיט מיין גאַנצער איבערגעבנקייט צו אים:

אַנטאָניאָ, מיין טייערער, זאָג איך, פון דעם אַלעמען וואָס דו האָסט געוועדט האָב איך גאָרנישט באַנומען. ס׳איז מיר דער מוח צו ענג דערצו. און דאָס געוויש פון די וועלט איז זיך אויך שוין צעשוואומען. זאָל עס ווי די פּוסטקייט פאַרגיין און זיין פאַרגעסן אויף תמיד. דער־מאָן זיך אָבער! כ׳בעט דיך ברחמים, קער אום דיין האַרץ צו אים, דעם אַלמעכטיקן האַר פון דער וועלט, און זאָג מיר אָט די וועלטער נאָך:

פאָטער אין הימל, מיין ליבשאַפט צו דיר איז דאָס גרעסטע, דאָס ליכטיקסטע פאַר מיר, מער פון אַלע שיינ־קייטן און פון דעם פאַרגניגלעכן אויף דער וועלט.

און ער האָט זיך אַ ביסינקעלע צוגענייגט צו מיר, אַ פאַרביטערטער און אין גאַנצן געבראָכן, און צעציילט געשעפּטשעט דאָס נעמלעכע:

גאָט, באַהערשער פון הימל און ערד, מיין ליבשאַפט צו דיר איז מער ווי צו מיין איינציק לעבן, שענק מיר דיין גענאָד.

און אַן אויסגעשעפּטער איז ער צוריק געפאַלן אויף זיין געלעגער און איז געבליבן אָן כוחות.

***

שטיל האָב איך זיך ווידער צוגעזעצט צו אים אין ס׳האָבן זיך, בלוטיקע, אונדזערע טרערן פאַרמישט אין אין שנירלעך זיך געגאָסן.

נאָר ווי באַלד די זון האָט גענומען אָפּקערן און פאָר־באַהאַלטן דאָס ליכט אין פוטערפאַס, און טונקלקייט פאַר־שלינגט דאָס געצעלט, האָט ער אַ קרעכץ, אַ יאָמערלעכן, אַזאַ, ארויסגעלאָזט, אַז כ׳האָב געגלויבט, ס׳איז אָנגע־קומען די לעצטע מינוט צו אים. און כ׳האָב געשווינגט גע־נומען זאָגן די תפילות וואָס מען זאָגט, בעת דער פּאָדעם פון לעבן האַלט אין איבערייסן זיך און בעטן צו גאָט פאַר זיין זעל. ער האָט אויך, מיט אַן אָפּגעשטאָרבן קול, גע־מורמלט אַ תפילה, און ווי נאָר ער האָט פאַרענדיקט, מיר באַפוילן זיך אומצוקערן צוריק אַהיים.

גיי, זאָגט ער, ברודער מיינער, איך ווייל שמאַרבן אַליין. ביי מיין אויסלאָז טאָרסטו נישט זיין; ווייל פון דער רגע אָן וואָלט דיך אַ שרעק באַפאַלן, ערגער ווי פון אַ פייעו, און וואָס וואָלט פון דיר נישט אַרויס — ביז צו דיין ענד.

עס האָט נישט געהאַלפן קיין איינשפאַרעניש, קיין שום וויידערריידן, מער האָט ער מיך אין זיין נאָענט נישט געלאָזט פאַרבלייבן. און ער האָט מיך געבענטשט און געקושט און געהאַלדזט ווי אַ פאָטער, כאָטש ער איז נישט עלטער געווען ווי מיט עטלעכע יאָר פון מיר, און איך בין געגאַנגען און געלאָזט אים אַליין.

***

אויפן וועג צוריק, מיט אַ פּוסט און הויל קלאַפּנדיק האַרץ און איינגעשפּונען אין פינצטערן אומעט, האָב איך

זיך אין גאָרנישט געקאָנט אָנהאַלטן צו געפינען אין עפּעס אַ טרייסט: און קיין שום השערה און קיין שום געדאַנק און אפילו נישט אין די תפילות, וואָס כ׳האָב נישט אויפּ־געהערט זאָגן, מיט ביטער געוויין, פאַר זיין אייבּיקער רו. און ערשט, אַז כ׳האָב זיך דערשלעפּט אויף דער הייך פון דעם שטייגערדיק נאַקעטן געשפּרייט, וואָס מיט דעם אייגציקן הויכן דעמב און מיטן לופטיק־רונדיקן שאָטן, האָט עס מיך ווייטער נישט געטראָגן. די מידע, אָפּגע־דינטע פיס האָבן זיך פון גרויסן האַרצווייטיק אונטערגע־בראָכן און איך בין געפאַלן צו דער ערד:

אַנטאָניאָ שטאַרבט! און דאָס אַלץ דאָ, וואָס זיין לעבן איז געווען בלב ונפש און מיטן גאַנצן ליבשאַפט צוגע־בונדן דערצו, וווייזט קיין שום שינוי נישט אַרויס. ס׳האָט זיך אפילו נישט מיטן דינסטן וועלקעלע באַהילט:

דער ים רוישט זיין געזאַנג און מיניעט אין ליבלעכער מילך־ווייסקייט. די אויפשוויימענדיקע לבנה באַזילבערט, אויסברענגעריש, טאָלן און בערג, און ס׳באַצירן די שטערן מיט פייער־געפינקל די לאַנג געפלאָכטענע, אייביק שנייערנע קייט.

***

אַנטאָניאָס לעצטע רייד, דער אָפּהילך פון דעם שטו־רעם אין זיין געמיט, און דאָס איינגעשניטענע, שפּאָטי־שע שמייכעלע ביי די מויל־ווינקלען, אָן איבערבלייב פון אַ פריערדיקער, נאָך־נישט דערלויכטענער צייט, וועלן שוין אין מיין זכרון נישט אָפּטאמפּן — קיין מאָל נישט. ס׳גייט מיר נאָך; און ס׳וועט מיך שוין באַגלייטן ביז צום גרוב.

ווי וואונדערלעך און פאַרבאָרגן זיינען די וועגן פון דער געטלעכער השגחה! וויר קען עס פאַרשטיין, וואָס סאָמע אים האָט זי אויסדערוויילט, צו זיין איר קנעכט און באַשאָנקען אים מיטן גאַנצן חן פון לייטזעליקייט און מיטן כח צו פאַרשפּרייטן גאָטס וואָרט?

דער אייגענער אַנטאָניאָ איז אַמאָל, מיט יאָרן צוריק, געווען ווייט דערפון. מיט רייכקייט באַגנאָדט און פון גרויסן, איידעלן יחוס, האָט ער געבלאָנדזשעט אויף אָפּ־געקערטע וועגן און געפירט אַ ביז־גאָר לייכט און הפקר־דיק לעבן:

די צייט פאַרנומען זיך מיט ווינישע לימודים און מיט אַנדערע חכמות און קענטענישן, וואָס מיר אָרעמע און גאָטס־אויבערגעבענע באַשעפענישן באַדאַרפן עס נישט. און אויך איז ער געווען פאַרפירט פון זינדיקער ליב־שאפט פאַר אַ פרוי פון הויכן שטאַנד. איר צום לויב האָט ער אָנגעשריבן אַ גאַנצן בוך מיט זייער פאַרשייטע און אומציכטיק־געגראָמטע שירים, און אַז כ׳האָב זיך אין די שפּעטערע יאָרן צו אים צוגעבונדן, דערנאָך וואָס ער האָט געפונען דעם אמתן, רעכטפאַרטיקן וועג, און כ׳האָב מיט גרויס אָפּשיי אים געלויבט פון וועגן זיין גרויסער חכמה און התלהבותדיקער פרומקייט, פלעגט ער זיך, ניט זעלטן פאַרגעסן און פאַרגיין זיך אויף זיין אַלטן שטייגער, דעם אופן פון פּאָעטן:

און דאָס וואָרט זיינס האָט זיך דערהויבן אויף פליגל, און ס׳צינדן זיך אָן קאָלירן, און ס׳באַשאַפט ווינטן, ימען און בערג, מיט פרישקייט פאַרווייטע.

די אייגנקייט זיינע האָט מיך זייער געשראָקן. איך האָב אין דעם דערפילט אַ נגיעה צו די פרעמדקייטן פון די אומגלויביקע. און בעת ער האָט זיך אויף דעם נוסח אַ מאָל צעשפּילט בי׳ אין לשער, האָב איך אים אָפּגע־שטעלט:

אַנטאָניאָ, זאָג איך, די דאָזיקע תנועות דיינע זיינען פונקען וואָס שפּריצן פון בייזע פייערן; ס׳איז נאָך עפּעס פאַרוואָרצלטס פון דיין אַמאָליק פאַרבלענדזשעניש.

און ס׳האָט זיך דאָס שטעכיקע שמייכעלע אַרום זיינע ליפּן פאַרקרייזלט און ער האָט מיט דערהויבנקייט און מיט אַן אויפּציטער געמומען רעדן אָט וואָס:

ווייסטו דען נישט, אַז דאָס אַלץ מיט וואָס אונדזער וועלט איז באַשאַפן און באַפרוכפערט געוואָרן, האָט דער ליכטיקער — געהייליקט זיין אָנדענק! — אָנגערופן: ברידער און שוועסטער? און גערעדט האָט ער צו די פייגל ווי צו מענטשן גלייך: און אַזוי אויך צו אַלע חיות און באַשעפענישן. אַ יעדעס גרעזל אין פעלד, אַ יעדעס בלעטל אויפן בוים און אפילו דאָס נידעריקסטע, דאָס מינדסטע געווידמעניש אויף דער ערד, איז גאָט טייער. און די פיש, די שטומע, וואָס וואָגלען אין די וואַסערן, און וואָס אויך אין זייער צער און נויט קענען זיי זיך נישט לאָזן פאַרנעמען, אויך זיי האָבן געהערט גאָטס געבאָט.

ווייט איבער מיין השגה איז געווען די חכמה און אָן אַ מאָס דאָס חריפות פון די גלייכענישן, מיט וואָס אַנטאָ־ניאָ האָט באַשיימפּערלעך אויסגעמאָלן גאָטס וועלט און דאָס ליבשאַפט זיינס צום באַשאַף. און ער אַליין, אַנ־טאָניאָ, וואָס האָט געקאָנט זיין צו מאָל האָרט צו אַ מענטשן, איז אים איבערגעגאַנגען דאָס האַרץ פון פרייד צום קלענסטן מין, און ער האָט אַ זשוקל, אַ פליגעלע, ווי הייליקס באַהיט.

אַ מענטש, זאָגט ער, אויב דו טוסט אים שלעכטס, איז ער בכוח צו נעמען נקמה אין דיר, אָדער גאָר צו פאַר־געבן. דאָס אומשולדיקע, אויסגעשטעלטע, באַשעפעלע אָבער און געוויקסל, האָט גאָט געגעבן אונדז אין דער האַנט אַריין צו באַהיטן ווי שוואַכע, אומבאַהאָלפענע עופהלעך. גוטס וואָס דו טוסט אין אַ מענטשן, באַלוינט דיך זיין ליבשאַפט, זיין שבח. באַשירעמסטו אָבער אַ מו־ראזשקע, אַ פלאָטערל, אַ פלענצעלע, באַווייזטו דערמיט ליבשאַפט צו דער יצירה, און דאָס איז ווי אַ תפילה, אַ לויב צו גאָט.

ווי פרום און גאָטספאָרכטיק דו זאָלסט נישט זיין, וועסטו נישט אויסמיידן דעם דין ביים סוף פון דיינע טעג, און פאַר אים, דעם העכסטן שופט איבער אַלע וועלטן, דאַרפן אָפּגעבן חשבון פאַר די מעשים אין אַלע

צייטן פון דיין לעבן: ווי מוראדיק! אַז ער טוט אַ פרעג: פֿאַרוואָס האָסטו דאָס צי דאָס ווערעמל צעטראָטן? און יענע בליענדיקע רויז אָפּגעריסן און אויף דעם שטויב געשליידערט? אָדער צוליב וואָס יענץ צווייגעלע פונעם לעבעדיקן בוים געבראָכן? און ער דונערט מיט גרימצאָרן, ווי ווען ער וואָלט איינוואַרפן הימל און ערד:

דאָס האָסטו מיך פֿאַרשוועכט, מיך געלעסטערט!

און איין מאָל, בעת ער האָט מיר איבערגעלייענט די מעשה, וואָס ער האָט אָנגעשריבן וועגן די ביינגן, מיט די חידושים פון דעם טועכץ זייערן: דעם אופן ווי אַזוי זיי לעבן מיט פעלקער גלייך, און מיט וואָס פֿאַר אַ קלוג־שאַפט זיי פֿאַרטיילן זיך מיט דער אַרבעט ביים בויען זייער באַהויזונג און ביים אויספירן דאָס שליחות צו באַשאַפן דעם האָניק, האָט עס מיך פון דעם שיינקייט אַזוי באַגומען און אין התפּעלות אַריינגעבראַכט, אַז כ׳האָב גע־מוזט אים אָפּפרעגן:

אַנטאָניאָ, זאָג איך, אויב דו ביסט יאָ געבענטשט מיט אַזאַ מתנה צו קענען מיטן וואָרט מחדש זיין מעשי ברא־שית, פֿאַרוואָס זשע באַשרייבסטו נישט דעם אייביקן באַ־שעפער און דאָס גרויסקייט זיינס?

און ס׳האָט זיך מיט אַ כמאַרע אָנגעצויגן ביי אים דער שטערן, און ער האָט זיך מיט שאַרפקייט פֿאַרוווּרט:

ווי מעג איך זיך פֿאַרמעסטן, מיט מיין אָרעם באַדערפ־טיקט וואָרט, צו פֿאַרטייטשן דעם באַשעפער און דאָס גרויסקייט זיינס, אַז דאָס נישטיקסטע פון זיינע פּעולות גרייכן נישט צו מיין פֿאַרשטאַנד!

איך בין זיך צו ווייט פֿאַרגאַנגען. געוואָג דערפון! עס וואָלט געוומען טעג און וואָכן און ס׳וואָלט מיר קיין פֿא־פּיר און קיין טינט נישט געקלעקט פון דעם אַלעמען צו דערציילן, וואָס איך האָב אין משך פון לאַנגע יאָרן אין איינעם זיין, זיך אָנגעזען און אָנגעהערט פון אים. נישט דאָס אָבער, שוועסטער מיינע, איז אייער פֿאַרלאַנג! און דעריבער וועל איך בלויז נאָך אָנצייכענען דאָס ווייניקע, וואָס איז שפּעטער צו מיר אָנגעקומען און וואָס גיט אי־בער דעם געראַנגל פון די לעצטע מינוטן און זיין פֿאַר־שייד.

***

אויף צו מאָרגנס פון דער בייזער נאַכט, וואָס כ׳האָב זיך פון אַנטאָניאָן אָפּגעזעגנט אויף דער וועלט און ווי זיין ווילן איז געווען געלאָזן אים אַליין, איז געקומען צו אים אַ ציגן־פֿאַסטעך פון אַ שכנותדיקן אָרט. יענער, ווי ער האָט מיר דערציילט, האָט אים נאָך געטראָפן, אָבער שוין אינגאַנצן ביים אויסלעשן, און בלויז אין די אויגן ביי אים האָט זיך נאָך געלייכט. נאָר אַז ער האָט אים דערזען, האָט ער זיך צוריק דערופן און איבער זיין צע־פֿאַלן און גראָ־באַשאַטנט פּנים האָט זיך אַ מילדקייט צע־העלט, און ער האָט געמומען ריידן, שטיל, קוים צו פֿאַר־נעמען, און זיך אויספרעגן ביי אים:

ער האָט געוואָלט וויסן, ווי גרויס ס׳איז די צאָל פון די ציגן וואָס ער פֿאַשעט און באַהיט? פון וואָס פֿאַר אַ מין און פון וואָס פֿאַר אַן עלטער דאָס זיינען? און צי רופט ער יעדע אייניקע ביי אַ נאָמען אַן? און אויך האָט ער זיך געפֿרעגט, צי זיינען זויג־ציגעלעך אין זיין סטא־דע פֿאַראַן? און ער האָט אים אויסגערעכנט כלערליי קריי־טעכצער און רפואות, וואָס ס׳איז גוט אייניצוגעבן די יונגיטשקע, בעת ס׳וווייזט זיך אַ מחלה ביי זיי.

אויך האָט ער, דער פֿאַסטעך, דערציילט, אַז בעת אַנ־טאָניאָ האָט צו אים גערעדט, האָט ער געהאַלטן אין איין אונטערהייבן דעם קאָפּ און עפּעס ווי פֿאַרחידושט קוקן אויף די הענט, די אייגענע, וואָס זיינען געלעגן גע־שטאַרבענע און פֿאַרקאַרטשעטע אויף זיין צודעק. און אַז דער פֿאַסטעך האָט זיך געפּלייסט אים צו פֿאַרלייכטערן און געוואָלט אים אַביסעלע אונטערשטיצן און אָנלענען אויף זיך, האָט ער עס נישט באַווילקט:

איך, זאָגט ער, בין שוין אַ צעבראָכענע כלי, וואָס עס איז שוין מער נישט צו פֿאַרריכטן און וואָס דאָס לעבן נעמט זיך אָט אויס דערפון. איך דאַרף שוין דיין גוטס־קייט נישט. צו זיי, צו דיינע ציגעלעך, זיי גוט און ליב: און וויסן זאָלסטו, אַז די קלענסטע פון די באַשעפענישן, ווי גרינג און אַנטוועדטיק זיי זאָלן זיך דיר נישט אויס־ווייזן, זיינען דער אייביקער באַווייז פון גאָטס פּליאהדי־קייט און חסד אויף דער דאָאיקער וועלט.

און ווידער האָט ער געזאָגט:

ווי טיף און ברענענדיק איז דער ווייטיק און פֿאַר־פינצטערט די טעג פון אַ מענטשן, בעת דאָס האַרץ זיינס ברעכט זיך אין ליבשאַפט צו אַ פרוי, און ער וויסט נישט צי איז אויך זי געניגט צו אים מיט באַגער? אויף וויפל מער — אַן אַ פֿאַרמעסט! זיינען גרויס די יסורים בתוך אהבה צו גאָט? אַז ס׳איז נאָך קיינער נישט דער־גאַנגען צו וויסן, צי איז דאָס אָנגענומען ביי אים און צי איז מען באַשאַנקען מיט זיין ליב און גנאָד! און נאָר פּלוצים, ווי אַ פּלעמל אין די רגעס, וואָס ס׳פֿאַרגייט און ווערט צעגאַנגען אין הויל, גיט עס נאָך אַ טאַנץ אונטער מיט בלענד, האָט ער מיטן לעצטן כח זיך אַ ריס גע־טאָן און פון זיך אַרויסגעוויינט:

הער זיך צו, פריינט מיינער, וואָס איך זאָג דיר איצט אַן, געדענק עס גוט! מיט יעדן הויך וואָס דו לאָזט אַ וואָרט אַרויס, פּליט פון דיר שטיק לעבן אַוועק. און אויך פֿאַר דיר וועט אויסשלאָגן אַמאָל די שעה און אויף דיין שוועל וועט שטיין דער טויט, דער משחית, וואָס איז האַרטער און אַן אַ שיעור גרויליקער ווי דער געדאַנק פון דעם.

פריי זשע דיך אויף דער וועלט! לויב אַ יעדן טאָג וואָס דו לעבסט! און ער האָט מיטן גאַנצן גוף זיך אַ טרייסל געטאָן און שוין — פֿאַרגאַנגען איז ער, אַנ־טאָניאָ.

זאָל די נשמה זיינע ליכטיק שיינען!

ישראל אַשענדאָרף

דער מלך דוד

היסטאָרישע דראַמע; פראַגמענט פון צווייטן אַקט

(אין דודס הויז. אין ציכער — די פרויען דודס. עגלה, איינע פון דודס פרויען טאַנצט. די אַנדערע — פאַטשן צו מיט די הענט)

אויפטריט מיכל.

מיכל:

איז דאָ דעם מלכס פאַלאַץ, צי אַ ווייַנהויז?!
(עגלה רייסט גלייך איבער דאָם טאַנצן)

אביטל:

פאַרוואָס האָט עגלה אויפגעהערט צו טאַנצן?

עגלה:

דו זעסט דאָך, מיכל...

אביטל:

טאָ, איז וואָס, אַז מיכל?

מיכל:

צי ווילט איר מאַכן פונעם מלכס פאַלאַץ
אַ ווייַנהויז?!

אביטל:

און ווער ביסטו דאָס אַזעלכע,
וואָס וואַגסט באַלייַדיקן דעם מלכס פרויען?

מיכל:

די ערשטע פרוי פון מלך דוד — מיכל.

אחינועם:

דאָס איז געווען אַמאָל צוריק מיט יאָרן,
ווען דוד איז נאָך נישט געווען אַ מלך.
פון מלכס פרויען בין דאָך איך די ערשטע!

מיכל:

צוויי ערשטע פרויען זיינען נישט פאַראַנען.
אַ מענטש קען ליבן איינמאָל נאָר אין לעבן.

אביטל:

ס׳קען דוד אָבער ליבן — פיר צוזאַמען!

פרויען:

כאַ־כא, כאַ־כא!

מיכל:

אַ גאָט, וואָס פאַר אַ ווערטער!

אחינועם:

און וועמעס זון וועט ווערן שפעטער מלך?
צי דיינער אפשר? — מיינער, מיינער — אמנון!

חגית:

און ביסטו אפשר שיין אַזוי ווי חגית?!

אביגיל:

און אפשר קלוג אַזוי, ווי אביגיל?!

אביטל:

און אפשר שלאַנק אַזוי, ווי ס׳איז אביטל?!

עגלה:

און אפשר ביסטו יונג אַזוי ווי עגלה?!

מיכל:

וואָס האָט איר אָבער פון די אַלע מעלות?

אחינועם:

ס׳האָט מיר געבראַכט דער מלך שנירלעך פערל!

אביגיל:

און מיר — אַ האַלדזבאַנד!

אביטל:

מיר — אַ קלייד, אַ זיידנס!

עגלה:

און מיר — אַ האַרף אַ נייע!

מעכה:

מיר — די בשמים!

מיכל:

ס׳איז אמת, אַז ער ברענגט אייך פיל מתנות.
נאָר ער אַליין, ער ווייזט צו אייך זיך זעלטן.
ער גיט אייך אַלץ, אַחוץ — דעם מלך דוד.

אביגיל:

ס׳איז דוד דאָך דער מלך פון ישראל,
ווי מעגן מיר אינגאַנצן אים פאַרלאַנגען?
און וועלן דודן פאָר זיך אינגאַנצן
באַווייזט, אַז דו ביסט נישט קיין טרייע טאָכטער
פון פאָלק ישראל.

פרויען:

קלוג איז, אביגיל!

מיכל:

איר קענט אים רואיק אָפגעבן ישראל,
ווייל איר האָט אים, מסתם נישט ליב באמת.

מעכה:

איר הערט די חוצפה? קיינער פון אונדז אַלע
האָט דודן נישט ליב, נאָר זי, די פיינע!

מיכל:

קען זיין, איר האָט אַמאָל געזוכט זיין ליבע,
נאָר איצטער זיינען אייך געגנוג — מתנות.
און וועלכע זוכט זיך אויפן הויף בגנבה
אַ צווייטן...

אביטל:

דיך פאַרדריסט די זאַך אוודאי,
ווייל דו ביסט שוין צו אַלט כדי געפינען
אַ צווייטן...

מיכל:

אומפאַרשעמטע!

אביטל:

אַלטער אייזל!
(אביטל וואַרפט זיך אויף מיכלען,
רייסט איר די האָר פון קאָפּ)

פרויען:

אַזוי! אַזוי! דערלאַנג דער מיוחסת!

עגלה:

דער מלך גייט!

פרויען:

(מיט שרעק)
דער מלך גייט! דער מלך!
(זיי צעלויפן זיך. ס׳בלייבט נאָר איבער מיכל.
אויפטריט דוד).

דוד:

וואָס פאַר אַ רעש? ווער האָט דאָ געשריגן?
(דערזעט מיכלען)
וואָס טוסטו מיכל דאָ אַזוי צעשוויבערט?

מיכל:

די ווייבער דיינע...

דוד:

ווידער מיט די ווייבער!
טאָ זאָג אַליין, פון וואָס זאָל דוד טראַכטן:
פון די מלחמות שוועדע מיט די פלשתים,
צי גאָר פון די, וואָס זיינע ווייבער פירן?

מיכל:

און איך האָב גאָר געמיינט, אַז וועסט מיך שיצן
פאַר זיי. און אַז דו וועסט זיי שטרענג דערמאָנען,
אַז מיכל איז דאָס ערשטע ווייב פון מלך.
ס׳איז נישט אַזוי, טאָ קען איך גיין מיר ווייטער.

דוד:

זיי מוחל, מיכל...
(ער גייט צו איר צו נענטער)
מיכל...
(קושט זי)
מיכל...

מיכל:

(פאַלט דודן אין אָרעמס און ברעכט אויס מיט
א געוויין).
דוד!

דוד:

באַרואיק זיך.
(מיכלס געוויין ווערט נאָך שטאַרקער)
געגנוג... געגנוג צו ווייגן!

מיכל:

אַזויפיל מאָל געוואָלט מיט דיר זיך טרעפן
און יעדעס מאָל געווען אַן אַנדער שטערונג:
ס׳איז יואב אָט ביי דיר, אָט — אחיתפל.
און דיך האָט קיינמאָל נישט צו מיר געצויגן?
פאַרבינדן דאָך אונדז ביידע פיל זכרונות
פון יונגע יאָרן און פון ערשטער ליבע...

דוד:

דעריבער טאַקע וויל איך דיך נישט טרעפן.
איך הייב אָן וועלן לעבן דיר אַ ייגל
און מוז שוין לעבן בלויז מיט אונדזער עבר.
דעם מלך פון ישראל איז פאַרבאָטן
זיך אונטערגעבן יעדער רגע שוואַכקייט.

מיכל:

וואו ביסטו ערגעץ דוד, יונגער דוד?
איך זע דיין האַרף שוין וואָכן שטיין אין ווינקל
פאַרשעמט, פאַרלאָזן. אירע סטרונעס שטומען.
און זינט איך בין אַהער צו דיר געקומען,
האָב איך קיין ליד קיין נייס געהערט דיך זינגען.
איך האָב געזען אַמאָל: האָסט אָנגעוואָרפן
אין איילעניש אַ פאָר צעקרומטע שורות.
נאָר וואָכן ליגן זיי און בעטן, קלאָגן:
מיר ווילן ווערן ליד. פאַרענדיק, מייסטער!

דוד:

געווען אַ צייט, וען איך האָב נאָך געזונגען,
נאָר ס׳קומט אַ צייט פון זיין אַליין באַזונגען.

מיכל:

אָ, ווי דו ביסט געווארן פול מיט גאווה!

דוד:

איך האָב די קרוין פון פאָטער נישט געירשנט.
נאָך ווי אַ יינגל בין איך שוין געשטאַנען
אין שלאַכט אַקעגן גליתן דעם גבור.
און שפעטער, ביי דיין פאָטער, וויפל שלאַכטן!
דערצו דאָס וואַלגערן זיך אין די היילן.
דאָס וואַנדערן דורך בערג און דורך דער מדבר
אין הונגער, דאָרשט, אין שרעק פאָר ווילדע חיות
און פאָר די מוסרים צו דיין פאָטער שאול —
נאָך פיל געפערלעכערע פון די חיות.
איך האָב אַ העלפט פון לעבן אָפגעגעבן
אין שוועריקייט און עלנט פון פאַסטעך ביז צו מלך.

מיכל:

יאָ, דו ביסט אַלץ אַרויף — אַרויף געגאַנגען
און איך — אַראָפּ. איך האָב אַזוי פאַרלוירן
דעם פאָטער און די מוטער, און די ברידער.
און דו — געווארן ביסט אַרומגעוואַקסן
מיט פרויען, מיט פלגשים און מיט קינדער.
פון אַלע מיינע נאָענטע לעבט בלויז איינער,
נאָר ער — ער לעבט אויך נישט פאָר מיר.

דוד:

וואָס ווילסטו?
דער שאָטן פון די טויטע זאָל פאַרטונקלען
דעם שמייכל אויפן פנים פון די קינדער?
עס טרעפט זיך טיילמאָל מיט אַ בוים אין פרילינג:
עס שטייען זיינע צווייגן שוין צעגרינטע,
און פון די צווייגן זינגען לויב דעם לעבן
צעעפנטע מיליאָנען קנאָספן־מיילער.
נאָר זע: אַן אומגליק. צווישן אַלע צווייגן
אַ צווייג — פאַרטרוקנט און פאַרשעמט פון פרילינג.
ווי מיינסטו? דאַרפן טאַקע אַלע קנאָספן
צוליב דעם צווייג זיך אויף צוריק פאַרמאַכן?

מיכל:

ווי האַרב דו רעדסט! קען זיין, אַז כ׳בין באמת
אַזאַ פאַרשעמטער, דאַרער צווייג געווארן.
פון וואַנען אָבער נעמט זיך דאָס, פון וואַנען?
דאָס קומט פון לאַנגער איינזאַמקייט און טרויער
און בענקעניש צו דיר. במשך יארן
האָב איך געזען דיך שטענדיק אין חלומות
און אין מחשבות. אויב איך האָב פאַרגעסן
די אויגן דיינע — האָב איך אויסגעקליבן
ביינאַכט אין הימל צוויי די שענסטע שטערן
און האָב געזאָגט: דאָס זיינען דודס אויגן.

דוד:

דו האָסט פאַרשטייפט מיך לאַנג אין דיין זכרון.
דו רעדסט צו מיר אַזוי, ווי וואָלסט פאַרגעסן,
אַז איך האָב שוין פיל ווייבער און פלגשים.

מיכל:

דאָס ווייזט, אַז האַלטסט כסדר נאָך אין זוכן,
אַז דו האָסט נאָך די א י י נ ע נישט געפונען
און דו דאַרפסט האָבן איינע, אַזאַ איינע,
וואָס דו זאָלסט אויף אַן אמת ליב באַקומען.
קוים טרעפסטו זי אַמאָל, דאַן וועלן דעמאָלט
די לאַנג־פאַרשטויסענע געפילן דיינע
זיך מיטאַמאָל אַ ריס־טאָן און אַ פלייץ־טאָן,
אַז וועסט נישט זיין אימשטאַנד זיך אָפּצושטעלן
כדי זי צו דערגרייכן און באַקומען,
אפילו נישט פאַר זינד און פאַר פאַרברעכן!

דוד:

איך האָב אַזויפיל קינדער פון די ווייבער.

מיכל:

דו זעסט נישט און דו קענסט נישט דיינע קינדער.
דו זעסט בלויז אמנונען דיין בכור, דיין יורש.
דאָס וועט אין דיר אַמאָל נקמה נעמען!

אויפטריט יואב

יואב:

געקומען זיינען פון ארם שליחים
געבראַכט דיר פאַנצערס פיל פון גאָלד און קופער.
זיי וואַרטן, ווילן דיר זיי געבן, מלך!

דוד:

איך גיי.

מיכל:

צואוואָס די פאַנצערס? וואַרף אַראָפּ זיי
די אַלע מינים דיינע האַרטע פאַנצערס
פון גאָלד, פון זילבער, קופער, אָדער אייזן —
איך וויל דו זאָלסט אַמאָל פאַר מיר זיך ווייזן
שוין אַן אַ פאַנצער — איך זאָל קענען הערן,
ווי ס׳קלאַפט דיין האַרץ דיין מענטשלעכס —
(כאַפט דודן אָן פאַרן אָרעם. דוד רייסט זיך אוים
און לויפט אַרויס. זי לויפט אים נאָך. ווען זי שטייט
שוין פאַר דער טיר — דערזעט זי מיטאַמאָל יואבן,
וואָס שטייט אין דער גאַנצער בריי, מיט פאַנצער
און שפיז, און פאַרשטעלט איר דעם וועג. ער שטייט
קאַלט און פינצטער. זי ציט זיך מיט שרעק צוריק
פאַמעלעך — פאַמעלעך, ביז — זי פאַלט אַוועק
מיט אַ געשריי):

דוד! דוד!

ה. רויזענבלאַט

אַ באַלאַדע וועגן אַ קאַרשנבוים

זיי זיצן הינטערן קאַרשנבוים
אין שאָטן פון די צווייגן,
און ברוגזל זיצט צווישן זיי,
און אַלע דרייען שווייגן,
נאָר ברוגזל איז קליין און מיד,
און אים באַפאַלט אַ דרימל,
איז בלייבן ביידע אויג אויף אויג
אַליין מיט וואַלד און הימל.

די צווייגן — דין, די בלעטלעך — גרין,
אין וואַלד די שוואָמען שמעקן...
זי וויל פאַר אים אין שטילן סוד
פון הינטערן האַרץ אַנטפּלעקן.
זי הייבט די אויגן אויף און זאָגט:
— דו זעסט דעם קאַרש דעם שוואַרצן
דאָרט אויף דעם העכסטן צווייג?... איך שפּיר
אַ גלוסטעניש אין האַרצן...

— דער צווייג איז דין, דער קאַרש נאָך גרין.
ס'איז שווער אים צו דערלאַנגען!
— נישט זאָג מיר אָפּ!... כ'בין צולייב דעם
אין וואַלד אַריין געגאַנגען.
איר פּנים רויזלט זיך ווי בעז,
זי לאָזט אַראָפּ די אויגן,
נאָר — וואונדערלעך! — דער העכסטער צווייג
הויבט אָן צום גראָז זיך בויגן...

ער בויגט זיך, בויגט זיך ביז צו דר'ערד.
— דאָ בין איך! וואַרט נישט... נעם מיך!
געטאָן האָט גאָט מיט אונדז אַ נס! —
זיין רצון... נישט פאַרשעם מיך!
עם ליגט דער שוואַרצער קאַרש אין גראָז
און שטראַלט אַנטקעגן הימל,
נאָר ברוגזל דערשמעקט דעם קאַרש
און כאַפּט זיך אויף פון דרימל.

ער טוט די גרינע אייגעלעך
פאַרגאַפּט און בריט אָן עפּן:
— דער שוואַרצער קאַרש אין גרינעם גראָז!
אַ נס געמוזט האָט טרעפן!
נאָר זי קוקט אָן דעם שוואַרצן קאַרש
און לאָזט אַראָפּ די אויגן:
— אומזיסט האָט גאָט דעם גרינעם צווייג
צום גרינעם גראָז געבויגן...

אַלבערטאָ נערשונאָוו –
דער אַפּאָלאָגעטיקער פון ייִד און אַרגענטינער

עס איז פֿאַרשפּאָרט צו זאָגן, אַז וועג מען באַ־צייכנט אַלבערטאָ נערשונאָוון אַלס ייִד און אַרגענטינער, מיינט מען נישט אָנצוווייזן, אַז ער איז געבוירן גע־ווארן פון יידישע טאַטע־מאַמע און אַז געלעבט האָט ער אין אַרגענטינע. — געלעבט און נישט געבוירן, וואָרום געקומען איז ער קיין אַרגענטינע מיט זיינע עלטערן פון פּאָדאָליע, זיך צו באַזעצן אַלס ייקא־קאָלאָניסטן, אין על־טער פון ניין יאָר. — אַלבערטאָ נערשונאָוו איז געווען אַ קולטור־מענטש און אַ שרייבער, און סיי ייִד און סיי אַרגענטינער זיינען דאָ דעריבער קולטור־באַגריפן און — ליטעראַטור־קריטישע.

מיר ווילן דאָ זאָגן אַז אַלס קולטור ־ פֿערזענלעכקייט און אַלס שרייבער איז ער געווען דורכויס ייִד און דורכויס אַרגענטינער, כאָטש ער אליין פֿלעגט אויף זיך זאָגן, אַז ער איז אַן אַרגענטינער שרייבער און נישט קיין יידישער (זע זיין אויטאָביאָגראַפֿיע, גע־שריבן אין 1914 און אָפּגע־דרוקט קורץ פֿאַר זיין טויט, אין 1950, אין אַ זאַמלונג אַר־טיקלען וועגן ענטרע ריאָס, וואָס ער האָט באַטיטלט מיט דעם אַלגעמיינעם נאָמען „ענ־טרע־ריאָס מיין לאַנד"), און זיין דורכויס אַרגענטינישן קולטור־אינטערעס האָט ער אַרויסגעוויזן מיט זיין פֿאָלי־טישער און קולטור־אַקטואַציע.

מיט זיין מאַניפעסטאַציע פון דורכויסיקער אַרגענטי־נישקייט איז אַלבערטאָ גער־שונאָוו געווען גאַנץ אויפריכטיק. געשריבן האָט ער דאָך נישט אין יידיש, וואָס איז אין די יאָרן פון זיין אויפ־טריט אַלס שרייבער, געווען די איינציקע שפּראַך פון די איינגעוואַנדערטע יידן אין אַרגענטינע, דורך וועלכער ער וואָלט געקענט — אַליין אַן איינגעוואַנדערטער, וואָס האָט געריידט זייער שפּראַך — קומען אין באַרירונג מיט זיי אַלס לעקטאָר און שרייבער. און, ווי ער אַליין דער־ציילט אין דער דערמאָנטער אויטאָביאָגראַפֿיע, האָט ער דער עיקר אינזינען געהאַט זיינע קאָלעגן אַרגענטינער שרייבער, פּאָליטיקער און קולטור־מענטשן, זיי אייפצו־קלערן וועגן זיינע ברידער די ייִדן.

געוואָרן איז ער אַן אַרגענטינישער זשורנאַליסט, זיי ער אַליין דערציילט, אַ פֿאַרכאַפּטער פון דער אַרגענטי־נישער אינערלעכער פּאָליטיק און פון די לאַטיין־אַמערי־קאַנישע באַווועגונגען קעגן דעם יענקישן אימפּעריאַליזם, וואָס איז געקומען פֿאַרבייטן די אַלטע שפּאַנישע קאָלאָ־ניאַלע הערשאַפט אין די דאָזיקע לענדער. און אַזוי אַרום איז ער געוואָרן אין דער צייטונג, וואו ער האָט געאַרבעט ביז אַ שעה פֿאַר זיין טויט, דער ספּעץ אויף לאַטיין־אַמע־ריקאַנישע אָנגעלעגנהייטן און איר געשוואוירענער ספּעציע־לער קאָרעספּאָנדענט ביי אוי־סערגעווינטלעכע פּאָליטישע געשעענישן.

ער איז געוואָרן אַן אַרגענ־טינישער ליטעראַטור־קריטי־קער און נישט נאָר האָט ער מיט זיינע לעקציעס אין אויס־לאַנד באקאנט געמאַכט די דאָרטיקע ליטעראַרישע קרייזן און לייענער מיט דער אַרגענ־טינישער ליטעראַטור, נאָר ער ווערט באַטראַכט אַלס איינער פון די ווינציקע וואָס האָבן געהאַט די הויפּט ־ ווירקונג אויף דער אויספֿורעמונג פון דער אַרגענטינישער ליטעראַ־רישער שפּראַך.

אַלס סטיליסט פון דער שפּאַנישער שפּראַך, שפּאַנט ער אַריבער די גרעניצן פון אַרגענטינע און פון לאַטיין־אַמעריקע אין כלל און ווערט געשטעלט אין איין ריי מיט די שפּאַנישע סטיליסטן, וואָס ציען זייער יחוס פון סערוואַנטעסן און זיינע צייט־חברים. אַלס קענער און אויסטייטשער פון „דאָן קיכאָטע", דערמאָנט מען אים אויף איין הייך מיט דעם שפּאַניער אונאַמונאָ און זיינס גלייכן „דאָן קיכאָטיסטן".

דאָ און דאָרט זיינען צעוואָרפן אַ פּאָר באַמערקונגען זיינע וועגן פּרצן און שלום עליכמען און וועגן יידיש;

אָבער נישט דאָס גיט אים דאָס רעכט אָנגעהויבן צו ווערן יידישער שרייבער, פונקט ווי עס גיבן אים נישט דאָס רעכט אָנגעהויבן צו ווערן רוסישער שרייבער זיינע אַרטיקלען, אגב, מער גרינטלעכע, איבער גאָגאָלן, טאָלסטאָיען, דאָסטאָיעווסקין און טורגענייוון, און אָפילו נישט שפּאניש־שרייבער — זיין ערודיציע אין דער שפּאניש־ער ליטעראטור און זיין באַגייסטערונג מיט „דאָן קיכאָטן".

אָבער, דאָס אלץ האָט ער געטאָן ווי אַ ייד. ער האָט דאָס אלץ געטאָן ווי די בעסטע פון די יידישע אפּאָלאָגעטיקער אין דער וועלט־ליטעראטור ווי אין דער פילאָזאָפיע. און, נאָכמער, ער איז געווען אַ שטיק יידישע אפּאָלאָגיע אין ארגענטינע, טאקע דערמיט וואָס ער האָט אונטערגענומען זיין ליטעראַרישע קאריערע ווי אַ זון פון דעם יידישן פּאָלק און ספּעציעל פון די יידן וואָס זיינען געקומען קיין ארגענטינע איבערפּורעמען זייער לעבן פון געטאָ־יידן און אונטערדריקטע צאַרישע אונטערנאנטן אויף אַ לעבן פון פּויערים און אַרבעטער.

זיין אפּאָלאָגעטישער מעטאָד איז דער היפוך פון דעם מעטאָד ביי וועלכן עס האָבן זיך געהאלטן די יידישע רבנים אינעם מיטל־אלטער, אין זייערע רעליגיעזע ספּרים און ויכוחים, זינט סעדיה גאון, וואָס האָט מיט זיין ספּר „אמונות ודעות" געשטעלט דעם טאָן און געוויזן דעם מוסטער פון טעאָלאָגיש־פילאָזאָפישער פּאָלעמיק כדי צו פּאַרטיידיקן די יודאַיסטישע אויפאסונג פון אחדות הבורא, געווען איז עס אַן עפּאָלאָגעטיק, וואָס איז אָפּט דערגאנגען ביז קידוש השם, איבערהויפּט מיט די קאַטוליש גלחים אין לענדער, וואו אויף יידן איז דעמאָלט געהאַנגען די גזירה פון צוואנג־שמד. וועג מען נעמט אין אַכט די אטמאָספּער פון אינקוויזיציע וואָס האָט געהערשט אַרום די דאָזיקע ויכוחים, פאַרדריסט עס אַפילו אויף היינען פּאַר זיין סוף פּסוק אין זיין ליד דער „ויכוח" נאָר דאָס איז אַ באַזונדערער ענין.

געוויסנאָוס אַפּאָלאָגעטישער מעטאָד, אין זיין בעלעטריסטיק ווי אין זיינע ליטעראַרישע עסייען און אפילו אין זיינע פּאָליטישע אַרטיקלען, דערמאָנט גיכער דעם מעטאָד פון דעם פילאָזאָף פילאָן,

אין דער צייט פון קריסטוסעס אויפקום, אין אלכסנדריה של מצרים, וואָס איז דעמאָלט געווען א צענטער פון גריכישער אָדער העלעניסטישער קולטור אונטער דער הערשאַפט פון רוים. יידן רופן אים ביז היינטיקן טאָג פילאָן דער אלעקסאַנדרינער, בעת די נישט־יידן האָבן אים געוויס דער ייד. זיין אופן פּאַרטיידיקן דעם יודאיזם איז באַשטאַנען דערין וואָס ער האָט געפּרואווט דערווייזן, אַז סיי די יידישע נביאים און סיי די גריכישע פילאָזאָפן האָבן פאַר די אויגן בלויז איין אמת, נאָר דער וועג צו דעם אמת איז ביי זיי אַ פּאַרשיידענער. באַנוצט האָט ער דערצו דעם אַלעגאָרישן מעטאָד. סיי די געטלעכע אָבער נישט דאָס גיט אים דאָס רעכט אָנגעהויבן צו ווערן יידישער שרייבער, פונקט ווי עס גיבן אים נישט דאָס רעכט אָנגעהויבן צו ווערן רוסישער שרייבער זיינע אַרטיקלען, אגב, מער גרינטלעכע, איבער גאָגאָלן, טאָלסטאָיען, דאָסטאָיעווסקין און טורגענייוון, און אָפילו נישט שפּאניש־שרייבער — זיין ערודיציע אין דער שפּאניש־ער ליטעראטור און זיין באַגייסטערונג מיט „דאָן קיכאָטן".

אָבער, דאָס אלץ האָט ער געטאָן ווי אַ ייד. ער האָט דאָס אלץ געטאָן ווי די בעסטע פון די יידישע אפּאָלאָגעטיקער אין דער וועלט־ליטעראטור ווי אין דער פילאָזאָפיע. און, נאָכמער, ער איז געווען אַ שטיק יידישע אפּאָלאָגיע אין ארגענטינע, טאקע דערמיט וואָס ער האָט אונטערגענומען זיין ליטעראַרישע קאריערע ווי אַ זון פון דעם יידישן פּאָלק און ספּעציעל פון די יידן וואָס זיינען געקומען קיין ארגענטינע איבערפּורעמען זייער לעבן פון געטאָ־יידן און אונטערדריקטע צאַרישע אונטערנאנטן אויף אַ לעבן פון פּויערים און אַרבעטער.

זיין אפּאָלאָגעטישער מעטאָד איז דער היפוך פון דעם מעטאָד ביי וועלכן עס האָבן זיך געהאלטן די יידישע רבנים אינעם מיטל־אלטער, אין זייערע רעליגיעזע ספּרים און ויכוחים, זינט סעדיה גאון, וואָס האָט מיט זיין ספּר „אמונות ודעות" געשטעלט דעם טאָן און געוויזן דעם מוסטער פון טעאָלאָגיש־פילאָזאָפישער פּאָלעמיק כדי צו פּאַרטיידיקן די יודאַיסטישע אויפאסונג פון אחדות הבורא, געווען איז עס אַן עפּאָלאָגעטיק, וואָס איז אָפּט דערגאנגען ביז קידוש השם, איבערהויפּט מיט די קאַטוליש גלחים אין לענדער, וואו אויף יידן איז דעמאָלט געהאַנגען די גזירה פון צוואנג־שמד. וועג מען נעמט אין אַכט די אטמאָספּער פון אינקוויזיציע וואָס האָט געהערשט אַרום די דאָזיקע ויכוחים, פאַרדריסט עס אַפילו אויף היינען פּאַר זיין סוף פּסוק אין זיין ליד דער „ויכוח" נאָר דאָס איז אַ באַזונדערער ענין.

געוויסנאָוס אַפּאָלאָגעטישער מעטאָד, אין זיין בעלעטריסטיק ווי אין זיינע ליטעראַרישע עסייען און אפילו אין זיינע פּאָליטישע אַרטיקלען, דערמאָנט גיכער דעם מעטאָד פון דעם פילאָזאָף פילאָן,

אין דער צייט פון קריסטוסעס אויפקום, אין אלכסנדריה של מצרים, וואָס איז דעמאָלט געווען א צענטער פון גריכישער אָדער העלעניסטישער קולטור אונטער דער הערשאַפט פון רוים. יידן רופן אים ביז היינטיקן טאָג פילאָן דער אלעקסאַנדרינער, בעת די נישט־יידן האָבן אים געוויס דער ייד. זיין אופן פּאַרטיידיקן דעם יודאיזם איז באַשטאַנען דערין וואָס ער האָט געפּרואווט דערווייזן, אַז סיי די יידישע נביאים און סיי די גריכישע פילאָזאָפן האָבן פאַר די אויגן בלויז איין אמת, נאָר דער וועג צו דעם אמת איז ביי זיי אַ פּאַרשיידענער. באַנוצט האָט ער דערצו דעם אַלעגאָרישן מעטאָד. סיי די געטלעכע אָפּנטפּלעקונגען און סיי די גריכישע מיטאָלאָגישע פיגורן אָדער געטער, האָט ער דערפירט צו אלעגאָריעס און אזוי ארום געזוכט צווישן זיי שלום צו מאכן.

אַלס אַפּאָלאָגעטישער בעלעטריסט דערמאָנט געשוינאָו אויך די יידן שרייבער אין דייטש און פראַנצויזיש, וואָס זיינען אויפגעקומען אָנהייב און אינמיטן דעם נייצצנטן יאָרהונדערט, און די יידן שרייבער אין רוסיש אוך אין פּויליש, וואָס זיינען אויפגעקומען שפּעטער. די דאָזיקע יידן־שרייבער האָבן פּובליציסטיש און בעלעטריסטיש געקעמפט פאַר דער יידישער גלייכבאַרעכטיקונג און אויסגערימט די מעלות און מידות טובות פון יידן, וואָס קענען זיין נוצלעך דער מדינה, אַלס אַרבעטסזאמע, ניכטערע און פּאַזיטיקע מענטשן אויף אַלע געביטן.

די דאָזיקע שרייבער - מענטשן, וואָס האָבן מיט זייער בילדונג, אָפּט אויטאָדידאקטיש באַקומענע, און מיט זייער קענטניש פון דער לאנד־שפּראך, דורכגעבראָכן די געטא־מויער און געפילט אויף זיך יידישע אחריות, פלעגן זיך באַטראכטן ווי פון דער השגחה אליין אַוועקגעשטעלט מיט זייער וויסן און טאַלאנט, אויף יענער זייט מויער, פאר דער ניט־יידישער וועלט, פאר אן עולם, וואָס איז דורכגעדרונגען מיט שנאה צו יידן, מיט פאַלשע מיינונגען און פאַרורטיילן קעגן זיי, צו פירן די יידישע אָפּוווער־מלחמה.

איינער פון אָט־די יידן שרייבער אין רוסלאנד פון די 70קער און 80קער יאָרן פון פאַרגאנגענעם יאָרהונדערט, — א מחבר פון א גאַנצער ריי היסטאָרישע ראָמאנען אויף טעמעס פון יידישער רעכטלאָזיקייט — האָבן אין אַ בריוו צו זיין רעדאקטאָר, אויך אַ שרייבער פאַרטיידיקער פון די רוסישע יידן, געשריבן, אַז לויט זיין אידייען־גאנג איז ער גאָר א קאָסמאָפּאָליט, א וועלט־בירגער, און וואָלט שוין לאנג באַדארפט זיין „אויף יענער זייט", נאָר ווי אזוי לאָזט מען עס אויף הפקר פיר מיליאָן יידן, וואָס לעבן אין רעכטלאָזיקייט!...

מערסטנס, אָבער, זיינען דידאָזיקע שרייבער געווען נישט קיין קאָסמאָפּאָליטן, נאָר מענטשן מיט יידישן באַוואוסטזיין, וואָס האָבן געשריבן רוסיש אָדער דייטש, פונקט ווי אנדערע העברעאישע, מחמת זיי האָבן געהאלטן, אַז יידיש איז נישט קיין קולטור־שפּראך, אַז די קולטור קען מען צוקומען נאָר דורך דער לאנד־שפּראך און צו יידישער קולטור נאָר דורך העברעאיש, וואָס היט די אַלטע יידישע קולטור־ווערטן. דעריקער אָבער, מחמת זיי האָבן פאר זיך געהאט אַלס אָביעקט די דרויסנדיקע ניט־יידישע וועלט, מיט וועלכער זיי זיינען געקומען אין באַרירונג.

דער אויפקום פון דער יידישער ליטעראטור אין יידיש האָט געקענט געשען ערשט דעמאָלט ווען קאַמף פאַר יידישער גלייכבאַרעכטיקונג און קאַמף פאַר יידישער קולטורעלער דערהויבונג איז געוואָרן די זאך פון די יידישע מאסן גופא. קולטור גופא האָט באַקומען אַן אַנדער

באַטייט; נישט נאָר די אַרומיקע וועלט דאַרף מען קענען, נאָר אויך די אייגענע און זי נעמען פאַר אַן אָביעקט פון שטייגן און אנטוויקלען זיך; דאָס אייגענע מיט דער שפּראַך. און יידיש איז געווארן אַ געוויר פון קולטור און קאמף, וואָס מען האָט עס געמוזט שלייפן און יידישע שרייבער האָבן, שרייבנדיק פאַרן פאָלק, געשליפן זיין שפּראַך און האָבן דערהויבן יידיש צו אַ שפּראַך פון דער סובטעלסטער פאָעזיע און פון שאַרפסטן פילאָזאָפישן געדאנק.

זייער כאַראקטעריסטיש פאַר דעם איבערגאנג פון יידישער אַפּאָלאָגעטיק אין רוסיש צום קאָנצעפּט פון יידישער קולטור און שפּעפערישקייט, איז דער יידישער היסטאָריקער שמעון דובנאָוו. אין זיינע סטודענטישע יאָרן, אַנהייב די 80קער פון פּאַרגאנגענעם יאָרהונדערט, האָט ער, אינעם רוסיש־יידישן זשורנאל „וואָסכאָד", געפּרעדיקט אַ רעליגיעזע רעפאָרם פון יידישקייט, וואָס זאָל זיין צוגעפּאסט פאַר דער יידישער געבילדעטער יוגנט, וואָס איז אַרויס פון געטאָ. דאָס איז געווען אַ מין רוסישער צווייג פון דער יידישער רעפאָרם־באַוועגונג אין דייטשלאנד, וואָס האָט פון דער שול געמאַכט אַ סינאגאָגע, פונעם רב — אַ ראַבינער, פון דער קאַפּאָטע — אַ פראַק און פון יידיש — דייטש. אָדער רוסיש מיט קלויסטער־טערמינען פאַר שולחן־ערוך־זאכן. ווי נאָר אָבער עס זיינען אים געקומען צו דער האַנט די דערציִונגען פון מענדעלע מוכר ספרים, שלום עליכם און פרץ האָט ער דערזען, אַז אין געטאָ קומט פּאַר, אויך אַ גאנץ ספּאַנטאַנעם אופן, אַ גאַר אַנדערע יידישע רעפאָרם, וואָס שטעלט אַוועק אַן אַ זייט אָדער היפערט אינגאנצן איבער די רעליגיעזע. מענדעלעס יידן טרעטן שאַרף אַרויס קעגן גאַטס סטראפּטשעס, די תקיפים, און ריידן וועגן נייע „פּאראנדקעס" אינעם שטעטל און וועגן נייע פּרנסות פאַר יידן; שלום עליכמס שטעטל גייט שוין אויף רעדלעך און איז ממש ווי אַ שטוב מיט אַן אַלקער איינס מיט דער גרויסער שטאָט, און ביי פּרצן האָט ער דערזען סאָציאלן און יידישן באַוואוסטזיין שלאָגן ווי אַ קוואל דורך אַלע יידישע גלותן און געטאָס, דורך אַלע רעליגיעזע באַוועגונגען און שפּראכלעכע וועגדונגען. און ער האָט זיך אויך פאַרנומען אויף זייער וועג, אַלס געשיכטע שרייבער פון דעם יידישן פאָלק, וואָס טראָגט זיין יידישן גורל און באַוואוסטזיין דורך אַלע דורות. ש. דובנאָוס רוסיש־שרייבן אפילו איז געווארן אויס ספּעציפישע זאך. מיר פאַרגעסן גאָר צי ער האָט די געשיכטע פונעם יידישן פאָלק געשריבן אין רוסיש און נישט אין יידיש, וואָרום די שפּראך איז ביי אים נישט קיין טייל פון זיין שרייבערישן אָביעקט.

אַלבערטאָ גערשונאָוו, נאָך אַ נייַן יעריק יינגל אין טולטשין, האָט געזען דאָס שטעטל מיט די אויגן פון זיין טאָטן דעם משכיל, דעם פאָדריאָטישק און פאָטשטאָר, וואָס האָט גלייענט די אָדעסער רוסישע צייטונג, איז געווען אַ תושב ביי „נאַטשאלסטווע", און די רוסישע טשינאָווניקעס האָבן זיך נישט זשענירט מיט אים צו פאַרברענגען, ווייל זיי האָבן אים באַטראכט פאַר אַ יידן פון העכערן מין. און דער „יד פון העכערן מין" האָט נישט געקוקט אפילו אין דער זייט פון זיין יידישן לשון, דעם „זשארגאָן", וואָס קומט אויף, אדאנק דעם קאַמף, צו אַ קולטור־שפּראך, כאָטש עס איז אים אפשר אַמאָל געקומען צו די הענט אַ „מעשה־ביכל" פון מענדעלע מוכר ספרים און פון שלום עליכמען, איניינעם מיט שמר׳ס אַ ראָמאן, צו וועלכן זיין נייגעריקער יונגער זון פלעגט זיך אויך צוכאפן, אָדער גיין אַמאָל הערן „שול־מית" אין טעאַטער.

זיין פאָטערס אידעאל און מוסטער איז געווען יצחק בער לעווינזאָן, דער פירער פון די משכילים אין אוקראַינע, אַן אפּאָלאָגעטיקער פאַר עקסעלענץ, פאַר דרויסן און פאַר אינעווייניק, וואָס האָט געוואָלט זען יידן אַלס באַשעפּטיקטע ביי ערדארבעט און מלאכה און האָט אין זיינע העברעאישע ווערק „תעודה בישראל" און „בית־יהודה" מיט ראיות פון דער גמרא דערווייזן, פאַר יידן ווי פאַר נישט־יידן, אַז די תנאים גופא זיינען געווען באלמעלאָכעס, ערדארבעטער און פאַסטעכער איז בבל און אין ארץ ישראל און האָבן באַטראכט אזוינע פרנסות ווי מסחר און עסקא אלס אומווירדיקע. אויך יצחק בער לעווינזאָן איז געווען אַן אָנגעזעענער ביי „נאַטשאַלסטווע", ביי די ליבעראַלע רוסישע מיניסטאָרן נאָך דעם ווי ער האָט אָנגעשריבן אַ העברעאישן שיר לכבוד דעם נצחון פון צאַר אַלעקסאַנדער איבער נאפּאָלעאָנען.

די סימפּאָטיע צו דער צאַרישער „נאַטשאלסטווע" האָט זיך ביים ר׳ גרשון געשונאָוו, דעם יידן פון העכערן מין, אויסגעוועפט מיט דעם איינפיר פון דעם געזעץ, וואָס פירט אַרונטער אַלע יידן אַן אויסנאם אונטער דער קאַטעגאָריע „אינאָראָדצע" (אויסלענדער), אינעם יאָר 1889, און אין דעם יאָר טאָקע האָט „נאַטשאלסטווע" צוגענומען ביי אים די „פּאָטשט", וואָס דאָס מיינט די אַרענדע אויף פירן רעגירונגס באאמטע מיטן שליאָך פון איין פּאָסט־סטאַנציע צו דער צווייטער. דער־פאַר אָבער איז אין אים נאָך שטארקער געווארן די אידייע פון איבערגיין צו ערדארבעט, וואָס האָט מיט אַ יאָר שפּעטער, אין 1890, באַקומען גרויס שוואונג מיט דער ידיעה, וואָס האָט זיך צעטראָגן איבער די שטעט און שטעטלעך פונעם „תחום" (דער שטח פון יידישן וואוינרעכט), אַז דער בארָאן הירש האָט געקויפט גרויסע שטרעקעס לאנד אין אַרגענטינע צו באַזעצן יידן אויף ערד און זיי מאכן פאר ערדארבעטער. צעטראָגן האָט זיך די ידיעה „ווי אַ בשורה — דערציילט אַלבערטאָ גערשונאָוו אין דער דערציילונג „אימיגראַנטן זיינען אַנגעקומען" פון דעם באנד „יידן גאוטשן" — אָנגעזאָגט אין די מגידישע דרשות און אין די געדרוקטע בלעטלעך מיט רוסישע פערזן:

קיין פאַלעסטינע און אַרגענטינע
וועלן מיר פאָרן אַקערן און זייען.
מיר וועלן פאָרן פריינט און ברידער,
דאָרטן לעבן און זיין פריי...

מערקט אייך, די ידיעה איז דערגאַנגען צו זיי דורך די מגידים און דורך די רוסישע בלעטלעך, נישט אַפילו דורך די העברעאישע צייטונגען "המליץ" און "הצפירה", וואָס האָבן דעמאָלט פאַלעסטינע איבער פאַלעסטינע אַדער ארגענטינע. פאַר די רוסישע בלעטלעך, אגב, איז געווען אלצאַיינס, פאַלעסטינע צי ארגענטינע, אַבי פאָרן אַקערן און זייען און, ווי פריינט און ברידער, דאָרטן לעבן און זיין פריי...

פאָטער און זון גערשונאָוו האָבן אויפגענומען די באַראָן הירש־קאָלאָניזאַציע אין ארגענטינע ווי אַן אויסלייזונג פאַר די יידן פונעם צאַרישן רוסלאנד און ווי אַ פייערלעכן וועג אין דער יידישער געשיכטע. אַ ראַמאַנטישן וועג, וואָלט איך געזאָגט, צוריק צו די אַלטע גוטע צייטן, צו די ביבלישע, וועו יידן זיינען געזעסן איש תחת גפנו ואיש תחת תאנתו און אַרויסגעגעבן פון זיך די נביאים, אָדער, ווייניקסטנס, צו דער גאָלדענער עפאָכע אין שפאַניע, וועו יידן זיינען געווען קרובים למלכות, פינאַנץ־מיניסטאָרן, ווי ר' יהודה אברבנאל, די אבולפיהס א"א, און אַרויסגעגעבן פון זיך די גרויסע געלערנטע, ווי דעם רמב"ם, דעם אלפסי, ר' חסדאי אבן שפרוט און די דיכטער ר' יהודה הלוי און אבן גבירול...

און גאָרנישט ווי אַ קענער פון "דאָן קיכאָט", ווי ער איז דאָס געוואָרן שפעטער, נאָר ווי אליין דאָן קיכאָט, זעט שוין דער זון גערשונאָוו אַלץ וואָס ארום אים און וואָס ער טרעפט אָן אין דעם נייעם לאנד ביביליש און אַלט־שפאַניש: דער טולטשינער אַלטער רב באַקומט דעם אַלט־שפאַנישן נאָמען רבי יהודה אַנאַקראַי, כאָטש אייך גאָט ווייסט פונוואַנען עס האָט זיך גענומען צו דער אשכנזישער פאָדאָליער שטאָט אַזאַ ספרדישער פאָמילען־נאָמען, און ער טראָגט אַ ברייטן מאנטל פון פיאָלעט־קאָלירטן סאמעט, שיר נישט אַ בישאָף אָדער גאָר אַ פויפסט, און איבער דער ברוסט ביי אים גלאַנצט אַ גאָלדענע מגן דויד. די אַלט־שפאַנישע רבנים, משמעות, האָבן געטראָגן גאָלדענע מגן־דוידס אויף דער ברוסט, ווי די גלחים, להבדיל, אַ צלם אויף דער ברוסט. די בערד ביי די יידישע קאָלאָניסטן ווערן אַלע ביבלישע און די יידישע מיידלעך — ציונס טעכטער מיט אויגן ווי ביי דער הייליקער בתולה פון ירושלים אָדער פון נצרת. אַלע הייסן זיי שרה, רבקה, רחל, מרים; קיין איין בריינדל און שיינדל, קיין איין גאָלדע און גיטל און שוין אהדאי נישט סאָסיע אָדער דוואָסיע, די קאָלאָניסטן זיינען אַלץ יעקבס, אברהמס, קיין איין שלום־בער, חיים־הערש אָדער אָשר־זעליק...

און אפשר איז עס גאָר נישט דאָן קיכאָטישע פאָר־שטעלונג, וואָס זעט אין די סטאדעס שאָף מחנות זעל־נער זיך ציען פון די ווייטסטע לענדער און אין דיטוכער די קעניגן אַלי פאנפאראָן און פענטאפאָלין, נאָר גאָר די אַפאָלאָגעטישע אַלעגאָריק, וואָס שפרינגט אַרי־בער דעם תהום צווישן דעם טולטשינער רב און אַ שפאַנישן קרוב למלכותדיקן יידן פון קאסטיליע אָדער אראגאָן, ווי פילן דעם תהום צווישן די יידישע נביאים און די גריכישע פילאָזאָפן, און מאַכט אים זען די פאָדאָ־ליער, בעסאראבער און גראָדנער מיידלעך אויף די ענט־רע־ריאָסער בלאָטיקע סטעפּעס ווי די בנות ירושלים פון מאפוס ראָמאנען.

פאראן אויך אַזעלכע אַפאָלאָגעטישע שטעלן אין גער־שונאָוס "יידן־גאוטן", וואָס נישט פילונס אַלעגאָריק, נישט יצחק בער לעווינזאָנס גלויבן אינעם בעסטן ווילן פון די צאַרישע "נאטשאלניקעס" און אַפילו ניט די אַפּא־לאָגעטיק פון יוסף פלאוויוס, וואָס האָט זיך באַמיט צו דערווייזן, אַז יידן זיינען צופרידן מיט יעדער אייגער פרעמדער מלכות איבער זיי און אויך מיט דער רומי־שער, קען זיך צו זיי פאַרגלייכן. אַזאַ שטעל, למשל, גע־פינען מיר אין דער דערציילונג "אימיגראנטן זיינען גע־קומען", וואו דער אָדעסער רב — אַ ווילנער למדן פון דער ישיבה, וואָס האָט אין אָדעס ׳געמסחרט און גע־שריבן קאָרעספאָנדענצן אין "הצפירה" — וועלכע איז געקומען אַלס באַגלייטער פון דער פאַרטיע פרישע קאָנ־דידאטן אויף קאָלאָניזירן, צעקושט זיך מיט דעם סער־זשאַנט, וואָס וואַרט זיי אַף ביי דער באַן...

באַלדאַמאַרא סאנין קאָנא, אייגער פון די עלטסטע לא־טיין־אַמעריקאַנער שרייבער — אליין אַ קאָלאָמביאַנער, וואָס האָט לאנגע יאָרן מיטגעארבעט אין "לא נאסיאָן", די צייטונג, וואו אויך גערשונאָוו האָט מיטגעארבעט, רופט אָן אָט די נויגונג ביי אים צו אַלערליי גוזמאות — סימבאָליק. איך האָלט אַז דאָס איז נישט די ריכטיקע קוואַליפיקאַציע פאַר זיי. דיכטערישע סימבאָליק איז טאַקע גוזמא, זי איז אָבער אין דער זעלבער צייט אמתדיק; פאַראַלגעמיינערטער דערהויבענער ביישפּיל; אויסגעטראכטע גוזמאות, וואָס מען באַנוצט זיי אויף צו באַצייכענען מיט זיי פאַראויסגענומענע אידייען, באַצייי־כענען מיר אַלס אַלעגאָריק.

לויז גודינעאַ קראמער, אייגער פון די היינט אָנגעזע־ענסטע ארגענטינער עסייאיסטן, אליין אַן ענטרע ריא־סער, וואָס וואוינט אין סאַנטא פע און איז נאָענט באַ־קאנט מיט די יידישע קאָלאָניסטישע פראָבלעמען און וועיסט וואָס פאַר אַ שווערייטן די קאָלאָניזאַציע האָט דורכגעמאַכט און אירע דורכפאלן, באַצייכנט דער־בעי־טאקע אלבערטאָ גערשונאָוס "יידן גאוטשן" אַלס ר א־מ א נ ט י ש ע ע ק ז א ל ט א צ י ע , וואָס ער באַרעכטיקט מיט דעם עקזאלטירטן קלימאט ערב די פייערונגען פונעם ערשטן יאָרהונדערט ארגענטינישער באָפרייאונג פון אונטער שפאַניע, און מיט זיין באַגייס־טערונג פאַר דעם אויפטו פונעם באַראָן הירש.

דאָס בוך איז באמת געשריבן צו דער פייערלעכער אר־
גענטינישער דאטע און איז מיט דאנק געווידמעט דעם
אָנדענק פונעם באַראָן הירש. עס הייבט זיך אָן מיט אַ
וועגדונג צו די ברידער קאָלאָניסטן און פֿאַרבעט זיי
פֿראוועז דעם גרויסן יום־טוב פון דער רעפובליק ווי זיי
פלעגן פֿראוועז אין דער אַלטער היים דעם סדר לכבוד
דער יידישער באַפרייאונג פון מצרים. גאָר אַ טַ יידן
געדענקען נאָך דעם גאָרניט ראָמאנטישן קלימאַט ערב
דער פייערונג אויף די יידישע קוואַרטאַלן, וואו עקזאל־
טירטע יונגען האָבן לכבוד דעם יום־טוב פֿאָגראָמירט
יידישע ביבליאָטעקן און קולטור־אינסטיטוציעס, און זיי
געדענקען אויך ווי די ארגענטינישע רעאקציע האָט פֿאַר־
שוועכט דעם יום־טוב פון דער אַרגענטינישער פרייהייט
מיט דעפֿאָרטאַציעס פון אַזעלכע יידן ווי לאָזן חינא־
וויטש, אַ קעמפער פֿאַר דער קאָלאָניסטישער פרייהייט
פון אונטער די פֿאַרשקלאפערישע ייק"א־קאָנטראקטן,
און זלמן סירקין, אַ קעמפער פֿאַר דער קולטורעלער דער־
הויבונג פון די שטאָטישע יידן, איבער וועלכע עס איז
געהאנגען די קללה פון די „טמאים", און ביידן האָט מען
דעפֿאָרטירט אויף איין שיף מיט אַ גרופּע פון אָט די
„טמאים", וואָס סאָרקינס קאמף קעגן זיי האָט געפירט
צום געזעץ קעגן פרויען־האַנדל אין אַרגענטינע. דאָס
אַלץ ערב און לכבוד דעם יום־טוב.

און ראָבערטאָ פֿאירא, דער אָנגעזעענסטער רעאליס־
טישער און סאָציאליסטישער שרייבער אין אַרגענטינע,
געשרונאָווס אַן אינטימערפרייַנט און פֿאַרערער, וואַרפט
פֿאַר דעם מחבר פון „יידן־גאוטשן", אין אַ ב"יוו וואָס
ער שרייבט אים פון אויסלאנד, די דאָזיקע ראָמאנט־ק
און מאָנט ביי אים די ווירקלעכקייט. „וו איז דער אומ־
צופרידענער קאָלאָניסט פון ראכילי?" — פרעגט ער אים.
„וואו איז דער אומצופרידענער מיט דער רוסישער אוי־
טאָקראטיע, וואָס שטעלט זיך נישט צופרידן מיט דער
דרום־אַמעריקאנישער כלומרשטער רעפובליק און חלומט
וועגן גרעסערע און שענערע הומאַניטאריש - דעמאָקרא־
טישע דערגרייכונגען?"

נאָו די ווירקלעכקייט פון דער קאָלאָניע איז נישט
איינגעשלאָסן אינעם קורס פון אַלבערטאָ גערשונאָווס
„יידן גאוטשן". זי פאַסט זיך נישט אַריין אין דעם אַפּא־
לאָגעטישן וועזן. מער אינעם קורס פון דעם וועזן איז די
דערציילונג, וואָס טראָגט דאָרט דעם נאָמען „די רעוא־
לוציע", וואָס איז אַ קאריקאטור אויף דער אומצופרידן־
קייט פון דער קאָלאָניע מיט דעם „אלקאלדע", וואָס איז
געווען דער פֿאַרמיטלער זייערער פֿאַר דעם יק"א־אַדמי־
ניסטראטאָר. די ווירקלעכקייט און דעם קאָמף פון די
קאָלאָניסטן מיט דער יק"א האָט ער איבערגעלאָזט פֿאַר
מרדכי אלפערסאָן, צבי שנייידער, ד"ר לייבאָוו, וואָס
האָבן געשריבן אין יידיש און אין רוסיש פֿאַר יידן. אין
אים האָט גערעדט דער אַפּאָלאָגעטיקער, דער ייד וואָס
די השגחה האָט אים אַוועקגעשטעלט אויף יענער זייט
מויער, האָט אים אַריינגעגעבן אין דער האַנט אַ שיין־
שרייבערישע שפּאַנישע פעדער אָון האט אים באַפֿוילן:
מאָל וואָס שענער אָט די אָרנטלעכע האָרעפּאשנע ייִן
און זייערע זין און טעכטער, זאָלן נישט־יידן זען און זיך
שעמען פֿאַר די פֿאָראורטיילן וואָס זיי האָבן בנוגע יידן.
אוֹן דו אַליין זיי אַ מוסטער פון אן ארגענטינישן יידן
וואָס שטייט אויסער אַלע פֿאָראורטיילן און אויסער אַלע
עוולות און קריוודעס, וואָס וועלן צו יידן געטאָן, אוֹן
האָב בלויז אין זינען דעם וואויל און דאָס גליק פון דעם
געליבטן פֿאָטערלאַנד, וואָס דו האָסט פֿאַר זיך אַדאָפּ־
טירט.

יאָ, ער האָט טענות אין דעם געליבטן פֿאָטערלאנד,
וואָס פֿראָקלאמירט אין זיין קאָנסטיטוציע די גלייכהייט
פון אַלע בירגער פֿאַרן געזעץ און די אָפּוועזנקייט פון
יעדער פֿרעראָגאטיוו זיינען פֿאַרבליבן געוויסע פֿריווי־
לעגיעס אין דער פֿראקטיק; נאָר ער געטרויט דער צו־
קונפט, וואָס וועט דאָס אַלץ פֿאַריכטן און זיינע אייניק־
לעך וועלן שוין פון זיי נישט וויסן. פֿאַראן זיינען נאָך
אויך אַזעלכע פֿאַרשוינען ווי דאָן בריכידאָ קרוס, דער
טעמפּיק, שיקערער און שלימזלדיקער קליינער גוטבאַזי־
צער, וואָס קומט מאָנען זיין פֿאַרפֿאַלענע קליאטשע ביים
יידישן שוחט, ווייל מען האָט אים געזאָגט, אַז יידן זיי־
נען גנבים... דערפֿאר אָבער זיינען פֿאראן אַזעלכע לייטי־
שע גוטבאַזיצער ווי דאָן עסטאניסלאאָ בעניטעז, וואָס
איז אַדעליק און מוטיק, און דער שוחט פֿאָרט צו אים
מיט אַ וויזיט און שמועסט מיט אים, עלעהיי רבי מיט
אנטוניונסן אָדער רבי עקיבא מיט אדרינוס קיסר, וואָס
ער ווייסט וועגן זיי פון זיין פֿאָטערס און פון דעם אלטן
גדליהס שמועסן מיט אים.

פֿאראן אויך שלעכטע גאוטשן, פּויליאקעס און שכו־
רים, ווי דער וואָס האָט דערשטאָכן זיין פֿאָטער, דעם
שיינעם אידעאליסטישן יידן ר' גרשון גערשונאָוו און
פֿארוואונדעט זיין מוטער און זיין שוועסטער, און ווי
דער פּעאָן וואָס האָט דערהרגעט דעם קאָלאָניסט ר'
אברהם בלויז דערפֿאר וואָס ער האָט אים געהייסן אייג־
שפּאנען אַן אָנדער אָקס אינעם אָקער. דערפֿאר זיינען
פֿאראן אַזעלכע אידעאלע גאוטשן ווי דער אָקסנטרייבער
דאָן רעמיכיאָ קאָלאָמאָקאָ, ממש אַ לעגענדארער העלד,
וואָס די יידישע יינגלעך און בחורים פון דער קאָלאָניע
לערנען זיך פון אים רייטן און באַגיין זיך מיט דעם מע־
סער מעשה גאוטש, און אין רעגנדיקע טעג קומען זיי
זיך צונויף אין זיין ביידל און הערן אויס זיינע מעשיות
און זיינע לידער, וואָס ער רימפּלט זיך צו אויף דער
גיטארע, וועגן בראוע גאוטשן. און דאָס גאוטשישע מע־
סער, וואָס איז אַזוי פלינק און לייכט און אומבאַטראכט
וועז עס וועדט באַנוצט קעגן די קאָלאָניסטן, וואָס זענען
אויס ווי יעזוס אויף דער ערד ליגנדיק טויטע אין דער
שטאל, — דאָס דאָזיקע מעסער וועדט אין די הענט פון
דאָן רעמיכיאָ קאָלאָמאָקאָ אַ שטראָף פֿאַר פּחדנות וועז

דאָס שטעכט זיך איין אינעם בויך פון זיין אייגענעם זון.

און גאוטשישער מוט שטעקט אָן אַזוי ארום די יידישע יוגנט פון דער קאָלאָניע, מאַכט זיי פאַר עכט גאוטשן, רופט אַרויס פאַרוואונדערונג און פאַרערונג ביי דעם פּאָעטישן קאָלאָניסט ר׳ פייוול דוגלאטש, וואָס קען אַזוי באַגייסטערט דערציילן וועגן דעם ווי אַ גאוטש האָט זיך געשלאָגן מיט אַ טיגער און נתפּעל ווערן פון אַ קונציק געוואָרפענעם לאסאָ, ווי דעמאָלט ווען ער דערציילט ווי אַ מגיד וועגן אן אויפשטאנד פון העלדישע יידן אינעם גלות בבל. אַלבערטאָ געשונאָוו, ווייזט זיך אַרויס, איז נישט מער ווי אַ מאָדערניזירטער, אַ מער געשליפענער, אַ פיינשרייבנדיקער פייוול דוגלאטש, אן עקזאלטירטער ראָמאנטיקער, ווי לויז גודיניאָ קראמער, רופט אים אָן אומדירעקט.

אן עקזאלטירטער ראָמאנטיקער, פלוס יידישער אפּאָלאָגעטיקער פון דעם בעסטן מין, פון די געמיטלעכע, פון די וואָס איבערצייגן אין זייער אמת מיט דעם אייגענעם ביישפיל און דערמיט וואָס זיי שטעלן אַרויס זייער אמת אַלס אַזאַ וואָס אַפּעלירט צו אַלעמענס הארץ און מוח. אין דעם אריינפיר צו מיין איבערזעצונג פון „יידן גאוטשן", וואָס איז דערשינען אין פאַרלאג אי־ון, האָב איך דערויף אָנגעוויזן, איך האָב אָנגעוויזן אויף דער פיינטלעכער אטמאָספער וואָס די באַראָן־הירש־קאָלאָניזאציע האָט אָנגעטראָפן צווישן דעם קאָטוילישן קלער און צווישן שרייבער, וואָס האָבן זיך געפונען אונטער דער ווירקונג פון דעם פראנצויזישן אַנטיסעמיטיזם, און אויף דער איגנאָראנץ וועגן יידן, וואָס אלבערטאָ געשונאָוו האָט אָנגעטראָפן צווישן די בעסערע פון די אַרגענטינער שרייבער. איך האָב אים דאָרט פאַרגליכן צו אַ גלאדיאטאָר, וואָס איז אַרויף אויף דער אַרענע אונטער די פיינטלעכע און חוזק־בליקן פון די אַרום באַזעצטע מאַכטהאָבער. און עס איז געווען אַ גבורה פון זיין זייט, אַ שרייבערישע גבורה, נישט אַריינצופאלן אין היסטעריישער פּאָלעמיק, נאָר גובר זיין די קעגנער מיט זיין טיפער ליבשאפט צו מענטשן, צו פעלקער, און זיין פאַרשטענדעניש פאַר זייער אייגנארט.

ווי לייכט עס איז אזא איינעם צו זיין ייד און אַרגענטינער אין דער זעלבער גרעניצלאָזער מאָס.

אַלבערטאָ געשונאָוו צווישן מיט די אָנגעזעענסטע פאָרשטייער פון דער אַרגענטינער ליטעראַטור

עם זיצן: פערנאַנדעס מאָרענאָ, א. געשונאָוו, ראָבערטאָ גיוסטי; עס שטייען (פון רעכטס צו לינקס): האראסיא קיראגא, סאמועל גלוזבערג, לעאָפאָלדאָ לוגאָנעס און לעאָפאָלדאָ הורטאָדאָ.

אלבערטא גערשונאוו

דער טויט פון רבי אברהם

(פון בוך „לאם גאוטשאם כודיאם")

יידיש: יוסף מענדעלסאן

די מעשה איז זיך פאַרלאָפן אין קאָלאָניע ראַכיל. עס איז געשטאַנען אַ ווינטער־טאָג, אַ קאַלטער, אַ בלייכער. די זון האָט זיך שוין אַפערגעהויבן איבער די בערג־לעך און האָט באַדעקט מיט ראָזעווען דעם פראָסט, וואָס האָט געווייסט איבערן פעלד. די סלופּעס פון די דראָט־צאַמען זיינען געווען באַפראָסטעט. מיט פראָסט זיינען באַדעקט געווען די דעכער פון די ראַנטשעס, ווייס איז געווען דער וועג; יענער ווינקל פון ענטערייאָ האָט דערמאָנט, גיכער, אַ לאַנדשאַפט פון אַ שניי־לאַנד, אַ רוסישע סטאַמפּע אויף דער האַרמאָניישער און ברא־ווע ערד פון די גאָוטשאָס.

עס איז געווען די שעה פון אַנ־הייבן אַרבעטן אינעם אָנקומענדיקן טאָג. רבי אברהם איז אומגעגאַנגען הין־און־צוריק פונעם קאַראַל אין שטוב, צוגרייטנדיק דאָס אַרויס־פאָרן צו דער טשאַקרע. אין קיך, אַ פולע מיט רויך פון נאַסע האָלץ, האָבן די חברה געטרונקען, איילנ־דיק, מאַטע און געטופּעט מיט פיס, כדי צו אָנווארעמען זיך. גאָזשאָ, דער פּעאָן, האָט אַ שלעפּעריקער נאָך, זיך פויל־געצויגן. די אַלטע קאָלאָניסטקע האָט נאָכגעקוקט אין די סידעלקעס פון די הינער און האָט איבערגעחזרט איר אומפּאַר־מיידלעכן באַקלאָגן זיך יעדן אינ־דערפרי:

— קיינמאָל לייגן זיי ניט אויף דעם זעלבן אָרט...

און דאָן גאזשאָ האָט געענט־פערט, צווישן געענץ און געענץ, נישט ענדערנדיק קיינ־מאָל די ווערטער:

— שלעכט פאַרוואוינט, באַלעבאָסטע...

פון די טשאַקרעס האָט זיך דערטראָגן דאָס געשריי פון די טערקן (פעלד־פויגל) און ווייט־וויים, דאָרט וואו עס פאַרשווינדט דאָס גראָע פונעם טייכל, האָט די שקאפע געמאַכט אויפטרייסלען מיט איר הירשען די הייטערע רו־איקייט פון דעם פרימאָרגן. זי זון איז, ביסלעכווייז, גרע־סער געוואָרן און האָט רויט געמאַכט די וואָלקנס, וואָס זיינען צעגאַנגען געוואָרן, ווי פלעגן אין דער מעטאַלענער פּוליר־טער רייניקייט פונעם הימל. אין אַלע הייזער פון דער קאָלאָניע איז קענטיק געווען באַוועגונג. די טשאָק־רעראָס און די באַטראקעס האָבן געשפּאַנט צום יאָך די אָקסן, ווי פאַרגליווערטע דורך דער נאַכט. וועג־נישט־וועג האָט דער ווינט דערטראָגן אַן אויסגעשריי, וועלכן די באַ־טראקעס האָבן אָפּגעענטפערט צווישן געלעכטערייען.

— דעם זשאגוואָרע, ניט! — האָט מען געשריען אינם שכנס שטוב.

רות האָט זיך באַוויזן אין קיך, אַ צעשויבערטע, איינ־געהילט אין אַ וואָלענעם שאל, וואָס האָט צוגעגעבן איר פרישער געזונטער שיינקייט פון אַ דאַרפישער מויד, עפּעס אַ מיך ווילדן שטאָלץ. זי האָט צעשאַרט דעם פייער און האָט אָנגעהויבן אָנ־טיילנעמען אין דער מאָטע פון דעם פרימאָרגן. מיט אַ פאַרדרוסיקן זשעסט האָט זי געענטפערט אויף די „קאָמפּלימענטן" פון דעם גאו־טשאָ.

געשונאוו אויף אן אזכרה־אקט נאך די נאצי־קרבנות

— רייד נישט קיין טיפשותן! שוין אַזוי אין דער פרי!

— רייד נישט קיין טיפשותן! נעבן טיר דאָוועגען. לאַנגזאַם האָט ער אָנגעוויקלט, אויף דער לינקער האַנט די רצועה פונעם של־יד, נאָכ־דעם האָט ער אָנגעטאָן דעם של־ראש, איבערן שטערן, פאַרדעקט בײז איבערן קאָפּ מיטן טלית, דאָס האָט צוגעגעבן זיין פיגור, אַן אויס־זען עפּעס אַ פריסטערלעכן, אַן ריינטאָלן. ער האָט אַרויסגערעדט די ווערטער פונעם דאָוועגען לאַנגזאַם, אייגנ נאָכן אַנדערן, ערנסט, ווי אייגער וואָס ציילט געלט. מיט די ווערטער אין וועלכע גאָט ברוך הוא האָט גערעדט צו די נביאים, האָט ער גע־בעטן פרייד פאַר זייניקע און בענטשונג פאַר דער גא־רער וועלט.

וען ער האָט פאַרענדיקט דאָוועגען איז די זון שוין געשטאַנען הויך. דער פראָסט האָט געהאַלטן אין צע־גאַנגען ווערן און די פאַראַיזן־בוימער האָבן אויסגעזען

ווי ווידערגעבאָרענע אינעם וויבערנדיקן אָטעם פונעם אינדערפרי. אַ לייכט ווינטל האָט קוים באַוואויגן די שוין הוילע פלאַנצן און דעם שיטער געוואָרענעם סאָד. די זשאַבעס האָבן באַגלייט מיט זייער דיסאָנאַנס־קראַקען דאָס געזאַנג פון די פייגלעך.

רבי אברהם האָט געזומען אונטערהיילן דעם פּאָן און די באַטראַקטס. אייניקע זיינען אַוועק אָנזאָטלען די פערד און דער פּאָן איז אַריין אין דעם קראָאַל (אַ קליינער, מיט דראָטן אָפּגעצאַמטער הויף נעבן שטוב פונעם קאָלאָניסט).

רבי אברהם האָט אים אַ זאָג געטאָן:

— וועסט שפּאַנען צום יאָך דעם מאנסאָ און דעם גאָרדאָ (נעמען פון אָקסן: „דער רואיקער“ און דער „דיקער“).

דאָן גאזשאָ האָט אַ קנייטש געטאָן מיט די אקסלען, האָט געזומען טרייבן אין קראָאַל די פּי, אונטער וועמענס פיס עס האָט זיך געבראָכן מיט אַ סקריפּ, די פונעם פּראָסט פאַרהארטעוועטע קויט פון די בהמות. ער האָט זיך אָנגעלעגט אויף דעם פּאַלענקע (אַ קלאַץ צו זועלכן מען בינדט צו פערד אָדער בהמות) און האָט געזומען פאַרוויקלען אַ ציגאַר. דערנאָך האָט ער זיך פאַרוויילט מיט ווארפן די לאסאָ אויף די אָקסן, הגם עס איז לחלוטין נישט נויטיק געווען, ווייל זיי זיינען געווען גאָנץ רואיקע.

אזא איז ער געווען, דאָן גאזשאָ. זיין ארבעטסזאמקייט האָט ער אַרויסגעוויזן נאָר בייַ דער אַסאָדע (געבראָטן פלייש) און בעתן מאטע־טרינקען. דער קאָלאָניסט האָט עס גוט געוואוסט און, דערפאר, איז ער אליין אויך אַריין אין קראָאל, כדי מען זאָל שנעלער איינשפּאנען די אָקסן.

— אויב מירן זיך נישט אונטערהיילן, וועלן מיר נישט באַווייזן צו מאָכן פיר פולע גענג מיטן אַקער.

דער פּאָן האָט נישט געענטפערט. ער האָט לאנגזאם צוגעטריבן אַן אָקס צום פּאַלענקע און אָנגעהויבן צו־רינדן אים צום יאָך.

— נישט דעם, דאָן גאזשאָ. שפּאן איין דעם מאנסאָ און דעם גאָרדאָ, ווייל דער טשיקאָ (דער קליינער) האָט געארבעט די גאנצע וואָך און ער איז עטוואָס קראנק.

— זעט איר, באַלעבאָס, דער מאנסאָ געפעלט מיר ניט, וואָרום יעדער ווייַלע גייט ער אַרויס פון דער צורקע (די גראדע שורה פונעם אקער אין פעלד).

מיט די קנאפּע שפּאנישע ווערטער, וואָס ער האָט פאַרמאָגט אין זיין לשון, האָט רבי אברהם פּרובירט אים איבערצייגן: ער האָט, דערבייַ, געשמייכלט, כדי ווייכער צו מאכן די ענערגיע פון זיין וואָרט.

דאָן גאזשאָ האָט פאַרגעזעצט דאָס זיניקע, אָן צו מאכן זיך אַ וועזן פון רבי אברהמס רייד.

דער קאָלאָניסט, אין כעס שוין, האָט אַליין געזומען און צוגעבראַכט דעם מאַנסאָ פאַר די הערנער. די אויגן ביים פּאָן האָבן אָנגעהויבן בליצן ווילד, האַרט. עס האָט געזומען איין אויגנבליק נאָר. רבי אברהם האָט עס באַ־מערקט ווען דער פויער האָט שוין געהאַלטן דעם פּאָקאָן (אַ לאַנגער שאַרפער מעסער, וואָס די גאוטשאָס טראָגן מיט זיך תמיד) אַרויסגענומען פון שיידל און ווען ר׳ אברהם האָט אים אַ דראָ־געטאָן מיטן קלעצל פונעם יאָך, וועלכן ער האָט געהאַלטן אין האַנט, האָט דאָן גאָזשא מיט אַ שפּרונג פון אַ טיגער, אַ שטויס געטאָן אים מיט דער לינקער האַנט אין אַ זייט, און מיט דער רעכטער אַריינ־געשטאָכן דעם פּאָקאָן טיף אין ברוסט.

דאָן גאָזשאָ איז אַרויס פונעם קראָאל, גלייך עס וואָלט גאָרנישט געשען און איז פאַרשוואונדן צווישן די קינטעס (אַ קליינער שטח־פעלד אַרום די הייזער פון די קאָלאָ־ניסטן) און ווען די יינגלעך זיינען געקומען פון דער פאַטרעראַ (אַ נישט פאַרזייטער שטיק פעלד, וואָס מען לאָזט אויף פאשע) האָבן זיי דערזען דעם פאָטער אַ טויטן ליגן צווישן די אָקסן. אויף זייער געשריי אוּן גע־ווין, זיינען צונויפגעלאָפן די דערשראָקענע שכנים אוּן אַלע פרויען האָבן אויסגעבראָכן אין אַ הויכן לאנגן געקלאָג.

מען האָט רב אברהם אַרויסגענומען פון קראָאל אוּן מען האָט אים אַוועקגעלייגט אויף דער ערד אין מיטן פון דער ראנטשאָ (אַ קאָלאָניסטיש פּרימיטיוו שטיבל) אוּן מען האָט אים פאַרדעקט מיט אַ וויסן לייוונט. דאָס פּנים איז געווען בייַ אים פאַרקרימט אין אַ וויטיקדיקן קנייטש, די אויגן אָפן אוּן טיף אייַנגעפאלן, די בלאָנדע געדיכטע באָרד האָט לייכט געציטערט ביי די טריט פון די וואָס זיינען אַריין אַדער אַרויס פונעם צימער.

רבי אברהם, מיט זיינע האָר, מיט זיין באָרד, פאַרהילט אין דעם טלית אוּן תפילין האָט אויסגעזען ווי אַ פאַרצייי־טיקער קדוש, וואָס וועט געוואָלט פון זקנים אוּן הייליקע פרויען פון ירושלים.

אַנמערקונג פון איבערזעצער:

די דאָזיקע סקיצע איז פון אַן אויטאָביאָגראַ־פישן כאַראַקטער. ווי באַוואוסט האָט אַ ווילדער גאוטש דערשטאָכן אַלבערטאָ גערשונאָוס פאָטער, געצייילטע חדשים נאָכן אָנקומען פון דער פאָמיליע קיין מאָזעסווייל, אין יאָר 1891, ווען די קאָלאָניע איז נאָר וואָס געווען גערינדעט אוּן מען האָט איר נאָך גערופן „דאָס שטעטל פון פאַלאַטקעס“, ווייל קיין הייזער זיינען נאָך דאָן נישט געווען דאָרטן. זיין קבר טראָגט דעם נומער 5 אויף מאָזעסווילער בית־עלמין.

ב. י. ביאַלאָסטאָצקי

קליינע לידער

★

ווי וואַלד

איך האָב געזען די פייגל פליען,
אָן טייך געוונצלט פֿאַלד אויף פֿאַלד;
פון איין זייט אָפּנקויט אין גליען,
אוּן פון דער צווייטער — קאַלטער וואַלד!

די פּיכטע פטעזשקעס פירן, פירן —
די זשאַבעס שפּרינגען דין אָן גיך;
אַ טראָט — אַ טראָט וועט ניט פאַרלירן,
איך קום אַלץ נעענטער צו זיך.

מיין שיפל שווימט, די רודערס פּעכטן,
די וואַסער־שפּיז זיך גליטשט פֿאָרויס,
אָן שטיינער שוואַרץ, ווי טעג פון נעכטן,
זיי חייבן פּלוצלינג זיך אַרויס.

אַרויס — ניטאָ! ס׳איז אַלץ פאַרלאָפֿן,
איך רונצל איין זיך פֿאַלד אין פֿאַלד;
אָ, לאָמיך זיין, ווי וויטקויט אָפֿן,
אָן הויך, אָן שווייגנדיק, ווי וואַלד!

האַרבסט

פּרימאַרגן קריכט אַרום אַ נאַקעטער אויף אַלע פיר,
עס שלאָפט די שוועל — פאַרנעפלט ביי דער טיר.

בוים אַרומגעריסן, הויז — לײַמיק־שוואַרץ,
דאָס קול פון טאַטע־זומער ניטאָ שוין מער.

שטרעקט אָדערדיק פּרימאָרגן אויס זיין בלייכע האַנט,
רייסט אַ לעצטן בלאַט — אַ צודעק פאַר זיין נאַקעטקייט אין שאַנד.

האַרבסט, אויס שפּראָך, אויס בלי. עס אוילט די זון
פון וואָלקן אויס, — וואָס וועט זי האָבן דען דערפון?

איז — קריכט פּרימאָרגן אום אַ נאַקעטער אויף אַלע פיר,
און טוליעט זיך צום שוועל — אַ ממזר ביי דער טיר...

לבנה אויף ניי־גאַס

געזונקנקייט, שטיינער, און האַלץ איבער גריבער, —
געגראָבן, פאַרשאָטן — עס שטייען שוין שטיבער!

די וועגט — ניט־באַוואוינטע — זיך טוליען, זיך האַלטן
אַן שאָטנס געשטאַרטע, אָן בלינדע געשטאַלטן.

און זי, די לבנה, זי קומט שוין מיט טרויעריקן,
אַ שטוב — און זי כאַפּט שוין אַ קוק דורכן קוימען.

פון דאַך צו אַ דאַך — ווי אויף זילבערנע לאַנען —
ווי ס'וואָלטן די הייזער דאָ אייביק געשטאַנען...

אברהם גאָלאָמב (מעקסיקע)

אויס־יידישונג

איך נוץ דאָ דעם נייעם אומבאקאנטן טערמין אַנ־שטאָט וואָס געווײנטלעך זאָגט מען „אַסימילאַציע", ווייל עס איז פאַראַן אַ טיפער אונטערשייד צווישן די צוויי באַגריפן. בײַ אַסימילאַציע זיינען פאַראַן צוויי פאַקטאָרן: דער אַסימילאַנט און דער אַסימילירער, דער וואָס „פאַר־דייט" און ער נעמט אַריין אין זיך דעם פרעמדן קערפער אויף אַזויפיל אַז עס ווערט נישט קענטיק „כי בא אל קרבנו", דער נייער קערפער גיט צו אין כּמות, אין וואָג, לאָמיר זאָגן, אָבער אין איכות ווערט ער אין אַלץ איינס מיט דעם אַסימילירער. אין „אויסיידישונג" איז פאַראַן בלויז איין פאַקטאָר — דער וואָס יידישט זיך אויס, ער ווערט אָבער נישט אַסימילירט ,ער דרינגט אין קיין שום אַנדער פאָלק נישט אַריין, ער נעמט גאָרנישט איבער פון קיינעם, ער ווערט נישט איינס מיט קיינעם.

מיר נעמען אויף דעם אינהאַלט פון דעם באַגריף „פאָלק" ווי אַ סכום פון שטייגערישע און קולטורעלע אייגנטימלעכקייטן אין לעבן, איינשטעלונגען און מינהגים און אויך גייסטיקע טראַדיציעס. די ביאָלאָגישע, עטנאָלאָגישע פאַקטאָרן שפילן אַ צווייט־רַאנגיקע ראָל און די קלענסטע ראָל שפילט דער אַזוי־גערופענער „נאַציאָנאַלער באַוואוסטזיין". די אָנגעהעריקייט צו אַ פאָלק ווערט בכּן איבערגעגעבן בירושה. איבערהויפט הייסט עס דורך דער סאָציאַלער ירושה, דורך דער השפּעה פון דער סביבה נאָך דעם געבוירן ווערן. די ביאָלאָגישע ירושה דורך די גענען פון די עלטערן שפילט דאָ אַ סך אַ קלענערע ראָל. די באַוואוסטזיניקע פראַזעאָלאָגישע דעקלאַראַטיוות נאַציאָנאַלע דערקלערונגען שפילן ווי געזאָגט די קלענסטע ראָל און זיי זיינען אָפט נעגאַטיוו, ווייל ליגנעריש.

בכּן דאַרף אין אַסימילאַציע זיין אַ טאָפלטער פראָצעס: א) אַרויסלעבן זיך פון אַלע, אַלע יידישע זיטלעכקייטן און שטייגערישע אייגנטימלעכקייטן און ב) אַרײַנלעבן זיך אין אַט־דעם גאַנצן קאָמפּלעקס אינהאַלטן פון אַ צווייטן פאָלק, מען קען אָט דעם טאָפּלען פראָצעס קיינמאָל נישט דורכמאַכן צו גיך, אָפטמאָל פאָדערט זיך אפילו אַ משך פון עטלעכע דורות פאַר דער פולקאָמער אַסימילאַציע.

וועו עס האָט זיך בײַ יידן איינגעבירגערט דער באַגריף אַסימילאַציע, וואָס איז לכתחילה אויסגעבאָרגט געווארן פון דער פיזיאָלאָגיע, האָט עס טאַקע געשטימט אויך וויייל עס איז נישט געווען קיין אויס־יידישונג אָן אַסימילאַציע. די יידישע סביבה איז געווען אַזוי שטאַרק, אירע אייגנטימלעכקייטן האָבן אַזוי שטאַרק און געדיכט דורכגעוועבט די נשמה פון יעדער יידן, אפילו דעם אָפּטרינקסטן, אַז אפילו שמד האָט נישט געקאָנט איבערריסן אָט־די אַלע פעדים. איז געווען געראָטן דער מאמר פון גמרא אַז אַפילו „פושעי ישראל מלאים מצוות כרימון"; האָט אַ ייד געקאָנט זיך אַסימילירן און אפילו זיך שמדן און דאָך זיך נישט קענען אויסיידישן.

היינט איז די יידישע סביבה אַזוי שוואַך אַז מיר דאַרפן רַיידן וועגן אויסיידישונג אפילו וועו עס איז לחלוטין נישטאָ קיין אמתע אַסימילאַציע. דער אַמאָליקער עם־הארץ, דער פאַרגרעבטסטער ישובניק איז געווען מער בר סמכא, ער האָט מער געווואוסט און מער געקענט יידישע זיטן און מנהגים, דינים און פירונגען, מער געווען אויסגעבונדן מיט דעם יידישן פאָלקלאָר, מער אַריינגעטאָן אין יידישע פּראָבלעמען, — איידער עס איז אַ היינטיקער יונגער ייד וואָס האָט דורכגעמאַכט אַ גוטע יידישע שול. יענער איז אפילו געווען מער קענער און וויסער פון העברעאישער שול. דעמאָלט האָט גאָלדפאַדען געקענט זינגען, אַז

„וועו דו טויפסט זיך,
און דער גלח זינגט דיר מיט זיין קלויסטער־ניגון,
דאָך באַמבלט זיך דיר כל־נדרי אין קאָפּ".

היינט וועט מען גרינג קענען געפינען גאָר אַ סך געשמדטע יידן וואָס עס באַמבלט זיך זיי גאָרנישט פון יידישקייט. דעמאָלט האָט אַ ייד פריער געדארפט דורכמאכן דעם צווייטן פראָצעס, דאָס איינלעבן זיך אין דער קולטור פון דעם צווייטן פאָלק, — די אויסיידישונג האָט געקאָנט קומען שפּעטער ערשט. פרעציזער געזאָגט: אַ ייד האָט געדארפט פריער אַסימילירן אין זיך די פרעמדע קולטור כדי ער זאָל זיך קענען אַסימילירן

אין דעם פרעמדן פאָלק אַריין. איצט איז עס אַ מאַסן־דערשיינונג אַ פולקאַמע אויסיידישונג אָן אַ וואָסער עס איז אַסימילאציע אין אַ צווייטן פאָלק אַריין. אַ ייד צו זיין הערט מען טאַקע אויף, מיט יידישקייט איז עס טאַקע געענדיקט, אָבער מען הייבט נישט אָן צו ווערן עפּעס אַנדערש, מען געהערט נישט צו קיין שום פאָלק אין דער וועלט, מען האָט נישט אַסימילירט קיין שום אַנדער קולטור און מען לעבט זיך נישט אַריין אין קיין שום אַנדער פאָלק אַריין. יידישקייט פֿאַרלאָרן און גאָרנישט געקראָגן, נישט צו גאָט און נישט צו לייט, נישט צו יידן און נישט צו גויים. לאָמיר אָט פֿאַר אַזוינע באַנוצן אָן אוראלטע באַצייכענונג „ערב רב". יאָ, מען דאַרף נאָך צוגעבן, אַז ביי זיך אין די אויגן — אויך ביי אַנדערע זיינען אָט די ערב־רב־מענטשן פֿאַררעכנט דווקא פֿאַר קולטורעלע, ווייל מען האָט דעם גאַנצן באַגריף „קולטור" עטוואָס איבערגעדרייט: מען נעמט אָן צ י ו י ל י ז א ־ צ י ע אַנשטאָט ק ו ל ט ו ר.

איז עס אָבער מעגלעך אַז מענטשן זאָלן לעבן אָן אַ וואָסער עס איז קולטור? צום אומגליק פון דער מענטשהייט איז עס נישט בלויז מעגלעך געווארן, נאָר עס ווערט אַ מין נאָרמע: די אורבאַניזאציע און די מאַסן־פּראָדוקציע צעשטערן יעדער לאָקאלע, יעדער גרופּע, אייגנטימלעכקייט, יעדער קולטור, זיי ניוועלירן און אנולירן אלס־דאָס ספּעציפּישע, דאָס אייגנטימלעכע, און דערצו קומט נאָך צו די קאָמערציאליזירטע פֿאַרווייללונג, די מעכאניזירטע קיצל־די פּיאטע־קונסט, וואָס אַפּעלירט גאָר אָפּט צו די נידעריקסטע נייגונגען און גלוסטונגען, וואָס פּראָסטיטואירט אָפּט דעם עצם מהות פון קונסטן און קולטורן — דאָס אלץ מעקט אפּ און ווישט אפּ קולטורן בכלל און לאָזט איבער א צ י ו י ל י ז י ר ט ע ק ו ל ט ו ר ל אָ ז י ק י י ט.

מיר יידן זיינען געווארן אַן אורבאניזירט פֿאָלק, מיר האָבן כמעט פארלאָרן די „ליבע פֿראָווינץ" פון אַמאָל, און דערפאר איז אונדזער דעקולטוריזאציע שטאַרקער און אַקטיוועו. און דערצו קומט נאָך צו אונדזער עגאָפֿאָביע און דראנג איבערצוגעמען פרעמדס און עס מאַכט אַ תל פון אונדזער יידישקייט אין אַלע אירע געשטאלטן און עס גייט האַסטיקער דער פּראָצעס פון אויסיידישונג. אונדזער יידישקייט — רעליגיעזע ווי וועלטלעכע, ציוניסטישע און גלותיסטישע — האלט אין אויסוועפן זיך. די אויסיידישונג האָט נישט קיינע דרויסנדיקע שטערונגען, אַמאָל אין דער אַלטער היים האָט אַ ייד כל־זמן ער האָט זיך נישט געשמדט געמוזט אָנקומען צו יידן אין זיין ריין ציווילן לעבן — ביי אַ חתונה, אַ געבורט וכדומה. האָט דער ווייטסטער ייד נישט געקאָנט אָפּטיילן זיך פון יידישן ציבור סיידן ער האָט זיך געשמדט, און ווייט נישט אָפּט האָבן אפילו אָפּגעפּרעמדטע יידן געהאט דעם מוט דורכצופירן די דאָזיקע צערעמאָניע.

אין די אמעריקעס איז עס אין גרונט אַנדערש: מען פֿאַרשפּאָרט זיך דאָך צו שמדן, איז עס אַ סך גרינגער. אמת דער פּראָצעס געדויערט לענגער, עס איז נישט קיין „אקוטער" אָוועקגיין, נאָר אַ כראָנישער אָפּשייד פון פאָלק. דערפאר אָבער איז ער אויך פסיכאָלאָגיש גרינגער: מען דארף דאָ נישט אַנענעמען קיין שארפן באַשלוס, מען שניידט נישט אָפּ מיט קיין קרובים און באַקאנטע, מען גט נישט אָפּ מיט אַמאָל דאָס יידישע פאָלק, פֿאַרקערט „זיינען מיר גאָר בעסערע יידן פון אייך", „מען קען זיין גוטע יידן און אָן דעם"... און אָט דער „אָן דעם" נעמט אַרום דעם גאַנצן שטייגערישן, רעליגיעזן און וועלטלעכן אינהאַלט פון יידישקייט. יידישט מען זיך אויס לחלוטין, און מען איז נאָך אלץ פאַר לייט און אַמאָל אויך פאַר דעם אייגענעם געוויסן „גוטע יידן".

און אָט די שטייגערישע און קולטורעלע אויסיידישונג נעמט אַרום אלץ ברייטערע קרייזן, גרעסערע שיכטן פון יידישן פאָלק.

דערצו זיינען מיר נאָך אין אונדזער גרעסטער מערהייט אן אימיגראנטן־פאָלק: אונדזערע אלטגעזעסענע ישובים זיינען דאָך כמעט אלע חרוב געוואָרן, די רעשטלעך ווערן דערשטיקט „בנשיקה". און אין אימיגראציע ווערן בכלל לויזער די רייפן פון טראדיציעס, פון שטייגער. אין נייע ישובים איז די אויסיידישונג נישט אין פאַרגלייך גרינגער. אַזוי ארום שטעלט די אויסיידישונג אין סכנה דעם קיום פון גאַנצע יידישע ישובים.

אונדזער נאַציאָנאלער באַוואוסטזיין ביי די שיכטן און אין די קרייזן וואָס האַלטן זיך מיט דער גאַנצער אויפּריכטיקייט פאַר גוטע, נאַציאָנאלע יידן, איז אויך פון אַ ספּעציפּישן כאראקטער: אַלע מאָל און ביי אַלע מענטשן אין דער גאָרער ווערלט איז נאַציאָנאלער באַוואוסטזיין פאַרבונדן מיט אַ צוגעבונדנקייט צו טראַדיציעס, צו שטייגערישקייט, צו פאָלקיסטישקייט און צו פּאָלקסטימלעכקייט. ביי אונדז יידן איז עס אָבער אויף אַ מאָדנעם אופן פונקט פאַרקערט פאַרבונדן מיט אַ נעגאציע און מיט אן אקטיוויזם האָס צו אַלץ וואָס עס איז פאָלקסטימלעך און פאלקיש. ביי אונדז האָט אַ פיאָנער פון סאָציאליזם געקאָנט שרייבן צו אַ קריסט, אַז די יידישע סביבה פון סוחרים און געלערנטע האָט ביי אים אַרויסגערופן אַ האס (אהרן ליבערמאנס בריוו ז' 67, פאַרפּנטלעכט פון ק. מארמאָר, ייוואָ) און אַ באַקאנטער ציוניסטישער פובליציסט פון ירושלים האָט געקאָנט בימי היטלער (פאר דער מלחמה) שרייבן, אַז וועגן מען באַטראכט דאָס יידישע לעבן, „וועמעס האַרץ וועלט נישט קיין שטירמער־הארץ?" און זיך טיטולירן מיט אַ נאָמען „ציוניסטישער אַנטיסעמיט", און אָט די רייד זאָלן געדרוקט ווערן אין אַ רעפּרעזענטאטיוון העברעאישן זשורנאל אָן קיין שום באַמערקונג פון דער רעדאקציע (זען: יידישער אַנטיסעמיטיזם, מיינע „געקליבענע שריפטן" ב׳

3). עס איז גרינג צו פאַרשטיין וויפל אַזאַ נאַציאָנאלער הכשר העלפט דער אויסיידישונג.

אָמאָל האָט אונדזער רעליגיע געדינט ווי אַ שוץ קעגן דער אויסיידישונג. זי האָט קאָנסעניזירט און פאַרהיילויקט אַלע דעטאַלן פון יידישן שטייגער און פירונג, אַפילו אין ענדערונג אין „ערקתא דמסאנא" (דער אופן פון פאַרבינדן אַ שוך. סנהדרין עד׳עה׳) היינט אָבער האָט זיך אַפילו פאַר די וואָס רופן זיך רעליגיעזע יידן די גאַנצע רעליגיע רעדוצירט צום בית מדרש און צו פּאָליטיק. היינט איז אויך די רעליגיע מער נישט קיין צוים וואָס זאָל פאַרהאלטן די אויסיידישונג.

און נאָך אַ צרה איז דאָ, אַ צרה אַ גרויסע און אַ שווערע, וואָס טוט זייער וויי. דאָס איז דער פאַקט וואָס מדינת ישראל — וויי פריער ארץ ישראל — האָט זיך געשטעלט נישט ווי אַן אויסלייזערין פון אונדזער גאַנצער קולטור, ווי אַ שפּעריישער המשך פון אונדזער גאָרער שפּעריישקייט וואָס איז אין גלות געווען געדריקט און געשטיקט און צום סוף לחלוטין פאַרשניטן געוואָרן. אַנשטאָט דעם ציט פון מדינת ישראל ווייטער די שלעכטע טראדיציע ניט פון „שלילת הגלות", נאָר פון שלילת הקולטור אשר בגלות. נישט דאָ איז דאָס אָרט צו פאַרשפרייטן זיך וועגן דעם טראגישן פעלער, אָבער אָט דער פאַקט גיט פריי׳ע העגט און בארעכטיקט און דערמוטיקט יעדער׳ אָפּפאלן פון יידישקייט בכלל, יעדער שלילה אויפן מעטום און דאָס העלפט נישט העברעאיזירן דעם גלות, נאָר עס פירט אונדז גאָר אין אַ פאַרקערטער ריכטונג. קורצזיכטיקייט פון איין זייט און אַ ביטול־באַציאונג צו אַלץ וואָס עס איז יידיש־פאַלקסטימלעך זיינען דער מקור פון דער מאַדנער „נאַציאָנאלער" ריכטונג, וואָס פירט דירעקט צו דענאציאָנאליזאציע פון יידן אומעטום. דער וועג פאַרבינדט דעם ציוניזם מיט אַלע אַנדערע באַוועגונגען וואָס האָבן געפירט פון יידישקייט. און דער „הכשר" פון מדינת ישראל שטערט דער אמת־נאַציאָנאלער דערציאונג און דער אַנטוויקלונג פון דער איינציק מעגלעכער אינטעגראלער קולטור.

מיר לייגן זייער פיל האָפענונגען אויף דער יידישער דערציאונג, און לאָמיר אָננעמען אז זי האָט זייער וויי־גיק דעפעקטן, און לאָמיר וויייטער זאָגן, אז דערציאונג האָט באמת אַ גרויסע, א גוואלדיק גרויסע ראָל אין קאַמף קעגן דער אויסיידישונג, מיר גלייבן אין דעם מיט דעם גאַנצן הארצן. אָבער לא המדרש עיקר אלא המעשה: די בעסטע דערציאונג קען זיין אַ ב א ז י ס פאַר אַקטיוויטעט יידישקייט אָבער נישט די כ ו ל ו יידישקייט. און די גאנצע דערציאונג אין שול, וואָס איז כמעט תמיד אַ וועראבאלע בלויז, קען נישט געבן קיין אַקטיוויטעט, שעפּערישע יידישקייט. איין מנין עס־ארצישע פורמאנעס זיינען מער קראפט פאַרן קיום פון פאָלק איידער הונדערט יונגע לייט מיט דיפלאָמען פון אַ יידישן קאָלעדזש. אזוי ארום פעלט אין אונדזער לעבן ביי היינטיקן טאָג אַ פעסטע׳ון זיכערער אָפּהאַלטער פון אויסיידישונג.

אין מזרח־אייראָפּע — דער אייניציקער געאָגראפישער געביט וואו עס איז קיין אויסיידישונג כמעט נישט פאַרגעקומען — האָבן יידן געלעבט קאָמפּאקט און — דער עיקר — צווישן סובאָרדינירטע פעלקער. מיט אַזוינע האָבן יידן זיך קיין מאָל נישט אַסימילירט. די הערשע־רישע פעלקער׳ זיינען געווען אָפּגעשיידט פון די יידישע ישובים אפילו ריין געאָגראפיש, האָבן יידן יאָ געקאָנט זיך אַסימילירן קולטורעל, ד״ה איבערנעמען, אַרייננאפּן אין זיך די קולטור׳ פון אָט די הערשערישע פעלקער (אין ליטע, פוילן, אוקראינע — רוסיש און אין גאַליציע — דייטש), אָבער׳ זיך אויסיידישן, זיך דערווייטערן פון יידישן לעבן האָבן אפילו די אַסימילירטע יידן נישט געקאָנט. גאָר אנדערש איז עס איצט אין אַלע ישובים אָן אויסנאָם.

האָבן יידן פון מזרח־אייראָפּע, וועו זיי זיינען געקומען קיין אַמעריקע — מיט בילדונג אָדער אָן בילדונג — געקאָנט זיין אַקטיוו אין יידישן לעבן, געקאָנט אויפבויען אַ יידיש לעבן, אָבער זייערע קינדער, אַפילו וועו זיי האָבן יידיש וויסן און בילדונג מער פון זייערע געקומענע עלטערן, זיינען זיי דאָך אַ פאַסיוואר עלעמענט אין יידיש לעבן.

אָט די אויסיידישונג האָט אין אונדזער געשיכטע געשפילט אַ גוואלדיק גרויסע ראָל אין פראָצעס פון פארמיגערן דעם כמות פון יידישן פאָלק. אַ סך מער ישובים זיינען אונטערגעגאנגען דורך קולטורעלער אויסיידישונג אידעו׳ דורך פיזישן אומברענגען, דורך מאכן מיט גוואַלט די לענדער „יודנריין" דער חורבן פון מערב־אייראָפּעישן יידנטום האָט זיך אָנגעהויבן נישט פון היטלערן י״ט, נאָר פון דער׳ השכלה.

עס איז אַ געשיכטלעכער פאַקט, אַז אין די לאטיין־אמעריקאנער לענדער זיינען לכתחילה געווען גאנץ קענטיקע יידישע ישובים, און זיי זיינען נישט אומגעבראַכט געוואָרן, זיי זיינען אליין, פון זיך אונטערגעגאנגען אין פראָצעס פון פאַמעלעכער אויסיידישונג. רעשטלעך פון יענע ישובים, ווי האַלב־פאַרגעסענע לעגענדעס, קען מען נאָך איצט געפינען אין משפחה־טראדיציעס, אין קליינע סעקטעס און אויף בית עולמס.

דעו׳ זעלביקער פראָצעס פון אויסיידישונג גייט איצט ווייטעו׳ אין די קרייזן פון דער נייער יידישער אימיגראַציע. שוין די קינדער פון די אימיגראנטן זיינען אזוי דערווייטערט און אָפּגעפרעמדט פון אַלע יידישע אינטערעסן, אַז עס איז פשוט צו שטוינען. אין מעקסיקע למשל קומען יעדער וואָך פאָר עטלעכע יידישע חתונות. פאַר די לעצטע אכצן יאָר האָט דער הויפּט רב אליין דורכגע־

פירט ביי 1.100 חתונות אין דער שטאָט גופא. מען מעג אַזוי ארום אָננעמען אז דער יידישער ישוב אין לאנד איז פאַרגרעסערט געוואָרן מיט מער ווי טויזנט יידישע משפחות. אין אזא קלייגעם און יונגן ישוב איז עס זייער אַ גרויסער צוואוקס, מסתמא אַריבער אַ דריטל, — און די השפעה פון דעם צוואוקס וואָס איז? וועגן אַ צופלוס פון לייענערס פון אַ יידיש בוך און אַ יידישער צייטונג איז נישטאָ וואָס צו רעדן, הגם די גרעסטע מערהייט פון אָט דער יוגנט האָט געלערנט אין אַ יידישער שול. די שפראך פון די נייע היימען איז כמעט אויסשליסלעך ניט קיין יידישע. אָבער עס איז נישטאָ אויך קיין אינטערעס צו יידישע אינטערעסן אויך אין דער שפראך וואָס מען נוצט.

זאָל דאָ דרך אגב אָפגעוואָרפן ווערן די פאלשע איינרייד־ניגיש, אז מען קען די אָפּגעפרעמדטע יוגנט צוציען צו יידישקייט און צו אַ יידיש בוך אויף דער לאנדשפראך. עס איז שוין באַווייזן געוואָרן סטאַטיסטיש אָפילו אז מיט דער פאַרמינערונג פון יידיש־לייענערס איז די צאָל לייענערס פון יידישע אינהאַלטן אויף פרעמדע שפראכן לחלוטין נישט געוואקסן, נאָר פאַרמינערט זיך. זאָל דאָ אויך געזאָגט ווערן, אַז צוזאמען מיט יידיש ווערן אָפּגעשווואכט די פאָזיציעס פון העברעאיש און אַלע רייַדע־רייַען וועגן „העברעאיזאציע" פון גלות זיינען אָדער בטלנישע חלומות, אָדער באַוואוסטזיניקע קאָמפּענסאציע פאַרענטפערונגען פאַר דער וויליקער אויסיידישונג.

אָבער מיר קערן זיך אום צו אונדזער טעמע: אין יידישן רעליגיעזן לעבן זיינען אָט די צוגעקומענע יידישע משפחות אויך נישט קענטיק. מען קומט נישט צו אַ יידישן קאָנצערט און נישט צו הערן אַ יידישן חזן. אויך די יידישע געזעלשאַפטלעכקייט, די באַרימטע יידישע צדקה האָט זייער וויניק צוגעקראָגן פון די צוגעקומענע משפחות.

עס קען עמיצער אָנווייזן אז דער ציוניזם האָט יאָ באַקומען אַ סך מיטגיירער, אָבער דאָס זיינען אַלץ פון דעם מין „קלוב־ציוניסטן", וואָס בייַ זיי איז זייער ציוניזם אַ מין קאָמפּענסאציע פאַר דער אויסיידישונג טאַקע.

און דאָס זיינען אַלץ קינדער פון אַקטיוע יידן, וואָס זייערע עלטערן רייַדן יידיש, פירן אַ יידיש־געזעלשאַפט־לעך לעבן צי רעליגיעז אָדער וועלטלעך. טאָ ווי וועט שוין אויסזען די יידישקייט פון דעם דור וואָס האָדעווועט זיך בייַ אויסגעיידישטע יידן? נישט „וואָס אַמאָל וויי־ניקער"?

עס זיינען פאראן אַ סך אָפּטימיסטן וואָס „זען בחוש" אַז דער דריטער דור איז מער יידישער אייַדער דער צווייטער, אז עס קומט פאַר אַ צוריקקער. הלוואי זאָל עס זיין אמת, אָבער עס איז ווייט נישט אַזוי: בייַ אַ קליינעם טייל פון דריטן דור איז עס טאַקע יאָ פאראן אַזאַ צוריקקער, אָבער די גרעסטע מערהייט גייט גראָד און ווייטער אין איר אויסיידישונג און כל בואיה לא ישובון. ווען זייער אַסימילאציע קומט איז אַ באַזונדערע פראגע, וואָס אונדז איז עס שוין נישט וויכטיק דאָ, פאַר אונדז איז יאָ וויכטיק, אַז די אויסיידישונג גייט גראָדלינייק ווייטער.

קומט אויס, בכלל, אַז די יידישע באַפעלקערונג דאַרף אין די נייע ישובים ווערן נישט גרעסער, נאָר פאַרקערט, קלענער. איז עס טאַקע צום באַדויערן אזוי, הגם אָפט ווילן מיר זיך אליין אָפּנארן און אַריינרעכענען אין צאָל יידן אַלע וואָס שטאמען פון יידן. איבערהויפט האָבן מיר ליב זיך צו גרייסן מיט די אזוינע אויסגעיידישטע יידן, וואָס זיינען מיט עפעס באַרימט געוואָרן בייַ לייטן. דאָס איז די פסיכיק פון פרצעס אַרעמע קינדער וואָס באַרימען זיך מיט דער רייכקייט פון זיערע פעטערס... אָבער פאָקטיש ווערט זיכער די צאָל יידן קלענער, די צאָל יידן וואָס זייער יידישקייט איז בייַ זיי אַ פאָקטאָר אין זייער לעבן און נישט בלויז קיין אָפענדיקס. יאָ, די צאָל יידן וואָס נעמען אן אָנטייל אין יידישן לעבן, וואָס האָבן אין זייערע לעבן אַ סימן פון יידישקייט ווערט אַלץ קלענער ביז עס קומט אַ דור וואָס פאַרגעסט אויך זיין אָפּשטאם.

אָפילו די וואָס מיר רעכענען צו די זיכערע יידן, האָבן איצט זייער יידישקייט בלויז אין געזעלשאַפט. די היים, דער שטייגער שטוביק לעבן אַלץ איז גוויש, די ממשלה פון דער דינסט, און די קינדער וואקסן אויס אַ סך נענטער גייסטיק און קולטורעל צו דער דינסט ווי צו זייערע עלטערן. מיט די לעצטע האָט מען איבערהויפט געלט־באַציאונגען — מען דאַרף זיי מעלקן. אין זיינען פון קולטור זיינען שוין די קינדער נישט בלויז אַ נייער דור, נייערט עס איז אַ ניי פאָלק. פון די זיידעס ביז די אייניקלעך און אוראייניקלעך איז אַזאַ ווייטער מהלך אין הינזיכט פון קולטור, אז עס איז אפשר זייער שוועך צו באַנעמען ווי גיך די אויסיידישונג האָט עס באַוויזן חרוב מאכן אַ רייכע פילפארביקע קולטור.

קולטור קען מען נישט אויסלערנען פון קיינע ביכער אין קיינע שולן, — דאָס דאַרף מען איבערנעמען די־רעקט לעבנדיק אין איר, אין דער קולטור. און דאָ האָבן איבערהויפט די וועלטלעכע יידן געזינדיקט מער ווי ווער עס איז: די אַלטע פאָרמולע „אַ ייד אין דער היים און אַ מענטש אין גאָס" האָט מען פאַרברייטערט, „אַ גוי אין דער היים און אין גאָס, אַ ייד — בלויז אויף געזעל־שאַפטלעכע צוזאמענקונפטן". האָבן די קינדער אין תוך אריין ניט וואָס איבערצונעמען פון די עלטערנס קולטור, סיידן צניעותדיקע פראזאָלאָגיע, וואָס איז צו גאָרנישט מחייב. די ווירקונג קען מען גרינג באַמערקן אין אַלע יידישע געזעלשאַפטלעכע קרייזן און אין אַלע אידאָאַלאַ־גישע ריכטונגען.

נישטאָ איצט בייַ יידן קיין אָפּן־אַסימילאטאָרישע ריכטונג, אַלע ביז איינעם שווערן זיך אַלע טאָג אין

עטרייקייט צום יידישן פאלק און צו זייער קולטור און אין דער זעלביקער צייט גייט אויך אן אלגעמיינע און כסדרדיקע אויסיידישונג. איז עס פאר מיר זיכער אז אין משך פון עטלעכע דורות וועט די צאל באוואוסטזיניקע יידן, און נאך מער — די צאל אקטיווע יידן זיין נישט אין פארגלייך קלענער ווי זי איז איצט.

וואס וועט זיין מיט די איבעריקע, אויסגעיידישטע יידן?

— אדער' זיי וועלן זיך אין משך פון די עטלעכע דורות אויף אן אמת אסימילירן, ווי דאס איז געווען מיט א גרויסער צאל יידן אין פוילן, אדער זיי וועלן בלייבן הענגען צווישן יידן און אנדערע פעלקער ווי אברים מדולדלים, ווי אן ערב־רב מיט געציילטע יחידי סגולה וואס וועלן זיך אומקערן צוריק צו אקטיווער און קולטורעלער יידישקייט. ריכטיקער צו זאגן — עס וועלן זיין די אלע דריי מינים: בעלי תשובה — גאר וויניק, אסימילירטע — מערער, און דער הויפט־מאסיוו וועט זיין דער ערב רב.

און אט די פערספעקטיוו שרעקט זייער און זייער. אפיציעל וועט דאס זיין דאס יידישע פאלק, סטאטיסטיש און מעטריקאליש וועלן דאס זיין יידן. אלץ וואס זיי טוען און גאר דער פיר זיערער וועט גיין אויפן חשבון פון יידישן פאלק. און דער חשבון איז גאר נישט קיין פייגער: א גרויסע צאל דיפלאמירטע אינטעליגענץ און גאר נישט אינטעליגענט, א גוואלדיקער פראצענט ג ע־ב י ל ד ע ט ע אבער גאר וויניק ק ו ל ט ו ר ע ל ע. און די קולטורלאזע געבילדעטע זיינען פילפאך ערגער ווי עמארצים. קולטור איז שטייגער, אויפפיר, טראדיציע, גייסטיקע ירושה. קען זי איינשטיין ביי עמארצים, און זיי זיינען אפט דער רויער באדן וואו קולטור האלט זיך און זי וואקסט. געבילדעטע אן קולטור זיינען ווי יונגע פערד' אן א צאם און אן לייצעס. זיי גייען אין שאדן... מען האט זיי פיינט, ווי מענטשן אן א פרצוף, אן א גייס־טיקן „איד".

ביי פעלקער וואס ליידן נישט פון קיין עגאפאביע, איז פאראן א דראנג איינצוהיטן געירשנטע שטייגערן. מענטשן פון אזוינע פעלקער קוקן אויף די אויסעיידיש־טע יידן מיט א ביטול און מיט האס. מען באמיט זיך אפצוזונדערן פון זיי אויב ניט אין מסחר, איז אין לעבן, אין קלובן, אין שטאט־קוואַרטאלן, אין רעזארטן און אה־טעלן, אין שולן פאר קינדער, און... לאמיר עס זאגן אפן — זיי האבן רעכט אויף דעם: קיינער קען קיינעם נישט צווינגען ער זאל דווקא וואוינען מיט מיר אין שכנות, פארברענגען מיט מיר אין איין קלוב וכדומה. עס איז נישט קיין דיסקרימינאציע, — עס איז דאס רעכט אויף פריוואטקייט און אינטימקייט. איטלעכער האט רעכט מיר צו זאגן: איך לאז דיר לעבן ווי דו ווילסט, לאז מיר אויך פארברענגען ווי איך וויל און מיט וועמען איך וויל... מענטשן פון אנדערע פעלקער, אן דער יידישער עגאפא־ביע, מענטשן מיט אן אייגענער קולטור, וואלטן אויך דעם געענטפערט שטאלץ מיט א קעגנזייטיקער פארזיכ־טיקייט. יידן אבער אן קולטור און מיט דעם עגאפאביע־קאמפלעקס קענען נישט שאפן קיין יידישע פארזיכיקייט, זיי מוזן שטרעבן ארויסצודרינגען אין די פארן פון א צווייטער געזעלשאפט, וואו מען וויל זיי נישט. וועלט פון איין זייט א וויצעקו: גוואלד! דיסקרימינאציע! און פון דער צווייטער זייט: „וואס קריכן זיי צו אונדז ווען מיר' ווילן זיין אליין?"! רופט מען דאס אנטיסעמיטיזם און עס קען דערגיין ביז צו „אקטיוון" אנטיסעמיטיזם... יא, וואס מער „גודווייל" יידן פראווען, און וואס מער „לאמיר זיך ליב האבן" יידן טענהן, אלץ שטארקער וועלט דער אנטיסעמיטיזם.

אבער עס איז פאראן א גרעסערע סכנה. די אויסגע־יידישטע יידן זיינען ווי געזאגט, קולטורלאז, במילא אויך פ א ל ק ל א ז און זייער מאראל — לאמיר זאגן דעם ביטערן אמת — איז זייער א נידעריקע. מיר האבן אין „יידישן" לעבן אין די אמעריקעס אזוינע דער־שיינונגען וואס פריער וואלט עס אוממעגלעך געווען. מיר האבן „פארשטייער פון יידישן פאלק" צווישן פארברע־כער, רויבער און אפילו אין „מערדער־אינקארפארייטן", שפיאנאזש, גנבים און בכלל אונטערוועלט. מיר ווייסן דאך בלויז פון די וואס זיינען שוין געקומען אין דער פרעסע, און מיר דארפן די צאלן וואס מיר ווייסן כופלען זייער' שטארק, ווייל אריינפאלן אין דער פרעסע פאלט דאך אריין אייגער פון הונדערט מסתמא... עס וואלט געווויס געווען געוווגטשן צו האבן א פארגלייכנדיקע סטאטיסטיק וועגן יידישע פארברעכערישקייט מיט א צוואנציק יאר צוריק און איצט.

דער דאזיקער מאראלישער ירידה העלפט אויך דער אלגעמיינער קולטור־ניוואו אין די אמעריקעס. אין פלוג קומט אויס מאדנע פאר אונדז מענטשן פון עלטערן שניט: א לאנד מיט אלגעמיינער בילדונג, — און אזא נידעריקער קולטור־מאראלישער ניוואו. דאס פאלק איז פארקאכט אין פארווייילונגען פון א וואלוועלן סארט, בייסבאל, באקס וכדומה פון מוזיק האט דעם גרעסטן דערפאלג דזשאז, פון ליטעראטור — די קאמיקס, פון טעאטער — די ביליקע און פלאכע קינאען און נאך און נאך ענלעכע זאכן. די גרויסע צאלן פון מענטשן מיט העכערער בילדונג זיינען זייער וויניק אינטעליגענט אין אלגעמיינעם קולטורלן זינען. עס זיינען בלויז פראפע־סיאנאליסטן און נישט מער. איר קענט גאר אפט טרעפן דאקטוירים און אינזשעניערן און יוריסטן, וואס האבן קיין שום אינטערעסן נישט נישט צו ליטעראטור און נישט צו אלגעמיינע פראבלעמען און נישט צו קונסטן — צו גארנישט אפילו נישט צו דער וויסנשאפט בכלל, פשוטע בעלי מלאכה, וואס האבן אפילו נישט קיין אנונג וועגן דער הומאניש - מאראלישער ראל וואס די וויסן־שאפט האט נאך גאר נישט לאנג צוריק געשפילט אין

דעם כאראקטער און אין שטייגער לעבן פון אירע אדעפּ־
טן. אין זייער שטייגער לעבן זיינען אָט די אַלע וויסנ־
שאַפטלער לחלוטין נישט בעסער אויף אַ האָר פון אַלע
אנדערע אָן אקאדעמישע דיפּלאָמען; איז דאָס זעלביקע
אויך שייך צו זייער גאנצן גייסטיקן מהות. געבילדעטע
פאַרברעכער זיינען שוין איצט נישט קיין זעלטנקייט אין
דער קרימינעלער כראָניק. עס דוכט זיך מיר אָפּט אַז אַ
פשוטער אַמאָליקער רוסישער פויער אין לאָפּטשעס, אָן
אַלפאַבעט איז געווען מער ענייגט צו דענקען, צו „פילא־
סאָפיע" איידער אַ היינטיקער אַקאַדעמיקער. עס איז
איצט זייער זעלטן אזא אנאטאם ווי אַ לעסגאפט, אַ כע־
מיקער ווי אסטוואלד, אַ פיזיאָלאָג ווי אַ פערוואָרן, אַ
באָטאניקער ווי אַ טימיריאזעוו. דאָס זיינען אַלץ געווען
פילאָזאָפן פון דער ווייסנשאַפט און אויף זיך האָט מען
געקוקט ווי אויף דינער פון פּאָלק, וואָס מוזן הייבן דעם
מאָראליש־גייסטיקן ניוואָ פון פּאָלק. נישט אומזיסט האָט
אין אָנהייב פון י"ה געשריבן איינער אַ פיזיאָלאָג, אַז
[illegible]

שאַפט בכלל, קען נישט זיין קיין וויסנשאַפטלער (פער־
וואָרן). דערפאר האָט מען דעמאָלט זיך אָפּגעגעבן אַזוי
פיל מיט פאָפולאריזירן די וויסנשאַפטן, און גרויסע אוי־
טאָריטעטן האָבן זיך דערמיט פאַרנומען. האָט אַ עליזע
רעקליו אַ פאראדיי און זייער גלייכן דערמיט זיך פאַר־
נומען אין זייער דראַנג צו „דינען דעם פּאָלק", „טראָגן
דאָס ליכט פון וויסן אין די געדיכטע מאסן פון פּאָלק"
און עס איז נישט געווען קיין פראזע סתם. און דאָס זעלע־
ביקע איז עס געווען אויך ביי יידן: ווי קען מען גאָר
איצט חלומען וועגן אַן אפטייקער ווי גריגאָרי געגושוני,
וועגן אַ דאָקטאָר ווי דער ביאליסטאָקער כאַזאַנאָוויטש,
דער וויטעבסקער ברוק, דער ווילנער שאבאד און זייער
גלייכן אין די טויזנטער? דערפאר איז אַ צייטונג געווען
אַמאָל אַ האַלבער אוניווערזיטעט, — און היינט — זאָלן
זיי מיר מוחל זיין, נאָר זיי טראכטן אָפילו נישט צו וועלן
הייבן דעם גייסט פון פּאָלק, געגוג אַז זיי באַמיען זיך צו
פאַרווירן דעם לייענער. מיט וואָס פאַר אַ מאַטעריאל?
— נו, קיין שטארקע איבערקלייבער איז מען היינט ניט.
אַנשטאָט דעם וואָס אַ בוך איז געווען אַמאָל, איז גאָר
איצט אַ פאַרקערטע פראָבלעם: מען מוז זאָרגן דאָס גע־
דרוקטע וואָרט זאָל ניט דעמאָראליזירן דעם לייענער,
דערהויפט די יוגנט. דאָס אלץ צוזאמען העלפט טאָקע
דער דעקולטוריזאציע פון פּאָלק און אויך זיין דעמאָרא־
ליזאציע. מיר זיינען דערצו נאָך אַ פּאָלק פון גרויסע
שטעט, וואו די מאָראל איז בערך אַלע מאָל נידעריקער
ווי אין קליינע שטעט און שטעטלעך. קיין קליינע
שטעטלעך מיט אַ הונדערט־פראָצענטיקער יידישער בא־
פעלקערונג האָבן מיר נישט אין די נייע ישובים. די וויי־
ניקע יידן וואָס זיינען אַריינגעשפּרינקלט יחידים אין
גישט יידישע קליינע שטעט זיי אַסימילירן זיך גאָר גיך
און זיי גייען גאָר גיך פאַרלאָרן פארן יידישן פּאָלק. כל־
זמן יידישקייט איז געווען אן ענין פון יעדער היים, אוך
די ארומיקע אונטערישאָכטע פויערישע באַפעלקערונג איז
נישט געווען אַסימילירן־פעאיק, האָט אן איינזאמער
ישובניק געקענט זיין אַ פולשטענדיקער ייד און די
יידישקייט האָט זיך געקאָנט האלטן דורות גאַנצע (די
„פוילישע וועלדער"). איצט אָבער אַז יידישקייט איז
בלויז אין געזעלשאַפט, נישט אין גאָס און אויך נישט
אין די היימען, קען מען קיין יידישע ישובניקעס זיך גאָר
נישט פאַרשטעלן. אין די גרויסע שטעט פון געדיכטע
יידישע ישובים איז טאָקע פאראן יידישע געזעלשאַפט־
לעכקייט און עס איז דאָ „יידיש לעבן". אַסימילאציע,
אמתע, טיפע אריינדרינגען אין אַ צווייטן פּאָלק און אין
יענעמס קולטור איז טאָקע דאָ כמעט ווי אוממעגלעך.
אָבער אויסיידישונג גייט דאָ מיט איר פולן גאנג. דעקול־
טוריזאציע פירט און מוז פירן צו דעמאָראליזאציע. מיר
ווערן אָפּט איבערראשט און שטארק דעפּרימירט פון
מאָראלישע סיורפריזן ביי יידן וואָס אונדזערע פאָטערס
האָבן קוים זיך געקאָנט פאַרשטעלן אַזוינס. מיר זיינען
די לעצטע יאָרן געווען עדות פון אַזוינע הילכיקע איבער־
ראשנדיקע דערשיינונגען ביי אזוינע אויסגעיידישסטע
יידן, אַז עס איז אַ גליק וואָס אין אַמעריקע איז דערווייל
נישטאָ נאָך דער מינהג אַרויסצעווארפן די שולד פון
יחידים אויף דעם כלל, און אָפּיציעל זיינען זיי דאָך יידן.
אָבער טיף אין זיך פירט איטלעכער דעם חשבון פון אָט
די פאַרשוינען וואָס שטאמען פון יידן נישט מיט יחידים
נאָר טאָקע מיט דעם גאַנצן כלל.

איך גלייב נישט אַז מיר שאפן דעם אַנטיסעמיטיזם,
איך האַלט נישט אַז מיר זיינען מחוייב צו זיין פיינע
לייט, פיינער פון אַנדערע. איך גלייב אויך נישט אַז מיר
קענען מיט אונדזער פיינקייט אויסהיילן אַ וועלט מיט
גויים פון זייער אייגענעם אַנטיסעמיטישער אייבי־
קער טראַדיציע, וואָס איז זייער קראנקייט, נישט אונד־
זערע. אָבער ווי אַ מינדערהייט טאָרן מיר זיך נישט נע־
מען דאָס רעכט אויף אזא גרויסן פּראָצענט אויסוואורפן.

צו וואָס פאַר אַ פּאָלק געהערן זיי, די אויסגעיידיש־
סטע יידן? איך גלייב, אַז זיי געהערן נישט צו קיין
פּאָלק. אויסערלעך, לויט זייערע נעמען, לויט דער
שפּראך וואָס זיי באַנוצן דאַרף מען זיי צורעכענען צו
דעם הערשנדיקן פּאָלק אין יעדן לאנד, מען קען אַפילו
הערן אָפּט פון זיי גופא אַזוינע ארויסזאָגונגען: „מען
לעבט אין מעקסיקע איז מען אַ מעקסיקאַנער און אַ סוף".
די מעשה איז אָבער וואָס עס איז גאָרנישט אַזוי גרינג צו
ווערן אַ מעקסיקאַנער, אַ טערק, אַ פראַנצויז אָדער וויס
איך וואָס עפּעס אַנדערש. עס איז וויכט נישט ענגוג צו
ריידן די שפּראך, מיטזינגען מיט מאַריאטשעס, עסן

מאַלע מיט טשיטשע, הנאה האָבן פון אָקסן־קאַמפן, טריב־קען פולקע און נוצן די זעלביקע זידלווערטער. מען דאַרף נאָך צו דעם אַלעם האָבן עטלעכע דורות מעקסי־קאנער זיידעס, — און דאָס האָבן נישט די כאַקאַבאָ־יאנ־קלס, די אדאָלפאָ־אברהמס, אָדער די סאלוואדאָרס־שמערלס. דאָס איז נישט מער ווי אַ פארשטעלעניש, אַ גאנץ לעבן אַ פאַרשטעלטס, אַ מין גרים אָנגעטאָן נישט אויפן פנים נאָר אויף דער נשמה. ס׳איז אַ געשפילט לעבן און אָפט גאָר נישט אַרטיסטיש געשפילט, פאַלש, ליג־נעריש, דאָס פאַרקערטע פון עכטקייט. אמתע גויים האָ־בן זייער פיינט אזא טאנדעטנע גויישקייט, זיי זעען איז דעם אַ מין מאלפעווען, אַ ליגן, אַ מין פאַרפלאכונג פון זייער עכטער, דורותדיקער גויישקייט, — און קיינער קען צו דעם נישט האָבן קיין דרך ארץ. נאָך מיט עטלע־כע און זעכציק יאָר צוריק האָט נאָך די פאָגראָמען אין די אכציקער יאָרן גאָלדפאדען געשריבן אין „יודישן וועקקער" אונטער דער רעדאקציע פון משה לייב ליליענ־בלום, 1885:

„ווילסט אויך היסן איוואַן? —
בן ישי, בן קיש!
און ווען אלע געטויפטע זאָלן קראנק ליגן,
און זיי צו באַזינגען עס וועט קומען דער פאָפּ, —
ווי הויך ער וועט דאוונען מיט זיין קלויסטער ניגון,
וועט זיי זיך אַלץ כל נדרי באַמבלען אין קאָפּ".

(דאָס איז פון דער פאָעמע „אַ שטיין פון הארצן" וואָס דער אמתער איוואַן שליידערט צום פאַר־שטעלטן „איוואן כאַצקעלעוויטש"...

עס איז נישט שווער צו טרעפן אין די שטילע פראָ־ווינצן פון אַמעריקע מענטשן וואָס קוקן מיט זאָרג און וויטיק אויף די גרויסע שטעט וואָס רואינירן אַלע אַל־טע קולטור־נאָרמען און פאָרמען, וואָס זייערע עלטערן האָבן צוליב זיי זיך געלאָזט אויף שווערע אוואנטורעס אזש קיין אַמעריקע. די גרויסע שטעט מיט זייער טעכ־נישער ציוויליזאציע צעשטערן טראדיציעס, — און מענטשן און פעלקער — אויסער יידן — זיינען צוגע־בונדן צו טראדיציעס און ווילן זיי בלייבן געטריי. אין דעם מענטשנס פסיכיק געגייגט תמיד צו זוכן דעם שול־דיקן, זוכט מען אויך דאָ, — און מען געפינט דעם יידן. איבערהויפט דעם אויסגעיידישטן יידן. ער ווארפט זיך צופיל אין די אויגן, איבערהויפט אין פלעצער וואו נישט־יידן, איבערהויפט די אַנגלאָ־זאקסן האָבן ליב צו זיין אליין, צווישן אייגענע... און לאָמיר זיך מודה זיין: וויפל וויטיק, פאַרדרוס עס האָט אַ ייד צוקוקנדיק זיך ווי יידן פירן זיך אין האָטעלן, אין רעסטאָראַן? ווילט זיך דען נישט אנטלויפן פון אזוינע פלעצער? שרייבן די גויים צו אָט די טראדיציעלאָזע קולטורלאָזיקייט צו יידן בכלל. וואָס מער אויסגעיידישטע יידן, — אַלץ מער אומאַ־טונג, אַלץ מער האס און אַפילו עקל פילט מען צו יידן בכלל. קיינע גודווייל־קאַמפיינס וועלן שוין דאָ נישט העלפן (קאַליע מאכן יאָ). זיינען טאַקע די אויסגעיידיש־סטע יידן נישט קיין יידן, אָבער די שמיץ קריגן מיר, אַלע יידן. אויב אַמאָל האָט אַ שרייבער נישט אַ ייד געקאָנט האָבן גרויס דרך ארץ, אַפילו ליבע צו אַ יאנקל דעם קלעזמער (מיצקעוויטש), צו אַ מאיר יוזעפאָוויטש (אַזשעשקא), טאָ צו וואָס און צו ווען זאָל אַ היינטי־קער נישט־ייד האָבן דרך ארץ? און טאקע צו וואָס און פאר וואָס?

„קיין שותף דארף איך נישט צו חזיר עסן
און קאמארינסקי קען איך טאנצן אָן דיר"
(פון דער פריער ציטירטער פאָעמע „אַ שטיין פון הארצן" פון א. גאָלפאדען).

און אַז יידן פילן אָן די טאנץ־סאלאָנען אויף די ניי־יאָר־בעלער, אַנטלויפן פון דאָרטן די נישט־יידן — עס מאכט אויף אַלע זיי אַ מאָדנעם נישט גוטן איינדרוק אָט דאָס צעהויליען זיך פון די יידן אין „זייער" יום־טוב. אָנגעלאָפענע, נישט געבעטענע געסט אויף אַ פרעמדער חתונה...

די אויסיידישונג איז אַ פראָצעס וואָס וועלט נישט באגלייט מיט קיין שום אידעאָלאָגיע, עלעהיי אַ מאָדע אזא און מער נישט. אויב די ערשטע משומדים אין רוס־לאנד ווי אברהם פרץ און לייב נעווואכאָוויטש אויף דער סאמע שוועל פון ניינצנטן י״ה ביז די משומדים אין סוף פון זעלביקן י״ה האָבן נאָך געזוכט עפעס אַ אידעע, אויב פאָר זיי איז עס געווען בכל אופן אַ איבערלעבונג, איז עס פאָר די משומדים אין 20טן י״ה געווען ווי אַ האָר פון מילך. אין אָנהייב פון י״ה איז אין רוסלאָנד געווָארן אַ „שמד־מגפה": יעדער בחור און מיידל וואָס מען האָט נישט געוואָלט אָנעמען אין אוניווערזיטעט, האָט זיך איינס און צוויי געשמדט און פטור אן ענין. און אַז די צאַרישע רעגירונג האָט זיך באמת דערשראָקן פאָר אָט דעם „צופלוס פון נייע איוואנעס" און האָט באפוילן די פאפעס (גלחים) צו זיין שטרענג, האָבן זיך יידישע יונגעלייט געלאָזט איבער דער בריטער רוס־לאנד אזש ביז אין פינלאנד זוכן עפעס אַ נאיוון פאפל וואָס וועט זיך קוואָפען אויף עטלעכע רובל כאַבאָר און אַרויסגעבן דאָס גליקלעכע שמד־צעטל. דר. זשיטלאָוו־סקי, אש און נאָך עמיצער האָבן אַפילו געפרואווט גע־פינען אין דעם אַ שטיקל טרייסט. אָבער אנ־סקי איז דעמאָלט אַרויס מיט אַ דערציילונג „אַ גויישער קאָפּ", וועגן אַ רוסישער מיידל אַ רעוואָלוציאָנערין וואָס מוז וואוינען אין פעטערבורג מיט אַ פאָלשן יידישן פאס, און זי — די רוסישע — לייגט נעבעך פון יידישע רעכט־לאָזיקייט. זי האָט נישט קיין וואוינרעכט אין פעטער־בורג. אירע יידישע חברים גיבן איר אַ גוטע עצה, זי זאָל זיך שמדן, — און זי קען עס נישט טאָן: ווי קען מען דאָס האנדלען מיט רעליגיעס... מיר איז נישט איין מאָל אויסגעקומען זיך צו טרעפן מיט אזוינע משומדים. איך פלעג זיי קיינמאָל נישט געבן די האנט און אַלע מאָל

פלעגט פשוט עקלען פון זיי. נישט איין מאָל האָבן יידן פון מיר געלאַכט פאַר מיין „שאָוויניזם", און עס איז געווען שווער זיי אויפצוקלערן, אַז דאָ שפילט אַ ראָל נישט דער נאַציאָנאלער געפיל נאָר דער ריין מאָראלישער...

נאָך ווייניקער אַריינטראכטונג איז פאראן ביי די היינטיקע „יידישע גויים אן שמד". ס׳אר אַ גוט לאנד אמעריקע איז דאָס: מען קען ווערן גויים און מען דאַרף אָפילו נישט זוכן קיין גלח! גייט דער פּראָצעס פון אויס־יידישונג אַליין, פון זיך אָן אַ וואָסער עס איז אריינ־טראכטונג און איבערלעבונג, א הויפן שניי קייקלט זיך פון באַרג אַראָפּ. צוזאמען מיט איר גייט אַן אַלגעמיינע דעקולטוריזאציע, אַ הפקרדיקע וואולגאריזאציע פון דעם עצם טיפּ יידּ, אַן אַלגעמיינע דעמאָראליזאציע — אָן פליכטן, אָן באַציאונג און אָן אחריות פאַר וואָסער עס איז קאָלעקטיוו, פאַר פאָלק און אָפּשטאם בעיקר; אָן אינ־טערעסן פאַר זאכן וואָס זיינען העכער פון הונגער און סעקס, וואלוועלע פארוויילונג און קיצל די פּיאטע־פּאַר־געניגנס. וואולגארער עגאָאיזם — אָט דאָס איז דער פּרצוף פון דעם אויסגעיידישטן יידן, — און זיי זיינען אין די מאַסן. אַ גוואַלדיקע ירידה פון דעם גרונט־טיפּ יידּ.

מיר בענקען אָפט נאָך דעם גרויסן יידן, נאָך אַ פּירער, אַ וואָרטזאָגער, אַ וועגווייזער, וואָס זיינען געווען ביי יידן אין אַלע דורות. צי קען אָבער אין אָט אַזאַ אַטמאָס־פער אויפקומען אַ נאַציאָנאלער אויטאָריטעט? — איך שטעל זיך נישט פאָר. דער גרויסער יחיד קען בלויז דע־מאָלט זיין גרויס, ווען עס איז פאַראן אַ רבים וואָס באַ־ציט זיך צו אים ווי צו אַ גרויסן; דער וואָרטזאָגער איז עס בלויז דעמאָלט ווען עס איז דאָ אַ מאָטיוו וואָס הערט זיך צו צו דעם וואָרט; אַ פּירער איז עס בלויז דעמאָלט ווען ער האָט וועמען צו פּירן; אַ וועגווייזער קען זיין דעמאָלט ווען הינטער אים גייט אַ מאַסע. די אויסגע־יידישטע יידן זיינען קיין מאָל נישט קיין מאַסיוו, נאָר אַ צעשאָטענע קופּע זאמד, אַ שטויב פון אַ פאָלק, און זיי קענען נישט נאָכגיין צוזאמען קיין פּירער. נאָך אין גמרא איז פאראן אַן אויסדרוק: „אלא שאין הדור זכאי לכך" — דער דור איז עס נישט ווערט געווען. און עס איז אַזוי: אונדזער דור און די יידן פון אונדזער דור קען נישט אויפנעמען קיין פּירער. אויב יאָ, דאַרף ער האָבן סמיכה פון גויים. צוליב דער אייגענער עגאָפאָביע און ביטול־באַציאונג צו אַלץ וואָס עס איז יידיש, קענען די מערהייט יידן שוין אין אונדזער דור נישט אויפנעמען קיין יידישן אויטאָריטעט דירעקט, סיידן גויים האָלטן פון אים. דערפאר זוכן יידן תמיד צו דינגען אַ גוי אויף יידישע פאַרזאמלונגען און פאר יידישע אונטערנעמונגען. בכן קען מען נישט דערווארטן עס זאָל קומען אַ פּירער און אַרויפּפּירן דעם דור אויף אַ יידישן וועג.

די אויסיידישונג שטעלט אין סכנה נישט בלויז דיּ יידישע קולטור, נישט בלויז די יידישע רעליגיע, מאָראל, — עס איז אַ סכנה פאַר דעם עצם פּיזישן קיום פון פאָלק בכלל און פאַר יעדן יידן בפרט אויך. עס פּעלן נישט קיין שונאים פון יידן אין קיין לאנד און אין קיין תקופה. וואָס שוואכער, און וואָס וויניקער עס זיינען אָרגאני־זירט, וואָס פאַסיווער עס זיינען די יידן אַלץ שטארקער זיינען זייערע שונאים, אַלץ אָנגרייפערישער ווערן זיי און אַלץ שוואכער און אומבאַהאָלפענער ווערן זייערע קעגנעס, די יידן.

מען האָט פיינט אין אַמעריקע צו ריידן און מען איד ברוגז אויף יעדערן וואָס דערוועגט זיך צו ריידן און צו שרייבן וועגן דער אומזיכערקייט פון יידן אין די אַמעריי־קעס. צי קען זיך אין אַמעריקע איבערחזרן דער חורבן איראָפּע? אַמעריקאנער יידן אנטלויפן פון דער פראגע ווי אַ געזונטער מענטש אַנטלויפט פון די געדאנקען וועי גן טויט. אָבער דאָס אטלויפן ראטעוועט אים נישט פון דעם וואָס ס׳איז נאַטירלעך צו קומען. זיכער קען אין אַמעריקע זיך יאָ איבערחזרן די קאַטאסטראָפע פון אי־מעטום. נישט בלויז אין אַמעריקע, אויך דייטשע יידן האָבן געגלויבט אין זייער זיכערקייט אין „זייער" גוטן און קולטורעלן פאָטערלאנד: איין קלייניקייט, דייטשע קולטור און דייטשער גייסט! און... וואָלטן יידן אין דייטשלאנד געווען נישט אַסימילירט, נישט אויסגעיי־דישט, וואָלטן זיי געהיט זייער שפראך און זייער שטיי־גער, וואָלטן זיי געווען גייסטיק און קולטורעל - שטיי־געריש מערער יידן און וויניקער דייטשן, — וואָלטן יידן אין דייטשלאנד עס געווען, וואָלטן זיי געווען מער אין צאָל און וואָגיקער אין די פּאָליטישע השפּעות, וואָלטן זיי באַצייטנס, וועו די היטלער־שלאנג איז נאָך געווען אין עמבריאן געגעבן אַ שטאַרקערן ווידערשטאנד, וואָלט עס ביי אַ סך דייטשן זיך אַ פּ ג ע ו ו א ל ט צו זעטיקן די בלוטדורשטיקע אינסטינקטן אויף יידן, וואָלט היטלער גאָר נישט אַזוי גרינג געקומען צו זיין מאַכט איבער די יידן, וואָלטן די דייטשע יידן דאָך נישט געווען אַזוי שטום אין זייער אומקום ווי זיי זיינען געווען פאקטיש.

און אין די אַמעריקעס זיינען די סכנות אַ סך גרעסער

ווי זיי זיינען געווען אין דייטשלאנד מיט אַ דרייסיק יאָר צוריק (די געשיכטע גייט איצט אַ סך גיכער!). כוליגא־ניזם, דיסציפּלינלאָזיקייט זיינען אין אַמעריקע אָפּטערע דערשיינונגען. אָנפאלן אויף יידן אין די גאסן, אויף יידישע שולן, אויף יידישע קינדער טרעפן זיך אָפטער. אַרגאניזירטער אַנטיסעמיטיזם אין אַלע מדרגות פון אַק־טיוויטעט שוויבלט אין אַלע ווינקעלעך פון אַמעריקע... און אויף טויזנט אָפּענע און נאָך מער באַהאלטענע אַנטי־סעמיטן איז אפשר פאַראן איין יידן־פריינט. און דאָס איז ער אַ געדונגענער, וואָס ווי נאָר יידן הערן אויף צו צאָלן מיט פּעטע טשעקן, גייט ער גלייך אַריבער צו דיּ קעגנעס...

באשר אָט דער גאַנצער אַנטיסעמיטישער אימפּעט זוערט געצאַמט דורך דער דעמאָקראַטישער מאַכט פון לאנד. אָבער ווי לאנג וועט עס די מאַכטהאָבער פון לאנד לוינען צו האלטן פעסט אין צאַם די אַנטיסעמיטישע חיה? —

דאָס וועט זיין אַזוי לאנג ביז יידן וועלן מיט זיך פּאַרשטעלן אַ שטארקן, אַרגאַניזירטן געזעלשאַפטלעכן כוח. דערצו דארפן האָבן אַ שטאַרקן יידישן באַוואוסטזיין און ווילן. דאָס קענען זיי האָבן בלויז וען זיי זיינען שטייגעריש און קולטורעל אריינגעוואקסן אין יידישער פאָלקישקייט. וואָס שטארקעט די י י ד י ש ק י י ט, אָלץ פעסטער איז דאָס י י ד נ ט ו ם, און אָלץ שטארקער און וואָגיקער איז זייער כוח אין לאנד ווי אַ פאָלק, ווי קאָלעקטיוו, און אָלץ זיכערער איז זייער קיום. דאָס פארקערטע קומט מיט דער אויסיידישונג. וועט חלילה די אויסיידישונג דערגיין אין אַמעריקע צו די מדרגות פון דייטשלאנד, וועלן זיך די חורבנות ז י כ ע ר, ז י כ ע ר איבערחזרן... קיינע גודוויל־שיר המעלותן וועלן די שדים נישט פארטרייבן. און די שדים זיינען דאָ שוין א י צ ט א פ י ל ו.

און וען די אויסיידישונג זאָל חלילה דערגיין ביז דער מדרגה, וועט אין מדינת ישראל אויך נישט זיין קיין אַנטרינונג. און צי וועט גאָר די מדינה קענען אויסהאַלטן מיט אייגענע כוחות ביז דעמאָלט? וער ווייס? ווי שטארק איז מדינת ישראל און ווי זיכער איז עס איר קיום? — די ש ט א ר ק י י ט און ז י כ ע ר - ק י י ט פון מ ד י נ ת י ש ר א ל א י ז פ ר א־פּ א ר צ י א נ ע ל צ ו ד ע ם פ א ט ע נ צ י א ל פ ו ן י י ד י ש ן ב א ו ו א ו ס ט ז י י ן א ו ן ג ע פ י ל ב י י ד י י ד ן א י ן ד י א מ ע - ו י ק ע ס.

נמצא, אַז די גרעסטע סכנה פאַרן קיום פון יידן אין דער גאַנצער וועלט, מדינת ישראל אַרייַנגערעכנט, איז די אויסיידישונג, וואָס גייט אַלץ ווייטער און ווייטער מיט פאַרשיידענע לאָזונגען און אָן לאָזונגען...

עס בלייבט נאָך אונדז צו באַהאנדלען איין וויכטיקן פונקט: ווי איז די השפּעה פון מדינת ישראל אויף דעם גלות? צי קען די השפּעה ווירקן ווי אַ שוץ און קעגנגיפט קעגן דעו מגפה פון אויסיידישונג? צי קאָן מען וואַרטן אוֹן האָפן, אַז עס זאָל מקוים ווערן במהרה בימינו דער „מציון תצא תורה"? אוֹן דער קיום פון יידישקייט, וואָס איז ווי מיר האָבן געזען פריער אַ תנאי מוקדם פאַר קיום פון יידנטום זאָל זיך שטארקן? צי קען מען האָפן אַז די השפּעות פון מדינת ישראל וועלן זיין אַ סם חיים פאַר דעו גולה אין די נייע אימיגראַציע־לענדער?

צום באַדויערן מוזן די האָפענונגען אָפּגערוקט ווערן אויף דער ווייטערער צוקונפט. בכלל זיינען נאָך די קעגנ־זייטיקע השפּעות צווישן דער מדינה און דער גולה ווייט נישט אויפגעקלערט. פון איין זייט איז פאַר אונדז קלאָר: עס איז נישטאָ אין דער מדינה קיין זאַך וואָס עס איז גישט געקומען פון גלות — דאָס גוטע ווי דאָס שלעכטע, דאָס פאָזיטיווע ווי אויך דאָס נעגאַטיווע. פון דער צווייטער זייט זייט אָבער קען מען דאָס צום באַדויערן נישט זאָגן פארקערט אז די גולה לערנט זיך אָפּ פון דער מדינה. די פאָזיציעס פון יידישקייט ווערן נישט געשטארקט — גישט פון דער וועלטלעכער און נישט פון דער רעליגיע־זעו, נישט פון יידיש און נישט פון העברעאיש. און דאָס נישט געקוקט אויף דער גרויסער און בריייטער אַגיטאַ־ציע פאַר העברעאיש, איז דאָך באַווייזן גענוגן ריין סטאַ־טיסטיש אַז צוזאמען מיט דעם פאלן פון דער צאָל לייע־נער פון יידיש פאלט אויך די צאָל געברויכער פון העברעאיש. דער עצם ציוניזם איז פאַר די לעצטע יאָרן אפּ־געשוואַכט געוואָרן הן אין צאָל און הן אין אינהאַלט, ווי אַ נאַציאָנאלע באַוועגונג. דאָס האָט געגעבן בן גוריונען דאָס רעכט אפילו צו ריידן וועגן באַנקראָט פון אַמעריקאַנער ציוניזם. אין דער אמתן איז עס נישט קיין באַנ־קראָט: עס איז קיין מאָל פריער נישט געווען אַנדערש. ביי דעם מזרח־איראָפּעאישן יידן איז ציוניזם געווען אַ פראָגראם פארן אייגענעם לעבן, פאַר זיך אליין, פאַר די קינדער. פאַר די אַמעריקאַנער ציוניסטן אָבער איז דער ציוניזם בלויז אַ „האבי" — אַ זאך וואָס מען פארנעמט זיך דערמיט אין דער פרייער צייט, עלעהיי אַ קלוב, אַ מין „טשאריטי" וכדומה. לעולם איז מען און מען בלייבט בלויז אַמעריקאַנער און מען איז „פריינט פון איזראעל" און „דאטס אל" — נישט מער, הייסט עס. צוויי פאַר־שיידענע פסיכיקס וואָס קענען זיך נישט פארשטיין. גלייך ווי די מאסן עולים פון די לאגערן אין איראָפּע זיינען אויסגעשעפט געוואָרן, איז אין אַמעריקע דער ציוניסטי־שער פאָטענציאל געפאלן: נישטאָ מער פאר וועמען, הייסט עס. עס האָבן וויניק און בלויז אויף אַ קורצער צייט געווירקט די שטאַרקסטע פּראָפּאגאנדע־מיטלען, וואָס ווערן כסדר אָנגעוועגדט.

במילא קענען נישט זיין קיין רייד וועגן פאָזיטיווע השפּעות אין זינען פון קולטור און שטייגער. פארקערט אָבער ברענגט מען אָפט פון מדינת ישראל אַ „תניא דמסיע לך" פאר דער אויסיידישונג: מה דאך אין ישראל איז מען קעגן דער טראַדיציע, מעגן מיר דאָך אוודאי אוֹן אוודא". און דעם קל וחומר האַלטן אונטער די ציוניזירנ־דיקע יוגנט־אַרגאניזאציעס. האָבן זיך שוין מיט אַ פאָר יאָו צוריק באַקלאָגט אזוינע כשרע ציוניסטן ווי בצלאל שערמאן און א. אייערבאך, אַז די ציוניסטישע יוגנט אר־גאניזאציעס שוואכן אָפּ דעם צובונד פון דער יוגנט צו דעם יידישן פאָלק.

די סיטואציע וועט זיך בייטן צום גוטן בלויז וען די קולטור־באַציאונגען צווישן דער מדינה און דער גולה וועלן זיך איינשטעלן ווי געהעריק: פון איין זייט מוז מקוים ווערן די תלמודישע פּראָגראם „עתידין בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל שיקבעו בארץ ישראל"

(מגילה כט׳א) ד״ה, אֶט דער קולטור־אינהאַלט פון מדי־נת ישראל דאַרף אַריינגענעמען אַלץ וואָס די גולה האָט געשאפן אין אַלע ביטערע גלותן. מיט אַנדערע ווערטער דאַרף מקום ווערן אחד העמס פראָגראם פון „מרכז רוחני״. אָבער מיט איין קליינעם קאָרעקטיוו: נישט מ ר כ ז ר ו ח נ י, נאָר „מ ר כ ז ה ר ו ח״: די מדינה דאַרף אַריינגענעמען און אַריינפירן אין לעבן אַלץ וואָס דער גייסט פון פאָלק האָט געשאפן, אלץ אין וואָס דער גייסט פון פאָלק — זיין שכינה — אַנטפלעקט זיך.

נישטאָ קיין נייע און אַלטע יידישקייטן, נאָר איין בוים וואָס האָלט כסדר אין וואַקסן... אַז דאָס וועט מקוים ווערן וועט אויך די גולה פילן מער אחריות צו די טראַדי־ציעס פון פאָלק און במילא צו זיין קולטור און שטייגער מיט אַ מאָדערנער טערמינאָלאָגיע רעדט זיך דאָ וועגן דער א י נ ט ע ג ר א ל ע ר יידישקייט. דעם טערמין האָט מחדש געווען דער ארץ ישראלדיקער ייד צבי שווארץ ז״ל אין אַרגענטינע אינעם זשורנאל „שריפטן״.

לייזער אייבענראנד

נאַלאַדע

א.

זוייסע פאַרשאַלטענע בעטן —
דעם דאַקטערס קילע האַנט
ביינערט אויס אויף סקעלעטן
דעם זמר פון טויטן לאַנד.
זיי וואַלקנס איבער ימען
זיגן זיך זיפצן אין רויס,
זעלן פון אַ גוסס צעפלאַמען
טראָפנס וויסער שוים.

ציקצאק — וויי פלעדערמויז,
באַלט נאָך אַ בליק אין שיין,
און הינטערן טויטס שלויזן
צעריבענ ער וויי בלוט און וויין.
אַלץ וואַלדיקט קיל און פאַרגעסן;
ס'ליכטיקט מער ניט קיין וויט.
און אויפן ראד פון מעת־לעתן
גאָרניט גייט אויף און פאַרגיט.

ב.

אין וויים געשפענסטיקע זאַלן,
שאַטענען טונקעלע הענט
און האַלטן אין איין מאָלן
היעראָגליפן קיל אויף וועגט —
אין פינצטערע פאסאדן
קריצט די נאַכט מיין בילד אַריין;
אין מיינע חלומות באָדן
קראַנקע זיך אין לבנה שיין.

פּיבער רגעם גענפינען
צו מיינע אויגן אַ זעג,
וויקלען זיך דאָרט וויי שפּינען
אַרום מיט שעהן און טעג.
חשבות פּאַרזעגנישן טרעטן
ווילד פון דער מורא אַרויס,
צוקאָפּנס די וויסע בעטן
גראָבן זיי קברים אויס.

ג.

אין אַלע שקיעה־טייכן
ציטערט אַ טונקעלער סוד,
ווען פון די קאַלטע הייכן,
רינט דאָס שווייגן פון גאָט.
אָווונט און מאַרמאָר־בילדער:
— אַפּאָלאָנישער פּאַרזיי...
מאַכן מיין בענקשאַפט ווילדער
אין קראַנקער שפּיטאָל אַליי:

שטערן ווי זילבער־פלויטן.
קילע וואָלקנס און ווינט.
לאַבנדיקע מיידלעך באַגליט
זייערע חלומות אַצינד.
אָדער די בערג וואָס שטומען,
טיף פאַראיינזאַמט און גרויס,
כאַפּן זיך אויף און שווימען
אין בלויען אָווונט אַרויס.

פּערל טראָפּנס אויף ביימער;
טרערן פון צוויאיק ליכט —
דער אָווונט איז אַ שומר
פּאַר דעם יונגסטן געריכט.

ביי וויסע בעטן קניען
די קראַנקע שוועסטער און קיל;
קען זיין אין מאָרגן־פריען
בלויבן די זיגערס שטיל.

ד.

דעם דאָקטערס שאָטן גרעסערט
אויף די וואַנט דעם וויסן צער —
אין זיינע אויגן מעסערט
קיל אַ פּאַרשטיינערטער חאר...
פון זיין גיפט־שלאָף געפּאַנגען,
ווי אין קבר פּאַרשמאַכט —
איז אַלץ פינצטער צעגאַנגען
ווי דער רויך פון מיטנאַכט.

די וודוי רגעם צעטראָגן
דאָס אַש פון פּרייד און באַנג —
און אַלע מיינע פּאַרטאָגן
שטעלן אָפּ זייער דונערדיקן גאַנג.
די רגע וואָס האָט מיך געבוירן,
כאַפּט מיך לסוף גאָר צום רויב,
און פּאַר די בראשית מויערן
זאַמלט זי מיך איין צום שטויב.

— — — — — — — — — — — —

וויסע פּאַרשאָלטענע בעטן —
דעם דאָקטערס קילע האַנט
ביינערט אויס אויף סקעלעטן
דעם זמר פון מויטן לאַנד.
די שקיעה רגעם ציען
ווי קראַנקע שוועסטער און קיל; —
קען זיין אין מאָרגן־פריען
בלויבן די זיגערס שטיל.

„אוינזאַמקייט" — מ. שאַגאַל

משהס נעבורט

(צוויטער קאַפּיטל פון דער היסטאָרישער נאָוועלע „מתן־תורה"*)

פון שלמה סיימאָן (ניו־יאָרק)

א.

שדיאור, וואָס האָט פאַרנומען דעם שטול פון כבוד, אין אַלע צונויפקומען פון די זקנים פון די שבטים, איז געווען אַלט. אַפילו די אַלטע לייט פון ישראל האָבן נישט געדענקט ווען ער איז יונג געווען. אָבער דעם כבוד, וואָס מען האָט אים צוגעטיילט, איז נישט געווען צוליב זיין אַלטקייט, אָדער ווייל ער איז געווען פון שבט ראובן, דער בכור פון די שבטים פון ישראל, נאָר ווייל ער איז געווען פון יוגנט אָן פול מיטן גייסט פון גאָט אין חכמה, אין פאַרשטאַנדיקייט און אין קענטשאַפט. ער איז געווען קלוג געניג איבערקליגן פרעהס גזירות; גרויס פאַרשטאַנדיק צו טרייסטן פאַרביטערטע געמיטער און געדענקט אַלץ, וואָס איז דערציילט געוואָרן וועגן די אבות; און געוואוסט די הבטחות פון שדי און זיי געקאָנט איבער־דערציילן אויף אויסנווייניק וואָרט אין וואָרט ווי זיי זיינען געווען פאַר־שריבן אין די מגילות.

זיין נאָמען האָט אָנגעהויבן צו קלינ־גען אין גאַנץ ישראל ווען שדיאור איז געווען נאָך יונג און ער איז דעמאָלט געווען דער סופר פון די שבטים. דאָס האָט פאַסירט ווען יגנון פון שבט אפרים האָט ווידערגעשפּעניקט קעגן פרעה און זיינע חילות און איז אַרויס פון מצרים. כמעט אַלע יונגען פון שבט אפרים זיינען צוגעשטאַנען צו יגונען, אויך אַ סך יונגען פון די אַנדערע שבטים האָבן זיך באַוואָפנט און אַרויס מיט אים. דריי טעג גאַנג פון מצרים האָבן די מצרישע חיילות זיי דעריאָגט און זיי דער־שלאָגן. אַ גרויסער יאוש האָט אַרומגעכאַפּט גאַנץ יש־ראל, ווייל עס איז נישט געווען קיין משפּחה, קיין הויז, וואָס עס האָט נישט געהאַט קיין זון, קיין קרוב אין דער־מחנה פון יגנונען. גאָר אַ סך פון די בני ישראל האָבן געזאָגט:

— פאַרגעסן האָט אונדז שדי, פאַרמיאוסט האָט ער אונדז. אויב ער געדענקט און דאַכט אָן אונדז איז צו־ליב וואָס האָט ער אַריינגעגעבן אַ פאַרפירנדיקן גייסט אין יגנונען און ער האָט אונדזערע קינדער אַראָפגע־פירט פון וועג? דאָס בעסטע וואָלט פאַר אונדז געווען ווען מיר מישן זיך אויס מיט די מיצרים ווי עס טוען אַלע פרעמדע אין מצרים.

דעמאָלט האָט שדיאור אָנגעשריבן אַ קורצע מגילה און זי צעשיקט אין אַלע לאַגערן, וואו די בני ישראל האָבן געדינט אין קנעכטשאַפט. אַזוי האָט געשריבן שדיאור צו זיי:

„קינדער פון אברהם, יצחק און יעקב. גאָט האָט נישט פאַרגעסן אָן אייך. נישט קיין מענטש איז גאָט, ער זאָל ליגן זאָגן און נישט געבוירן פון אַ פרוי איז ער, וואָס ער זאָל חרטה האָבן. ווען יעקב אונדזער פאָטער האָט אַוועקגעצויגן צו גיין קיין מצרים, האָט ער ענעכטיקט אין באר־שבע. און אין אַ זעאונג פון דער נאַכט האָט גאָט גערעדט צו אים: „יעקב, יעקב"! האָט ער געזאָגט: „דאָ בין איך". האָט ער געזאָגט: „איך בין גאָט, דער גאָט פון דיין פאָטער, זאָלסט נישט מורא האָבן אַראָפצונידערן קיין מצרים, ווייל פאַר אַ גרויס פאָלק וועל איך דיך דאָרט מאַכן. און איך וועל אַראָפנידערן מיט דיר קיין מצרים". „גאָט וואויגט דאָ מיט אונדז און ליידט מיט אונדזערע ליידן און וועט געפייניקט מיט אונדזער פיין. אָבער מיר טאָרן נישט צואיילן די גאולה. עס מוזן מקוים ווערן די רייד, וואָס גאָט האָט געזעדט צו אברהמען אונדזער אור־פאָטער: „וויסן זאָלסטו וויסן אַז דיינע קינדער וועלן זיין פרעמדע אין אַ לאַנד, וואָס איז נישט זייערס און מען וועט זיי פאַרקנעכטן און מען וועט זיי פייניקן פיר הונדערט יאָר און דאָס פאָלק וועמען זיי וועלן דינען וועל איך באַשטראָפן. דער פערטער דור וועט זיך אומקערן אַהער, ווייל די זינד פון דעם אמורי, וואָס איר דאַרפט ירשענען, וועט נישט זיין פאַרפול מיט דענסמאָל".

„דריקן אונדז די מיצרים, זיי פייניקן אונדז ווי גאָט האָט פאַראויסגעזאָגט צו אונדזער אור־פאָטער אברהם.

*) דער ערשטער קאַפּיטל פון דער היסטאָרישער נאָוועלע „מתן תורה" איז געדרוקט געוואָרן אין יאָר בוך 1952.

אָבער זעט אויך ווי עס איז מקוים געוואָרן די הבטחה צו יעקבן אונדזער פאָטער „פאַר אַ גרויס פאָלק וועל איך דיך דאָרט מאַכן". אָלע פאַרקנעכטע פעלקער אין מצרים ווערן ווייניקער און ווייניקער ביז זיי פאַרשווינדן אוֹן מען מוז ברענגען אַנדערע קנעכט פון אַנדערע פעלקער און מיר האָבן זיך געווידמעט און געמערט. וואָס מער זיי פּייניקן אונדז אָלץ מער פאַרמערן מיר זיך, און מיר האָבן זיך צעשפּרייט איבערן גאַנצן לאַנד. האָט בטחון. דער גואל וועט קומען, אַזוי גיך ווי די זינד פון דעם אמורי ווערט פאַרפולט ווערן. געדענקט! מיר זיינען אברהמס אייניקלעך און יעקבס זין און דאָס פאָלק וואָס מיר דינען ווערט גאָט באַשטראָפן".

די מגילה איז געלייענט געוואָרן אין אָלע לאַגערן אין דעם טאָג פון רו — שבת. געלייענט געוואָרן איין שבת, אויף דעם צווייטן שבת, אויף דעם דריטן שבת, ווידער און ווידער ביז כמעט יעדער עברי האָט עס געקאָנט אויף אויסנווייניק. און מאַמע האָבן אַנגעהויבן צו פאַרווונדערן זייערע קינדער מיט אַ וויג־געזאַנג, וואָס איז געמאַכט געוואָרן פון די ווערטער פון דער מגילה. ס׳איז געווען אַ ליד פון האָפענונג, שטאָלץ און אַ צוזאָג, אַז אַ קינד וועט געבוירן ווערן וואָס וועט נעמען נקמה פון די פייניקער פון זיינע ברידער. און מאַמע האָבן פאַרוויגט זייערע קינדער מיט אַ געזאַנג צו די ווערטער:

שלאָנגען און עקדעשן,
ווייסט איר ווער ער איז?
שדי׳ס רעכטע האַנט
מיט אַ שארפער שפּיז.

***

ווען שדיאור איז געווען אין די מיטעלע יאָרן איז אַ נייער פּרעה אויפגעקומען. אָט דער יונגער פּרעה האָט זיך דערשראָקן, וואָס די עברים פאַרמערן זיך להיפוך צו אַנדערע קנעכט פון אָלע אַנדערע פעלקער. אָלע פרעמדע קנכט שטאַרבן אויס שנעל צוליב דער שוועריקייט, וואָס מען לייגט אַרויף אויף זיי אָבער די עברים שאַדט עס נישט. ער האָט פאַררופן זיינע בעלי־יועצים און ער האָט געזאָגט צו זיי:

— די עברים קאָנען נישט זיין אונדזערע פריינט. זיי מוזן זיין אונדז שונאים. זיי זיינען געקומען ווי פרייע מענטשן צו אונדז און מיר האָבן זיי פאַרקנעכט. נישט קיין באַזיגטע זיינען זיי און נישט קיין מלחמה־געפאַנגענע, דאָך זיינען זיי פאַרשקלאַפט צו אונדז. איינער פון זיי האָט דאָך געראַטעוועט מצרים פון אומקום. חשוב זיינען זיי געווען אין די אויגן פון דעמאָלטיקן פּרעה — ער האָט דאָך זיי געמאַכט פאַר אויבערלייט איבער די פי, וואָס ער האָט געהאַט. און מיר האָבן זיי פאַרקנעכט. מיר פּייניקן זיי און מיר פאַרביטערן זייער לעבן מיט שווערער אַרבעט ביי ליים, ביי ציגל, ביי די שטיין־האַקעריין און ביי אַלערליי אַרבעטן אין פעלד. מיר אַר־בעטן מיט זיי, מיט אומדערבאַרעמדיקייט, ווי מיט גע־בוירענע קנעכט. און וואָס מער מיר פּייניקן זיי אַלץ מער פאַרמערן זיי זיך. זיי האָבן אָנגעפילט גאַנץ מצרים און מעכטיק זיינען זיי מיט זייער צאָל. מיינט איר אַז זיי וועלן אונדז שווייגן? וועלן עס וועט טרעפן אַ מלחמה וועלן זיי צושטיין צו אונדזערע שונאים און מלחמה האַלטן מיט אונדז. מיר מוזן זיך קליגן קעגן זיי און פאַרקלע־נערן זייער צאָל.

מצרים איז נישט געווען קיין הפקר לאַנד. אפילו דער קעניג איז געווען אונטערגעוואָרפן צו די אַלטע געזעצן פון לאַנד. הרגענען איינעם האָט מען נישט געקאָנט אַפי־לו כדי דערפילן דעם קעניגס פאַרלאַנג אָדער שטילן זיין שרעק. אויסהרגענען די עברים האָט מען נישט געטאָרט לויט די מיצרישע איינגעשטעלטע געזעצן. האָט מען זיך געקליגט און אָנגענומען אַ נייעם געזעץ: „יעדער יידי־שער יינגל זאָל געטויט ווערן גלייך ביים געבוירן ווערן, איידער ער גייט אַרויס פון דער מוטערס בויך". טויטן אַ קינד איידער עס ווערט געבוירן איז נישט פאַרגעכנט פאַר פאַרגיסן אומשולדיק בלוט.

און פּרעה האָט געפרופן די יידישע הייבינס און האָט געזאָגט צו זיי:

— ווען איר העלפט די יידישע ווייבער געבערן זאָלט איר זען אויפן בראָכשטול, אויב עס איז אַ זון זאָלט איר אים טויטן, אויב עס איז אַ טאָכטער זאָלט איר זי לאָזן לעבן. אַ סימן וועל איך אייך געבן, אַז איר זאָלט וויסן איידער דאָס קינד גייט אַרויס פון מוטערס טראָכט, צי עס איז אַ יינגל אָדער אַ מיידל: גייט דאָס קינד מיטן פּנים אַראָפּ איז עס אַ סימן, אַז עס איז אַ יינגל, גייט דאָס קינד מיטן פּנים אַרויף איז עס אַ מיידל.

ווייניק יידישע קינדער זיינען געטויט געוואָרן צוליב דער גזירה, וויל שדיאור האָט איבערגעקליגט פרעהן. שדיאור האָט גערופן צו זיך די יידישע הייבינס און זיי אָנגעזאָגט זיי זאָלן אויסלערנען די יידישע פרויען אַז זיי זאָלן אַליין קאָנען אָפּנעמען די קינדער. אַ יידישע פרוי דאַרף קענען זיין איר אייגענע הייבין.

און די יידישע הייבינס זיינען געקומען צו פרעהן און געזאָגט צו אים:

— מיר קאָנען נישט אויספירן פרעהס געבאָט ווייל נישט אַזוי ווי די מיצרישע ווייבער זיינען די יידישע. זיי זיינען אָדער זייער קלוג אָדער ווי די חיות אין פעלד, איידער די הייבינס קומט צו זיי, האָבן זיי דאָס קינד. קיין געבוירענע קינדער טאָרן מיר דאָך נישט טויטן.

פּרעה האָט געוואוסט, אַז די יידישע הייבינס נאָרן אים. אָבער ער האָט נאָך געפאָרכט פאַר זיינע געטער, מורא געהאַט צו פאַרגיסן אומזיסט בלוט, האָט ער די גזירה טאָקע נישט אָפּגעשאַפט אָבער קיינמאָל זי נישט דורכגעפירט.

וען שדיאורס האָר האָבן אָנגעהויבן גרוי צו ווערן, איז אַרויס אַ שווערער גזירה. דער פּרעה, וואָס האָט

דעמאָלט געוועלטיקט איבער מצרים איז קרעציק געוואָרן. די חרטומים, די מכשפים און זיינע רופאים האָבן אָלע צוגעשטימט, אַז עס איז דאָ נאָר איין רפואה צו דער קראַנקייט — פרעה זאָל זיך באָדן אין בלוט פון יידישע זויג־קינדער. נאָר דאָס בלוט פון זויג־קינדער קאָן אויס־היילן פּרעהן פון זיין קראַנקייט.

אָט דער פרעה האָט זיך שוין נישט געשראָקן צו פאַר־גיסן אומשולדיק בלוט. ער האָט באַפוילן צושטעלן אים פופציק זויג־קינדער אינדערפרי און פופציק זויג־קינדער אין אָוונט.

דעמאָלט האָט שדיאור אָנגעזאָגט די יידישע מאַמעס אויפצוהערן זויגן זייערע קינדער. באַלד ווי דאָס קינד איז געבוירן געוואָרן האָט מען געזויגן דאָס קינד מיט אַ לאָגל. דאָס לאָגל האָט מען אָנגעגאָסן מיט מילך, אַריינגעשטעלט אַ דורכגעלעכערטן גלאָטן שטיינדל אין דער עפענונג פון לאָגל, עס פאַרבינדן און געגעבן דאָס קינד זויגן. ווען די אויפזעערס פון פרעהן האָבן דערזען אַז די יידישע קינדער זויגן מער נישט דער מאַמעס ברוסט נאָר גלאַטע דורכגעלעכערטע שטיינער, זיינען זיי געקומען און עס דערציילט די חרטומים, די מכשפים און די היילערס פון פרעה. זיי האָבן געגומען פאָרשן אין אַלטע פאפירוסן, זוכן אין די שטערן פון הימל אַ באַשייד — צי אַ קינד וואָס זויגט שטיינער איז דאָס זעלביקע זויג־קינד ווי אַ קינד וואָס זויגט דער מאַמעס ברוסט. ביז זיי האָבן אויס־געפונען דעם באַשייד איז פרעה געשטאָרבן. ער איז געשטאָרבן מיט אַ מיאוסן טויט. ווען ער איז געפאָרן פון זיין פאַלאַץ צום טעמפל אַמאָן־רע, אין קארנאק, האָבן זיך די פערד, וואָס זיינען געווען געשפאַנט צום רייטוואָגן צעווילדעוועט און אומגעוואָרפן דעם רייטוואָגן. פרעה איז אַרויסגעשליידערט געוואָרן אַנטקעגן אייגעם פון די הויכע שטיינערנע אָפמאָלן, וואָס ער האָט געמאַכט פון זיך. אַ גרויסע מצבה־בילד אויסגעהאַקט פון שטיין צוועלף איילן די הויך און פיר איילן די דיק. דער קאָפּ פון פרעה האָט זיך אָפּגעשלאָגן אָן דעם מאַרמאָר פון זיין אייגענער מצבה און דער הערשער פון איבער און אונטער מצרים איז געבליבן ליגן מיט אַ צעשמעטערטן שאַרבן.

די עברים האָבן געזען אין פרעהס טויט די האַנט פון שדי. די מיצרים האָבן זיך נאָך מער דערשראָקן פאַר די עברים. עס האָט זיך פאַרשפרייט אַ קלאַנג איבער גאַנץ מצרים, אַז די עברישע מאַמעס דאַרפן אפילו נישט זויגן זייערע קינדער. די מאַמעס גייען אַרויס אין פעלד און געבערן און לאָזן איבער זייערע עופהלעך דאַרט און זייער גאָט שדי גרייט אָן צוויי גלאַטע שטיינער פאַר יעדעס קינד. פון איין שטיין זויגט דאָס קינד האָניק און פון אַנדערן שטיין זויגט דאָס קינד מילך. ווי קאָן מען באַזיגן אַזאַ פאָלק?

***

וועו עמרם האָט זיך אומגעקערט פון די צען יאָר קנעכטשאַפט איז שדיאור געווען זייער אַלט. די הויט פון זיין פּנים איז געווען טרוקן ווי אַ גוטער פאַפּירוס אוּן צערונצלט אין הונדערטער און הונדערטער דינע קנייטשעלעך. זיינע אַמאָליקע טיפע ברוין־שוואַרצע אויגן זיינען געווארן קלענער, אָן קאָליר, און אָפט געוואַסערט. די שוואַרצע האָר זיינע זיינען געווארן גרינלעך־ווייס אוּן דאָס רעכטע פוס האָט אים נישט געדינט גוט. צוויי פינגער פון דער רעכטער האַנט האָבן שטענדיק געציטערט. אָבער זיין חוש השמיעה איז געבליבן שאַרף אוּן דער חיתוך הדיבור קלאָר. ער איז נאָך אַלץ געזעסן אויפן כבוד־שטול אויף די איינזאַמלונגען פון די זקנים.

ער איז שוין נישט אַרומגעגאַנגען אַזויפיל איבער די גאַסן פון גושן ווי אַמאָל. דאָך האָט ער געוואוסט פון יעדער קלייניקייט, וואָס עס האָט פאַסירט צווישן די בני־ישראל. אַרויסהעלפן האָבן אים אַרויסגעהאָלפן די צוויי יונגען עכרן פון שבט אָשר אוּן עוזי פון שבט בנימין.

עכרן איז געווען אַ הויכער, מיט ברייטע פלייצעס, אַ פאָר קינדישע אויגן, געדיכטע שוואַרצע האָר אוּן אַ רויט־לעכע באָרד. ער האָט פאַרלוירן אַ פוס וועו ער האָט גע־אַרבעט אויף אַ פּיראַמיד. אַ גרויסער שטיין האָט צע־קוועטשט דעם פוס, אַזוי צעקוועטשט דעם ביין, אַז דער רופא האָט מיט דעם שאַרפן שטיין־מעסער געדאַרפט מער נישט ווי אַרומשנייַדן די הויט אויף וועלכע דער פוס איז געהאָנגען אוּן דער פוס איז געבליבן ליגן אונטערן שטיין.

מען האָט אים צוריקגעשיקט קיין גושן. דער שטומפ פון דעם אָפּגעשניטענעם פוס האָט זיך גיך פאַרהיילט אוּן עכרן איז אַרומגעלאָפן מיט אַ קוליע שנעלער ווי אַ סך מענטשן מיט ביידע פיס. ער איז געווען שאַרף אויף דעם אויג, פלינק אויף דער צונג אוּן אַ זכרון האָט ער געהאַט, וואָס פאַרלירט נישט קיין שאַרף. ער איז געוואָרן דער סופר פון די שבטים, נאָכדעם ווי דער טאָטע זיינער פּגעיאל, וואָס איז אויך געווען סופר, איז געשטאָרבן. די לעצטע יאָרן איז ער נישט אָפּגעטראָטן פון דעם געצעלט פון שדיאור אוּן איז געווען זיין רעכטע האַנט.

עוזי פון שבט בנימין איז געווען אַ סך יינגער פון עכ־רנען. וועו מען האָט דערזען עוזין צום ערשטן מאָל האָט מען געקאָנט מיינען, אַז ער איז געשטראָפט פון גאָט מיט ווייניק שכל אוּן פאַרשטאַנד. זיין פּנים איז געווען אַ לאַנ־גער אוּן אַ שמאָלער. די אויגן קליינע אוּן קרומלעכע. ער איז געווען שטאַרק קורצזיכטיק. דערצו האָט ער אויסגע־זען ווי ער איז שטענדיק פאַרשלאָפן. ער האָט זעלטן גע־רעדט. קיינמאָל האָט ער אויף קיינעם נישט געקוקט אוּן קיינמאָל דוכט זיך נישט אָפּגעשטעלט זיך צו הערן וואָס מענטשן רעידן. מען האָט געקאָנט מיינען אַז אָט דער שטאַרק קורצזיכטיקער, האַלב פאַרשלאָפענער עברי איז נאָך טויב אויך. די האָר אויף זיין קאָפּ זיינען געווען שי־טערע אוּן נישט געהאַט קיין באַשטימטן קאָליר. קיין באָרד איז אים נישט געוואקסן אויפן פּנים. קיינעם איז נישט איינגעפאַלן אומצוקוקן זיך אויף אים, ער האָט זיך

געקאָנט אַרומדרייען איבער די מאַרקן פון מצרים, אי־בער די טרינק הייזער אין די טעמפּלען אום אַ יום־טוב און קיינעם איז נישט אייגנגעפאַלן אַז אָט דער צעחושטער מאַן, וואָס מען קאָן נישט וויסן צי ער איז אַ דערוואקסן קינד אָדער אַן אַלטער עובר בטל, זעט אַלץ, הערט אַלץ און קאָן איבערדערציילן וואָס ער האָט געהערט און וואָס ער האָט געזען און נישט פאַרלירן קיין דריי פון אַ נאָז. עוזי איז געווען די אויגן און אויערן פון שדיאור.

***

צוויי חדשים נאָך עמרמס טויט איז געקומען די שרעקלעכע גזירה, אַז יעטוועדער זון, וואָס וועט געבוירן ווערן ביי די עברים, זאָל מען אַריינווארפן אין טייך.

די גזירה איז געקומען צוליב אַ חלום. עס האָט זיך גע־חלומט פרעהן, אַז ער זיצט אויפן טראָן און אַן אַלטער מאַן שטייט פאַר אים. אין זיין האַנט איז אַ וואָגשאָל. און דער אַלטער מאַן האָט צונויפגענומען אַלע שררות פון מצרים מיט די גרויסע לייט, אויך די חרטומים און די כשוף־מאַכערס און די פריסטערס און ער האָט זיי גע־בונדן און זיי אַרויפגעלייגט אויף איין שאָל פון דער וואָג. נאָכדעם האָט ער גענומען אַ זויגנדיק שעפּסעלע און האָט עס אַוועקגעלייגט אויף דער אַנדער שאָל פון וואָג. דאָס קליין לעמעלע האָט אַריבערגעוועגט אַלע שררות און גרויס־טע לייט פון מצרים, אַלע חרטומים, כישוף־מאַכערס און פריסטער פון מצרים. און פרעה האָט זיך געחידושט אויף דער וואונדערלעכער זעאונג: ווי קאָן עס געמאַלט זיין, אַז אַ קליין לעמעלע, אַ יונגיק שעפּסעלע, זאָל אַריבערוועגן אָט די אַלע גרויסע דערוואקסענע מענער? מיט אַמאָל האָט ער דערזען ווי די וואַסערן פון נילוס ווערן העכער און העכער און זיי פאַרפלייצן אַלע פעלדער און וועלדער אויך דעם מאַן מיט דער וואָגשאָל. און ער האָט זיך אויפ־געכאַפּט און ערשט עס איז אַ חלום.

ער האָט שוין מער נישט געקאָנט איינשלאָפן. זיין האַרץ האָט אים געקלאָפּט פון שרעק און זיין געמיט איז געווען זייער צערודערט.

אַ שפּראַץ פאַרטאָג האָט ער צונויפגערופן אַלע זיינע חכמים, מכשפים, חרטומים און קלוגע און געלערנטע לייט און זיי דערציילט זיין חלום און געזאָגט צו זיי: וואָס עס איז זיין באַדייט.

— איצט זייט מיר פותר דעם חלום און דערקלערט מיר און אַלע חכמים, מכשפים און חרטומים, די קלוגע לייט און די געלערנטע לייט האָבן אויסגערופן אין איין קול:

— אַ שרעקלעכער חלום האָט זיך געחלומט פרעהן און מיר ווייסן נישט זיין באַדייט.

האָט פרעה געזאָגט:

— איז קיין איינער נישטאָ צווישן אייך וואָס ווייסט וואָס דער חלום באַדייט?

האָט זיך אָנגערופן בלע, דער זון פון בעור פון דער שטאָט דנהבה, וואָס איז אויף די ברעגעס פון טייך גיחון:

— זאָל פרעה הערן מיינע רייד. איך שטאַם פון עשו, דעם ברודער פון יעקבן, און איך ווייס וואָס שדי דער גאָט פון די עברים טראַכט וועגן די בני־ישראל. ער טראַכט אַז עס איז געקומען די צייט פון אַרויסצונעמען די קינדער פון יעקב פון דער קנעכטשאַפט פון מצרים. דער גרויסער גאָט אמאן־רע האָט זיך דערוואוסט פון דער טראַכטעניש פון שדי און ער האָט עס אַנטפּלעקט אין אַ חלום צו פרעהן זיין באַליבטן זון. דאָס איז דער באַשייד פון חלום: די דריי צייטן פון יאָר זיינען שייאים, פירום און שעמו. שייאים — וואַסער: די פיר חדשים פון יאָר וועז די וואַסערן פון נילוס הייבן זיך אויף און פאַרפלייצן די פעלדער פון מצרים. פירוט — בליען. די וואַסערן טוען זיך אָפּ און עס קומען די פיר חדשים פון יאָר וועז די פעלדער הייבן אָן גרינען און די בייטער צעבליען זיך. נאָכדעם קומט שעמו — די פיר חדשים פון יאָר וועז די תבואה פון פעלד ווערט צייטיק, די פרוכטן אויף די בייט־מער ווערן פול מיט זאַפט — די צייט פון שניידן די תבואה און אַראָפּנעמען די פרוכטן פון בייטער. דער חלום האָט דערציילט אַז אין די אַכט חדשים פון פירוט און שעמו וועט אין מצרים געבוירן ווערן אַ יינגל, וואָס וועט אויסלייזן די עברים פון קנעכטשאַפט. דאָס האָט דיר דערציילט אמאן־רע: אַ קליין שעפּסעלע, אַ קינד, ווענט אַריבער אַלע שררות און גרויסע לייט פון מצרים. ער וועגט זיי אַריבער מיינט — ער באַזיגט זיי.

האָט פרעה געפרעגט:

— איז גאָר קיין עצה נישטאָ צו פאַרמיידן דעם אומ־גליק?

האָט בלע געענטפערט און געזאָגט:

— דער צווייטער האַלב פון חלום וווייזט די תרופה צום אומגליק. די צייט פון שייאים קומט. די וואַסערן פון ני־לוס שטייגן און זיי פאַרפלייצן גאַנץ מצרים אויך דעם מאַן מיט דער וואָגשאָל. דער נילוס וועט אונדז ראַטע־וועז. דאָס יינגל דאַרף דערטרונקען ווערן. מיין עצה איז, אַז אַלע קינדער, סיי די עברימישע און סיי די מיצרישע, וואָס ווילן געבוירן ווערן אין די אַכט חדשים פון פירוט און שעמו זאָלן אַרייגעווארפן ווערן אין טייך. נאָר דער נילוס קאָן צונישט מאַכן די עצה פון שדי.

האָט פרעה געזאָגט צו בלען:

— עס געפעלט מיר דיין באַשייד פון חלום און איך זע אַז עס איז אמת דיין פתרון. אָבער פאַרוואָס זאָל איך אויך דערטרינקען די קינדער פון די מיצרים? ווי קאָן עס געמאַלט זיין אַז אַ מיצרי זאָל ווערן דער גואל פון די עברים?

האָט בלע געענטפערט און געזאָגט:

— איך האָב אויך געחלומט דעם חלום און זיך אויפ־געכאַפּט איידער עס איז טאָג געוואָרן. האָב איך געקוקט אין די שטערן און איך האָב געזען — דאָס קינד וואַקסט אויס אַ מיצרי. ווייס איך נישט דעם גאַנצן באַשייד ווי אַזוי דער גואל פון די עברים קאָן זיין אַ מיצרי. אָבער

צו אויסהיטן זיך וואָלט איך געזאָגט, אַז אויך די יינגלעך פון די מיצרים זאָלן אַריינגעוואָרפן ווערן אין טייך.

האָט פרעה אָנגעזאָגט אַלע זיינע קלוגע לייט און חרטומים און כישוף־מאַכער און שטערנזעער זיי זאָלן פרעגן די געטער, קוקן אויף די שטערן, מאַכן כישוף און אויסגעפינען צי עס איז מעגלעך, אַז דער דערלייזער פון די עברים זאָל זיין אַ מיצרי. האָבן זיי אַזוי געטאָן און אַלע האָבן זיי געזאָגט די זעלביקע זאַך: עס קאָן נישט מעגלעך זיין, אַז דער דערלייזער פון די עברים זאָל זיין אַ מיצרי. אָבער כדי צו באַוואָרענען, אַז דער גואל וועט דערטרונקען ווערן, זאָל מען אין דעם לעצטן טאָג פון דעם פערטן חודש פון שעמו אַריינוואַרפן אין נילוס אַלע ניי־געבוירענע יינגלעך פון די עברים און אויך פון די מיצרים. די גזירה זאָל מען נישט אָפּשאַפן ביז די שטערן וועלן ווייזן, אַז דער גואל איז באַשטראָפט געוואָרן מיט וואַסער.

נאָך איידער די גזירה איז אַרויסגעגעבן געוואָרן האָט עוזי געבראַכט צו שדיאורן אַן אָפּשריפט פון אַלץ, וואָס איז געשען אין פרעהס פּאַלאַץ. ער האָט צוגעגעבן מינדלעך, אַז בלע איז געווען שטאַרק צערודערט, ווייל ער האָט אַלץ געטעהט, אַז דער דערלייזער, ווי ער האָט געזען אין די שטערן, איז געווען אַ מיצרי. אַזוי צערודערט איז געווען בלע, אַז ער איז אַוועק פון פּאַלאַץ און זיך צוריקגעקערט צו זיין לאַנד דנהבה, וואו ער איז געווען קעניג.

***

שדיאור האָט אויסגעהערט עוזיס רייד און געהייסן עכרנען לייענען ווידער און ווידער דעם פּאַפּירוס, וואָס עוזי האָט געבראַכט. עכרן האָט געלייענט עטלעכע מאָל דעם אָפּשריפט און שדיאור האָט פּאַמעלעך, שטיל, אין זיך איבערגעחזרט וואָרט נאָך וואָרט. ער האָט געפילט אַז דער באַשייד פון בלען איז געווען דער ריכטיקער. אָבער ער האָט זיך אַליין געפרעגט: ווי קאָן עס זיין, אַז דער גואל זאָל זיין פון צווישן די מיצרים? עס מוז באַדייטן עפּעס גאָר אַנדערש.

ווען עוזי און עכרן זיינען אַוועק איז שדיאור זיך פאַרגאַנגען אין אַ געבעט:

„שדי אַלמעכטיקער, האָסט זיך באַוויזן צו אברהם, יצחק און יעקבן אונדזערע פּאָטערס, אין חלום ביינאַכט און אין אַ זעאונג בייטאָג. האָסט זיי אָנגעזאָגט אויף וועלכן וועג צו גיין און זיי צוגעזאָגט אַז דו וועסט פאַרמערן זייערע קינדער ווי די שטערן אין הימל און אַזוי ווי דער זאַמד וואָס איז אויפן ברעג פון ים. זייערע קינדער, דאָס זיינען דאָך מיר, האָסטו געגעבן די הבטחה אַז זיי וועלן ירשענען די שטעט פון זייערע פיינט. ווייס איך אַז דו וועסט מקיים זיין דיין הבטחה. אָבער די גזירה פון פרעה וועט קומען און מיר דיינע קינדער, די בני ישראל, וועלן ווידער זיי אין גרויס פּיין. זיי וועלן קומען און פרעגן מיין באַשייד צו פרעהס חלום און איך קאָן אים נישט פּותר זיין. באַווייז זיך צו מיר היינטיקע נאַכט אין אַ חלום און אַנטפּלעק צו מיר דעם באַשייד צו פרעהס חלום. טו עס צוליב אברהמען אונדזער פּאָטער, וואָס האָט זיך צוגעהערט צו דיין קול און אָפּגעהיט דיינע מצוות, דיינע געבאָטן, דיינע חוקים און דיינע לערנונגען. טו עס צוליב יעקבן, וואָס דו האָסט אים צוגעזאָגט אַז זיינע קינדער וועלן ווערן אַ גרויס פאָלק אין מצרים. טו עס צוליב די זקנים פון ישראל, וואָס וועלן קומען נאָך מיר פאַר אַ באַשייד, און אויב דו וועסט זיך נישט באַווייזן צו מיר, וועלן זיי נישט קאָנען ברענגען קיין טרייסט צו די בני ישראל. איך ווייס, איך ווייס, אַז די גאולה איז נאָענט און דאָס איז די לעצטע גזירה. דער גואל וועט איצט געבוירן ווערן און פרעה וועט אים נישט טויטן, ווייל דיין הבטחה, וואָס דו האָסט געגעבן צו אונדזערע אבות, מוז מקוים ווערן. אָבער וואָס איז דער באַדייט, אַז דער גואל וועט זיין ביז ער וועט קומען צו אונדז ביי די מיצרים? איך פיל אַז דער אָנדייט, אַז דער גואל וועט קומען פון די מיצרים, איז דער שליסל צו דער רעטונג פון גואל. אָבער ווי אַזוי? דאָס ווייס איך נישט. איז באַווייז זיך שדי צו מיר אין חלום און גיב מיר אַ פּותר צו פרעהס חלום“.

אָבער יענע נאַכט איז שדיאור געשלאָפן מיט אַ שווערן שלאָף אָן חלומות. ער איז אויפגעשטאַנען אין דער פרי אַ דערפרישטער אָבער מיט אַ שווער האַרץ: שדי האָט זיך נישט באַוויזן צו אים.

ער איז געזעסן אין געצעלט און זיך געשאָקלט הין און צוריק ווי איינער וואָס וואָלט זיך אַליין געוואָלט אויפמונטערן. מיטאַמאָל איז אים געקומען אויף דער צונג די טענה, וואָס יעקב טענהט צו לבנן:

— צוואַנציק יאָר בין איך געווען מיט דיר. דיינע שעפּסן און דיינע ציגן האָבן נישט געבוירן פאַר דער צייט. אַ פאַרצוקטע האָב איך נישט געבראַכט צו דיר. איך פלעג ליידן דעם שאָדן. צוואַנציק יאָר בין איך געווען אין דיין הויז. פערצן יאָר האָב איך געדינט פאַר דיינע צוויי טעכטער און זעקס יאָר פאַר דיינע שאָף.

ער האָט איבערגעחזרט ווידער און ווידער יעקבס טענה. מיטאַמאָל האָט שדיאור פאַרשטאַנען: דאָס איז אַ צייכן פון שדי. פערצן יאָר, זעקס יאָר, צוואַנציק יאָר. יעקב האָט געהאַט אַ הבטחה פון שדי. אָבער יאָרן און יאָרן האָט יעקב געדאַרפט וואַרטן אפילו ביז ער האָט געקראָגן זיינע ווייבער. צוואַנציק יאָר האָט יעקב געוואַרט אין לבנס הויז. צוואַנציק יאָר, און ער, שדיאור, באַלד ווי ער האָט געהערט פרעהס חלום און דעם באַשייד פון בלע וויל שוין האָבן דעם שליסל צו די געשעענישן. יעקב האָט געוואַרט זיבן יאָר און ווידער זיבן יאָר און דערנאָך זעקס יאָר. אויף אַלץ איז דאָ אַ צייט. מיט די געשעענישן וועט קומען דער באַשייד.

ער האָט געוואַרט. ער האָט די זקנים נישט געהאַט וואָס צו זאָגן ווען זיי זיינען געקומען צו אים. ער האָט

אָנגענומען פֿאַר ליב זייער בייזערן זיך, ווייל ער האָט גע־ וואוסט, אַז מען קאָן דעם פרימאַרגן נישט צואיילן מיט קיין רגע און מען קען נישט מערקן דאָס וואַקסן פון גראָז. אָבער דער פרימאַרגן קומט אָן און דאָס גראָז וואַקסט יעדע רגע. די געשעענישן וואָס דאַרפן פאַסירן וועלן קו־ מען אין דער צייט.

פּרעסס רשעות איז געווען גרויס. ער האָט זיך נישט באַגנוגנט אַריינצואַוואַרפן אין טייך בלויז די ערשט גע־ בוירענע יינגלעך, נאָר יעדעס יינגל, וואָס איז געווען יינ־ גער פון דריי חדשים, האָט ער אַריינגעוואַרפן אין טייך. דאָס האָט ער זיך באַוואַרנט טאָמער איז דאָס קינד גע־ בוירן געווארן פאַר דער צייט. מען האָט אויך נישט גע־ קאָנט אויסבאַהאַלטן קיינע קינדער, ווייל די מיצרישע אויפזעערס האָבן געוצט אַלערלייַ פאַרטלען צו געפינען די ניי־געבוירענע קינדער. די מיצרים האָבן געבראַכט מיט זיך אייגענע עופהלעך. זיי געשלאָגן, געקנייפּט זיי זאָלן זיך צעווייַנען. וועז דאָס באַהאַלטענע קינד האָט דערהערט דאָס געוויין האָט עס זיך אויך צעווייַנט און די מיצרים האָבן געפונען דאָס יידישע קינד.

מען האָט נישט געקאָנט אונטערקויפן די מיצרישע אויפזעערס, ווייל פּרעה האָט באַשטראָפט מיט טויט, נישט נאָר דעם מיצרי, וואָס האָט געזומען שוחד, נאָר אויך זיין גאַנצע משפּחה.

שדיאור האָט נישט געהאָט קיין פּיקפוקים וועגן שדי. אָבער דער זקן האָט שטאַרק געליטן וואָס ער האָט נישט געהאָט קיין טרייסט פאַרן פאָלק. נאָכדעם ווי די פּסו־ קים זיינען אים אַריינגעפאַלן אין מויל האָט ער געוואוסט, אַז שדי וועט זיך צו אים נישט ווייזן. די פּסוקים זיינען געווען דער צייכן פון שדי. דאָך האָט ער אַלע נאָכט גע־ האָפט — אפשר וועט זיך שדי צו אים ווייזן אין חלום און ער וועט קאָנען ברענגען טרייסט צו די בני ישראל. יעדער פרימאַרגן איז געווען אַ נייע אַכזבה, אַנטוישונג. ער האָט אָבער געווארט און געליטן. געווארט און גע־ וואוסט אַז ער וואַרט נישט אומזיסט.

ער האָט זיך דערוואַרט.

***

זיכן חדשים שפּעטער איז געקומען צו אים עזוי און געזאָגט:

— האָר שדיאור, יוכבד די טאָכטער פון לוי, דאָס ווייב פון עמרם האָט נאָך מיט חדשים צוריק געבוירן אַ זון. זי האָט אים געבוירן זיבן און צוואנציק טעג פאַרן חודש אביב. איצט איז שוין צוויי חדשים נאָך דעם חודש אביב און דאָס קינד לעבט. זי באַהאַלט אים אויס.

— וואו געפינט זי זיך? האָט שדיאור געפרעגט.

— אויף דער אַנדערער זייט נילוס. אין דעם גוט פון וויזיר, אין אייגעם פון זיינע געצעלטן; טויזנט פוס פון נא־אמאן, דריי טויזנט פוס פון טעמפּל פון אמאן־רע.

— ווי לאַנג איז זי דאָרט?

— כמעט גאַנצע דריי חדשים, האָט עוזי געענטפערט.

— און זי באַהאַלט דאָרט אויס איר יינגל?

— יאָ, האָט געענטפערט עוזי, ביי זיך אין געצעלט האָט זי אויסגעגראָבן אַ גרוב, אויסגעבעט דאָס גרוב מיט דינע ריטעלעך, פאַרדעקט די עפענונג מיט גראָבע צווייגן און עס פאַרשאָטן מיט ערד. זי האָט געלאָזן אַן עפענונג די בריייט פון צוואנציק פינגער צו קענען אַרויסנעמען דאָס קינד צום זויגן. זי זויגט אים אָן אין דער פרי און אין אָוונט, און לאָזט עס איבער אַליין אַ גאַנצן טאָג. מי־ טיק־צייט קומט צולויפן מרים און גיט דאָס קינד וואַ־ סער.

— האָט מען זי פאַרשריבן ווי איינע פון די טראָגנ־ דיקע יידישע פרויען? האָט שדיאור געפרעגט.

— פאַרשריבן, נאָך צוריק מיט זיבן חדשים, האָט עוזי געענטפערט.

שדיאור איז געבליבן זיצן פאַרטראַכט. אַ היפּש וויילע איז ער אַזוי געזעסן שווייגנדיק. נאָכדעם האָט ער רואיק געזאָגט:

— געפין מיר אַ וואָגן און ברענג מיך צו יוכבדן. מיר וועלן פאָרן בלויז ביינאַכט. זאָל עס קיינער נישט וויסן. נעם מיט אויך עכרנען, דעם סופר פון די שבטים. יאָ, גיי זוך אים אויף. איך דאַרף אים איצט האָבן.

***

עכרן איז געזעסן פאַר שדיאורן און דער אַלטער האָט געערעדט און עכרן האָט פאַרשריבן אויף אַ פּאַפּירוס:

צו די זקנים פון די בני ישראל:

„איר זאָלט וויסן, אַז דער גואל איז געבוירן געוואָרן. די איצטיקע גזירה איז חבלי גאולה. דאָס ליידן וואָס קומט פאַר דער דערלייזונג. פאַרוואָס קומען ליידן אייַדער די גאולה קומט? ווייל גאולה איז געבורט און געבורט קומט מיט ווייטיק און בלוט".

„און איך בין אייך מגלה אַ גרויסן סוד. דער גואל וועט נישט זיין צווישן אונדז ביז דעם טאָג וואָס ער וועט ברענ־ גען צו אונדז די בשורה, אַז גאָט האָט זיך דערמאָנט אַן אונדז. ביז דעמאָלט וועט ער זיין אייגער פון זיי. ער טאָר נישט זיין אייגער פון אונדז, ווייל דער גואל מוז זיין פריי פון שוטרס בייטש און שטעקן פון נוגש. בלויז אַ פרייער קאָן דערפילן די טיפע שאָנד און חרפה פון קנעכטשאפט. ער מוז זיין אויך ביי זיי ביז דער טאָג וועט קומען, ווייל ער דאַרף זיין פול מיט זייער חכמה, מוז זיין געוואוינט צו זייער גלאַנץ און פראַכט, אַניט וועט ער מקנא זיין זייער פוץ און אַלעמאָל וועט ער וועלן ווערן ווי איינער פון זיי, אָדער איבערשטאַלטיקן אונדז אין זייער געשטאַלט און אין זייער גלייכעניש. ער דאַרף זיין אַ לאַנ־ גע צייט ווי איינער פון זיי כדי צו זען זייער נישטיקייט, זייער אומווירדיקייט, וואָס איז באַהאַלטן אונטער זייער גלאַנץ, פּראַכט און פּוץ און דערווייטערן אונדז פון דעם".

„היט מיינע רייד אין אייער האַרצן. וועז די גאולה

וועט קומען וועל איך נישט זיין מיט אייך. דערפאַר היט מיינע ריידן. וועז די גאולה וועט קומען וועט איר פאַרנעמען דאָס וואָס גאָט האָט מיט זיין חכמה אַנטפלעקט צו מיר".

***

דריי נעכט שפעטער איז שדיאור אָנגעקומען אין קנעכט־לאָגער פון דעם וויזיר. צוויי יונגען, פּרייווילעגירטע, פון שבט זבולון און דן, וואָס זיינען געווען די געהיימע שלוחים פון די זקנים, האָבן אויפגענומען שדיאורן און אים געבראַכט נאָך דער ערשטער אשמירה צו יוכבדן אין גענקל. זי האָט געוואַרט אויף זיי, ווי מען האָט איר אָנגעזאָגט.

שדיאור האָט זי באַקוקט אין דער לבנה ליכט, וואָס האָט אַריינגעשיינט פון דער אויבערשטער עפענונג פון גענקל. אָלט און אָפּגעצערט איז יוכבד. איר נאָז איז געוואָרן לענגער און אויסגעקוקט נאָך גרעסער ווי זי איז, אויף איר דאַר פּנים. אירע האָר זיינען גרוי געוואָרן און דאָס האַלדז איז געווען דין און געפאַלדעוועט ווי ביי אַ מענטשן, וואָס פאַרלירט וואָג אין אַ קורצער צייט. אירע אויגן האָבן פאַרלוירן די אַמאָליקע מילדקייט, זיי זיינען געווען גרויס און אין זיי האָט געברענט אַ מאָדנע עקשנות. די אויגן־דעקלעך זיינען געווען רויט פון נישט דערשלאָפן און האָבן צוגעגעבן בייזקייט צו איר בליק.

שדיאור האָט זיך אַוועקגעזעצט אויף אַ נידעריקן בענקל, האָט אָנגעוויזן אויפן ציגן־פעל מיטן צייג־פּינגער און גיגזאָגט:

— פרידן צו דיר, יוכבד זעץ זיך, איך וויל הערן דיינע ריידן.

יוכבד האָט אַריינגענומען איר קאָפּ צווישן די הענט, זיך צעוויגט און אָנגעהויבן מיט אַ שטילן קלאָג־געזאַנג:

— ס׳איז נישטאָ קיין פרידן צו יוכבדן זינט דאָס קרוין פון איר קאָפּ איז צוגענומען געוואָרן. ווי איז צו יוכבדן. פינצטער איז איר חלק, גרויס איז איר בראָך. ווער קאָן זי טרייסטן?

— נעם אָן מיין טרייסט, יוכבד, דאָס ווייב פון עמרם, האָט געענטפערט שדיאור. הלוואי וואָלט געווען מיין חלק ווי זיינער. אָבער נישט יעדער איז זוכה אַז שדי׳ס גייסט זאָל רוען אויף אים און זיין צונג זאָל ווערן ווי אַ שארפע שוועדד און זיך נישט שרעקן אפילו פאַר דער מאַכט פון פּרעה.

יוכבד איז ווייטער אָנגעגאַנגען מיט איר קלאָג־געזאַנג:

— אמרם איז מער ניטאָ. אַוועק איז די פרייד פון מיין לעבן, דאָס ליכט פון מיין פרימאָרגן און דער שטאָלץ פון מיינע טעג, וויסט זיינען מיינע נעכט. פּוסט זיינען מיינע נע טעג. שטייט אַ געצעלט און איך האָב נישט אויף וועמען צו וואַרטן. ער וועט קיינמאָל נישט באַשיינען מיין אַריינגאַנג.

שדיאור האָט געענטפערט רואיק:

— דו באַווייסט און דו באַקלאָגסט דיין מאַן, יוכבד, ווי עס פאַסט פאַר אַ בת לוי. אוודאי איז טיף דיין בראָך. אָבער פאַרוואָאס שרייסטו עס אַרויס אַזוי הויך? איך פאַרשטיי, דו ווילסט פאַרדעקן מיט דיין באַקלאָגן דעם טויט פון דיין מאַן דעם גרויסן סוד פון דיין האַרצן. אָבער דו זאָלסט וויסן אַז איך ווייס דיין סוד. דו האָסט אַ זון געבוירן מיט דריי חדשים צוריק. אַ נס איז געשען אַז דו האָסט אים אויסבאַהאַלטן. שדי מיט זיין גרויסער חכמה האָט מיר אַנטפּלעקט פאַרוואָאס דווקא מיט דיר איז דער נס געשען. אָבער איך וויל הערן פון דיין אייגענעם מויל ווי אַזוי דו האָסט דאָס קינד געבוירן, וואָס איז געשען ביי זיין געבורט און ווי אַזוי דו האָסט אים אויסבאַהאַלטן. פאַרבאָרג טיף אין האַרצן דיין קלאָג נאָך עמרם. ס׳איז איצט נישט קיין צייט פון טרויער. גרויסע זאַכן האָט שדי געטאָן מיט דיר. רייד און עכרן דער סופר פון די בני ישראל וועט פאַרשרייבן וואָס דו זאָגסט.

יוכבד האָט באַלד נישט געענטפערט. וועז זי האָט אָנגעהויבן ריידן איז נישט געווען קיין סימן פון קלאָג אין איר שטים. איר קול איז געווען פול מיט שטאָלץ און ריידן האָט זי געריידט קלאָר און גלאַסן. די ווערטער זיינען אַרויס פון איר מויל ווי אייגנעחזרטע ווי זי וואָלט שוין נאָך פון פריער עטלעכע מאָל, דערציילט פאַר זיך, דאָס וואָס זי האָט איצט געריידט צו שדיאורן:

— זאָלסט וויסן, האַר שדיאור, עלטסטער פון בני ישראל, אַז דער זון, וואָס איז געבוירן געוואָרן צו מיר איז דער דערוואַרטעטער גואל, וואָס וועט אונדז אַרויסבערענגען פון דעם פיין פון מצרים. הער נאָר, האַר פון ישראל, די ניסים וואָס האָבן געטראָפן מיט מיר. וועז די ידיעה איז צו מיר אָנגעקומען אַז פרעה האָט געקעפט מיין מאַן, האָב איך אין יענעם טאָג זיך דערוואוסט אַז איך בין פאַרגאַנגען אין טראָגן.

זי האָט זיך אָפּגעשטעלט אויף אַ וויילע ווי זי וואָלט געוואָלט צונויפקלייבן אירע מחשבות און אָנגעהויבן ווייטער רעידן נאָך זיכערער און שנעלער:

— מיין האַרץ איז געווען פול מיט דעם גרויסן צער פון מיין בראָך און שרעק פון מיין טראָגנדיק ווערן. איך בין אַ געפרואוועטע אין צרות. וועז איך בין טראָגנדיק געוואָרן מיט מיין בכור איז דעמאָלט אַרויס די גזירה פון טויטן אַלע יינגלעך ביים געבורט. וועז ער איז געבוירן געוואָרן האָב איך איבערגעקליבט פרעהן, ווי אַלע יידישע ווייבער. אָבער איך האָב אים אַ נאָמען געגעבן אהרן — אַה־הרון, ווייל איז צו אַזאַ טראָגן. וועז איך בין טראָגנדיק גיווען מיט מיין צווייט קינד און איך האָב עס געבוירן איז דעמאָלט פרעה קרעציק געוואָרן און מען האָט געכאַפּט אונדזערע קינדער פון דער מוטערס ברוסט. איך האָב דעמאָלט מיין ניי געבוירענע טאָכטער אַ נאָמען געגעבן מרים — ביטער — ביטער איז דאָס האָבן אוז טראָגן פון אַ יידישער מאַמע. איצט אין מיין גרויס אומ־

גליק, איז נאָך געקומען די שרעק פֿאַרן נייעם טראָגן — וואָס פֿאַר אַ גזירה וועט איצט קומען?

עכרן איז געזעסן מיט די פּיס אונטער זיך און שנעל געשריבן אויף דעם פּאַפּירוס, וואָס איז געלעגן אויף זיינע קני. ער האָט געוואָלט בעטן יוכבדן נישט ריידן אַזוי שנעל, אָבער ער האָט זיך געשעמט פֿאַר שדיאורן, וואָס איז געזעסן מיט פֿאַרמאַכטע אויגן און געשלונגען יעדעס וואָרט. יוכבד האָט אָבער אָנגעהויבן ריידן פֿאַמעלעכער און פֿאַמעלעכער, ביז זי האָט אָנגעהויבן ווי צו ציילן די ווערטער:

— אָבער מיטאַמאָל האָב איך דערפּילט אַ גרויסע פּרייד אין מיר. אַ פּרייד אינמיטן טרויער און שרעק. איך האָב געזען פֿאַר מיינע אויגן אַ גרויסע זייל ליכט. דאָס ליכט ציט זיך פון מיין געצעלט גלייך צום הימל. ניין — פון מיין בויך צום הימל. איך האָב געהערט אַ שטים: „אַ זון וועסטו געבערן און ער וועט אָנפילן די וועלט מיט ליכט. אַ שרעקלעכע גזירה וועט קומען, ווייל ער דאַרף אַוועקגענומען ווערן פון דיר. אָבער שרעק זיך נישט. ער וועט ווערן דאָס זייל ליכט פֿאַר דער וועלט". איך האָב צוגעדעקט די אויגן מיט מיינע הענט, אָבער איך האָב אַלץ געזען דאָס זייל ליכט.

זי האָט געאָטעמט שווער, ווי זי וואָלט עס איבערניי איבערגעלעבט. שדיאור האָט געזאָגט צערטלעך:

— רו זיך אָפּ און דערציל וואָס ווייטער ס׳איז געשען.

זי האָט ווידער אָנגעהויבן ריידן שנעל:

— לויט מיין חשבון, נאָך דער צייט נאָך וואָס איך האָב נישט געהאַט דעם שטייגער פון ווייבער, האָט מיין זון געדאַרפט געבוירן ווערן דריי און זעכציק טעג נאָך דעם ערשטן טאָג פון חודש אביב. אָבער דריי און צוואַנציק טעג פֿאַר דעם חודש אביב, ווען איך האָב אים נאָך מיין חשבון נאָך, געטראָגן בלויז זעקס חדשים און פּיר טעג, האָב איך דערפּילט, אַז באַלד, אין רגעס, ווען מיין זון געבוירן ווערן. איך האָב זיך געאיילט צום בראָך־שטול און זיך שטאַרק געוואונדערט: איך האָב נישט געהאט קיינע געבורטס־ווייען און דאָ קריכט ער פון מיין לייב. אין געציילטע רגעס נאָכדעם ווי איך האָב זיך געזעצט אויפן בראָך־שטול איז ער געבוירן געוואָרן אָן ווייען און אָן פּיין. זיין ערשטער אויסגעשריי האָט זיך אויסגעמישט מיט דאָס מעקען פון די אָנקומענדיקע שעפּסן פון פעלד. איך האָב זיך געאיילט, אָפּגעשניטן זיין נאָפּל, אים געוואָשן, אייגנעריבן מיט זאַלץ און אים אייגעווויקלט אין וויקעלעך און דעמאָלט ערשט האָב איך באַמערקט אַז דאָס געצעלט, וואָס איז געווייכן־טלעך פינצטער אין דער פֿאַרנאַכטיקער טונקלקייט, איז אָנגעפּילט מיט ליכט ווי די מיטן־טאָג־זון וואָלט געשטאַנען אין דער עפּענונג פון געצעלט. איך בין געשטאַנען אַ ווייל פֿאַרחידושט און באַלד האָב איך אויפגעפֿראַלט דעם פֿאַרהאַנג פון דער טיר פון געצעלט און איך האָב ווידער דערזען דאָס זייל ליכט. איצט האָט עס זיך געצויגן פון דעם יינגל צום הימל.

איך בין געשטאַנען פֿאַרכאַפּט פון דער זעאונג און ערשט מרים לויפּט צום געצעלט. זי האָט זיך דערנענטערט צו מיר און מיר אַריינגעשפּעטשעט אין אויער:

— מאַמע, מאַמע, איך האָב נאָך אין פּעלד געזען ווי אַ זייל ליכט ציט זיך פון געצעלט צום הימל. מאַמע, מאַמע, איז ער שוין געבוירן געוואָרן? זעסט דאָך נישט אויס ווי אַ געווינערין.

איך האָב איר נישט געענטפֿערט. איך האָב זי אָנגענומען בייַ דער האַנט און זי צוגעפּירט צום נייַ־געבוירענעם יינגל. ער איז געלעגן אַ געוויקלטער אויף דער ציגן־פּעל אין ווינקל פון געצעלט. מיר האָבן ביידע געקוקט אויף אים און מיר האָבן באַלד געוואוסט אַז אַזאַ קינד איז נאָך נישט געבוירן געוואָרן זינט שדי האָט באַשאַפן הימל און ערד. מרים האָט שטיל געשעפּטשעט דאָס וואָס איך האָב שוין פון לאַנג געוואוסט:

— מאַמע, דער גואל איז געבוירן געוואָרן. ער וועט אונדז אויסלייזן פון דער פיין פון מצרים.

זי האָט זיך אָפּגעשטעלט. ס׳איז געוואָרן שטיל אין געצעלט. פון דערווייטנס האָט זיך געהערט דאָס קריַיען פון אַ האָן. שדיאור און עכרן זיינען געזעסן ווי פֿאַרגליווערטע. דער פֿאַרהאַנג פון געצעלט האָט זיך געעפּנט פּאַמעלעך און עוזי איז אַריין און אַריינגעשפּעטשעט שדי־אורן אין אויער:

— די וואַך זאָגט, אַז מען קאָן זיך דאָ לאַנג נישט פֿאַרזאַמען. ווי עס ווערט ליכטיק קומען אָן די נוגשים.

שדיאור האָט אַ שאָקל געטאָן מיטן קאָפּ צו עוזין — „איך ווייס" און געהייסן אים אַרויסגיין צו האַלטן וואַך. יוכבד האָט ווייטער געערעדט:

— איך האָב אייך דערציילט אַז איך האָב זיך געוואונדערט וואָס איך האָב נישט געפילט קיין געבורט־ווייען. נאָך מער האָב איך זיך געחידושט וואָס אויף מאָרגן האָב איך נישט געפילט די שוואַכקייט פון אַ קימפּעטאַרין. אויך איז מיר געווען אַ פּלא, וואָס קיינער האָט נישט באַמערקט, אַז מיין בויך איז קלענער געוואָרן און מיינע לענדן זיינען שמעלער געוואָרן און איך בין שוין נישט מער מיט קיין קינד. איך האָב אין אַלץ געזען דעם פינגער פון גאָט.

— בייַ די מיצרים בין איך געווען פֿאַרשריבן ווען איך דאַרף געבערן מיין זון. האָב איך געטראַכט לאָמיר נישט זיין אין גושן וואו זיי וועלן זען, אַז איך בין נישט מער מיט קיין קינד און נעמען עס זוכן. האָב איך געטראַכט, געטראַכט וואוהין צו אַנטלויפן און איך האָב זיך דערמאָנט וואָס אחירע האָט דערציילט וועגן דעם לאַגער פון קנעכט אויף דעם וויזירס גוט, און ווי אַ סך ווייַבער זיינען דאָרט, האָב איך בייַנאַכט געמומען מרימען און מיין נייַ־געבוירן יינגל און אַוועק אַהער. איך האָב קיינעם נישט דערציילט מיין סוד, אָבער עס זעט אויס אַז

די יונגען־הויפטן האָבן יאָ געוואוסט פֿאַרוואָס איך בין געקומען אַהער. אָבער אויך דאָ זיינען געשען וואונדער — איך בין די אייניציקע וואָס האָב געקאָנט אויסבאַהאַלטן אַ קינד. אויך די אייניציקע ביי וועמען אין געצעלט מען האָט נישט געזוכט. איך האָב געענדיקט מיינע רייד, האר שדיאור.

דער זקן האָט אַ ריב געטאָן מיט דער רעכטער האַנט דעם שטערן און אָנגעהויבן ריידן צו יוכבדן:

— איצט קאָנסטו אים מער נישט אויסבאַהאַלטן. די בוגשים פון פֿרעה וועלן דיך אָנהויבן זוכן, ווייל לויט זייער חשבון נאָך האָסטו אין די איצטיקע טעג געבוירן דעם זון. וועלן זיי דיך געפינען וועלן זיי אויך געפינען דאָס יינגל. איז אַמבעסטן, אַז דו זאָלסט מאַכן אַ קעסטל פון יאָמש און עס אויסקלעבן מיט ליים און פּעך. דו זאָלסט אַריינטאָן דערין דאָס קינד און עס לאָזן שווימען אַראָפּ שטראָם אויף די וואַסערן פון נילוס.

— איך מיט מיינע אייגענע הענט זאָל אָפּגעבן מיין קינד צו די וואַסערן פון נילוס? עס וועט דאָך אומקומען, האָט יוכבד אויסגעשריגן מיט שרעק.

— עס וועט נישט אומקומען, האָט שדיאור געענטפֿערט רואיק. דער גואל קאָן נישט אומקומען. שדי׳ס צוזאָג צו אברהמען מוז דאָך מקוים ווערן. איך זאָג דיר אַז איך וויים אויך אַז ער איז דער גואל. אָבער אַ סוד וועל איך דיר אַנטפּלעקן, אַז ער מוז צוגענומען ווערן פון אונדז כדי דאָרט זיך אויפהאָדעווען. אַ סימן גיב איך דיר, אַז די שטים וואָס דו האָסט געהערט איז געווען שדי׳ס: צוויי טעג נאָכדעם וויי דו וועסט אַהינטאָן דיין זון אין נילוס, וועט פּרעהס גזירה אָפּגעשאַפט ווערן. דיך וועט מען מער נישט זוכן און דער גואל וועט ניצול ווערן.

יוכבד האָט אים נישט געענטפֿערט. זי איז געזעסן אין געקוקט שטום אויפן אַלטן וועמענס ווייס־גרינע האָר האָבן זיך געזילבערט אין דער האַלבער טונקלקייט. דער זקן האָט זיך אויפגעהויבן פון שטול, אַ קוק געטאָן אויף יוכבדן, געוואָלט איר זאָגן זי זאָל אים ווייזן דאָס קינד און חרטה געהאָט. ער האָט זיך אָנגעשפּאַרט אויף עכרנס אַקסל און פֿאַמעלעך, שלעפּנדיק דעם רעכטן פוס, איז ער אַרויס פון געצעלט. יוכבד האָט געהערט ווי עכרנס קוליע האָט זיך אָפּגעקלאַפּט אָן אַ פלאָקן פון געצעלט, וואָס פֿאַרשטייפט די ציגן־פּעלן פון טיר.

***

באַלד ווי די זון איז אויפגעגאַנגען האָט אַ יונג געבראַכט אַקעסטל פון יאמש, אויסגעקלעפּט מיט ליים און פּעך און עס שטום אַוועקגעשטעלט אין געצעלט. יוכבד האָט אַרויסגענומען דאָס קינד פון באַהעלטעניש, אים אָנגעזויגן, אים איבערגעוויקלט און זיך אויסגעהיט נישט אַ קוק טאָן דעם קינד אין פּנים. וועז דאָס קינד האָט איינגעדרעמלט האָט זי עס פֿאַרזיכטיק אַריינגעלייגט אין קעסטל. זי האָט אויפגעוועקט מרימען, וואָס איז געשלאָפן טיף אין געצעלט, געהייסן איר ברענגען אַ טוך און אַרומגעוויקלט מיטן טוך דאָס קעסטל. נאָכדעם האָט זי געזומען פון די צווייגן, וואָס האָבן פאַרדעקט דאָס גרוב, און אַרומגעלייגט מיט זיי דאָס קעסטל. זי האָט אַרומגעבונדן די צווייגן אַרום קעסטל און עס האָט געקריגן דאָס אויסזען פון אַ בינטל טרוקענע צווייגן, וואָס מען נוצט צום ברענען. זי האָט געזומען פֿאַרזיכטיק דאָס בינטל מיט ביידע הענט און עס געטראָגן ווי אייניע וואָס טראָגט טרוקענע צווייגן צו מאָכן אַ פּייער. זי האָט זיך דערנענטערט צום נילוס און אַריין צווישן די ריטלעך וואָס וואַקסן ביים ברעג טייך, דאָרט האָט זי שנעל אָפּגעבונדן די צווייגן, אַראָפּגענומען דאָס לינען־טוך און איז אַריין איבער די קני אין וואַסער. זי האָט אַראָפּגעלאָזן דאָס קעסטל אין דעם שטראָמיקן טייך. פּאַר אַ ווייל האָט זיך דאָס קעסטל פֿאַרפלאָנטערט צווישן די הויכע קוסטעס גראָז, באַלד האָבן אָבער די פלייצנדיקע וואַסערן אַרויסגעריסן דאָס קעסטל פון די קוסטעס און עס גענומען טראָגן אַראָפּ שטראָם. יוכבד איז אַוועק מיט שנעלע טריט צוריק צו איר געצעלט. מרים האָט זיך באַהאַלטן אין די הויכע גראָזן צו זען וואָס וועט מיטן ייִנגל געשען.

מאַטיוון פון יידישן חורבן

אין דער מאָדערנער

פּוילישער פּאָעזיע

איבערזעצונגען פון משה קנאַפהיס

אַנטאַני סלאָנימסקי

עלעגיע פון די יידישע שטעטלעך

שוין נישטאָ מער אין פּוילן קיין יידישע שטעטלעך,
קאַרטשעווּ, חרובּיעשאָוו, פּאָלעניץ, בראָד — שווייגן שטיל איצט.
ס'איז דיין זוכן אין פענצטער ליכטפּלעמלעך שוין שפּעטלעך,
וועסט נישט הערן ס'געזאַנג מער פון הילצערנע שילן.

לעצטער זכר, די יידישע טראַנטעס, זיי זיינען
שוין פאַרשוואונדן און ס'בלוט שוין פאַרשאָטן, נישט קאָנטיק.
וועגט געקאַלכט, אויסגעוויסטע — נישט מער צום דערקענען,
ווי נאָך עפּעס אַ קרענק, אַדער גאָר אויף אַ יום־טוב.

ס'שיינט לבנה אַ קאַלטע, אַ פרעמדע, אַ בלייכע,
ערגעץ־ווו, הינטער שטאָט שוין, אויף פּוסטע שאָסייען.
מיינע יידישע יינגלעך וועלן מער שוין נישט גרייכן
צו שאנאלם גאָלד־לבנות, וואָס לויכטן אין צוויען.

די לבנות זיי גייען שוין איצט אויף אַן אַנדער פּלאַנעט אום,
מיט צעפּלאָשעט אומהיימלעכן שווייגן — פאַרפלויגן, אַנטלאָפן.
שוין נישטאָ אָט־די שטעטלעך מיט שוסטערס, וואָס זיינען פּאָעטן,
אַ פריזירער — אַ זינגער, און אַ זייגערמאַכער — אַ פילאָזאָף איז.

יענע שטעטלעך מיט ביבליש געזאַנג, וואָס דער ווינט פלעגט פאַרשמידן
מיטן פּוילישן ליד — אין איין טרויער זיי פלעגן פאַרגיין;
וואו אין סעדער, אין שאָטן פון קאַרשנבוים — אַלטיטשקע יידן
פלעגן אַלץ נאָך באַווייגען דעם חורבן פון ירושלים.

שוין נישטאָ מער די שטעטלעך, מיט נעפּלען געדיכטע,
ווינט, לבנה און שטערן און טייכלעך פאַרקלערטע.
מיטן בלוט פון יאָרהונדערטער טראַגיש פאַרשריבן געשיכטע
פון די טרויעריקסטע פעלקער די צווויי אויף דער ערד דאָ.

א בריוו אין דער נאַכט

אויף די וואַרשעווער חורבות וואו בלאנקעט
אום אין עלנט מיין איינציקע טאָכטער.
אפשר וועסטו זי אָנטרעפן דאָרטן,
אפשר הינטערן שטאָט אויף די לאָנקעס,
אַן אָפּגעריסענע, הונגעריק־בליבע,
זאָל זי גאָר אויף דער כלאָדנע זיך שלייכן
צווישן חייזער־רואינען און שטיינער,
וואו דער דורכגאַנג פאַרשאָטן און שמאָל איז,
וואו געווען אונדזער חויף דאָ אַמאָל איז,
נאָר זי זאָגט עס נישט אויס דאָ פאַר קיינעם
און אַן עלנטע שטייט זי ביים טויער
און איז הונגעריק, פאַרפרוירן, פאַרטרויערט;
אפשר וועסטו זי טרעפן ביים אייזערן טויער —
אין פאַרצווייפלונג וואו זאָל זי זיך וועלן?...
ס׳איז לענג־אויס מאַרשאַלקאָווסקע געווען דאָ,
זי גייט איינזאַם, באַגיסט זיך מיט טרערן
און זי וויינט, ס׳וועט שוין אַנדערש נישט ווערן,
דאָך זי גייט צום וואַקזאַל דאָ טאָג־טעגלעך,
מיין אייך־איינציקע טאָכטער, אָט גייט זי...
דאָס געווויין און דער טרויער באַגלייט זי
און אין הונגער זי שעפּטשעט: — און מעגלעך...
און אין הונגער זי טראַכט אַלץ: און מעגלעך,
אַז איך וועל קומען צוריק מיט איר מאַמען
און זי איילט דאָרט אונדז נישט צו פאַרזאַמען
און וואַרט אָפּ לאַנג, ביז אַלע פאַרלאָזן
דעם וואָקזאַל און אין פראָסט דאָרט זיי לאָזן
שטיין מיין איינציקע טאָכטער... אַהיים נעם
זי צו זיך, אויב וועסט טרעפן זי וויינען
און אַז דו וועסט זי שוין טרעפן, טאָ זאָג איר,
אַז נאָך היינט כ׳וויש אַ טרער אויס פון אויג מיר
נאָך דעם מיידעלע, וואָס איז פאַרלענדט שוין,
לאַנג פאַרבראַנט שוין מ׳חאָט זי אין אָשוויענטשים.

דאָס יידישע יינגל

זינגט אַן אָרעם יינגל און דעם חוף פּאַרשרייט ער,
הילט זיך אין די טראָנטעם ס'יידעלע, ס'צעדרייטע.

פּונעם מענטש פּאַריאָגט, פון גאָט די שטראָף דערקאָנט מען,
צייט און גלות האָבן אים זיין שפּראַך צעפּלאָנטערט.

דראַפּעט זיך און טאַנצט, צעווייגט זיך מיט אַ יעלה
אויף זיין בעטלעריי, אויף דעם וואָס ר'איז פּאַרפּאַלן.

קוקט אַ מענטש פון פּענצטער אויפן חסרידעה:
— ס'קאָן דיין בליק דעם ברודער דיינעם נישט דערפריען.

וואוהין פּאַרטראָגן האָבן אונדז די לידן?
וואו האָט אונדז די גרויסע פּרעמדע וועלט פּאַרשלוידערט?

דער, פון ערשטן שטאָק — דיין ברודער מיט זיין וואַנזין,
איז מיט היימן קאָפּ אין וועלט פּאַרדריט, אין טאַנצן.

אָט דער הער איז אויסגעוואקסן אַ פּאָעט — ער:
אין פּאַפּיר דאָס האַרץ זיינס, ווי אַ גראָשן, וועט ער

וואַרפן דורכן פּענצטער, אַז ס'זאָל זיך צעשלאָגן,
זאָלסט צעטרעטן ס'האַרץ, כ'זאָל מער עס נישט פּאַרמאָגן.

און מיר וועלן שפּעטער זיך צעגיין פּאַרשידן,
נישט קיין רו געפינען, נישט קיין ברעג פון פרידן,

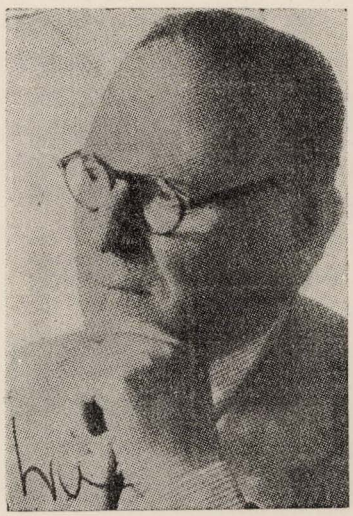
נישט קיין רו געפינען, נישט קיין ברעג פון פרידן —
זינגענדיקע יידן, וואַנזיניקע יידן!

די וועגן פון אורי קאָוונער

פון א. ל. שוסהיים

די וועגן פון אורי קאָוונער — וועגן, וואָס האָבן זיך אָנגעהויבן אין דער ווילנער אָרעמקייט, אין דער גייסטיקער און מאָטעריעלער ענגשאַפט פון די ישיבות אין מיר און וואָלאָזשין און וואָס האָבן געפירט איבער השכלה און אפיקורסות צו דער רוסישער ליטעראַטור אוּן צו שמד, — די דאָזיקע וועגן זיינען ביז גאָר פאַרשידן פון די אַלע, דורך וועלכע אָנדערע משכילים־אפיקורסים זיינען אָוועק פונעם שווערן יידישן וועג צום לייכטערן וועג פון אַסימילאַציע און טיילמאָל צו שמד. דערצו איז קאָוונערס וועג פאַרשווערט געוואָרן דורך אַן אָוואָנטוריסטישן עפיזאָד: אַ פּרואוו צו באַשווינדלען אַ באַנק, די מאָסקווער האַנדלס־באַנק, אויף דער נישט קליינער סומע פון 168 טויזנט רובל, וואָס איז אין יענער צייט, מיט 80 יאָר צוריק, געווען אַ ריזיקער פאַרמעגן. אָט דער אָוואָנטוריסטישער עפיזאָד האָט געשפילט אַן אָנטשיידנדיקע ראָל אין קאָוונערס לעבן און אומדירעקט אים געפירט צו שמד. כאָטש אויך אַן דער שמד און אַ סך פריער פאַר דער שמד איז קאָוונער גייסטיק אָוועק פונעם יידנטום. אויך אַן דער שמד איז קאָוונער געווען דער ראַדיקאַלער אַסימילאַנט, וועלכער האָט געגלויבט, אַז מען קאָן די יידן אין רוסלאַנד איבערשמעלצן אויף רוסן. צו דעם דאָזיקן גלויבן האָט קאָוונער געדינט מיט זיין פּעדער, קודם אין העברעאיש און דערנאָך אין רוסיש. אַזוי שטאַרק האָט קאָוונער זיך דערווייטערט פון יידנטום ווי פון אַ לעבעדיקן קאָלעקטיוון קולטור־אָרגאַניזם, אַז מ׳מוז בנוגע אים שטעלן די פראַגע: צי קאָן קאָוונערס נאָמען נאָך פאַרנעמען אַ פלאַץ אין דער געשיכטע פון דער יידישער קולטור?

ד״ר יעקב שאַצקי אין זיין „קולטור־געשיכטע פון דער השכלה אין ליטע״ דערמאָנט עטלעכע מאָל קאָוונערס נאָמען און איין מאָל ציטירט ער אים אין שייכות מיט זיין, קאָוונערס, באַציאונג צו יידיש. שאַצקי ציטירט פון קאָוונערס אַ ספרל „צרור פרחים״ קאָוונערס מיינונג, אַז יידיש איז מער מסוגל צו וועלן „אַ קאָלעקטאָר, דורך וועלכן יידן וועלן דאַרפן אַריינגיין אין דעם היכל פון הויכע שפראַכן״ — דאָס הייסט אַז יידיש איז פאַסיקער ווי אַ בריק צו דער אייראָפּאַישער קולטור, ווי העברעאיש. אין אמתן איז קאָוונער נישט געווען קיין חסיד פון יידיש — פאַר אים איז ניחא געווען אַז די גאַנצע יידישקייט זאָל פאַרשווינדן און מאַכן פּלאַץ פאַר רוסיש. אָבער אין זיין שנאה צו יידנטום און יידישקייט און צו אַלע פאָרמען פון יידישן גייסטיקן לעבן האָט העברעאיש, די גייסטיקע שאַפונג אין העברעאיש פאַרנומען דעם ערשטן פּלאַץ. און אַקעגן העברעאיש איז אים שוין יידיש ליבער געווען אַלס אַ „קאָרידאָר״, דורך וועלכן יידן זאָלן אָוועק פון יידישקייט צו וועלטלעכער קולטור און רוסיש.

אָבער מיר רעדן דאָ וועגן קאָוונערן, נישט קענענדיק אים נאָך בכלל. דאָרף מען זיך מיט אים באַקענען.

אברהם גורי קאָוונער איז געבוירן געוואָרן אין ווילנע אין יאָר 1842 ביי אָרימע עלטערן, וועלכע דער אויבערשטער האָט געבענטשט מיט דער ברכה פון פרוכפערדיקייט אָבער אָן דער ברכה פון פּרנסה. דער דלות האָט זיך גאָר בריייט אָוועקגעזעצט אין שטוב פון קאָוונערס עלטערן. קיין מילך און פוטער איז אין שטוב קיינמאָל נישט אַריינגעקומען, דערציילט קאָוונער, אַ שטיקל פלייש נאָר שבת און יום־טוב. אורי האָט באַקומען די געווײנלעכע חדר־דערציאונג און וועט ער איז אַביסל אונטערגעוואקסן האָט ער געוואָנדערט פון ישיבה צו ישיבה, „געגעסן טעג״ און געשלאָפן אין בית־המדרש אָדער אין הקדש. אין דער ישיבה אין מיר האָט קאָוונער געוואָלט דערגרייכן די סודות און די חכמה פון דער תורה דורך אַ תענות חלום — דורך פיניקונגען און תעניתים. דערפאַר איז ער באַשטראָפט געוואָרן פונעם ראש הישיבה אין בית המדרש פאַר אַלע מתפללים, אַזוי אַז חוץ די קלעפ האָט דער קליינער בחורל נאָך געמוזט ליידן די בושה. קאָוונער איז דעמאָלט געווען אַ יינגל פון 12 יאָר. ער האָט דאָן פאַרלאָזן די מירער ישיבה און זיך געלאָזט אין וועג אַריין צופוס קיין וואָלאָזשין, וואו ער האָט געלערנט אין דער ישיבה אין דער זעלבער אָרימקייט און נויט.

אין דעם דאָזיקן עלנט פון אַ לעבן פון „עסן טעג״ און שלאָפן אין הקדש באַווייזט זיך פאַר דעם יונגן בחור אַ נייע וועלט, די וועלט פון אייראָפּאַישער בילדונג, פון ליטעראַטור, פון פאָעזיע. קאָוונער באַקענט זיך מיט די נייע ליטעראַרישע שפראָצונגען אין העברעאיש, אין וועלכער שפראַך ער באַקומט אויך איבערזעצונגען פון די מער באקאנטע ווערק פון דער אייראָפּאַישער ליטעראַטור.

די דאָזיקע פאַרבאָטענע ספרים לייענט דער יונגער

ישיבה בחור אין בית־המדרש, באַהאַלטן אונטער די גרויסע דפים פון דער גמרא. דאָס קומט אים ניט אָן אַזוי לייכט. פרומע לייט אַנטדעקן די גרויסע זינד און דער יונגער „אפיקורס" באַקומט געשלאָגן פון די פרומע היטער פון הייליקן געזעץ. אָבער דאָס שטאַרקט נאָך מער דעם נייגער, די ליידנשאַפט און דעם בילדונגס־הונגער פון דעם ישיבה־בחור. פאַרשטייט זיך, אַז בלייבן אין וואָלאָזשין קאָן ער נישט מער. ער וואַנדערט ווידער איבער פאַרשידענע שטעט: פינסק, קאָווּנע און אַנדערע שטעט, פירנדיק איצט שוין אַ דאָפּלט לעבן: ווי אַ פרומער ישיבה בחור און ווי אַ שטיקל „אפיקורס", וועלכער האָט שוין דורך אַ שמאָלער בילדונגס־שפּאַרע אַ בליק געטאָן אין אַן אַנדערער, אַ שענערער וועלט.

אין דעם דאָזיקן מצב קומט אורי אַהיים צו זיין פאָטער אין ווילנע, וועלכער זוכט אויס אַ שידוך פאַר דעם בחור וואָס איז נאָך נישט אַלט קיין 18 יאָר. אורי לאָזט זיך „חתונה מאַכן" פאַר אַ מיידל נישט קיין שיינע, אַן אומגעבילדעטע, נישט מען פרעגט אים, צי דער שידוך געפעלט אים, צי דער שידוך גפעלט אים נישט. ער וואַרפט זיך אונטער דעם ווילן פון זיין פאָטער. אוריס שוואַר האָט ביי דעם שידוך געהאַט זיינע באַזונדערע אויסרעכענונגען: ער האָט געהאָפט, אַז דער יונגער אייַדעם וועט ווערן אַ רב, אַזוי וועט ער האָבן פאַרזאָרגט זיין טאָכטער. אָבער אין אורין איז שוין אַריין דער וואָלעם פון אפיקורסות. זיינער אַן עלטערער ברודער איז שוין אַראָפּ פונעם דרך הישר — פאַרלאָזן די ראַבינער שולע אין אָדעס און אַוועק קיין קיעוו שטודירן מעדיצין. דער ברודער רעדט־איבער אורין, ער זאָל קומען צו אים קיין קיעוו. אַזוי פאַרלאָזט אורי קאָווּנער זיין שטאָט, זיין הויז, זיין ווייב, וועלכע האָט אים ערשט געבוירן אַ קינד, אַ מיידל, און ער אַנטלויפט קיין קיעוו. און כדי צו באַקומען דאָס נויטיקע געלט אויף הוצאות, פאַרנעמט אורי זיין שוויגערס שבתדיקע פּערל (דאָס שטערנטיכל) און פאַרזעצט זיי. אָט אַזוי האָט זיך אָנגעהויבן דעם געווּזענעם ישיבה בחורס וועג „פון פינצטערניש צו בילדונג". קאָווּנער איז דאָן אַלט געווּזן 19 יאָר.

II

אין קיעוו וואַרפט זיך אורי אויפן שטודיום, קודם פון רוסיש און פון די אַנדערע גימנאַזיע־לימודים. ער לערנט מיט דער ליידנשאַפט פון איינעם וואָס דערזעט פאַר זיך אַ נייע וועלט. חוץ די גימנאַזיע לימודים באַקענט ער זיך מיטן מאָדערנעם איראָפּעאישן געדאַנק פון יענער צייט. אין דער זעלבער צייט הויבט ער אָן שרייבן אין די העברעאישע זשורנאַלן. און מיט זיינע אַרטיקלען, אין וועלכע ער דריקט אויס ראַדיקאַלע רעפאָרמעריש געדאַנקען, רופט ער באַלד אַרויס פראָטעסטן נישט בלויז ביים רעליגיעזן לאַגער נאָר אויך פון די געמעסיקטע משכילים.

קאָווּנער וואַרפט־אָפּ מיט איין מאָל נישט בלויז דעם אָלטן גלויבן, דאָס אָלטע טראַדיציאָנעל־פרומע לעבן, נאָר אויך דעם גאַנצן בילדונגס־פראָגראַם פון די משכילים און זייער פאַרליבטקייט אין העברעאיש. פאַרענדיקן זיין גימנאַזיע־שטודיום, פאַרשרייבט ער זיך נישט אין אוניווערזיטעט, ווייל דער הערשנדער אָפּיציעלער גייסט אין אוניווערזיטעט ווייזט אים אויס צו אָפּגעשטאָנען. ער ווייל טרינקען דירעקט פון די קוואָלן פון דער אייראָפּאישער וויסנשאַפט דורך די שפּראַכן וואָס ער האָט דערלערנט. ער פאַרלאָזט קיעוו, וואו ער האָט פאַרבראַכט פיר יאָר און ער באַזעצט זיך אין דער מער מאָדערנער אָדעס. אין אָדעס בלייבט ער וויידער פיר יאָר, יאָרן פון פרוכטבאַרער פובליציסטישער אַרבעט אין רוסיש און אַביסל אויך אין העברעאיש. דאָס זיינען אויך געווּזן יאָרן פון קאַמף קעגן אַלץ וואָס איז געווּזן פאַרליקט דורך אַלטקייט און דורך גייסטיקער ענגשאַפט. קאָווּנערס אַטאַקעס קעגן די אַלטע לעבנספאָרמען וועגן זיך נישט בלויז קעגן די פאַרעלטערטע רעליגיעזע טראַדיציעס און מנהגים, נאָר אויך קעגן יענעם גייסט פון דער השכלה, וועלכע האָט געשאַפן מיט מעטראַליעס כדי צו באַקעמפן אַ פליג, די השכלה וועלכע האָט באַווייזן מיט אַ סך חריפות, אַז מען מעג, למשל, דאַוונען אָן אַ גאַרטל, אַז מען דאַרף נישט שפּרינגען ביי קדוש, קדוש, קדוש, אַדער אַז עס איז נישט נויטיק אויסצושפּייען ביי „עלינו".

אין זיין אגרעסיוון קאַמף האָט קאָווּנער זיך פאַרטשעפּעט אָן דעם „המליץ", דער באַוואוסטער העברעאישער צייטונג, פאַרוואָס דער רעדאַקטאָר פון דער צייטונג האָט געענטפערט מיט אַ ווילדער העצע קעגן דעם יונגן קולטור־קעמפער, דערקלערנדיק אים פאַר אָן עוכר ישראל, וועלכן מען טאָר אין קיין יידישער שטוב נישט אַרייַנלאָזן. די דאָזיקע העצע האָט געהאָט די ווירקונג, אַז פאַר קאָווּנערן האָבן זיך פאַרשלאָסן אַלע טירן פון די יידישע שטובן אין אָדעס, ווי פאַר אַ שונא פונעם יידישן פאָלק. צום גליק האָט זיך געטראָפן אַ באַפרייַנדעטע פאַמיליע, וועלכע האָט באַדאַרפט אַרויספאָרן קיין סיביר, און וועלכע האָט מיטגענומען קאָווּנערן ווי אַ הויז־לערער. אין סיביר, אין שטעטל קונגור, פאַרברענגט קאָווּנער אַ יאָר צייט. חוץ זיין אַרבעט אַלס פריוואַטער לערער, שרייבט ער אויך קאָרעספּאָנדענצן פאַר פּעטערבורגער צייטונגען, ביז ער קלייבט זיך אַריבער אין יאָר 1871 קיין פּעטערבורג.

אין פּעטערבורג עפנט זיך פאַר קאָווּנערן אַ ברייט פעלד פון ליטעראַרישער טעטיקייט, ער גייט אַריבער אינגאַנצן צו רוסיש, אַרבעט מיט אין די אַנגעזעענסטע רוסישע בלעטער און ער ווערט אַנגאַזשירט ווי אַ שטענדיקער וואָכן־פעליעטאָניסט אין דער פאַרשפּרייטער צייטונג „גאָלאָס".

אַ רוסישער שרייבער, ראָזאַנאָף, האָט באַצייכנט קאָוו־נערן ווי דעם „יידישן פּיסאַרעף“ לויט דעם נאָמען פון דעם רוסישן פֿאָזיטיוויסטישן דענקער און קולטור־קריטי־קער. אַזעלכע כאַראַקטעריסטיקעס לויט אַן אַנדערנס נאָ־מען, הינקען שטענדיק אַביסל אונטער. צי האָט אורי קאָוונער מיט זיינע ראַדיקאַלע אידעען טאַקע געהאַט אַזאַ השפּעה אויף די יידן אין רוסלאַנד פון יענער צייט ווי פּי־סאַרעף אויף דער רוסישער אינטעליגענץ איז נישט דאָ דער פּלאַץ צו באַווייזן אָדער צו לייקענען. קאָוונערס גייס־טיקע אַרבעט האָט זיך מער אויסגעווירקט אויף דער רו־סישער ליבעראַלער און ראַדיקאַלער אינטעליגענץ ווי אויף יענע יידישע קרייזן, וועלכע ער האָט געוואָלט אַרײַנפירן אין דער אייראָפּעאישער ציוויליזאַציע, אָבער די דאָזיקע פּראָגע האָט נישט קיין גרויסע באַדייטונג פאַר קאָוונערס ווייטערדיקן לעבן, פאַר קאָוונערס בילד אין דער קולטור־געשיכטע פון די יידן אין רוסלאַנד ווי אין דער געשיכטע פון דער מאָדערנער ליבעראַלער רוסי־שער קולטור. קאָוונערס ווייטערדיק לעבן איז אַנטשיידנ־דיק באַשטימט געוואָרן נישט דורך די דערפאָלגן פון זיין פּובליציסטישער אַרבעט אין רוסיש, נישט דורך זיין קאַמף קעגן אַלטע, פאַרעלטערטע יידיש־רעליגיעזע לעבנס־פאָרמען, נאָר דורך אַן עפּיזאָד, דורך אַ נאַרישן און אום־גלומפּערטן עפּיזאָד, דורך וועלכן דאָס לעבן פון דעם דאָזיקן בלי ספּק גייסטיק הויכבאַגאַבטן מענטשן איז אַראָפּגעשטויסן געוואָרן פון דעם נאָרמאַלן וועג, וועלכן ער האָט באַדאַרפט פאַרנעמען.

דעם דאָזיקן עפּיזאָד ווילן מיר דאָ בקיצור דערציילן.

באַלד בײַ זיין אָנקומען אין פּעטערבורג, אָרעם אין מיטלען, האָט קאָוונער זיך אַריינגעקליבן אין אַ צימער בײַ אַן אָרעמער יידישער אלמנה, פּרוי קאָנגיסער, וועל־כע האָט געהאַט דריי טעכטער און אַ זון. תחילת, דער־ציילט קאָוונער אין זיינע זכרונות, ווען ער איז געוואָר געוואָרן, אַז די פאַמיליע איז אַ יידישע, האָט ער זיך גע־וואָלט אַרויסציען, אַזוי ווייט אַסימילירט איז ער שוין גע־ווען, אַז ס׳איז פאַר אים נישט געווען אנגענעם צו וואוי־נען בײַ יידן, אָבער צוליב דער אָרעמקייט פון דער אל־מנה און צוליב דעם וואָס די עלטסטע פון די דריי טעכ־טער איז געווען קראַנק אויף די לונגען, האָט קאָוונער געקראָגן רחמנות און ער איז געבליבן אין דער וואוינונג. ער האָט זיך געסטאַרעט צו פאַרלייכטערן די נויט פון דער אָרעמער פאַמיליע, באַזונדערס דער קראַנקער מיידל. דאָס רחמנות געפּיל צו דער מיידל האָט זיך באַלד פאַר־וואַנדלט אין אַ ליבע. קאָוונער וועגדט דאַן אַן אַלע מיט־לען צו העלפן דער נויטבאַדערפטיקער פאַמיליע. אַלץ וואָס ער פאַרדינט פון זיין ליטעראַרישער אַרבעט גיט ער אַוועק, באַזונדערס צו ראָטעוועז דאָס געזונט פון זיין געליבטער אָרעמער יתומה. די דאָזיקע לאַנג ציט אָפּ קאָוונערן פון זיין ליטעראַרישער אַרבעט. ער ווערט בא־קאַנט מיט א. זאַק, דעם דירעקטאָר פון דער פּעטערבור־גער קרעדיט־ און דיסקאָנט־באַנק, וועלכער איז געווען אַ שטיק מעצענאַט פון יידישע שרייבער. אַזוי ווערט קאָוו־נער רוסישער קאָרעספּאָנדענט אין זאַקס באַנק.

די פאַרדינסטן פון דעם באַנק־באַאַמטן קלעקן נישט צו דעקן קאָוונערס גרויסע אויסגאַבן פאַר דער אָרעמער פאַ־מיליע און אויף די נויטיקע רפואות פאַר דער געליבטער מיידל. אין דער שווערער לאַגע צעקריגט זיך קאָוונער מיט זיין שוף און ער פאַרלירט דעם פּאָסטן אין דער

אורי קאָוונער

די פּאָטאָגראַפּיע איז פּאַרעפּנטלעכט געוואָרן אין אַ רוסישער צייטונג בעתן פּראָצעס קעגן קאָוונערן.

באַנק, בעת די קרענק פון זיין מיידל ווערט וואָס אַמאָל ערנסטער און דאָס ראָטעוועז איר געזונט שטעלט וואָס אַמאָל העכערע פּאָדערונגען. דערצו פאַרלאַנגט זי פון אים, ער זאָל מיט איר חתונה האָבן — זי קאָן אָן אים נישט לעבן, דערקלערט זי. אין דער פאַרצווייפלונג פאָסט קאָוונער דעם אומגליקלעכן באַשלוס, זיך צו פאַרשאַפן געלט דורך אַן אומגעלומפּערטן שווינדל: ער שטעלט אויס אַ פאַלש וועקסל פון דער פּעטערבורגער דיסקאָנט־באַנק אויף דער האַנדלסבאַנק אין מאָסקווע אויף אַ סומע פון 168.000 רובל און שיקט זיינעם אַ קרוב קיין מאָס־קווע מיט דעם וועקסל. די מאָסקווער באַנק האָט תיכף דעם איבערברענגער פון דעם וועקסל דעם בייטראָג אויס־געצאָלט. אָבער עס האָט לאַנג נישט געדויערט, אַז דער שווינדל זאָל אויפגעדעקט ווערן. און ווען קאָוונער האָט אויף דער רייזע מיט זיין כלה זיך אָפּגעשטעלט אין קיעוו איז ער אַנטדעקט געוואָרן פון דער געהיים־פּאָלי־ציי און אַריבערגעפירט געוואָרן קיין מאָסקווע, וואו ער איז פיר חדשים שפּעטער (אין סעפּטעמבער 1875) פאַר־משפּט געוואָרן צו 4 יאָר טורמע און נאָכן אָפּזיצן צוויי יאָר אין טורמע האָט קאָוונער זיך פּרייוויליק געמאָלדן צו פאַרשיקונג קיין סיביר. ביים פּראָצעס אין מאָסקווע האָט קאָוונער זיך באַמיט צו פאַרטיידיקן זיין כלה (וועלכע ער

האָט אין קיעוו אויף דער באַן־סטאַציע מקדש געווען פאַר עדות) אַז זי האָט נישט געוואוסט גאָרנישט וועגן זיין פאַרברעכן. זי איז טאַקע באַפרייט געוואָרן און שפּעטער געשטאָרבן.

IV

דער פּראָצעס קעגן קאָוונערן איז געווען אַ שטאַרקע סענסאַציע אין גאַנץ רוסלאַנד און נישט בלויז אין רוס־לאַנד. ווען קאָוונערס שוויגדל איז אַנטדעקט געוואָרן, האָט די מאָסקווער באַנק פאַרעפנטלעכט אַנאָנסן מיט קאָוונערס בילד אין אויסלענדישע צייטונגען, צוזאָגנדיק 3000 רובל באַלוינונג דעם וואָס וועט אַנטדעקן די גע־זוכטע פאַרברעכער. די רוסישע רעאַקציאָנערע פּרעסע האָט דעם פּראָצעס קעגן קאָוונערן אויסגענוצט פאַר אירע פּאָליטישע און אַנטיסעמיטישע צוועקן און קעגן דער לי־בעראַלער געזעלשאַפט און איר פּרעסע. אַזוי ווי קאָוונער פלעגט אין זיינע אַרטיקלען שאַרף קריטיקירן די אַלטע געזעלשאַפּטס־פּאָרמען, האָט די רעאַקציאָנערע פּרעסע איצט געטייטלט מיטן פּינגער: זעט ווער עס איז אונדזער מאָראַל־פּרעדיקער, אונדזער לערער.

אויך דער פּראָקוראָר האָט אין זיין באַשולדיקונגס־רע־דע זיך באַנוצט מיט דעם דאָזיקן אַרגומענט. דער פּראָ־קוראָר האָט דווקא אונטערגעשטראָכן קאָוונערס גרויסן טאַלאַנט אַלס שרייבער, כדי וואָס בולטער אָנצוואוויזן אויף זיין מאָראַלישער פאַרדאָרבנקייט. „פאַרטראַכט אייך נאָר" — האָט דער פּראָקוראָר געזאָגט צו די גע־שוואירענע ריכטער — „פאַרטראַכט אייך נאָר, אַז דער דאָזיקער מענטש האָט אויף די קאָלומס פון די צייטונ־גען און זשורנאַלן אונדז געזאָגט מוסר וועגן סאָציאַלן געוויסן, דאָס דאָזיקע געוויסן וואָס ער אַליין האָט גע־טראָטן מיט די פיס דורך זיין פאַרברעכערישער טאַט".

דער פּראָקוראָר איז געווען נישט קיין אַנדערער ווי נ. ו. מוראַוויאָוו, דער וואָס איז שפּעטער באַקאַנט געוואָרן ווי דער רעאַקציאָנערער יוסטיץ־מיניסטער פון דער צא־רישער רעגירונג. אגב, דער זעלבער מוראַוויאָוו איז שפּע־טער געוואָרן דער פּערזענלעכער בעל טובה פון קאָוונערן, ווען ער האָט זיך צו אים געוואָנדט פון דער פאַרשיקונג אין סיביר, בעטנדיק זיין הילף. מוראַוויאָוו איז אויך גע־ווען דער, וואָס האָט צוגעראטן קאָוונערן ער זאָל זיך שמדן, און ער האָט אים אייגנאַרדנט אויף אַ מלוכה־פאַסטן, ווען ער, קאָוונער, איז צוריקגעקומען פון דער פאַרשיקונג אין סיביר.

V

פרעגט זיך איצט, ווי קומט עס, אַז אַ מענטש פון אַזאַ ברייטער קולטור, אַ מענטש פון אַזאַ הויכן ליטעראַרישן טאַלאַנט, וועלכער האָט זיך דערוואָרבן אַ נאָמען אין די ברייטע געבילדעטע קרייזן פון לאַנד, זאָל זיך אַראָפּלאָזן צו אַזאַ געמיינעם מיאוסן שווינדל? קאָוונער האָט דאָך געמוזט באַזיצן חוץ דער וויסנשאַפּטלעכער און ליטעראַ־רישער בילדונג אויך אַ גענוגנדיקע מאָס פון עטישער אוּן עסטעטישער קולטור, טאָ ווי האָט אים געקאָנט איינפאַלן אַזאַ נישט שיינער געדאַנק, צו פאַרבעסערן זיין פּערזענ־לעכע לאַגע דורך אַ גניבה?

די דאָזיקע פראַגע האָט קאָוונער אויפגעקלערט אין זיין פאַרטיידיקן זיך פאַרן גריכט אין מאָסקווע און באַ־זונדערס אין זיין בריוו וואָס ער האָט געשריבן שוין פון טורמע צום גרויסן רוסישן שרייבער פּיאָדאָר מ. דאָסטאָ־יעווסקי. וואָרום טאַקע דער העלד פון דאָסטאָיעווסקיס ראָמאַן „ראַסקאָלניקאָף" האָט אויך פּסיכאָלאָגיש באַ־וירקט קאָוונערן און אים געגעבן דעם מאָראַלישן היתר צו זיין ניט שיינעם טאַט.

דערביי דאַרף מען געדענקען, אַז קאָוונער האָט געהאַט אַ גאָר געהויבענע מיינונג וועגן זיך. גלייך ווי ראַסקאָלני־קאָף איז קאָוונער געווען מיט דער מיינונג, אַז אַ מענטש קאָן זיין גאַנץ לעבן זיין אַן ערנהאַפטער און אָרנטלעכער מענטש און אַמאָל אין אַ נויט באַגיין אַ פאַרברעכן, נאָר איין מאָל, איין אינציק מאָל, און דאָן ווייטער בלייבן אַן אָרנטלעכער ערנהאַפטער מענטש פאַרן ווייטערדיקן לעבן. דעם דאָזיקן ראַסקאָלניקאָף־געדאַנק האָט קאָוונער אויס־געדריקט אין זיין פאַרטיידיקונגס־רעדע פאַרן גריכט אוּן שפּעטער אויספירלעכער אין אַ בריוו טאָקע צום דיכטער פון ראַסקאָלניקאָף". אין דעם דאָזיקן געדאַנק איז קאָוו־נער געגאַנגען אזוי ווייט, אַז ער האָט אפילו נישט גע־פילט און ניט אויסגעדריקט קיין חרטה, איבער זיין טאַט.

דערצו איז אין קאָוונערס אָרגומענטאַציע גענוג אַ היפש ביסל בטלנות. ער האָט פיינט געהאַט דעם דירעק־טאָר פון דער פּעטערבורגער באַנק, זאָקן, און אויך אויף די אַנדערע באַנקירן האָט ער נישט געהאַט קיין גוט האַרץ. געוואוסט האָט ער, אַז די בענק פאַרדינען קורחס אוצ־רות, וואָס־זשע שפּילט ביי זיי פאַר אַ ראָל, ווען ער וועט ביי זיי צונעמען אַזאַ לעכערלעך־קליינע סומע ווי דאָס איז 168.000 רובל? דאָס איז דאָך נאָר אַ מינימאַלער פּראָצענט, אפשר 1 אָדער העכסטנס 2 פּראָצענט פון זייערע פאַרדינסטן. וואָס־זשע, און אַז די דירעקטאָרן פון פּעטערבורגער צי פון מאָסקווער באַנק וועלן איין מאָל פאַרדינען מיט 1 אָדער 2 פּראָצענט וויניקער, וועט די וועלט חלילה אונטערגיין? בפרט, אַז ער, קאָוונער האָט זיך געגויטיקט אין דעם גלעל אויף צו ראַטעוון אַ קראַנק מיידל, אַן אָרעמע יתומה און אויף צו העלפן אין דער נויט אַן אָרעמער משפּחה פון אַן אַלמנה מיט יתומים...

לויט קאָוונערס מאָראַלישער אַרגומענטאַציע האָט ער גאָר נישט באַדאַרפט זיין טאַט פאַרגלייכן מיט ראַסקאָל־ניקאָפס פאַרברעכן. וואָרום ראַסקאָלניקאָף האָט דאָך דער־מאָרדעט אַ מענטשן, אַן אומשולדיקע אַלטע פרוי, ער אָבער, קאָוונער, האָט נאָר געוואָלט צונעמען אַביסל גלעלט ביי מענטשן, וועלכע האָבן דאָס געהאַט סיי ווי סיי צו־

פיל... נאָר, לאָמיר איצט אַ קוק טאָן אין קאָוונערס בריוו צו דאָסטאָיעווסקין.

VI

„קיינער ווייסט נישט אַזוי גוט ווי איר — שרייבט קאָוונער אין זיין ערשטן בריוו צו דאָסטאָיעווסקין — אַז אייגער קאָן זיין דאָס גאַנצע לעבן אַן ערלעכער מענטש, נאָר אין אַ מאָמענט פון נויט באַגיין אַ גרויס פאַרברעכן, און דאָן ווידער בלייבן פאָרן גאַנצן לעבן אַ פולקאָם ערלעכער מענטש".

און ער שטעלט זיך פאָר פאַר דאָסטאָיעווסקין, אַז ער איז אָט אַזאַ מענטש. „איך בין אַ מענטש אָן אַן עטיקעט", שרייבט ער. „אַ מענטש אָן אַן עטיקעט" איז דער טיטל פון אַ ראָמאַן אין פיר בענד פון קאָוונערן, וועלכן די צענזור האָט פאַרבאָטן.

זיין טאַט, דאָס אַרויסשווינדלען פון דער באַנק די 168 טויזנט רובל דערקלערט קאָוונער אַלס דעם „ערשטן און לעצטן פלעק אויף זיין געוויסן". און דאָך וויל ער נישט אָפּוואַשן פון זיך דעם דאָזיקן פלעק דורך חרטה. ער באַדויערט נישט וואָס ער האָט געטומען אויף זיך אָט דעם פלעק, דערקלערנדיק מיט עקשנות, אַז ער האָט געהאַט אַ מאַראַליש רעכט דערצו. און דווקא דאָסטאָיעווסקי, דווקא דער אויטאָר פון „ראסקאלניקאָוו", וועלכער איז מוחל קאָוונערן דאָס באַגאַנגענע פאַרברעכן, דערקלערט אים אָבער, אַז אים געפעלט נישט דאָס, וואָס קאָוונער פילט גאָר נישט קיין חרטה פאַר זיין טאַט. קאָוונער מאַכט דאָסטאָיעווסקין פאָרוואורפן פאַר זיין יידן־האַס, און ער שרייבט אים, אַז ער האָט געוואָלט ווערן דער רעפאָרמאַטאָר פון זיין אומגליקלעכן יידישן פאָלק, ער האָט גע־שריבן ביכער, אין וועלכע ער האָט אויפן יסוד פון דער אייראָפּעאישער וויסנשאַפט, באַווייזן די נאַרישקייט פון די יידישע איבערגלויבנס. אָבער די יידן, שרייבט ער, האָבן זיינע ביכער פאַרברענט און אים פאַרשאָלטן. דאָס שרייבט קאָוונער צו אַ מענטשן, וועלכן ער אַליין דערקלערט אַלס שונא פון די יידן.

קאָוונעו, ווי אַלע אַסימילאַנטן פון זיין תקופה, איז אַ אין זיך צעשפּאָלטענער כאַראַקטער. פון איין זייט האָט ער טענות צו דער וועלט, הלמאי מען האָט פיינט די יידן און פון דער אַנדערער זייט זאָגט ער זיך אַליין אָפּ פונעם יידנטום. ער דערקלערט, אַז ער האָט אייגנטלעך נישט קיין שייכות מיטן יידנטום און אַז ער פילט זיך מער רוס ווי ייד. און מיט דעם דאָזיקן אַסימילאַטאָריש וואָקלדיקן כאַראַקטער, פאָלעמיזירט ער קעגן דאָסטאָיעווסקיס קריסטנטום דורכן באַווייזן די „זינלאָזיקייט פונעם יידנטום".

וואָס פאַר אַ זינען, פרעגט ער, דאָסטאָיעווסקין, האָט פאַר מיר דאָס יידנטום, די דאָזיקע וויג פון די אַנדערע רעליגיעס, און אויך דאָס קריסטנטום — אָט די אַלע לעגענדעס וועגן וואונדער, וועגן באַווייזן זיך פון גאָט, וועגן תחית המתים פון יעזוסן, די מעשה וועגן הייליקן גייסט, ווי די אַלע פאַרשידענע מעשות וועגן אומשטערבלעכקייט פון דער נשמה וכדומה, וכדומה?

פאַרטיידיקנדיק אויף אַזאַ אופן זיין מאַטעריאַליסטישע וועלט־אַנשויאונג פאַר דאָסטאָיעווסקין, שטעלט זיך קאָוונער נישט אָפּ, אַנצורירן דאָסטאָיעווסקיס נאַציאָנאַלע געפילן און זיין ליבע צום רוסישן פאָלק.

„איר וועט דאָך מיר מוזן מודה זיין, — שרייבט ער צום רוסישן דיכטער — אַז פון די 80 מיליאָן פון אייער אויסגעוויילטן רוסישן פאָלק, אין וועלכן איר זעט די ברכה פון דער וועלט, זיינען פאַראַן לפּחות זעכציק מיליאָן, וועלכע לעבן ווי חיות, אָן די מינדסטע שכלדיקע באַגריפן סיי וועגן גאָט ווי וועגן קריסטוס, וועגן נשמה ווי וועגן דער אומשטערבלעכקייט פון דער נשמה.

דאָסטאָיעווסקי, וועלכער ווייזט אַרויס אין זיין בריוו צו קאָוונערן אָן אויסערגעווייניגלעך צאַרטן געפיל צו דעם ליטעראַט אין טורמע, קאָן אים אָבער נישט מוחל זיין זיינע לייכטע רייד וועגן די זעכציק מיליאָן פונעם רוסישן פאָלק. וועגן דעם דאָזיקן פונקט פאָלעמיזירט ער מיט קאָוונערן באַזונדער אין זיין חודש־זשורנאַל „טאָגבוך פון אַ שרייבער".

מען דאַרף פאַרשרייבן אויפן מאַראַלישן קרעדיט פון קאָוונערן, וואָס געפינענדיק זיך אין אַ מיזעראַבלער לאַגע אין תפיסה, און שרייבנדיק צום גרויסן רוסישן שרייבער, פון וועלכן ער וויל באַקומען מאַראַלישע שטיצע, קומט ער אַרויס מיט טענות צו דאָסטאָיעווסקין וועגן זיין שנאה צו די יידן. (כאָטש אין אַ וויטערדיקן בריוו דערקלערט קאָוונער, אַז אים גייט מער אין אַלע מענטשלעכע אינטערעסן וויי אין ליבע און געפיל פאַרן יידישן פאָלק, וועלכעס גייט אים, קאָוונערן, גאָרנישט אָן).

„איך וואָלט וועלן וויסן" — שרייבט קאָוונער אין זיין ערשטן בריוו צו דאָסטאָיעווסקין — „פאַרוואָס איר טרעט אַרויס קעגן די יידן און נישט קעגן עקספּלואַטאַטאָרן בכלל. די פאַראורטיילן פון מיין פאָלק האָס איך נישט וויניקער וויי איר — איך האָב אַליין געליטן פון זיי; אָבער איך וועל קיינמאָל נישט אנערקענען, אַז אָן־רח־מנותדיקייט ליגט אין בלוט פון אָט דעם (יידישן) פאָלק.

צי קענט איר אייך נישט דערהויבן צום גרונט־פּרינציפּ פון יעטוועדן סאָציאַלן לעבן, לויט וועלכן אַלע בירגער אָן אויסנאַם דאַרפן נהנה זיין פון די זעלבע גלייכע רעכט און פּריווילעגיעס, אויב זיי טראָגן אויף זיך די זעלבע התחייבות לגבי דער מלוכה, און אַז פאַר די וואָס זיינען עובר אויף די געזעצן פון שטאַט, פאַר די שעדלעכע מיטגלידער פון דער געזעלשאַפט, דאַרף זיין די גלייכע שטראָף פאַר אַלע? פאַרוואָס דאַרפן די יידן זיין באַשרענקט אין זייערע רעכט און פאַרוואָס דאַרף מען לגבי זיי אָנוועדן ספּעציעלע שטראָף־געזעצן"?

אָט אַזוי פּרואווט קאָוונער לערנען מיט דאָסטאָיעווסקין אַ פּרק וועגן בירגערלעכער גלייכקייט, וועגן גלייכע רעכט

און גלייכע פליכטן, און וועגן דעם, אז פאר דעם עקס־
פלואטירטן איז נישט קיין חילוק צי איז זיין אויסנוצער
אַ ייד צי פון אַן אַנדער פאָלק אָדער גלויבן.

די דאָזיקע טענות האָבן נישט קיין ווירקונג אויף יידן־
האַס, וואָס איז פארוואָרצלט אין דאָסטאָיעווסקיס בלוט.
אין קאָוונערס באַמערקונג וועגן די „60 מיליאָן רוסן
וועלכע לעבן ווי די חיות", זעט דאָסטאָיעווסקי אַן אויס־
דרוק פון יידישער שנאה צום גוי.

קאָוונער קאָן נישט באַגרייפן, ווי אַזוי דאָסטאָיעווסקי
קאָן אים חושד זיין, אַז ער האַסט די רוסן, דערפאַר ווייל
ער איז אַ ייד. „מיין גאָט" — רופט ער אויס אין אַ
צווייטן בריוו צום רוסישן שרייבער — „ווי געוואַלדיק
זענט איר אייך טועה. ווייסט איר, אַז איך האָב די דער־
שלאָגענע, שווער פאַרהאָרעוועטע מאַסע פונעם רוסישן
פאָלק אָן אַן ערך מער ליב ווי די יידישע?"

קאָוונער דערציילט דאָסטאָיעווסקין אַן עפיזאָד וועגן אַ
רייזע־באַגעגעניש אין יאָר 1866 מיט אַ גרויסן רוסישן
פאָמעשטשיק, אַ גוטבאַזיצער, וועלכער איז געווען שטאַרק
גישט צופרידן מיט דער אָפשאַפונג פון דער פאַנשטשיז־
נע. „זעט, כ'בעט אייך", האָט דער פאָמעשטשיק געריעדט
מיט ליידנשאַפט, „איך האָב געהאַט מיין אייגנס נישט
קיין סך פויערים, אינגאַנצן צוויי הונדערט נפשות, אָבער
איך בין געווען דער אומבאַשרענקטער הערשער איבער זיי,
איך האָב געהאַט די דעה איבערן לעבן און טויט פון דעם
פויער, זיין ווייב האָט געדינט מיין תאווה, זיין טאָכטער
איז געווען מיין שטומע שקלאַפין. און איצט? איצט זיי־
נען די דאָזיקע חיות נישט מער מיינע אונטערטאַנען, זיי
לאַכן מיך אויס, מאַכן חוזק פון מיר, זיי באַליידיקן מיין
פאָמיליע און זיי נעמען נישט אַראָפּ דעם הוט אפילו ווען
זיי באַגעגענען אונדז"...

אָבער דעם גרויסן דאָסטאָיעווסקי איז אָפילו דער דאָ־
זיקער פאָמעשטשיק, וועלכער ווייניט איבער דער אָפשאַ־
פונג פון דער פאַנשטשיזנע, ליבער ווי דער ייד, וועלכער
דערקלערט זיך אין ליבע צום דערשלאָגענעם, געפּלאָגטן
רוסישן אַרבעטספאָלק.

און דאָס סאָמע אינטערעסאַנטסטע: דאָסטאָיעווסקי,
וועלכער פאַרשפּרייט די סאָמע אַנטיסעמיטישסטע בלבו־
לים, קעמפּנדיק קעגן יעטוועדער רעכטלעכער פאַרלייכ־
טערונג פון דער לאָגע פון די יידן אין רוסלאַנד, האָלט
אין איין פאַרזיכערן, אַז ער איז חלילה נישט קיין יידן־
האַסער און ער האָט שטאַרקע תרעומות אויף קאָוונערן
און אויף אַנדערע יידן וועלכע וואַרפן אים פאָר זיין יידן־
האַס. און נאָך איין כאַראַקטעריסטישער פאַקט: ווי אַ סך
אַנדערע שונאים פון יידן בכלל, קאָן דאָסטאָיעווסקי
אַרויסווייזן אַ מענטשלעך־פריינטלעכע באַציאונג צו אַן
איינצלנעם יידן, ווי טאָקע אינעם פאַל קאָוונער. דאָס־
טאָיעווסקיס בריוו צו קאָוונערן אין תפיסה איז דורכגע־
נומען פון אמתער מענטשלעכער פריינטלעכקייט און
מיטגעפיל צום ליידנדן מענטש. די דאָזיקע מענטשלעכע
באַציאונג שטייט אַבסאָלוט מחוץ פון דאָסטאָיעווסקיס
אַנטיסעמיטיזם. און קאָוונער וועגדט זיך צו אים ווי צו
אַ מענטשן־פריינט. ער בעט אים, ער זאָל זיך משתדל
זיין פאַר אים אין געוויסע ליטעראַרישע רעדאַקציעס וועגן
דרוקן אַ דראַמע און אַ דערציילונג וואָס קאָוונער האָט
אָנגעשריבן אין תפיסה. דאָסטאָיעווסקי איז קענטיק גרייט
געווען מוחל צו זיין קאָוונערן נישט בלויז זיין נאַרישן
פאַרברעכן, נאָר אפילו דאָס וואָס ער איז געווען אַ ייד.
אגב, פאַר זיין נישט געלונגענער גנבה האָט קאָוונער גע־
ליטן נישט בלויז איין גיהנום נאָר צען גיהנומס. באַזונ־
דערס אויפן עטאַפּ קיין סיביר, וועו מ'האָט דעם שרייי־
בער צוזאַמפּגעקאָוועט ביי די ארעמס מיט אַן אַנדערן פאַר־
ברעכער און אַזוי איז ער געבליבן צוזאַמפּגעקאָוועט מיט
דעם אַנדערן פאַרשוין בייטאָג און ביינאַכט איבערן גאַנצן
וועג פון עטאַפּ, אין די פאַרשידענע דורכגאַנגס־תפיסות.

VII

נאָך די פיינפולע פיזישע און מאָראַלישע יסורים פון־
נעם עטאַפּ קומט קאָוונער אָן, אַ פרייער מענטש, אין טאָ־
באָלסק, פון וואַנען ער פאָרט באַלד אַריבער קיין טאָמסק.
פון טאָמסק שרייבט ער צו דאָסטאָיעווסקין דעם 21סטן
יאַנואַר 1878 אַז ער איז שוין אַ פרייער מענטש, כאָטש
זיין פרייהייט איז אַביסל באַשרענקט, אָבער ער קאָן זיך
פריי באַוועגן אין גאַנץ סיביר, וואו ס'איז דאָ פלאַץ פאַר
דרייַ אייראָפּעס (די פאַרשיקטע קיין סיביר האָבן זיך ניט
געטאָרט אומקערן אין דער אייראָפּעאישער רוסלאַנד).
לגבי דעם פאַקט, וואָס אייראָפּע איז פאַר אים פאַר־
שלאָסן, דערקלערט קאָוונער, אַז עס בענקט זיך אים נישט
נאָך דער אייראָפּע, וואו עס קומט איצט פאָר אַזאַ מורא־
דיקער איבערבייט פון דעם אַלטן סדר פון לעבן און פון־
נעם פעלקער־לעבן, אַז נאָר גאָט אַליין ווייס, ווי אַזוי דאָס
וועט זיך ענדיקן". דאָס שרייבט קאָוונער אין יאָר 1878.
אַנטקעגן דער אומזיכערער לאָגע אין אייראָפּע זעט ער
אין סיביר אַ פון גאָט־געבענטשט לאַנד, וואו ס'איז דאָ
פאָר אַן אָרנטלעכן מענטשן אַ סך ערלעכע און נוצלעכע
אַרבעט.

אין טאָמסק נעמט קאָוונער אָן די שטעלע פון אַ קאָ־
רעספּאָנדענט ביי אַ סוחר. ער פאַרדינט גענוג, אָבער ער
פילט זיך נישט גוט, ווייל די אַרומיקע געזעלשאַפט קוקט
אויף אים מיט פאַראַכטונג, ווי אויף אַ פאַרשיקטן. וועו
ער וואָלט געהאַט אַ וועלכן ס'איז פאַרמעגן, אפילו וועו
דאָס זאָל זיין פאַרדינט אויף אַ פאַרברעכערישן אופן,
שרייבט ער, וואָלט אים די געזעלשאַפט אויף די הענט
אַרומגעטראָגן, ווי זי טוט דאָס מיט אַנדערע פאַרשיקטע,
וועלכע זיינען באַגאַנגען גרעסערע פאַרברעכנס ווי ער,
אָבער זיי האָבן געהאַט „מער שכל", צו קענען בלייבן
ביים פראָדוקט פון זייער פאַרברעכן.

קאָוונער פילט אַ בענקשאַפט זיך ווידער צו פאַרנעמען
מיט ליטעראַרישער אַרבעט און ער דערמאָנט דאָסטאָ־

יעווסקין אין זיינע מאַנוסקריפטן וועלכע געפינען זיך ביי אים — ביי דאָסטאָיעווסקין. ער איבערשאַצט נישט דעם ליטעראַרישן ווערט פון זיינע אַרבעטן, שרייבט קאָוונער, אָבער זיינע לעצטע אַרבעטן זיינען נישט ער־גער פון די ווערק פון אַנדערע רוסישע שרייבער, וועל־כע ער רופט אָן, און וועלכע זיינען געדרוקט געוואָרן אין ליטעראַרישע זשורנאַלן. נאָך דריי יאָר זיין אין טאָמסק פאָרט קאָוונער אַריבער קיין אָמסק, וואו ער באַקומט אַ שטעלע אין מלוכהשן רעכנונגס־קאָנטראָל־אַמט, וואו ער האָט געניג צייט זיך צו פארנעמען מיט ליטעראַרישער אַרבעט. אין אַ בריוו צו טאָלסטאָין דערציילט קאָוונער זיין ביאָגראַפיע, אַז ער איז געבוירן געוואָרן „אין אַן אָרעמער אָבער אַריסטאָקראַטישער יידישער פאַמיליע, אויף וויפל מען קאָן רעדן וועגן אַ יידישער אַריסטאָ־קראַטיע“ — גיט ער צו. מיט „אַריסטאָקראַטישער פא־מיליע“, האָט קאָוונער געמיינט פשוט אַ יחוסדיקע פא־מיליע, און ער דערציילט ווייטער טאָלסטאָיען, אַז זיין משפּחה איז סיי פון פאָטערס צד ווי פון מוטערס צד באַ־שטאַנען פון לומדים, רבנים ביז 8 דורות צוריק, און אַז אין זיין משפּחה איז נישט געווען נישט קיין שענקער, נישט קיין פראָצענטניק. וויייטער דערציילט ער טאָלס־טאָיען וועגן זיין בילדונגס־וועג און אַז אונטער דער השפּעה פון די רוסישע דענקער טשערנישעווסקי, דאָברא־לאָבאָף, פיסאַרעוו, א״א האָט ער געוואָלט ווערן אַ רע־פאָרמאַטאָר פון די יידן. ער דערציילט אויך וועגן דעם שטורעם וואָס זיינע אויפקלערונגס־בראָשורן און אַרטיק־לען אין העברעאיש האָבן אַרויסגערופן און אַז מען האָט אים אַרײַנגעלייגט אין חרם. ער האָט אָנגעשריבן אַ גרויס בוך, דערציילט ער וויייטער, אין וועלכן ער רעכנט זיך אָפּ מיט זיינע קעגנער און פון זינט דאַן האָט ער גאָר נישט מער פובליקירט אין העברעאיש. ער „האָט כמעט אויפ־געהערט אַ ייִד צו זיין“. דאָס שרייבט קאָוונער נאָך פאַר זיין שמד.

אין אָמסק פאַרליבט זיך אין קאָוונערן, וועלכער איז דאָן שוין אַלט געווען 50 יאָר, אַ יונג מיידל, וואָס האָט ערשט פאַרענדיקט די גימנאַזיע. „איך בין געווען גע־צוואונגען מיר צו שמדן, פערצן טעג פאַר דער חתונה“ — שרייבט קאָוונער אין אַ בריוו צום רוסישן פובליציסט ראָזאַנאָף, און ער זאָגט צו וועגן דעם דאָזיקן ענין שפּע־טער צו שרייבן מער באריכות. קאָוונער איז ביי די פופ־ציק יאָר געווען פאַרליבט ווי אַ יינגל, אָבער באַלד נאָך דער חתונה האָט ער פאַרלוירן דעם רעגירונגס־פאָסטן און עס האָבן זיך אָנגעהויבן פאַר אים נייע צרות. אין דער נויט האָט ער זיך געוועندט וועגן הילף צו זיין געוועזע־נעם באַשולדיקער, דעם פּראָקוראָר אין זיין פּראָצעס, מ. נ. מוראָוויאָף, וועלכער איז אינצווישן געוואָרן יוסטיץ־מיניסטער און מוראָוויאָף האָט אים געהאָלפן צו באַקומען דעם אָמט פון אַ רעוויזאָר־שטעלפאַרטרעטער אין מלוכהשן רעכנונגס־רעוויזיע אָמט אין לאָמזשע. אין לאָמזשע, וואו ער האָט געלעבט ווי אַ גוי, האָט ער זיך געמומען אויסאַרבעטן אַ מעמאָראַנדום וועגן דער לאַגע פון די יידן אין רוסלאַנד, מיט דער פאַדערונג צו געבן די יידן גלייכע רעכט מיט די אַנדערע בירגער אין דער מלוכה. אַ דאַנק זיין באקאַנטשאַפט מיט מוראָוויאָוון איז קאָוונערן געווען נישט שווער צו איבערגעבן דעם צאַ־רישן יוסטיץ־מיניסטער דעם דאָזיקן מעמאָראַנדום. דאָס איז געווען אין 1897. קענטיק ווי כדי צו באַרואיקן זיין געוויסן ווערט דער פון דורות רבנים אָפּשטאַמענדיקער קאָוונער, נאָך זיין שמד, אַ קעמפער פאַר יידן. חוץ דעם מעמאָראַנדום וואָס ער האָט איבערגעגעבן מוראָוויאָפן, האָט ער צוגעגרייט אַ צווייטן מעמאָראַנדום וועגן דער יידן־פראגע, וועלכן ער האָט געוואָלט איבערגעבן סווּא־רינען, דעם רעדאקטאָר פון דער אַנטיסעמיטישער „נא־וואָיע וורעמיא“, וועלכע ער קריטיקירט אין זיינע צייי־טונגס־אַרטיקלען. באַזונדערס שאַרף טרעט ער אַרויס קעגן דער אַנטיסעמיטישער העצע נאָכן קישענעווער פאָגראָם אין יאָר 1903. בכלל איז דאָס אָנעמען זיך פאַר יידן געוואָרן ביי אים אַ מין ליידנשאַפט. אַזוי שרייבט ער אין נאָוועמבער 1903 צום רוסישן פובליציסט ראָ־זאנאָף:

. . . „אַ. ראָזאנאָף איז מחויב צו רעדן וועגן יידן ניט סתם אַזוי, אויבנאויפן, נישט זאָגן וואָס עס פאַלט אים גראָד איין, נייערט דאָס וואָס ער קאָן באַהויפטן אויפן סמך פון אַן אַלזייטיקער קענטעניש פון דעם ענין“.

אָבער שוין אין זיין ערשטן בריוו צו ראָזאנאָפן פון יאָר 1901 שרייבט קאָוונער:

„איר פרעגט מיך, פון וואנען איך נעם אַרויס, אַז איר זענט אַן אַנטיסעמיט? איר זאָגט, אַז איר האָט אַ שטאַר־קן אינטערעס פאַרן יידנטום און איר האָט אַפילו ליב די אויסערן דערשיינונגען פון די יידן, זייער הלבשה, די טלית קטנס מיט די פאָות, — דאָס אַלץ פון דער קול־טורעלער זייט, ווי איר גיט צו. אָבער יידן וואָס זיינען יידן מיט זייער פלייש און בלוט האָט איר אוודאי נישט שטארק ליב. אגב, איך האָב זיי נישט ליב, נישט געקוקט אויף מיין יידישן אָפּשטאַם; מיך קווּעלט נאָר מוראדיק זייער שווערע לאגע אין רוסלאנד, זייער אָרעמקייט און זייער קאמף פאַר דער עקזיסטענץ. און אָט דערפאר וויל איך מיט אייך ריידן, ווי איך האָב שוין אַמאָל געריידט מיט דאָסטאָיעווסקין“...

אין דעם דאָזיקן קאמף פאַר די יידן ווייזט זיך אַרויס דער שפּאלט אין קאָוונערס כאַראקטער. ער, וועלכער דערקלערט, אַז ער האָט נישט שטארק ליב די יידן, ער, וועלכער האָט אין אַ בריוו צו דאָסטאָיעווסקין דער־קלערט, אַז ער נעמט זיך אַן פאַר יידן נאָר צוליב מענטש־לעכן מיטגעפיל און אַז דאָס יידישע פאָלק גייט אים אייגנטלעך גאָר נישט אָן, ער שרייבט נאָכן קישענעווער פאָגראָם צו ראָזאנאָפן:

„איך שרייב אונטערן פיינפולן איינדרוק פון דעם פא־

גראָם אין קישענעוו. כאָטש עס זיינען שוין אַריבער צען טעג נאָך דער שענדלעכער פּאַסירונג, קענען זיך מיינע בערוון נאָך אַלץ נישט באַרואיקן"...

VIII

אין זיין בוך „משומדים" דערציילט ש. ל. ציטראָן אי־בעם קאַפּיטל וועגן קאָוונערן, אַז קאָוונער האָט אַמאָל אויף אַן אמטלעכער רייזע פון לאָמזשע קיין פּלאָצק באַ־זוכט אין דער דאָזיקער שטאָט זיין פּריינט פון די יוגנט־יאָרן, דעם העברעאישן שרייבער אברהם יעקב פאפירנאָ. אין זיינע זכרונות דערציילט פאפירנאָ וועגן דעם דאָזי־קן באַזוך, אז ער האָט פּאַר זיך דערזען אן עכטן טשי־נאָוויק לויט זיין אוניפאָרם און אויסזען. לויט זיינע רייד און זיינע באַוועגונגען — קיין שום סימן פון אַ יידישן פּרצוף.

פאפירנאָ האָט דערמאָנט דעם משומד־טשינאָוויק אין זיינער אַמאָליקער ראָל אין דער העברעאישער פּובליציס־טיק און ער האָט אים געוויזן זיינע בריוו, וואָס ער, פא־פירנא האָט אָפּגעהיט דורך אַלע יאָרן. אָבער קאָוונער האָט דערקלערט מיט באַדויערן, אז ער קאָן זיין אייגענע שריפט מער ניט לייענען, אַז שוין מער דרייסיק יאָר וויי ער האָט נישט געזען קיין סימן פון אַ יידישן אות, איז געווען געניג צייט צו פאַרגעסן. די זלזולים און זיד־לעריין וואָס מען האָט אויף אים געשיט אין די העברע־אישע בלעטער האָבן אין קאָוונערן דערוועקט שנאה און פּאראכטונג צו דער העברעאישער ליטעראטור און צו אירע שרייבער — האָט קאָוונער דערקלערט. אָבער וועג פאפירנאָ האָט אים דערציילט, אַז זיין נאָמען וועלט דער־מאָנט אין אַ געשיכטע פון דער העברעאישער ליטעראַ־טור, האָט קאָוונער זיך דערפרייט און ער האָט געזאָגט, וועט זיך סטאַרען קריגן דעם ספר.

ביי אַ צווייטן באַזוך ביי פאירנאָן האָט קאָוונער דער־ציילט, אַז ער האָט זיך געקויפט אַ תנכ"ל און געגומען לייענען, אַזוי אז צוביסלעך האָט אויפגעלעבט אין זיין זכרון די העברעאישע שפראך. אָבער פון דער גאַנצער העברעאישער ליטעראטור האָבן אינטערעסירט קאָוונערן נאָר זיינע אייגענע ווערק אין דער דאָזיקער שפראך און דאָס וואָס העברעאישע שרייבער האָבן וועגן אים געשרי־בן — דערציילט פאפירנא אין זיינע זכרונות. און ער גיט צו, אַז אַפילו „אויפן בית הקברות פון דער פּאַר קאָוונערן אָפּגעשטאָרבענער ליטעראַטור האָט ער נע־וואָלט זען אַ שיינע מצבה נאָך זיין נאָמען".

ציטראָן פּאַרענדיקט זיין קאַפּיטל וועגן קאָוונערן:

„ווער עס האָט נאָר געשריבן און ווער עס דארף נאָך ערשט קומען שרייבן וועגן דער געשיכטע פון דער נייי־העברעאישער ליטעראטור — יענער וועט קאָוונערן מיט שווייגן נישט פּאַרגעסן".

אָבער נאָך מער ווי פּאַר דער געשיכטע איז קאָוונער אן אינטערעסאנטע פיגור פּאַר אַ יידישער דראמע. קאָוו־נערס לעבן און קאמפן, זיינע דערגרייכונגען און דורכ־פאלן, זיינע פריידן און ליידן בילדן אַ געוואלדיקן מא־טעריאל פּאַר אַ דראמע. דאָ זיינען באמת פּאַראן „זיבן פּערסאָנאזשן", אָדער גאָר גאנצע צען אָדער צוועלף, וועלכע זוכן אן אויטאָר.

אברהם אורי, אָדער, ווי ער האָט זיך שפּעטער גערופן, אַרקאַדי גריגאָראָוויטש קאָוונער איז געשטאָרבן פּאַר איינזאמט אין לאָמזשע אין יאָר 1909.

י. אקרוטני

דער לערער אייזיק זשעלעזע

(דערציילונג)

I

אייזיק זשעלעזע איז משועבד צום ביטערן טראָפן. ער איז חלילה נישט קיין שכור וואָס וואַלגערט זיך אין ריוו, רופט אַרויס לייטיש געלעכטער; ער איז אַן אַרנט־לעכער, אַ שטילער שכור. קיין הויך וואַרט הערט מען נישט פון אים. אַז ער רעדט, וואַקלט זיך נאָר זיין צונג, פֿאַרשטאַמלט זיך, גלייך ער וואָלט אין מיטן דעריגען עפּעס פֿאַרגעסן. אַ חוץ דעם וואָס ער איז פּעאיק צו פֿאַרטאַכלעווען דעם אנצוג פון זיך אַראָפּ, אויף איין מאָל צו פֿאַרטרינקען דעם חודשדיקן געהאַלט, — זיין הלבשה איז טאַקע אַ שטאַרק אָפּגעלאָזענע — איז אויסערלעך אויף אים לחלוטין גאָרנישט קענטיק. אמת, די ענערגיע פון אַ יונגמאַן אין די דרייסיקער איז אים אויך געפעלט. אָלץ וואָס ער טוט, טוט ער פֿאַמעלעך, די באַוועגונגען זיינען לעפּישע. קיין מאָל איילט ער זיך נישט, אפילו עס זאָל ברענען אין דער נאָענט. דער מענטש זעט אויס אַקוראַט ער וואָלט זיך נאָך נישט אין גאַנצן דערטראַכט, צי זאָל ער גיין, אָדער בלייבן וואָרטן דאָ, וואו ער שטייט. אויף וואָס וואַרטן, ווי לאַנג?.. אָפּט מאָל קומט פֿאָר אַז ער גייט זיך אָקערשט צולייגן, אָט־אָזוי ווי מ׳זעט אים, אָבער... ער ציט עס אָפּ אויף אַ קאַפּעלע שפּעטער. אַ פּליג האָט פֿאַרבייגעזשומט און אָפּגעלענקט זיין פֿאַרנומענעם געדאַנק. זאָגסט עפּעס? באַלד, באַלד. בכלל איז ביי אייזיק דאָשעווער נישט קיין סכנות מיט זייער ענינים: ער וועט באַווייזן! אַרייַנגעצויגן דעם קאָפּ צווישן די אָקסלען, הייבט ער פֿאַווראַליע די פּיס, דער בליק פֿאַרויס — מאָדנע פֿאַרקלערט גייט ער, גייט, און דער אָרום שטייט פֿאַר אים אַ מטושטשער, אַן אומבאַשטימטער אין זיין רויש, אינעם ווילדן געלאָף.

אייזיקן האָט געצויגן צום ביטערן טראָפן ווי אַ שלאָפן ציט דאָס בעט. וועט ער האָט זיך „אָנגעשטעקט" מיט דעם, געדענקט ער ניט געוויס, און ער איז טייל מאָל בייז אויף זיך פֿאַר יענעם ערשטן טרונק. געוויס, עס טרעפט אָמאָל אַזאַ אויפּבליץ אין זיין מוח. דעמאָלט זעט ער זיך אַ פֿאַרלוירענעם. אַ האָמעטנער קנויל ווי אַ לעבעדיקע שלאַנג גיט זיך אַ קער איבער אין זיינע געהירן. דער טראָפ, וואָס האָט אים געטראָפן דעמאָלט, טוט אים אַן אויסגעלאָדנטער אינעם פֿלוצלינגדיקן געכליפּ פון זיין פּידל, אין דער פּיבערנדיקער צוגעבונדנקייט צו אים, דעם באָדנלאָזן בחור פונעם עלנטן שטעטל. אַליין געווען אַן אייזנאָמער, דער פּידלער, נישט געוואוסט קיין לאָסקעס (אַ מאָמע האָט אים קינדווייז אונטערגעווארפן ביי אַ פּינדלהויז, האָט געדעדט די גאָס און די וועגן האָבן געהאָט אויערן), האָט ער אים געשלעפּט פון כוסע צו כוסע, דער גרישע. אַבי עס האָט זיך נאָר געלאָזט צוניפּקראָצן אַ פּאָר מטבעות. גרישע טייערע, וואו איז ער אַהינגעקומען! די קאָרעסטינער מויד, — אַ מילנער גענטער — זי האָט זיך אָנגעהאָנגען אין אים, אָנגעווארפן איר גוטסקייט; אַ הייזעריקע — פון אַ קינדערקרענק אַן איבערבלייבעניש — האָט זי געכאָרכלט גלייך אַ טעמפּע זעג וואָלט געגאָנגען איבער אַ קלאָץ: „איך האָב דיך ליב! אויב נישט דו, גרישקע, איז נישטאָ קיין וועלט פֿאַר מיר"... זי וועט זיך דעם גאָרגל איינשניידן, זי וועט זיך סמעך; געדראָעט, געקלאָגט, די יאָרן דערגאָנגען מיט איר הוילער וווייבערישקייט. די מויד האָט אים געפּרייעט מיט ליבע כלומרשט און זי, די ליבע, האָט אים געפּאָנגען. דאָס־אַ נידעריקע, פליישלעכע געשטעל האָט זיך איינגעפּלאָנטערט אין אים און ער, דער מאָנצביל, איז געבליבן דער קנעכט פון זיין אומווילן, אַ תם. געקוקט אויפן מיידל מיט גלעזערנע אויגן, געקוקט דין. וועג, וואו?... ס׳דערמאָנען זיך איז נישט לייכט. צי ס׳איז געווען ביי דעם מיידל (אַ רויטבאַקיקע, אַ שאַרפּע ריידערן אַזאַ מיט הייסע אויגן) און ער איז געבליבן נעכטיקן ביי איר, צי ביי גרישען דעם מוזיקאַנט, וואָס האָט מחמת אומעט לאַנג געשפּילט אין די אויפדערנאַכטן און שפּעטער, ביים מידן פלאָם פון לאָמפּ, געטרונקען; פון טרויער און פון ליבשאַפט צו אים פלעגט יענער זיך פונאַנדערווייענען אויף זיין, אייזיקס, האַלדז. עך, ער געדענקט נישט. ווי אין בראשיתדיקן תוהו־ובוהו ליגט פאַר אים יענער אַנהייב פונעם מענטש אייזיק זשעלעזע פון דאַשעווו, דעם, וועלכן ער שפּירט היינט אויף זיינע אַקסלען איז סך שוועדער, גרויסער שטאָט; אים איז דעמאָלט אויסטערליש געפּעלן געוואָרן גרישעס וואַנזין, אַן אויסגעדין. וועג, וואו?... ס׳דערמאָנען זיך איז נישט לייכט. צי ס׳איז געווען ביי דעם מיידל (אַ רויטבאַקיקע, אַ שאַרפּע ריידערן אַזאַ מיט הייסע אויגן) און ער איז געבליבן נעכטיקן ביי איר, צי ביי גרישען דעם מוזיקאַנט, וואָס האָט מחמת אומעט לאַנג געשפּילט אין די אויפדערנאַכטן און שפּעטער, ביים מידן פלאָם פון לאָמפּ, געטרונקען; פון טרויער און פון ליבשאַפט צו אים פלעגט יענער זיך פונאַנדערווייענען אויף זיין, אייזיקס, האַלדז. עך, ער געדענקט נישט. ווי אין בראשיתדיקן תוהו־ובוהו ליגט פאַר אים יענער אַנהייב פונעם מענטש אייזיק זשעלעזע פון דאַשעווו, דעם, וועלכן ער שפּירט היינט אויף זיינע אַקסלען איז סך שוועדער, גרויסער שטאָט; אים איז דעמאָלט אויסטערליש געפּעלן געוואָרן גרישעס וואַנזין, אַן אויסגעלאָדנטער אינעם פֿלוצלינגדיקן געכליפּ פון זיין פּידל, אין דער פּיבערנדיקער צוגעבונדנקייט צו אים, דעם באָדנלאָזן בחור פונעם עלנטן שטעטל. אַליין געווען אַן אייזנאָמער, דער פּידלער, נישט געוואוסט קיין לאָסקעס (אַ מאָמע האָט אים קינדווייז אונטערגעווארפן ביי אַ פּינדלהויז, האָט געדעדט די גאָס און די וועגן האָבן געהאָט אויערן), האָט ער אים געשלעפּט פון כוסע צו כוסע, דער גרישע. אַבי עס האָט זיך נאָר געלאָזט צוניפּקראָצן אַ פּאָר מטבעות. גרישע טייערע, וואו איז ער אַהינגעקומען! די קאָרעסטינער מויד, — אַ מילנער גענטער — זי האָט זיך אָנגעהאָנגען אין אים, אָנגעווארפן איר גוטסקייט; אַ הייזעריקע — פון אַ קינדערקרענק אַן איבערבלייבעניש — האָט זי געכאָרכלט גלייך אַ טעמפּע זעג וואָלט געגאָנגען איבער אַ קלאָץ: „איך האָב דיך ליב! אויב נישט דו, גרישקע, איז נישטאָ קיין וועלט פֿאַר מיר"... זי וועט זיך דעם גאָרגל איינשניידן, זי וועט זיך סמעך; געדראָעט, געקלאָגט, די יאָרן דערגאָנגען מיט איר הוילער וווייבערישקייט. די מויד האָט אים געפּרייעט מיט ליבע כלומרשט און זי, די ליבע, האָט אים געפּאָנגען. דאָס־אַ נידעריקע, פליישלעכע געשטעל האָט זיך איינגעפּלאָנטערט אין אים און ער, דער מאָנצביל, איז געבליבן דער קנעכט פון זיין אומווילן, אַ תם. געקוקט אויפן מיידל מיט גלעזערנע אויגן, געקוקט

דאַכט זיך, אַפּוואַרטנדיק און אַליין נישט באַנומען, וואָס ער וואַרט. מאָדנע שאַרפּס און אומהיימלעכס און צו־זאַגנדיקס האָט דער שלאַבערדיקער יונג פאַרגעפילט אין איר פּרוילעכער צודרינגלעכקייט. הייכן און אָפּגרונטן האָבן זיך אין גרישען צונויפגעקנויולט. דערפון איז ער טיילמאָל געוואָרן ווילד און פאַרמרה־שחורהט. עס זיי־נען אַוועק טעג נאָך טעג און ער האָט זיך אינגאַנצן נישט באַוויזן פאַר זיין נאָענטסטן פריינד. זיך אויסבאַהאַלטן פאַר דער מויד, אַנטלאָפן פון זיך, געבענקט קראַנק צו זיין, אַבי — — דערנאָך האָט ער, אַ פאַרזויערטער, זיך אַרויפגעוואָרפן אויף אייזיקן און געיאָמערט: „כ׳וועל נישט אויסהאַלטן... כ׳קען נישט מער!" די מויד, אַ דער־ווידערדיקע מיט איר וועלט פון געשייערטע טעפּ, דער מילנער־ייד מיט זיין איבערגעזעטיקטער שטוב — אָ, ווי זיי האָבן פאַרדולט זיין קאָפּ מיט גילדענע בערג! — „וועסט גאָרנישט דאַרפן טאָן ביי מיר, בלויז אַ קוק געבן וועסטו ברויכן. אַ פּלעווע זאָל נישט חסר גיין, דאָס און גאָר"... דאָס — דער מזמור פונעם אַלטן מיט דער פאַר־מעליקטער רויטלעכער באָרד, אַן אַראָפּהענגענדיקע פון זיין ריזיקן דרייקאַנטיקן קאָפּ. און זי האָט שושקענדיק אין אים אַריינגערעדט וועז זי האָט אים אַרויסגעקריגן אין הויף אַריין: פּולע קרוגן מיט גאָלדענע רענדלעך האָבן זיי איינגעגראָבן אין דער ערד. אָלץ וועט זיין זייערס, אירס, זיינס! דאָס האָט סוף־כל־סוף אים באַוועלטיקט. געפאַלן דער העלד. אָבער פאַרלוירן געוואָרן איז דער פריילעך־אומעטיקער גרישע פאַר אייזיקן. און דער האָט אין יענעם געהאַט אי די היים, אי די וועלט. פאַרן דאָשעוועך וואָס האָט בלינד געלעכצט נאָך די זאַפטן פון ליבע, ליבע ווי זי זאָל נישט הייסן, האָט זיך מיט אַמאָל געעפנט אַ ליי־דיקייט, וועלכע געפינט נישט קיין דנאָ אונטער זיך, קיין אַנשפאַר פאַר זיך. ער האָט געצאַפלט אין גרויסער פאַר־לוירנקייט. ווידער איינער אַליין דאָ און נישטאָ קיין שטעג, וואָס זאָל פירן ערגעצוואו. און דער וועג צו דער אייגענער היים האָט ער נאָך אַנומלט גערנווליק אָפּגע־שניטן פון זיך — — אַרום איז עס פול געוואָרן מיט כלה, מיט ווייב דעם גרישעס און ער, דער דאָשעוועך, אין גאַנצן אַ פאַרלאָזענער, האָט געפונען אָפּמונטערונג אי־נעם פלעשל. בלאָס־געאַנטע היימישקייט האָט ער אַזוי אַרום געזוכט, אָבער פאַר אים האָט זיך ראָפּטעם אַוועק־געשטעלט אַ לאַבירינט פון ענג־פאַרקניפּטע אומוועגן. ער איז נאָך דעמאָלט געווען רוי, אַרעם אין פאַרשטיין, כאָטש זיין גאַנצער מהות האָט אומבאַוואוסט געצויגן ערגעץ אַוועק, אַוועק.

...אייזיק האָט געטאָן אַלץ, אַבי צו ראָטעוועז זיך, אָפּ־צוכאָפן דעם אינסטינקטיוו באַגערטן, דעם פאַרשפּעטיקטן יוגנט־טרוים צו ווערן אַזאַ, ווי די מאָמע האָט זיך געווינ־טשן אים צו זען: „איך בין פאַרגרעבט, זאָל כאָטש מיין קינד האָבן אָפּענע אויגן"... אמת, רייצנדיק זיין אונטער־געזונקטן גומען האָט דער בראָנפן שוין געהאַט פאַרצערט אַ סך פון זיינע קרעפטן, אָבער ער האָט זיך געראַנגלט מיט דעם פּיאָניצע אין זיך. און פון אַן אָנגעשטעלטן אין א באקאליי־סקלאַד (געשלעפּט זעק רייז, שווערע קאָסטנס, אָנגעטורעמט איבער זיך הויכע שיכטן גלעזערנע סלאָי־קעס) איז ער, אַ פאַרקוקטער אויף אַנדערע — און אַנ־דערע האָבן זיך געלערנט אויף אָוונטקורסן, געאַנגען אין פאַקולטעטן — דאָך געוואָרן אַ לערער. ווייטער פון לע־רעריי האָט ער נישט געקענט גרייכן. דערפאַר איז ער געווען אַ קאָפּ ביי די לערער פון פאָדאָל. אייזיק זשעלע־זען האָבן זיי שוין געהאַלטן פאַר אַן אייגענעם; אין רו־טעג, בעתן שפּאַציר אויפן קרישטשאַטיק, איז דער דאַ־שעווער געווען אַ היימישער צווישן די אינטעליגענטן, וואָס האָבן ליב געהאַט צו דיסקוטירן וועגן דעם נייעם סטיל וואָס די פינפיאָרן האָבן אַריינגעטראָגן אינעם שטייגער. וועד־וועד, ער האָט געהאַט מיט וואָס זיך צו קוויקן, דער קליינשטעטלדיקער קבצנישער זון! אַזוי אַנ־דערש האָט מען אויפגענומען אַלצדינג: די אַרבעט, די פרייהייטלעכקייט פון חתונה, דעם יום־טוב. מ׳איז פול געווען מיט דעם אַלעם, צאָפלדיק איז געווען דער גלויבן אַז אין דער אמתן בריט זיך אָקערשט אויס אַ נייע וועלט. און פון אייזיק זשעלעזען האָט דאָס אַרויסגעשפּאַרט. אים האָט מע געהערט פון צווישן דעם עולם. ער האָט גע־רעדט מישובדיק, פון האָרצן. ער האָט זיך נישט צעזאָטן ווי אַנדערע. קאָכן זיך האָט ער אויפגעהערט זינט גרי־שען, זינט סאָניען, דער ערשטער אָרגיע פון זיין זעלב־שטענדיקייט. דעמאָלט איז ער ווי נאָך אַן אומגעריכטן שטויס, אַראָפּגעפאַלן פון די הימלען. כאָטש ווייט נישט קיין יינגל, האָט ער ביז יענעם טאָג נאָך געשפּירט אי־בער זיך דעם יוגנטלעכן הפקר.

און די צייט, דער אַרום האָט געפלאַמט.

...איז שוין געקומען דערצו (און געוואוינשאָפט, ווי בראָנפן, ציט), האָבן זיך פון אונטער דער ערד אָפּגעפּו־נען מיט־טרינקערס און וואו עס שטייט איין אַ כוסה־בחוו', אַנטרינט די וואָלקן־הויכע מחוצה צווישן דעם היינט און דעם מאָרגן. אַלדאָס געטוענע איז אים געווען גלייכגילטיק. אַזוי אַרום איז פונעם דאָשעווער אָפּגע־וישט געוואָרן דער חותם פון עקשנות, וואָס איז דער־קענצייכן פון דעם האַרבן לעבן, וואָס ווייל, מוז און בריי־קעט זיך ווי געווייגטלעך. אַ שלאבערדיקער, אָן ווילן, איז אייזיק אָפּגעשלייערט געוואָרן ווייטער, ווייטער פון די היימישע צוימען. די לעבנס־געשיכטע פון אייזיק זשעלעזע דעם דאָשעווער האָט דעריבער אָנגעהויבן גיין מיט די אויסגעטראָטענע שטעגן פון די קאַליע נשמות, איבער וועלכע זיניקע לייט שאָקלען באַדויערלעך מיט די קעפּ:

— אַ בריאה... פאַרפאַלן דער מענטש!

באמת איז אייזיק פאַרפּרי ארויס פון די דישלעס, ניט אויסגעהאלטן די לער ביים אייגענעם טאטן, דעם וואַלד־בראקער און דאָס געדולד האָט אים נישט אויסגעטראָגן

צו עפעס ממשותדיקס. אַ חידוש טאָקע ווי אזוי ער האָט עס דורכגעשלייפט דעם קאָרע־באַוואקסענעם מוח. דאָך געוואָרן אַ לערער! אייזיק זשעלעזע געדענקט אַליין נישט די אַלע גילגולים זיינע; עס טוט זיך ביי אים אין קאָפּ אזוי פיל, ס׳טומלט, גלייך מילבן וואָלטן זיך אַהין אריינגעקראָגן. ער ווייסט נישט; געווען די צייט אַן אימפּעטיקע, זי האָט אים געטריבן ווי ווינט טרייבט וואָלקנס. און נאָך: ר׳האָט נישט געזעגן קיין גליקן פונעם טאטנס פּרנסה. נישט דאָס האָט זיך אים געוואָלט, כאָטש זייענדיק אין טאטנס הויז האָט ער גופּא נאָך נישט געוואוסט וואָס ר׳וויל. „אפשר אַ בעל־מלאכה, א גאַרבער וועסטו ווערן? אפשר דאָס, צי יענצס“.. אין דער היים האָט מען זיך געשטעלט אויף די קעפּ, מען איז געווען פּאַרזאָרגט פאַר זיינעטוועגן און ער, דער בעל־דבר, האָט אָפּגעמאַכט ביי זיך: „ער וועט שוין אַליין אויסגעפינען... לאָזט געמאַך!“ אַז דאָס מיינט גיין אויף די אייגענע פיס, בפירוש אליין זיין אַ מענטש, דאָס האָט ער נאָך נישט באַנומען אויף קלאָר. ר׳האָט אָפּגעשפּירט אַ חשק זיך אַרויסצומאכן פון אַלעמענס השגחה. אַן אַנדערע שטאָט — נאָר נישט אין שטוב, וועלכע האָט דיך אויסגעקאָרעמעט. אָט, ווי עס שטייט אין די ביכלעך!... אים געפעלט זיך לערנען, איז אים שפּעטער קלאָר געוואָרן. מ׳דארף נאָר וועלן. און מ׳פאַר־שפּעטיקט נישט. אַ סך פּאָרן אַרויס פון הינטערן אויוון. געטראכט און געטאָן. אָבער עס טוט זיך נישט אַזוי גיך. אויף צו להכעיס די בייזע נביאותן פון דער היים, האָט ער באַשלאָסן: ער וועט זיך לערנען און דערנאָך וועט ער לערנען אַנדערע. אַזוי האָט ער טאָקע אַנגעהויבן, אייזיק זשעלעזע. געקנעלט, אַרנטלעך צוגעפייניקט זיך, אַבי ט א ט ע ־ מ א מ ע ן ד א ר ט נישט צוליב צוטאָן; „ס׳שוועי, הא? אפּנים, הונגערן איז נישט קיין באַטעמטער ביסן“...

אליין איבערן בוך, געגעבן לעקציעס אַנדערע אין יורדישע הייזער און אייגענפונדעוועט זיך אין דער געדאַכטער זעלבשטענדיקייט. ער איז אבער צו פרי געבוירן געוואָרן, אייזיק זשעלעזע. ער איז שוין געווען ביי די דרייסיק — די אומגעלעבטע יוגנט, אַ צעריסענע צווישן בלינדער עקשנות און אַנמאַכט, האָט זיך געוועקט אין אים ווי אש פארשאָטענע פונקען. ס׳האָט געפלאמט און ווידער געפינצטערט. די גרויסשטאָט האָט אים צום איבעריקן צעטומלט. עפּעס האָט געטיקט אין די שלייפן, די בלוטן אין אויסגעצערטן לייב זיינען ביי אַ ליאדע בלאָז גערייצט געוואָרן. אייזיק האָט זיך אונטערגעגעבן יעטוועדן לייכטן דרוק, אַ שמייכל האָט אים צעווארעמט. איטלעכער טראָפן ליכט איז געווען אַ לויער פאַר זיינע קרענקלעכע געלוסטן.

טאָקע דעמאָלט איז געקומען גרישע, זיין מיטגייער, דעמאָלט איז צום ערשטן מאָל געווען דאָס מיידל די רויטבאקיקע, אין וועלכער ער האָט דערקענט די פרוי. אויף אזא אופן איז געקומען דער בראָנפן, אַזוי די נאָכגיבּיקייט צו די אָנפאלן פונעם געמיט וואָס ברעכט זיך איין, וואַקלט זיך און טונקלט.

איצט שמייכלט ער פאַרלעגן, שלעפּעריק:

„איך טרינק דען? איך האָב געהאט אַ באַקאנטן, האָט ער געטרונקען. אַ קוואָרט — בלויז די ליפּן איינצונעצן (ווידער פאַרקרימט זיך זיין מויל אין שמייכל). אַמאָל איז געווען עפּעס אַנדערש. רוישיקע יאָרן, רוישיק בלוט. ס׳שוין לאנג פאַרביי. אַ זאָוועהרוכע האָט זיך געטראָגן איבערן קאָפּ. ניין, ס׳איז נישט געווען בלויז די רוישיקע צייט, אן ארומגעכאפּטע פונעם רייצנדיקן אויפברויז: פרייהייט, פרייהייט — — גרויסער פרילינג האָט היימלעך פערמענטירט אין די אָדערן. נישט מאַסקירטע געפילן האָבן די נעזער אַרויסגעשטעקט. באַיוגנטע ליבע, קאַמף מיטן ענגהאַרציקן, באַלעבעסלדיקן... אַלץ איז אַרויס אויפן דרויסן.

ע, ס׳גיידענקט זיך דען אַזויפיל?“

אַלץ, אַלץ שטייט אין ווייטן בלאָלעכן שיין פון אונטערגעצונדענעם בראָנפן, וואָס איז בריט געפלאָסן אַרום די פאַרניכטעטע ספּירט־מאָנאָפאָלן. מיטינגען אויף די מערק, כמו יום־טוב אויף די שיידוועגן; פלאמיקע רעדעס, שטורמישער קאַראָהאַד פונעם נייעם וואָס האָט זיך געריסן פון אַלע פלאצנדיקע נעט אַרויס.

— אי, דאָס אלץ... ווי עס ראָיעט זיך אין די געהירן!

גישט מיר, נישט דיר גיט זיך אַ באַוועג אייזיקס רויטלעכע נאָז. עס שנייידט זיך ביי אים אַ מאָדנער שמייכל וואָס וואקסט אַרויס פון איינצלנע שווארצע העלעך און די אויגן זשמורן קליינגעוואָרענע. קוקנדיק אויף אייזיק דאָשעווער ווייזט זיך אויס: אָט־אָט וועט ער דערציילן שטארק אינטערעסאנטס. אין אמתן רעדט ער שוין צו זיך אין געדאנק, דערמאָנט זיך עפּעס לאָקנדיקס.

עס נעפּלט זיך אין אייזיקס זכרון. בלויז אָפּשפּריצן פון שפּירונגען גייען אים בלאס קאַפויר. עס איז ווי דער זויערער ווידערטעם פון אן איבערגעפאקטן מאָגן. ווייטלעך אַזוי טראָגט זיך אַלץ. אין אַ קנוידער וואַרפן זיך אָפּגעלעבטע געפילן, וואָס די מראה פון זיי און דער נאָכקלאַנג זייערער איז נאָך קענטיק. די דאָזיקע פון ס׳ניי ווידער־געקערטע געפילן לייגן אים אַנידער אַ טויט קראַנקן און זיי שטעלן אים באַלד אויף ווי אַ משוגענעם ווען אויף אים גרייפט אָן דער הפקר פון צעטראָטענער אייגנליבע.

עס טרעפט: אייזיק קריגט אָנפאלן פון אַ כלומרשט באליידיקטן. ער זעט שונאים אין זיינע פריינד; זיי זעען חסרונות אין אים און זיי ווייכן אים פלוצלינג. עס טרעפט — ער נעמט אומגאריכט זיך אַראָפּריידן פון האַרצן פאַר עמעצן, וועלכער האָט, דאָכט זיך אים, אַ וואונק געטאָן באשר ער, אייזיק, איז אנומלט געווען דער אייגנציק־געערעכטער אינעם ענין איקס. דעמאָלט טרעט

אָפּ פון אים דער עיקש, ער איז נאָכגיביק ווי אַ יינגל וואָס איז שטארק אומבאַהאַלפן.

און מענטשן מיידן אים אויס, אַ סך האָבן אים געהערן. די גאָרע אַרנטלעכקייט זיינע קויפט אונטער. פאַראן אַזעלכע וואָס קלעפּן ביי אים, זענען גרויסארטיקס אין זיין שטילן, פרידלעכן שכורן. פרויען האָבן אים אפילו ליב פאַר זיינע אומציכטיקע קליידער. „אַן עלנטער, נע־בעך, וואָס זאָל ער טאָן? אַ מאנצביל איינער אליין...“ און עלנטקייט ציט צו, כידוע, פרוויישע זאָרג; אַנדערע געפינען צומאָל חנען אין זיין אָפּגעלאָזנקייט, זענען געטרוימטע מענלעכקייט אונטער דעם דרויסנדיקן שיכט אַרעמשאַפט — אויסגעלענקטע, געליטענע אינעם קריג פון מאַנענדיקן בלוט און פאַרלוירענעם יונגהייט־חלום שטרעקן זיך צום איינזאמען לערער.

אייזיק זשעלעזעס בחורישע צימערל ווייסט די דאָזיקע פרוויישע געסט. אַ קנאפּ ריידעוודיקער הייבט ער זיך גיך אויף ביי זייער אריינקום, צינדט אָן דעם פרימוס און באַנאנד זופט מען טיי, מ׳פרעגט אויס וועגן באַקאַנטע און דאָס געלעכטערל, וואָס מען צווינגט זיך אַריינצופירן ווי אַ דריטן, אַ היימלעכן מיטשמועסער, ברומט אָפּ אין די ווינקעלעך ווי פלוצלינג אויפגעריטער בלעך. דערנאָך קומט ווידער קאַפויר די געוויינטלעכע טריבקייט פונעם בחורישן צימער און זי שורשעט ווי שפּינען אונטער פאַפיר.

זיסלען, דער ערנסטערער פון אַלעמען, איז ער געפאַלן אין אויג אַריין, דער דאָשעווער.

— איך אַרבעט, ער וועט זיך טאָן זיין זאָך, און באַשיידן איז ער... מען קאָן איבערמאָלן אזוינעם!

זי האָט רעכט אויסגעחשבונט.

עס איז איר נמאס געוואָרן די אלט־מוידישע פאַרעקשנטקייט, דאָס קלייבן, דאָס ברעקן זיך מיט איטלעכן וואָס זי האָט „באַגעגנט אויף איר לעבנס־וועג“. געגנוג. די טעג זיינען שטענדיק פאַרבלאָז און די נעכט, זיי מאַטערן מיט אומהיימלעכע געדאנקען, מיט קרענקעניש, און שלאָפט זי איין, טרייבט איר דאָס אויף אייביק פאַרלוירענע, עס גרייזשעט יעדער טראָט, יעדער קער וואָס זי טוט. דערפאר קען זי נישט שלאָפן אין די נעכט, דערפאר די גראָע פאַסמעס אין קאָפּ, די פעלדלעך אויף דער הויט... זיסל האָט זיך איינגעקוקט אין דעם אייזיקן וואָס קאָן קיין פליג אויף דער וואנט נישט קיין עוולה טאָן... געוויס, אַ מענטש מוז האָבן אַ וואַרעמע האנט. זי וועט באַווייזן מייסטערשאַפט, זי׳ט איבערפורעמען דעם־אָ נאכלעסיקן פארשוין.

זיסל האָט געוואוינט אין דער קינדערהיים אויף פאַדאָל, וואו זי האָט געארבעט, איז זי אַוועק צו אים אין בחורישן צימערל אריין. דאָכט זיך, עס איז געריימער געוואָרן פון די פאַרהענגלעך, וואָס זיסל האָט צעהאנגען — ווייסינקע — איבערן פענצטער; עס איז ליכטיקער געווען פונעם געפלעטן ליילעך, וואָס האָט אויף אָ שטיק וואַנט איבערגעדעקט די מלבושים, פריש אריינגעטראָגענע אהער. די ברוינקייט פון איר אָוואלן פנים מיטן צארטן גאמבעלע, דער טיפער כוואליעדיקער שוואַרץ פון די האָר האָבן אים געלאשטשעט, אייזיקן; זיינע אַנטשלאָפענע עמפּינדונגען פלעגן פון מאָל צו מאָל אומדריסט אַרויסבלינצן פון אונטער דער ערגעץ פאַרזונקענער גבורה, וועלכע האָט אנומלט געשלעפט שוועדע זעק, סובל געווען בייסנדיקן הונגער. זי איז אים געפעלן געוואָרן, די דאָ פאַרבליבענע פרוי, די געליבטע. און ס׳איז היימלעך געוואָרן ביי זיי אין די אָוונטן. זייערע שמועסן האָבן זיך געקניפט ליכטיקע, גלעטנדיקע. די וועלט אַ מטושטשע, טייל מאָל אן איבעריקע, האָט באַקומען אַ תקומה.

דערנאָך איז עס שוין אַוועק ווי דער שטייגער איז צווישן פאַרפעלקער. אומבאַמערקט איז מען זיך צונויפגעוואקסן מיטן שטיבל, מיט די זאכן, מיט די זון־פלעקן אויף די שויבן יעדן באַגין, מיטן סקריפּ פונעם פאַרשאַוועדע אין שפּעטן אָוונט איידער מ׳האָט זיך גייגט שלאָפן. אויך אזוי אומבאַמערקט, אָן גרויסער אי־בעראשונג, איז אין שטיבל אַריינגעקומען אַ דריט לעבן. דאָס ערשטע געוויין פונעם עופהלע, ס׳געקרעכץ פון דער קימפּעטאָרן האָבן אייזיקן אי געפּענטעט, אי געפּרייט. אַלץ האָט אויסטערליש זיך פאַרענדערט פאַר זיין בליק; מער וויי פריער האָבן זיך אין יענע טעג געוויזן פריינד, קרובים. אירע, זיינע. די אנומלטיקע היימלעכקייט, אָן אומגעריכט אָפּגעריסענע פון דאנען, איז פלוצלינג ווידער אַריינגעגאַנגען אין צימערל וואָס אויפן גאָרן; די היימלעכקייט, אַ שטייף שמייכלענדיקע, איז אייזיקן געוואָרן אומאייגן. נישט זי איז געקומען פון אים, די היימלעכקייט, נייערט ער איז אַ פרעמדער אריינגעוואָרפן געוואָרן אין איר. מ׳האָט דעמאָלט געגנומען אַ כוסע, ווי אומיסטן איבערגעשריגן די שרעק פאַר דעם וואָס האָט אזוי אומדערוואָרט און אומפאַרשטענדלעך זיך אויפגעהויבן אינעם פאָטער פון דעם נייגעבוירענעם. „פריילעכער, אייזיק, כאָפּ אַ טענצל!“ אייזיקס אויסזען איז אָבער געווען אַן אומזיכערער, אַ צעפלאָשעטער, אזש ביי די מענטשן וואָס האָבן זיך געיאוועט אויפן שטיקל שמחה, האָט אָפּגענומען דער חשק אויף אַז איבעריק וואָרט, ווי עס טרעפט אין אזוינע פאלן.

און דערנאָך האָט אינעם געווען עס בחורישן שטיבל אלץ זיך איינגעשטעלט ווי געווינטלעך. אַ ביסל אַן אויסגעצערטע האָט זיסל זיך צוריקגעקערט אין דער קינדערהיים אריין. זי האָט געארבעט און מיטן קאָפּ און מיטן האַרץ זיך אָפּגעגעבן דעם עופהלע: אומאויפהערלעך עס געוויקלט, געזויגן און איינגעשלעפּערט. זי האָט געצאָפלט אין גאַנצן — ס׳קינד, ס׳קינד און געוואָרט די וועלט זאָל זיך אייגקוקן אין דעם, אייזיק זאָל פול ווערן מיט דעם: „ווייז נאָר אַ קוק געבן, זיסל!... גיב אַכטיק, זיסל! געלאָסן, געלאָסן מיטן פיצעלע“ — — כסדר

האָט זי געחלומט מיט דעם ברעקעלע, געפלאטערט אי־בער דעם. אינדערפרי איז זי אַוועק מיטן קינד און אַוונטלעך געקומען מיטן קינד. אָן דעם קיין שריט נישט אין ערגעץ. אייזיקן האָבן — פֿאַרקערט — פֿאַרשלונגען די שילעריש העפטן און, אַ משונהדיק שטורמיש שווייגן. גאָרנישט ווי פֿריער, באַלד ווי זי איז אַריינגעקומען צו אים, האָט ער זיך איצט געשטיקט מיט אַזוינס וואָס ער האָט נישט געקענט אַרויסזאָגן. ס׳אזא רויש אין שטוב! — האָט ער זיך פֿלוצלינג געכאַפּט — נישט אויסצוהאלטן דאָ. און די לאָמפּ איז אים געווען צופיל אַרויסגעדרייט. פֿריקרע האָט עס אים אָפּגעשוידערט. פון צייט צו צייט האָט ער נאָך אויפגעהויבן די אויגן, אַרומגעקוקט זיך גלייך ער וואָלט דאָ געזעסן אויף דער־וויל, אָפּגעווארט עפּעס און, ווי נישט באַמערקנדיק קיינעם, פון ס׳ניי זיך אַריינגעטאָן אין די בלעטלעך. מיט אַ מאָל!

די אַוונטן האָבן איבערן שטיבל זיך אַראָפּגעלאָזן מיט אַ נישט געווען געפּאָך פון טונקעלע, דאָכט זיך, נאָס אינדרויסנס. עס האָט זיך געהערט דאָס טשאָפּען פון שטובן־לאָטשן. אין מאָטן חלל האָבן זיך געפלעקט ווינ־דעלעך, פייכט צעהאָנגענע אין דער גאַנצער לענג וואָס צווישן די וועגט; אין דער טומלדיקער שטילקייט האָט קיל אַריינגעריטן אומבאַקאַנטער יונג־מאַמעשער גערייד. אַ געצווישטשער, אַ סיקען אַזאַ וואָס האָט אים, דעם באַלעבאָס פון שטוב, געפלעפט. די שמועסן וואָס זיינען אָפּגערשט ווי אָפּגעריסן געווארן אין דער מיט, האָבן מער זיך נישט געקלעפּט. אַ נישט היגס איז אים געווען דאָס ריידן דער פרויס, נישט דאָיק דאָס פלאפלען פונעם קינד. שטאַרק הילכנדיק — פֿאַרדריסלעך פֿאַרן אייגע־נעם געהער — האָט אין דער ברוסט געכלושטשעט דאָס בלוט.

אַ גלייכגילטיקער האָט דער דאשעווער אויפגעהערט קלערן וועגן די ענדערונגען וואָס זיינען אַזוי אומגעריכט אַריינגעטרעטן אין זיינע גבולן. אָן אומקלאָרס איז אים פֿאַרגעקומען דאָס פלוצלינגע געפיל אַז זי, די זיסל, איז אים ווייט. די פרוי האָט, אייגנטלעך, אים בכלל נישט ליב געהאט, זי האָט אים אויך נישט אָפּגענאַרט; ער האָט נישט געוואוסט ווי אזוי דאָס אָנצורופן — ער האָט נאָר געפילט: זי האָט עפּעס צוגענומען דאָ און איז אַוועק אַזאַ ווי זי איז געווען, אייגנטלעך נישט אַזאַ, נאָר אים אָן אומאייגענע.

שאָטנהאָפט און פרעמד האָט דער בוים, וואָס הינ־טערן פענצטער, זיך געוויגט אויפן הויף און די פייגל האָבן פונקט אַזוי שאָטנהאָפטיק — גראָ און אומעטיק — גע־קרייזט איבערן דעכל פון שכנותדיקן גענבי.

איז אנגעשטאנען די נאַכט, האָט זיסל פון קעגנאי־בערדיקן געלעגער לאנג אין זיך עפּעס אַריינגערעדט, געשעפּטשעט און — אפּנים — די טונקלקייט האָט איר געגעבן גערעכט. אַזויפיל תרעומות האָט ער געהערט אין דעם, ביטערניש, באַליידיקונג. אומרואיק האָט די פינצטערניש געפּויקט אין די שויבן. אייזיק האָט אָן אויג נישט צוגעטאָן, ר׳האָט מוטנע געטראַכט. וואָס עס איז אים אַלץ נישט געקומען אויפן זינען! די היים, די גערייד־עכצן וועגן אים, יעטווועדער מין קנייטש אויפן טאַטנס פּנים, איטלעך פּליטערל פונעם גוטס, וואָס האָט וועג־עס־איז זיך צוגעקלעפּט צו אים. טריטווייז, פאַמע־לעך האָט ער זיך דורכגעפּלאָנטערט דעם אומענדלעכן וועג פון פּיין און קלאמפּערשטער לוסט. אָ, אַ ביסל שלאָף וואָלט געווען אַ רפואה! דער קאָפּ וואָלט אַזוי נישט געברענט. און אויף צו להכעיס האָט דווקא איצט זיך געוואָלט רייד־ן מיט איר, טאַקע אָפּבייזערן זיך: וואָס האָט איר געארט זיין רו! פֿאַרוואָס האָט זי געמאַכט דעם אַנשטעל אַז ער איז איר סימפּאַטיש...? אוי, אוי, ער איז אַ צופיל שטילער מענטש פאַר אַזעלכע שטיק, ער איז אַפּילו אַ קראנקער. און ר׳וויל פון קיינעם גאָרנישט! ער איז נישט אַזאַ ווי זי באַדארף האָבן... אומזיסט האָט זי אים צעטרייסלט.

שיער־שיער, און ער וואָלט זיך צעשריגן אין דער נאַכט, זי אויסגעמוסרט, אָבער די דראָענדיקע פּינצטער־ניש האָט אים צוריקגעוואָרפן. ער איז געבליבן ליגן און זיך געשטיקט מיט די דערוואכטע רעגונגען פון בלוט.

אויפצומאָרגנס, ווען זי האָט זיך געקליבן צו דער אַרבעט, האָט אייזיק זיך אָפּגעקערט פון איר בליק. איט־לעך מאָל איז זי אַוועק אַ באַליידיקטע, צערייצט. מיט דער צייט האָט זי זיך צוגעוואוינט אַוועקצוגיין אָן אַ „גוטן טאָג". אויפן וועג האָט זי געשלונגען אירע אייע־גענע טרערנדיקע רייד: „אַ גורל, אַ גורל! דערווארט זיך אַ כאַסלערע... אַ באַהאנדלונג פון אַ מאַן! ס׳וואָלט גע־פאַסט, כ׳בין קרום און לאָם" — — זי האָט געוועדט צו זיך מיידנדיק מענטשן און גאסן, רק געזעען פאַר זיך דעם מרוקעוואטן אייזיק, אויף וועלכן זי איז רעכט בייז געווארן.

— כיי וואָלט זי געקענט זיך קריגן!

שפּעטער האָט זי צוגענומען דאָס קינד אינעם קישן און וויידער אַוועק וואוינען אין דער קינדערהיים.

— וועסט קענען, אייזיק, וועסטו צוקומען, אַ יאָ? ס׳גייט צו ווינטער, וויל איך ס׳קינד נישט פֿאַרקילן. הין און צוריק איז מיר שווער מיט דעם.

ווי אָנגעדראָלענע זיינען געפאלן אט די רייד.

ער האָט פֿאַרשטאנען אַז זיסל גייט אין גאַנצן אַוועק פון אים. נאָר שטאַרק איבערלעבן איז ער נישט מסוגל. נישטאָ, מילא. אז זי איז אַזוי אומגעריכט געקומען, און ס׳נפשל האָט ער געזעען אומוויליק. ער האָט בכלל זיך נישט געריכט, ס׳וועט אַזוי אַרויסקומען. און אַז ס׳קומט אַ פרויז?! ר׳איז דען אַ מענטש פאַר דעם אַלעם, וואָס זי האָט דאָ איינגעפירט?... מילא. געווען אזא, די זיסל, זי איז געקומען מיטן לעבלעכן צוזאָג פון דער אומבאַגרייפ־טער, צויבערנדיקער און שרעקהאַפּטער ווייבלעכקייט.

געקומען, געגומען וואָס זי האָט געקענט... אייזיק האָט ביסלעכווייז דאָס אַלץ איבערגעזאָגט אין זיך. ווי טונק־לענדיקער דעמער־שיין וועפט איצט אויס יענער שוואך אָפּגעפילטער, אָנשטעקנדיקער דופט פון אומבאַרירטער, גערייצטער מוטערשאַפט, וואָס האָט אנומלט זי גע־בראַכט צו אים.

דער אומעט וואָס האָט פון לאנג געהויזט אין זיין געמיט, איז פון דאָס ניי צוגעפאלן צו אייזיק זשעלע־זען ווי אַ הונגעריקער לאַם; נישט מיד ווערנדיק פון דער פויקנדיקער ליידיקייט אַרום, איז ער גאַנצע טעג אָפּגע־לעגן אויפן בעט, אויב ער האָט אין דעם זיך נאָר נישט דערמאָנט: „אַיי, כ׳וועל פאַרשפּעטיקן!“ ער האָט הנאה געהאט פון סתם דרימלען און פוילן זיך. ער האָט פאַר־געסן אז טעג זיינען געגעבן געווארן אויף צו באַווירקן, באַפרוכפערן דאָס לעבן וואָס איז געבוירן אָרעם און נאַ־קעט. אים, דעם האַרעפאשנעם לערער, וואָס האָט ליב געהאט דעם קעגנשטאנד וואָס ער האָט געלערנט, דעם תלמיד וואָס האָט אים גיריק געהערט, — אים איז שווער געווארן די ארבעט. צו אייזיקן האָט זיך ווידער־געקערט די פאַרשלעפערטע ליידנשאַפט פונעם טרינקער. גאַרנישט מער האָט פאַרכאַפּט זיין ווילן. זיין הילוך איז געווארן מער אָפּגעלאָזן, דאָס צימערל ווידער אַלט־בחורישׁ, אומציכטיק. אַרום בעט, אויף וועלכן ער פלעגט ליגן אין אָנטוערט, צעשויבערט, נישט געגאָלט, האָבן זיך געוואלגערט סקאָרינקעס ברויט, דאָ און דאָרט צע־פליגענע קאָנווערטן פון צעטראָטענע און פריש אָנגעקו־מענע בריוו, צעריסענע בלעטער פון ביכער, אין מיטן לייענען פאַרווארפענע אָן אַ זייט. אין אַ דיקן פלאַסט האָט שטויב זיך געגראָפט אויף דער פענצטער־ראם, שפּינוועבס איז געוואקסן אין די ווינקלען, ווי פראנדזן אַראָפּגעהאנגען פונעם ווייס־פֿאַרצעלייענעם אַבאַזשורל וואָס איבער דער לאָמפּ אין מיטן צימער. עס האָט זיך געהערט שמוציקע וועש, פאַרוואלגערטע אונטערן בעט, ס׳האָט זיך געטראָגן דער טוכלע ריח פון שימלענדיקע טראַנטעס און אַלטע פלאשן וואָס צעקלינגען זיך פלוצ־לינג אין מיטן שטילער נאַכט פון מייז, וועלכע געפינען זיך אַ וועג אין אָן ענגער שפּארונע צווישן דיל און וואַנט. אַ שאַרפער געפישטש און דערנאָך אַ דויערנדיקער גע־קלונג וואָס רויבט דעם שלאָף. נישט אלט־בחורישׁ, ווי פריער, וועז ס׳האָט דאָ זיך נאָך אויפגעהאלטן דער מא־טער גלאנץ פון מעשענעם פרימוס, איז איצט געווען דאָס צימערל וואָס האָט אין אַ נאָווינע דערשפּירט דעם באַריר־פון אַ פרוישער האַנט; ווי אין אַ פאַרוואַרלאָזטער קאָ־מער וואו עס האָדעווועט זיך פאַראַליזשירטע זיקנה, האָט שווער פאַרלעגנס, פויליקס זיך געטראָגן פון די זאכן, פון דעם מענטש אינעם צימערל אויפן גאָרן.

II

איינטאָניק האָבן די טעג געביטן טעג, און זיי זיינען אויך געקומען אַזעלכע גלייכגילטיקע ווי די פאַרפלאָ־סענע.

אייזיק זשעלעזע איז אומגעאיילט געגאנגען אויף די לעקציעס אין שול אריין, אומגעאיילטערהייט איז ער צוריקגעגאַנגען אַהיים. עס האָט געמעגט גיסן אַ כליאָפּ רעגן, ס׳האָט געקענט באַקן די הייסע זון, אלצאיינס האָט ער פאַמעלעך געהויבן די פיס, גלייך זיי וואָלטן נישט געווען אין שטאנד גיכער זיך צו באַווענגן. זיין אָנ־טועכץ, שטענדיק אַ טונקלס, אַן אַלטס, איז ווי אַ שטיק כמארע, אַן אָפּגעריסענע פונעם האַריזאָנט, לאַנגזאם דורכגעשוויסן צווישן דעם אָנגעפלאָסענעם, רירעוודיקן מענטשן־שטראָם אין גאַס. נישט ווילנדיק האָט מען אין מיטן דערינען זיך אָפּגעשטעלט, אויסגעדרייט דעם קאָפּ. נישט דער מענטש אייזיק זשעלעזע — אַ מענטש ווי אַלע מענטשן — איז געווען קענטלעך, נאָר זיין אַ ביסל געבויגענע, מאָדנע טונקלענדיקע יונגע געשטאלט וואָס האָט זיך באַווענגט זייער, זייער געלאסן.

אויסטערליש.

— אַ קראנקער, — האָבן טייל זיך משער געווען.

— אַ חסר־דעהניק — האָבן אַנדערע אים נאָכגעקוקט מיט באַדויער.

עס זיינען אַדורך זוניקע, בליענדיקע זומערס, אַזוי זיינען פאַרביי האַרבע, שנייאיקע ווינטערס. אַרום האָט געקרייזט די אייביקייט פון לעבן, אַ פראַלנדיקס פון יוגנטלעכע ברוסטן; מיט זאפטן און מעלאָדיעס האָט עס געשפּראָצט פון דער אומארומנעמלעכער וועלט, אזאַ וויליקע, אַ שפּארנדיקע פון אַלע ברייטן.

קווייטן און קולות פון ערד און מענטש האָבן פאַרבי־געשפּרייזט דעם דאשעווער און גאַרנישט האָט גערייצט זיין נאָז, אַ מינדסט האָט נישט „געריכט“ זיין אויער־ער איז געבליבן דער זעלביקער נאכלעסיקער, פאַרשלאָ־סענער אין זיך; זיין מוח האָט זיך געגערט מיט די זעלטן אויפטויכנדיקע דערמאָנונגען. ווי אַ וואָרעם האָט ער געלעבט אין דער פוילקייט וואָס עסט זיך איין אין מענטש מיט סמיקער צונג.

עס האָט אויסגעזען: אייזיק זשעלעזע האָט פאַר־וואָרפן ס׳טראכטן. אים טראָגט רק די רגילות. אַמאָל האָט ער לייד־נשאַפּטלעך געטרונקען, פאַרגעסן זיך אין בראַנפן. דעמאָלט האָט זיך אייזיקן נאָך עפּעס געוואָלט. ס׳לעבן האָט געהאט אַ ממשותדיקן בליאסק. איצט האָט אים אויפגעהאלטן בלויז דער בלייכער חשק, די טליע־דיקע פאַרליבע צום שאַרפן טרונק. אויב נישט היינט, מאָכט ער אַפּ ביי זיך, וועט ער כאָטש מאָרגן־איבער־מאָרגן אויף געווויס זיך אַריינכאפּן צו וואַנקען.

ביי אייזיקן, דעם צוריקגעצויגענעם טרינקער, זיינען מער נישט געווען קיין מיט־טרינקערס, קאמפאניאָנען, ווי מ׳זאָגט עס. דערפאר אפשר דאָס אומדייטלעכע ציען זיינס צום ביטערן טראָפן. אליין איז מען פויל. אוך ס׳גיבט אויך אַ פאַלשער אַפּעטיט אזוינער. בלויז דאָס

קלייגע שוסטערל זלמן, אַ בלאָנדער, אַ דאַרעמקער, וואָס איז איינער אַליין ווי אַ מידע הון געזעסן אין זיין ביידל, בלויז דער האָט אייזיקן נישט פאַרלאָזן. אַן אינוואַליד פון דער פויליש־סאָוויעטישער מלחמה, אין גאנצן פול מיט ריסת איברים, איז אים בייגעשטאנען דער גרויסער חסד — צו האָבן פאַר־זיך אַ ביידל. ער איז אַ סאמאַ־סטאָיאטעלני כאָזיאַין, פריי ווי אַ פייגעלע פון אַלע מינים ארטעלן. איז אָט דאָס מענטשעלע האָט אַ שם פאַר אַ כוסה־בחור און ער האָט עס „דערשמעקט" דעם לע־רער. מ׳געדענקט אים נישט, זאָגט מען, אַ גאנץ ניכטער־נעם, דעם זלמנקען. לייט טענהן אַז „אָן אַ קאָפּ" האָט ער אָפילו נישט געוואָלט גיין צו דער חופה. זלמנקע פלעגט זיך צייט נעמען אָפצוזוכן אייזיקן. און איטלעך מאָל ווען ער האָט געוואָלט זיך אויפשטעלן פונעם דרייפוס, האָט ער געמוזט געווינען דאָס ווייב, וועלכע פלעגט כסדר שטיין אים צוקאָפּנס און מאָנען־וואָרענען:

— פּיאָניצע, האָסט באַדארפט ליגן פאַר־זיך איידער דו האָסט זיך דערוועגט פאַרדרייען דעם קאָפּ ביי אַ מיי־דל פון אָן אָנשטענדיק געזינד; די הענט האָבן דיר באַ־דארפט שטיין פון הינטן איידער דו האָסט געבראַכט קינ־דער אויף דער וועלט! געדענק, געדענק!...

שטענדיק פלעגט זי אין אים אַריינהיקען.

— ס׳חיות, לאהקע, גייט מיר אויס. כ׳בין קראנק, לאהקע, כ׳פאל... אַ רפואה, פאַרשטייסט?

— סם, ווייטיק, מיינע שונאים! זיץ אין געהאקטע וואונדן, פאַרדין א פריער אויף לחם. אויסגעלערנט זיך!

ווי לאנג ס׳וועט האָט געקענט אים שטיין אויפן קארק, האָט זלמנקע אַ ביסל געצוועקעוועט, אָפּגעפאַרטיקט אַ קונד, איז זי נאָר אַוועק, האָט דאָס שוסטערל שוין נישט געהאט קיין זיצפלייש. די קונדן וואָס האָבן אים אַוועק־געגעבן זייערע שיך צו פאַריכטן, זיינען שוין אויסגעריסן געוואָרן פון גיין. אָפט האָבן זיי געטראָפן דערנעבן. אַנ־געהאָנגען אַ שלעסל אויף דער בויד און אַוועקגעהולכט ערגעץ דער שוסטערוק.

— וואַניוזשא, דערבאַרעם זיך, מאַך אויף גיך די שטיוול. מיינער איילט זיך זייער!

— מ׳וועט מאכן, מאַמעלע. גלייבט איוואנעז, — ציט ער די וועדטער און אין די געהירן ראָיעט זיך עפּעס בלייאיקס.

איוואן האָט דאָס שוסטערל אַליין זיך אַ נאָמען גע־געבן. ער האָט געשטאָמט פון אָדעס. די קאָכיקע מאָלדא־וואנקע האָט אים אויסגעהאָדעוועט פון קינדווייז אָן. דאָרט איז ער געווען אַ טויבנכאפער, אַ וואיעוועניק, אַ שמעלקע מיט אַלע יונגען וואָס האָבן ליב געהאט אַ קערטל, אַ שטאַרקן טרונק און זיינען אָנגעבאריירט, פאַרן אמת וועגן, אויף אַלערליי הפקר־שטיק: געבן וועמען אַ כמאָל — אַ פליק אין פיסק אַריין, אַ טשעלעמעקע. דער דאָזיקער איוואָן מיט די שמאָלע פאַרנעפלטע אויגן פריינטלט זיך איצט מיט אייזיקן דעם לערער. „אָז דו וועסט קראַנק ווערן, חבר אייזיק, — טרייסלט ער מיטן קאָפּ — וועל איך זיצן נעבן דיר ווי אַ ווייב, כ׳וועל דיך צוזעצן, אַ דאָקטער ברענגען, אין אָפּטייק לויפן. און וועסטו שטארבן, אַ מענטש מוז אַמאָל שטארבן, חבר אייזיק, וועל איך ווייגען נאָך דיר, ליכט אָנצינדן, קדיש־זאָגן... זאָרג נישט, ברודערקע, וואַניאַ לעבט!" זלמן־וואַניא איז דער איינציקער, ביי וועמען אייזיק שטעלט זיך אָפּ דורכגייענדיק די גאַס, אויף וועלכער עס שטייט צווישן גרינס פון קוסטעס די קליינע הילצערנע, פריש־געפארב־טע בויד פונעם שוסטערל. מיט וואַניאַן איז אייזיק גע־ווארן נאָענט; מיט וואַניאַן כאָפּט ער אַ מאָל אַראָפּ אַ שלוק אין סאמע בויד. אויב יענער שפירט, ר׳איז נישט געניג אָנגעטרונקען, מ׳דארף נאָך דערגיסן, קלעמט ער איין אַ פאַרבלאָנדזשעט קלינגל זון צווישן די וועגטלעך פון דער בויד און אויף דער טיר בלייבט ווי אַן עדות הענגען אַ מרה־שחורהדיק שלעסל: נישטאָ וואַניאַ. אַוועק וואַניא. זאלבעצוויים שפּאנען זיי אין מיטן העלן טאָג אין מלינה אריין וואו מען פאַרפעלט קיין מאָל נישט צו געפינען אַ העלפטל „וווייסן". אָנגעטרונקענע, מיט אי־בערגעלאָפענע אויגן, גייען זיי דערנאָך מיט געמאָסטענע טריטלעך צו אייזיקן אין שטיבל אַריין. ביי אייזיקן איז מען פריי. ביידע וואלגערן זיך דאָרט אויפן שמאָלן איי־זערנעם בעטל, וואלגערן זיך אויף די רוקנס, די אַראָפּ־הענגענדיקע פיס באָמבלען זיך אין חלל; זיי צעריידן זיך, זינגען אַמאָל הויך אויפן קול. טייל מאָל מאַכט זיך: טראָגנדיק זיך אין גאַס, פאַרפלאָנטערט זיך אייזיקס צונג אין אַ קלאנג אַ צעצויטלטן און זיין שריט צעוואַקלט זיך; קומט אים אָנטקעגן אַ בוים אַ מאַכטיקער, קושט ער אים, דער אייזיק. דעמאָלט ציט אים דער שוסטערוק ביים אַרבל און פון זיין פול מויל צעוואקלטע ציינער רופט ער אויס:

— ס׳נישט קולטורנע, איזי!...

וואַניאס בלאסע פּנים מיט די קוים באַוועגלעכע אויגן ציטערן בשעת־מעשה פון גרויס ערנסט.

ביי אייזיקן ליגט דאָס שכורע שוסטערל ביז שפּעט אויפדערנאַכט. דערנאָך בלייבט אייזיק אינער אליין מיט זיין אויסניכטערנדיקן געהירן און מיט דעם שכורן געקווישט פון די מייז, וואָס כאפּן זיך אויף צווישן די אַלטע פלאשן.

מער ווי אַ האַלבן טאָג איז די שוסטער־בויד געווען פאַרמאַכט, די קונדן האָבן אויפגעזוכט זלמנס שטוב און דאָס ווייב „אויפגעיאָגט" פאַר וואַניושאס אומלייטיש־קייט.

— אַז מ׳האָט אַ מאַן אזא נפש, באַדארף דאָס ווייב כאָטש זיין מער מענטש... האָט זשיך טויזשנט רוחות פאַר אזא באַלעבאַטישקייט, טשאַרטאָוואיע פאָקאָלע־ניע!*)

*) טייוולשע נזע.

דערפאר באַקומט זלמן פּאַר דאָס זייניקע, ווען ער באַווייזט זיך בייגאַכט אויף דער שוועל פון שטוב.

— געקומען וואניאַ שכור? גיי־יי ברעך הענט און פיס! גיי־יי־יי! — צעוויגט די יידענע די נאַכט מיט אירע שפּיציקע יעלות — איך בין נישט ערב פּאַר זיך, זאָג איך דיר. די האַק איז אָנגעגרייט פּאַר דיין קאָפּ!

—לאהקע! לאהקעלע... — באַוועגט זיך אין אימה זיין מויל. זי אָבער ממיתט אים מיטן געשריי:

— זאָל דיר דער נאָמען אויסגעמעקט ווערן! — און עס פּאַלט אין אים אַ בוכטשע נאָך אַ בוכטשע.

אַ קליינינקער, אַ שמאָלער, וואָס האָט אַמאָל געהאט „פּאַרע" צו פּאָכען מיט אַ מעסער איבער אַ דערצונדענעם פּרצוף, שטייט דאָס שוסטערל פּאַרן שטיק ווייבספּאַר־שוין און עס ווארפן זיך אים די ליפּן. עס ציטערן אונטער אים הענט און פיס. אין קאַרגן שיין פונעם לעמפּל, אן אָנגעצונדנס ווען מ׳האָט געקלאַפּט אין טיר, זעט ער איצט אויס נאָך קלענער. עפּעס איז ער איינגעשרומפּן געוואָרן. די יידענע איז צוגעפאלן צו אים מיט אַ פּאַר־קרימט מויל, האַלט אים ביים קאָלנער און קנייפּט אויס פולע הענט פון זיין לייב. אונטער אירע העפטיקע קלעפּ דרייט ער זיך פון יסורים, לאָזט זיך אַראָפּ נידעריקער, העשעט, קרעכצט און איר פּאַרבייסן געשריי ציקט אויף ווי פּלאמען אין דעם איינגעגליווערטן נאכטישן אָרום. די יידענע רייסט זיך אויפן גאַרגל:

— גיי־יי, זאָל אן אנדער ווייב שעפּן נחת פון דיר, עשיו!

אן אויסגעמאטערטע פון כעס פּאלט זי אַוועק אַ סאָ־פּנדיקע. דער אָטעם אירער האַקט זיך אָפּ, די ברוסט זעגט. לסוף פּאַרגייט זי זיך אין אַן אויסגעצויגענעם שטיקנדיקן געווויין ווי מ׳באַקלאָגט אַ טויטן.

אַ שטיקל צייט נאָך דעם זיצט זלמן־וואַניאַ ביים נידעריקן טישעלע אינעם בלאָ־געפּארבטן ביידל, דזשאָ־בעט אויס לעכלעך אין זוילן, קלאַפּט און לאטעט און די קונדן לויבן אים:

— אז ער ווייל, קען ער!

— וואָס דען, אין אַן ארטעל וועט ער אַזוי האָבן?

— אוודאי, זאָגט נאָך עמעץ, אַרבעט איז אַרבעט. אַ טרונק קען מען זיך פּאַרגינען אין אַ פּראזדניק*), אָבער אין מיטן טאָג אַ נאַכטקראץ?

וואַניאַ לאַכט קלאָגלאָז, קוקט אַראָפּ צו דער פּאָדעש־ווע, וואָס וויגט זיך אויף זיין קני. און גייט גראָד פּאַרביי אייזיק, מיידט אויס זלמנקע זיין פרעגנדיקן בליק. אויף אזא אופן בלייבט יענער אָפּגעריסן פונעם שוסטערל. ער ליגט אויפן בעטל אַ פּאַרשמאכטער, איז אויסגעהוילט פון יעדן געלוסט. מחמת דער דאָזיקער אויסגעליידיקט־קייט האָט דער איינזאמער לערער אויפן אָרט פון וואָ־גיאן, וואָס איז „אנידערגעזעצט" געוואָרן פונעם ווייב, נישט אָפּגעזוכט קיין אנדערן אומניכטערנעם מיטגייער־זיינעם. אַל דאָס קרעפּטיקע, וואָס אין זיין נאָך נישט אלטן קערפּער, האָט אויסגעטריפּט, ס׳ביסעלע קלאָרקייט האָט אים געשיינט טונקל ווי אַ זון־אויג אויפן זומפּ־גאַנצע טעג איז ער געלעגן אויפן אַלטבחורישן בעטל אונ־געגאפט אויף דער סטעליע ווי ר׳וואָלט געוואָלט מיטן בליק דערגרייכן דעם דנאָ פון אַ שטאַרק פינצטערן תהום. די שול, וואו ער האָט געלערנט מיט קליינוואָרג־האָט אים דערווייטערט. אַ לערער אַזאַ, האָט סקאנדירט דער דירעקטאָר, איז אַ שלעכטער מוסטער פּארן אונ־טערוואקסנדיקן דור. סיי די אָפּטע פּאַרשפּעטיקונגען, סיי די אויסערלעכקייט פּאַרדינען נישט דעם אָנזען וואָס איז פּאַרגעשריבן אַ דערציער.

איז ער אַוועק פון דער שול, אייזיק זשעלעזע. איז נישט! דעמאָלט האָט ער גענומען לייענען לעקציעס אויף בוכהאלטערישע אָוונטן־קורסן פּאַר דערוואקסענע.

— פּאַרנאכטיקע באַשעפּטיקונג איז בעסער, — האָט ער זיך פּאַרענטפּערט פּאַר זיך — צי דו ווילסט שפּעט שלאָפן, צי דו ברויכסט טאָן עפּעס אנדערשס. באַקווע־מען...

אייזיק האָט נישט געהאט פּאַראיבל אויף קיינעם־אויסגערונגען פון אים יעדער חשק. פּוילקייט האָט גע־וועלטיקט איבער אים. טייל מאָל האָט אים נאָר גענאָגט אונטערן לעפּעלע, ס׳האָט געווואסערט אין דער קעל־בלויז דאָס האָט אים באַאומרואיקט: ר׳האָט דערשפּירט, ס׳פּעלט אים עפּעס. דעמאָלט איז אים געקומען אויפן זינען דאָס שוסטערל וואַנקא. אויך דאָ האָט ער קיין גרוי־סע גענילן נישט איבערגעלעבט, אייזיק דאָשעווער. יע־נער וועט קומען, צי נישט — ער וועט וואַרטן. יאָ, ר׳וועט קומען, וואַנקא, אויף געווויס.

. . . אין די מילדע פּרילינגדיקע אָוונטן, אין די בלינד־לעכע, טונקל־ווייסע צי וואיענדיקע ווינטער־אויפדער־נאכטן האָבן אייזיקן דעם לערער באַגלייט שטיפערישע מיידלשע געלעכטערס, אַ וואַרעם אָטעמען פון יונגעלייט; ער האָט אָפּט מאָל געזעגן זייערע פלאמיקע אויגן, דער־שפּירט אַ ליבלעכן האַלבשמייכל וועגן ער האָט (בעת דער לעקציע) געקוקט אויף דער אוידיטאָריע. אינעם פלייץ פון די געפילן וואָס פלעגן הייס ווי אַ כוואליע אָנשלאָגן אין די וועגטלעך פון דער ברוסט, פלעגט ער דערשפּירן אַ פלוצלינגע חרטה אויפן טרינקען, וואָס ער האָט אַריינגעכאָפּט אָקערשט פּאַרן גיין אַהער. דער ריח איז איבלדיק, זאָגט מען... ס׳וואָלט גלייך געווען, גיט ער בשעת־מעשה אַ טראכט, אַ רייד צו טאָן מיט דער וואָס אין דער צווייטער רייַ, דער גרויס־אויגיקער מיט דעם הויכפּארקאָמטן בלאָנדן קאָפּ האָר. ס׳דאָכט אים: אַ גע־שמאק נעזל ביי איר, אַ האַרטס, אַ ביסל אַ פּאַרריסנס. אַ פּיין קינד אַזוינס! אומגעריכט פּאַר אים גופא האָבן אין אים אויפגעטיקט אַזעלכע שפּירונגען, אָבער אז עס האָבן זיך געענדיקט די לעקציעס — די קורסאנטן האָבן

---

*) א יום־טוב, חגא.

זיך צונויפגעגאָסן אין אַ כליניעדיקער מאַסע, וואָס האָט געצויגן צום אַרויסגאַנג — דעמאָלט איז אייזיק זשעלעזע אַראָפּגעפאלן פון יענער דערהויבנקייט פון געפיל. אין אָנבליק פון דער שפּרודלדיקער יונגשאַפט איז ער געשטאנען אן אויסגעהוילטער, אָפּגעקילט פונעם רייץ וואָס האָט ווי אַ גליקלעכע זעאונג אָט ערשט אים געהאט געפאַנגען. אים איז נאָכגעגאנגען אַ קלינגענדיק געלעכטער, דאָס לויערנדיקע סודן זיך פון די, וואָס האָבן אויף אים געקוקט ליבלעך, אָפן, אַזוי שוועסטערלעך זיך צוגעהערט צו זיינע רייד. אין די טונקעלע גאסן, וועלכע האָבן אים פאַוואָליע געטראָגן, האָט זיך אייזיק זשעלעזען אַלץ אויסגעוויזן גוט, נאָענט, נאָר דאָס שטאָט־פערטל וואָס האָט זיך אזוי צודרינגלעך איינגעקוקט אין אים, ווי אויך דאָס צימערל וואָס האָט אויף אים ערגעץ געווארט — אט־די זיינען אים פאַרגעקומען אומגינציקע. ס׳דערנענטערן זיך צום היימישןווינקל האָט אים אויסטערליש גערינג אויף זיין אַרעם. דאָס גיין קומט אָן אויסטערליש גרינג און עפּעס זיסלעך שוואר. די ברוסט איז פול, זי ווערט אַלץ מער אָנגעגאָסן מיט אַ ליבלעכער לאַסט. דעם מיידלס מויל פאַרמאַכט זיך פלוצלינג, ער דערשפּירט איר שטארקן דעך. אַ וואַרט, אַ פלאקערנדיקס ערגעץ טיף שטיקט איר און די אויגן פארציען זיך ווי מיט בעלמעס. ער קוקט זי אָן, זיינע ליפן באַוועגן זיך אין שטומען פיבער.

ער רעדט, ער פאַרשווייגט און זי ווערט געפירט פונעם וואַרט, וואָס האָט נאָר וואָס אויפגעפלאקערט אין איר און קאַרטשעט זי צונויף מיט נאָגנדיקן וויי.

עו׳, דער לערער, רעדט פון געוואוינהייט וועגן ביכער, וועגן אויפטוען פון דער וויסנשאַפט; ער, דער מאַנספאַר־שוין (אַ געפירטער פון אַ נייעם כוח) פלאָנטערט זיך אין די רייד, וואָס פאלן באַזאָפענע, ברעכן זיך צונויף און סקאוואטשען ווי בלינדע הינטלעך, געביסענע פון בענקשאפט צו דער אַוועקגערויבטער צויג.

און זי — ווי זאָל זי אַרויסזאגן דאָס, וואָס צינדט זיך אין ברוסט, לויערט אויף איר זינט זי זעט אים, הערט זיך איין אין זיין וואַרט! רעכט, ער איז אַ צוואנציק יאָר עלטער פון איר, ער איז אַן אַרעמלעכער. איר אַרט עס נישט. איר וועט דאָס נישט שטערן. זי וועט עס אים זאָגן, אַלץ זאָגן. ער זאָל זיך נאָר נישט אָפּטרייסלען פין איר. אוי, דאָס וואָלט געווען אַ פאטש, אַ בלוטיקער ראַז אין דער נשמה! — —

עס מאַכט זיך אויך, אַ קורסאנטקע באַגלייט דעם לערער זשעלעזע ביז אין שטוב אריין. עס איז איר קאַלעמוטנע, זאָגט זי, צו לעבן אַזוי ווי זי לעבט. די היים? מען קאָן דען אָנרופן ה י י ם די שטוב, וואו עס וואוינט דער מענטש, וואָס רופט זיך טאטע?... מיט וואָס פילט זיך אַ קינד — קינד און אַ פאָטער — פאָטער? כ׳וויים נישט, צי ביי אַלעמען; ביי מיר האָט דער דאָזיקער אומרו שוין לאנג אָנגעקלאפט: עס קומט אַ צייט אַזאַ אין אָנהייב פון דעם באַוואוסטזיניקן ז י ן פונעם מענטש וועו אַלדאָס קלאָרע ווערט אומקלאָר. ווי...? איך קאָן עס ייִיד נישט זאָגן געוויס. עס פילט זיך זי גייט שטענדיק מיט דער־אָ גאָס. ער גייט תמיד מיט די זעלבע גאסן. אַז מ׳געוואוינט זיך צו, ווערן אויך גאסן היימיש. דער וועג, די הייזער דאָ זענען אים אויס טייל מאָל לעבעדיקע, כאָטש ער טרעפט זיי נאָר ביינאכט. בייטאָג, טיקט זיך זיין שטים ווי אַ פלעמל, בייטאָג האָט ער דאָ נישט שטארק ליב.

אייזיק זשעלעזע זאָגט נאָך עפּעס און ער פילט דאָס מיידל ביי זיך אויפן אַרעם; ער רעדט און אַליין הערט ער נישט וואָס ער רעדט. אַזוי פיל הייס׳ שטראָמט אים איצט אונטערן הארץ; דאָס וואַרט זיינס ציטערט, עס קומט אַרויס אומפאַרענדיקט, אַזש ס׳הערט זיך: דעם וואַרט פאַרפעלט אָטעם.

שפּאַנענדיק נעבן דעם לערער הענגט זי שוין באמת אויף זיין אַרעם. דאָס גיין קומט אָן אויסטערליש גרינג און עפּעס זיסלעך שוואר. די ברוסט איז פול, זי ווערט אַלץ מער אָנגעגאָסן מיט אַ ליבלעכער לאַסט. דעם מיידלס מויל פאַרמאַכט זיך פלוצלינג, ער דערשפּירט איר שטארקן דעך. אַ וואַרט, אַ פלאקערנדיקס ערגעץ טיף שטיקט איר און די אויגן פארציען זיך ווי מיט בעלמעס. ער קוקט זי אָן, זיינע ליפן באַוועגן זיך אין שטומען פיבער.

ער רעדט, ער פאַרשווייגט און זי ווערט געפירט פונעם וואַרט, וואָס האָט נאָר וואָס אויפגעפלאקערט אין איר און קאַרטשעט זי צונויף מיט נאָגנדיקן וויי.

עו׳, דער לערער, רעדט פון געוואוינהייט וועגן ביכער, וועגן אויפטוען פון דער וויסנשאַפט; ער, דער מאַנספאַרשוין (אַ געפירטער פון אַ נייעם כוח) פלאָנטערט זיך אין די רייד, וואָס פאלן באַזאָפענע, ברעכן זיך צונויף און סקאוואטשען ווי בלינדע הינטלעך, געביסענע פון בענקשאַפט צו דער אַוועקגערויבטער צויג.

און זי — ווי זאָל זי אַרויסזאגן דאָס, וואָס צינדט זיך אין ברוסט, לויערט אויף איר זינט זי זעט אים, הערט זיך איין אין זיין וואַרט! רעכט, ער איז אַ צוואנציק יאָר עלטער פון איר, ער איז אַן אַרעמלעכער. איר אַרט עס נישט. איר וועט דאָס נישט שטערן. זי וועט עס אים זאָגן, אַלץ זאָגן. ער זאָל זיך נאָר נישט אָפּטרייסלען פין איר. אוי, דאָס וואָלט געווען אַ פאטש, אַ בלוטיקער ראַז אין דער נשמה! — —

עס מאַכט זיך אויך, אַ קורסאנטקע באַגלייט דעם לערער זשעלעזע ביז אין שטוב אריין. עס איז איר קאַלעמוטנע, זאָגט זי, צו לעבן אַזוי ווי זי לעבט. די היים? מען קאָן דען אָנרופן ה י י ם די שטוב, וואו עס וואוינט דער מענטש, וואָס רופט זיך טאטע?... מיט וואָס פילט זיך אַ קינד — קינד און אַ פאָטער — פאָטער? כ׳וויים נישט, צי ביי אַלעמען; ביי מיר האָט דער דאָזיקער אומרו שוין לאנג אָנגעקלאפט: עס קומט אַ צייט אַזאַ אין אָנהייב פון דעם באַוואוסטזיניקן ז י ן פונעם מענטש וועו אַלדאָס קלאָרע ווערט אומקלאָר. ווי...? איך קאָן עס ייִיד נישט זאָגן געוויס. עס פילט זיך

*) האָבן פראַטעקציע איז חשובער ווי זיין אַ נאַרקאָם, אַ מיניסטער (אַ כאַווערטיש ווערט).

מערער ווי עס זאגט זיך — ס׳איז אַ שרעק צו טראכטן דערפון. און צו וואָס לערנט זי אויף די קורסן! נישט די סטיפענדיע, וואָס דאָס לערנען גיט איר, האַלט זי ביי דעם. קיין שום אידעאל לייכט איר נישט צו. זי וועט עס זיך נישט איינרייַדן. זי לערנט ווייל — פשוט — דאָס איז איר גרינגער ווי אַרבעטן ביי אַ מאַשין, צי אין ביורא. זאָל מען עס אַפילו איר האַלטן פאַר אומגוט: זי האָט פיינט דעם אָנשטעל, בכן זי ווייל באַגליקן די וועלט. די מענטשהייט ברויך נישט קיין באַגליקערס; זי באַדארף נאָר ברויט און אַ קלייד. בכלל איז גליק אן אויסטראכטעניש! דאָס לעבן איז קורץ ווי דער רו־טאָג וואָס מ׳האָט איין מאָל אין דער אומענדלעכער וואָך. צי מיין מאמע איז געווען גליקלעך ביים פאָטער, ווייס איך נישט. קיין סימנים דערפון זיינען נישט געבליבן אין הויז. אויב יאָ, זע איך זיי נישט. אַ מאַמעס גליק, דאָכט מיר, גיט זיך טייל מאָל איבער דעם קינד פונקט ווי אירע שוואַרצע אויגן, איר מויל־שניט. מיין מאמע איז געשטאַרבן צו די צוויי און דרייסיק, און זי איז נישט קיין מיאוסע געווען — — אין מיינע יאָרן איז מיר קאַלע־מוטנע. אפשר די קינדהייט אָן אַ מאַמען, וועט איר זאָגן? אפשר, און אפשר נישט דאָס. דער עיקר: אין ערגעץ זע איך נישט קיין באַגייסטערונג. פאַר גאָרנישט נישט. כ׳גענפין נאָר פליכט און צעלאָזנקייט. איך האָס דאָס נישט, כאָטש כ׳וויים נישט דאָס גוטע פון דעם צי פון יענעם. גענוג מיר דער גערוך פון דעם אַלעם! כ׳בין אַנגעזאפט מיט דעם פון דער היים אויס. איך וויל אַ שטילן האָפן וואָס אזא איז מסתמא נישטאָ. באַגערן, ווילן, נערט דערווייל מיין געמיט, צו וואָס דער באַגער? אסור צי כ׳וויים. קאָן זיין: דאָס וועט מיך פריצייטיק מאַכן אַלט. קאָן זיין, אָבער פון דעם סם וואָס וועלט מיטגענג־בן מיט דער מאַמעס מילך, איז אוממעגלעך זיך צו באַפרייען. איך לערן זיך עקאָנאָמיע וויל מיר דאָכט, דאָס וועט מיר מאכן לייכטער. איז אפשר דאָס — גליק?... וואָס, איר האָט מיר גארנישט צו זאָגן, חבר זשעלעזע?

זי איז נאָך אַ יונגע, זעט ער אין טריפנדיקן שיין פונעם לעמפל וואָס הענגט איבערן טיש, און דער טיש איז אַן אָנגעהויפטער מיט צעווארפענע פאַפירלעך, בראָשורן און רעשטלעך פון די לעצטע מאָלצייטן. צי זי געפעלט אים, וווייסט ער נישט, אייזיק. ער קלערט נישט דערפון. און אַז זי בלייבט נעכטיקן ביי אים, מחמת עס איז איר וויייט, וויי זי זאָגט כלאחר־יד נעמענדיק אַראָפוואַרפן פון זיך דאָס קליידל, גיט ער איר אָפּ דאָס בעט. אליין קלייבט ער אַ ביסל צו דאָס מעמד פונעם טיש, זעצט זיך עפּעס לייענען און הערט ווי זי רעדט, דערציילט פון זיך, פון חברטאַרנס וועלכע זי פאַרטראָגט נישט, און אים דאָכט זיך: פון יענער זייט וואנט רעדט אַן אומבאַקאנטע שכנה, אַ יונגע, אַ פאַראומגליקטע פון אַן אומבאַוואוסטן אומגליק וואָס מאַטערט זי אָן אויפהער. ער הערט זיך איין אין איר ריידן און באַנעמט נישט, אַז דאָס מיינט מען אים, אייזיק זשעלעזען, דעם איינזאמען מאַן וואָס גענפינט זיך נישט קיין אָרט אין לעבן, וואָרן ער האָט נישט קיין ווייב, נישטאָ צו וואָס און פאַר וועמען זיך צו מיען.

ווי אַנומלט, ווי נעכטן, ליגט אייזיק ווידער אויף זיין אַלטבחורישן בעטל. ער איז מיד, מיט ליידיקע אויגן קוקט ער אויפן באַלקן. ער דערמאָנט זיך נישט: איז ער געשלאָפן, צי ר׳האָט אזוי זיך פאַרטראָכט ביז טיפער פאַרגעסנקייט. אין דער פינצטערלעכער שטילקייט וועל־כע ער באַמערקט ערשט איצט, גלייך זי וואָלט מערער צוגעטראָטן צו אים, שורשעט עפּעס פאַרדעכטיקס. אייזיק דאָכט זיך: עס איז פאַרבאַגינען. און ער טראָכט — אויב בייטאָג וועט אויספאלן אַ רעגן, וועט ער היינט אויך נישט אַרויסגיין צו די לעקציעס.

אינעם ווינקל וואו עס זיינען אָנגעוואָרפן די שטוביקע טראנטעס, האָט עפּעס זיך אַ באַוועג געטאָן. אייזיק הייבט פלוצלינג אויף דעם קאָפּ, לענט זיך אָן אויף אַן עלנבויגן און גיט אַ רוף: „וועֿ־עער?"

— ע־עעער!... — הילכט עס אָפּ האַרט איבער אים, אַזש ער דערשרעקט זיך פאַר דעם האַמעטנעם געקייקל פונעם אייגענעם ווידערקול.

אין דער טיר האָט קיינער נישט אָנגעקלאפט. אַ מויזן־מוטער האָט נאָר אומגעריכט אַ העפטיקן גראבל געטאָן מיט די נעגל אויף דער לייסט, וואָס אין יענעם ווינקל ביי דער פאָדלאָגע. ביינאַכט (און די נאַכט האָט זיך אַרויסן דרויסן נאָך נישט אַראָפגעלאָזן) וועט אין צימערל, וואָס אויפן גאָרן, זיך אויפהייבן אַ געקוויטש פון די שרצים, פריש אויסגעלעגלטע אינעם פאַרהיימישטן קויט דאָ. אין מיטן נאַכט וועט דער לערער אייזיק זשעלעזע ווידער אַ מאָל זיך אויפכאפן און אַגעשריי געבן:

— וועֿ־עער?

דערנאָך וועט ער שוין ליגן מיט אָפענע אויגן און גאפן אינעם פוסטן, זשומענדיקן תהום אריין און וואַרטן.

„ר׳וועט קומען, וואַנקא, אויף געווים"...

אַל דאָס אַנדערע, וואָס איז אים פאַרויסגעלאָפן, האָט אַ מאָל אַ צופּ געטאָן זיינע חושים, — אַלץ איז פאַר־ווישט.

אַרום שפּרייט זיך, קנוילט זיך אויס אין וואַלקנס אַ גרויסע, פאַרבלאָזע לייטיקייט. מיט וואַכע אויגן, הונגע־ריקע ווי ביי אַ בלינדן, טאָפּט אייזיק זשעלעזע דעם חלל, נישטערט מיטן שוועֿרן, פוסטן מוח, ער ראַנגלט זיך מיט עפּעס אומגעלומפּערטס און פאַלט — — —

אברהם זאק

לירישע פערזן

איך ליג אויף אַ פעלד...

איך ליג אויף אַ פעלד מיט פאַרחלומטע אויגן,
עם גלעטן מיך גרעזעלעך מאַמעדיק־דין.
און איבער מיר בלימלעך אויף שטענגלעך זיך בויגן
אַן וויגן מיך, וויגן מיך איין אינעם גרין.

און אַלע קאָשמאַרן פאַרגעסן, פאַרגעסן,
ס'איז גאָרנישט געווען, ס'איז גאָר מער נישטאָ...
די טעג און די נעכט — אַלע ווייסטע מעת־לעתן! —
געבליבן די שטילע, די הויליקע שעה.

איך זע נאָר פון אויבן ווי זואַלקנדלעך שוועבן,
איך זינק אינעם בלויען, אין הימלישן ים.
און ס'דוכט מיר: עס הויבט זיך פון ס'ניי אָן דאָס לעבן
און ס'צינדט זיך אין מיר פון דאָס ניי אָן אַ פלאַם.

ש ט י ל ק ו י ט

ס'האָט די שטילקויט געבראַכט פונעם דערפל
אַ מנוחהדיק קריי פון אַ חאָן.
ס'איז נאָך טיפער געוואָרן די שלווה
אין דעם קילן, אין גרינעם גאַזאָן.

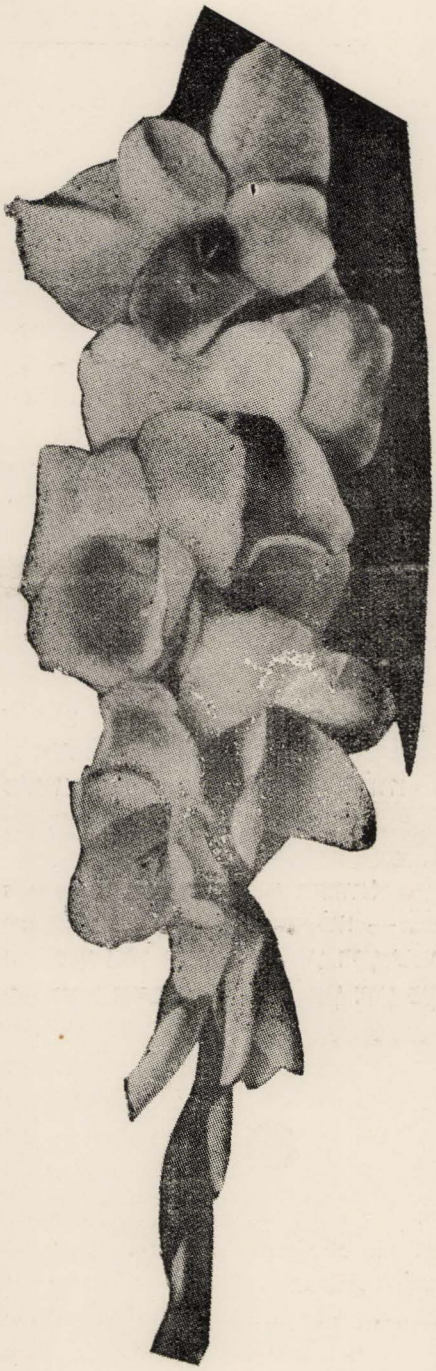
אַזאַ רוים, אַזאַ גרין, אַזאַ רחבות!
אַזאַ בלויע און בליענדע וועלטן! —
זויג מיך איין אַזוי, גאָטט, אין דיין שטילקויט,
זויג אויף אייביק מיך איין אין דיין פעלד!

דער מלאך

מ. י. לערמאָנטאָוו

יידיש: אברהם זאַק

געשוועבט האָט אַ מלאך אין הימל האַלב־נאַכט,
געזונגען אַ ליד שטיל־פֿאַרטראַכט;
לבנה און שטערן, און וואָלקנס אַרום
פֿאַרנומען דאָס ליד האָבן שטום...

געזונגען פון גייסטער אָן זינדיקן עול
אין שטילן גן־עדנישן טאָל;
געזונגען האָט ער פון באַשעפער פון וועלט,
זיין לויב איז געווען נישט פֿאַרשטעלט.

געבראַכט אַ נשמה האָט ער שטילערהויט
דער וועלט, וואָס פול טרערן און לייד;
געכליבן אויף אייביק איז פון זיין געזאַנג
אין קינדער־נשמה דער קלאַנג...

און לאַנג האָט געדויערט איר בענקשאַפט, גאָר לאַנג,
געברויזט האָט אַ צויבער־פֿאַרלאַנג.
ס'האָט קיינמאָל פֿאַרביטן קיין ערדיש געזאַנג
דעם ערשטן, דעם הימלישן קלאַנג...

מ. שענדערוי

וואָס מיינט מאָדערנע יידישקייט?

(א פּראָוו פון א זוכעניש)

קיום און המשך...

אָט די צוויי ווערטער גייען נישט אַראָפּ פון די ליפּן פון יעדן מאָדערנעם יידן, וואָס וויל בלייבן א ייד.

דאָס לייכטערע צו באַגרייפן און דערקלערן איז — קיום. עקזיסטענץ, דער אויסדרוק פון אוממיטלבאַרן לעבנס־דראַנג, וואָס פאַרלאָזט נישט ביז דער לעצטער מינוט יעדן לעבעדיקן וועזן און אוודאי נישט דעם מענטשן און די קאָלעקטיוון וואָס ער האָט געשאַפן. אונדזער שטרעבונג און קאַמף פאַר קאָלעקטיוון קיום איז אפשר שווער צו דערקלערן לאָגיש, עס איז אָבער זייער פאַרשטענדלעך פסיכאָלאָגיש. פונקט ווי מיר ווילן וואָס לענגער לעבן אינדיווידועל, ווילן מיר אויף א גוויסן אופן ממשיך זיין אונדזער פּערזענלעכע עקזיסטענץ דורך אונדזערע דורות וואָס זאָלן געהערן צום זעלביקן מענטשלעכן קאָלעקטיוו וואָס מיר — צום יידישן פאָלק. די קייט פון דורות, אַרומגעוויקלט אַרום א באַשטימטן היסטאָריש־געפּורעמטן קאָלעקטיוו, באַצייכענען מיר אַלס נאַציע, און בכדי נישט איבערצורייסן די קייט, קעמפן מיר פאַר איר קיום.

פיל, אָבער טאַקע גאָר פיל שוועכער איז קלאָר צו מאַכן דעם צווייטן באַגריף: המשך — פאָרזעצונג. פאָרזעצונג פון וואָס? אוודאי פון יידישקייט. און דאָ שטויסן מיר זיך אָן אויף דער זייער שוועכער אויפגאַבע צו דעפינירן אויף א מער וויניקער פאַרשטענדלעכן אופן וואָס איז אייגנטלעך יידישקייט, דעם משך פון וועלכער מיר באַגערן.

פאַר אונדזערע פאַרגאַנגענע דורות איז אַזאַ פראָגע בכלל נישט געשטאַנען. יידישקייט איז געווען פאַר זיי די התגלות פון גאָטס ווילן, פאַרקערפערט אין א רייע מעשים וואָס דער מענטש דאַרף טאָן, יעדן טאָג אָדער ביי געוויסע געלעגנהייטן, און א רייע פאַרבאָטן, וואָס דער מענטש — דער ייד — זאָל נישט טאָן, בכדי אויף אַזאַ אופן זיין האַרמאָניע מיטן געטלעכן רצון. אויף וועלכן מען קאָן נישט פרעגן קיין קשיות, אפילו אין דעם פאַל ווען דער טעם פון וועלכן ס׳איז געבאָט אָדער פאַרבאָט איז נישט באַגרייפלעך פאַר אונדזער פשוטן, מענטשלעכן שכל. אַזוי איז דער רצון פון ג׳ וואָס מיר האָבן דערהאַלטן בקבלה פון אונדזערע פאָריקע דורות און מיר טאָרן נישט צופיל נאָכדענקען: א ייד דאַרף גלויבן!

לאָמיר האָבן דעם מוט צו זאָגן פריי און אָפן, אַז פאַר׳ די יידישע דורות פון זינט דער השכלה — שוין באַלד א פאָר הונדערט יאָר — איז אַזאַ דעפיניציע פון יידישקייט מער נישט אָננעמבאַר. און נישט דערפאַר וויל דער׳ מאָדערנער ייד איז א גאָטלאָזער אַטעאיסט, — כאָטש עס זיינען פאַראַן אַזעלכע אויך — נאָר עס איז צוליב דעם וואָס זיין באַגריף וועגן דער געטלעכקייט און איר התגלות איז אין גרונט פאַרשידן פון דעם אַמאָליקן באַגריף פון זיינע זיידעס און עלטער־זיידעס.

טאַקע וויל די ערשטע השכלה דורות זיינען בעצם נאָכגעגאַנגען די איינשטעלונג פון זייערע אור־עלטערן און האָבן דירעקט פאַרבונדן די יידישקייט מיטן רצון פון ג׳, איז זיי יידישקייט אויסגעקומען „פריקרע". פאַרפלאָנטערט אין די נעצן פון טרוקענעם ראַציאָנאַליזם, וואָס איז צו שומיק אויף דורכצודרינגען די מיסטעריעז פון לעבן און אַקטואירן, האָבן דער רוב פון די משכילים פריער אָדער שפּעטער פאַרוואָרפן יידישקייט, אַראָפּגעוואָרפן דעם עול פון אירע פראַקטישע טואונגען (מצוות מעשיות), געלייקנט אין איר עצם אייגנאַרט, און... געבליבן ביי גאָרנישט.

די „נאַקעטקייט" פון די פאָריקע דורות משכילים האָט

אַרויסגערופן ביים מאָדערנעם יידן אַ רעאַקציע. ער וואָלט וועלן גיין צוריק, ער ווייסט אָבער נישט וואוהין און ווי אַזוי. ווייל ער וויל נאָך אַלץ אַריינדרינגען מיטן שכל אין דעם מ ה ו ת פון אַזעלכע באַגריפן ווי גאָטהייט און יידישקייט און דאָס איז נישט נאָר אוממעגלעך נאָר אויך אומנויטיק. דערווייל איז אָבער דער מאָדערנער ייד צעריסן און צעפיצלט צווישן זיין שטרעבונג צוריק אין זיין „שכלדיקייט", וואָס לאָזט אים נישט גיין צוריק; וועדערט ער אַזוי געשליידערט און כּף־הקלע פון דער „אכטער אָפּטיילונג פון גיהנום", ווי מען קאָן באַצייכענען די קעניגרייך פון בלויז „ריינעם פאַרנונפט".

אָבער ביי דער גאַנצער אומדערטרעגלעכקייט פון דער לאַגע איז אפשר פאָרט פאַראַן אַן אויסוועג. יאָרהונדערטער גאַנצע האָט זיך די גאַנצע דענקענדיקע וועלט געבראָכן דעם מוח וועגן דער מ ה ו ת, דער עצמדיקייט פון זאָכן און דערשיינונגען, און האָט רעלאַטיוו ווייניק אויפגעטאָן, ביז זי האָט מיט דער פאָזיטיוויסטישער פילאָזאָפיע זיך אַ קער געטאָן צום „ווי אַזוי" — און די רעדעו פון פאָרשריט האָבן זיך אָנגעהויבן האַסטיקער צו דרייען. ווייל דער מענטשלעכער שכל איז צו אַ שוואַכער אינסטרומענט אויף אַריינצודרינגען לפני ולפנים, אין סאָמע תוך פון אוניווערז, אין סאָמע מהות פון לעבן, און, אַ פשיטא שוין, אין דעם מהות פון זייער באַשאַפער.

האָט דאָך דער גרעסטער יידישער ראַציאָנאַליסט פון מיטלאַלטער, דער רמב"ם, געפסקנט אין באַצוג צו ג', אַז „לא ישיגיהו משיגי הגוף", מען קען אים נישט באַגרייפן מיט די מיטלען — דעם מענטשלעכן שכל — מיט וועלכן מען באַגרייפט קערפערלעכע קעגנשטאַנדן. אייניער פון די גרעסטע קאַבאַליסטן, דער בעל־התניא, האָט פאָרמולירט דעם זעלבן געדאַנק אין אַ געמישטן יידיש־אַראַמישן זמרל:

אַלע פעלקער, אַלע אומות
פרעגן: וו אָ ס איז גאָט?
אוי, וויי, וואָס ענטפערט מען זיי?
לית משבה תפיסא ביה.
(דער געדאַנק קאָן אים נישט באַגרייפן).

מיר וועלן אפשר קיינמאָל נישט קענען באַגרייפן דעם מ ה ו ת פון בורא־עולם, ווי אויך דעם מ ה ו ת פון יידישקייט. מיר מוזן זיך אָפּזאָגן פון דעם וו אָ ס און צ ו ל י ב וו אָ ס, און באַגנוגענען זיך מיט דעם וו י א ז ו י. דאָס לעבן איז אונדז געגעבן געוואָרן און מיר קאָנען נישט דעפינירן צ ו ל י ב ־ וו אָ ס, ווי אויך וו אָ ס אייגנטלעך איז דאָס לעבן; מיר קאָנען בלויז באַגרייפן וו י א ז ו י איז בעסער דאָס לעבן דורכצולעבן. יידישקייט האָבן מיר באַקומען בירושה פון די פאָריקע דורות און מיר זיינען נישט בכוח ראַציאָנעל צו דערקלערן וואָס איז איר מהות. דעם וו אָ ס און דעם צ ו ל י ב וו אָ ס. מיר קאָנען אָבער אינטואיטיוו זיך שאָפן אַ פאָרשטעלונג וועגן דעם וו י א ז ו י, זאָל יידישקייט פאָרזעצן איר קיום.

דערביי דאַרפן מיר האָבן דעם מוט צו זיין אָפנהאַרציק מיט זיך אַליין, און אָננעמען אַז יידישקייט איז נישט קיין איינמאָל פאַר אַלעמאָל פעסטגעשטעלטע פ אָ ר ם, נאָר א ש ט ר ע ב ו נ ג וואָס קאָן אָננעמען פאַרשיידענע פאָרמען אין הסכם מיט די באַדינגונגען פון אָרט און צייט. אַזוי לערנט אונדז די אָנטוויקלונג פון יידישקייט דורך יאָרטויזנטער, און אויף די מסקנות, צו וועלכע עס ברענגט די באַטראַכטונג פון געשיכטלעכער אָנטויקלונג, קאָן מען און מען מעג בויען, וויי אויף יעדער דערפאָרונג.

מיר וועלן דאָ ברענגען בלויז די צוויי־דריי פעסטגעשטעלטע פאַלן וועו אַ געוויסע פאָרם פון יידישקייט איז צעשטערט געוואָרן און דער אינהאַלט אירער האָט דאָך געקאָנט איבערגעגאָסן ווערן אין נייע, אָנדערע פאָרמען:

העכער טויזנט יאָר האָט יידישקייט געהאָט אַלס צענטער און הויפט־אויסדרוק די קרבנות פון בעלי־חיים, געוויקסן און זייערע פּראָדוקטן וואָס מען פלעגט מקריב זיין אויף די מזבחות פון די פאַרשידענע טעמפּלען, וואָס זייענען לסוף קאָנצענטרירט געוואָרן אין דעם בית־המקדש פון ירושלים. אין יאָר 586 פאַר דער אָנגענומענער צייט־רעכענונג איז ירושלים צום ערשטן מאָל פאַרנומען געוואָרן פון אַ שונא — די בבלים. ירושלים איז געווען דער פאָליטישער און רעליגיעזער צענטער פון דעם האַרטנעקיקן פאָלק וואָס האָט זיך עקשנותדיק קעגנגעשטעלט פיל גרעסערע און שטאַרקערע מלוכות. וען אין יאָר 701 האָבן די ניט־באַזיגבארע אשורישע־חילות געליטן אַ פולע נידערלאַגע ביי די טויערן פון ירושלים, איז עס געווען די אַלגעמיינע מיינונג אַז עס איז געווען אין זכות פון בית־המקדש, גאָטס הויז, וואָס ק אָ ן נ י ש ט געמען ווערן פון קיין פיינט. און אָט איז מיט אַ הונדערט יאָר שפּעטער ירושלים י אָ געמען געוואָרן, זיינען אפילו די זיגער געשטאַנען געפלעפט און נישט געוואוסט וואָס צו טאָן מיטן בית־המקדש. אַ קנאַפּן מאַנאַט צייט, פון 9 טעג אין תמוז ביז 7 טעג אין אב, האָט זיך דער שונא מישב געווען, ביז עס איז באַשלאָסן געוואָרן: צ ע ־ ש ט ע ר ן. די בבלישע פירער זיינען געווען זיכער אַז צעשטערנדיק דעם בית־המקדש, דעם אייניציקן אָרט וואו מען קאָן מקריב זיין קרבנות צום גאָט פון ישראל, וועט מען צעשטערן דעם עצם־כוח פון יידישקייט און דערמיט ליקווידירן דאָס יידישע פאָלק.

דער גרויסער בבלישער מלך און פאָליטיקער, נבוכדנאצר, האָט אַ טעות געהאַט. די צעשטערונג פון בית־המקדש האָט נישט באַדייט די צעשטערונג פון יידישקייט און נישט דעם סוף פון יידישן פאָלק. יידישקייט האָט בלויז געביטן איר פאָרם, דערהאַלטנדיק איר אינהאַלט: תורה און תפילה, דרשות און תהילים געזאַנגען, אַלץ גייסטיקע קאַטעגאָריעס, האָבן פאַרביטן די קרבנות

פון אָקסן און שעפסן און ציגעלעך, גיסונגען פון ווייַן און בוימל און אַנדערע אומצאָליקע צערעמאָניעס. וואָס די כהנים האָבן געמיינט אַז זיי זיינען דער מהות פון יידישקייט.

און מערקווירדיק: די יידן וואָס זיינען אַוועק קיין מצרים און האָבן דאָרט יאָ אויפגעשטעלט אַ בית־המקדש און יאָ מקריב געווען קרבנות, האָבן זיך וויניקער דערהאַלטן ביי ריינער יידישקייט, ווי די וואָס זיינען פאַרטריבן געוואָרן קיין בבל און האָבן דאָרט קיין בית־המקדש נישט געשטעלט, קיין קרבנות נישט מקריב געווען, און געשאַפן נייע פאָרמען — גייסטיקע — פאַרן אינהאַלט פון דער אומדעפיניצירבאַרער דערשיינונג וואָס רופט זיך יידישקייט.

און וועג מיט אַ פופציק יאָר שפעטער נאָך דער צעשטערונג פון בית־המקדש, קערט זיך אום אַ טייל פון די פאַרטריבענע און בויט אויף אַ צווייטן אויף זיין אָרט, און באַנייט ווידער דאָס מקריב זיין קרבנות און ברענגען גיסונגען, פאַלן זיי אַריין אין אַ קורצער צייט אַרום אין אַזאַ גייסטיקער דעקאַדענץ, אַז די דאַן מאָדערנע יידן פון בבל מוזן זיי קומען צו הילף. און נאָך אַ שוועריק קאַמף פון צוויי מיסיעס, די פון עזרא און נחמיה, שטעלט מען צוריק דעם גייסטיקן גלייכגעוויכט פון דעם ישוב אין יהודה מיט די דאַן „מאָדערנע" מיטלען, ווי לימוד התורה, תפילה, תהילים־געזאַנגען אאז"וו. די פאַרעלטערטע פאָרם פון מקריב זיין קרבנות בלייבט, אָבער אויף אַ צווייטראַנגיקער פאָזיציע, און נישט קיין אַנדערער ווי דער כהן גדול שמעון הצדיק, וועלכער פאָרמולירט די גרונטלאָגן פון דער יידישער וועלט (וועלט באַנעם) שטעלט ער תורה פאָר דער גאַטעס־דינסט (עבודה) אין בית־המקדש. אָט די עוואָלוציע האָט דערהאַלטן דעם קיום פון יידישקייט און די עקזיסטענץ פון פאָלק.

און וועג אויך דער צווייטער בית־המקדש וועלט צעשטערט אין יאָר זיבעציק פון דער אָנגענומענער צייטרעכענונג, און עס וועלט דעפיניטיוו אוממעגלעך אַנצוהאַלטן ווייטער דעם קולט דורך קרבנות, געפינט דער גרויסער רעפאָרמאַטאָר ר' יוחנן בן זכאי אַ ווירדיקן ערזאַץ פאַר קרבנות — תורה און מעשים טובים די גרונטלאָגן אויף וועלכע יידישקייט און יידן האַלטן זיך ביז צום היינטיקן טאָג.

אָבער מיט דער צייט האָט דער קולטישער עלעמענט ווידער פאַרכאָפט דעם אויבנאָן אין יידישן לעבן. פון די צייטן פון די גאונים און רבנים זיינען אַרום דאָוועגען און אַנדערע צערעמאָניעס, אָנגעוואקסן אַזוי פיל דינים און מנהגים אַז זיי זיינען געוואָרן ביי פילע דער גאַנצער אינהאַלט פון יידישקייט. למשל, אנשטאט ל י מ ו ד ה ת ו ר ה ווי אין די אַמאָליקע יאָרן וועלן אין די שולן פלעגט די תורה נישט נאָר געלייענט ווערן, נאָר אויך פ אַ ר ט י י ט ש ט א ו ן א ו י ס ג ע־ט י י ט ש ט ווערן בכדי דער עולם זאָל זיך דורכדרינגען מיט אירע געטלעכע אידעען און אידעאַלן, איז געבליבן די מעכאַנישע ק ר י א ת ה ת ו ר ה, אַן איינזעען צי דער אויפגערופענער און דער עולם (אָפּטמאָל אויך דער בעל־קורא גופא) פאַרשטייען זי נישט. עס איז אַ פאָרם וואָס איז מער בולט ווי קולטור. עס קאָנען אָנגעדייטעט ווערן נאָך אָנדערע פאַרגליווערטקייט, וואָס האָבן געמאַכט אומבאַגרייפלעך אַ סך פאַרצייטיקע שיינע איינפירן (מנהגים).

מיט דער השכלה קומט דאָס, וואָס מען קען אָנרופן דער דריטער חורבן פון דער קולטישקייט ביי יידן. משכילים האָבן אַראָפּגעוואָרפן דעם יאָך פון מצוות־מעשיות, און זיינען געבליבן ביי גאָרנישט, רעפאָרמער האָבן אָנגענומען בלויז דעם קולטישן טייל און זיינען געבליבן פאַרקריפלט. ביידע סעקטאָרן האָבן זיך אָפּגעריסן פון דער פאָלקסטימלעכקייט וואָס איז דער מקור פון יעדן פאָלקסלעבן און רעליגיעזע עמאָציע. און דער מאָדערנער יד שטייט פאָר אַ זייער שווערן פראָבלעם. בלייבן אַזוי הויל־נאַקעט ווי ער איז, קאָן ער מער נישט. מאַכן רעפאָרמעס האָט ער מורא, פאַרן דורכפאַל פון דער גרויסער אַסימילאַטאָרישער רעפאָרמע פון נייַנצנטן יאָרהונדערט.

דערביי מוז מען האָבן אין זינען אַז יידישקייט איז נישט קיין ענין פון אַבסטראַקציעס, פון פאָסטולאַטן, פון בלויזע אידעאַלן; אדרבא, איר כוח ליגט אין דעם וואָס זי פאַרקערפערט אבסטראַקציעס און אידעאַלן אין אַ רייַע פירונגען (מנהגים) וואָס שטרעבן צו אייַן צוועק, דערהייבונג, שלימות.

אַן אויסגעפרואווטער וועג צו דערהויבנקייט איז שבת־יום־טובדיקייט. מיר זיינען דער בעסטער באווייז דערפאָר, וועל אפילו פון אַ נעגאַטיוון (שטאַנדפונקט. מיר האָבן פאַרנאַכלעסיקט די שבתים און ימים־טובים פון אונדזערע אבות און האָבן דערפאָר באַצאָלט מיט אַ טייערן פּרייז פון ו ו א כ ע ד י ק י י ט. לאָמיר זיין אָפנהאַרציק, דאָס לעבן פון מאָדערנעם יידן איז אייַן גרויע וואָך. ביי אונדז גופא איז נאָך געבליבן דאָס ב ע נ ק ע נ י ש נאָך דער שבת־יום־טובדיקייט וואָס מיר האָבן געזען ביי אונדזערע טאַטעס און מאַמעס, ביי אונדזערע קינדער און אייניקלעך וועט שוין פון דעם אויך גאָרנישט בלייבן. זייער עקזיסטענץ אַלס מענטשן וועט דערפון שטאַרק פאַראָרעמט ווערן. קאָן דען אַ מענטש לעבן אין אַן אייביקער וואָך? די מיטלען וואָס מיר האָבן אָנגעוועדט האָבן אונדז קיין רעזולטאַט נישט געגעבן. נישט דער ערזאַץ דורך קונסט, אויף וועלכער די גרויסע יידישע מאַסע איז אַ קליינער מבין, ווייל זי איז דערויף נישט דערציגן געוואָרן, און נישט דער „שמענדריקיזם" פון נאָכטאַנצן און פייערן פרעמדע ימים־טובים, ווי וויינאַכט, סילוועסטער, נייַ־יאָר, האָבן אונדז געבראַכט דערהויבונג? זיי קאָנען א פ ש ר

פ א ר ו י י ל ן, אבער באין־אופן נישט דערהויבן. און אויב עס איז אמת אז מיר קאנען נישט ה א ל ט ן די שבת־יום־טובדיקע טעג, ווייל זיי זיינען פאַרבונדן מיט דער פרעמדער וועלט, קאנען מיר אבער אפראטע־וועז ד י נ ע כ ט: פרייטיקצונאכטס, סדרים, אנ־דערע ימים־טובים און פייערן זיי מיט דערהויבונג אין קרייז פון אונדזער פאמיליע, פריינט און געזעלשאפט, און דא קאנען מיר אפילו אריינברענגען א פאר שיריים פון דעם אלטן שטייגער. ליכט אויפן טיש: אריסטא־קראטישע ענגלענדער עסן ביז היינט דעם אוונט־מאל־צייט ביי ברענדיקע ליכט, נישט ביי עלעקטרישער באלייכטונג, ווייל עס שאפט אינטימיטעט; ביי אונדז שאפן ליכט, פייערלעכקייט און דערהויבנקייט, פאר די עלטערע דורך זכרונות פון דער קינדהייט, ביי די יינגע־רע דורך נייקייט. שבת־יום־טוב־ליכט, חנוכה־ליכט, ווי־פיל ליכט און דערהויבונג קאנען זיי אריינטראגן אין דער אזוי וואכעדיקער יידישער שטוב אונדזערער?!

און טאקע די ספעציפישע מאכלים, וואס זיינען לכתחילה געשאפן געווארן צוליב מה נשתנה, מען זאל וויסן אז דער און דער טאג אדער וואך איז עפעס אנ־דערש ווי אלע אנדערע טעג פון א גאנץ יאר קאנען שפילן א גאר גרויסע ראל. האט דאך שוין דער זיידע מענדעלע באמערקט אז דעם טאטנס קידוש געדענקען מיר נישט אלע אויסנווייניק, אבער דער מאמעס שבת־יום־טוב פיש, ליגן אונדז גוט אין טעם; דעם טאטנס הגדה געדענקען מיר ווי דורכן חלום, דער מאמעס קניידלעך האבן מיר האלד ביז היינט. יא, יא, עס איז כדאי צו וויסן אז יידישקייט לוינט זיך אויך... עסן. און אויב אונדזערע שבת יום־טובדיקע אוונטן וועלן זיין באלויכטן מיט יידישע ליכט, באשיינט מיט יידישע מאכלים, באהויכט מיט יידישע זמירות (געזאנג) אין וועלכן לשון דאס זאל נישט זיין, וועלן זיי אונדז מוזן ברענגען דערהויבונג, ארויסנעמען אונדז פון גלות־וואו־כעדיקייט אין וועלכן מיר זינקען. און נאך די נעכט וועלן אויך קומען די טעג, מען קאן זיך איינארדענען, ביי גוטן ווילן געפינט מען אן עצה.

א צווייטער מיטל צו דערהויבונג איז למוד התורה. לערנען, לייענען, לעבן מיט גייסטיקע אינטערעסן, מיט ע ר נ ס ט ע גייסטיקע אינטערעסן. און נישט נאר בצבור, נאר טאקע ביחידות, יעדער איינער ביי זיך אין שטוב. עס איז נישט כדאי צו רעדן קלאר אויף וואס מיר האבן פ א ר ב י ט ן דעם למוד־התורה... עס איז צום באדויערן צופיל באווואוסט. מיר פלעגן שפאטן פון אונדזערע עלטערן וואס זיי פלעגן אויפשטיין פארטאג אדער זיך לייגן שפעט ביינאכט צוליב לערנען. פראס־טערע יידן פלעגן נישט שלאפן צווישן נעכט אין יאר: שבועות און הושענא־רבה צוליב לערנען (זאגן תיקון); יידן לומדים פלעגן האלטן א משמר — א שלאפלאזע נאכט — כמעט יעדן דאנערשטיק. ביי אונדז מאדער־נע איז עס געווען אפגעפרעגט, מיר האבן געהאלטן מיט יענעם תנא אז די נאכט איז באשאפן געווארן אויף צו שלאפן, נו, שלאפן מיר!... וויפיל שלאפלאזע נעכט האט א מאדערנער יידענער אין יאר? וויפיל משמורים האלט ער אפ? און ביי וואס? גלייכער נישט צו רעדן דערפון...

און איז עס דען אזוי שווער זיך אומצוקערן צו למוד התורה — לערנען בכלל — ביי א פאלק וואס האט צוליב דעם איבערגעזעצט זיין לערע (תורה) אויף אלע שפראכן וואס ער האט געהערט און אפילו ווען זיין הייליקסטער תפילה געפסקנט: „שמע — בכל לשון שאתה שומע", זאג אויף דער שפראך וואס דו פאר־שטייסט נאר...?

רעדט מען ווען אומקערן זיך צו לימוד, לערנען, לייענען און לעבן מיט גייסטיקע אינטערעסן דערמאנען זיך טאקע ווידער אמאל די הייליקע ווערטער פון ערשטן יידישן רבין — משה רבנו: „ווארום דאס דאזיקע גע־באט וואס איך געביט דיר היינט, איז נישט פארהוילן פון דיר און איז נישט צו וויט. נישט אויפן הימל איז דאס, אז דו זאלסט זאגן: ווער וועט אונדז ארויפגיין לאזן הערן, כדי מיר זאלן עס טאן? און נישט פון יענער זייט ים איז דאס, אז דו זאלסט זאגן: ווער וועט אונדז אריבערגיין אויף יענער זייט ים, און עס נעמען פאר אונדז, כדי מיר זאלן עס טאן? נייערט זייער נאענט איז דאס ווארט צו דיר, און דיין מויל און דיין הארצן עס צו טאן". (דברים ל', לויט יהואש) עס איז בלויז א פראגע פון אביסל גוטן ווילן.

א דריטער און א פערטער וועג צו יידישקייט זיינען צדקה און עסקנות. מען קאן נישט זאגן אז יידן האבן אנגעוואוירן די מידה פון געבן, זיי האבן אבער אנגע־וואוירן די ש מ ח ה פון געבן, די פרייד פון קאנען און וועלן ביישטייערן; זעלטן ווער עס האט הנאה ביי מקים זיין די מצווה פון צדקה. מען קאן אויך נישט זאגן אז יידן — און בעיקר ביי אונדז אין ארגענטינע — האבן אנגעוואוירן דעם געפיל פאר עסקנות. טויזנטער און טויזנטער מאדערנע יידן גיבן זיך אפ מיט כלל אר־בעט אומבאצאלט און דאס איז א גאר הויכע מדרגה. אבער ביי דער וויניקער גייסטיקייט פון אונדזער לעבן בכלל, פעלט אין א סך פאלן דערהויבונג פון כלל־טוערייי, פון עסקנות. קלוגע, אפטמאל זייער קלוגע יידן, פאלן אריין אין ממש קינדערישע השגות: א באנקעט, א מעדאל, דערשיינען אין צייטונג, ברוגז ווערן אויב מען האט נישט געקראגן דאס געהעריקע פלאץ, אדער נישט אויפגערופן געווארן צום ווארט. יעדער בייטראג פון אר־בעט, יעדער באשטייערונג פון גלעלט, מוז פארעפנטלעכט ווערן אין די צייטונגען, אויסגערופן ווערן בקולי־קו־לות. אט די וואכעדיקע שרייערישקייט האט זיך אריינ־געריסן און פארשוועכט דעם שבת פון אונדזער צדקה ומעשים טובים. זיינען מיר דאך עפעס אור־אייניקלעך פון יענע לייט אין ירושלים, וואו עס איז געווען אין

בית־המקדש אַ „לשכת־חשאין", אַ געהיימע קאַמער, וואוהין מען האָט אַרײַנגעגעבן געלט אויף צדקה און פון וואַנען מען האָט אַרויסגענומען געלט אויף צדקה און קיינער האָט נישט געוואוסט ווער דער נותן און דער מקבל איז. אוודאי איז אין אונדזער פראַקטישער צייט אַזאַ זאַך מער נישט מעגלעך, אָבער פון געהיים ביז שרייערישער פּוצליסיטי איז דאָך פאַראַן אַ היפּשער מהלך און מיר וואָלטן, ביי אַ טיפערן גייסטיקן לעבן, זיך געקאָנט אָנשטעלן אויפן געהעריקן פונקט צווישן ביידע עקסטרעמען. מען האָט דאָך אונדז געלערנט: „יהצנע לכת" פירן זיך באַשיידן, און, לסוף, קאָנען נאָך שפּילן אין אונדזער לעבן אַ גרויסע ראָל די שיריים פון אַמאָליקן רעליגיעזן לעבנס־שטייגער, וואָס האָבן זיך ב יי אונדז דערהאַלטן און וואָס האָבן א ו נ ד ז דערהאַלטן: ימים נוראים, חתונות און בריתן און בר־מצווה, און רחמנא ליצלן, קבר ישראל און יאָרצייט. אָבער דאָס אַלץ דאַרף איבער אַ נייס סטיליזירט ווערן. עס דאַרף באַקומען אַן אָנדער אויסזען און אַ מער גייס־טיקן און דערפאַר דערהויבנדיקן יידישן אינהאַלט. מען קאָן זיך פאַרשפּאַרן די מי צו דערמאָנען ווי סטילאָזאון וואָכעדיק אונדזערע פאַמיליען שמחות זעען אויס, ווייל אויסגעהוילט פון זייער אייגנטלעכן שטייגער, און וועט מיר לאָזן זיך אויפן וועג פון „נאָכטאַנצן" ווערט עס נאָך ערגער, דאָס פרעמדע, נישט איבערגעאַרבעט און נישט צוגעפּאַסט צו אונדזער אייגנאַרט, רעדט מער נישט צו אונדזער געמיט און לאָזט אונדז גלייכגילטיק. איך וועל זיך באַגנוגענען בלויז מיט איין באַווייז: ווי זעט אויס אַ יידישע חתונה אָדער באַל, בשעת מען טאַנצט די „מאָדערנע" טענץ, און וואָס פאַר אַן אויפ־לעבונג עס קומט ווען מען נעמט זיך צו אונדזער פאָלקס־טימלעך „שערעלע" אָדער פריילעכס...

דער המשך אונדזערער קאָן גיין נאָר אויפן וועג פון אַלטן וויין אין נייע כלים. און אין דעם ליגט אפשר דער סוד פון דעם וואָס יידישקייט האָט זיך דערהאַלטן. וואָלט יידישקייט געווען אַן ענין וואָס האַלט זיך בלויז אויף פאָרם, וואָלט זי געמוזט האָבן דעם גורל פון דעם אַלעמען וואָס איז בלויז פאָרם. יידישקייט איז אָבער אינהאַלט און שטרעבונג צו אינהאַלט, וואָס קריסטאַ־ליזירט אין אייגנאַרטיקע פאָרמען. די פאָרמען ווערן אָפּגעלעבט און פאַרעלטערט, אָבער דער אינהאַלט, די שטרעבונג בלייבט און שאַפט נייע פאָרמען, וועלכע מוזן אויסגעפורעמט ווערן לויט די ליניעס פון אינער־לעכן אייגנאַרט; אפילו דאָס וואָס ווערט איבערגענו־מען ביי אַנדערע — און מיר האָבן היפש פירונגען וואָס שטאַמען פון אַנדערע פעלקער — באַקומט ביי אונדז אַן אָנדער צורה, ווייל מען גיסט אין דעם אָריין דעם אייביקן אינהאַלט, פון שטרעבן צו גייסטיקייט, צו דער־הויבנקייט, צו אינערלעכער גליקזעליקייט נישט בלויז דורך דענקען און פילן, נאָר אויך דורך ט א ן.

די טענדענץ פון יידישקייט איז באמת ניט אָפּצוטיילן פון דער שבת־יום־טובדיקער דערהויבנקייט פון דער וואָ־כעדיקייט און לעבן צווישן צווי וועלטן, נאָר דערהייבן די וואָכעדיקייט און די טאָג־טעגלעכקייט און דורכדרינ־גען זי מיט שבת־יום־טובדיקייט, מיט דערהויבנקייט, מיט גייסטיקייט, אין פרייד ווי אין לייד.

אָט אויף דעם המשך קאָנען מיר בויען. מיר וועלן ממשיך זיין די ש ט ר ע ב ו נ ג פון אונדזערע אור־דורות לויט די ליניעס וואָס זיי האָבן אָנגעצייכנט און וואָס זיינען באמת די אייגנציקע מעגלעכקע, און מיר וועלן עס קאָנען דערגרייכן, ווען אפילו מיר זאָלן מוזן מאַכן געווישע אָפּנויגן אין פרטים, אין הסכם מיט צייט און אָרט.

אַזוי איז עס געווען אמאָל, אַזוי קאָן עס און עס וועט אויך זיין איצט, און וואָס פריער מיר וועלן קומען צו די פּראַקטישע מסקנות פון אַזאַ צוגאַנג, אַלץ בע־סער פאַר אונדז און פאַר אונדזערע צוקונפטיקע מא־דערנע דורות. מיר האָבן די גרוטבאָזן דערפאַר, אונ־דזער ערנסטער גוטער ווילן קאָן פון די באַזעס אויס־אַרבעטן אויך פּראַקטישע וועגן.

אַ שפּיטאָל אין מדינת ישראל

דער ביילינסון שפּיטאָל פון קופּת חולים אִין פּתח תקוה

משה עטינגער

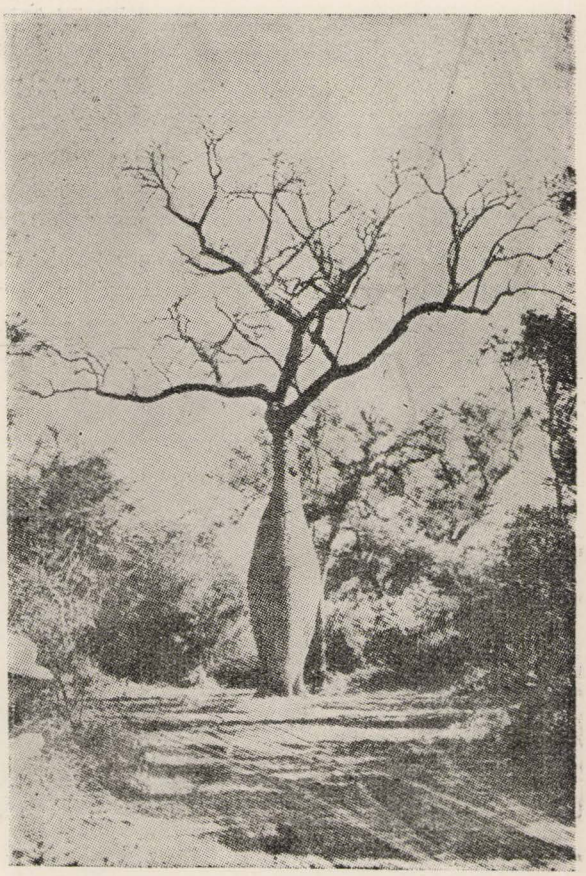

לידער

בלעטערפאל

ס׳פאלן בלעטער, ס׳פאלן בלעטער,
מיט יעדן ווינ פון בוים.
מיט יעדן ווינ, מיט יעדן ווינ,
פליט אוועק א טרוים.
א זונפארגאנג, נאכטגעזאנג,
כישוף־טעג פון זומער —
זיי אנטקעגן הינקט דער הארבסט —
אויף קוליעס, אזא קרומער.

דער פלוין פארלאזט ווי נאך א שלאכט,
פארלוירן ליגן זאנגען;
נאר א טויב — שטיל־פארטראכט
אין עצבות, שטייט געפאנגען.
א שווארצע קרא — ביז, צעשראקן,
ציפט א בלאט פון בוים.
מיט יעדן ווינ, מיט יעדן ווינ,
פליט אוועק א טרוים.

א טויב ווערט אלט

ס׳זע — א טויב האט זיך געזעלטערט.
איר זקנה טראגט דעם סוף פון זומער.
מער באוואקסן, מער געקעלטערט,
גרויער — איר פעדער־שימער.

שפאנט א שווערע, פארבענקט נאכן עבר,
א מידע גלעט די פלאך פון בייט;
טוליעט זיך צו רויטע בלעטער
וואס ליגן דארט, ווילד צעליגט.

שטופט איר פוס אוועק א בלאט,
רוקט זיך אונטער גלייך די צוויטע.
בליבט זי ליגן אזוי מאט —
אויף דער קופע, א צעווינטע.

„אי, א בלאט איז מיך גובר,
ס׳קומט אויף מיר אן די ענד,
מילא, — עובר, איז עובר...
כ׳האב מיין סוף איצט דערקענט..."

שמחה סנה

זלמן און דער דעמב

(דערציילונג)

געווען איז עס אַ גאָר, גאָר אַלטער דעמב, און זלמן האָט אים געדענקט כמעט אַזוי לאַנג ווי ער לעבט, דאָס הייסט פון זיינע סאָמע פריסטע קינדעריאָרן אָן.

געשטאַנען איז ער דער דעמב אין מיט פון אַ וואַלדיקער סטעזשקע, אַזוי אַז צוליב אים, דעם דעמב טאָקע, האָט די סטעזשקע אויף אָט דעם אָרט געמוזט זיך צעצווייען, אַרומנעמען אים מיט אַ גאַרטל וואָס איז געווען האַלב־געל־זאָמדיק און האַלב־גרין־מאָכיק, און ערשט עטלעכע שפּאַן ווייטער פונדאָסניי זיך פאַרייניקן. די סטעזשקע האָט זיך אָנגעהויבן ביים סאָמע אַריינגאַנג צום וואַלד, גישט ווייט פון דעם הונטשלעגערס פאַרעיפּושטער כאָטש מיט די אַרויסגעהאָנגענע אָפּגעשונדענע הינטישע פעלן, און געשלענגלט האָט זי זיך, די סטעזשקע טאָקע, אין פאַרדרייטע זיגזאַגן ביז צום דעמב און אויך ווייטער, טיף, טיף אין וואַלד אַריין. דער דעמב איז אַזוי אַרום געוואָרן אַ מין גרענעץ־סלופּ, וואָס האָט אָפּגעטיילט דעם שיטערלעכן אָנהויב פונעם וואַלד, וואָס האָט נאָך געהאָט אַ שטיקל שייכות צום שטעטל, פון יענער גע־דיכט ־ פאַרפלאָנטערטער וואַלד־טיפּע־גיש, וועלכע איז געשטאַנען אַ סודות־פולע, אַ גרין־בערדיקע, אַ כמעט פאַר־שלאָסענע, אַן אמתדיק וואַלדיקע.

ביי וועמען דער דעמב איז געווען אַ גרענעץ פון שפּאַציר — ביי זלמע־נען איז ער געווען ערשט דער אָנהויב פון זיינע געגנ אין וואַלד אַריין. אַ מאָדנע ליבשאפט געווען ביי אים, ביי זלמנען, צום וואַלד. ער האָט געקענט דאָרט אַ יעדעס גרעזל, אַ יעדעס פאַרהויילן שטעגעלע. אַ יעדן קוסט און אַ יעדן בוים. ער האָט געקענט דעם וואַלד אין זיין זו־מערדיקער צעשפּרייטער פאַרשיכורטקייט, וועו די הוי־כע, שלאַנקע סאָסנעס האָבן געציטערט פון די אָנגע־זאָמלטע זאָפטן, געקושט זיך איינע די אַנדערע מיט נאָדל־שטעכיקע קרוינען־שפּיצן, און די ליבע האָט פון זיי אַרויסגעטריפט מיט האָניק־קאָליריקע זשיוויצע־טראָפנס, און ער האָט אים אויך געקענט אין זיין ווינ־טערדיקער, איינגעטוליעטער שטיל־שווייגעוודיקייט וועו דער גרין־פּליושענער מאָך האָט אָפּערגעקוקט פון הינ־טער דעם שניי־אָנשיט אויף די קנאָכיקע דעמבענע שטאַמען. ער האָט אים געקענט, דעם וואַלד, אין פרי־לינגדיקן איבערוואַך, וועו אויף אַ צעוויגטער צווייג פלעגט אַ פלאָטער טאָן אַ צעשראָקענער, פּוכיקער וע־ווערקע־עק, און ער האָט אים געקענט אין האַרבסטיקן, זעטיק־צייטיקן, גאָלדיק־קאָליריקן אומעט, וועו אין די קליאָן־בלעטער האָבן זיך געוומען ציען רויטלעכע פע־דים, און די בעריאָזע־קאָרע האָט זיך געוויקלט פאַר גרויס בענקשאפט און טרויער.

איצטער איז ווינטער, ווינטער 1945, און זלמן שפּאַנט ווידער מיט דער באקאנטער סטעזשקע צום וואַלד. ער האָלט ברייט אָפן די אויגן. ער נעמט אַרום מיטן בליק די ווייסע בלענדיקייט פון די שטיל שלאָפּנ־דיקע פעלדער. מיט שווערע סאָלדאַטסקע טריט פאַר־טיפט ער די פיס אינעם שניי. און פון צייט צו צייט ספּאָ־טיקעט ער זיך אָן די האַרט־פאַרפרוירענע גרודעס, אויף די ערטער אַוואו דער ווינט האָט דעם שניי אַוועקגעבלאָזן. אָבער זען, זעט ער גאָרנישט. עס גייט אויף אין אים זיין פאַרגאַנגענע, אַמאָליקע, פאַרמלחמה־דיקע וועלט. עס באָמבלען זיך אין גע־דעכעניש שטיקער פון דערמאָנונגען, צעריסענע סטענגעס פון פאַרגאַנגענע יאָרן, אָפּברוכן פון געדענקענישן. פּא־מעלעך פאַרשווינדט די מאַטקייט פון דעם צייט־פאַרהאַנג; פונקט ווי אַ פאַר־כישופטע האָנט וואָלט אָפּגעווישט אַ פאַרהויכטע שויב צו אַ וואַרעמער שטוב, און זלמן דערזעט עס אַלץ קלאָו, גאָר קלאָר, קלאָר ביז שניידיקן וווייטיק.

יאָ, ווי לאַנג איז עס, זינט ער איז מיט פייגעלען געגאַנגען שפּאַצירן מיט אָט דער סטעזשקע, צו אָט דעם דעמב טאָקע. דאָס שטאָטישע יונגווארג האָט נישט גע־וואָלט קיינמאָל גיין וווייטער, ווי נאָר ביז צום דעמב. געווען אָפילו אַ מין שטילער, נישט געשריבענער אָפּמאַך מיטן „גאיאָווי", מיטן וואלד־וועכטער, הייסט עס, אַז דער שפּאַציר מעג גרייכן ביז צום דעמב. איז עמעצער געגאנגען וווייטער, פלעגט דער „גאיאָווי" יאָגן, שלאָגן, און אַנרייצן דעם גרויסן ברוינעם וואָלף־הונט זיינעם. אָבער זלמן האָט גוט געקענט דעם „גאיאָווי", וועלכער האָט דערפילט אין אָט דעם יידישן סטאָליאר־יונג אַן

אייגענעם, אַ מין האַלב־וואַלדישע נשמה. אין זלמן האָט טאַקע דעמאָלט, בעתן שפּאַציר, געוואָלט גיין ווייטער. אָבער פייגעלע האָט נישט געוואָלט. ס׳איז איר געגוג, האָט זי געזאָגט מיט איר לייכט־צעצויגענער פּויל־בלעכער שטימע, ביזן דעמב, ווייטער גיין וויל זי נישט.

ווי שטענדיק, האָט זלמן אויך דעמאָלט געפֿאָלגט. אַ שטילער אָוונט געווען, איינער פון יענע אָוונטן, ווען דער טיף־בלויער שלעפּ פון נאכטיקן שאָטן, אַ באַזוים־טער מיט לבנהדיקן סעלעדינענעם טיול, און אַ באַשטאָ־כענער מיט פינקלענדיקע שפּילקע־קעפּלעך פון גלי־ווערימלעך, רופט צו עפּעס אַ ווייטן, ווייטן גאנג, אין דער סאמער געדיכטעניש פון וואלדיקער רעטעניש אַריין, וואו אפשר וועט קומען דער באַשייד פון אַ בענקעניש וואָס מען טראָגט אין זיך אַרום גאַנצענע טעג. זלמן האָט אָט די ציענדיקע בענקעניש געוואָרגן אין זיך שוין אַ לענגערע צייט, און איצטער, גייענדיק מיט פייגעלען צום דעמב, איז אים אָט די בענקעניש אַרויפגעקומען, פון אונטערן האַרץ־גריבל ביזן גאָרגל אַריין.

— פייגעלע — האָט ער געשעפּטשעט — פייגעלע, די נאַכט... כ׳מיין, דער אָוונט איז אַ שיינער... כ׳מיין, פייגעלע... כ׳וויל, זאָלסט מיך פאַרשטיין...

— יאָ — האָט זי געענטפערט, זי פאַרשטייט.

און שפּעטער האָבן זיי געשוויגן. און נאָך שפּעטער זיינען זיי געזעסן אונטער די אַלץ־פאַרשטייענדיקע, פאַר־געבנדיקע און האַרציק־גוטע צווייגן פונעם אלטן דעמב און זלמן האָט אַרומגעדרייט אירן אַ לאָק אַרום זיינס אַ פינגער, און דערבּיי געפּילט דעם האַריק־וווייכן באַריר פון מאָכיקן שטאָם אויף זיין פלייצע. און נאָך שפּעטער, וען אין דער ווייט איז אינגאנצן אַנטשוויגן געוואָרן דאָס געלעכטער פון די אהיימגייענדיקע פאָרלעך, און די שטילקייט האָט נאָר פון צייט צו צייט איבערגערייסן דאָס הוקען פון אַ סאָווע, האָט זלמן מיט אַ פליסטער וואָס איז געווען נאָך שטילער ווי די אַרומיקע שטילקייט אַליין, געזאָגט איר, פייגעלען, אַז ער האָט זי טאַקע ליב, און אויף אן אמת, און זי האָט קוים, קוים געענטפערט אַז זי ווייסט עס, און אַז זי האָט אים אויך ליב.

און געוואָרן איז זי אים דעמאָלט אַ ווייב.

די שפּעטערדיקע טעג זיינען געווען פאַרפולט מיט פריידיקע אַרגן, מיט פלאַנעווען און מיט צוגרייטן. דער הובעל האָט זיך אין זלמנס האַנט געטראָגן ווי אַ שטיק ווינט, סטרוזשינעס האָבן נאָכגעהאנגען פון זיין צעשווי־בערטן טשוב, און אויפן פעסטן, איינגעשפּאַרט־בוהיישן קאָרק האָט זיך געגאָלדיקט אַן אָנשיט פון זעגעכץ און האָלץ־שטויב.

— באַלעבאָס! — האָט ער געזאָגט צום הויכן יונה, ביי וועמען ר׳האָט געארבעט — באַלעבאָס, כ׳האָב חתונה, כ׳דארף מיר אויסמייסטערעווען אַ פּאָר שטיקלעך מעבל.

ביים הויכן, לייכט־איינגעהויקערטן יונהן, האָט דאָן קוים אַ ציטער געטאָן דאָס לינקע מויל־ווינקל אין אַ האַלבן שמייכל, און אויך דאָס איז שוין געווען אַ גרויסע זאַך ביי אים, וואָרום געלאַכט האָט ער קיינמאָל נישט.

— גוט, — האָט ער אַ זאָג געטאָן — כ׳האָב דען אַן עצה? נאָר אויב דו ווילסט, קענען מיר ווייטער ארבעטן צוזאמען. כ׳וועל דיך צונעמען פאָר אַ שותף.

— מסכים, באַלעבאָס, אָבער כ׳וועל נאָך פרעגן פיי־געלען צי זי באַשטייט דערויף... — האָט זלמן גע־ענטפערט.

ביים הויכן יונהן האָט ווידער אַ ציטער געטאָן דאָס לינקע מויל־ווינקל, נאָר דאָס מאָל איז דער האַלבער שמייכל געווען אַן אויסגעמישטער מיט רוגז, און זיי האָבן ווייטער געארבעט שווייגנדיק.

פייגעלע איז נישט באַשטאנען, און זלמן האָט געמומען זיך גרייטן צו עפּענען אַן אייגן וואַרשטאטל. אַלץ האָט ער שוין געהאט אויסגעפּלאנעווט: אָט־דאָ וועט ער שטעלן דעם הובל־טיש, אַזויפיל הובליעס וועט ער אייג־קויפן, אַזוי פיל שטאמאייזנס, אַזויפיל דלאָטעס, און ערשט האמערס, איינעם אַ הילצערנעם אַ גרויסן און עטלעכע אייזערנע, און ערשט גראָדווינקלען, און ערשט זעגן — אייגע אַ גרויסע, אן אַנגעצויגענע פון איין זייט מיט אַ שטריקל, און עטלעכע קליינע האַנטזעגלעך. אוודאי וועט דאָס אלץ נישט אָנקומען לייכט, אָבער גישקשן, מען קאָן אים, מען ווייסט ער׳ט אָפּגעבן, מען וועט אים געבן אויף באַרג...

ער האָט נאָך אַלץ געארבעט דערווייל ביים הויכן יונהן, פון סאָמע באַגין, כמעט אָן מיטיק־איבערריס. ביז פאַרנאַכט, אָבער אין די אָוונטן האָט ער שוין נישט געוואָלט אַרבעטן קיין איבערשעהן. אין די אָוונטן פלעגט ער גיין מיט פייגעלען צום וואַלד. און אַזוי אַרום איז ביי אים אויפגעגאנגען אַ גילדענער חלום וועגן דעם נאָענטן גרויסן גליק זיינעם, אַ חלום וואָס איז געווען צונויפגעפלאָכטן ווי אַ הבדלה־ליכט פון דריי קאָליריק־פאַרכאָפּנדיקע ליכטער: פייגעלע, דער וואַלד און די סטאָלעריי. איין זאך איז נישט געווען אָפּצושיידן פון דער צווייטער: אין וואַלד האָט ער געקוקט אויף די בוימער אַזוי, ווי זיי וואָלטן שוין געווען צעזעגטע ברע־טער, לייסטלעך און שטאנגען, און אין דעם שאַרפן דופטיקן אָטעם פון וואלד האָט ער באַשיינפערלעך גע־שפּירט דעם ריח פון סטאָליארסקע קליי, וואָס פאַרפולט זיין, זלמנס, סטאָלעריי; אין וואַרשטאט ווידער, פלעגן די ברעטער זיך צונויפוואקסן, אויפשטעלן, אויפרייסן דעם דאך און רוישן איבער זיין טשופרינע מיט צווייגיקן געפּלוידערייי, מיטן שושקען זיך פון בארעדעוודיקע

בלעטער: אָבער פייגעלע איז געווען אי דאָ און אי דאָרט. פייגעלע איז געווען די שטילע מלכה פון גרינעם וואַלד און די פארויטלטע, עטוואָס פאַרשעמטע באַלעבאָסטעלע פון זיין, זלמנס, אייגענער סטאָלעריי. אין איר האָבן זיך צונויפגעטראָפן ביידע ליבשאַפטן און געווארן אייַן גרויסע, שטאַרקע, און דאָך צאַרט־שטילע ליבשאַפט, אַ ליבשאַפט וואָס איז געווען אזוי שאַרף, ווי... ווי.... ווי דער געמיש פונעם געוּרוּך פון פרישן האָלץ צוזאמען מיט דער וואלדיקער דופטיקייט, אַרומגענומען מיטן אַראָמאט פון פייגעלעס האָו.

— נאָך סוכות — פלעגט ער זאָגן צו פייגעלען — שטעל איך אויף דעם וואַרשטאט און מירן חתונה האָבן...

אָט דער „נאָך סוכות" איז קיינמאָל נישט געקומען. פייגעלע איז דערהרגעט געוואָרן פון אַ באַמבע־שפּליטער אין איינעם פון די שוץ־גרובנס, וואו מען האָט געהייסן זיך באַהאלטן פון די באַמבעס, אין ערשטן טאָג פון דער מלחמה. זלמן האָט קיינעם נישט דערלויבט זיך צו איר צוצורירן. ער האָט זי געזומען, אַ טויטע שוין, אויף די הענט און געטראָגן איבער די גאסן פון שטעטל, וועלכע זיינען נאָכן פארענדיקן זיך פונעם לופט־אַטאַק, איבעראנייס שווארץ געוואָרן פון מענטשן. ער האָט נישט געוואוסט, וואוהין ער טראָגט זי, קאָן זיין, אַז ער האָלט אַ מת אין האַנט. ער האָט בלויז געקוקט אויף אירע ברוינע, האַניק־קאָליריקע האָר און געטראַכט:

— אט־אַ דעם לאָק פון הינטערן רעכטן אויער האָב איך מיר דעמאָלט אַרומגעדרייט אָרום פינגער...

און נאָך האָט ער אַ טראכט געטאָן:

— וועז נישט אט־דאָס ריטשקעלע בלוט אינצווישן די האָו, וואָלט מען געקענט מיינען אז זי שלאָפט...

און צום סוף:

— אַ סברה, אַז וועז זי לעבט, וואָלט זי געוועז די מאמע פון מיינס אַ קינד...

און טאָקע ביי אָט דעם לעצטן געדאנק, ביי אָט דעם געדאַנק־שפּליטער: „וועז זי לעבט", איז מיט זלמנען געשען, צום ערשטן מאָל אין זיין לעבן, אַז ר׳האָט פאַר־לירן דעם באַוואוסטזיין. וועז ר׳איז געקומען צו זיך, האָט ער זיך דערזען אויף זיין בעטל, אין קליינעם אָבער ציכטיקן צימערל, און אויף אים האָבן ארויפגעטריפט די טרערן פון זיין מאמען, דוואָשע דער בייגל־הענדלערן, און געהאָנגען איז איבער אים, ווי אַ געדיכטער פלאָנטער, די קאָלטענעוואטע בארד פון זיין טאטן, זיינוול דעם שמש׳ס בארד.

דאָס אַלץ איז געשען אין האַרבסט 1939 און איצטער איזווינטער 1945.

דער קאָליר פון דעמאָלט: רויט־גרינער גאָלד.

פון איצטער — ווייס, נאָר ווייס.

צווישן דעם רויט־גרינעם גאָלד ביזן ווייסן וויס ליגט אַ זעקס־יאָריקער מהלך פון אַ וויטן, ווייטן מארש. אַרום דער וועלט קאָן מען פאַרציען אַ גאַרטל פון זלמנס טריט. איבער וויטע קירגיזער סטעפּעס, איבער צפונדיקע ווילדע וועלדער, איבער הונגעריק - פאַרטריקנטער טור־קעסטאנער ערד, איבער מדבריות און ווילדענישן, איבער יבשות און ימים, איבער וויטע פוסטענישן און גרויסע רוישיקע שטעט האָט זיך געצויגן דער וועג. אַ וועלט איז געשטאנען אין פלאמען. אַ וועלט האָט געקרעכצט און געטרעשטשעט, אַ וועלט איז אין בלוט אָפּגעגאנגען, און זלמן האָט געשפּאנט איבער אָט דער וועלט און געדענקט האָט עס די געפלאָכטענע דרייפאַכיקע הבדלה, דעם גרויסן חלום, וואָס איז פאַרגאָסן געוואָרן מיט בלוט: פיי־געלע, די סטאָלעריי און דער וואָלד. יאָ, ער האָט פון צייט צו צייט אויך געטראָכט פון טאטע־מאמע, וואָס האָבן שטענדיק געציטערט אַזוי איבער אים, איבער דעם בן־יחידל זייערן. אָבער טאַטע־מאָמע האָבן שטענדיק באַ־לאָנגט צו זיין פשוטער וועלט. זיי זיינען געווען אַ טייל פון אָט־דער וועלט, אַ טייל אַ גוטע און האַרציקע, אָבער אַ פאַרשטענדלעכע, אַ פון אייביק אַן אייַנגעוואקסענע אין זיין זכרון. פאַרשטענדלעך איז געווען זייער זיין, און אויך פאַרשטענדלעך, כאָטש האַרצרייסנדיק־וויטיקלעך, זייער פאַרשווינדן וועלן. פייגעלע אָבער איז געווען אַ האָפּע־נונג, אַ טרוים, וואָס דאַרף ערשט פאַרווירקלעכט ווערן, אַן אָנהויב צו עפּעס נייעס, אַ טיר צו אַ גרויסער ענדע־רונג. פייגעלע איז געווען פונקט ווי דער דעמב: זי האָט פאַרמאַכט מיט זיך דעם וועג פון אַ פשוטן שפּאַציר, אָבער וויטער נאָך איר איז געלעגן דער וועג צום גרויסן בענ־קענדיקן גליק, פונקט ווי וויטער נאָכן דעמב איז געלעגן דער וועג צום איינציקן וואַלד. ער האָט קיינמאָל נישט באַנומען, פאַרוואָס איר אויפגאַנג אין זיין לעבן האָט אים אָנגעפולט מיט אַזאַ מאָדנע־גליקלעכן אומרו, און ער האָט אויך קיינמאָל נישט, אַפילו אויך דעמאָלט וועז ר׳האָט זי געטראָגן אַ טויטע אויף די הענט, נישט באַנומען אַז זי, די מאַמעלע פון אָט־דער אומרו זיינעם, איז מער נישט פאַראַן.

און אָט גייט ער, זלמן, מיט דער זעלבער סטעזשקע. ערשט נעכטן איז ער אָנגעקומען קיין וואַרשע פון בעלגיע, וואו ער איז געווען איינגעקוואַרטירט מיט דער יידישער בריגאַדע. אַ גאַנצע נאַכט האָט ער געוואַרט אויף אַ צוג אַהערצו. קוים דעם צוג געפּאַקט, און גלייך פון וואַקזאל אַוועק אַהערצו, צו זען דעם דעמב. אַלע זיינע חברים אין דער בריגאדע האָט ער איינגערעדט, אַז ער פאָרט זוכן זיינע עלטערן. אַ ליגן! ער האָט נאָך אין בעלגיע אָפּגענומען אַ גרוס, אַז זיי לעבן שוין נישט. ער האָט געוואוסט, אַז ער וועט דאָ קיינעם נישט טרעפן. ער האָט נישט געוואָלט מודה זיין פאר זיך אליין, אַז ער נעמט אונטער אַזאַ רייזע, בלויז צוליב דעם, צו דערזען

נאָכאמאָל דעם וואַלד, צו דערזען נאָכאמאָל ד ע ם ד ע מ ב . במשך פון די גאַנצע זעקס בלוטיקע יאָר האָט ער אין זיך געזאמלט די בענקשאַפט און זי איז אָנגעוואקסן אין אים ווי אַ שטיין, ווי אַ פילפאכיקער פילשיכטיקער שטיין, אַ פאַרשטיינערטע בענקשאַפט צו א בוים אין אַ ווייטן היימיש־פוילישן וואַלד, וואָס איז געווען דאָס פּוכיקע, מיט פעדערן אויסגעבעטע נעס־טעלע פון זיין פאַרשטאַרבענעם חלום. אָט דאָס נעס־טעלע האָט ער געוואָלט זען, ג ע מ ו ז ט דערזען נאָך איין מאָל כאָטש אין זיין לעבן.

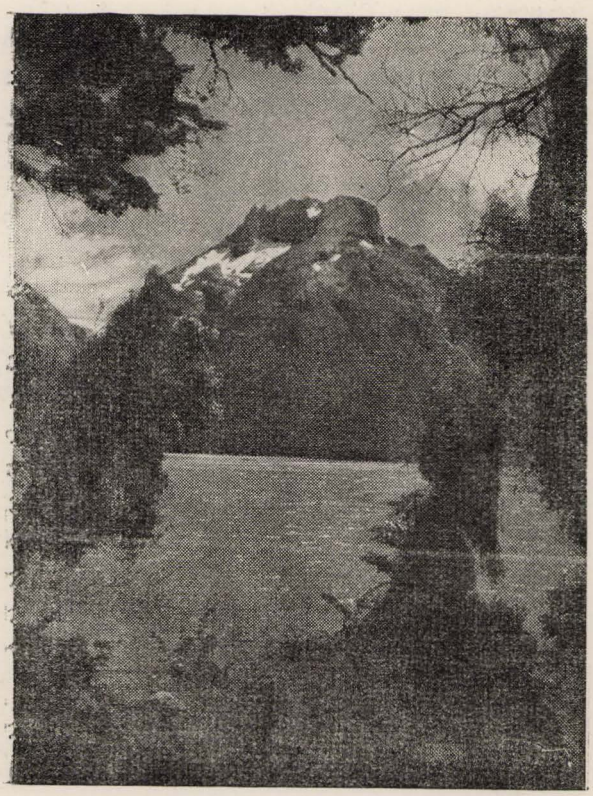
זלמן האָט קיינמאָל אין זיין לעבן נישט געווייסט. ער האָט נישט געווייסט אַפילו דעמאָלט, וען ר׳איז מיט פייגעלען אין די אָרעמס געגאנגען איבער דער שטע־טלשער גאס. נישט געווייסט, וען ר׳איז געוואָר געוואָרן וי אזוי זיינע טאטע־מאמע זיינען אומגעקומען. דער אָנגעוואקסענער שטיין האָט נישט געלאָזט ווייסן. פונקט ווי אַ פעלז זאַמלט אונטער זיך דאָס רעגנוואַסער, אָבער אַליין בלייבט ער טרוקן אין ווינט, אזוי האָט דער שטיין אין זלמנס אינגעווייד געזאמלט אונטער זיך די טרערן און ער אַליין, זלמן, איז זעקס יאָר געגאַנגען אי־בער דער בלוטיקער זאוערוכע אן אָפּגעשמיסענער פון די ווינטן. אָבער מיט טרוקענע אויגן.

ער איילט צו דעם טראָט. די סטעזשקע איז כמעט די זעלביקע, זי איז בלויז עטוואָס ברייטער געוואָרן, פונקט ווי עס וואָלטן דאָ געגאַנגען פיל מער מענטשן ווי פריער. דער שניי האָט טאַקע פאַרשיט אָט די סטעזשקע, אָבער דער שניי־שיכט איז אַ דינער, אן אָנגעבלאָזענער פון דער זייט, און מען דערקענט דעם אויסגעהוילטן פּאַס פון איינגעטרעטענער ערד אָפּילו אונטערן שניי־צודעק. אָט איז די הויכע טאָפּאָליע, אָט די צווייי שוועסטער־סאָסנעס, אָט דער באַקאנטער זיג־זאג אָרום דעם קלייניעם בערגל, וואָס איז פול מיט מוראשניקעס זומער־צייט, אָט שוין דער אַרויסגאנג צו דער פאָליאנע, און אָט דאָרט... דאָרט דאָרף שטיין דער דעמב... אָבער וואָס איז געשען? אויף דער פאָליאנע זיינען קיינמאָל קיין סך בוימער נישט געוואקסן, אָבער איצטער איז זי געווען אינגאנצן ליידיק. דער שניי איז דאָ געווען אַ הויך־אָנגעהויפּענטער, אַ געדיכטער, און זלמן האָט קוים געקענט דורכברעכן די פאָליאנע, און ערשט וען ר׳איז צוגעקומען צום צווייטן ראנד אירן, האָט ער דערזען אַז דער דעמב לעבט שוין נישט מער.

יאָ, ער איז נאָך געווען דער דעמב, אָבער אָן זיין ברייט־צעלייגטער, גרינבערדיקער צווייג־געדיכטעניש. אָן דער רוישנדיקער קרוין זיינער. דער מעכטיקער שטאם, אַ פונאנדערגעריסענער אין צווייען האָט אַרויס־געשטאַרצט מיט צווויי אָפּגעסמאליעטע, צעטראסקעטע העלפטן, וואָס האָבן זיך פונאנדערגעבויגן אין צווויי פאַרשיידענע ריכטונגען, ווי צווויי אויסגעשטרעקטע אָפּגעהאקטע אָרעמס פון אַ קאָליקע...

— ווייזט אויס, אַ באָמבע איז דאָ אַריין און אים צעריסן אין צווייען — האָט זלמן סאָלדאטיש־מביניש אַ טראַכט געטאָן.

ער איז שטיין געבליבן פאַרטראַכט. ווי ער וואָלט איינגעהערט זיך אין עפּעס אַ ווייטן, אינערלעכן קול־און פלוצים האָט ער דערפילט ווי די צווויי צעקאליע־טשעטע אָרעמס פונעם דעמב בויגן זיך איין און נעמען אים אַרום. אייזיק־קאָלט איז ער געווען, דער אַרומנעם, וויס און תכריכימדיק. זלמן האָט זיך דערשראָקן. ער האָט געמוען לויפן. ער איז געלאָפן און געפאַלן, אויפ־געהויבן זיך, ווידער אַמאָל געלאָפן, און ווידער געפאלן. ביז ר׳איז צוריק אַרויף אויף דער סטעזשקע, און אין איין אָטעם צוגעלאָפן צום ראנד פון וואלד. ערשט דע־מאָלט וען ר׳האָט פאַר זיך דערזען די פשוטע, רואיקע, וי קיינמאָל גאָרנישט, אויסגעשפרייטקייט פון די שלאָ־פנדיקע פעלדער, האָט ער זיך אָפּגעשטעלט, צוגעזעצט זיך אונטער אַ בוים און צום ערשטן מאָל אין זיין לעבן זיך צעווייַנט מיט אַ האַרטן, מענערישן געוויין אַן טרערן.

יוסף מענדעלסאָן

נערעכטיק איז טופֿא אין זיין שטראָף

אַ גוּאַראַנטיר לעגענדע

— 1 —

איין טראַגישער גורל האָט זיי אַלע דריי פֿאַראייניקט.

אַלע דריי ביים לעבן. געשען איז עס מיט לאַנגע, לאַנגע יאָרהונדערטער צוריק; זיי האָבן נישט געהאַט דאָס געשטאַלט, וואָס זיי האָבן איצט, ווען זיי זיינען מענטשן־קינדער געווען, און נישט דאָס, וואָס זיי זיינען איצט:

א י ס י פ א — אַ קלעטער־פלאַנץ, אַ צווייגהאַפטיקע, אַ לאַזאַרטיקע, וואָס וואַקסט אין די געדיכטענישן פון די וועלדער אין מיסיאָנעס, ביי די ברעגן פון די טייכן, און וואַקסט פיל אין צאָל, און פֿאַרשידן אין די מינים.

ג י א נ ד ו ר י ע — אַ קליין מיאוס און מוראדיק גיפטיק שלענגל, וואָס ווימלט אין די געדיכטענישן פון ענע וועלדער, וואו די איסיפֿאַ־פלאַנץ טוט וואקסן. זי שלייכט זיך שטיל, כמעט אומזיכטבאר און געוישלאָז, זוכנדיק אַ קרבן אין וועמען דעם גיפט צו לאָזן, זי פויזעט אַזוי כמעט תמיד צופוסנס פון דער איסיפֿאַ־פלאַנץ און:

א ג ו א פ ע — די וואַסער־קרייטעכץ, וואָס וואַקסט פיל אין די גרויסע טייכן — אין פֿאַראַנאַ און אין פֿאַראַגוויי איבערהויפּט — דאָרט וואו דער שטראָם איז שטיל איינגעשלאָפן, אין דער אומענדלעכער ברייטקייט, און וואַקסנדיק אַזוי, פֿאַרדעקט זי, אַגוואָפע, די וואונדער־באַרג, מיט אירע בלימעלעך די בונטע, ווייסע, געלע און טונקלרויטע, ערטערוויז די גאַנצע אויבערפלאַך פון טייך, ווי מיט אינדזלען בליענדיקע.

איסיפֿא, ניאַנדוריע און אגוואפע! די צווייגנהאַפטיקע קלעטערפלאַנץ, דאָס מיאוס־אומווירדיקע פֿאַרעטער־דיש־גיפטיקע שלענגל, און די הערלעכע וואַסער־פלאַנץ — אַלע דריי צוזאַמען, אַלע דריי נאָענט אַזוי, אייגע פון די אַנדערע, אייגע צו דער אַנדערער...

וואָס פֿאַרבינדט זיי אַזוי אַלע צוזאַמען?

איין אייגציקע געשיכטע פון ליבע, פֿאַראַט און ליידן האָט זיי אַלע דריי פֿאַרייניקט לאַנגע, לאַנגע יאָרהונדערטער צוריק, ווען זיי האָבן נאָך נישט געהאַט דאָס געשטאַלט, וואָס זיי האָבן איצט, דאָס געשטאַלט, וואָס טופֿא,*) דער אַלמעכטיקער האָט זיי שפּעטער געגעבן.

אָט הערט אַ מעשה, וואָס אַלטע גוואַראַניער וואָר־זאָגער דערציילן, און איר זאָלט נישט צווייפלען אין דער וואָרהאַפטיקייט; זיי האָבן עס נאָך קינדוויז פון זייערע אורזיידעס געהערט, און יענע האָבן עס אויך בקבלה פון זיערע אור־זיידעס, וואָס האָבן עס אויך געהערט ווען זיי זיינען נאָך קינדער געווען.

און געהערן געהערט די מעשה צו יענע ווייטע צייטן, איידער נאָך דער ווייסער מענטש האָט די וועלדער פון צפון באַצוואונגען און זיין ישוב דאָרטן, צו אונדזער פֿאַר־טיליקונג, געטאָן אייגנוואָרצלען.

צווויי שוועסטער זיינען זיי געווען: איסיפֿא און ניאַנדוריע. אַזוי האָט מען זיי גערופן. זיי האָבן גע־וואוינט אין אַן אַלט ביידל, האָרט ביים ברעג פון פֿא־ראַנא, דעם בריייטן, דעם פֿאָטער פון די טייכן; אין אַ ביידל פון צווייגן, צוזאַמען מיט זייער אַלטן טאַטן האָבן זיי געוואוינט; ער האָט זיך און זיי דערנערט פון יאַגד און פיש־פאַנג. און, דערום טאַקע, פלעגט דער אַלטער אָפט אַוועק פון שטוב, אין דער טיף פון די וועלדער אַרייגעג־דרונגען, און פֿאַרבלייבן דאָרטן אַמאָל אַ טאָג, אַמאָל צוויי און צו־מאָל אויך עטלעכע. די צוויי שוועס־טער אָבער, האָבן זיך נישט געלאַנג־ווייליקט — מיט פלינקע פינגער פלעגן זיי, טאָג־און־נאַכט, געשיקט שטריקן מיט נאָדלען פון דינע לאַנגע צווייגעלעך געמאַכט, דעם פֿרעכטיקן, דינעם ניאַנדוטי(2) אַ צירונג פֿאַרן דורכגייער, אַן אויסשטייער און אַ גאַב פֿאַר דעם, וועמען דאָס האָרץ פון דער יונגפרוי וועט אויסדערווייללן. פלינק און געשיקט פלעגן זיי טאָג און נאַכט די פינגער באַוועגן איבער דעם נעץ אַנגעצויגן אויף דעם הילצערנעם געשטעל, און זיי פלעגן נישט רוען כל־זמן דער פֿאָטער האָט אין וואַלד זיך געווויילט.

און פלעגן שוין די שוועסטער, ביידע, צומאָל מיד ווערן דעם ניאַנדוטי דעם שיינעם צו שטריקן, פלעגן זיי מעשיות זיך פֿאַרציילן, איינע דער צווייטער, מעשית פון אַמאָל, און צושפילן דערבי אויף אַ קליין דין פיי־

*) ווערטער־באַשייד אויף זייט 170.

פעלע פון האָלץ, אַ פשוט טרייבל דורך וועלכן זיי פלעגן רויבן ביי די ארומיקע וועלדער דעם סוד פון די קלאנגען די געהיימנישפולע, און אומקערן זיי צוריק. כמעט אומפאַרענדערט, כמעט אַזוי עכט, ווי די וועלדער־נאָר האָבן זיי אַרויסברענגען געקענט.

ביידע זיינען זיי יונג געווען. ביידע זיינען זיי שיין געווען, ווי די פרימאַרגן זון, וועז זי שטייגט אויף פונעם פאראנא, נאָך אַ גאנצער נאַכט טבילה, פון שקיעה ביז זריחה.

ביידע זיינען זיי יונג געווען, ביידע זיינען זיי שיין געווען. און ליב האָבן זיי זיך געהאט קעגנזייטיק, ווי ליב מען האָט נאָר דאָס לעבן דאָס אייגענע.

איסיפאָ און ניאנדוריע — די צוויי שוועסטער די טעכטער פון דעם גווארניער דעם זקן.

— 2 —

האָט איינמאָל אין אָוונט אַ שווארצער שטורעם אויסגעבראָכן אין וואַלד, און פון דאָרט האָט ער זיך אַריבער־געטראָגן אויפן טייך.

אָנגעכמורעט האָט זיך דער פאָטער פון די וואַסערן, פּאראנא דער אייביקער. דער וואַלד האָט מיט זיין געוויש און געברום זיין רואיקייט געשטערט — איז ער אין צאָרן אריין. דער דונער האָט אים מיט זיין קראכן אויפגעשוידערט פונקט, וועז ער האָט זיך מילד און שטיל געפליסטערט אין זיין אייביקן געמורמל — האָט עס אים אין גרימצאָרן אַריינגעווארפן — און, אין זיין גאַנצער ברייט, האָט ער שוין רוען נישט געקענט, אן אויפגעקנוידעטער ביז זיין פאָטערלעכן גרונט. דער בליץ האָט אים אין דער מיט פון זיין שטילן שלומער, די אויגן אויפגעריסן, פאַרבלענדעט אים, דעם גוטן אַלטן פאַראנא, האָט עס אים ביזן געביין אויפגעשוידערט. און עס לויפן שוין כוואליעס ווי בערג, ווי וועלדער די הויך, ווי וועלדער אומענדלעך, איינע העכער פון דער צווייטער, איינע וויל די צווייטע איבערשטייגן, איבעריאָגן, איבערשפרונגען און ניט קענענדיק עס באַווייזן, ווערן זיי אַלע ביים סאמע שפּיץ מיט שויס פון כעס באַאָסן, און פּלאָצן, פון שנאה־קנאָה, אויף שטיקלעך צעבראָכן. און תיכף קומען אַנדערע אויף זייער פלאַץ, לויפן, יאָגן, שטייגן און דערשטייגן נישט. דער פאָטער פאַראָנאַ, אַן אויפגעבראָכטער, אַ צעברויזטער, ברומט ווי אַ פאַרוואונדעטע „זשאנוואראטע", שטייט איבער זיי און טרייבט זיי און יאָגט זיי און שמייסט זיי צום קלאנג און פייף פון די וועלדער אויף זיינע ברעגן, פון די וועלדער, וואָס ווערן פון דעם שטורעם ביז דער ערד געבויגן, געצוואונגען מיט די שפּיצן פון זייערע ביימער, דעם וואַסער־זוים פון דעם צאַרנדיקן פאַראָנאַ־פאָטער צו קושן.

שטורעמט דער פאראנא און עס ציטערן די וועלדער אוין זיינע ברעגן.

אַ גאנצע נאַכט האָט דער שטורעם געברומט, דער־פאראנא געהוליעט און געברויזט און די וועלדער האָבן זייערע שפּיצן ביז צו דעם וואַסער געבויגן, ווי זיי וואָלטן מתפלל געווען צו אים ער זאָל זיין גרימצאָרן איינגעמען. אַ גאַנצע נאַכט — און נישט שטילער געווארן.

און אין אנגסט האָבן איסיפאָ און ניאנדוריע צו טופּאַ תפילה געטאָן, אז דער שטורעם זאָל זיי קיין שלעכטס נישט ברענגען. און דער פאָטער זאָל בשלום צוריק אהיימקומען.

אַ גאנצע נאַכט האָט דער שטורעם געברומט און צומאָרגנס איז ער אויך נישט שטילער געווארן. און וועז דער פרימאָרגן איז זונלאָז געקומען, איז דער פאראנא נאָך ווילדער און צערייצטער געווען, און דער שטורעם נאָך האַסטיקער, און די כוואליעס נאָך גרויזאמער אוך העכער.

— 3 —

ביים גרויען ליכט פון פרימאָרגן האָבן איסיפאָ אוך ניאנדוריע דערזען, אַז אַ לייכט שיפל האָט זיך געוויגט אוך געהויבן, איבער די כוואַליעס, מאַכטלאָז פון זיי געשליידערט אוך געטראָגן. פלוצלינג האָט אַ ריזיקע כוואליע אַ זעץ געטאָן אין דעם דאָזיקן לייכטן קאָרעשיפל אוך מיט איין קלאַפּ עס איבערגעקערט. מיט אַנגסט האָבן ביידע שוועסטער צוגעקוקט ווי אַ מענטש, אַרויסגעשליידערט דורכן כוואליע־קלאפּ פון דעם אויף צווייענע צעבראָכענעם שיפל, קעמפט מיט די כוואליעס, שפּאלט זיי מיט זיינע מעכטיקע אָרעמס, אוך רייסט זיך פון צווישן זייער וואוט אוך געברויז, מיט אַן אומבאַהערשבאַרע קראפט.

מאַכטלאָז צו העלפן אים אין זיין שווערן קאמף, הגם זיי האָבן זיך מיט אַלע כוחות געריסן צו טאָן עס — האָבן די צוויי יונגע שיינע שוועסטער נאָכגעפאָלגט פון ווייטנס, ווי דער אומבאַקאַנטער האָט געשפאלטן דער וואסער־בערג, רייסנדיק זיך צו ראטעווען זיין לעבן. דער וואלד האָט אין דעם שטורעם זיך געבויגן, נידעריק, צו די כוואַליעס: די כוואַליעס האָבן זיך געהויבן, געשטיגן, ווי זיי וואָלטן צו די שפּיצן פון די ביימער פון וואלד וועלן דערגרייכן, אוך צווישן ביידע — האָט דער אומבאַקאַנטער מענטש קעגנאיבער די אנגסטלעך־קלאפּנדיקע הערצער פון די יונגפרויען, געקעמפט מיטן אויפברויז פון די כוחות פון דער נאטור, וואָס האָבן זייער רואיקע מילדקייט פאַרלוירן. און אין האַרצן ביי ביידע מיידלעך האָט שוין געברענט אַ פלעמל פון ריזיקע, און דער פאַרלאנג אריינצעווארפן זיך אין דעם קעסל־קאָך פון דעם כוואליעס־ווירוואר, צו העלפן דעם אומבאַקאַנטן, וועמענס לעבן האָט געפלאטערט איבער די כוואליעס די צערייצטע.

וואונדער און פריד: דער מענטש האָט מיט זיינע

מעכטיקע אָרעמס די לעצטע אָנשטרענגונג געמאַכט און דערשלאָגן זיך צום ברעג און דער אָנשלאָג פון די כווא־ליעס, האָרט לעבן ברעג האָט דאָס איבעריקע געטאָן: אים אַרויסגעוואָרפן אויף דער יבשה.

די צוויי מיידלעך זיינען צוגעלאָפן צו דעם אָרט, וואו ער איז אַרויסגעוואָרפן געוואָרן, אָן כוחות, באַוואוסטלאָז. אַ געהלשטער, אַ דערשעפּטער איז ער געלעגן אויסגע־צויגן אויפן זאמדיקן בערגל ביים ברעג צווישן הויכן טשערעט און האַרטן גראָז.

זיי האָבן אים אַריינגעגאָסן אין מויל אַ פּאָר טראָפן „טשיטשא" (מאַאיס־בראָנפן), זיי האָבן אים געריבן די מוסקולן, וואָס זיינען דערשעפּט געוואָרן דורך די אָנ־שטרענגונגען, און זיין געפאַלענעם מוט האָבן זיי אויך דערמוטערט מיט זייערע זיס־פליסנדע וועדערער, וואָס נאָר אַ פרוי, אַ יונג־שיינע קען אַריינפליסטערן אין אויער פון אַ מאַנספּאַרשוין, וועמען זי באַוואונדערט: וואָרום, זיי האָבן שוין באַוואונדערט דעם העלדישן בחור פאַר זיין גבורה און מוט און זיי האָבן אים דערמוטערט.

אגוואפע איז עס געווען. אַזוי האָט מען אים געראפן. ער איז געווען אַ זון פון אַ קאַציק פון אַ ווייטן שבט.

און ווען דער שטורעם איז, צום זון פארגיין, שטילער געוואָרן, און דער וואלד האָט זיין בויגן זיך צום זוים פון וואַסער פאַרמינדערט, און דער פּאָטער פון די וואסערן, פּאראנא, פּאַרמאַטערט פון דעם אייגענעם צאָרן, דער־שעפט פון דעם אייגענעם וואוט, האָט צוריק אָנגעהויבן איינשלאָפן אין זיין ברייטער וואַסער־בעט, וואָס איז מיט וועלדער און גראָזן באַראנדעט, איז אויך דער אַלטער גווארא־ניער, אסיפּאָ און ניאנדוריעס פּאָטער, אהיימגעקומען צוריק פון וואלד, צוריק פון יאגד; בשלום און מיט אַ רייכן יאגד־רויב. ער איז צופרידן געווען מיט די מעשים פון זיינע טעכטער:

— גוט האָט איר געטאָן, קינדער מיינע, האָט ער גע־זאָגט, וואָס איר האָט דעם עלנטן מאנספּארשוין, אונטער אונדזער צווייגענדאך אַריינגענומען. און, וועגדניק זיך צו אנוואפע, וועלכער איז נאָך אַלץ אַ שוואַכער געלעגן אויסגעצויגן אויף אַ פּעל פון אַ זשאגווארעטע, האָט ער אַזוי געזאָגט:

— און דו, אומבאַקאַנטער בחור, זיי דאָ היימיש, ווי אין שטוב ביי זיך: דיך האָט צו אונדז געשיקט נ י א נ ד ע ־ י א ר א (4) אַליין, כדי זאָלסט אונדזער לעבן זען און אונדז קענען. ביז דער נייער לבנה כאָטש וועסטו צווישן אונדז פאַרבלייבן, אויב דו וועסט לענ־גער נישט באַגערן. ניאנדע־יארא האָט דיך געשיקט צו אונדז, מוזטו אויך זיין באַפעל אויספאָלגן.

אַנוואפע האָט מסכים געווען, וואָרום וער וועט עס וואגן צו ווידערשפּעניקן דעם פארזאָג פון ניאנדע־יארא?

— 4 —

ענדע ווינטער איז עס געווען. דער פרילינג האָט שוין געקלאָפּט אין די שפּיצן פון די וועלדער, די ריטשקעס האָבן זיך אַנגעהויבן אין די וועלדער צעגיסן, שטראָמענ־דיק פון אַלע זייטן, דורך די בליי־גראָע זאַמד־בערגלעך, אין שויס פון פאַראַנאַ־פאָטער, פולער מאַכנדיק אים. און די טאָלן זיינען שוין מיט ווילדע בלימעלעך באַדעקט גע־ווארן.

פרילינג האָט אין טיר געקלאפט; די צייט פון ליבע־אויפברוי.

האָט עס אין די הערצער פון די צווויי שוועסטער אויך מיט ליבע אויפגעפלאקערט — אָבער נישט אויפגעבליט — מיט ליבע צום קאציקס זין, וואָס ניאנדע־יארא האָט צו זיי אין געצעלט געשיקט.

עס האָט אויפגעפלאָקערט ליבע, באַגלייט פון אייפער־זוכט און קנאה — וואָס זיינען שוועסטער עלטערע פון שנאו, פאַראַט און נקמה.

— 5 —

שיין איז געווען, אַנוואָפּע, ווי טופּא אליין: אַזוי טוען אים מאָלן די וואַרזאָגער און אַלטע קוניא־טאיס (6); יונג, מעכטיק, פלינק, בראוו, בויגזאם און האַרציק.

האָבן ביידע שוועסטער אינעם גאָסט זיך פאַרליבט, און, ווייל ביידע, האָבן זיי ביידע קעגנזייטיק, געאיי־פערט אים איינע צו דער צווייטער. און ביידע האָבן זיך אויך געשפּירט, אַז קאַלט בלייבט ער צו זייער ליבע און צארטלעכקייט: זיין האַרץ איז שוין פריער פאַרנו־מען געווען.

איסיפּא און ניאנדוריע, יעדע איינע באַזונדער האָט מתפלל געווען צו דעם גייסט פון קאָלילא (6). זיי האָבן זיך געזומען זיך באַנוצן מיט קמיעות און צויבער־פינגערלעך, מיט שפּרוכן און אָפּרעדענישן. אַלץ נאָר וואָס מען ווייסט וועגן צויבער און וואַרזאָגערייַ אַלס תרופה פאַר נישט געענטפערטער ליבע, צווישן אונד־זערע גווארא־ניער שבטים, האָט אויסגעפּרובירט יעדע איינע פון די שוועסטער — און אומזיסט. אָן דערפאָלג.

אַגאַפּעס האַרץ איז קאַלט געבליבן צו די צווויי יונגע שיינהייטן פונעם ברעג פון פּאראנא.

האָט ניאנדוריע אים אָנגעטרונקען מיט דער משקה, וואָס איז אויסגעפּרובירט געוואָרן, פיל מאָל שוין, אויף גלייכגילטיקע צו יונגפרוילעכער ליבע; זי האָט אים געמאַכט טרינקען דאָס געטראַנק פון טאפו־קאא, מוטו־קאָא און גוואסו־קאָא (7), אָנציענדיק די דאָזיקע גרעזער אין וואַסער הייסע און צומישנדיק צום געטראַנק האָניק פון ווילדע בינען.

און איסיפּאָ האָט זיך געמאַכט אַ פּאיע (8), וואָס איז תמיד האָפּטיק. די קמיע איז צוזאמענגעשטעלט געווען

פון די פעדערן פון קאָבורע־פויגל, וועמענס בליק איז ווי אַ מאַגנעט און האָט כוח צוצוציען דעם קרבן, וואָס מען וויל באַהערשן, איידער נאָך מען באַצווינגט אים; פון אַ פעדער פון דעם לינקן פליגל פון דעם זיס־זינגענדיקן פויגל אורוטאא (10) און צוזאמענבינדנדיק די קמיע פונקט האַלבע נאַכט, האָט זי דערביי זיבן מאָל צו זיבן מאָל געשעפטשעט שפרוכן מיט נאָמען פונעם צו איר ליבע גלייכגילטיקן אַגוואפע.

אַ קמיע איז עס שרעקלעך אין איר האפט — און דאָס האָט אויך נישט געהאָלפן.

האָט ניאנדוריע סוף־כל סוף באַשלאָסן צו אנטפלעקן דאָס פאַרבאָרגענע אין איר האַרץ צו אגוואפען דעם גאַסט.

זי האָט פון איר ברענענדיקער ליבע צו אים געדעדט אין אַ שפראך א זיסע, זיסער נאָך פון דעם גענג זאַנג פון דער אורוטאאו, זי האָט אים געשוואירן, אַז איר ליבע צו אים איז טיף פאַרוואָרצלט, אז קיין שטורעם וועט נישט בכוח זיין אויסצוואוואָרצלען עס פון דאָרטן, און אַלע וואסערן פון פאראנא, פון די וועלדער פון צפון, ביזן ים דעם בלאָען, וועלן דעם פלאם פון איר לעבן נישט בכוח זיין צו לעשן.

און ער האָט איר דאַן מיט זיין מויל אַליין דערקלערט, אַז אומזיסט איז איר ליבע. זיין הארץ איז שוין פון לאַנג פאַרנומען: פאַרקנסט איז ער פאַר אַ טאָכטער פון אַ קאַציק, פון אַ פרידלעכן שבט, און מיט איר וועט ער אינגיכן זיך פאַראייניקן.

— 6 —

און די ליבע איז אין שנאה פאַרוואַנדלט געוואָרן, און פון שנאה איז געבוירן געוואָרן פאַראַט, די מוטער פון אומבאַרעכטיקטער נקמה.

ניאנדוריע, פאַרצווייפלט און פאַרבלענדט פון שנאה צו דעם, וואָס האָט איר ליבע פאַרשטויסן, האָט שטיל־לערהייט אַריינגעלייגט גיפט אין אגוואפעס שפייז, און איז דערנאָך אין דער געדיכטעניש פון וואלד אַנטלאָפן.

פאַרגיפטעט, איז ער קראנק געפאלן, און אין קראמף אינעם געצעלט זיך געוואָרפן, געקרעמפט, מיט די צייגער, אין גסיסה־אַנגסטן, געקריצט — און הילף געבעטן.

איסיפּא, וואָס האָט אים נישט ווינציקער ווי איר שוועסטער געליבט, און נישט שוואכער, ווי זי, געאייפערט — האָט פאַרשטאנען, אַז דאָס האָט יענע, פון ליבע פארשטויסן, אויס שנאה אים פאַרסמט. זי האָט אויך געוואוסט וואָס פאַר אַ מין סם איר שוועסטער האָט אונטער דער האַנט געהאט, און געוואוסט האָט זי אויך מיט וואָס זי קען זיין לעבן ראטעווען; דער סוד פון דעם קעגנגיפט איז פאַר איר לאַנג אַנטפלעקט געווען איז זי צוגעקומען צום אָרט, וואו דער קראנקער האָט זיך אין קראמפן געקאָרטשעט, מיט דער גסיסה זיך גע־ראנגלט.

זי איז צוגעקומען צו אים — און האָט פאר אים איר ליבע אנטפלעקט.

אָבער ער האָט אויך איר פאַרשטויסן.

וויי איז שוועסטער, פאַרצווייפלט, און פון שנאה פאַרבלענדעט, איז זי אַוועק פון דעם גוסנדיקן, קיין האַנט צו הילף נישט אויסגעשטרעקט, נאָכן קעגנגיפט נישט געגאנגען.

נקמה...

און, וויי איר שוועסטער, איז זי אויך אין וואַלד אַנטלאָפן.

אַגוואפע איז אָבער נישט געשטאָרבן. טופא האָט אויף אים רחמנות געהאט, וויי דערבארעמדיק ער איז מיט אַלע, וועלכע זיינען טריי צו דער שבועה,, וואָס זיי האָבן געשוואָרן. כדי ער זאָל נישט דאַרפן שטאַרבן אין די שרעקלעכע ליידן פון פארסמען — האָט אים טופא אין אַ וואַסער־פלאנץ פאַרוואַנדלט.

און אַזוי ווי ער איז, אין זיין מענטשן־געשטאלט ריין און גוט געווען, און זיין שבועה נישט געוואָלט מחלל זיין, אַזוי איז ער אין אַ גוטן קרייטעכץ פאַרוואַנדלט געוואָרן, וואָס ברענגט נוצן דעם מענטשן־קינד. די בלעטער פון אגוואפע, אין וואַסער געווייקט — ברענגען רפואה צו אַ זונען־שטאָך — און די ווּרצל איז דאָך אַזוי הייס און בייז אויף די ברעגן פון פאראנא, דעם אומ־ענדלעכן; די בלעטער פון אגוואפע, אין וואַסער געקאָכט, פאַרטרייבן דעם פיבער דעם בייזן און שמארצן שטאַרקע זיינען זיי בכוח צו לינדערן.

ניאנדוריע, די פאַרעטערין, האָט פון טופא דעם אַל־מעכטיקן איר שטראָף באַקומען: מידה כנגד מידה. אין אַ שלענגל אַ נידערטרעכטיקע איז זי פאַרוואנדלט געוואָרן, אויף זיין געבאָט. אין אַ שלענגל, וואָס טראָגט עד היום איר נאָמען. אין אַ שלענגל, וואָס פויזעט אום צווישן די גראָזן, אין די וועלדער. שלייכט זיך די ניאנדוריע אומבאַמערקט דורך שטילערהייט, אומבאַמערק־טערהייט בייסט זי זיך איין אין דער פיאטע פון דעם דורכגייער — און, ווי קליין און נישטיק זי איז, אַזוי שאַרף און טויט־ברענגענדיק איז איר גיפט: די געפער־לעכסטע פון אַלע שלענגלעך אין דער געגנט — איז זי.

און איסיפּא, די שוועסטער, וואָס האָט אליין נישט פאַראַטן, אליין קיין נקמה נישט געוואָלט נעמען, נייערט אגוואפען אומקומען געלאָזט, אויס געפילן פון נקמה, אין די שרעקלעכסטע ווייטיקן, און קיין הילף אים נישט אויסגעשטרעקט, כאָטש זי האָט עס יאָ געקענט טאָן, האָט אויך אַ שטראָף מידה כנגד מידה באַקומען, זי איז אין אַ קלעטער־פלאנץ פאַרוואנדלט געוואָרן, וועמען דער

גורל האָט באַשטימט, אייביק צו טאָן דאָס דאָזיקע גוטס, וואָס זי האָט אין איר מיידל־געשטאלט פאַרפעלט צו טאָן: דינען אַלס קעגנגיפט צו דעם ביס פון שלעכטן אירע צווייגלעך, צעשפאלטענע, ווערן אין ספירט אייגעשטעלט — און דינען אַלס אומפעלערהאַפטיקער קעגנגיפט, ווען מען ווערט פון אַ שלאנג געביסן.

7

אזוי האָט טופא געמישפט, און זיין ווילן איז דערפילט געוואָרן:

צוויי שוועסטער פארן לעבן געווען, איין ליבע האָבן זיי געהאט — און אין דער פאַרוואַנדלונג איז נאָר מלחמה צווישן זיי, אַ מלחמה אויף דור דורות.

פארן לעבן איז איסיפא אַ ריוואל־שותפטע צו ניאנדוריע, דאָס מיאוס־פויזנדיק שלעכטל פון ביינגיפט, מוז דור־דורות בייסן און פאַרגיפטן און בייסנדיק צוזען, ווי איר שוועסטער איסיפאָ פאַרניכטעט אירע מעשים, ראַטעווענדיק די, ווען מען זי האָט געביסן.

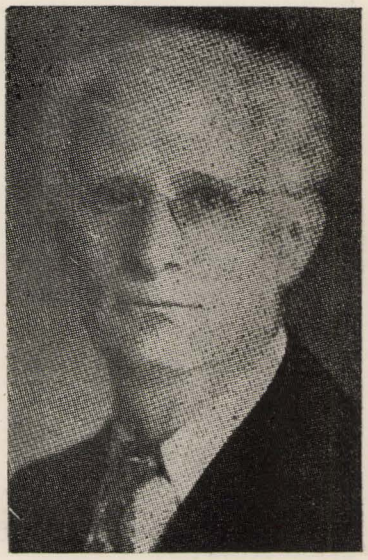
טופאַ איז קלוג. טופא איז אַלמעכטיק און געראַכטיק; און זיינע וואונדער זיינען אין לשער.

——— • ———

1) טופא — נאָמען פונעם אַלמעכטיקן וואָס טוט נאָר גוטס.
2) ניאַנדוטי — דינע זייד־שפּיצעריי, געאַרבעט פון די גוואַראַניער שבטים. מען זעט עס נאָך איצט, געאַרבעט פיל אין פּאַראַגוויי און אומגעגנט.
3) זשאַגוואַרעטע, אָדער יאגוואַרעטע — דרום־אַמעריקאַנער טיגער, אין גוואַראַנילשון.
4) ניאַנדע־יאַראַ — גאָטהייט פון גרויסע טייכן, אינעם גוואַראַניער מיטוס, ווי נעפטון בייַ די אַנטיקע פעלקער.
5) קוניאַ־טאי — אַ צויבערן, אַן אַלטע כישוף־מאַכערן און וואָרזאָגערן בייַ די גוואַראַניער.
6) קאַלילא — באַשיצערן פון לִיבע, אינעם מיטוס פון די דערמאָנטע שבטים.
7) טאָפום־מוטי און גוואַסו־קאָא — הייל־גראָזן אויף די ברעגן פונעם פּאַראַנאַ און פּאַראַגוויי; אַן אָנגעצויגענע משקה פון די דריי גראָזן איז אַ סגולה צו אַרויסרופן לִיבע בייַ אַ מאַנספּאַרשוין, לויט דער מסורה בייַ די אינדיאַנער פון יענער געגנט.
8) פּאיע — אַ קמיע, אַ טאַליסמאַן.
9) אורוטאו — דרום־אַמעריקאַנער נאַכטיגאַל.

ת. לייוויק

דער פאַרריגלטער וואַלד

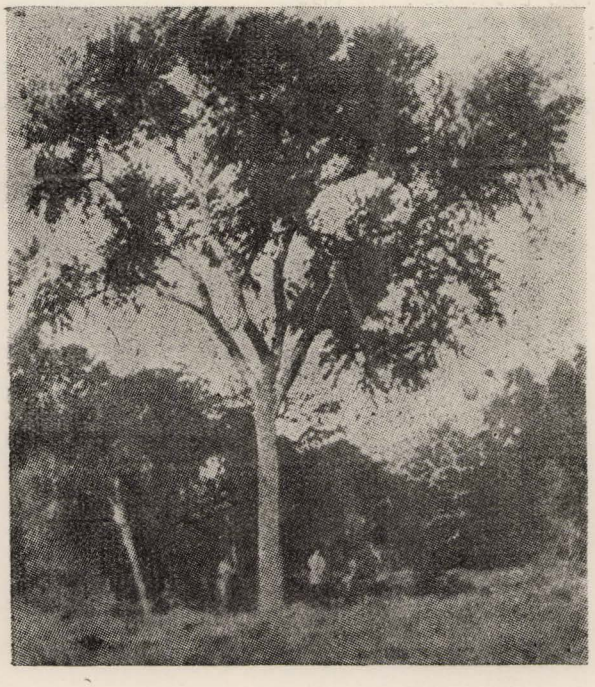

פאַלן־צו פאַלדיקע פליגלען,
פאַלן אַפאַלד נאָך אַ פאַלד
אויף די פאַרנאַכטיקע שפּיגלען
הינטער דעם נאַכטיקן וואַלד.

וואַרפן פאַרנאַכטיקע שפּיגלען
שאָטנס געשטרייפטע מיט שיין,
פאַנגען דעם וואַלד און פאַרריגלען,
רינגלען אין רינגען אַריין.

ציטער — צו וואָרצלען דורך צווייגן,
ציטער, געפלאַטער, געברום —
ביז דאָס באַרואיקטע שווייגן
רינגלט די רינגען אַרום,

פאַלן צו פאַלדיקע פליגלען,
פאַלן אַ פאַלד נאָך אַ פאַלד,
אויף די פאַרזונגלטע ריגלען
פון דעם פאַרריגלטן וואַלד.

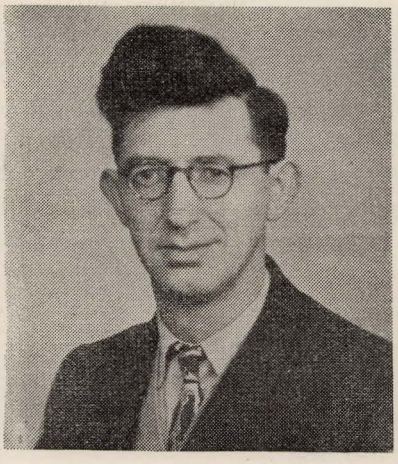
יצחק יאַנאַסאָוויטש

די כעלעמער מעשה

אַן אַרײַנבליק אין דעם הומאָר־עפֿאָס פון פּוילישער ייִדישקייט

די „כעלעמער מעשה" איז אָן שום ספק אַ פּראָדוקט פון אַ דורות־לאַנגער, אַנאָנימער בעל־פּה־שאַפֿונג אין די טיפּע געדיכטענישן פון פֿאָלק.

די „כעלעמער מעשה" אין איר איצטיקער געשטאַלט איז אַ פּועל־יוצא פון לאַנגע גילגולים פון פֿאָלקס־מויל צום פֿאָלקס־אויער. אויף דעם דאָזיקן וועג קייקלט זי זיך דורות און יאָרן און ווי די קינדערישע שנייַ־קויל ווערט זי דורך דער קייקלעניש וואָס אַמאָל גרעסער און פֿאָרם־פֿאַרענדערטער. צענדליקער מאָטיוון, יידישע און נישט־יידישע, ווערן אַדאָפּטירט און פֿאַר־היימישט, מיט דער הילף פון וואַריאַציע, כדי זיי זאָלן זיך אַרײַנפּאַסן אין דעם הומאָר־שטח פון דער סכעמע. וואַנדערנדיקע טעמעס ווערן לאָקאַליזירט, סטאַביליזירט און פֿאַריידישט דורך אַ מער טיפּישן קאָלאָריט און אפילו דורך אַ צוגעגנג־לעכער פּוענטע. אין משך פון יאָרן גייט אָן אַ סיסטעמאַטישע קאָלעקטי־וע שאַפֿונגס־טעטיקייט, וואָס איר סך־הכל ווערט קומען צום אויסדרוק אין אַ זעלטענעם „הומאָר־עפֿאָס" אונ־טערן נאָמען „די קלוגשאַפּט פון כע־לעם".

באַטראַכטן מיר די „כעלעמער מעשה", ווי אַ קאָלעקטיווע אַנאָנימע פֿאָלקס־שאַפֿונג שטעלט זיך ראשית־כל די פראַגע: מיט וואָס און פֿאַרוואָס האָט גראָד כעלעם זוכה געווען צו ווערן דער אַדרעס פון דער הומאָריס־טישער פֿאָלקס־פֿאַנטאַזיע.

און כאָטש די פראַגע איז געשטעלט דאָרף מען זי פונדעסטוועגן איבערלאָזן פֿאַר וויסנשאַפֿטלער און פֿאָלקלאָר־ספּעציאַליסטן. אפשר וועלן זיי, ווען עס איז, אויסגעפונען די פֿאַרהוילענע געזעצן פון דער קאָפּריז־נער פֿאָלקס־מוזע?

מיר, פון אונדזער זייט, ווילן נאָר ציען די לייענערי־שע אויפמערקזאַמקייט אויף איין מאָמענט אין דעם דאָ־זיקן דערווייל נאָך נישט־אויפגעקלערטן פֿאָקט, און נעמ־לעך, אַז די קהילה־קדושה כעלעם איז נישט — ווי אייַ־ניקע מיינען — פֿאָפולער געוואָרן ע ר ש ט אַ ד א נ ק דער כעלעמער מעשה, נאָר להיפוך, אַז זי האָט ש ו י ן פ ו ן פ ר י ע ר געמוזט זיין געוונ־פֿאָפולער כדי זי זאָל קאָנען ווערן אַ שטענדיקער אַדרעס פון דעם יידישן פֿאָלקס־הומאָר.

וועג מיר זאָלן אפילו אָננעמען, אַז די ערשטע פֿאָלקס־מעשה אַרום כעלעם איז געשאַפֿן געוואָרן צופעליק, (ד"ה צופעליק אין איר שייכות מיט כעלעם,) מוזן מיר דאָך איינזען, אַז די צופעליקייט וואָלט נישט באַוויזן זיך צו סטאַביליזירן אין פֿאָלקס־שאַפֿן, אויב דער נאָמען כעלעם וואָלט נישט געגוג באַקאַנט געווען דעם יידישן פֿאָלקס־מענטש, לכל הפּחות אין די גרעניצן פון גלות־פּוילן.

און זאָלן אפילו נישט זיין קיין אַנדערע געשיכטלעכע באַווייזן, ד"ה זאָל די שטאָט כעלעם אפילו נישט האָבן קיין אַנדערע דאָקומענטאַרע ראיות וועגן איר פֿאַרגאַנ־גענהייט, וועט דער בלויזער פֿאַקט, וואָס אין יידישן פֿאָלקלאָר עקזיסטירן די כעלעמער מעשות, עדות־זאָגן, אַז די דאָזיקע שטאָט האָט אַמאָל געהאַט אַ בא־שטימטע השפּעה אין יידישן לעבן — אַ השפּעה, וואָס האָט איר נאָמען ווייט זון ברייט באַקאַנט געמאַכט, אַ השפּעה, וואָס האָט מסתּם אויפגע־הערט אין רעזולטאַט פון דער קאָנ־קורענץ פון אַ צווייטער, גרעסערער שטאָט אין די גרעניצן פון יידישן פוילן.

און דרך־אגב: אין דער ריווא־ליזאַציע פון אַ צווייטער שטאָט מיט דער שטאָט כעלעם דאַרף מען, וואַר־שיינלעך, זוכן דעם אורשפרונג פון דער כעלעמער מעשה.

נאָטירלעך פֿאַלט אונדז נישט איין צו זאָגן, אַז אין דער כעלעמער מעשה איז פֿאַראַן כאָטש איין קערנדל אויטענטישקייט, און ווען אפילו יאָ, איז דאָס אויך פון אַ קנאַפּער וויכטיקייט. דאָס כעלעם, וואָס מיר האָבן גע־קענט אין משך פון די לעצטע צענדליקער יאָרן האָט אוודאי מיט דער מעשה־וועלט קיין שום שייכות נישט.

אויב אָבער מיר זוכן די „היסטאָריש" סיבה פֿאַר דער פֿאַרבינדונג פון דער כעלעמער מעשה מיט דער שטאָט כעלעם איז קלאָר, אַז דערמיט מיינען מיר צו דערגיין אַ גאַנץ טשיקאַווע און שטאַרק־פֿאַרהוילענע אייגנשאַפֿט פון דער פֿאָלקס־שעפּעריקייט, אַזוי צו זאָגן, אַ סוד פון איר לאַבאָראַטאָריע, וואָרום מיר גלויבן, אַז אין דער למראת־

עינדיקער צופעליקייט איז דאָך פאַראַן אַ באַשטימטע ווירקנדיקע געזעצמעסיקייט.

דערווייל אָבער, ביז די דאָזיקע אייגנשאַפט וועט אָנט־פלעקט ווערן, ביז זי וועט געניר דעפינירט ווערן, איז פאַר אונדז מחוץ יעדן ספק, אַז כעלעם איז נישט באַ־שאַפן געוואָרן דורך דער פאָלקס־מעשה. זי איז שוין פון פריער געווען אַריינגעוואקסן אין יידישן לעבן און איר נאָמען האָט געמוזט האָבן אַ גוט־באקאנטן אויסקלאַנג אויב ער האָט געקענט אויסגענוצט ווערן אין דער בהדרגה־דיקער שאַפונג פון אַ סינאָנים פאַר אַ יידיש־פאָלקסטיפ־לעכן קוק אויף געוויסע האַנדלונגען אין מענטשלעכן לעבן.

***

די אָנזאַמלונג פון די „כעלעמער מעשות" אין יידישן פאָלקלאָר דערציילט אונדז נישט בלויז וועגן כעלעם, וועגן איר באקנטקייט אין יידישן לעבן, נאָר זי דערציילט אונדז גלייכצייטיק וועגן דער איינגעפונדעוועטקייט פון דעם דאָזיקן לעבן אויף דער פוילישער ערד. אָן דעם געפיל פון איינגעוואָרצלטקייט, אָן דער שפירונג פון פעסטבאָזעסנ־קייט וואָלט דער פאָלקס־שאַפונג נישט מעגלעך געווען אויסצוווענען איר גראָטעסקן געווענ אַרום אַ קאָנקרעטער געאָגראַפישן באַגריף, אַרום אַ קאָנקרעטער שטאָט.

ס׳איז דערביי אמת, אַז די „כעלעמער מעשה" האָט אין שפּעטערדיקע צייטן אָנגעשפּארט אין אזעלכע מקו־מות, וואו דער נאָמען כעלעם האָט געקלונגען ווי אַ נא־מען פון דער הפטורה און נאָך עד־היום קאָן מען הערן ווי עמיצער זאָגט: „ס׳איז פונקט ווי אין כעלעם", און דערביי גיט זיך דער זאָגער לחלוטין נישט אָפּ קיין חשבון וועגן כעלעמס געאָגראַפישער רעאַליטעט. דאָס איז דער־פאַר, וואָס כעלעם איז צוליב דער פאָלקס־מעשה געוואָרן אַ סינאָנים, פונקט ווי להבדיל סדום. דער כח פון געשא־פענעם פאָלקס־משל גרייכט ווייטער, ווי דער אורשפרינג־לעכער נימשל אויף וועלכער זי האָט זיך געשאַפן און נאָר אַ דאַנק דעם דאָזיקן כח בלייבט די שאַפונג אין פאָלקס־זכרון. דאָס איז איר גרויסער ווערט וואָס נעמט זי אַרויס פון דעם ענגן גבול פון פאָלקלאָר־ספּעציאַליסט און מאַכט זי פאַר דעם לעבעדיקן קנין פון קולטור־מענטש, פון קינסטלער און שרייבער. עס איז אָבער מער ווי זי־כער, אַז רייַדנדיק וועגן כעלעמער הומאָר אין יידישן פאָלקס־שאַפן האָבן מיר, חוץ איר לעבעדיקן אַקטועלן באַדייט, אויך אין זין איר קולטור־היסטאָרישן ווערט. חוץ אונדזער אינטערעס צו דער פרי, ווי צו אַן אָביעקט, וואָס קאָן שטילן אונדזער הנאה איז פאַראַן אויך אַן אינ־טערעס צום בוים אויף וועלכן די פרי איז געוואקסן. וועג עס גייט אין דער כעלעמער הומאָר־פרי איז פאַר אונדז אוודאי וויכטיק דער פאָלקלאָריסטישער בוים און באַזונ־דערס דער לעבנס־קלימאַט אין וועלכן זי האָט אויסגע־רייפט און איז אין משך פון יאָרן אויסגעוואקסן.

בכן איז פאַר אונדז וויכטיק פעסטצושטעלן, אַז נאָר אין דער סטאָבילער פאָרשטעלונג און שפּירונג פון איינ־געזעסנקייט, פון איינגעוואָרצלטקייט אין לאַנד האָט גע־קאָנט אויפקומען דאָס הומאָריסטישע ווערק, וואו אַלס הויפּטהעלד פיגורירט אַ קאָנקרעטע שטאָט.

פון דער כעלעמער מעשה דאַרף מען לערנען אַ קל וחומר: מה־דאָך יעדע פאָלקלאָר־שאַפונג איז פאַרבונדן מיט אַ באַשטימטער שטייגערישער פעסטגעשטעלטקייט, מכל שכן די שאַפונג אַרום אַ קאָנקרעטן געאָגראַפישן באַגריף? דאַרף מען דערצו על אחת כמה וכמה האָבן די שפּירונג פון סטאָבילער איינגעזעסנקייט!

מאַכן אַ שטאָט פאַר אַ הויפּטהעלד אין אַ ווערק, וואָס האָט זיך „געשריבן" אין משך פון דורות האָט מען נאָר געקאָנט דעמאָלט, ווען אין דער לעבנס־עמפינדונג פון פאָלקס־מענטש איז די דאָזיקע שטאָט געווען פונקט אַזוי סטאָביל, ווי דאָס בייטן זיך פון פיר יאָרצייטן. און נישט נאָר די דאָזיקע שטאָט, נאָר אויך דאָס לאַנד אין וועלכן די שטאָט געפינט זיך האָט געדאַרפט אין דער פאָלקס־פאַנטאַזיע זיין סטאָביל יידיש, ווייל אויב נישט וואָלט זי זיך קיינמאָל נישט פאַרגינען דעם לוקסוס אַנ־צוטרויען איר הומאָריסטישע שאַפונגס־ענערגיע אַזש אַ גאַנצער שטאָט.

אַזאַ לוקסוס האָט זיך געקאָנט דערלויבן דאָס פראַנ־צויזישע פאָלק בנוגע „טאראסקאן" אין פראַנקרייך. אַזאַ לוקסוס האָבן יידן זיך דערלויבט בנוגע כעלעם אין פוילן.

אין מדינת פוילן איז לויט די רייד פון ר׳ פנחס קא־ריצער געווען דער גרינגסטער יידישער גלות. יידן האָבן אין פוילן געלעבט נישט נאָר מיט אייגענע מנהגים און פירעכצן, נאָר אויך מיט דער שפּירונג פון היים. נאָר אין דער דאָזיקער שפּירונג האָט געקאָנט געבוירן ווערן די כעלעמער מעשה.

פאַראַן צוויי אַנקעדאָטן, וואָס כאַראַקטעריזירן צום בולטסטן די דאָזיקע היים־שפּירונג פון יידן אין פוילן. איינער פון זיי דערציילט זיך אַזוי:

יידן פאָרן אין באַן. צעשמועסט מען זיך. „ווי הייסט אייער שטאָט? — פרעגט איין ייד בייס צווייטן.

— מיין שטאָט? — ענטפערט דער געפרעגטער — די גוים רופן זי מיענדזיבוש, נאָר „די וועלט" רופט זי מזלבאדזשיץ.

(מאלע וואָס די גוים פאַלט איין. אַבי „די וועלט", די יידן הייסט עס, ווייסן דעם ריכטיקן נאָמען).

און דער צווייטער אַנעקדאָט:

אַ ייד פון אַ קליין שטעטל איז געקומען אין אַ גרויס־סער שטאָט אַריין אין אַן אָמט. דער באַאָמטער נישטערט אין זיינע פאַפּירן און פרעגט:

— צו וועמען געהערט אייער שטאָט?

—פריער האָט זי געהערט צו די איזשביצער — ענט־פערט דער ייד — נאָר איצט האָבן מיר זיי פאַרטריבן אין זייער שטיבל אַריין און די שטאָט געהערט דער עיקר צו גער. (אַז די שטאָט געהערט אויך צו אַ פריץ, אַדער

וואיעוואדשאפט פאלט דעם ייד גארנישט איין. פאר אים איז קלאר, אז א שטאט קאן געהערן צו איין רבין, אדער צו א צווייטן).

די כלעמער מעשות, פונקט ווי די דערמאנטע אנעק־דאטן זיינען אויפגעגאנגען אין א וועלט פון יידישער סטאביליטעט, אין א וועלט וואו די פארשטעלונג וועגן היים איז קאנקרעט און רעאל.

אן אנדערע מעשה, אז די דאזיקע היים־רעאליי איז אין אונדזער לעצטער דערפארונג פארוואנדלט געוואָרן אין „א כעלעמער חכמה".

***

ביי די „כעלעמער מעשות" האט די פאלקס־שעפעריש־קייט ארויסגעוויזן א בולטע טענדענץ צו קאנצענטרירן א באשטימטן טעמאטישן שטאף אויף איין געאגראפישן שטח, אויף איין קאנקרעטן פונקט פון יידישער איינגע־זעסנקייט. אזא טענדענץ איז דער פאלקס־מעשה אין אל־געמיין באקאנט.

אין דער יידישער פאלקס־פאנטאזיע זיינען אלערליי מעשות פארבונדן מיט דעם „ערגעץ הינטער די הרי־חושך". דאס זיינען די וואונדער־מעשות, וואס זייער ראם איז די געאגראפישע אומגעווייניגטלעכקייט פון וואונדער־לאנד. וואָרעם עס איז קלאר, אז פאנטאסטישע האנדלונג קאן פארקומען נאר אויף פאנטאסטישע ערד, וואס איר רעאליטעט לאזט זיך נישט קאנטראלירן יעדע רגע. דערצו איז אנגעמאסטן דאס לאנד אויף יענער זייט סמבטיון, דאס ארט „הינטער די זיבן בערג", אדער „הינטער די זיבן טייכן", וואו יעדער שפאן איז אנגעזאפט מיט ניסים־דיקייט. און האט אמאל געטראפן, אז דער אנאנימער פאלקס־דערציילער האט געוואלט ענענען צו די גרעניצן פון אונדזער געאגראפישער רעאליטעט האט ער כאטש מיטגענומען פון „הינטער די הרי־חושך" א שטיק פון איר נסימדיק־אנגעזאפטער אטמאספער, א שטיק פון איר מיס־טישן קלימאט. די פלאָרע און פאונע איז אונדז אין אזא מעשה טאקע געווארן קענטלעכער, היימישער, אייגענער, אבער די אומבאשטימטקייט פון האנדלונגס־שטח איז פארט געבליבן. אזא דערציילער האט קיינמאל נישט רי־זיקירט אנצורופן א באשטימטן געאגראפישן נאמען, סיידן אזעלכן, וואס האט אים אויסגעזען צו זיין זייער, זייער ווייט.

פאר אויסטערלישקייטן פון א קלענערן וואונדער־אינ־האלט האט דאס פאלק געהאט אנדערע באצייכענונגען: „ערגעץ אין גושן", אדער „ערגעץ אין בויבעריק". ערשט אין דער חסידישער מעשה הייבן מיר אן טרעפן באקאנ־טע שטעט און שטעטלעך, קאנקרעטע ערטער און נע־מען, וואס מען קאן זיי, דוכט זיך, מיט דער האנט דער־לאנגען. די נייקייט פון חסידות איז באשטאנען דערין, וואס דער מענטש האט אויפגעהערט אוועקשפאנען אין הימל אריין און האט אנגעהויבן דעם הימל אראפברענ־גען אויף דער ערד. חסידות האט רעוואלוטירט קעגן דער מיסטיק, וואס ליגט מחוץ דעם ערדישן לעבן און האט דערווייזן, אז דווקא דאס ערדישע לעבן איז פול מיט מיס־טיק. במילא איז קלאר, אז פאר דעם חסידישן מעשה־דערציילער איז נישט נויטיק געווען אוועקצוטראגן זיין פאנטאזיע ערגעץ אין א וואונדער־לאנד. וואונדער האבן לויט זיין וועלט־באגעם געקאנט געשען און זיינען טא־קע געשען דא אויף אן ארט, אין די אייגענע דלד אמות. די חסידישע מעשה האט נישט געדארפט האבן קיין ספע־ציפישן קלימאט, קיין באזונדערע אטמאספער, קיין אי־רעאלן שטח, קיין וואַרשיינלעכקייטס־באדינגונגען, וואס זאלן זי מאכן גלויבלעך. זי האט די דאזיקע אלע אטרי־בוטן געשאפן בלויז מיט איין מאגישן כח, מיט דעם כח פון התפעלותדיקן גלויבן.

די כעלעמער מעשה איז אין איין פרט ענלעך צו דער חסידישער מעשה. זי איז אויך אין איר האנדלונג נישט אוועק פון אונדזער רעאליטעט. די בינע אויף וועלכער זי קומט פאר שטייט אין סאמע מיטן פון אונדזער לעבן. להיפוך צו דער הרי־חושך־מעשה וויל זי ארויסרופן גלויבן דערמיט, וואס זי גיט אן דאס קאנקרעטע ארט פון איר געשען. זי קויפט אונדזער צוטרוי דווקא מיט דער אילוזיע פון נאענטקייט און במילא — וואַרשיינלעכקייט, וויל אן דעם וואלט איר עיקר, דער הומאר, פיל פארלוירן.

די כעלעמער מעשה איז א קרומער שפיגל. כדי דער קאמיזם פון די אויסגעקרומטע ליניעס זאל ווי געהעריק וירקן מוז די אפשפיגלונג זיך תמיד געפינען נעבן די אביעקטן וואס ווערן אין איר דעפארמירט. נאר אין דער קאנפראנטאציע מיט דער ווירקלעכקייט קאן ארויסגע־רופן ווערן דער געהעריקער קאמישער עפעקט.

***

די כעלעמער מעשה קאן מען דערקענען א מייל פון דערווייטנס. זי האט אין זיך א באשטימטן פעסטגע־שטעלטן קערן ארום וועלכן עס באווועגט זיך דער קא־מיזם פון סיטואציעס.

דער קאמיזם פון דער כעלעמער מעשה איז אויפגעבויט אויף א מין הומאר־פרינציפ. ער איז ממש א גאלדענער באווייז־אוצר פאר א געוויסער טעאריע פון געלעכטער.

דער כעלעמער קאמיזם דערגרייכט זיין ווירקונג מיט דעם אויטאמאטיזם פון דער מענטשלעכער האנדלונג.

דער דאזיקער אויטאמאטיזם איז א פועל־יוצא פון נישט דערזען און נישט באמערקן די שייכותן פון דער שיינונגען.

דאס קאמישע אין די האנדלונגען פון די כעלעמער מעשה־העלדן באשטייט דערין, וואס זיי דערטראכטן זיך צו א געוויסער טוונג און פירן זי אויס, נישט פארויס־זעענדיק אירע רעזולטאטן אין שייכות מיט די באגלייטנ־דיקע פאלגן.

דער קאמישער עפעקט ווערט בולט צוליב דעם, וואס

אין דער כעלעמער האַנדלונג פעלט די נאַטירלעכע פאַר־
בינדונג צווישן סיבה און פּועל־יוצא.

גראַדליניעדיקייט דערפירט צו אויטאָמאַטישקייט, צו
מעכאַנישקייט, דאָס איז דער שטרויכל־פונקט פון כעלעמס
גוטן ווילן.

וען כעלעם קויפט אַ לעש־מאַשין כדי אַנטקעגן צו
ווירקן די שריפות אין שטעטל איז דאָס אייגנטלעך אַ
לאָגישער ווילן רעאַליזירט אין טאַט. קאָמיש ווערט די
דאָזיקע טאַט ערשט דעמאָלט ווען אַ צווייטע סיבה און אַ
צווייטער טאַט (דאָס ארוממויערן די לעש־מאַשין מיט אַ
דיקער ציגלנער מויער כדי די גנבים זאָלן זי נישט קאָנען
צוגנבענען) מאַכן בטל די ערשטע אַנשטרענגונג. דער מע־
כאַניזם, די אויטאָמאַטישקייט ביים אויספירן די טאַט,
נישט רעכענעדיק זיך מיט אירע פאַרבינדעדיקע שייכותן,
רופט ארויס געלעכטער ביים נאָרמאַלן מענטשלעכן פאַר־
שטאַנד.

די כעלעמער מעשה איז אַ משל אויף גוטע כוונות,
וואָס ווערן אין דער לעבנס־ווירקלעכקייט פאַרוואַנדלט
אין זייער היפוך. מיטן געלעכטער שיצט זיך דער מענטש
קעגן דער מעכאַנישקייט אין לעבן און מיטן געלעכטער
איבער די כעלעמער האַנדלונגען שיצן מיר זיך קעגן דער
אויטאָמאַטישקייט, וואָס פאַרוואַנדלט אונדזער טאַט אין
דעם פאַרקערטן פון דעם וואָס מיר האָבן געוואָלט. דער־
מיט האָט די פאָלקס־דערפאָרונג געוואָלט אונטערשטרייכן,
אַז ס׳איז ווייניק אַ גוטער ווילן, מען דאַרף דעם דאָזיקן
גוטן ווילן קאָנען ווי עהעריק רעאַליזירן, ד״ה נעמען ביי
דער רעאַליזירונג אין באַטראַכט די באַגלייט־דערשיינונ־
גען פון יעדן טאַט און זיי פאַרבינדן מיט דער רעאַלי־
זאַציע פון דער כוונה.

וען כעלעם ווייל, אַז דער געפאַלענער שניי זאָל בלייבן
פריש און נישט צעטראָטן ווערן איז דאָס זיכער אַ גוטער
ווילן. (מען קאָן דעם שניי אפילו באַטראַכטן ווי אַן אַלע־
גאַרישע אַנדייטונג אויף אַ באַשטימטער עטישער קוואַ־
ליטעט אין אונדזער לעבן.) אומנאַטירלעך און דעריבער
קאָמיש זיינען אָבער די טאַטן, וואָס ווערן אונטערגענו־
מען צו רעאַליזירן דעם דאָזיקן ווילן. זיי זיינען אומנא־
טירלעך ווייל עס פעלט צווישן זיי די לאָגישע קייט פון
פאַרבינדונג. ווער צעטרעט דעם שניי? פרעגט דער כע־
לעמער בעל־מעשה. דער ענטפער איז: דער שמש וואָס
גייט דער ערשטער ארויס אין גאָס כדי צו וועקן די אייג־
וואוינער צו עבודת הבורא. דער ענטפער איז אויך לאָ־
גיש און ריכטיק. אָבער די דאָזיקע לאָגישע ריכטיקייט
פאַרפירט די כעלעמער אויף די אומוועגן פון אומלאָגיש־
קייט. וואָרום אויב דער שמש צעטרעט דעם שניי דאַרף
מען אויסגעפונען אַ מיטל ווי אַזוי ער זאָל דאָס נישט
טאָן. אַליין און פאַר זיך אויך אַ ריכטיקער אויספיר. די
פוענטע אַז פיר מענטשן זאָלן טראָגן דעם שמש איז פאַר
זיך גופא ווידער אַמאָל לאָגיש, אָבער זי ווערט דווקא
אומלאָגיש אין שייכות מיט דעם ערשטן שטויס צו דער
גאַנצער האַנדלונג — מיט דעם ווילן, אַז דער שניי זאָל
בלייבן גאַנץ און נישט צעטראָטן.

מיר זעען דעריבער, אַז דער קאָמיזם פון די כעלעמער
העלדן באַשטייט דערין וואָס זיי, די העלדן, האָבן אַ גוטן
ווילן. קאָמיש איז אָבער די רעאַליזירונג פון זייער ווילן
אין טאַט, מחמת די כעלעמער האַנדלען אויטאָמאַטיש,
זיי זוכן צו באַזייטיקן אַ געוויסן צושטאַנד דורך אַ האַנד־
לונג, וואָס פאַרשטאַרקט דעם פריערדיקן צושטאַנד אין
צענפאַך.

וען דער שמש ווערט אַלט און קאָן נישט אַרומגיין
איבערן שטעטל קלאַפן אין די לאָדנס זוכן די כעלעמער
אַן עצה, ווי אַזוי דער שמש זאָל קענען אויספירן זיין
פונקציע און דערביי נישט דאַרפן אַנשטרענגען זיינע כו־
חות. דאָס אַלץ איז אַ האַר נישט קאָמיש און אפילו זייער
לאָגיש. אָבער אויפן וועג פון ו י ל ן צו ר ע א ל י ־
ז י ר ו נ ג האָבן די כעלעמער דערווייל פאַרלוירן די
פאַרבינדונג פון דערשיינונגען און לעבנס־רעאַליטעט. מען
ברענגט אַלע לאָדנס צום שמש אין שטוב כדי ער זאָל קע־
נען אין זיי קלאַפן און דערביי נישט דאַרפן אַרומגיין אי־
בערן שטעטל. עס איז אָבער פאַרלוירן געגאַנגען דאָס
וויכטיקסטע פון דער אייגנטלעכער ערשטיקער טאַט.
דאָס שטעטל וועט סיי ווי דאָס קלאַפן נישט הערן און
פונקט ווי ביי דער לעש־מאַשין וועט די גאַנצע אַנשטרע־
גונג און ענערגיע זיין אַרויסגעוואָרפן, מחמת מען האָט
נישט געגומען אין באַטראַכט איין רינג אין דער צוגויפ־
קייטלונג פון טאַט און פּועל־יוצא.

די זעלביקע אויטאָמאַטישקייט אין דער האַנדלונג, דאָס
זעלביקע דורכלאָזן אַן עיקרדיקן פאַרבינדונגס־רינג צווישן
סיבה און פּועל־יוצא זעען מיר אויך אין דער מעשה וועגן
דער וואָסער־מיל, וואָס ווערט געבויט, נישט ביים וואָסער,
נאָר אויפן באַרג און אין פיל אַנדערע כעלעמער מעשות.

*
*

די כעלעמער מעשה איז אַן אומדערשעפלעכער שטאָף
פאַר ליטעראַריש־קינסטלערישער געשטאַלטיקונג.

אין תוך געגומען וואַרט נאָך דער דאָזיקער גרויסער
„הומאָר־עפאָס" אויף דעם קינסטלערישן באַנייער, וואָס
זאָל פון פאָלקסטימלעכן אַנאָנים באַשאַפן דאָס ווערק פון
קינסטלעריש באַוואוסטזיניקייט און קינסטלערישער
אַלצייטיקייט.

די כעלעמער מעשה האָט אין זיך יענע אַלגאָרישע
מאָמענטן, וואָס קענען אָנגעוועגדט ווערן אין באַצוג צו
אַלגעמיין מענטשלעכע האַנדלונגען און טואונגען מיט
וועלכע ס׳איז פול אונדזער לעבן.

ביז איצט האָבן מיר דערווייל גאָנץ וויניק אויסגע־
נוצט דעם כעלעמער מעשה־שטאָף אין אונדזער ליטע־
ראָטור.

אונדז איז באקאנט די קאָמעדיע „כעלעמער חכמים"
פון אהרן צייטלין, וואָס איז מיט דערפאָלג געשפילט ג־

וואָרן אויף דער יידישער בינע. אין בוך־פאָרם איז דאָס ווערק אָבער נישט בנימצא.

אַן ענלעכע קאָמעדיע האָט אויך אָנגעשריבן דער יונגער טראַגיש־אומגעקומענער יידישער שרייבער פון סאָוועט־רוסלאַנד, געשענזאָן. די קאָמעדיע דאַרף זיך געפינען ביי די פאָפולערע אַרטיסטן ש. דזשיגאָן און י. שומאַכער.

די מעשות פון כעלעם האָט בשעתו פאַרשריבן מ. קיפּניס. ער האָט אָפּגעטאָן אַ זעלטענע פאָלקלאָריסטישע אַרבעט. צי די פאַרשריבענע טעקסטן זיינען וועט עס איז דערשינען אין בוך־פאָרם ווייסן מיר נישט. בכל אופן זיינען זיי היינט נישט צוטריטלעך פאַרן ברייטערן קרייז פון יידיש־לייענער.

אונטער דעם נאָמען „די העלדן פון כעלעם" איז אין גיור־יאָרק דערשינען אַ בוך פון שלמה סיימאָן. אַן אָרנטלעכע באַאַרבעטונג פון די כעלעמער מעשות פאַר קינדער.

אויף קינסטלערישער געשטאַלטיקונג פון כעלעמער מעשה־שטאָף פרעטענדירט דאָס בוך „כעלעמער חכמים" פון י. י. טרונק. וועגן דעם דאָזיקן בוך, זיינע מעלות און חסרונות איז כדאי צו שרייבן אַ באַזונדער אָפּהאַנדלונג.

יידישע שרייבער האָבן אויסגענוצט דעם כעלעמער מעשה־שטאָף אַריבערטראָגנדיק אים אויף זייערע שטעט און ערטער. (למשל, לייב קוויטקאָ אין זיין קינדערליד „לעמלס מתנה") אַנדערע ווידער האָבן באַטיטולט זייערע זאַכן מיט נאָמען כעלעם, די מעשה גופא האָט אָבער צו דער כעלעמער שטאָף קיין שום שייכות נישט (למשל: י. ל. פּרצעס „דער כעלעמער מלמד").

עס איז זיכער אַז אונדזער כעלעמער מעשה וואָרט נאָך אויף איר גרויסן דעקאַסטער. און ביז דאָס וועט געשען איז אונדזער חוב ווידער און ווידער אַמאָל צו פאַרצייכענען אַלע ניואַנסן, אַלע וואַריאַציעס פון די כעלעמער מעשיות, אַזוי ווי זיי גייען נאָך איצט אַרום צווישן יידן אין דער גאָרער וועלט.

עס וואָלט געווויס געווען אַ גרויסער אויפטו ווען די באַרופענע יידישע אינסטיטוציעס וואָס זיינען צעוואָרפן איבער דעם כדור הארץ, זאָלן סטימולירן און טאָקע אָרגאַניזירן סיי די באַנייטע זאַמלונג פון כעלעמער מעשות, סיי זייער קינסטלערישע באַאַרבעטונג. דאָס לעצטע גייט אָפּילו נישט אַריין אין גדר פון אָרגאַניזאַציע. דאָך וואָלט אַ געהעריקע פּרעמיע פאַר אַ ווערק פון כעלעמער מעשה־שטאָף מסתם סטימולירט יידישע שרייבער און קינסטלער, ווייל אָפּילו אָן דעם איז דער אינטערעס צו דער טעמע גענוג גרויס. עס פעלט נאָר דאָס ביסעלע איניציאַטיוו אים צו רעאַליזירן.

מאַשע שטוקער־פּאַיוק

ברוך ה׳ יום־יום

דאָס פּעלד איז גרין,
דער הימל בלוי,
מוט ליכט און רו
די ערד פּאַרשפּרייט;
און דער אויפגעוואַכטער צוויט
אין דביקות פּאַרגאַפט
פּליקט אַרום:
— מה רבו מעשיך!
אַזויפיל פּאַרבן־שפּיל,
אַזויפיל זונען־גלי,
אַ יעדן אינדערפרי
שפּרייט איך ריחות פון מיין בלי,
שפּעטער צייטיק אויס מיין זאַפט,
פּירות גיס איך אָן מיט קראַפט;
און פון זוימען
אויסגעטיילטע פון מיין שוים,
נייע ביימלעך וואַקסן אויס
פּלאַטערדיקע, יונג און שיין
ברוך ה׳ יום־יום
יום־יום!

און אויפן בוים
בלאַט צו בלאַט נייגט זיך צו:
— ברוך השם
אַ לויב פּאַר דעם,
לופט פּאַר יעדן איז פּאַראַן
און אַ שטענגל אויך,
אַ נפקא מינה —
אין דער נידער, אין דער חויך;
אונטן ווינציקער אַ שטראַל,
בלאָזט אויבן מער דער ווינט,
און אין בלעטער־פּאַל
ווערן אַלע גלייך.

אַ יעדע רגע האָט איר פּרייד,
און ווען מיין גרינע קלייד איך פּאַרלויר,
שיין איך אויך אין גאָלד קאָלויר,
און אויך דער ערד
אין לעצטער שעה
טראַכט איך נאָר:
— אי״ה
וועלן בלעטער טאַנצן דאָ
אויך איבעראיאָר.

וויגט אין תענוג זיך דאָס גראָז:
און אַז ביי דער ערד איז וואָס?
פּעלט חלילה אויס אונדז ליכט,
און אַז ביי דער ערד
איז וואָס?
הימל־בלוי, מאָרגן־טוי?
און מיר טוליען זיך געדיכט
איינס צום אַנדערן אַזוי —
וויי גוט, וויי גוט!
אַ לויב דיר האַר פון לעבן
פּאַר אַ יעטוועדער מינוט!
גרויסער גאָט,
טאָג און נאַכט האָר אונדזער שירה
אַ לויב פּאַרן חסד
אַ שבח פּאַר זיין גנאָד.

ז. וואַסערצוג

היימען און מאַטאָרן

באַגרייפט איר כאָטש די הויך־מאָדערנע צייטן אין וועלכע מיר לעבן, טעג וועז די מאַשין, דער מאָטאָר פאַר־נעמט דאָס הויפט־אָרט אין אונדזער טאָג־טעגלעכן לעבן?

מיר אַליין גיבן זיך גאָר קיין רעכענונג נישט אָפּ וויי די מאַשין באַזעצט, פאַרכאַפּט פּאָזיציע נאָך פּאָזיציע אין אונדזערע היימען. אָן שום איבערטרייבונג קען מען זאָגן, אַז אונדזערע היימען מאָטאָריזירן זיך, פונקט ווי דאָס געשעט מיט די פאַבריקן און ארמייען.

אין וועמענס היים טרעפן מיר שוין היינט נישט ביי אַ טוץ מאַשינען און מאַשינקעס פאַרשידענע?

פון אַ ראַדיאָ איז דאָך אָפּגערעדט. דאָס איז דאָך שוין גאָר אַ פאַרעלטערטע כלי, וואָס דערגייט אונדז די יאָרז און האַלט כסדר אין געבן עצות: וואָסערע מאַרקע זייף, שיך, נאָר־טיכלעך, אייל און ציגאַרן־שפּיצלעך מיר זאָלן נוצן.

אויך דעם טעלעפאָן איז נישט אַריינצורעכענען צווישן די מאָדערנע דערפינדונגען, ווייל ער איז שוין גע־וואָרן אַ שטיק מעבל פון דער היים און זיין גלעקל קלינגט פאַר אונדז מיט אַזויפיל נאַטירלעכקייט און היימיש־קייט, ווי דאָס געווויין פון אַ קינד.

דערפאַר דאַרף מען אַריינרעכענען צווישן די מאָדערנע מאַשינקעס אַזעל־כע כלים, ווי די וואַש־מאַשין, די מאַ־שין אויף רייבן פּאָלן, די מיש־און קנעט־מאַשין, די מאַשין אויף אויס־קווועטשן זאַפט פון פרוכט, די מאַשין אויף ברוינען ברויט, דער מאָדערנער טאָפּ.

יאָ, און וואו איז די מאַשין אויף מאָכן אייז — כ׳מיין דעם היימיש־געווארענעם אייז־קאַסטן; די שרייב־מאַשין, די מאַשין אויף מאָכן חשבו־נות? און שיעור פאַרגעסן אין דער מאַשינקע פאַר גע־זאַנג און חזנות.

א מאָדערנע היים באַשטייט היינט פון בלויז מאַשי־נען. א מאַשינאַווע היים. אין יעדן ווינקעלע שטייט אַן אַנדערע מאַשין, די פאַרקערפערונג פון מענטשלעכער חכמה, פון מאָדערניזם און באַקוועמלעכקייט.

און דער מענטש? צווישן אַזויפיל קלוגע מאַשינען ווערט ער אַליין אויך פאַרוואַנדלט אין אַ מאַשין — א לעבעדיק שטיק פראַקטישקייט, א לעבעדיק שטיק ניכ־טערקייט, וועמענס יעדער טראָט און האַנדלונג איז גע־מאָסטן און געוואויגן...

און ס׳איז אַן אמת, אַז פון גרויס באַקוועמלעכקייט איז שוין באַלד נישט מעגלעך אייגנצוזיצן אין אַזאַ מאָדער־ניזירטער היים.

די אַמאָל אַזוי געמיטלעכע היים איז פאַרוואַנדלט גע־וואָרן אין אַן אויסשטעלונג פון מאַשינען, אַן אויסשטע־לונג פון טעכנישע דערגרייכונגען.

וועז די אַלע מאַשינען און מאַשינקעס — באַקלאָגט זיך פאַר מיר אַ פריינט — נעמען זיך צו דער אַרבעט, פאַרברויכן זיי דעם גאַנצן עלעקטרישן שטראָם, און איך בלייב זיצן אין דער פינצטער. דאָס פייפן, דער גערויש און געזשום פון די גרעסערע און קלענערע מאָטאָרן פאַר־טרייבן מיך פון דער היים, וואָס דערמאָנט מיך אין עפּעס אַן אינדוסטריאַליזאַציע־סיסטעם, אָדער אין אַ פינפיאָר־פּלאַן...

און דאָס מאַשיניזירן, מאָטאָריזירן אונדזערע היימען, שטעלט זיך מיט גאַרנישט אָפּ. מיט יעדן טאָג קומען אויף נייע דערפינדונגען, טראַכטן צו מענטשלעכע קלוגע מוחות נייע מא־שינקעס, וואָס זאָלן אונדזער לעבן מאַכן באַקוועמער און איינשפּאָרן נאָך מער צייט.

און עס וועט נישט זיין קיין איבער־ראַשונג פאַר מיר, וועז מיר וועלן צווישן די רעקלאַמעס אַמאָל אָנטרעפן אויף אַ מאַשינקע, וואָס זאָל פאַר אונדז צעקייען דאָס עסן, זאָל פאַר אונדז רעדן; אָדער גאָר אַ מאַשינקע וואָס זאָל זיך אויסטענהן מיטן ווייב, מיט דער שוויגער, אָדער אויספירן אַלע אַנדערע באַ־שעפטיקונגען און פליכטן פון אַ נאָרמאַלן מענטשן, וועלכער קומט נישט אויס מיט דער צייט און פאַר וועמען אַלע טעג זיינען דער קורצער פרייטיק.

***

און אויף דעם יריד פון די אַלע אומצאָליקע אַפּא־ראַטן און מאַשינקעס רייצט און אינטריגירט מיך אַמ־מערסטן די גראַוויר־מאַשינקע, די מאַשינקע וואָס גע־דענקט אַלץ וואָס איר רעדט.

דאָס איז באמת א וואונדערלעכע מאַשינקע מיט א

אייזערנעם זכרון. אַלץ געדענקט זי, אַלץ פֿאַרבלייבט אייגנעקריצט אין איר זכרון אויף אַ מעטאַלענעם פּאַדים און זי קען דאָס נאָכזאָגן באַלד אויפן אָרט, אָדער גאָר ערשט אין אַ יאָר אַרום.

כ׳האָב געזען ווי אַזאַ מאַשינקע אַרבעט און בין געבליבן פֿאַרוואונדערט פֿאַר דער טעכניק, פֿאַר דער מענטשלעכער חכמה און דערפינדעריישקייט.

נאָר אינסטינקטיוו האָב איך עפּעס מורא פֿאַר דער מאַשינקע מיטן גוטן זכרון. טאַקע דאָס פֿאַרגעדענקען אירס שרעקט מיך. אין דער מאַשינקע, אַזוי ווי בייַ אַלע אַנדערע מאַשינקעס, איז פֿאַראַן עפּעס גולמדיקס. זי טוט עס גרינטלעך מיט אַ פֿאַרהאַרטעווטער עקשנות.

דער זכרון פון דער מאַשינקע איז אַ מעכאַנישער, אָן אַן אייגענעם קריטעריום, אָן דער באַגאַבטקייט פון קאָנען אַנטשיידן צווישן וויכטיקס און מינדערוויכטיקס.

וועגן גולם פון פּראָג דערציילט מען, אַז מ׳האָט אים געהייסן אָנגיסן דאָס פעסל מיט וואַסער אין בית־המדרש האָט ער אָנגעטראָגן אַזויפיל וואַסער, אַז ער האָט געמאַכט אַ פֿאַרפליצעניש.

און דאָס גולמדיקע פון דער מאַשינקע באַשטייט אין דעם וואָס זי געדענקט צופיל, און טאַקע אַלץ, אַלץ מיט אַלע פּרטים.

אויב עס האָט זיך בייַ אייך אַרויסגעכאַפּט אַ נאַריש־קייט, אויב איר האָט, זאָגן מיר, אַ נאָס געטאָן, אָדער זיך צעהוסט — געדענקט עס די מאַשינקע און זי חזרט עס איבער מיט איר גולמדיקער מעכאַנישקייט.

און דערפֿאַר שרעקט איך זיך. דאָס קאָנען אַזויפיל און אַזוי גוט געדענקען, האָט אין זיך עפּעס דעסטרוקטיוועס.

פֿאַרגעסן איז אַ פּיל וויכטיקערער פֿאַקטאָר אין לעבן ווי געדענקען.

גרויס איז דער כוח פון שכחה.

פּעלקער וואָס געדענקען צופיל פון זייער נעכטן, בלייבן דערדריקט אונטער דער לאַסט פון זייערע אייגענע זכרונות.

פֿאַרגעסן — מיינט נישט אָפּזאָגן זיך אויך פון דער דערפֿאַרונג פון נעכטן. מען דאַרף נאָר האָבן דעם גענוגן קריטעריום אויסצוקלייבן דאָס, וואָס ס׳איז ווערט און נויטיק צו געדענקען.

אויך אינעם לעבן פון יחיד איז דאָס צופיל געדענקען, אָפּטמאָל, אַן אומגליק, אַן איבערריקער באַלאַסט וואָס באַשווערט און דערדריקט דעם פונק אייגנס, דאָס פערזענלעכע.

די מעדיצין וועגדט היינט אָן ביים קראַנקן פֿאַרשידענע מיטלען, נישט צו פֿאַרטויבן זיין ווייטיק, נאָר — צו מאַכן אים פֿאַרגעסן, צעשטרייען, מסית דעת זיין פונעם ווייטיק.

פֿאַרגעסן האָט געוואָלדיקן קוראַטיוון ווערט.

וועג פּעלקער און מענטשן זאָלן מיטאַמאָל פֿאַרגעסן זייערע חשבונות און טראַדיציאָנעלע שנאות, זייערע פֿאַראורטיילן און קרענקלעכע אַמביציעס — וואָלט די גאַנצע וועלט און אונדזער לעבן אַן אַנדער פּנים באַקומען.

דאָס צופיל געדענקען איז אַן אומגליק פֿאַר דער מענטשהייט, לייגט אַרויף פּענטעס, וואָס האָמעווען אונ פֿאַרפֿלאָנטערן.

און דעריבער דערוועקט אין מיר די מאַשינקע מיטן גוטן זכרון — שרעק. מיר ווייזט זיך נאָר אויס, אַז אין דער קלוגער מאַשינקע באַהאַלט זיך אַ שלעכטער, דעסטרוקטיווער כוח.

מען דאַרף נישט פֿאַרלייקענען די גרויסקייט פון דער דערפינדונג גופא. די מאַשינקע אַליין פֿאַר זיך איז אַ וואונדערלעכער אויפטו און אַ זיג פונעם מענטשן איבער דער מאַטעריע.

עס טרעפט אָבער נישט צום ערשטן מאָל מיט דערפינדונגען, אַז אנשטאָט העלפֿן, אנשטאָט פֿאַרגרינגערן, באַשווערן זיי, שטערן און צעשטערן...

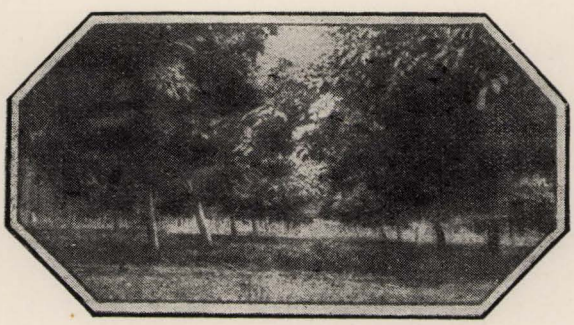
און קוקנדיק אויף דעם יאָריד פון מאַשינען און מאַשינקעס מיט וועלכע עס איז אָנגעפולט אַ מאָדערנע היים, אַלץ אַפּאַראַטן, וואָס דאַרפן אונדז באַזאָרגן מיט באַקוועמלעכקייטן און העלפֿן אונדז שפּאָרן צייט, פרעגט מען:

ווי האָבן זיי אַמאָל געלעבט אונדזערע טאַטעס אין זיידעס, מאַמעס און באָבעס, אָן די אַלע קלוגע כלים און באַקוועמלעכקייטן און האָבן נאָך דערצו געהאַט גענוג צייט צו האָבן און אויסהאָדעווען אַכט, אָדער צען, צי גאָר אַ גאַנץ טוץ קינדערלעך? ווי האָבן זיי דאָס אַלץ באַווייזן?

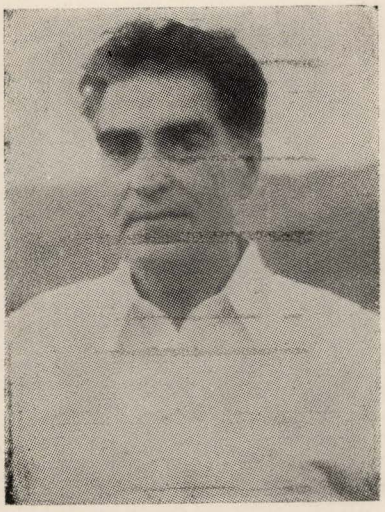
און בייַ דעם גאַנצן געאייל אין שפּאָרן צייט, איז זעלטן צו טרעפן אַ מענטשן וואָס האָט געוג צייט אייך אויסצוהערן.

קיינער האָט קיין צייט נישט.

אפשר ווייסט איר וואו עס קומט אַהין אונדזער גאַנצע צייט?...

נפתלי גראס (ניו־יאָרק)

לידער

אין די בערג

איבער בערג און איבער טאָלן
פליען ראָבן, קראָען, דאָלן.

קראַקען, קרייזן אין אַ קרייז,
זוכן פאַר די שטיבער שפּייז.

פון די שטיבער ווייסע רויכן
שטייגן צו די בלויע הייכן.

שנייען שימערן, שויבן שטראַלן,
און מיט ווארעם דאַמפן שטאַלן.

אויף די צוויייגן וואַקסט דער פראָסט,
און דער ווינטער־ווינט, ער בלאָזט.

אויף די בערג און אין דעם וואַלד —
וואָס מיר פראָסט און וואָס מיר קאַלט?! —

האַקן העקערס, שניידן, זעגן,
אַז סע הילכט אויף אַלע וועגן.

העקערס האַקן — ביימער פאַלן,
קנאַלן קנוילן זיך און שאַלן.

גויים שלעפּן צו די זעגן
קלעצער איבער שטעגן, וועגן.

יידן האָרעווען ווי רוחות,
לאָדן בוידן גאַנצע שוכעס.

קלייניוואַרג ליגט אין שטוב ביים פייער,
ס'איז די וואַרעם ליב און טייער.

אַרום טאַרטאַק

סע שמעקט מיט סמאָלע און מיט פרישע קלעצער,
דער טאַרטאַק פייפט און הודיעט פון באַגינען.
די גאַטערס זענען און עס זשומען די מאַשינען, —
פאַרפולט מיט שטויסן ברעטער שוין די פלעצער.

די וועגן שטויבן מיט פויערים און פורן,
אַ סוחר קומט צו פאָרן מיט אַ בריטשקע.
דאָס וואַסער רוישט און שוימט מיט שיפער און מיט שיפן,
די וואָלקנס שוועבן און די שוואַלבן שטיפן,
די יינגלעך שפילן אויף דעם וועג אין קיטשקע.

די וויילדע געזנ, זיי פליען וויי אין שנורן,
איך גיי וויי איך וואָלט נאָכגיין אַ פאַרגייענדיק געזאַנג,
די קעצלעך וואַרעמען זיך אויף דער זון און מורן,
דער ווינט פאַרוויייט אין סאָד די לעצטע זומער־שפורן,
די שאָטנס נעמען לייגן זיך אי לאַנג, אי באַנג.

וען ס׳שרייען די וויילדע גענז

דאָס שרייען פון די וויילדע גענז אין אָוונט,
די שאַרפע, שטילע לופט פון פרייען פעלד,
דעם פויערס לאַטען דאַך פון שטאַל און צעלט, —
דאָס אַלץ זאָגט אָן, דאָס ווינטער־רייך איז נאָענט.

דאָס רוישן פון דער מיל, וואָס איז געשטאַנען,
דעם זומער לאַנג, דאָס קעמען פלאַקס און ווייצן,
דאָס גרייטן זיך אויף שפעטער, — ס׳איז גאָר אַן אַנדער לעבן:
מען זאַמלט טיכטיק אויף דעם פאַלוואַריק און לאַנען,

און בעל־עגלות קומען נאָך געהילץ און האָלץ,
די גויים פירן קלעצער צום טאַרטאַק,
און אַנדערע — צו ביסלעך תבואה אויפן מאַרק.
די טענען אויף דעם באַרג, זיי שטייען שטיל און שטאָלץ
און וואַרטן אויף דעם ווייסן ווינטער־רייך. —
אַ שאָטן גרין און טיף באַהאַלט דער טייך.

דער „נעסטער"

טייכן זיינען די אָדערן דורך וועלכע ע סרינט די זאַפט פון דער ערד. נאָך זייער אויסערלעכן אויסזען, זיינען זיי די זילבערנע פעדים וואָס שטרייפן דורך איר מראה, וואָס בייט זיך לויט די צייטן פונעם יאָר. טייכן זיינען דער קענצייכן פון שפע און ברכה; זיי זיינען די ברוסטן, פון וועלכע עס זויגן די מענטשלעכע ישובים וואָס האָבן זיך פאַרפונדעוועט ביי זייערע ברעגן. ווי דער טרייסטער אויסדרוק פון די נאַטור־קאַפריזן, האָבן זיי אויך צייטן פון בייזקייט, וועו זיי זיינען זיך נוקם אין אַלץ וואָס וואָגט צו שטיין אין זייער נאָענט. אין אַזעלכע צייטן פון נקמה, נעמען זיי סרוב מאָל אָפּ מיט פראָצענט פאַר דער שפע וואָס זיי שענקען אין די צייטן פון מילדקייט. פאַר־פלייצונג איז, נאָך דער ערדציטערניש, די ערגסטע פלאָג פון וועלכער עס ליידט אייביק דער מענטש. די מענטשן זואָס וואוינען ביי די ברעגן פון אָ טייך, ווייסן אַז זיי מוזן פון צייט צו צייט צאָלן אַ טייערן שטייער פאַר דער ברכה וואָס עס ברענגט זיי דאָס וואַסער. דאָס זיינען די אייביקע קרבנות וואָס עס פאַדערן די געטער אין זייער אומבאַגרענעצטער אַלמעכטיקייט. אַזוי איז דאָס געווען פון די אורעלטסטע צייטן אָן און אַזוי איז דאָס ביז היינט צו טאָג... די געטער בייטן אָפטמאָל זייער צורה, אָבער די טבע זייערע צו פאַדערן קרבנות, בלייבט שטענדיק די זעלבע.

בעסאַראַביע, די ערד אויף וועלכער איך בין געבוירן געוואָרן און פאַרבראַכט מיין קינדהייט און מיין יוגנט, האָט צוויי גרויסע טייכן וואָס וואַשן אירע ברעגן. אין מערב, ווערט זי געוואַשן פונעם פרוט, וואָס טיילט זי אָפּ פון דער רומענישער מאָלדאַוע; אין מזרח, ווערט זי אייביק געוואַשן פון די וואַסערן פונעם דניעסטער, וואָס ווערט געבוירן אין די קאַרפאַטן־בערג, ערגעץ אין גאַליציע, און פאַרענדיקט זיך דאָרט וואו ער פאַלט אַריין אין שוואַרצן ים. דעם פרוט האָב איך אַ סך מאָל געזען, געפאָרן איבער אים; דעם דניעסטער האָב איך שטענדיק געזען, זינט איך בין צו מיין שכל געקומען. צווישן די טייערסטע דעראינערונגען פון די ווייטע צייטן פון מיין קינדהייט און מיין פריער יוגנט, און צוזאַמען מיט די ליבע געשטאַלטן פון מיינע עלטערן, שוועסטער און ברידער, משפחה־אייגענע, חברים, און אומפאַרגעסלעכע לאַנדשאַפטן פון מיין געבוירן־סביבה, שיינט ער צו מיר אַרויס ווי איינס פון יענע בילדער וואָס לאָזן זיך נישט פאַרגעסן. די וואָס זיינען פון בעסאַראַביע, זיי וויסן אַז דער דניעסטער איז נישט קיין ים, נישט קיין אָקעאַן, נישט קיין אומענדלעכער וואַסער־וועג, נישט מער ווי אַ קליין נישטיק פעדימל אין דעם אומגעהויערן געוועב פון דער וואַסער־פאַנאָראַמע פון דער ערד. פאַר מיר אָבער, און פאַר טויזנטער אַזעלכע ווי איך, איז דער „נעסטער" אַ טייל פון אַ לאַנדשאַפט, אויף וועלכער איך האָב געקוקט אין משך פון אַ קנאַפּ פערטל יאָרהונדערט, אַ לאַנדשאַפט אין וועלכער איך האָב געזען די גאַנצע וועלט און געחלומט וועגן איר מיינע שענסטע חלומות, איידער איך בין צוגעקומען

נעענטער צו איר און זי דערזען אין איר אמתער געשטאַלט... וועלן איך האָב מיך געבאָדן אין „נעסטער", איז נאָך מיין חלום געווען אַ גאַנצער, אַן אומבאַרירטער און שיינער; וועלן איך האָב מיך שפּעטער געבאָדן אין דונאַי — בעת איך האָב דורכגעמאַכט מיליטערדינסט אין רומעניע — האָט אַ גרויע וואָר און די מענטשלעכע געמיינקייט שוין היפש געהאַט אַ תל געמאַכט פון דעם דאָזיקן חלום; און וועלן איך האָב מיך געבאָדן אין די טייכן פֿאַראַנאַ און לאַ פּלאַטאַ, פון דרום־אַמעריקע, האָט די ווירקלעכקייט שוין געהאַט אָפּגעוואָרפן מיין „נעסטער"־חלום אין דער וויטער פֿאַרגאַנגענהייט אַריין און הייבט זעט ער אויס, דער דאָזיקער חלום, ווי אַן אומגלויבלעך מיסטלע פון טויזנט און איין נאַכט, וואָס כ'ספּק צי עס האָט גאָר וועלן עס איז איבערהויפּט פֿאַסירט... און ווי אַזוי זאָל מען אין דעם ניט צווייפלען, אַז עס האָבן זיך דעמאָלט פֿאַסירט אַזויפיל זאַכן, אַזוי פֿיל זאַכן און — וואָס פֿאַראַ זאַכן!

איך געדענק דעם „נעסטער" פון יענע צייטן, וועלן ער איז געווען אַ וויכטיקער וואַסער־וועג פון דרום־מזרח־אייראָפּע, איבער וועלכן עס האָט געשוויבלט מיט באַוועגונג און מיט אַרבעט. דאָס איז געווען אין מיינע קינדעריאָרן, וועלן בעסאַראַביע איז געווען אַ פּראָווינץ פון דער צאַרישער רוסלאַנד. דערנאָך, געדענק איך, איז ער איבער נאַכט פֿאַרוואַנדלט געוואָרן אין אַ פּשוטער גרענעץ־ליניע און האָט אָנגעהויבן פּוסט און פֿאַסעווען. דאָס האָט פֿאַסירט אין 1918, וועלן רומעניע האָט אָקופּירט בעסאַראַביע און זיך צוגערוקט ביז צו די ברעגן פונעם דניעסטער. זינט דעמאָלט, איז דער „נעסטער", וואָס האָט פריער געשפּרודלט מיט באַוועגונג און מיט לעבן ווי אַ נויטיקער און נוצלעכער טראַקט אין אייגער פון די פרוכטיקסטע געגנטן פון דרום־מזרח־אייראָפּע, פֿאַרוואַנדלט געוואָרן ניט נאָר אין אַ גרענעץ־ליניע וואָס האָט פונאַנדערגעשיידט צוויי לענדער, נאָר אויך אין אַ פּאָליטישער און אידעאָלאָגישער ליניע, וואָס האָט אָפּגעטיילט צוויי פיינטלעכע וועלטן.

מיר דאָכט זיך, אַז עס וועט ניט זיין קיין גוזמא צו זאָגן, אַז זינט דער טאָג וואָס דער „נעסטער" איז געוואָרן ניט מער ווי אַ גרענעץ, האָט זיך אָפּגעטאָן פון אים די פרייד, ער איז געוואָרן טרויעריק. ער איז מער ניט צעאַקערט געוואָרן פון די „פֿאַראָכאָדן' וואָס פלעגן איבער' אים גיין טאָג און נאַכט און פירן רייזנדע און משא. עס האָט מער ניט אָפּגעקלונגען אויף אים דאָס ליד פונעם שיפער און פונעם פישער. די פרימיטיווע פויערישע לאָדקעס, זיינען איצט געליגן אין די דאָרפּישע הויפן ווי די טויטע פיש וואָס דאָס וואַסער אַרויסגעשפּיגן אויף דער יבשה, מאַכטלאָז, אַן לעבן. עס האָבן אויפגעהערט באַווייזן זיך די פייערלעך פון די לאַסט־באַרזשעס, וואָס פלעגן איבער אים גיין טאָג און נאַכט, פייערלעך וואָס האָבן זיך באַוועגט לאַנגזאַם אין די פינצטערע נעכט און האָבן אויסגעזען ווי מיסטעריעזע ליכט־געשפּענסטער, וואָס האָבן דערציילט פון ניט־דאָיקע וועלטן. עס האָבן אויפגעהערט ציען איבער אים די „ספּלאָווען" פון געהילצן, וואָס מען האָט אַראָפּגעשיקט פון די בוקאָווינער וועלדער צו די פּאָרטן פון שוואַרצן ים און פון דאָרט מיט שיפן אין די וויטע לענדער.

יאָ, ער איז געוואָרן „אַרבעטסלאָז", דער וווּנדערבאר־שיינער טייך, און זיינע וואסערן האָבן אָנגעהויבן שטראָמען ציללאָז און ניט־ווען אַריינגעפאלן אין ים אַריין, וווּ זיי זענען פאַרשוווּנדן געוואָרן שפּורלאָז, אַן שום נוצן פאַר עפּעס, פאַר עמיצן. ער איז פון אַ וועג וואָס האָט פריער פאַרבונדן מענטש מיט מענטש, פאַר־וואַנדלט געוואָרן אין אַ פּשוטן וואסער־ראָוו וואָס האָט אָפּגעטיילט מענטש פון מענטש. אנשטאָט דעם הייליקן גזעזעץ פון אַרבעט און שעפּעריישקייט וואָס האָט פון קדמונים אָן געהערשט ביי זיינע ברעגן, האָט אָנגעהויבן הערשן דאָס גזעזעץ פון פאַרברעכן אין דער נאַכט, פון קאָנטראבאנד און מאָרד. זינט דעמאָלט, האָט דיינטיה צו אומגעזעצלעכקייט און פאַרברעכן זיך אזוי אייגענעבירגערט אין דעם מענטשלעכן לעבן אַז עס איז שוין דערנאָך קיין אָפּהאַלט פאַר איר נישט געווען. פונעם „נעסטער" איז געוואָרן אַ „ניסטרול", ווי עס רופֿן אים די רומענער, און פון „ניסטרול" איז שפּעטער געוואָרן „טראַנסניסטריע", וואָס אין דער יידישער איבערזעצונג מיינט עס פשוט און פּראָסט — פון יענער זייט דניעסטר. און וואָס „טראַנסניסטריע" מיינט, דאַרף מען שוין היינט קיינעם נישט דערציילן. „טראַנסניסטריע" מיינט דאָס אוישוויץ, דאָס מיידאַנעק און דאָס טרעבלינקע פונעם בעסעראַבער און רומענישן יידנטום. עס איז באַשערט געווען אז דער „נעסטער", דער' טייך פון מיינע קינדהייט און יוגנט־חלומות, זאָל אין זיך איינזאָפן די טערערן און דאָס בלוט פון הונדערטע' טויזנטער יידן, צווישן זיי מיין אייגן פלייש און בלוט. אָ, צו וואָס די מענטשלעכע רשעות האָט געקאָנט דערפירן!

אָבער' זאָל דאָ געזאָגט ווערן — „טראַנסניסטריע" איז נישט געווען דער אָנהויב פון דער טראַגעדיע פון די ישובים פון יענע קאַנטן. עס איז געווען נישט מער ווי אַ פאַרזעצונג, אַ בלוטיקערע, אַ שרעקלעכערע, פון דעם פֿראָצעס וואָס האָט זיך אָנגעהויבן באַלד נאָך דער ערשטער וועלט־מלחמה. נאָך דעם וואָס פונעם דניעסטר איז געוואָרן „ניסטרול" און ער האָט זיך פאַרוואַנדלט אין דער גרענעץ צווישן רומעניע און סאָוועטן־רוסלאַנד, האָב איך נאָך באַוויזן צו זען מיט מיינע אייגענע אויגן אַ „טראַנסניסטריע" אויף דער צווייטער זייט. דאָס איז געווען עטלעכע יאָר נאָכן אויסברוך פון דער רוסישער רעוואָלוציע. אויף דער סאָוועטישער ערד האָט געפלא־

קערט דער בירגערקריג, באַגלייט מיט פֿאַראָמען אויף יידן. אין די יאָרן 1921, 1922 און 1923, ווען אין אוק־ראינע האָבן געבושעוועט די פּעטליוורישע פֿאָגראָמען, זענען טויזנטער יידן געלאָפֿן אין גרויס בהלה איבערן דניעסטר קיין בעסאַראַביע, אויף צו ראטעווען זיך פון אומקום. שוין יענע „טראַנסניסטריע", ווועלכע איך האָב געהאט די געלעגנהייט צו זען אין דער געשטאלט פון טויזנטער יידישע פליטים וואָס האָבן זיך געוואלגערט ביי אונדז אין שטעטל, ווי אין אַנדערע ברעג־ישובים, איז שוין געווען גענוג טראגיש אַז מען זאָל וועגן דעם אָנשרייבן אַ נייע „איכה". די ליידן פון די דאָזיקע פלי־טים פון אוקראינע זענען געווען אומבאַשרייבלעכע. עס האָבן אויך נישט געפעלט קיין הרוגים. אויפן בית־עולם פון אונדזער שטעטל זענען צוגעקומען 33 פרישע קברים פון יידן וואָס זענען דערשאָסן געוואָרן ביים אַריבערגיין דעם דיעסטו'. יעדן פרימאָרגן האָט געבראַכט מיט זיך אַ נייעם קרבן וואָס האָט דערשיטערט די איינוואוינער פונעם שטעטל. מען פלעגט זיי אַרויפּברענגען די הרו־גים צעקאַליעטשעטע אין פויערשע פורן און קהל האָט זיי שטילערהייט געבראַכט צו קבר ישראל. דער טעראָר פון דער גרענעץ־וואַך האָט אָנגעוואָרפן אַן אימה און מען האָט מורא געהאט אַ וואָרט אַרויסצוריידן. דער גורל פון דעם אייביק געפלאָגטן און פֿאַרפֿאָלגטן פֿאָלק האָט זיך מיטאמאָל באַווייזן אין זיין גאנצער גרויליהאפטיקייט אין אונדזער געמיטלעכן שטעטעלע, ווו דער טויט פון אן אכציק יעריקן זקן איז געווען אַ טראַגעדיע. דאָס מקבו' זיין הרוגים איז געוואָרן אַ געוויינלעכע דערשיי־נונג. סוף כל סוף האָט זיך געפונען עמיצער וואָס האָט וועגן די מאָרדן געמאָלדן דאָרט ווו מען האָט געדארפט און די רעגירונג האָט אַראָפּגעשיקט אַן אויספֿאָרשונגס־קאָמיסיע.

איך וועל קיינמאָל נישט פֿאַרגעסן דאָס בילד וואָס איך האָב געזען אויפן שטעלשן בית־עולם, ווען עס איז פון בוקאַרעשט אַראָפּגעקומען אַן אויספֿאָרשונג־קאָמיסיע פון מיליטעריש דאָקטוירים דורכצופירן אַן אַנקעטע וועגן די דאָזיקע מאָרדן ביי די ברעגן פונעם דניעסטר, וואָס האָבן זיך איבערגעחזרט נאָכט נאָך נאָכט, ווי אויף אַ געהיימען באַפעל פון עמיצן. מען האָט דעמאָלט אויסגע־גראָבן עטלעכע הרוגים און זיי געפֿאלמעסט. אָבער וואָס האָט מען דען געקאָנט דערגיין, אַז די מתים גופֿא האָבן געשוויגן און גאָרנישט געקאָנט דערציילן? עס האָט זיך דאָ געהאנדלט וועגן שוידערלעכע פֿאַרברעכנס וואָס האָ־בן גאָרנישט געהאט צו טון מיטן פֿאַרטיידיקן דאָס גע־זעץ, נאָר מיט די נידריקסטע און געמיינסטע אינסטינק־טן פון רויב און מאָרד. דער קלאנג איז געווען, אַז די יידן ברענגען מיט זיך אוצרות מיט גאָלד, בריליאַנטן און אַנ־דערע וווערטפולע זאכן, האָט מען זיי אָן שום איינזען גע־מאָרדעט אויף צו באַריבן זיי. די פֿאַרשוועלונג איז דאָ געווען צווישן די אומגעוויסנהאַפֿטע קאָנטראבאַנדיסטן און דער גרענעץ־וואך און דערווייל זענען געפאלן אומ־שולדיקע קרבנות. דער קאָמאַנדאַנט פון דער גרענעץ־וואַך, אַ געוויסער לאָקאָטינענט (לייטענאַנט) מאָראָעס־קו, אַ טיפ פון אַ רומענישן געוויסנלאָזן מיליטאר, וועל־כער איז געווען דער הויפּט־שולדיקער אין די דאָזיקע מאָרדן, איז „באַשטראָפט" געוואָרן דערמיט, וואָס מען האָט אים איבערגעפידט ערגעץ אַנדערש און מען האָט געשמועסט אַז מען האָט אים געהעכערט דעם ראַנג אויף קאַפּיטאַן פאר זיינע „אויסגעצייכנטע לייסטונגען", ביים באַשיצן די גרענעץ פונעם פֿאַטערלאַנד.

„טראַנסניסטריע", פונקט ווי אויסוויץ און מיידאַנעק, איז נישט געווען קיין צופאל, נאָר דער קלימאקס פון אַ שטימונג פון האַס וואָס איז אין יענע קאנטן אַנטשטאַנען נאָך דעם ערשטן וועלטקריג און האָט ווי אַ פּעכיקע לאווע זיך אויסגעגאָסן איבער אַלץ וואָס איז געווען מענטשלעך און אַרנטלעך. די רומענישע אָקופּאַציע פון בעסאַראַביע האָט געבושעוועט מיט אן אומבאַשרייבלעכן וויליקיר און אַ רומענישער סאָלדאָט (אין גרעסטן טייל פויערישע קינ־דער פון אַלט־רומעניע וואָס האָבן באַוואָכט די גרענעץ מיט סאָוו. רוסלאַנד), איז געווען דער סינאָנים פונעם טייוול. יידן און נישט־יידן האָבן די רומענישע באַאמטע פיינט געהאט בתכלית השנאָה און געקוקט אויף זיי מיט פאַר־אכטונג, און זיי האָבן דער אַרטיקער באַפעלקערונג אָפּ־געצאָלט מיט דער זעלבער מטבע. די אָקופּאַנטישע אד־מיניסטראַציע איז געווען פולשטענדיק צעפוילט און עס האָט געהערשט אַ מי אָדיקע הפקרות. אַ פשוטער סאָל־דאט פון דער גרענעץ־וואך האָט אָן אַ פאַרוואָס געקאָנט אַרעסטירן דעם חשובסטן באלעבאָס פון אַ דאָרף אָדער פון אַ יידיש שטעטל און אים שלאָגן מכות־רצח און אפילו דערמאָרדן אונטערן בילבול, אַז ער האָט אים גע־פֿאַקט אויף אַ פאַרבאָטן אָרט ביי דער גרענעץ און האָט אים דערשאָסן אין „זעלבסטפאַרטיידיקונג" אָדער ווען ער האָט געפֿרואווט „אַנטלויפן". עס איז געווען לית־דין ולית־דיין. די רומענישע אָקופּאַנטן האָבן אליין צוגע־גרייט דעם באָדן פאר דער נקמה וואָס די באַפעלקערונג האָט אין זיי געטומען ווען די רויטע אַרמיי האָט אין 1940 פאַרנומען בעסאַראַביע. ווען די רומענער האָבן צוריק אָקופּירט די געגנט אין 1941, נאָך דער דייטשער אינוואזיע אויף סאָוועטן־רוסלאנד, האָבן זיי נישט פאַר־געסן אונטערצוציען דעם סך הכל מיט דער בעסאַראַביער באַפעלקערונג, איבערהויפּט מיט דער יידישער. „טראַנס־ניסטריע" איז געווען דער רעזולטאט פון דעם דאָזיקן סך־הכול.

יאָ, דאָס איז געווען דער אָנהויב, אָבער וואָס איז געוו וועט די „טראַנסניסטריע" פין די צוואַנציקער יאָרן אין פאַרגלייך מיט דער „טראַנסניסטריע" פון די פערציקער יאָרן, ווען דער „נעסטר", אָט דער פרידלעכער און פרוכ־טיקער טייך פון מיינע קינדעריאָרן, איז געוואָרן דאָס געשפענסט, און אויך דער קבר, פון הונדערטער טויזנ־

טער יידן. זאָל איך אים שעלטן דערפאר? פאַרוואָס קומט עס אים? צי שוין־זשע איז ער שולדיק אין דעם וואָס די רשעות פון די מענטשן האָט זיין נאָמען פֿאַר־וואַנדלט אין אַ שרעקוואָרט פאַר טויזנטער אומשולדיקע אוֹן אומבאַשיצטע מענטשן? צי האָט ער דען נישט דער־פילט דאָס געטלעכע געבאָט פון ברענגען שפּע און ברכה, ביז די מענטשן האָבן אים פֿאַרוואַנדלט אין אַ קללה? ניין, איך וועל דעם „נעסטר" נישט שעלטן, ווייל איך וויים אַז ער האָט נישט געוואָלט ווערן דאָס וואָס די מענטשלעכע געמיינקייט האָט פון אים געמאַכט, פונקט ווי די וועלדער ארום טרעבלינקע און מיידאַנעק האָבן נישט געוואָלט ווערן קיין בית־עולמס פארן אש און די ביינער פון מיליאָנען אומגעבראכטע מענטשן. איך האָב דעם גורל פון דער לעצטער „טראנסניסטריע" איבער־געלעבט פון דערווייטנס און ביז היינט קאָן זיך מיין האַרץ נישט באַרואיקן פון שאנדע און ווייטיק, וואָס אין מיין געבוירן־שטעטל — וואָס איז פון די נאַצי־רומענער פאַרוואנדלט געוואָרן אין אַ מוראָדיקן קאָנצענטראציע־לאגער — זיינען טויזנטער מענטשן געשטאָרבן פאַר אַ ביסל וואַסער. איר קאָנט זיך פאָרשטעלן אַ מער־שוידער־לעכן טויט ווי שטאַרבן פון דאָרשט, ווען נישט ווייט פון אייך קוועלט ממש די ערד מיט וואַסער — אמתע מיים־חיים — און עטלעכע הונדערט מענטשן פון אייך שטראָמט איינער פון די שענסטע טייכן פון דרום־מזרח־איראָפּע — דער דניעסטר! איר קאָנט זיך פאָרשטעלן א גרעסערע פּיין!

איך האָב וועגן דער שאַנד וואָס די מענטשן האָבן גע־בראַכט אויפן דניעסטר געהערט פונדערווייטנס, אָבער די ברכה פונעם „נעסטר" האָב איך געקאָנט פון דער נאָענט, אין יענע ווייטע קינדעריאָרן, וועו ער איז נאָך נישט געווען דאָס, וואָס די מענטשלעכע קנאָה־שנאָה האָט גענאַמכט פון אים. מיר איז דער „נעסטר" פֿאַר־בליבן איינגעקריצט אין זכרון אזוי ווי איך האָב אים געזען פון פריעסטער קינדהייט אָן, דורך דער שויב פון אונדזער קיך־פענצטער, אן אומצעשיידבארן מיט דער אַרומיקער פרעכטיקער לאנדשאַפט. שהנלאנג, פלעג איך ליב האָבן צו שטיין און קוקן אויפן „נעסטר" וואָס האָט פונדערווייטנס אויסגעזען ווי אן אומבאַוועגלעכער זילבערנער פֿאַס, וואָס פלעגט בייטן דעם קאָליר לויטן אויסזען פונעם וועטער. אין אַ לויטערן, זוניקן טאָג, פלעגט דער דאָזיקער זילבער־שטרייף אינצווישן דער זוואונדערבארער לאנדשאַפט פון בארג און טאָל, שימע־רירן מיט טויזנטער רעגנבויגן־קאָלירן. אין כמארנע, זוינטיקע טעג, איז זיין אויסזען געוואָרן ערנסט און גראָ און האָט אויסגעזען ווי ער וואָלט זיך בייזערן אויף דער סטיכיע וואָס מאַכט אַ תל פון זיין מראה. ווינטער, וועו דער פראָסט האָט פֿאַרקאָווועט דעם גאַנצן אַרום אין זיי־נע אייזיקע קייטן, איז דער „נעסטר" פארשוואונדן גע־וואָרן. אויף עטלעכע חדשים צייט איז זיין אויבערפלאך פֿאַרפאַנצערט געוואָרן מיט אַ דיקן שיכט אייז און אַ צו־געדעקטער מיט שניי, האָט ער אויסגעזען ווי איינס מיט דער ארומיקער יבשה. מען פלעגט דאן פאָרן איבער אים ווי איבער אן אייזערנער בריק אָן דער מינדעסטער מורא אז דאָס אייז זאָל זיך איינברעכן. אונטן, האָט דער טייך פֿאַרגעזעצט זיין אייביקן געלויף צום שווארצן ים אוּן אויבן זיינען איבער אים געפֿאָרן שווער־אָנגעלאָדענע פויערישע שליטנס געשלעפט פון פערד וואָס האָבן מיט זייערע שפּיציקע פֿאָדקאָווועס צעלעכערט זיין פֿאַרפרוי־רענעם אייזיקן פאנצער. פאַר אונדז יאטן, איז דער ווינ־טער־צייט געווען דער הויכסעזאָן פון שפילן זיך. מיר האָבן זיך געגליטשט, געמאַכט „מענטשן" פון שניי אוּן געפירט „מלחמה" מיט די שקצים פון יענער זייט נעסטר. יידישע פֿאַרליבטע פֿאַרלעך פלעגן פירן זייערע ראָמאַנ־סן אויפן אייז אוּן אָפילו „באַלעבאטישע קינדער" האָבן זיך נישט אָפּגעזאָגט פונעם פאַרגעניגן צו כאפן אַ שפּאַ־ציר איבערן פאַרפרוירענעם טייך.

וועו דער ווינטער פלעגט אַריבער, די קעלטן האָבן נאָכגעלאָזט, האָט דער „נעסטר" זיך באַפרייט פון דיי אייזיקע קייטן אוּן האָט ווידער אָנגעהויבן דורכשטרייפן די ארומיקע גרינע לאנדשאַפט מיט זיין זילבערנעם בליאסק. באַפרייען זיך פון דעם דיקן אייז־שיכט, פלעגט דער „נעסטר" מיט אַ מוראָדיקן קראַך, גלייך מען וואָלט אויסגעשאָסן פון צענדליקער קאנאָנען אויפמאָל. דערנאָך פלעגן די קריעס ציען אין משך פון אַ פאָר וואָכן צייט מיטן וואַסער־שטראָם, ביז דער טייך פלעגט ענדלעך ווערן ריין פון אייז אוּן דאָן האָבן זיך ווידער באַווייזן די „פאראכאָדן", די לאסט־בארזשעס אוּן די געהילץ־ספלאָ־ווע. איינס פון די מערקווירדיקסטע בילדער, פון ווינ־דער, סטיכישער שיינקייט, איז געווען ווען דער „נעס־טער" האָט זיך באַפרייט פון זיין ווינטערדיקן צודעק אוּן דאָס אייז האָט זיך ענגומען באַוועגן. אינצווישן דער ארומיקער לאנדשאַפט, וועלכע איז נאָך געווען באַדעקט מיט שניי, האָט עס אויסגעזען ווי די ערד אליין וואָלט זיך פאַרוואנדלט אין אַ פליסיקער, באַוועגלעכער מאסע אוּן זי באַוועגט זיך אין אַ באַשטימטער ריכטונג. דאָס בילד איז געווען אַ פרעכטיק־שיינס אוּן פאַרכאַפּנדיקס, אָבער די דאָזיקע עפאָכע פונעם יאָר איז געווען די גע־פערלעכסטע פאר די ישובים וואָס האָבן זיך געפונען אויף די נידערייקע טייך־ברעגן. אין זיין אימפּעטיקן גע־לויף, ווי אַ באַפרייטער פון תפיסה־קייטן, פלעגט ער אויף די ברעגן אָנווארפן בערג גאַנצע מיט אייז, פלעגט אַרויס פון די ברעגן אוּן פאַרפלייצן די ארומיקע פעלדער אוּן ישובים אוּן פאַרשלעפּן אלץ וואָס ער האָט אָנגע־טראָפן אויפן וועג. די ערב־פרילינג־צייט, וואָס פלעגט אין אונדזערע קאנטן דערווקן אַזויפיל פרייד איז די מענטשלעכע הערצער, נאָך די שווערע, קאלטע ווינטערס, איז אָבער אַ צייט פון שרעק אוּן זאָרג פאַר די ישובים

וואָס האָבן זיך געפונען נאָענט פונעם ברעג. אונדזער שטעטל האָט נישט געהאט די דאָזיקע זאָרג, ווייל עס האָט זיך געפונען אויף אַ באַרג־פלאַך אַרום האַלבן קי־לאָמעטער פונעם טייך. פונקט פאַרקערט, פאר די איינ־וואוינער פון אונדזער שטעטל, איז די נאָך־ווינטער סטיכיע פון דעם אויפגעריסענעם „נעסטר" געווען איינס פון די שענסטע בילדער וואָס מען קאָן זיך פאָרשטעלן.

ווי דער לייענער גיט זיך מסתמא רעכענונג, ווערט דאָ כסדר׳ גערעדט בלשון „געווען", כאָטש וואָס וויין דעם דניעסטר גופאָ, איז אזא אויסדרוק מער ווי אומנאָטיר־לעך, ווייל דער טייך אליין איז דאָך נישט קיין זאך וואָס געהער צו דער פאַרגאנגענהייט. דער דניעסטר עקזיס־טירט היינט, פונקט ווי ער האָט עקזיסטירט זייט טויזנ־טעו׳ יאָרן צוריק און ווען עקזיסטירן כל־זמן די וועלט וועט שטיין. מען דארף אָבער נישט מיינען אַז איך זאָג „געווען" על פי־טעות; איך זאָג דאָס גאנץ באַוואוסטזי־ניק, ווייל פאַר מיר איז נישט דער מינדעסטער ספק אַז פון יידישן קוקווינקל, געהער דער דניעסטר צו דער פאַר־גאַנגענהייט. אין מיינע זכרונות זע איך אים ווי א „יידי־שן" טייך, פונקט ווי איך זע אים אַלס א „יידישן" דעם וואָלד פונעם שטעטל. די פייגל ביי מענדעלע מוכר ספרים וואָס זינגען „שירה" און די ביימער וואָס שטייען „שמונה עשרה", זיינען נישט קיין ליידיקער באַגריף אַדער סתם א שיינע יידישע מעטאפאָרע. דאָס איז דער אויטענטישער אויסדרוק פון דעם יידישן אופן זען די וועלט.

צי האָבן מיר דען, אין די ראמען פון דעם גאנצן און עכטן יידישן לעבן וואָס מיר האָבן געלעבט, געקאָנט דענ־קען אַנדערש ווי אז אלץ וואָס דער רבונו של־עולם האָט באַשאפן, האָט ער באַשאפן פאַר די יידנס וועגן? אויב עו׳ האָט באשאפן ווערבעס ביים ברעג פונעם דניעסטר, איז צוליב וואָס האָט ער עס געקאָנט טאָן, אויב נישט אַז יידן זאָלן האָבן וואו צו נעמען צווייגלעך אויף הושענות? און אויב דער בורא־עולם האָט באשאפן דעם „נעסטר", בכדי עס זאָלן איבער אים גיין שיפן און אַז מען זאָל איבער אים שיקן געהילץ פון די בוקאָווינער וועלדער צום שווארצן ים, האָט ער דאָך בשעת־מעשה זיכער אינזינען געהאט אַז יידן וועלן ראש השנה דאַרפן גיין צו תשליך און ווער נאָך ווי דער „נעסטר" האָט אַזוי געקאָנט אויפנעמען די זינד וואָס זיי האָבן אין אים אַוועקגעווארפן און זיי מיטנעמען מיט זיך אין די „מצולות ים", ווי עס זאָגט זיך אין די תפילות פון „תשליך"? און אויב גאָט ברוך־הוא האָט באַפעלקערט דעם „נעסטר" מיט פעטע קארפן, מארענעס און אַנדערע פיש — און על פי דין כשרע פיש — איז צוליב וואָס האָט ער עס געטאָן, אויב נישט כדי יידן זאָלן האָבן פיש אויף שבת און יום טוב? און צי איז דען דער „נעסטר" נישט באַשאפן געווארן בכדי יידישע מיידלעך זאָלן זו־מער קאָנען גיין וואָשן גרעט און אַז יידישע יינגלעך זאָלן זיך באָדן אין זיינע קלאָרע וואסערן וויפל זייער האָרץ גלוסט? און יידן האָבן דאָך אויך געדארפט פרנסה, איז צו וואָס האָט אים דער רבונו של־עולם באשאפן, אויב נישט אַז טויזנטער יידן זאָלן פון אים ציען חיונה? אוודאי האָט דער אויבערשטער באשאפן דעם „נעסטר" אויך צוליב „עפעס אַנדערש", אָבער פאר אונדז איז ער קודם־כל געווען א „יידישער" טייך און אויב ביי די ברע־גן זיינען מער נישט געבליבן קיין יידן, הייסט עס אַז דער „נעסטר" איז „געווען", אַז ער איז שוין מער נישטאָ.

איך קאָן מיך נישט דערמאָנען אין „נעסטר", אַז ער זאָל ביי מיר׳ נישט אַרויסרופן אין זכרון צענדליקער יידי־שע עפיזאָדן וואָס זיינען געווען דירעקט פאַרבונדן מיט אים. אין סאָראָקע, א קרייז־שטאָט וואָס האָט זיך געפו־נען 25 ווערסט פון אונדזער שטעטל, האָב איך געקאָנט יידישע „בענדיוזשניקעס", יידן ווי די דעמבעס, וואָס אויפהייבן א זאק תבואה פון פינף־זעקס פוד איז ביי זיי געווען א שפילעכל. איך האָב די דאָזיקע יידישע האָ־רעפאשניקעס געזען ארבעטן ביים „נעסטר", איך האָב זיי געזען אַנלאָדן זייערע בענדיוגעס מיט זעק און מיט געהילץ און איך געדענק אויך ווי זיי זיינען גרייט געווען צו גיין ביזן בלוט אויף צו פארטיידיקן דעם יידישן כבוד. איך האָב אויך געקענט אנדערע יידן, „שיינע יידן", יידן וואָס האָבן געהאנדלט מיט תבואה, מיט געהילץ, מיט פרוכטן, מיט ווין און מיט אַנדערע פראָדוקטן פון דער געגנט, יידן וואָס זיינען דאָס גאנצע לעבן געווען פאַר־בונדן מיטן „נעסטר", יידן געזונטע, דערפארענע און אומקאָמפראָמיסלעכע אין זייער יידישקייט.

אין אונדזער געגנט האָט דער „נעסטר" אויסגעזען ווי א ריזיקער פרעגצייכן, וועלכן מען האָט אַנגעזען אויף א שטח פון ארום פופצן קילאָמעטער אַרום און אַרום. דער באַרגיקער בעסאראבער ברעג, וואָס האָט זיך געצויגן אין א פאַרמאכטן האַלבקרייז, איז געווען די אויסנווייי־ניקסטע זייט פון דעם דאָזיקן פרעגצייכן, און די אינ־ווייניקסטע זייט איז געווען א שטיק אוקראינער פלאכ־לאנד וואָס האָט אויסגעזען ווי א ריזיקע אַרויסגעשטרעק־טע צונג. אויף דעם דאָזיקן פרוכטיקן שטיק ערד, וואָס איז אַרום און אַרום געוואשן געוואָרן פונעם „נעסטר", האָט זיך אַמאָל געפונען א יידיש דארף וואָס געהייסן האָט עס אַלעקסאנדראָווקע און געפונען האָט מען עס „קאָט", איך וויים נישט פאַרוואָס, אפשר דערפאר וואָס האָט אויסגעזען ווי א ריזיקע שלאָפנדיקע קאַץ. (קאָט איז אויף רוסיש א קאַץ). ביי אונדז אין שטעטל האָט מען יענע יידן געפונען די „קאָטעווער גנבים", כאָטש געווען זיינען זיי ערלעכע האַרעפאָשניקעס, וואָס פלעגן זיך אַריבערשיפן דעם „נעסטר" און ברענגען די פראָדוקטן פון זייער פראצע אויף די מארקטעג און יא־רידים פון אונדזער שטעטל. איך געדענק וועו די יידן פון יענעם דארף האָבן אויסגעוואנדערט קיין דרום־אַמע־

ריקע, טייל קיין ארגענטינע און טייל קיין בראַזיל, וואו זיי זיינען קאַלאָניזירט געוואָרן פון דער „ייקא". אויף זייעו ארט האָבן זיך באַזעצט ניט־יידן און „קאָט" איז געוואָרן אַ גויש דאָרף.

אויב דער „נעסטר" איז אין די זכרונות פון מיינע קינדעריאָרן אידענטיפיצירט אַלס אַ „יידישער" טייך, איז דאָס אין אַ גרויסער מאָס צוליב אָט דעם געוועזענעם ישוב פון יידישע פויערים. די קאָטעווער יידן האָבן נישט געהאט קיין אייגן מקום־קדוש, פלעגן זיי אין די ימים נוראים אַריבערקומען צו אונדז אין שטעטל דאוועגען מיט יידן בציבור. וועו עס פלעגט זיך עמיצער פעלן אין „קאָט" האָט מען אים געבראַכט צו קבורה אויפן בית־עולם פון אונדזער שטעטל. כאָטש דאָס דאָזיקע דאָרף האָט זיך געפונען נישט ווייט פון דעם יידישן שטעטל קאַמינקע, וואָס אויף דער פּאָדאָליער זייט, זיינען די קאָטעווער יידן געווען צוגעבונדענער צו אונדזער שטעטל וואָס האָט זיך געפונען אויפן בעסאראבער ברעג. עפּעס האָט דאָ געמוזט זיין אַ זייער וויכטיקע סיבה וואָס די יידישע פויערים פון יענער זייט „נעסטר" זיינען געקומען זוכן יידישע הייַמישקייט ביי אונדז אין שטעטל און נישט אין דער נאָענטער קאַמינקע. אפשר איז דאָס געווען דערפאר וואָס די יידן פון אונדזער שטעטל זיינען געווען זיי מער צום הארצן צוליב זייער פשטות און אויך דערפאר וואָס זיי האָבן דאָ געהאט דעם נאָטירלעכן „אָפּזאץ־מארק" פאַר זייערע פראָדוקטן און זיי האָבן זיך געפילט נעענטער צו אונדז וי צו קאמינקע.

עס געדענקט זיך מיר אן אינטימער עפּיזאָד אין שייכות מיט אָט די קאָטעווער יידן, אן עפּיזאָד אין וועלכן דער „נעסטר" איז אַ טייל פון דער לאנדשאפט. וועו זיי זיינען אָפּגעפּאָרן קיין דרום־אַמעריקע, האָט די בעל מלאכהשע שיל פון אונדזער שטעטל, וואָס מען האָט נאָרוואָס געהאט אויסגעבויט, אָפּגעקויפט ביי זיי אַ ספר־תורה. מיין טאטע מיט בייקע שנייַדער, וואָס זיינען געווען די גבאים פון דער נייער שיל, זיינען געגאנגען אַריבערברענגען די ספר תורה. עס איז געווען אין סאמע מיטן ווינטער און דער „נעסטר" איז „געשטאנען" אַ פאַרפרוירענער. עס איז שוין געווען שפּעט אין אָוונט און דער טאטע האָט זיך נאָך נישט געהאט אומגעקערט, איז די מאמע געווען באַזאָרגט. מיין עלטסטער ברודער ראובן און איך, אַ קליין קינד דעמאָלט, זיינען מיר אינמיטן נאַכט געגאנגען זען וואָס עס האָט פאַסירט. איך געדענק ווי דאָס גיין דורכן וואלד צום „נעסטר" האָט אויף מיר אָנגעוואָרפן אן אימה. די געגנט אַרום און אַרום, באַדעקט מיט אַ וויסער שניי־דעק, איז געליגן אַ שטילע, אַ מיסטעריעזע און געשראָקן מיין קינדיש הערצל. מיר זיינען אַראָפּגעגאנגען ביז צו דער „סקאלע", אַ ריזיקער שטיין וואָס איז געליגן אַ פּאָר הונדערט מעטער פונעם „נעסטר" און פלעגט זיין פאר אונדז אַ מין סטאַנציע אויפן וועג צום טייך. דאָרט האָבן מיר זיך אָפּגעשטעלט און מיין ברודער האָט אויסגעשריגן איך דער שטילער נאָכט אריין די נעמען פון מיין טאטן און בייקע שניידער. עס האָט נישט געדויערט קיין סך און פונעם פאַרפרוירענעם „נעסטר" אַראָפּ האָט זיך דערהערט אַן ענטפּעו. מיר האָבן צוגעווארט און אין אַ ווייַלע אַרום האָבן זיי זיך באַוויזן נעבן אונדז; צוויי יידן מידע און דורכגעפרוירענע, אָבער צופרידענע און מיט לויכטנדיקע פּנימער: זיי טראָגן אַ ספר תורה פאַר זייער שיל פון יענער זייט „נעסטר". אַן עפּיזאָד וועלכן איך קאָן נישט פארגעסן, כאָטש שוין מער ווי פערציק יאָר אַז ער האָט פּאַסירט.

די „לאנדשאפט" פון דער יידישער געשיכטע פאַרמאָגט אַ סך טייכן, וואָס האָבן זיך איינגעגלידערט אין איר ווי אַרגאנישע באַגריפן פון אונדזער וואנדער איבער דעו וועלט. „על נהרות בבל", איז נישט סתם אַ פּאָעטיש אבסטראקטער באגריף, נאָר איינער פון די רעאַלע וועגשטיינער וואָס צייכנט אָן דעם אָנהויב פון אונדזער וועלט־פּאָלק, מיט אן אייגענעם גורל, מיט אן אייגענער גייסטיקער פיזיאָגנאָמיע. אָנהייבנדיק פון די טייכן פרת און חדקל, געפינען זיך אויף אונדזער געשיכטלעכער מאפּע נאָך אַ סך אַנדערע טייכן, וואָס זיינען געוואָרן „יידישע טייכן". די טייכן גואדאלקיוויר, טאַגאָ און עברא פון שפּאַניע. די טייכן ריין, מיין, דונאי, וויסל, דניעפּער, בוג, ניעמאן און דניעסטר פון צענטרלא און דרום־מזרח אייראָפּע, זיינען נעמען וואָס האָבן זיך איינגעגלידערט אין דער יידישער געשיכטע וויי עכטיידישע באַגריפן. די וויסל! דאָ האָבן מיר דאָך ממש צוטון מיטן נאָמען פון אַ טייך וואָס איז געוואָרן מער יידישער באַגריף וויי פּוילישער, הגם ער געפינט זיך אין פּוילן. דאָ וויסל איז היינט צו טאָג נישט וויניקער יידישע פארגאנגענהייט וויי עס זיינען די טייכן פרת און חדקל פון בבל אָדער די טייכן פון שפּאַניע, וואו עס האָט מיט הונדערטער יאָרן צוריק געשפּרודלט אַ שטארק און קערנדיק יידיש לעבן. די דאָזיקע טייכן זיינען דאָ, זיי זיינען געבליבן וויי באַשטאנדטיילן פון דער לאנדשאַפט, אָבער פאַר דער יידישער געשיכטע זיינען זיי „געווען". דאָס זעלבע קומט פאַר מיטן דניעסטר. דער טייך איז געבליבן, ער עקזיסטירט אַלס דניעסטר אָדער ניסטרול, וויי עס רופן אים די רומענער; אַלס „נעסטר" אָבער, ווי עס האָבן אים גערופן די יידן וואָס האָבן אין משך פון יאָרהונדערטער געוואוינט ביי זיינע ברעגן, עקזיסטירט ער שוין מער נישט. דאָס געהער צו דער פאַרגאנגענהייט.

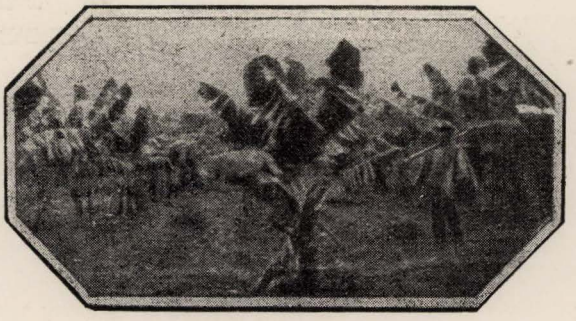
ביי די ברעגן פון אַ סך טייכן אויף דער וועלט, האָבן יידן געלעבט אין משך פון זייער לאנגער וואנדער־געשיכטע. נישט נאָר זייער ערדיש, מאַטעריעל לעבן האָבן זיי פארבונדן מיט די דאָזיקע טייכן, נאָר אויך זייער גייסטיק לעבן האָבן זיי פאַרוועבט מיט זיי. ביי די טייכן

פון בבל האָט זיך אָנגעהויבן דער גרויסער פּראָצעס פון אַ גייסטיקער יידישער שאפונג, וואָס איז געוואָרן דער יסוד פון דעם ריזיקן גייסטיקן אוצר וואָס דאָס יידנטום האָט שפּעטער אָנגעזאמלט. איבער טויזנט יאָר האָט גע־דויערט דער יידישער גייסטיקער צענטער ביי די טייכן פּרת און חדקל. ביי די טייכן גואדאלקיוויר, טאַגאָ און עברא, אין שפּאַניע, האָט זיך וויידער צעבליט דער יידי־שער געניוס און געשאפן גרויסע אינטעלעקטועלע און פּאָעטישע ווערטן פון אוניווערסאלן פּאַרנעם. אין שפּעטן מיטלאלטער, האָט דער יידישער גייסט זיך צעבליט ביי די ברעגן פון די טייכן ריין, מיין, דונאי, ווייסל, ניעמאן, בוג, פּרוט און דניעסטר. אין משך פון יאָרהונדערטער האָט ביי די ברעגן פון די דאָזיקע טייכן אָפּגעקלונגען דאָס יידישע וואָרט, דער יידישער ניגון און דער יידי־שער קרעכץ, אונטער דער בייטש פונעם נוגש. עס האָט זיך אויך געהערט דער געזונטער אָטעם פון יידישע אר־בעט, פון יידישער פּראצע. וועט עס האָט פערזעלעך געקענט די יידישע האַרעפּאשניקעס ביי די ברעגן פונעם דיעסטו, וועט מיט עקל אָפּווארפן דעם בילבול אַז יידן זיינען אַ פּאָלק פון פּאראזיטן, פון ליידיקגייער און לופט מענטשן. איך האָב געקענט די יידישע ערדארבעטער פון די בעסאראבער שטעטלעך, די טוטין־פּלאנטאטאָרס, די ציגלמאכער, די וויין־טרעטערס, די יידישע בעל־מלאכות, וואָס פלעגן ארבעטן פון זון אויפגאנג ביז זון־פּאַרגאנג, און וויינטער ביז האַלבע נאַכט, אויף צו פאַרדינען זייער חיונה. איך געדענק די יידישע טיטון־פּאפּישעוויניקעס, וואָס האָבן אין פּאַרשטיקטע צימערן, דורך די נעכט, צו־נויפגעלייגט בלעטל צו בלעטל פון דעם טאַבאק וואָס זיי אַליין האָבן פּארזייט, באַגאָסן, „געפּראַשעוועט", אַראָפּ־געגומען פון די פעלדער, אויפגעסילעוועט און געטריקנט. אָט דאָס זיינען געווען די „פּאראזיטן" פון די בעסארא־בער יידישע שטעטלעך, אָט דאָס זיינען געווען די „לופטמענטשן", יידן האַרעפּאַשניקעס, ערלעכע יגיע כפים, וועלכע מען האָט אויף אַ געמיינעם אופן באַצייי־כנט אַלס אַזעלכע וואָס לעבן פון יענעמס אַרבעט.

און דער יידישער סוחר פונעם בעסאראבער שטעטל — צי איז ער טאַקע געווען אַזאַ שעדלעכער עלעמענט ווי מען האָט געזאָגט? עס איז נישט אמת! אויך ער האָט ביטער געהאַרעוועט אויף צו פארדינען זיין אויס־קומענגיש און איז געווען אַ וויכטיקער באַשטאנדטייל אין דער פּרימיטיווער סטרוקטור פון דעם בעסאראבער דאָרפיש־פּאַטריאַרכאלן לעבן. ווער ווייסט ווי עס וואָלט אויסגעזען די דאָליע פונעם מאָלדאוואניש פּויער אין יענע פּרימיטיוע אומשטענדן, ווען ער האָט נישט צו דער האנט דעם יידישן סוחר, דעם יידישן מעקלער, דער אַזויגערופענער „שיפּעטינעק", וועלכער האָט מיט זיין אינטעליגענץ און ענערגיע געשאפן די אָפּזאץ־מעגלעכ־קייטן פאַר זיינע פּראָדוקטן. דער פּשוטער, ערלעכער מאָלדאוואן האָט אָפּגעשאַצט די דאָזיקע ראָלע פונעם יידישן סוחר און גלעלעבט מיט אים בשלום, געהאנדלט מיט אים אויפן וואָרט און קיינמאָל נישט אַנטוישט גע־וואָרן. עס האָבן אָבער נישט געפעלט אַזעלכע וואָס האָבן אים אָנגעפּרייצט אויפן יידן, אָנגעוויזן אויף אים מיטן פינגער און געזאָגט: אָט דער ארבעט ניט און לעבט פון דיין פּראצע!

אויך דעם נעסטר האָט נישט אויסגעמיטן די שאנדע. אויך ער האָט געזען די חרפה פון פּארטרייבן די יידישע אייניוואוינער וואָס האָבן געלעבט און געארבעט ביי זיינע ברעגן אין משך פון יאָרהונדערטער. אויך זיינע וואסערן האָבן זיך אויסגעמישט מיט דעם אומשולדיק־פּאַרגאָסע־נעם יידישן בלוט. אויך ער האָט געהערט די לעצטע גע־שרייען פון יידישע קינדער, וואָס מען האָט געוואָרפן אין זיינע אָפּגרונטן. אויך ביי זיינע ברעגן האָט זיך אי־בערגעחזרט דער מוראָדיקער גלגל־החוזר פון אַ פּאָלק וואָס האָט אומעטום געבויעט און געשאפן און מען האָט עס פון אומעטום פאַרטריבן.

פונעם „נעסטר" וואָס זינגט צו מיר אַרויס אין די זכרונות פון מיינע קינדערייאָרן, איז געוואָרן „טראנס־ניסטריע", די שאנד וואָס ליגט ווי אַ קין־צייכן אויף אונדזער יאָרהונדערט. עס ווייניט אין מיר מיין הארץ, וועך איך דערמאָן מיך אַז אויך דעם „נעסטר" האָט מען געשענדעט, ווי מען האָט געשענדעט אונדזער פּאָלק און דעם נאָמען מענטש.

די וועלט

פון חיים גראדע

איך בין געגליכן צו אַ וועלט ביי דעם וואַסער־ברעג,
מיין טרויער אין זיין שפיגל ווי אַראָפּוואַשן דער שטראָם,
איך דרייי מיין פּנים אָפּ פֿאַרשעמט פון וועג,
נאָר ס׳בליבט מיין שאָטן אַ געפאַנגענער אין תחום.

די פלאַנצן ציטערן אין אויפגעבליטער פּרייד,
די בוימער שטייען שווייגעוודיקע, שלאַנק און גרין,
נאָר ווען צו מיר פֿאַרבלאָנדושעט שוין די פּרייד,
אַנטלויפט זי ווי פון אַ פֿאַרסמטער בלום — אַ בין.

אין וויטן רוישט אַ נאָדל־וואַלד, עס שאַלט אַ פּיגל־לירל,
די וועלט חוקערט זיך אין בענקעניש און פּיין,
אַ שוואַרצער טרויער וויט פון דיין געמיט,
די אינזאַמע, פֿאַרווינטע וועלט מיין.

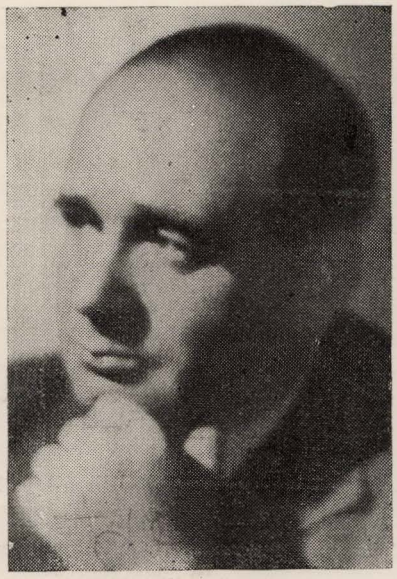
די געגנט גליווערט העל, ווי מעש אין זון געבלעדט,
און גליט אַ צייטיקע, פֿאַרחלומט־שטיל אין זאַטער רו, —
אַ וועלט שטייט ביים טייך מיט אויסגעדרייטע הענט,
און קוקט, אַן עלנטע, צום פרעמדן גליק זיך צו.

ל. חיין (שמעוני) חיפה

וואַסער

(דערציילונג)

ס׳זיינען אַוועק 8 מעת־לעת, און דער אָנגעגליטער חמסין*) לאָזט נישט נאָך נישט אויף אַ רגע, אפילו נישט אין די נעכט. די אָפּגעשניטענע תבואה־פעלדער פונעם טאָל יזרעאל, וואָס זיינען געווייַנלעך צו זען אָנגעטרונקען פונעם צונויפגעבראַכטן וואַסער פון אַלע קוואַלן און ברונעמער און פונעם געדיכטן טוי — האָבן אָנגעהויבן שמאַכטן פון דורשט און זיך שפּאַלטן פון טריקענעניש, זייער אויבערפלאַך זעט אויס ווי נאָך אַן ערד־ציטערניש, דער הימל איז פונעם בליי־קאָליר, די לופט — גרוי און שטויביק. די פעט־לייביקע מילך־קי ליגן אויף אַלע פּיר ווי אין געבורט־וווייען, ס׳איז זיי דערעסן דאָס אָנסופּיק אַוועקווויידלען די זלידנע פליגן און שטעכעדיקן באַרכאש — די מיאוסע פּיטשינקע ברוּאים, וואָס נאָגן ס׳בלוט און רייסן די נערוון מיט זייער זשומען. פייגל האָבן אויפגעהערט זינגען, זיי טוליען זיך צו די שאָטן־זייטן פון שטיינער און בייַמער, מיט טרוקענע אָפּענע שנעבעלעך טרינקען זיי די אָנגעגליטע לופט און דער בארכאש פרעסט זיי לעבעדיקער־הייט. סטאַדעס שעפּסן גיסן זיך צונויף מיטן קאָליר פון דער ערד אין מרוקעדיקע מאַסיוון, באַהאַלטן אויס די קעפּ איינער אונטער דעם צווייטנס וואָגיקע וויידלען. קוקסטו אַן דעם לעבעדיקן מאַסיוו זעסטו נישט ווי יעדער שעפּס אָטעמט פאַר זיך, אלא אַלע אָטעמען צוזאַמען, בציבור. אונטער דער סטאדע ליגן פאַרחלשט מידע די הינט, און דער באַרילטער פאַסטוך, יאָסקע אין אַ טעמבעל־היטל זיצט גאָר פאַרטיפט אין אַ צעקאדערט בוך, ווי דער גאַנצער ארום וואָלט אים נישט אָנגיין, כאָטש זיין גאַנצער יש, ס׳גאַנץ לייב און לעבן, איז צוגעשפּיצט צו דער סטאַדע. די סאָסנע וועלדלעך אויף די שפּועים פון די בערג פון נצרת גרינען פאַרגליווערטע און באַשמעקן דעם אַרום מיט זייערע בשמים ביז שיכור צו ווערן, און דער שוואַרץ־גלאַנציקער כביש, וואָס טיילט אָפּ ס׳וואָלד פון די אונטערשטע פעלדער, זעט אויס ווי ער וואָלט שמעלצן פון חמימה; זעלטן וואו מען זעט אַ לעבעדיקן מענטשן אין פעלד, אין אַזעלכע טעג כאָפּט מען אַריין די אַרבעט געטיילט: — אַביסל פון זונען־אויפגאַנג ביז שחרית, נאָכהער פון מנחה ביז שקיעה;

די איבעריקע צייט פאַרברענגט מען אין די הויפן ביי די שטאַלן און סעדער, ביים באַשניידן די פרוכט־ביימער, ריים רוימען די געהעפטן, אָדער ביים באַשפּריצן די אָנגעגליטע זילבער־קאָליריקע געקאַרבטע בלעך־דעכער פון די הינער־שטייגן, כדי אָפּצוקילן און דערפרישן די ברוגעזע מידע עופות, וואָס צופּן מיט רציחה איינע דער צווייטנס פעדערן פון די פּעטע אונטער־חלקים צוזאַמען מיטן שמאלציקן ראָזלעכן לייב.

דעו גלאָק פון קיבוץ תמרה, וואָס ליגט באַהאַלטן אין אַ רינג עקואליפטוסן אין דער סביבה פון באַרג תבור רופט צו מיטיק. בדרך־כלל זאַמלען זיך דאָרטן די מענטשן צו די מאָלצייטן פאַרן קלינגען, וואָרום די מחיהדיק געפרעגלטע ריחות פון קיך רייצן און קיצלען די אַפּעטיטן אַ צייט פריער; אָבער, אין דער געדיכטער חמימה פון חמסין פאַרגייט דער חשק צום עסן, די אַפּעטיטלעכע דופטן פון די טעפּ דרינגען נישט אַרויס פון קיך אין דרויסן, זיי בלייבן אינעווייניק אויסגעמישט מיטן דאַמף, בעת די קיך־מענטשן הערן נישט אויף ווישן דעם שווייס מיט די פאַרטעכער, מיט די אַרבל, אָדער מיט די האַנטיכער; די קיך־מענטשן זיינען אין אַזעלכע טעג פטור פון די להוטע היימישע בעל־תאווהגיקעס, וואָס כאָפּן זיך אַריין אַ שנאָר טאָן פון דער אכילה איידער זי ווערט פאַרטיק. ס׳עסן ווערט אָן אייַלעניש פאַרטיילט אין גרעסערע אַלומיגומנע וואַזעס און טאַצן צעשטעלטע אויף צווייַגאַרנדיקע וועגעלעך. פויגל־נאַשערס לאָזן זיך אַ גנבע, אַ פיק טאָן, פון די „מעדני מלאכים" און אַנטלויפן צוריק מיט אַ צוויטשער מיט אָפּגעבריטע שנעבעלען. די טויבן וואָרקען צאַרטע ניגונים אונטער די קאַרניזן פון די פענצטער, און די היימישע קבוצה־הינט דרייען זיך אַרום אין דרויסן אומגעדולדיק ביי די קיך־טירן אָפּוואַרטנדיק די שיריים — איז אָבער היינט אַ חמסין, אַלץ איז מיד און שלעפּעריק, דער מענטש ווי דער בעל־חי, קלינגט און רופט דער גלאָק, און ס׳רירט זיך קיינער נישט...

אין יענעם חמסין־טאָג, האָט מען געזען אין תמרה ווי נחמה שטייט פאַרגליווערט ביים טויער, אויסגעצויגן ווי

*) טייטש פון די העברעאישע ווערטער צום סוף פון דערציילונג.

אַ ציפֿערס, באַקרוינט מיט אירע פֿעך־שוואַרצע צעפּ אַרומגעדרייטע אַרום קאָפּ אויסגעפלאָכטן ווי היימישע שבת־חלה. נחמה שטייט און קוקט אויף די סערפּענטי־נעס פון כביש וואָס שלענגלען זיך עט גאָר ווייט אַראָפּ און אַרויף פון נצרת ביזן זאמדיקן שטעג, וואָס פירט צום באַרג תבור. די קיבוץ־מענטשן ווייסן, אַז נחמה איז פּאַראומערט, זי קוקט אויס יגאלן, וואָס איז מיט אַ שפּראָץ אויפן טאָג אַוועק אין שטאָט צו מומחים געאָ־לאָגן זיך באַראטן צום הונדערטסטן מאָל וועגן וואָסער, וואָס פעלט אין תמרה, אַ קיבוץ, דאָס דריטע יאָר דורשטיק. ליידט און מאַטערט זיך מיט דער שטרענג־סטער צנע מיטן וואָסער, נישט זעלטן צום טרינקען פארן מענטש און בעל־חי, שוין אָפּגערעדט פון די טרוקענע פעלדער, 3000 דונאם טייערער באָדן שפּרייטן זיך אַרום בערגל וואו דער קיבוץ ליגט.

ווי זאָגט נאָטע דער פלחעניק: „ערד? — גאָלד, פּוטער קעז און האָניק, וואָס ווערט באַלאָדן מיט אַ שפּע תבואה נאָר ווינטער, בעת, ווי נאטע חזרט איבער אין תנ"ך לשון: „וארובות השמים נפתחו", די אוצרות פון הימל עפענען זיך.

אמאָל בעת דער קיבוץ איז געווען באָדן הונגעריק האָט מען נישט געטראַכט און נישט געמאַכט די מינדעסטע חשבונות להבא, יאָ וואסער, נישט וואסער — דער עיקר איז ערד, קרקע.

דער „גרעין" פון תמרה, די פֿאָר צענדליק יונגע בחו־רים מיט מיידלעך איז מיאוס געוואָרן ס'וואנדערן פון איין אָרט צום צווייטן צוזאמען מיט זייערע מטלטלים אויף „הכשרה".

ס'איז געווען פריידיק און ניחא אַרויפצוגיין אויפּן בערגל וואָס הייסט היינט „תמרה" צוליב די פֿאָר פּא־ריסענע טייטל בוימער, וואָס האָבן זיך דאָרטן פאָר־וואַרלאָזטע געריסן צום הימל.

די חברה האָבן אויסגעשלאָגן די געצעלטן מיט ציין און נעגל זיך איינגעביסן אין דער פאַרשטיינערטער קרקע, ווער האָט גאָר געטראַכט פון וואסער? מומחים האָבן לכתחילה געוואָרנט: „חברה, איר וועט דאָ חוץ תבואה גאָרנישט קענען שאפן, וואסער איז קנאפּ, צוריק־געזעדט איז תבואה אויך אַ סחורה, אָבער איר האָט צו קנאפּ ערד, וועט איר זומער נאָכן אָסיף גיין צוראַרבעטן אין „עפולעווקע" (עפולה) און אין די נאָענטע קאָלאָ־ניעס, איר ט'מאָכן אַ לעבן אָבער אַ שווערס אַ געמא־טערט לעבן", האָט יגאל, דער מזכיר פון גרעין, אַ שאָקל געטאָן מיט דער טשופּרינע: — „מסכים"! און נאָטע פלחעניק איז גאָר געווען אין זיבעטן הימל, ער האָט בעת מעשה איבערדעקלאָמירט איינעם אזא רעד־נערס פסוק: „דער חלום פון דורות ווערט אַ שטיק וואָר". די בחורים און מיידלעך האָבן שוין פון לאנג אָן, ווער בפועל און ווער אין געדאנק, צוגעקליבן יעדערער זיין זוג, און מידע פון וואָגלענישן איז מען מיט שמחה און התלהבות אַרויף אויפן באָדן. פון די צעלטן זיינען מיט דער צייט אויסגעוואקסן הילצערנע בארַאקן, און מיטן „תקציב", וואָס איז געגעבן געוואָרן טראָפּנווייז האָט מען איינגעשאפן זריעה, אינווענטאר, ס'ביסל בעלי חי, ביז מען האָט מיט די אייגענע הענט אויסגע־בויט די ערשטע אמתע בנינים. מיט צרות האָט זיך אַלץ אַנטוויקלט „לויטן פּלאן", אמת מיט פיינע „נדחה־עס" אָבער תמרה איז אַרויף אויף דער מאַפּע. ס'האָבן גע־נומען גרינען שטיקלעך גאָרטן ארום בערגל, ביימער־עוקאַליפּטוסן מיט אַנדערע סוב־טראָפישע איינפאַכע קולטיוון האָבן געשאַפן דעם פייסאַזש מיטן ביסל

ש. שמעוני אין פּעלד ביי דער אַרבעט ביים אויסמעסטן און פּלאַנירן דעם זומפּיקן שטח פון קישון און עמק זבולון.

שאָטן, הענער האָבן געקרייט אין די פאַרטאָגן, קי האָבן זיך געקעלבט, פון די ערשטע צווויי צענדליק „תקציב" שעפּסן איז אויסגעוואקסן אַ גאנצע סטאדע.

ס'ערשט יאָר האָט יענעם מקום גאָר אָפּט באַזוכט אַ רבל מיט אַ שמש, פון אַ טישטוך פלעגט מען אויף די שטעקנס פון קאָסעס און גראבליעס אָנציען אַ חופּה, דער רבל פלעגט עפּעס פרעפלען אויף גיך און אַרום די פאַרשעמטע פּאָרלעך פלעגן זיך דרייען אָנגעדראָלענע שטאָטישע מחותנים, מיט אַרויפגעצויגענער פריינטלעכ־קייט אויף די פנימער, — אַ קלייניקייט! מען האָט זיי אַוועקגענומען די פיינע איידלע קינדער, געמאַכט פאָר „פויערים", צונויפגעפּאָרעט מיט „כאלעפוצים" (חלו־צים) שמענדריקעס און געשיקט אויף התישבות, משוגע אונדזערע שונאים! ציעניסטן שמיעניסטן, צו זייערע קעפּ לייב און לעבן"... וואָס זאָלן מיר לאנג ברייען? — צום געזאנג פון די פויגל, צום קרייען פון די הענער און

בלעקען פון יונגע שעפסעלעך און קעלבלעך זיינען צוגע־
קומען לויטערע קינדער־געשרייען און איר האָט פֿאַרטיק,
אַ קיבוץ, אַ ישוב אין ארץ ישראל, אַ פֿרייד פֿאַר די
חברה און בענקעניש פֿאַר עלטערן און קרובים אין
שטעט און שטעטלעך, אַ ברירה האָבן זיי געהאט? האָט
מען משלים געווען.

איז דער קיבוץ געווָארן אן עולם ומלואו ווי אַלע ישו־
בים און אַלע קיבוצים אין אַלע ווינקעלעך פון הייליקן
לאנד. תמרה האָט געשלאָגן וואָרצלען, און חוץ אויף
דער מאפּע אויך אריין אין לעקסיקאָן פון אַלע ציוניסטי־
שע שליחים און מטיפים ווייט איבער ימים:

— „תמרה וואקסט אַ צירונג אַ צירונג פֿאַרן יידישן
פֿאָלק", „תמרה בליט, תמרה אַנטוויקלט זיך מיט ראשע
טריט פֿאָראויס, תמרה מאַכט נייע געשיכטע אין אַלטן
לאנד" — האָבן געטענהט די שליחים און מטיפים,
האָבן זיי, אָבער קיין וואסער, איז דערפון נישט געווָארן.

ווי אַלע קיבוצים, די ערשטע יאָרן, האָט זיך תמרה
געפֿלאָגט אין מחלוקתן מיט די אראבישע שכנים און
בעדואינער, וועלכע האָבן נישט געוואָלט וויסן נישט פון
גרענעצן נישט פון אויסגעפראצעווענט פעלדער, זיי
פלעגן אַרויפטרייבן זייערע שאָף און ציגן, זייערע רינ־
דער און קאמעלן אויף דער גרינער תבואה, זיי פלעגן
קומען גנבענען הינער און שעפּסן, צעטרעטן יונגע
פלאנצן, וואָס זיינען פאר די קבוצה מענטשן געווען
טייער ווי אייגענע קינדער, דאָ מאַכט זיך צופיל רעגן
אדער גאָר אַ טרוקענישׂ, דאָ קומט אַ היישעריק אָדער
דער זרזיר, אין די טויזנטער, פּיקט אויס די קערנער
איידער זיי שפּראָצן, דאָ פּאַראַזיט אַ קינד און אַ מומחה,
לא עליכם, פּאַלט צו בעט, דאָ פּאַלט אָן אַ מרה־שחורה
אויף אַ בחור וואָס פֿאַרלאָזט בכלל דעם קיבוץ, און זיין
חברטע וויל נישט, בלייבט זי איבער אַ פֿאראומערטע,
אָדער אומגעקערט, די מיידל גייט אַוועק און דער בחור
בלייבט.

ס׳לויב־געזאנג וועגן תמרה פליסט פון אַלע מיילער
בעת די צוגעזאָגטע הילף פֿאַרשפּעטיקט אָדער טריפּט
טראָפּנווייז, דערוויילע, איידער וואָס וועט גייט אויף
דער ישוב אין ליידן און פלאָגענישׂ. די מענטשן גיסן
זיך צונויף מיטן ארט און לאנדשאפט; וואָס מער ליידן,
וואָס מער פּראצע אָלץ טיפער וועלן די צוגעבונדנקייט
צו דער קרקע, פון יחידים זיינען אויסגעוואקסן משפּחות.

אין קינדערהויז וואקסן די בעטלעך ווי בלומען אין
פעלד, ס׳קינדערהויז — דאָס צעמענט פון קאָלעקטיוו,
דער קוואל פון פרייד און זאָרג, וואָס מאַכט פאַרגעסן
אלע שוועריקייטן און שטרויכלונגען, ס׳קינדערהויז
וואָס שמידט און גיסט צונויף די חברה מיטן באָדן פון
ישראל אין אַ מאָנאָליטער אייניקייט ווי די בוימער מיט
דער ערד ווי די תבואות מיטן פעלד, ווי די זון מיט די
בלומען, ווי תמרה מיטן גליל צופוסנס פון בארג תבור
גישט ווייט פון עמק יזרעאל.

ווען גישט דאָס וואָסער וואָס ס׳איז אין תמרה געווען
אַזוי קנאפּ וואָלטן זיכער יגאל און נחמה געוואוינט אין
בשותפותדיקן צימערל און געהאט זייער חלק אין קינ־
דערהויז פון תמרה, נחמה וואָלט נישט געזעסן אַ פאַר־
זאָרגטע און צעריסענע ביים יעטן די ווילד גראָזן פון
קיבוצישן גאָרטן, אירע מיידלשע הענט וואָלטן נישט
געיעט אַזוי מעכאניש ווי ביז איצט, זיי וואָלטן גאָר אַנ־
דערש געגרעפט די בוימלעך און געבונדן די פלאנצן,
אירע הענט וואָלטן דעם סאמעט פונעם גרינס געגלעט

צו דער ארבעט.

מוטערלעך ווי די בלאָנדע שמעקעדיקע קעפּעלעך אינעם
קינדער־הויז, אירע גרויסע ברוינע אויגן וואָלטן פייכט־
לעך געשטראלט מיט מוטערלעכער ליכט און נישט גע־
וען פאַרצויגן מיט אומער, זי וואָלט אלע ווייל געלאָפן
פון גאָרטן אַ קוק טאָן וואָס איר אוריק אָדער דאנעק טוט
איצט, צי שלאָפט ער? איז ער וואך? צי לאַכט ער און
פלאפלט, און אפשר גאָר ווייַנט ער? פאַרנאַכט צווישן
שקיעה און חושך וואָלט יגאל איר קינד געטראָגן אויף
די אַקסל און שפּאצירט הין און צוריק אויף דער אויס־
געטראָטענער סטעזשקע צווישן די הייזער און עס שטוב
ווי ס׳טוען טאטעס פון תמרה, און זי וואָלט אים בא־
גלייט אַ צעשטראלטע ווי די איבעריקע מוטערס...
ס׳וואסער! דער וואסער שגעון מיטן דורשט וואָס האָט
פון איר דערווייטערט יגאלן, ס׳וואסער...

לכתחילה האָט זיך תמרה אן עצה געגעבן מיטן ביסל
וואסער פונעם נאָענטן קוואל, וואָס האָט קוים געקלעקט
צום טרינקען, און באַוואסערן די שטיקלעך גאָרטן ארום
די הייזער, די תבואה פעלדער האָבן געטרונקען ווינטער
רעגן און זומער דעם באגינען טוי, אלא בעת ס׳איז ענג
געוואָרן אין קינדערהויז, און די הוצאה איז געוואקסן,
בעת דער רבל מיטן שמש האָבן כמעט צונויפגעפאָרט

א יידישע קאָלאָניע אין ישראל, נאָר וואָס „פון נאָדל ארויס"

אַלע בחורים מיט די מיידלעך פון תמרה, איז די פרייד געווָאָרן געצוימט, און די שווערקייטן פון קאַסיר גאָר גרויס, ברוך גזבר (קאַסיר) פלעגט פאַרשווינדן אויף האַלבע וואָכן אין די שטאָטישע קאָרידאָרן פון די מוסדות, אָדער הינטער די טירן פון דירעקטאָרישע צי־מערן און בענק, ער פלעגט צוריקקומען אומעטיק שווייס־גנדיק, ס׳האָבן זיך פאַר דער צייט באַוויזן זילבערנע פעדיס אין זיינע פאותן מיט קנייטשן. אויפן הויכן שטערן, יעטקע די מחסנאית איז אַרומגעגאנגען אָנגע־דראָלן פול מיט תרעומות ביז רציחה: „די ליילעכער רייסן זיך, די בגדים צעקאדערט לאטע אויף לאטע, די שיך — חורבות און דער וינטער שטייט אויפן שוועל, מען פילט אים אין די קילע אָוונטן, מען זעט אים אין די פליענדע צויטן שפינוועבס, אין די זלידנע בייסיקע פלינן... די באַלעבאָסטע פון קינדערהויז רייסט פון איר שטיקעו, די חברטעס פון קיך קריגן זיך אַרום איבער יעדער קליניקייט, ווי מאכט מען פון דער קנאפקייט עסן, מיט וואָס באַטעמט מען די מאָלצייטן, חברה זיינען הונגעריק ווי שאַקאַלן, די פאָליצעס שטייען מיט ליי־דיקע פושקעס — און אין עס־שטוב איז אויך נישט פריילעך אַלע טאָג אַ „רכבת“ אזא פראָטעסט - באן פון אַ לאנגער שורה בלעכענע נישט דערעסענע טעלער גע־שטופט צוריק אין קיך באַגלייט מיט אירָאנישע פזמונים. דער בורגול (גרויפן) מיטן שמן קריכן שוין פון האַלדז! אין אַזעלכע צייטן זיינען די מענטשן אין קיבוץ נוטה צו מחלוקתן, ס׳איז אומעטיק אין תמרה, מען זוכט התבודדות און מען חלומט פון אַמאָליקע זאטע היימען.

דער איינער וואָס האָט געשוויגן איז געווען יגאל מזכיר, דער הויכער בלאָנד־טשופּריניקער בחור, דער אביטרויענט פון הרצליה גימנאַזיע, וואָס איז אַוועק אויף „הכשרה“ גלייך פון שול - באנק באַגלייט מיט זיין שול חברטע נחמה, די טאָכטער פון א הויכן ציוניסטישן באאמטן אין תל־אביב, ער האָט געשאפן דעם קערנדל פון תמרה, ליגט די אחריות אויף זיינע פלייצעס, די לאסט בויגט אים אין, ער וויסט, אז דערווייַלע איז נישט גוט, אַזא ווירטשאפט קען נישט גליווערן אויף אַן אָרט און אָן וואָסער וואָס קען אַלץ פירן צו גרונט, ס׳איז נישט „אַמאָל“ בעת תמרה האָט זיך נאָרוואָס אויסגעפיקט פון גרעין אָן משפחות, אָן קינדער, תמרה איז היינט א ישוב, און ווער אויב נישט יגאל מזכיר מוז משלים זיין די מלאכה, און געפינען וואָסער פאַר יעדן פרייז! — די ישועה ליגט אין וואָסער וואָס פעלט, וועט זיין וואָסער, וועט מען פארבריייטערן די זריעה שטחים און גערטנער, מען וועט פלאנצן פרוכט, מען וועט פאַר־מערן די סטאדע, און ס׳מילך וועט גיין אין „תנובה“ צוזאמען מיטן פרוכט און עודף גרינצייג, וואָס וועט געבן מזומען, ס׳וועט זיין וואָסער וועט מען אריינגעמען נאָך א „גרעין“ אין תמרה... ווי זאָל מען דאָס אַלץ דער־קלערן נחמען? נחמה טענהט גאר. אַז ער, יגאל האָט איר פאַרביטן אויפן געאָלאָג פון סוכנות, מיט אים איז ער זיך מתחחד, מיט אים פאַרנעמט ער זיך און נישט מיט איר, מיט אים וואַנדלט ער אין שטאָט און פאַרגעסט איר, מיט אים זיצט ער אָפּ גאנצע אָוונטן איבער פאפירן און גלעזלעך ערד און נישט מיט איר, בעת ער יגאל טראָגט איר אין זיין בלוט וואָלט זי כאָטש באַנעמען, אַז וועט נישט זי — נחמה, וואָלט ער נישט אויסגעטראָגן די שווערע לאסט.

אין די שבתים בעת די יונגע עלטערן פון קיבוץ מאכן זיך אזוי נאָריש, ביז צום קריכן אויף אַלע־פיר אויפן דשא ביי דער עס - שטוב, ווי בהמות, און לאָזן רייטן די קינדער אויף די רוקנס, נעמט יגאל נחמען פארן האנט ווי ס׳נעמט אַ פּאָטער אַ ברוגז קינד, און ביידע לאָזן זיך באַרג־אראָפּ מיט דער סטעזשקע פון פעלד. אין פעלד איז מרחב־יה, ס׳איז פריש, די לופט איז אזוי דורכזיכטיק אַז מען זעט פון מרחקים פון איין זייט דעם כרמל־שפיץ מוחרקה וואו אליהו הנביא האָט געבויט דעם מזבח, פון דער צווייטער זייט אינעם איידל־בלוילעכן שימער ווי זיי וואָלטן וויבערירט אין אַוויר זעען זיך די בערג פון גולן און עבר הירדן. ביידע וועלן פאַרכאַפּט פונעם פראכט פון ישראל, יגאלס פינגער קלאמערן זיך איין, פאַר־פלעכטן זיך אין נחמעס, און זי, נחמה, וואָס האָט זיך אַ גאַנצע וואָך געקליבן אויסגיסן איר גאַנצע ביטערניש און בענקשאפט בלייבט פאַרגאפט אָן לשון, פון יגאלס פינגער שטראָמט אין איר זיין גאנצע וואַרעמקייט, וועלט זי באַהערשט פון אַזאַ טיפער חדוה, כאָטש נעם און שריי אַרויס די פרייד, בלייבט יגאל שטיין און טרינקט ס׳ליכט פון נחמעס גרויסע ברוינע אויגן, זייער שטארקע אָרעמס שלייפן זיך ארום איר, ער דריקט איר אַ פלאטערנדע צו זיך און טרינקט ביז שכרות דעם דופט פון איר שמעקעדיקן קאָפּ, ס׳צעגייט ווי האָניק ס׳גאנץ קימער, און ביידע ווי איינער גיסן זיך צונויף אין אזא מתיקות צוזאמען מיטן קורצן בין השמשות צו־זאמען מיטן פויגל געזאנג און זשומען פון די בינען צוזאמען מיטן שטארקן ריח פון אָפּגעשניטענעם ווייצן־פעלד אזוי לאנג ביז אַ גרויסע לבנה ווי אַ פייער ראָד שווימט אַרויס פון אונטער די פאַרנעפלטע בערג פון גליל.

די חמימה פונעם חמסין לאָזט נישט נאָך, ס׳אָנגעגליטע לופט דריקט אויף די געמיטער, פון נישט דערשלאָפן מחמת די היץ און דורשט, זיינען די מענטשן אָנגע־דראָלן און ברוגז, די עס־שטוב איז האַלב ליידיק, די פלי־גן מאכן משוגע, זיצן ס׳ביסל מענטשן אומעטיקע, מידע און פאַרשוויצטע איבער די פולע טעלער און ברומען פאַר זיך. מ׳זוכט ס׳מינדעסטע זיך צום קריגן. מיט אַ מאָל דערזעט מען אַ פליג אין זופּ, אַ נאַקעט טיש, אַ אָפּגעקראצט טעלער, דוקא איצט דערזעט מען אַ צע־בראָכן שויב, אַ פאַרריכערט גלאָז אויפן בליץ לאָמפּ, און די סטעליע ווי זי וואָלט געלעגן אויף די קעפּ. אין

קיך בראזגען די כלים, לעולם הערט מען גאָרנישט דעם געבראַזג, בעת איצט האַמערט עס אין קאָפ און דאָ מו־קעט אַ דורשטיקע קו, אין דרויסן וועדט אַ טומל: שמשון דעו אָקס האָט זיך אָפגעריסן פון קייט און ווילדעוועט אין הויף, חברה יאָגן אים נאָך, ביז ער דערלויפט צום גאָרטן און מיט די פיס און הערנער מאַכט ער אַ תל פון שטיקער בייטן גרינס.

יגאל איז ווידער אונטערוועגס, נחמה שטייט ביים טויער און קוקט אויפן ווייטן פארוואַרלאָזטן כביש, צאָ־רנדיק בייסט זי די נעגל, וואו איז יגאל? ווי לאנג נאָך אזאַ פיין, ווי לאנג? טרערן פלאַצן אַרויס פון די אויגן ווי פון אַ פאַרשטאָפטן קוואל, זי צעווויינט זיך הויך אויפן קול און לויפט ווילד אַוועק אין פעלד.

ערשט פאַרנאַכט האָט א מערב ווינט פון ים איינגע־

„סאבראס"

בראָכן דעם חמסין. נחמה איז אַ אויסגעשעפטע געלעגן אויף א צעשאָטן פאַרגעסענעם גארב, און מיט די נעגל געריסן ס׳פארטריקנט ערד, ס׳האָט זיך איר געגלוסט וואָיען ווי אַ הונגעריקער שאקאל: יגאל! זי האָט נישט געזען די שקיעה, די צעפלאמטע הימלען פון מערב אונ־טערן פארנעפלטן כרמל, די זון גרויס ווי אַ ראָד אן אָנ־געגליטע ווי אַ פייער קויל האָט געשווינדט אַראָפגעני־דערט ווייט אין ים, איבערלאָזנדיק אַ פולן הימל שריפה. גישט צו וויסן צי זי האָט פון מידקייט איינגעשלאָפן. אפשר גישט אויסגעהאלטן און געחלשט, איז זי אַזוי לאַנג געלעגן ביז זי האָט דערפילט ווי אין דער דעמע־רונג קניט עמעצער און גלעט איר האנט, איז זי אויפ־געשפרונגען און דערזען נטע פלחעניקן אַ פאַרשעמטן מיט די אויגן צו דער ערד.

— „לך מכאן — אוועק פון דאנען"!

נטע שווייגט.

מה אתה רוצה מחיי — וואָס ווילסטו פון מיין לעבן?

האָט זיך נאטע אויסגעגליכט און דערלאנגט נחמען אַ פּאָר ווייך גלעטנדיקע סאמעט אויגן, כאָטש נעם אוך צעזיי פון הארציקייט.

— „קום נחמעלע, בואי, געגוג!

איז נחמע געבליבן אָפּהענטיק רעזיגנירט, ער האָט איר געהאָלפן אַרויסשטויבן ס׳קלייד, און זי האָט זיך גע־לאָזט אַוועקפירן ווי אַ פאַרשולדיקט קינד ביזן שוועל פון איר צימער, נטע איז אַוועק פון איר אָן אַ „שלום" אין עס־שטוב, און זי איז געפאלן אויפן בעט און ס׳פנים, אַ פאַרשעמטע באַגראָבן אין קישן.

שפּעט אין יענעם אָוונט האָט געבלאָזן אַ שטאַרקער מערב־ווינט, די לבנה האָט זיך געפּלאָנטערט צווישן צעריסענע שטיקער וואָלקנס, הונגעריקע שאקאלן האָבן זיך איבערגעפרעגט אין אַ ביטער געוויין, זייער יאָמער האָט פאַרציטערט דעם אַרום הו־הו־הא־הא... נחמה איז אַלץ געלעגן אַ וואכע אין אָנטוען און פרובירט צו־נויפקלעפן פיצלעך מחשבה שטיקל צו שטיקל, וואָס איז הייַנט מיט איר געשען?

אַ קינד האָט זיך צעווויינט אין אַ קעגנדיקן קינדערהויז, און פון די שטאלן האָט מען געהערט ס׳גענקלימפער פון די קייטן פון די צוגעבונדענע בהמות. אין שפּסן־שטאל איז געווען וואַרעם און געמיטלעך. אין אַ ווינקל אויף אַ באַרג שטרוי איז געזעסן יאסקע פאסטוך און געטראכט פון צילקען וואָס טראכט פון אים נישט, ס׳איז אים געווען זייער אומעטיק, ס׳האָט אים פאַרקלעמט אין האַרצן, און ער האָט רחמנות געקריגן איבער זיך אַליין איבער זיין עלנטקייט, האָט ער פון רענצל אַרויסגע־גראָבן אַ מויל־האַרמאָשקע און פאַרצויגן אַ ניגון פאַר די פארחידושטע מעלה גרהדיקע שעפסן, וואָס האָבן זיך בציבור געוויגט און געשאָקלט אין דער נאָכט פארן טונ־קעלן שיין פונעם פאררויכערטן ווינט - לאָמפ ווי כהנים ביים דוכענען. יאָסקעס מוזיק האָט אַרויסגעבראָכט פון די כלים ירחמיאלן, וואָס איז יענע נאָכט געשטאנען אויף שמירו.

— „א רוח אין זיין לונג און לעבער! האָט ירחמיאל געברומט, — דער עולם סלאָפט, די קינדער סלאָפן און דעו טעמבעל ספּילט, א שמחה אויף אים"!

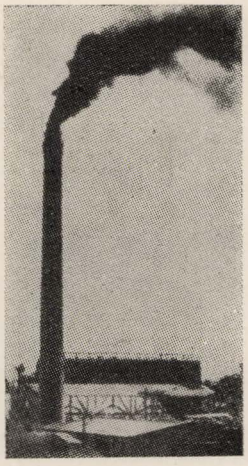
האָט ירחמיאל פאַרשנאלט דעם קויל גאַרטל, פאַר־וואַרפן די ביקס איבערן אַקסל און זיך געלאָזט צום שעפסן־שטאל מקים פסק זיין יאָסעקן, דעם „צע־דרייטן" פאַסטוך. אין דער אמתן איז ירחמיאל נישט גע־וען פון די כעסנים, ער איז אַ וואויילער ליטווישער בחור ביז גאָר, און זיין פאַרבייטן דעם „שין" אויף אַ „סמך", אָדער להיפוך דינט די חברה פאַר גוטמוטיקער ליצנות און קיבעצעריי, ירחמיאל איז אַ שטילער, אַן אַרבעטס־זאַמער אָן פרעטענזיעס און אָן טענות, פאַר אים איז

יעדע אַרבעט אין קיבוץ אַ דבר שבקדושה, און איז דאָרטן וואָס מען רופט ביז היינט דער „חקק" — דער קאָרעק צו פאַרשטאָפּן אַ יעדער בלויז וואו נאָר אַזאַ מאַכט זיך: — ווערט קראַנק אַ מעלקערין אָדער וועשערין פאַרטרעט זיי ירחמיאל, קריגט אַ שומר היץ ביינאַכט, נעמט מען ירח־מיאלן אַרויס אַ פאַרשלאָפענעם פון בעט, מען גיט אים די ביקס מיטן קוילן־גאַרטל און גיי וואַכן אין חושך, פעלט אַ האַנט אין פעלד, ברענגט מען באַלד ירחמיאלן, פאַלט אָן אויף יאָסקע דעם פאַסטוך אַ „מצב־רוח" טרייבט ירחמיאל אַרויס די סטאַדע אין פעלד. ירחמיאל איז אַלץ און פאַר אַלעמען — כבודו מלא עולם, כאָטש בדרך כלל זעט מען אים נישט, ער נעמט קיינמאָל נישט קיין וואָרט אויף די אַלגעמיינע פאַרזאַמלונגען, וואו ער זיצט אויס אַ שווייגנדיקער, אויפמערקזאַם פון אָנהויב ביזן סוף, גישט אַראָפצונעמען די אויגן פון מאשא דער גננת (אסור אויב ס׳פאַלט איר אַזוינס גאָר איין, אסור אויב זי טראַכט פון אים) וואָרום וואו קען ער איר זען אַזוי נאָענט? וואו האָט ער נאָך אַזאַ געלעגנהייט זיך אָנצוטרינקען מיט איר מראה צו דער זעט?

אלא, ירחמיאל האָט שוין אַזאַ טבע זיך צו מאַכן בייז און שטרענג, באַזונדער ווען ס׳קומען גענסט, חברה ווייסן עס און טענהן בקול אָן בושה: — „ירחמיאל מאך זיך גישט אַזוי וואַזשנע, ירחמיאל"...

איז ירחמיאל דער בעסטער חבר פון אַלע קינדער, ווען ער איז נאָר פריי, זעט איר אים אַרום קינדער־הויז, ער פאַרריכט אַ בענקל, אַ טיש, אַ לאָדן, מאַכט אויף אַ פאַרשטאָפּטע רער, העלפט רוימען די וואַש־שטוב, זיין באַליבטסטע מלאכה איז מאַכן שפּילצייג פאַר דעם קלייַ־ווארג, אַ מלאכה וואָס פילט אויס אַ יעדע פרייַ רגע זייַנע אפילו שבת און יום־טוב. ער האָט ליב די קינדער אהבת נפש, אַזוי ווי די קינדער ליבן אים, מאשא די גננת זעט אים נישט, אָדער זי זעט אים ווי אַ מעבל־שטיק, אומגעקערט ירחמיאל, ער זעט איר אומעטום און וואַכט איבער איר מער ווי גאָט, און מער ווי נתקע, וואָס איז, ווי די רכילותניקעס פון תמרה זאָגן, „מאַשעס שאָטן".

איז יענע צייט געווען אַ געשפּאַנטע אין ארץ־ישראל, אַן אומרואיקייט איז געהאָנגען אין דער לופט, מען האָט געוואַרט און זיך געגרייט צו עפּעס נישט גוטס. יעדער טאָג פלעגט מען דאָ און דאָרטן באַפאַלן אַ יידישן דורכ־גייער, דאָ און דאָרטן פלעגט פאַלן אַ שאָס, שונאי יש־ראל האָבן נישט געוואָרט. ס׳האָט זיי געקימערט די יידישע עליה, וואָס האָט פונע געווען דעם מדבר און אונטערגע־גראָבן די איינגעוואָרצלטע היימישע הכנעה, די געהאָרכ־זאַמקייט און זיטן פונעם פעאָדאַלן שטייגער, די פעאָדאַלן און בעדואינער האָבן נישט פאַרטראָגן די גרינע בליענ־דע אַזיסן, וואָס האָבן כסדר אַרויסגעשפּראָצט אין פאַר־שיידענע געגנטן פון לאַנד, ס׳האָט זיי געשטערט די האָר־מאָניע און גליווער פון דער וויסטקייט. די אַראַבישע שכנים פון תמרה, די פעלאַכן, וואָס האָבן געדינט אַ געוויסן עפּענדי ווי לייב־אייגענע, האָבן אויך שווער פאַר־דייט די חידושים פון די יהוד, פון איין זייט האָט זיי תמרה אַנטפּלעקט אַ ניי פאַנטאַסטיש לעבן, ווי פון עפּעס אַ מעשהלע דערציילט, אַ לעבן אַ פרייַער פון שלי שלך, שלך שלי, מיט פרייַע נשים, וואָס גייַען אָן בושה אָפּגע־דעקט די פּנימער, די הענט און פיס ביז די קני, מענטשן

א יידישע פאַבריק אין חיפה.

אָן פחד פאַרן עפענדי, אַזאַ לעבן איז אַ גן־עדן, אַללאַ יא אללא! פון דער צווייטער זייט האָבן די פעלאַכן נישט געקאָנט משלים זיין מיטן יהודישן נוהג פון אָפּצוימען זייערע פעלדער פאַר דורכגייער און פאַר סטאַדעס, זיי האָבן אָפּגעשפּארט אַלע קורצע וועגן, און גיי לויף אַרום און אַרום. שוין אָפּגערעדט פון די געדענער און געהעפטן, ס׳האָט זיך אין זייערע הערצער געגעסטלט אַ קנאה צו די פרייַע יידן, אין אָנבליק פון תמרה איז זיי בולטער גע־וואָרן די אייגענע ביטערע דאָליע — איז מער געוואקסן די שנאה צום עפענדי, זיי האָבן טאָקע גענאָסן פון די יהוד פון זייער דאָקטער, פון דער קיך, פון ס׳ביסל וואַ־סער, אלא ס׳האָט זיך געגלוסט מער, אַ סך מער, האָט מען אַ סך געדעדט און אַרומגערעדט די משונהדיקע דרכים פון די יהוד, און רשעות פון עפענדי, וואָס האָט זיי גערייצט קעגן די זעלבע יהוד, וואָס ער האָט זיי ערשט נעכטן פאַרקויפט דעם שכנותדיקן באָדן... ס׳האָט עפּעס נישט גוטס געהאָנגען אין דער לופטן, און די פעלאַכן האָט מען דערציילט אַז די יהוד פאַרשוועכן די פאַרהיי־ליקטע דזשאמעס, (מעטשעטן) וכדומה, — — — — זיינען די מענטשן פון תמרה אויך געווען וואַך און גרייט על כל צרה שלא תבא, מען האָט זיך באַמיט נישט צו דערווייטערן פון קיבוץ, נישט זיך מתבודד זיין אין די אָוונטן אין די פעלדער און וועגן — — — — — דאַרף עס אין אַזאַ נאַכט שטיין אויף שמירה ירחמיאל, וואָס האָט זיך נישט געקאָנט באַרימען מיט צופיל אינער־

לעכער רואיקייט, און יאָסקע שפּילט, שפּילט, שטערט דעם עולם שלאָפן און רייסט ירחמיאלן די געשפּאַנטע בערוון.

„סוין פּאַרסטאָפן זיין נאַריסן פּיסק"... האָט זיך ירח־מיאל געלאָזן צום שטאַל, אָבער ער איז נישט דערגאַנ־גען, זיינע אָנגעשפּיצטע שמירה אויערן האָבן פון דער ווייט אויפגענומען אַ נישט געווייגלעכן האַרמידער פונעם בביש.

ירחמיאל איז שטיין געבליבן, דער האַרמידער האָט זיך געשטאַרקט אַ יעדע רגע, ירחמיאל האָט זיך דערשראָקן און נישט באַקלערט צוגעפּאַלן צום אַלאַרם־גלאָק, אַזאַ שטיק רעלס אויף אַ תליה.

ס׳קלינגען פון אַלאַרם־גלאָק בדרך כלל וואַרפט אַ אימה, אַ פּשיטא אין אַזאַ נאַכט, אפילו ווען אַלץ איז גרייט אויף אַלדאָס מעגלעכעס, ירחמיאל האָט געקלאַפּט מיט אַן אייזן אויפן רעלס, ביסלעכווייז האָבן געגומען פינקלען פייערלעך אין די פענצטער פון תמרה, כאָטש מען האָט אָנגעזאָגט בעת אַן אַלאַרם נישט אָנצוצינדן קיין לאָמפּן, בכדי נישט צו שאַפן ציל־פונקטן פאַרן שונא אין דער חשכות פון דער נאַכט. מענטשן אויסגעפּראַצעווענט, מידע פון שווערן חמסין טאָג, זיינען דאָס מאָל געשמאַק געשלאָפן נאָכן בייטן זיך פון וועטער. מען האָט מיט כוח אויפגעריסן די אויגן, אויסגעגלייכט די גלידער, געשפּרונ־גען פון די בעטן, געכאַפּט אויף זיך וואָס עס לאָזט זיך און געלאָפן ווער אין דרויסן, ווער צום „סליק" נאָך „כלים".

דער גלאָק האָט געקלונגען — בום־בום־בום און יאָסקע ווי גאָרנישט, איז זיך געלעגן אויפן בויך אין ווערעמען שעפּסן שטאַל אויפן שטרוי און אויסגעשפּילט ס׳צעווייי־טיקט האַרץ אויף דער מויל־האַרמאָשקע, ער האָט גע־שפּילט פאַר זיין אומעט און געצויגן אַזאַ ניגון פאַר ציל־קען, וועלכע פלעגט גאָר חלומען פון אַזאַ בחור ווי יגאל און זיינס גלייכן, וואָלט גיכער פאַלן אין חלשות, אַיידער זיך פארשטעלן אַז דער ניגון פון שעפּסן־שטאַל האָט גאָר אַ שטיק שייכות צו איר, צו צילקען דער רפתנית.

שומר מה מליל?

דער איינציקער וואָס איז רואיק געבליבן איז געווען נטע פלחעניק. ער האָט זיך אָנגעטאָן און נישט ווי זיין צימער־שכן, האָט ער געפונען די קאַלאָשעס פון די הויזן מיט די אַרבל פון העמד. פון אונטערן מאַטראַץ האָט ער אַרויסגענומען אַ כלי, אָנגעפילט אַ רעזערוו־מאָגאַזין קוילן, ס׳אַרייַנגעלייגט אין קעשענע, מאָלע וואָס עס מאַכט זיך? און ער איז אַרויס אין הויף.

בעת נטע איז צוגעקומען צום טויער און דערזען פון ווייטן אויפן כביש לאָמפּן פון אַ קאָמיאָן האָט ער זיך הילכיק צעלאַכט, — „אַזאַ בהמה דער ירחמיאל, אָנגע־מאַכט אַ רעש" — כאַ־דאַ־כאַ, אַזוי לאַכנדיק אויפן קול האָט ער אויפגעפּראַלט דעם טויער, אָפּגערוקט די אָנגע־דרייטע בעק שטעכעדיקן דראָט, וואָס האָט אין די נעכט באַשיצט דעם טויער פון נישט געבעטענע גאָסט מאחינו בני ישמעאל, האָט ער צונויפגערופן די חברה.

„העי תכשיטים! יאללא חברה, קוקט נאָר אָן די אָנפּאַ־לער, ראַכמילקע פקק, אין דיין זיידנס אייניקל, אַזאַ סור־מאָטאָכע כאַ־כאַ־כאַ — אין דיין לונג און לעבער, חמור דו איינער"...

די שטאַרקע ליכט פון די לאָמפּן פונעם קאַמיאָן האָט לכתחילה אַלעמען פאַרבלענדט, אָבער באַלד ווי מען האָט זיך צוגעוואוינט צום ליכט האָט מען געזען ווי יגאל שפּרינגט אַרויס פון דער קאַבינע מיט אַ צעפודלטער טשופּרינע, נאָך אים האָבן אַראָפּגעטאַנצט נאָך אַ פּאָר שטאָטישע בחורים, דערווויילע האָבן חברה אַרומגערינגלט די מאַשין און באַטראַכט די לאָדונג: — אַזאַ טורעם מיט מאַכעריין, מיט רערן, מיט זעק, מיט האַמערס וכדומה, און דעם קאַמיאָן אויפן בוקסיר איז געשטאַנען אַן אָנגע־היצטער טראַקטאָר באַדעקט מיט שטויב.

דאָס איז געווען די גרויסע נאַכט, די ליל שמורים, פון תמרה, וואָס עלטערן וועלן שפּעטער דערציילן די קינ־דער, ווי אַזוי ירחמיאל האָט געקלאַפּט אַן אומזיסטע טרעוואָגע, ווי אַזוי יגאל מיט ברוך מזכיר זיינען וואָכן און חדשים לאַנג געלאָפן פון איין ביורא צו דער צווייי־טער, פון איין באַנק פקיד צום אַנדערן, ביז זיי האָבן צו־נויפגעבראכט די נויטיקע מיטלען אָפּצושליסן אַ קאָנ־טראָקט מיט אַ וואָסער־בויער־געזעלשאַפט, ז׳ זאָל שיקן אַן ערד־דריל־מאַשין, אַ טראַקטאָר מיט אַ דינאַמאָ, מיט די נויטיקע פאַכלייט צו פרובירן ס׳מזל און געפינען וואָסער אין דער טיף פון אַזאַ באַרגיקער געגנט וואָס האָט געטריקנט ניין חדשים אין יאָר פון בריאת עולם.

יגאל האָט זיך אַרויסגעדרייט פונעם האַרמידער, שטיל ווי אַ שאָטן האָט ער אַוועקגעשלייכט צווישן די הייזער און באַראַקן, קוים שלעפּנדיק די מידע פיס. נעכטן פאַר זון־אויפגאַנג איז ער אַוועק קיין ירושלים, פון ירושלים קיין רחובות, און צוריק קיין ירושלים, אַ רונדן מעת־לעת אָן מנוחה, אפילו ביינאַכט נישט צו טאָן מיט אַן אויג און פונדעסטוועגן איז אים ס׳האַרץ געווען וואַך, איבערגעלאָדן מיט בענקעניש, נאָך דער אַרומארמונג פון נחמעס הענט, נאָך איר באַשמעקטן קאָפּ זיידענע האָר, וואו ס׳איז גוט צו פאַרגראָבן דעם פּנים און טריי־קען ס׳דופט ביז פאַרגעסונג. אָט שטייט ער ביי איר טיר, ער וווייסט אַז איר שכנטע איז איצט פאַרנומען מיט די חברה אין דער פריילעכער עס־שטוב ביים קומזיץ, ער קלאַפּט נישט אָן און ווי ער האָט זיך פאָר־געשטעלט האָט ער געפונען נחמען וואַך, אָן אָנגעצונדן ליכט, אין דער פינצטער. פונעם טונקל אַרויס האָט ער מער געפילט ווי אַרויסגעזען אירע ברוינע סאַמעטענע פאַראומערטע אויגן. זי איז געזעסן אין אָנטוכע אויפן בעטל, אָן ווערטער האָט ער געקניט פאָר איר און אַריינ־געבראכן זיין מידן קאָפּ אין איר שויס און ביידע האָבן זיך צוזאַמענגעגאָסן מיטן טונקל פון דער נאַכט, אַזוי

לאַנג ביז דאָס ערשטע קריזיס פון די הענער, ביזן פאַר־טאָגיקן פּירה־געזאַנג פון די פייגל, וואָס לאָזן זיך אַרויס פון די נעסטן וואָשן און זעטיקן מיטן פולן באַגינען טוי, וואָס פינקלט אויף ס׳מינדעסטע צמח ווי קינדערשע טערערן.

זיינען געלאָפן נייע טעג און וואָכן, איבער תמרה איז געהאָנגען אַ געשפאַנטע יום־טובדיקייט, צום געווייַנלעכן רויש פון קיבוץ, אַ רויש פון וועגענער געמישט מיטן קלימפּן פון קאַנען און טעלער, מיטן מעקען פון קי און שעפּסן, הינערשן געפלאַפל, ווארקען פון טויבן, מענטש־לעכע געראַדעריי, קינדער פרייד און קינדער־געווייַן, שירה פון פייגל, זשומען פון פליגן און בינען איז צוגע־קומען דאָס טוקען פון אַ מאָטאָר באַגלייט מיט אַ רעגל־מעסיק ריטמישן קלאַפן פון שווערע האָמער, וואָס האָט זיך געטראָגן פונעם צופוסן פון אַ קעגנדיקן בערגל, וואו מען האָט געבויערט און געעגבערט אין די מעמקים און געגרונטעוועט צו שפּיגל וואַסער. אַ מעכאַנישער ריזן־האָמער האָט געזעצט און אַ דריל האָט געדולדיק געעג־בערט אין דער טיף. עטלעכע מאָל האָט מען געביטן די אָנגעצייכנטע ערטער, דאָ האָט מען זיך אָנגעשטויסן אויף קיזל־פעלדז האָרט ווי שטאָל, דאָרטן אויף אַזאַ מין גראַ־גיט.

טיילמאָל האָט מען פונעם ספּיראל פון דריל אַרויפגע־בראַכט פייכטן באָדן, אַ גוטער סימן אויף וואַסער, אָבער טיפער איז דער ספּיראַל צוריק אַרויס טרוקן און אָנגע־גליט ביז אַנטוישונג.

אין אַלע שמועסן און וויכוחים האָט ס׳וואַסער פאַרנו־מען דעם „אויבנאָן", אָט — „היינט האָט מען זיך דער־גרונטעוועט אַזויפיל און אַזויפיל מעטער טיף". „מאָרגן וועט מען מאָנטירן דעם מאָטאָר". „היינט איז מען שוין געווען אַזוי נאָענט, אָט־אָט ביים וואַסער, צום סוף — ווידער גאָרנישט"...

אין די אָונטן נאָך דער אַרבעט, נאָכן אָונט־מאָלצייט, נאָכן „סידור עבודה", האָבן די שטאָטישע וואַסער דרילער געווויזן „וואָס זיי קענען — זיי האָבן דערלאַנגט העברע־אישע קופּלעטן פון תל־אביבער קליין־בינעס, יידישע פאָלקס־לידער מיט כלערליי געפּעפערטע וויצן, באַגלייט מיט הילכיקן לאָכן, זיי האָבן געווויזן שטאָטישע טעָנץ, וואָס זיינען געווען יוצא דופּנדיק צום אָרטיקן שטייגער און סטיל, טענץ וואָס זיינען געווען דיסהאַרמאָניש, נישט צוגעפּאַסט צו די נאַקעטע טישן און בענק, דיסהאַרמא־ניש צום ריח פון שטאָל און דופט פון פרישן היי מיט צייטיקער תבואה, אלא פאַר תמרה איז עס געווען אַ חי־דוש, אַן אומבייט, ס׳איז געווען חול־המועדיק...

יגאל איז מער נישט פאַרשוואונדן אויף גאַנצע מעת־לעתן אין שטאָט. ער איז געבליבן אין תמרה, כסדר פאַר־טאָן מיט נייע פלענער און חשבונות. צוזאַמען מיטן מזכירות האָט מען פונדאָסנייי צום וויפלטן מאָל איבער־געטיילט און אויפן פאַפּיר איבערפאַרצעלירט די שטחים ערד, דאָ וועט מען מאַכן גרינצייג, דאָרטן באַוואַסערטע פאַשע, דאָ וועט מען פלאַנצן אַ פּרדס און דאָרטן פרוכט, און קאָרטאָפל מיט פיסטוקעס, אויף די שפּועים — וויינ־געטנעס, נאָך נידעריקער טאַבאַק, — — — מען וועט דאָרפן אַזויפיל און אַזויפיל מאות מעטער רערן, אַזוי־פיל און אַזויפיל צעמענטירטע קאַנאַלן, די אַלטע וואַ־סער אינסטאַלאַציעס מוז מען אומבייטן, דאָס שווערסטע פאַרן קיבוץ — דעם וואַסער־טורעם וועט מען מוזן בויען צוגעפּאַסט צו דער טאָפּאָגראַפיע פון שטח און — צו באַ־שיצן און באַהיטן דעם ישוב.

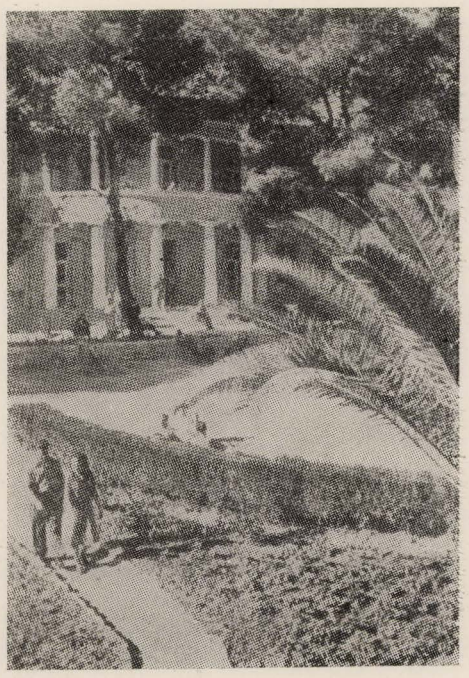
נחמה איז געווען נישט צו דערקענען, זי איז געווארן נחמה פון אַמאָל, די לאַנדיקע און זינגענדיקע, — איצט, דער אָביעקט פאַר ווייבער צו קיבעצן און קנאה. שפּיצי־קע אויגן האָבן שוין גענישטערט אונטער איר פאַרטוך, און שאַרפע צינגלעך האָבן געחשבונט אויף די פינגער, וואָרום דער קיבוץ פאַר זיך וואָס איז אַן „עולם ומלואו" קען נישט בייטן אַזוי די טבע פון מענטשן, אַזוי פּשוט ווי ער בייט דאָס לעבן, פאַך און שטייגער. נחמען איז גאָרנישט אָנגעגאַנגען, זי האָט גאָרנישט געזען, גאָר־נישט געהערט, די אַרבעט אין גאָרטן האָט געברענט אונ־טער די הענט, און די אָוונטן ביז האַלבער נאַכט צוזאַמען מיט יגאלן האָבן פאַרגיטיקט אַלע יסורים פון פריער. זי האָט מער נישט געדאַרפט בלאָנקען אַליין אין חושך, לויפן צום טויער קוקן אין דער ווייט צו דער סערפאנ־טינע פון כביש, זי האָט מער נישט געדאַרפט באַגראָבן אירע ליידן אין היימישן קישן און זיך מיאוסן מיט ווייי־טיק פון אמתן און געמאַכטן מיטגעפיל מצד די אַרומיקע. איצט זיצט זי מיט יגאלן אויפן גראָז, אָדער ביידע שפּאַ־צירן פאַרוואָרפן די הענט איינער איבערן צווייטנס לענדן, און וועבן אויפן קול די גאָר נאָענטע צוקונפט פון אָן אייי־גענעם צימערל — אָן אייגן ווינקל צוגלייך מיט די אַנ־דערע זיווגים אין תמרה, אַזוי ביז:

אין מיטן העלן טאָג האָט זיך ווידער צעקלונגען דער גלאָק אין תמרה מיט באַנומענע קולות און צעריסן די שלוה פון אַרום, מענטשן זיינען ווידער צעטומלטע גע־לאָפן צום באַשטימטן זאַמל־אָרט אַרום עס־שטוב. דער טאָג איז געווען אָנהויב האַרבסטיקער, אַ מילדער מחיה־נפשות, טויבן צעשראָקענע זיינען טשאָטעסווייז געלאָפן פון די דעכער און פון אונטער די קאַרניזן, אין דער פרייער לופט. די עופות האָבן זיך געריסן פון די שטייגן פאַטשנ־דיק מיט די פליגל, שפּרינגענדיק איינע איבער דער צווויי־טעו׳. ר׳ שמשון דער אָקס האָט זיך געריסן פון קייט, די קי האָבן זיך אויפגעהויבן פון קילן באָדן, אָנגעשפּיצט די אויערן און אויפגעהערט מעלהגרהען. דער עולם ספּק דערשראָקן ספּק פאַרחידושט האָט זיך געזאַמלט אויפן דשא ביי דער עס־שטוב, וואו ס׳זיינען געשטאַנען צוויי פאַרשוויצטע שליחים, אויסגעשמירטע אין ערד, צוויי פון די שטאָטישע בחורים מיט צעפלאַמטע אויגן און האָבן געפּאַכטע מיט די ידים וויי מיט פליגל פון ווינטמילן

— „חברה שקט, שקט, מה רעש"? און פון זייערע מיילער אין געפאַלן ס'איינציק אויסגעחלומט, אויסגעבענקט וואַרט: מים — וואַסער!

לכתחילה זיינען אַלע געבליבן געפֿלעפט, ווי פֿאַרגלי־ווערט מיט אָפענע מיילער: וואַסער — מים! ביז ירחמיאל ליטוואַק האָט אָפּגעלאָזן דעם גלאָק און אַ דונער געטאָן: — „בהמות, חמורים וואָס סטייט איר? וואָס סווייגט איר? — וואַסער אין תמרה"!

נאָר אַ רגע איז דער כישוף־וואַרט געהאָנגען אין דער לופֿטן, באַלד האָט זיך ביים עולם אַרויסגעריסן ערגעץ ממעקים ווי פון אַן איינגעחזרטן כאָר: „מים, מים, וואַ־סער! ערשט נאָכדעם האָט זיך צעשפּילט די אמתע חתונה אויפן דשא פון תמרה, חברה האָבן געוואַרפן די היטלען אין דער לופֿטן געזונגען, געשפּרונגען און געטאַנצט פון פּרייד אַרום ביידע שליחי מצוה — די דרילער. וועי עס

אפֿרו־חיים אין ארזה, ירושלים, פון קופּת חולים.

האָט זיך אַרומגענומען, וועי ס'האָט זיך גאָר צעקושט, געפּאַטשט מיט די ידים אין די שענקלען און געריסן די העלדזער: מים! ביז ירחמיאל איז ווידער געקומען צום וואַרט מיט אַ געשריי: „בהמות! וואָס סטייט איר"? ער האָט זיך דער ערשטער געלאָזן לויפן אַראָפּצו אין פּעלד, און דער צעהיצטער עולם האָט נאָך אים — דאָרטן צו יענעם אָרט וואו דער דריל האָט נישט דערוואַרטענער־הייד אָנגעטאָפּט טיף אין דער ערד אַ בראשיתדיקן בשפּעדיקן וואַסער־אָדער, נאָכן דורכבויערן אַ שוועריק שטיין פלאָסט; ס'וואַסער האָט מיט אַן אור קראַפט גע־שאָסן מיט אַ פּאָנטאַן אין דער הויך, אַ שפּע מים חיים, לויטערע קילע שפּיגל וואַסער.

ירחמיאל האָט אַרומגעכאַפּט דעם אויסגעשמירטן דריל־מייסטער אים אויסגעקושט די בערשטל־שטעכעדיקע באַקן און זיך צעטאַנצט מיט אים אין דער אָנגעקוואָלע־נער נאַסקייט, נאָכהער האָבן אים חברה אַ הייב געטאָן מיט גדולה אויף די הענט און ווי אַ באַלאָן געוואַרפן אין דער לופֿטן און צוריקגעכאַפּט. דאָס זעלביקע האָט זיך איבערגעחזרט מיט די איבעריקע שטאָטישע, ביז מען האָט געפונען יגאלן און אַזוי מיט אים מקיים פּסק גע־ווען, שנעל האָבן זיך אויסגעפלאָכטן טאַנצנדיקע מענטשן־רעדער אַרום שטראָם וואָס האָט געשלאָגן פון דער ערד אין דער הויך, צוזאַמען מיט דער אָנגעקוואָלע־נער פרייד, מען האָט זיך פאַרכלינעט פון חדוה ביז פאַר־געסונג. איז איינעם איינגעפאַלן אַראָפּצוכאַפּן די היטל פון אַ צווייטן, אָנשעפּן וואַסער, זיך אָנטרינקען צו זעט און דאָס רעשט אַריינגיסן אַ דריטן אונטערן קאָלנער, האָבן באַלד איבעריקע אים נאָכגעטאָן. מען האָט געכאַפּט היטלען מיט בלעכן, מיט וואָס ס'איז נאָר געפאַלן אונ־טער' די הענט. מען האָט געשעפּט ס'וואַסער און גע־גאָסן איינער אויפן צווייטן, מען האָט אַראָפּגעכאַפּט די חלוצות פון די הייסע לייבער, זיי געטונקט אין דער בלאָטע און זיך געפּאַטשט מיט דעם.

אינמיטן, נאָס אויסגעשמירטע אין דער געלער ליימי־קער בלאָטע איז געשטאָנען ברוך־קאסיר או, געפּאַכט איבער' די קעפּ מיט אַ נאָסן זאַק זינגענדיק הייזעריק:

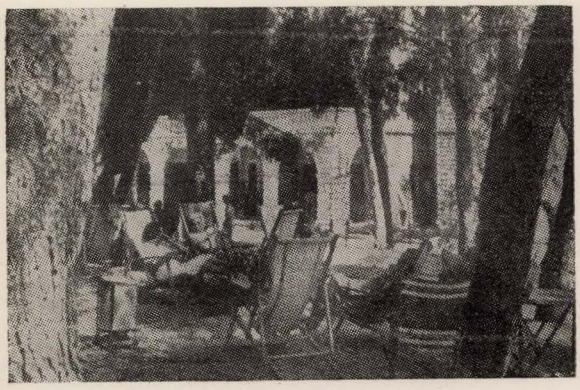
„ושאבתם מים,

„ושאבתם מים".

„בסאסאן, בסאסאן — וסאבתם מים", האָט אונטער־געכאַפּט ירחמיאל, און דער עולם נאָך אים: „בששון, בששון, ושאבתם מים, מים, בששון".

אָן אַ זייט פון דער צעפלאַמטער חברה, האָט איר איצט געזען יגאלן פיטש־נאָס, אַן אויסגעשמירטן מיט בלאָטע, אַרומאַרמען נחמן.

צו זייער מזל איז די חדוה געווען אַזוי גרויס, אַז מען האָט זיי נישט באַמערקט. אַ ניט, וועי ווייסט, צי מען וואָלט דאָ אויף אַן אָרט נישט געפּראַווען די חופּה אונ־טער אַ נאָסן זאַק — אָן דעם רבל, אָן דעם שמש.

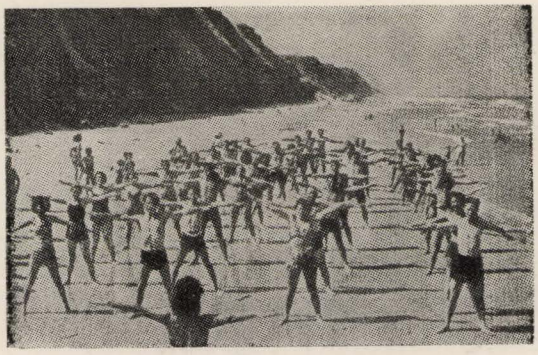

אפֿרו־חיים אין צפת אונטער עקאַליפּטוס־ביימער.

צו זייער גליק האָט מען אויך נישט באַמערקט יגאלס טרערן פון פרייד, וואָרום אַזאַ מעשה וואָלט מען נישט פאַרגעבן און נישט פאַרגעסן נישט זיי, נישט זייערע קינדס קינדער ביזן סוף פון אַלע דורות.

אויסטייטש פון ספּעציפישע א"י ווערטער אַרייני־געמומען אין דער יידישער שפּראַך (לויטן א"ב)

אסיף — קאָנפערענץ, שניט.
בארכאש — אַזאַ ביסיק קליין טראָפּיש פליגעלע.
בורגול — אַזאַ מין גרויפן פון ווייץ.
גרעין — קערנדל פון א קבוץ אדער געזעלשאפט.
גרעפן — באַהעפטן א קולטיווירט צווייגל צו א ווילדן בוים.
גננת — פרעבלירסטן.
דשא — גראָז.
התישבות — קאָלאָניזאַציע.
זרויר — א פויגל וואָס עסט די זריעה פון פעלד.
חמסין — מדבר־חיץ.
חמימה — חיץ.
חולצות — העמדער.
טעמבעל — נאַר, טיפיש.
טעמבעל — היטל, אַזאַ קאַפּעליוש פון לייוונט, וואָס קיבוצניקעם טראָגן.
„כלים" — רעוואָלווערן.
כביש — שאָסיי.
מזכיר — סעקרעטאַר.
מזכירות — סעקרעטאַריאַט.
מחסנאית — שטאַמט פון וואָרט מחסן — א סקלאַד־מחסנאית איז די פאַרוואַלטערין פון סקלאַד.
מצב רוח — שטימונג.
ממעקים — פון דער טיף.
„סליק" — באַהעלטעניש פון געווער שטאַמט פון העב־רעאישן וואָרט „לסלק" — אַוועקנעמען.
סוכנות — אַגענטי.
סידור עבודה — אַרבעטס־איינאָרדענונג.
פלחה — אַקער־לאַנד.
פלחעניק — דער מענטש וואָס אַקערט און האָט צו טאָן נאָר מיט קערנער־ווירטשאפט.
פקיד — באַאַמטער.
פרדס — מאַראַנצן סאָד.
צמח — פלאַנץ.
קומזיץ — אויסערגעווייניטלעכער נאַכט־צוביים.
שקט — שטיל, רואיק.
שמן — אייל.
רפתנית — שטאַמט פון וואָרט רפת — בהמות־שטאַל.
תמרה — שטאַמט פון וואָרט תמר, טייטל בוים.
תקציב — ביודזשעט.
„תנובה" — דער פאַרקויף־קאָאָפּעראַטיוו פון די קבוצים.

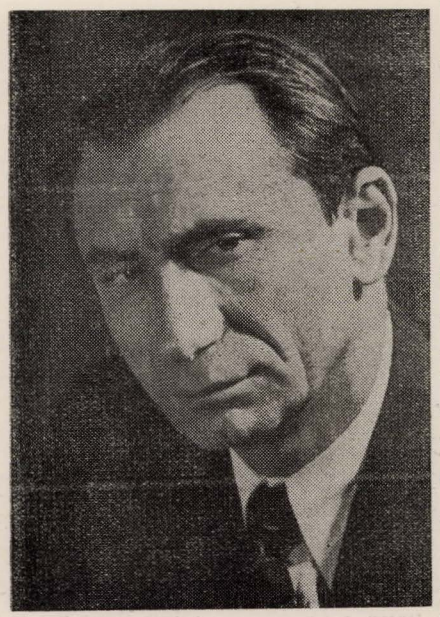
ספּאָרט אויפן ברעג ים אין נתניה.

ב. דעמבלין

אַ טאַטנס האַרץ

(דערצײלונג)

לאַנג נאָך אײדער מ׳האָט די ראָדעמער יידן אַריינגע־טריבן אין געטאָ, איז שוין ר׳ מיכאָל ציגלמאַן באַשטאַנען דערויף אַז די טאָכטער זײנע, מלכהלע, מיטן מאַן און קינד, זאָלן זיך אַרויסקלייבן פון זײער דירה אין די גוי־אישע גאַסן, אַזש אויף יענער זײט פון נייעם גאָרטן און זיך אַריינציען קריק צו אים אין הויז, אויפן וואָעל, וואו זי, מלכהלע, איז געבוירן געוואָרן און אויפגעוואקסן. אין אַזוינע צייטן דאַרף די משפּחה זיין צוזאַמען. ווער ווייסט וואָס עס קען אַלץ חלילה געשען? הלוואי נישט, לויט אָבער ווי מ׳שמועסט, וועט ראָדעם נישט זיין קיין בת יחידה. די רוצחים וועלן דאָ טוען ס׳אייגענע וואָס אין אַנדערע שטעט. איז אוודאי גלייכער זיך אַריבערצוקלייבן באַצייטנס, אײדער די בהלה שטייט אָן, ווען מ׳קען נאָך קריגן פערד און וואָגן און אַריבער־פירן ס׳ביסל אָרעמקייט פֿאַמעלעך, נישט כאַפּ־לאַפּ, ווען מ׳ווייסט נישט צי מ׳גייט, צי מ׳שטייט און דער־וויל וועלן אַ העלפט פון די זאַכן צעגנבעט און פֿאַרלוירן.

אייגנטלעך האָט ר׳ מיכאָל ציגל־מאַן לכתחילה נישט געוואָלט אַז זי, די טאָכטער, זאָל זיך אַרויסציען פון יידישן געגנט אַהין, צווישן גויים. מילא, אַז חיימל, דעם ברודערס זון, דער אײדער זיינער, האָט זיך גלייך נאָך דער חתונה פֿאַרלייגט מיטן גע־קרעגענעם נדן אַ שניט־קראָם צווישן קריסטן, בעת ער אַליין, מיכאָל ציגל־מאַן, האָלט נאָך אַלץ זיין הורטאַוו־נעם קאָלאָניאַל־סקלאַד אויפן וואָעל, צווישן יידן, דאָס האָט אים גראָד הנאה געטאָן. מסתּמא צווישן ערלים איז איין זאַך, אָבער וואוינען צווישן זיי איז גאָר עפּעס אַנדערש!

מלכהלע האָט אָבער נישט געוואָלט פֿאָלגן דעם טאַטן. זי האָט נישט געקענט אײנזען זיין מורא. חוץ דעם, איר איז גאָרנישט אָנגעשטאַנען וואָס דער פֿאָטער מישט זיך נאָך אַלץ אין איר לעבן, גיט איר עצות, ווי זי וואָלט נאָך געווען אַ מיידעלע, פֿאַר דער חתונה:

— וואָס וויל דער טאַטעשי? האָט זי נישט איינמאָל זיך געטאָן אַ וואַרף מיט כעס. — קיינעם פֿאַלט נישט איין צו אַנטלויפן פון דער היים און דער טאַטעשי צי־טערט.

ר׳ מיכאָל ציגלמאַן איז אָבער באַשטאַנען אויף זיינס. אַ נגידישער ייד, מיט שטעל און תקיפות, וואָס האָט אַליין, אָן קעסט און אָן נדנים, אויפגעבויט אַ גרויסן, הורטאָוונעם קאָלאָניאַל סקלאַד, דערצו נאָך אַ חשוב אײַן שטאָט, אַ ייד וואָס פֿאַרפעלט נישט אַ טאָג ער זאָל נישט גלייך נאָכן דאָוונען זיך זעצן כאָטש אויף איין שעה אַריינקוקן אין אַ ספר, אים איז פּשוט נישט אָנגעשטאַנען מ׳זאָל זיך צו אים נישט צוהערן, בפרט נאָך אייגע־נע קינדער און נאָך אין אַזוינע צייטן, ווען ער זעט באַ־שיינפֿערלעך די אומגליקן, וואָס רוקן זיך, רחמנה ליצלן, אָן אויף יידן:

— אסתרל, האָט ער ענומען מינטערן ס׳ווייב, אַ ני־דעריקע יידענע, אַ ווייכע, מיט לויזע טרערן־זעקלעך אונ־טער די מידע, האַלב פֿאַרלאָשענע אויגן און אַ קליין גוידערל אונטער דער געקנייטשטער גאָמבע, — אסתרל, לאָז שוין אַלץ שטיין און ליגן, און גיי אַריבער צו די קינדער. זאָלן זיי מער נישט אָפּלייגן, דר הערסט? גלייך זאָלן זיי זיך ברענגען צו ציען אַהיים, צווישן יידן!

אסתרל, די פֿאַני ציגלמאַן, וואָס איז איצט, ווי תמיד, געזעסן אין אָפּ־געצאַמטןווינקעלע, ביי דעם קאַסע־שופלאָז, אין אַ ווייס־באַטיסטן בלוז־קעלע, אין אַ שוואַרץ, קאַרבירט־שייטל, מיט באָמבלענדיקע אויערינ־גען אין די אויערן און זיך געפֿאַרעט איבער די רעכנקעס און צעטעלעך און קאַסע־ביכער, איר איז אפילו נישט איינגעפֿאַלן צו פֿאָלגן דעם מאַן אירן. נאַדיר גאָר, אין מיטן דרינען, אַ שליחות! ווי דער טאָכטער, איז אויך איר פֿאַרגעקומען נאַריש דעם מאַנס שרעקן זיך. חוץ דעם איז איר גאָר־גישט געווען צום האַרץ די טאָכטער מיטן איידעם און קינד, און אפשר נאָך די דינסט אויך, זאָלן זיך אַלע אַריינקלייבן צו איר. ווי איז אַזוינס גאָר מעגלעך? נע־מען פיר שטיבן מיט ווירטשאַפט און זיי אַריינפּאַקן צו איר אין הויז, וואָס איז אַזוי אויך, אַן עין־הרע, פול מיט שענק און קרעדענצן און טישן, חוץ ערשט די קיך־זאַכן.

אסתרל האָט אויף אַ רגע אָפּגעשטעלט דאָס סאָרטירן די רעכנקעס. זי האָט אומגעקערט דעם קאָפּ מיט די נאַכבאָמבלענדיקע אויערינגען צום מאַן:

— וואָס שיקסטו עפּעס מיך? אז זיי פֿאַלגן דיך נישט וועלן זיי מיך הערן?

אויך די יינגערע טאָכטער, פייגעלע, אַ מיידל איבער אכצן, אין זיבעטן קלאַס האַנדלס־שולע, אַ הויכע, אַ דינע, אַ קופּער־רויטע ווי דער פֿאָטער, ווי מלכהלע, אויך זי האָט דעם פֿאָטער דערווידערט:

— וואָס שרעקט זיך אַזוי דער טאטעשי? זיי וואוינען דאָך נישט צווישן קיין וועלף!

ר׳ מיכאל ציגעלמאן האָט אַבער נישט געוואָלט. ער קען בעסער די ליבע שכנים זיינע, די גוים. ער ווייסט אַז עשו איז אַ מענטש כל זמן קיינער העצט אים נישט אונטער׳ די יוכע. העצט מען אים אַבער אויף, זאָל דער אויבערשטער שומר ומציל זיין. ער האָט דעריבער איינמאָל, אין שיינעם מיטן העלן טאָג, איבערגעלאָזט דעם סקלאד מיט די פּעסער הערינג און זעק רייז, מיט די קאסטנס טיי און קאווע, שאָקאָלאד און טיטון, מיט די אַנגעפּאָרענע סוחרימלעך און אַנגעשטעלטע, אַנגעטאָן ס׳קאַשקעטל אויפן פּארשטויבטן קאפּל אַרויף און אליין זיך מטריח׳ געווען אהין צו די קינדער.

געגאנגען איז ר׳ מיכאל ציגלמאן אייגנטלעך מער צו חיימלען ווי צו דער טאָכטער. ער ווייסט שוין נישט פון היינט אַז פּועלן עפּעס קען ער נאָר ביים איידעם. חיימל, דעם ברודערס זון, כאָטש ער האָט באַלד נאָך דער׳ חתונה מיט מלכהלען מוריד געווען קעגן אים, דעם שוועו׳, זיך אַראָפּגענומען בארד און וואָנסעס, ווי להבדיל אַ גלח, אויסגעטאָן די יידישע הלבשה און זיך געמאכט קליידן אין קורצע בגדים, ווי אַ דאאטש, איז ער אבער דאָך געבליבן דער אייגענער חיימל, אַ זיידענער יונגער־מאַן, טיילט אים, דעם פּעטער און שווער, צו מער כיבוד־אָב ווי דעם אייגענעם פאָטער׳, דעם ברודער זיינעם.

ער׳ האָט זיך געאיילט, ר׳ מיכאל ציגלמאן. דער מהלך פון וואָעל, איבער זשערַאמסקיגאָ, אַזש אַרויף נאָכן נייעם גאָרטן, האָט ער דורכגעשפּאנט שיעור נישט אין אַ הרף־עין. כאָטש די געוועלבער זיינען נאָך האַלב־אָפן, יידן האנדלען נאָך ב״ה, קען זיך אַבער אַ ייד מער נישט פאַרגינען צו גיין איבער די ראָדעמער גאסן פאוואָליע, במנוחה. ראָדעם איז נישט מער וואָס אַמאָל. זינט היט־לערס חייל איז אַריין אין שטאָט איז אַ ייד נישט זיכער מיטן לעבן. דערווייל, געלויבט איז זיין ליבער נאָמען, האָט מען נישט געהערט פון קיין רציחות אין שטאָט. וועו׳ ווייסט אַבער וואָס דער מאָרגן קען נאָך חס וחלילה ברענגען? לויט ווי מען הערט פון אַנדערע שטעט, זאָל זיך נאָר דער אויבערשטער מרחם זיין.

ר׳ מיכאל ציגלמאן איז אַריינגעקומען צום איידעם אין שניט־קראָם דורכן הינטער־געווילב, אין הויף. פון גיכן גיין האָט ער שווער געאָטעמט. ער האָט זיך אַנגעשפּאַרט אן טישל, ביים אריינקום און זיך קודם אַרום געקוקט. עס איז דאָ איצט געווען האלב־טונקל. בלויז ס׳עלעקטרישע לעמפּל פון אונטערן גרינעם שיינדל, האָט געברענט פון סופּיט אַראָפּ. דאָס טאָג־ליכט פון דרויסן, האָט זיך דורך די פאַרמאכטע טיר און לאָדן גאָרנישט דורכגעזייעט. פון ערשטן בליק האָט ער גלייך באַמערקט, אז כאָטש די טאָכטער הערט אים נישט מיטן איבערציען זין, און דער איידעם איילט זיך אויך נישט איינצוזען אז ער, דער טאַטע, איז געוועכט, האָבן זיי, די קינדער, דאָן אַנגעהויבן שיטערער צו מאכן די סחורה אויף די פּאַליצעס, דאָס ביסל האָב און גוטס זאָל זיך נישט גלייך ווארפן׳ די רוצחים אין די אויגן אריין.

נאָכן אָפּדעכן אַביסל האָט דער אַלטער שטיל זיך אַריינגעשלייכט אין קראָם. אויך דאָ, ווי ביי אים אין סקלאד, איז דאָס ביסל מסחר צוגעגאנגען אין האלב־טונקל, הינטער צוגעלענטע טיר און לאָדן. אויך די עלעקטרישע לאָמפּן האָבן נישט געברענט אַלע. די פּאָר קונדן, אַרום די לאנגע טישן, זיינען באַדינט געוואָרן פון חיימלען און די צוויי מענטשן זיינע, אָן חשק, ווי אַן אָפּקומעניש, כאָטש זיי, די קונים, לויטער קריסטן, האָבן זיך נישט וויסנדיק געמאַכט פון די צוגעמאַכטע טיר און לאָדן, פון דער סומנער טונקלקייט, זיי האָבן, ווי תמיד, רואיק באַטראכט די וואָל־שטאָגן, די קאמגארן, געטאפּט די לייוונטן און מיט איינגענעצטע פינגער גע־פרואווט די פארב פון די געבלימלטע ציצן. זי, מלכהלע, איז ווי די מאמע אירע, געזעסן ביי דער קאַסע, נישט ביי אַ פראָסטן שופלאָד, נאָר ביי אַ היינטוועלטישער קאסע־מאשין׳ מיט קנעפּלעך, וואָס אז מען טוט וועלכעס אַ דרוק, שפּרינגט די שופלאָד מיט געלט אַרויס מיט אַ קלונג.

ר׳ מיכאל ציגלמאן האָט זיך זייטיקלעך, די קונים זאָלן אים נישט מערקן, צוגעשלייכט צו דער טאָכטער, אין ווינקעלע, לעבן פאַרלאָדנטן פענצטער. מלכהלע האָט אויסגעדרייט דעם קאָפּ צום פאָטער. כאָטש דעם אַלטנס קופּער רויטע באָרד האָט שוין געזשאוועט אויף גרוי, האָט דאָך אַ בלינדער געקענט זען אז דאָס זיינען פאָטער און טאָכטער. די אייגענע וויס־אויסגעאיידלטע געזיכ־טער, די זעלבע הויכע שטערנס, דאָס זעלבע קופּער־גאָלד אין זייערע האָר און די זעלבע קלוגע, שארף־דורכדרינגענדיקע, בלויע אויגן:

— וואָס הערט מען אין דער היים, טאטעשי? האָט מלכהלע שטיל אים אַ פרעג געטאָן אויף יידיש, כאָטש מיט חיימלען און מיט יעדן אַנדערן רעדט זי נאָר פּויליש.

— מילא אינדערהיים יאק אינדערהיים. דער אויבער־שטער׳ זאָל זיך נאָר מרחם זיין וואָס מען הערט אויף דעו׳ וועלט.

זייטיקלעך ווי דער שווער, האָט זיך לענג־אויס די טי־שן און פאַליצעס, צוגעשארט חיימל, אַ יונגערמאן קוים איבער׳ די דרייסיק, אַ הויכער, אַ בלאָנדער, אַ שפּראָץ בלויז פון ר׳ מיכאל ציגלמאנס קופּערנער רויטקייט. כאָטש נישט אַזוי עלגאנט ווי אין די רואיקע צייטן, האָט ער נאָך אַלץ געטראָגן אַ לייטישן גאַרניטער פון

העל־גרוי, דורכגעשטרייפט מיט אַ בלוי שטרייפעלע. ס׳געמיט איז טאַקע געדריקט, אין געשעפט אַבער, צוליב די קונים, מוז מען זיך קנייפן די באק, די פארב זאל שטיין.

חיימל האָט איצט, פון קאסע־ווינקעלע, געוואָרפן אַ בליק צו די קונדן. וועדט זיי נישט אַמאָל אויפפאלנדיק דעם אַלטנס וויזיט? ס׳בלויזע אָנזען היינט פון אַ יידיש פנים, אַ יידישע בארד, שמעקט שוין מיט סכנה. פון אומרואיקייט האָט ער אויסגעטאָן און באַלד צוריק אָנ־געטאָן די פענסנע פון די קורצזיכטיקע אויגן. שטיל, פליסטערנדיק האָט ער געמורמלט:

— אין אזא צייט האָט דער פעטער זיך אַהער מטריח געווען?

— אז קינדער זיינען עקשנים, האָט דער אַלטער גע־טאָן אַ ווינק דעם בליק זיינעם צו מלכהלען און באַלד קריק צום איידעם.

נישט צו פארפירן אַ שמועס דאָ, צווישן די גוים, וואָס וועד וויסט וער עס קען זיך צווישן זיי געפינען, האָט חיימל שטיל איינגערוימט דעם אַלטן אין אויער:

— אפשר גייט מ׳אריין אין הינטער־געווילב? און טאקע שוין, נישט וואַרטנדיק אויף קיין ענטפער, האָט ער זיך געזומען שארן לענג־אויס די פאָליצעס און דער אַלטער נאָך אים. אין אַ ווייל אַרום איז אויך מלכהלע נאָכגעקומען. אַ רגע זיינען אַלע דריי געשטאנען און זיך שטום אָנגעקוקט, ווי זיי וואָלטן, מיטן אריינקומען אהער, אַליין צווישן זיך, פאַרלוירן ס׳לשון. אין דער פייגלעכער שטילקייט זיינען די וואסער־טראָפנס פון ריי־נענדיקן קראן, געפאלן אין שיסל געדיכט און האַרט, ווי האמער־קלעפ איבער זייערע קעפ. ס׳רויטלעכע ליכט פון עלעקטריש לעמפל האָט יתומדיק געווייגט איבער זיי. קיינער האָט נישט געוואוסט פון וואָס אָנצוהויבן ביז דער אַלטער האָט ענדלעך איבערגעריסן דאָס שווייי־גענדיש:

— נו, קינדער? וואָס זאָגט עץ?

טאָכטער און איידעם האָבן זיך איבערגעוואָרפן מיט פרעג־בליקן, ווי זיי וואָלטן זיך אויף שטום־לשון געישובט אייגער מיטן אנדערן צי זיי זאָלן גאָר דער־ציילן דעם פאָטער וואָס עס איז שוין געשען, וואָס זיי דריקט. ביידע האָבן שוין אין די לעצטע טעג געהאט איינגעזען אז דער פאָטער איז געווען גערעכט. זיי, מיט זייערע שקאָלעס, מיט זייער שטאָלצקייט איבער זייער קלינגענדיקן פוילישׁ, האָבן, ווייזט אויס, וויניקער גע־קענט די ליבע שכנים זייערע איידער דער פאָטער, ר׳ מיכאל ציגלמאן, דער אַלט־פרענקישער ייד, וואָס האָט קיינמאל די שוועל פון אַ גויאישער שקאָלע נישט אי־בערגעטרעטן.

— וואָס איז דאָ צו רייַדן, — האָט חיימל שווער אָפ־געזיפצט, — הלוואי עס זאָל שוין נישט זיין צו שפעט!

— וואָס מיינסטו מיט דעם? — האָט דער אלטער ציגלמאן געטאָן אַ שטעל אָן אַ פאָר דערשראָקענע אויגן אויפן איידעם.

— פעטער, האָט חיימל מער געזיפצט ווי געדעדט, — ווי עס ווייזט אויס גרייט זיך דער שכן אונדזערער, קאַזשעקל, דער שוסטער, אונדז באַצייטנס צו ירשענען.

דער אלטער ציגלמאן האָט אַ ציטער געטאָן. ער האָט פאַרבראָכן די הענט. אָט דאָס מין ירשענען האָט זיך שוין גראָד יאָ געהערט אין שטאָט. אומגעריכט יאוועט זיך אריין אַ גוי, און גראָד אַ באַקאנטער, אן אייגענער גוי, וואָס האָט אין דער שטיל געוואָרפן אן אייגל אויף דער היים פון זיין יידישן שכן. ער שטעלט זיך באַלד אַריין מיטן דייטש און הייסט דעם ייד זיך אָפטראָגן פון זיין שטוב. אָן אַ פיפס נעמט ער צו דעם יידנס דירה מיטן מעבל, מיט די מלבושים, מיט אַלץ וואָס דאָרטן איז דאָ. אַ נאָז־טיכל פון שופלאָד טאָר שוין דער ייד נישט רירן. אָט פאָר דעם האָט זיך דאָס דער אַלטער געשראָקן, דאָס האָט ער אזוי געוואָלט פאַרהיטן?

ר׳ מיכאל ציגלמאן האָט געפילט אַ ביטערניש אין מויל. פון איין זייט דער כעס, וואָס די קינדער האָבן אים נישט געהאָרכט, פון דער אַנדערער זייט דאָס געפיל פון הילפסלאָזיקייט, פון פלוצים זיך דערזען הפקר, אין די הענט פון אַ ליאדן סטרוזש, פון יעדן שיכור, אַלץ האָט אים אויף איינמאָל געטאָן אַ דריק צו, אָט — אָט און ער פאַלט אין אַ פאָפלעקציע. מיט גרויס מי האָט ער אויפ־געהויבן די האנט, זיך אָפגעווישט ס׳מויל, באַלעקט די טרוקן־געוואָרענע ליפן. עס איז נישט אין דער טבע פון ר׳ מיכאל ציגלמאן צו פארלירן דעם קאָפ:

— פונדעסטוועגן, קינדער, איז נאָך חלילה נישט עק־וועלט. מ׳קען נאָך גאָזשעקלען אָפחורשן. מ׳דאַרף אים אָפטרעטן די דירה, געבן אים אַ הונדערטער אין יד אריין און כאָטש אַרויסראטעווען די זאכן.

— אָט דאָס טאַקע, שווער, האָבן מיר געקלערט. קאַ־זשעקל אָבער לאָזט זיך נישט ריידן. ער גייט דאָך נישט מיט זיין כוח. וועט נישט דער טאָכטערס ליובאָוויניק, דער עס־עס־מאן, וואָלט דאָס שוסטערל מיטן ווייבל ניט געהאט די העזה נעכטן אַריינצוקומען צו אונדז אין שטוב, אָן אַ גוטן אָוונט אָפילו, און גלייך נעמען קריכן מיט זייערע פאַרבלאָטיקטע שטיוואלעס איבער אונדזע־רע שטובן, וויי עס וואָלט שוין אלץ געווען הפקר, וויי מיר וואָלטן שוין אין הויז נישט געווען און אַלץ איז שוין זייערס. דער שווער האָט באַדארפט געווען זען וויי דער שוסטער האָט מיט זיינע פאַרסמאָלעווטע הענט גענו־מען גלעטן אונדזער מעבל, וויי ער האָט זיך געטאָן אַ צי אויס אויף מיין בעט און זיך געזומען הוידלען און כי־כיקען פון גרויס תענוג און וויי זי, די קליאפטע זיינע, האָט אומפארשעמט געעפנט די שענק און שופלאָדן, און געזומען באַקוקן און ציילן די וועש און קליידער און דאָס בעט־ציַיג.

— און דו, חיים, האָסט גאָרנישט געזאָגט? האָט דער

אַלטער מיט ביטערניש אין מויל און פֿאַרקראמפּפטע פויסטן אים געפרעגט:

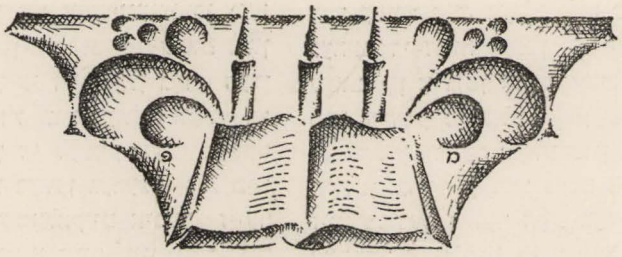
— דער פעטער מעג מיר גלייבן, איך ווייס נאָך איצט נישט ווי איך האָב זיך געקענט איינהאלטן און זיך נישט ווארפֿן אויף דעם כאַם און אים נעמען ווערגן ביז די קליינע, חזירשע אייגעלעך זאָלן זיך אים איבערקערן. איך קען נאָך אלץ נישט פֿאַרשטיין ווי מלכהלע האָט זיך איינגעהאלטן און נישט געטאָן אַ געשריי: „פֿאַשאָל ווען, כאַמעס"! נאָר וואָס וואָלט שוין פון דעם אַרויסגעקומען, שוועך? די טאָכטערל מיטן ליובאָוויטש, איר עס־עס־מאַן, וואָלט זיך היינט מסתמא צו אונדז אַריינגעשטעלט און ווער ווייסט וואו מיר וואָלטן שוין איצט געווען?

דער אַלטער האָט אַ קוק געטאָן אויף מלכהלען. זי איז געווען בלאַס, אָן אַ בלוטס טראָפּן אין פנים. זי איז געשטאנען מיט אַראָפּגעלאָזטע אויגן, נישט צו טרעפן זיך מיטן פּאָטערס בליק. נישט בלויז די שולדיקייט פון ניט צוהערן זיך צום פּאָטער. אַ טיפער שולד־געפיל האָט איצט מלכהלען געגריזשעט. דאָס האָט זי דאָך קאזשעק־לען אַזוי אויפגעקלערט. אין די שקאָלע־יאָרן, ווען זי איז נאָך געווען מיט די רויטע, איז דאָך דער שוסטער געווען איינער פון אירע תלמידים. דאָס האָט זי דאָך, אויף דעם קרייזל, וואָס זי, די אינטעליגענטקע, האָט אָנגעפירט מיט פוילישע אַרבעטער, זיי אויפגעוויזן אַז די ווען איז אַלץ שולדיק די קאזשעקס. וואו איז געווען איר שכל? האָט זי נישט פֿאַרשטאַנען אַז די כאמולעס באַנעמען איר סאציאליסטישע תורה אַנדערש ווי זי? אז נישט אַ געדעכטע ווען פעלט זיי, נאָר פשוט: יענער האָט סאליעס און ער נישט, נעמט ער זיך מיט כוח יענעמס סאליעס און שיקט אים מיטן קאָפּ אין דער ערד! אוי ווי די מאמע איז געווען געדעכט: זי האָט נעבעך געשריגן אַז דער האָבער שטעכט זי!

כאָטש ס׳האַרץ האָט דעם אַלטן געשניטן קוקנדיק אויף דער טאָכטער, האָט ער זיך דאָך נישט געקענט איינהאלטן זי אַ פרעג געטאָן:

— נו, טאָכטער, ווי מיינסטו, פייגעלע איז געדעכט געווען? מיר׳ וואוינען חלילה נישט צווישן קיין וועלף?

נישט חיימל און נישט מלכהלע האָבן דעם אַלטן געענטפערט. דאָס וויסן אַז אַט־אַט און זיי וועלן מוזן אַרויס פון דער אייגענער היים, וואָס זיי האָבן ערשט ניט לאנג מיט אַזויפיל ליבשאַפט זיך אויפגעשטעלט, איז געווען פאַר זיי ביטער גענוג, אָבער נאָך ביטערער איז געווען דאָס געדענקען אַז זיי וועלן גאָרנישט טאָרן מיט זיך מיטנעמען. זיי וועלן אַפילו נישט טאָרן זיך אלייך באגנבענען! אַלץ וועלן זיי מוזן איבערלאָזן, ווי עס שטייט און גייט, און פאַר וועמען? וועז דאָס וואָלט כאָטש געווען אַ פרעמדער דייטש, וואָלט דער וויטיק נישט געווען אַזוי גרויס. דו קאָנסט נישט דעם רוצח, דו וויסט נישט פון וועלכן שוואַרץ יאָר ער האָט זיך דערנומען. דאָ אָבער איז געקומען אַ שכן, אויפֿער וואָס האָט פאַר דיר געגייט שיך, וועמען דו האָסט אַלע טאָג באַגעגנט מיט אַ גוט־מאָרגן, וואָס פלעגט זיך נאָכפרעגן אויף דיין געזונט. אָט ער איז גאָר דער רוצח! דאָס האָט ער שטילערהייט געשארפט אויף דיר זיין האק! און אָט, די דאָזיקע שכנים האָסטו געגלויבט, זיי האָסטו געטרויט, מיט זיי אַזויפיל יאָרן צוזאמען געלעבט? וואו איז געווען איר שכל?...

300 יאָריקער יובל פון יידישן ישוב אין צפון־אַמעריקע

(1654 — 1954)

קומענדיקן יאָר גרייטן זיך די צפון־אַמעריקאַנער יידן פייערלעך צו פּראָווען דעם יובל פון זייער 300 יאָריקער אייגנוואינערשאַפט אין לאַנד, אַ פאַסירונג וואָס פאַרדינט אַן און פאַר זיך גרויס אויפמערקזאַמקייט. אָבער אַזוי ווי די ערשטע יידן אין די פאַרייניקטע שטאַטן זיינען געווען „פּאָרטוגעזער", אַנטרונען פון דער אינקוויזיציע־סכנה אין בראַזיל, געהערן זיי צו אונדזער אינטערעסן־ספערע און מיר וועלן זיך אויף זיי בריייטער אָפּשטעלן.

דער אונטערשייד צווישן די שפּאַנישע און פּאָרטוגעזישע אנוסים

עס איז אַ פאַקט, אַז אַ גרויסער טייל שפּאַנישע יידן, וועלכע זיינען געשטאַנען פאַרן אַלטערנאַטיוו: שמד אָדער גירוש, האָבן אויסגעקליבן דאָס ערשטע, און פאַרבליבן אין לאַנד. די וואָס האָבן אַזוי געטאָן, אמת טאַקע ביי טראַגיש שוועלעכע באַדינגונגען, האָבן נישט אַרויסגעוויזן קיין געזונגדיקע קרבנות־גרייטקייט, אָפּנים איבער דעם, וואָס זיי זיינען געווען שוואַכער צוגעבונדן צו זייער פאָלק ווי די וואָס האָבן זיך אָפּגעזאָגט פון אַלע באַקוועמלעכקייטן פון לעבן און זיך אויסגעשטעלט אויף אַלע געפאַרן פון עמיגראַציע, בעת וועלכער הונדערטער יידן זיינען אומגעקומען און די לעבנגעבליבענע האָבן געהאַט איבערצוטראָגן די שרעקלעכסטע ליידן.

דער גרעסטער טייל יידן אַרויסגעטריבענע פון שפּאַניע, אַלנפאַלס צענדליקער טויזנטער פון זיי, האָבן זיך אין יאָר 1492 באַזעצט צייטווייליק אין פּאָרטוגאַל, כדי פון דאָרט צו זוכן אַ נייע שטענדיקע היים, ווייל די דערלויבעניש וואָס זיי האָבן באַקומען צו פאַרבלייבן אין לאַנד איז געווען אַ קורצטערמיניקע, נאָר אויף אַכט חדשים. אָט־אַ די דאָזיקע יידן, וואָס האָבן אַרויסגעוויזן אַ גרענעצלאָזע געטריישאַפט צו זייער פאָלק און אמונה, זיינען איבער גוואָלד אָפּגעשמדט געוואָרן אין יאָר 1497, אויפן באַפעל פון פּאָרטוגעזישן קעניג מאַנועל.

דאָס דורכפירן דעם צוואַנג־שמד איז פאַרגעקומען דורך אַנוועגדן די אוממענטשלעכסטע מיטלען קעגן יידן אין פּאָרטוגאַל. בכן, האָבן די שפּאַנישע אנוסים אַזוי צו זאָגן אַנגענומען דעם שמד „פרייוויליק", אין פאַרגלייך מיט די פּאָרטוגעזישע אנוסים. די פּאָרטוגעזישע אנוסים, וועלכע זיינען דאָך סיי־ווי באַשטאַנען פון פליטים פון שפּאַניע, האָבן זיך אַוועקגעשטעלט מיט אַלע כוחות, און קיין מאָל נישט צוגעשטימט צום שמד־וואַסער. ברוטאַל, אכזריותדיק, נישט געקוקט אויף זייערע פראָטעסטן האָבן דאָך דורכגעפירט די שמד־צערעמאָניע.

די אומגעזעצלעכקייט פון אַזאַ שמד דורך אָפּענע פיזישע גוואַלדמיטלען האָבן אייגנעזען אפילו פּאָרטוגעזישע בישאָפן און דער פויפסט. אָבער נאָך אַ כמעט פופּציק־יאָריקן שטרייט צווישן די אנוסים און דער קיניגלעכער מאַכט האָט דער ראָש פון דער קירכע נאָכגעגעבן די פּאָרטוגעזישע קיניגן. די פּאָרטוגעזישע אנוסים האָבן געמוזט טראָגן אויף זיך די מאַסקע פון קריסטן, הגם זייער האָבן אָנגעוועגדט אַלע מיטלען זיך צו באַפרייען פון אָט דער געפערלעכער לאַגע.

די פּאָרטוגעזישע אנוסים — די ערשטע קאָלאָניזירערס פון בראַזיל

די מיט גוואַלד אָפּגעשמדטע פאָרטוגעזישע יידן, דאָס הייסט — מיר שטרייכן אונטער — מערסטנטיילס פליטים פון שפּאַניע, האָבן געלעכצט נאָך דער מעגלעכקייט צו קענען פירן אַ יידיש לעבן, און זיי זיינען אין אַנהויב 16טן יאָרהונדערט געווען גרייט צו פאָרן אין עק וועלט, כדי זיך אַרויסצורייסן פון לאַנד וואו זיי האָבן געמוזט טראָגן די מאַסקע פון קריסטן און וואו זייער לאַגע איז געווען אַ געפערלעכע, ווייל די באַפעלקערונג האָט סיי־ווי־סיי אין זיי געזען יידן. אויך די סכנה, אַז מען וועט אייגפירן די אינקוויזיציע איז געווען אָפּגערוקט בלויז אויף אַ געוויסער צייט. ס׳האָט זיך געשאַפן פאַרזיי די געלעגנהייט זיך אַרויסצוראָטעווען פון פּאָרטוגאַל, וועלכע ס׳איז אַנטדעקט געוואָרן (1500) בראַזיל, אַ לאַנד וואָס די פּאָרטוגעזישע קרוין האָט לכתחילה נישט געהאַט פאַר אים דעם מינדעסטן אינטערעס, צוליב דעם ווייל איר אויפמערקזאַמקייט איז געווען פאַרנומען מיט די אַפריקאַנישע קאָלאָניעס און מיט אינדיע.

דאָס ווילדע לאַנד, וואָס מען האָט שפּעטער אָנגערופן בראַזיל, און וואָס האָט זיך אַרויסגעוויזן צו זיין זייער

רייך, האָבן די אנוסים געזוכט אין ארענדע במשך פון צוויי צענדליק יאָרן. די וועלכע האָבן ארענדירט „טערראַ דע סאַנטאַ קרוז", ווי בראָזיל האָט זיך דעמאָלט געקרופן, האָבן אַזוי לאַנג ווי דאָס לאַנד איז געווען אונטער זייער קאָנטראָל געפירט כמעט אַ פולשטענדיק אָפן יידיש לעבן. אויך אין די ערשטע צייטן נאָך דעם ווי מאַנועלס יורש, זשאָאָן דער דריטער (1521 — 1557), האָט איינגעשטעלט אַן אָפיציעלע אַד־מיניסטראַציע (1534), האָט זיך ווייניק וואָס געביטן אין דעם פרט, ווייל די ג ע נ ע ר א ל־ק א פ י ט א נ ע ן (גובערנאַטאָרן) האָבן אָן דער מיטהילף פון די אַלט־אייזנ־געזעסענע יידישע איינוואוינערס גארנישט געקענט אויפ־טאָן. דער בראָזיליאַנער היסטאָריקער סאָלדיניאָ לעיטע גיט איבער, אַז נאָך אין דער צווייטער העלפט פון 16טן יאָרהונדערט איז געווען גוט באַוווסט אין דער קאָלאָניע, אַז די יידן פון באַהיא (וואָס איז דעמאָלט געווען די הויפטשטאָט) האָבן א שול אין הויז פון „נייי־קריסט" העיטאָר אנטוניעז, און אַז זייער רב אין דער פראָווינץ (קאַפּיטאַניא) פערנאַמבוקא, הייסט כארכע דיאַז דא קאיא.

הגם פון אָנהייב האָבן די פאָרטוגעזישע באַאַמטע זיך געזען געצוואונגען צו זיין טאָלעראַנט צו יידן און די יעזואיטן, די דורכגעטריבנסטע פאָליטיקער אין קאַטא־ליציזם האָבן אפילו געראָטן אַזוי צו באַגיין זיך מילד מיט זיי, הייבט זיך דאָך אָן נאָך זייער אָנקומען אַהין און נאָכן דערקענען די רייכטימער פון ט ע ר ר א ד ע ס א נ־ט א ק ר ו ז דאָס קאַפּיטל פון אַנטי־יידישער פאָלי־טיק. די סכנה פאַר יידן האָט זיך דעמאָלט פאַרגרעסערט דורך דעם, וואָס אין 1531 הייבן זיך אָן די באַנייטע באַ־מיאונגען פון פאָרטוגעזישן הויף צו באַקומען די צושטי־מונג מצד דעם פויפסט צום צוואנג־שמד און אויך אַרויס־צובאַקומען א בולע וועגן איינפירן די אינקווויזיציע. די באַמיאונגען פון קעניג זשאָאָן איינצופירן דעם אינקווי־זיציע־טריבונאַל און די קעגן־אַקציעס פון די מאראנען זיינען פאַר זיך א קאַפּיטל שפּאַנעדיקע יידישע געשיכ־טע, וואָס וואָרט נאָך אויף זיין באַשרייבער. ס׳איז אי־בעריק צו זאָגן, אַז פונקט ווי אין שפּאַניע האָט אויך גע־זיגט די קיניגלעכע מאַכט, און די אינקווויזיציע איז איינ־געשטעלט געוואָרן אין מוטערלאַנד און אין די קאָלאָניעס אין יאָר 1536.

בראַזיל האָט פון אָנהייב, ווי מיר האָבן שוין אָנגע־מערקט, וויניק וואָס געליטן. אָבער וען די פאָרטוגעזי־שע קרוין גייט אַריבער, אין 1580, צום שפּאַנישן הויף, באַקומט די אינקווויזיציע א נייעם אימפּולס. אין יאָר 1591 קומט דאָ אַן אָפיציעלער וויזיטאַטאָר פון „הייליקן טריבונאַל", וואָס שטעלט זיך גלייך אין פאַרבינדונג מיטן ק א מ י ס א ר פון דער אינקווויזיציע אין בוענאָס אייי־דעס, וויל אָהין זיינען הויפּטזאַכלעך אָנטלאָפן די וואָס האָבן דערפילט, אַז זיי זיינען אין א סכנה. די אנוסים האָבן געהאַט אויסגעצייכנטע פאַרבינדונגען מיט דעם דאָזיקן, דעמאָלט אין גאַנצן פאָרוואָרלאָזטן, שפּאַנישן פאָרט.

די האָלענדישע אָקופּאַציע פון צפון־בראַזיל
(1654 — 1625)

מיר וועלן זיך דאָ נישט אָפּשטעלן אויף דער געשיכטע פון די פאָרטוגעזישע אנוסים אין האָלאַנד. דעם יידישן לייענער איז זי, אין אַלגעמיין, באַקאַנט. וויכטיקער איז באַוואוסט, אַז דער פאַקט, וואָס עס האָבן זיך באַזעצט אין האָלאַנד יידישע פאַמיליעס מיט א סך דערפאָרונג אין שפּאַניש־פאָרטוגעזישן ים־מסחר האָט געגעבן א נייעם אימפּולס דעם פריער אויך אַקטיוון האָלענדישן ים־האַנדל. טאַקע צווישן יאָר נאָכדעם ווי די ערשטע גרופּע פאָרטוגעזישע יידן האָט איינגעוואַנדערט קיין אַמסטער־דאַם, אין 1595, וועלן אונטערגענומען דער ערשטער פּרואוו דורכצורייסן די שפּאַנישע בלאָקאַדע פון די אינ־דיעס. אָבער פונקט ווי פריער, האָט קאָלומבוס געוואָלט ברעכן דעם טערקישן האַנדלס־מאָנאָפּאָל מיט דער פאַנ־טאַסטיש־רייכער אינדיע און האָט אַנטדעקט אַמעריקע (ער האָט זי א נאָמען געגעבן ד י א י נ ד י ע ס), אַזוי האָבן אויך די האָלענדער, וועלנדיק ברעכן דעם שפּא־ניש־פאָרטוגעזישן מאָנאָפּאָל פון אינדישן מסחר אַנט־דעקט, אין יאָר 1606, נאָרד־אַמעריקע; קאָנקרעט, די געגנט פון הייַנטיקן ניי (ניו)־יאָרק, וואָס האָט — אַזוי לאַנג ווי זי האָט זיך געפונען אין האָלענדישע הענט גע־הייסן ניי־אַמסטערדאַם.

די האָלענדער זיינען נאָכן באַפרייען זיך פון שפּאַנישן יאָך געוואָרן אַזא וויכטיקע פאָקטאָר, אַז דער אייראָפּע־אישער מסחר פון 17טן יאָרהונדערט איז אין א גרויסער מאָס געלעגן אין זייערע הענט. קאָלבערט, דער באַרימטער פראַנצויזישער רעגירער און עקאָנאָמיסט, אינפאָרמירט, אַז אויף 2.500 שיפן, וואָס האָלנדלען אין אייראָפּע, זיי־נען 1500 האָלענדישע און בלויז 600 פראַנצויזישע — און דאָס וואָס פראַנקרייך איז דעמאָלט געווען די גרעס־טע מאַכט.

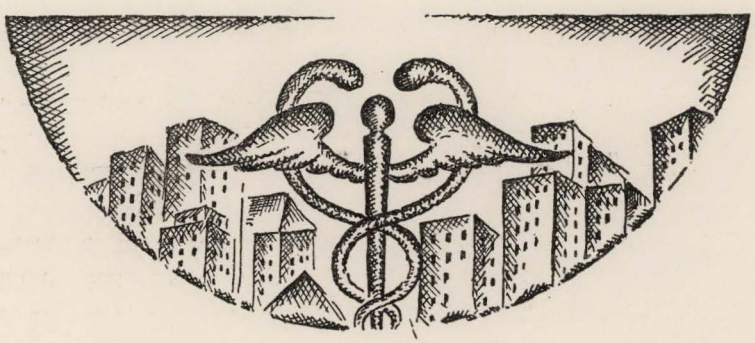
ווי מיר ווייסן שוין, זיינען צו די האָלענדער צוזע־געקומען גרויסע יידישע געשעפטסלייט און צוזאַמען האָבן זיי געגרינדעט די „קאָמפּאַניע פון מערב־אינדיעס", מיטן צווועק דורכצופירן א סיסטעמאַטישע דערַאָבערונגס־פּא־ליטיק אויפן אַמעריקאַנער קאָנטינענט — אין 17טן יאָר־הונדערט, כמעט אויסשליסלעך אין די הענט פון דער שפּאַניש־פאָרטוגעזישער אימפּעריע. די „קאָמפּאַניע פון די מערב־אינדיעס" האָט נישט בלויז באַדאַרפט דערַא־בערן די קאָלאָניעס, זי האָט מיט זיי אויך באַדאַרפט פאַרוואַלטן סיי פּאָליטיש, סיי עקאָנאָמיש. דאָס איז גע־וואָרן א ברענענדער און זייער קאָמפּליצירטער ענין וועגן ס׳איז דורך דער קאָמפּאַניע, אין יאָר 1625, דערַאָבערט

געווארן באהיא — דעמאלט די וויכטיקסטע בראזיליאנער שטאט, און אין יאר 1630 פערנאמבוקא, וואס איז געווארן די הויפטשטאט פון דער האלענדישער פאסעסיע אין בראזיל און א גרויסער יידישער צענטער.

ווי גרויס עס זאל נישט האבן געווען דער יידישער פינאנציעלער אנטייל אין דער „קאמפאניע פון די מערב־אינדיעס", איז אבער פאר די האלענדער א סך וויכטיקער געווען די יידישע מיטהילף ביים ארגאניזירן די דערפאלגרונג־עקספעדיציעס און נאך פיל מאל מער וויכטיקער די שטיצע פון די אנוסים, וועלכע האבן געוואוינט אין בראזיל, ביים ארגאניזירן, פארפעסטיקן און פארטיידיקן די האלענדישע מאכט. אן די אלטע יידישע תושבים וואלטן די האלענדער, פונקט ווי פריער די פארטוגעזן, בשום אופן זיך נישט געקענט געבן קיין עצה מיט די פילע פראבלעמען, וואס האט מיט זיך פארגעשטעלט די פארוואלטונג פון א קאלאניע וואו ס׳האבן געלעבט רעלאטיו פריי, אנהענגער פון דריי פארשיידענע רעליגיעס, וועלכע האבן זיך שטארק באקעמפט, און אויך פארשטייער פון פארשיידענע ראסן, וואס האבן זיך טיף געהאסט.

אין „האלענדישן בראזיל" — ספעציעל אין פערנאמבוקא, וואס איז געווען דער הויפט־צענטער — האבן יידן, סיי אפענע, פריש געקומענע, סיי באהאלטענע, אלט־איינגעזעסענע, געשפילט גאר א גרויסע ראל אויף אלע גע־ביטן פון עפנטלעכן לעבן. חוץ דעם, אזוי ווי זיי האבן געגאסן פון רעליגיעזער פרייהייט, האט זיך אין סאמע מיט פון 17טן יאהרהונדערט, וועו די אינקוויזיציע האט גע־בושעוועט אין די שפאנישע און פארטוגעזישע קאלאניעס, האט אין האלענדישן בראזיל זיך אנטוויקלט א פולבלו־טיק יידיש לעבן. עס האט זיך אויך באוויזן דאן א יידישער מחבר, יעקב לאגארטא, וועלכער האט אנגע־שריבן א ווערק אונטערן נאמען א ו ה ל י ע ק ב.

אבער דאס אלץ איז איבערגעריסן געווארן אין יאר 1654, וועו די האלענדער האבן דעפיניטיוו פארלאזט זייער בראזיליאנער קאלאניע. כאטש אין קאפיטולאציע־אפמאך איז געווען א קלאוזול, וואס האט כלומרשט דער־מעגלעכט די יידן צו פארבלייבן אין לאנד „אויף די זעל־בע באדינגונגען, ווי די אנדערע אויסלענדער", דאס הייסט, אויב זיי וועלן אננעמען די קאטוילישע אמונה, זיינען אלע די וואס האבן נאר געקענט, אוועק פון בראזיל. איין טייל — וואַרשיינלעך דער, וואס האט פריער דארטן געוואוינט אדער איז געווען דער פארמעגלעכסטער און איינפלוסרייכסטער — איז צוריקגעפארן קיין האלאנד; אן אנדערער טייל, האט זיך געלאזט אין די שפאניש קאלאניעס, טראץ דער סכנה מצד דער אינקווויזיציע, וואס איז דאך געווען קלענער ווי אין פערנאמבוקא, וואו זיי האבן זיך געלאזט **דערקענען אלס אפענע יידן.** און דריטער טייל — א גרופע פון 23 נפשות — האט אין אויגוסט 1654, געלאנדעט אין ניי־אמסטערדאם. אבער דער יידישער גורל האט זיי אויך דא פארוואגלט. דער גובערנאטאר פון דער פאסעסיע, וואס האט געהערט צו דער „קאמפאניע פון די מערב אינדיעס", פעטער סטרוי־ווענאנט, האט נישט געוואלט האבן ביי זיך קיין קריס־טוס־לעסטערער... צו קורץ זיינען אבער געווען זיינע הענט אין דעם פאל און ער האט זיי יא געמוזט טאלע־רירן. אויף דעם אופן איז אונטער זיין הערשאפט אנט־שטאנען די ערשטע יידישע געמיינדע אין נארד־אמעריקע, פארגייער און גרונדלייגער פון דעם היינט מעכטיקן יידישן ישוב דארטן, וואס פייערט בקרוב זיין 300 יאריקע עקזיסטענץ.

מאַנועל גאַלווען*)

יידיש: י. אַקסענצאָוו

די בירנער פון פּאַשאַסטאַ

I

דאָס שטעטל פּאַשאַסטאַ, פון שטענדיק אָן אַ פּרידלעכע, זיך לאַנגווייליקע שטעטל, איז אין יענעם זומער־פּרימאָרגן פון יאָר 1880 אויפגעשטאַנען שטאַרק אומרואיק. אויבער די גאַסן האָט זיך געצויגן אַ גרעסערע צאָל מענטשן ווי תמיד, און אין דעם שטאָט־פּאַרק אָן אין די טירן פון די הייזער האָבן זיך אויפגעקליבן קלייניע געזעמלעך. אַז צוויי באקאנטע האָבן זיך באַגעגנט, האָבן זיי זיך באַלד געזומען סודנען, און אַרומקוקן אין אַלע זייטן. מען האָט געמורמלט, אַז אָן אומגליקלעכער פּאָליטישער רעזשים האָט זיך געזאָלט אָנהייבן פּאַר פּאַשאַסטאַ. שוין צייט אַ פּאָר וואָכן ווי אַזיגרייכע רעוואָלוציע אין דער הויפּטשטאָט פון דער פּראָווינץ האָט געשאַפן אַ מוטווילליקע רעגירונג, און אַז די דאָזיקע רעגירונג האָט שוין געהאַט באַשטימט פּאַר פּאָליציי־שעף און קאָמיסאַרן פון פּאַשאַסטאַ פּרעמדע פּאַרשוינען, אומבאקאנטע אינעם שטעטל, און וועגן אייניעם פון זיי האָט מען שוין אָפּילו דערציילט גאָר שרעקלעכע זאַכן.

אין דעם שטאָטפּאַרק זיינען צוויי מענטשן געשטאַנען אונטער אַ צעצוויגטן פּאַראַיס־בוים און האָבן געשמועסט פון די זאָגטמענס און רעדטמענס. דער יינגערער פון זיי, אַ פּאָרשוין מיט לאַנגע האָר און אַ גרויסן מויל, וואָס האָט זיך געריסן די וואָנצעס און האָט געמאַכט מיט די הענט ווי אַ פּאַרריקטער, האָט געהייסן אַנטאָניאָ דיעז, וואָס איז געווען רעדאַקטאָר פון „לאַ כוסטיסיאַ" און האָט געשריבן מליצהדיקע גראַמען פּאַר די מיידלעך פון פּאַשאַסטאַ. זיין מיטשמועסער איז געווען דער שף פונעם שטייעראַמט. ער האָט געהאַט אַרומלויפנדיקע אויגן, אַ גרויסן בויך און אַן ענטוזיאַסטישע נשמה.

קיינער פון זיי ביידן האָט נישט געהאַלטן פּאַר מגלעך, אַז עס זאָל איינגעשטעלט ווערן אין דער פּראָווינץ אַ זעלבסטהערשערישער רעזשים. די נאָבעלע, מוטיקע, פּרייַע אַרגענטינער וואָלטן עס קיינמאָל ניט דערלויבט. זיי, פון זייער זייט, האָבן זיך דערקלערט אַלס די גרעסטע שונאים פון דער נייער רעגירונג און האָבן שוין אפילו געראַטעוועט וועגן מקריב זיין זיילערע לעבנס אויף דעם מזבח פון פּרייהייט און גערעכטיקייט. וועלן זיי האָבן זיך שוין געזאָלט צעשיידן, איז אַ פּריינד זייערער צוגעקומען. דאָס איז געווען אַן אַלטער, נאָר אַ שטאָלצער מאַן און זיינע אויגן האָבן געשפּריצט מיט פּייער.

— עס איז אַ נידערטרעכטיקייט. עס איז אַ געמיינע נידערטרעכטיקייט דאָס וואָס ס׳קומט פּאָר! — האָט דער נאָר וואָס צוגעקומענער אויסגערופן.

— רעדט שטילער אַביסל, דאָן כוואַן — האָט זיך דער זשורנאַליסט ביי אים געבעטן.

דאָן כוואַן איז אויפגעקאָכט געוואָרן. אים, כוואַן גאַרסיאַ האָבן אָפּן און אייִדלמוטיק אויסגעדריקט זייער צאָרן. דאָן כוואַן האָט וואָס וויטער אַלץ געדעדט מיט מער היץ און ביסלעכווייז האָבן אַנגעהויבן צוצוקומען פּאַרבייגייער. עס איז שוין געווען אַ געזעמל פון אַכט פּערזאָן און דיעז מיטן שטייער־באַאַמטן, וואָס האָבן נישט געהאַלטן פּאַר פּאָליטיש און צוועקמעסיק די דאָזיקע אויפרודערונג. זיינען געוואָרן העכסט אומרואיק און אַזוי ווי דאָן כוואַן האָט אַלץ פּאַרגעזעצט זיין דרשה פּאַר דער אוידיטאָריע, האָבן זיי זיך אָפּגעטראָגן אַן אַ זיי־געזונט.

— יאָ, מיינע הערן, דאָס איז אַ נידערטרעכטיקייט —

---

*) מ. ג. איז אייניער פון די אַנגעזעענסטע אַרגענטינער שריפטשטעלער. קאַנדידאַט פון דער לאָט־אַמעריקע אָדער נאַבעל־לאָוראַט. האָט ביי פּאַרשידענע געלעגנהייטן זייער וואָרים זיך אָפּגערופן וועגן דער יידישער ליטעראַטור.

האָט דאָן כּוּאַן אַלץ געדאַרפט צו די פאַרזאַמלטע. — מען מוז אראָפּזעצן די דאָזיקע רעגירונג, וואָס...

אַ קאָמיסאַר, וואָס איז פאַרבייגעגאַנגען און געהערט די לעצטע ווערטער, האָט אים איבערגעריסן אויפהייבנדיק זיין רעווענקע:

— דו ביסט אַרעסטירט, דו אַלטער חוצפהניק!

און מיט קלעפּ און שמיץ, אַזוי ווי אַ פאַרברעכער, איז דאָן כּוּאַן אַוועקגעפירט געווארן אין קאָמיסאריאט.

II

פאַרנאַכט צו איז דער שול־דירעקטאָר, וואָס האָט שוין געווּאוסט פון דאָן כּוּאַנס אַרעסט, אַוועק מיט אַ באַזונדערע צו סאָפאטאַן, דעם דאָקטאָר פונעם שטעטל. סאָפאטא איז געווען אַ קליין כיטרע מענטשעלע. ער האָט געשריבן סאָציאליסטישע ארטיקלען אין „לא כוסטיסיאַ", וואָס האָבן אים פאראייביקט — ווי די צייטונג האָט דערקלערט — אַלס „איינעם פון די ערשטע קעפּ פון פאַזשאסטא". ביי אים אין הויז האָבן זיך געפונען דער שטייער־באמטער און דיעז.

אַזאַ פארברעכן ווי כּוּאַנס אַרעסט! — האָט אויסגערופן דער לערער ווי ער איז נאָר אַריינגעקומען. — עס איז נייטיק אַז מיר זאָלן אַלע אויפשטיין ווי איין מאן, אז מיר זאָלן דערקלערן די דאָזיקע גאסנרויבער ווער כּוּאַן גארסיאַ איז און וואָס ער האָט געטאָן פאַרן פאַטערלאנד און פאַר אונדזער ישוב!

אַלע האָבן צוגעשטימט, אויסער זיך פון באַגייסטערונג און ליבע פאר דער געראַכטיקייט. זעענדיק די גרויסמוטיקייט פון זיינע פריינט האָט דער שול־לערער זיי פאַרגלייענט אַ בריוו, וואָס איז געווען געוועגדט צום רעדאקטאָר פון „לא כוסטיסיאַ" און וואָס דיעז וואָלט זיך באַדארפט אונטערנעמען צו לאָזן אים פאַרעפנטלעכן. דאָס איז געווען אַ גרויסארטיקער דאָקומענט אין וועלכן עס איז אַפּעלירט געווארן צו דעם איידלמוט פון דער ראסע און צו דעם גייסט פון גערעכטיקייט וואָס האָט פון אייביק אן באַזעלט די בירגער. מיט באַגייסטערונג האָט זיך דאָרט גערעדט וועגן דאָן כּוּאַן גארסיאַ, דעם קריגער פון פאראגוויי, דעם פריינט פון די אַרעמע, דעם גוטן פאטריאָט, וועמען פאָזשאסטא איז שולדיק געווען אַזוי פיל טובות. איז מעגלעך, אַז פאָזשאסטא, זאָל לאָזן פויל אין תפיסה איינעם פון אירע בעסטע זין?

— בראַוואָ, אווסגעצייכנט! — האָט אויסגעשריגן דער שטייער־באאמטער, אויפהייבנדיק זיך פון זיין זיץ־אן ברויזנדיק פון געלעכטער און גוואלדיקער אַנטצי־קונג.

דיעז, אַ שטורעמדיקער און האָפערדיקער, האָט זיך אַ וואַרף געטאָן צום לערער און אַ כאַפּ געטאָן דעם אר־טיקל:

— מארגן דערשיינט עס אין „לא כוסטיסיאַ". דאָס איז אַ דענקמאָל, אן אומפאַרגענגלעך בלאט, וואָס וועט פאַרבלייבן אייגעקריצט מיט גאָלדענע אותיות אין...

דער לערער האָט איבערגעריסן דעם איבערפליסנדיקן שטראָם פון דעם דיכטער פון די אקראסטיכן, אויסדריקנדיק זיין מיינונג, אַז עס וואָלט גוט געווען נאָך אין דעם זעלבן אָוונט צו פארופן אייניקע פריינט, די אינטעלעקטואלן, כדי אונטערצושרייבן אַ פראָטעסט־נאָטע און זי אָפשיקן אין דער הויפטשטאָט פון דער פראָווינץ. דער דאָקטאָר האָט אָנגעבאָטן זיין הויז.

— גוט באַקלערט! — האָט זיך אָנגערופן דער שטייער־באאמטער. — מיר קענען טאַקע גלייך איינלאדן דעם גלח, וואָס האָט צו פארדאנקען דעם קוראט דאָן כּוּאַנען, און פּריאָלאן קען מען איינלאדן, וואָס איז אַ פריינט זיינער און...

— ...ער איז אים שולדיק אַ היפּשע פאָר פּעזעס — האָט צוגעגעבן, לאכנדיק, דער דאָקטאָר, וואָס האָט קיינמאָל נישט פאַרפעלט מיט זיין בייזווילקן וויץ.

נאָכדעם האָבן זיי אויסגערעכנט נאָך פינף פערזאָן און אַלע זיינען אָנגענומען געוואָרן. מען וואָלט געקענט זאָגן אויף זיכער, אַז דער גאַנצער אינטעלעקטועלער שטאנד פון פאָזשאסטא, וועט זיך אין יענעם אָוונט מאַסנווייז ציען צו דעם דאָקטאָרס הויז. דאָס וועט זיין אַ לויבנסווערדיקע און טרייסטפולע געשעעניש, וואָס וועט אַנטפלעקן דאָס דערוואכן פונעם גאַציאָנאלן געוויסן, די ריטערישקייט און נאָבלקייט פון דער ראסע, אַזוי האָט אַנטאָניאָ דיעז צוזאמענגעשטעלט אין געדאנק זיין מאָרגנדיקן ארטיקל אין דער צייט וואָס ער האָט גייענדיק אַהיים, מיטן הוט אין האַנט, צעפאטלט די האָר, העלדיש און גאוניש, געיאָגט זיך דורך די שלאָפנדיקע גאסן פון פאָזשאסטא.

III

אין אָוונט זיינען אין דעם דאָקטאָרס קאָבינעט געווען פאַרזאמלט ניין פערזאָן. שטאָלצע און צאַרנדיקע האָבן זיי געפלוכט און געזידלט די רעגירונגס־לייט. דער לערער האָט פאָרגעלייגט צו דיקטירן אַ פראָטעסט־שריפט, און אזוי ווי ער האָט געשמט פאַר אַ גרויסן לימוראט, איז עס אים אָנפאַרטרויט געווארן כמעט איינשטימיק. אין איין אויגנבליק האָט ער, מיט אַ ציטערנדיקער האַנט, אָנגעפילט אַ גאנץ זייטל פון אַ געשטעמפלטן פאפיר־בויגן, און תיכף האָט מען זיך געמומען אונטערשרייבן. דער לערער האָט באַשיידן געשטעלט זיין התפעלותדיקע חתימה ביים סוף פונעם צווייטן זייטל לויידיקן פאפיר. נאָכדעם האָט אָוועקגעלייגט זיין צעוואָרפענע און פעסטע חתימה דער שטייער־באאמטער. אויך דיעז איז שוין געווען געחתמעט אויפן פאַפיר, ווייל איידער ער איז געגאנגען אין צייטונג, האָט ער געמאַכט אַ שמועס מיטן לערער וועגן דעם ארטיקל און האָט זיך פאָראויס אָנגעשלאָסן אָן שום באַווּאָרענישן צו דעם פראָטעסט.

נאָר מיטאמאָל האָט דער לערער באַמערקט, אַז די התלהבות האָט זיך אָפּגעקילט, דער דאָקטאָר האָט זיך עפּעס געשושקעט מיט דעם גלח און מיט פריאלאן.

— לאָמיר זען, ווי ד״ר סאפּאטאָ, וועט זיך אונטער־שרייבן! — האָט דער לערער אויסגערופן.

דאן האָט ד״ר סאפּאטא דערקלערט, אַז ער שליסט זיך אָן צו דער נאָטע נאָר זיין מיינונג איז, אַז דער פּרא־טעסט וואָלט באַדארפט בלייבן אַלס פּשוטער מונדלעכער אויסדרוק.

— אויב די פּאָרם, ווי ער איז רעדאקטירט, שטעלט אייך נישט צופריידן... — האָט אָנגעהויבן דער לערער, גרייט אָפּצוטרעטן פּאר אן אנדערן דעם יחוס צו זיין דער פּארפּאסער פונעם דאָקומענט.

— נישט אין דעם גייט עס — האָט זיך אָנגערופן סאָפּאַטאָ, און זיינע באַקן האָבן זיך עטוואָס פּאַררויטלט, — נאָר מיר דארפן די זאַך גוט באַטראכטן. איך האָב מאָטיוון צו זיין קעגן דעם. למשל, איך בין נישט קיין קעגנער פון טויט־שטראָף, און איך וויל נישט, אַז די רע־גירונג זאָל מיינען, אַז איך...

— ער האָט רעכט — האָט דער גלח אויסגערופן שוין פעסטער ביי זיך.

— דאָס אונטערשרייבן איז פונקט דאָס זעלבע ווי אָנשליסן זיך צו די אידייען פון דאָן כואנעז, וואָס האָט שטענדיק פאַרדאמט טויטשטראָף. און אַלס גייסטלעכער קען איך נישט...

— איך, מיינע הערן — האָט פריאלא געשטאמלט — האָב ליב דאָן כואנען אַזוי ווי אן אייגענעם ברודער. מער נאָך ווי אן אייגענעם טאטן. נאָר אָט וואָס.. .איך האָב קינדער, איך האָב אַ ווייב, איך בין דער איינציקער אָנשפּאר פאר מיינע עלטערן, און, מיינע הערן, איך וואָלט זייער באַדויערט, אַז... איבער אַזאַ מין זאך... צוליב אונדזערע פריינטשאָפּטלעכע פּאַרהעלטענישן... זאָל מען מיך... אויך דערשיסן...

דער לערער איז געבליבן אַ דערשטוינטער, און האָט נישט געוואוסט, וואָס צו זאָגן, נאָר אין דעם אויגנבליק האָט זיך די טיר געעפנט און עס איז אַריינגעקומען דיעז. ער איז געווען שטאַרק פאַרענדערט און האָט אינ־גאַנצן געציטערט.

— דער רעדאקטאָר וויל דאָס נישט פאַרעפּנטלעכן — האָט ער אַרויסגערעדט, אומקערנדיק דעם לערער זיין אַרטיקל. — ער זאָגט, אַז דאָס איז אַן אומבאַדאכטער שריט, אַז דאָס קען אַוועקהרגענען די צייטונג, אַז ער האָט קיין רעכט נישט אַוועקצוריבן פון דער געזעלשאַפט אַזאַ מין אַרגאַן פון קולטור און פּראָגרעס, ווי דאָס איז „לא כוסטיסיאַ״.

די דאָזיקע ווערטער האָבן געווירקט, אַז אַלע זאָלן זיך ענדלעך אַנטשיידן. דער רעדאקטאָר האָט געראטן אָפּצע־ווארטן און האָט דערקלערט, אַז אין פאל דאָן כואן וועט בלייבן זיצן אָדער ער וועט געקעפּט ווערן, וועט ער זיין דער ערשטער, וואָס וועט אָנשרייבן אַ פּראָטעסט־אר־טיקל.

— הער צו, מיין פריינט! — האָט זיך דער שטייער־באאמטער אָנגערופן צום לערער, אַוועקרופנדיק אים אין א זייט. — איך באַשווער דיך ביי אַלעם וואָס איז דיר ליב, זאָלסט נישט באַנוצן מיין חתימה, זאָלסט קיינעם נישט דערציילן, אַז איך... איך קען נאָך אָנווערן מיין שטעלע, און מיינע קינדער, דאָס שטיקל ברויט!

דער לערער האָט געהאלטן די נאָטע אין האַנט, האָט זי באַטראכט און טרויעריק געשמייכלט. פלוצלינג האָט מען זי ביי אים אַרויסגעכאַפט און צעריסן אויף שטיקער. דאָס איז געווען דיעז. דער דיכטער פון די אָקראסטיכן, וואָס האָט אויסגערופן אַנטשלאָסן:

— זאָל שוין זיין געגוג מיט די לירייזמען!

און דער לערער נישט וויסנדיק וואָס צו טאָן און וואָס צו זאָגן, האָט גענומען זיין הוט, און ווי שטייענדיק שוין אויף דער שוועל פון טיר, האָט ער אויסגערופן מיט טרערן אין די אויגן:

— וואָס פאַר אַ פּחדנים און אומדאנקבארע באַשעפּ־גישן איר זיינט!

4

אויף צומאָרגנס ביינאַכט איז דאָן כואָן גאַרסיאַ דער־שאָסן געוואָרן. קיינער האָט ניט פּראָטעסטירט. די צייטונג „לאַ כוסטיסיאַ״ האָט אפילו ניט געוואָלט געבן קיין מעל־דונג וועגן דעם. דיעז האָט צומאָרגנס נאָך דעם אָטע־טאט פארעפּנטלעכט א צעצווייגטע עלעגיע, אין וועלכער ער האָט באַווייזט זיינע פארלאָרענע אילוזיעס; דער שטייער באאמטער איז, ווי שטענדיק, אין זיין ביורא געגאנגען; דער גלח האָט זיין געווייגלעכע עבודה אָפּ־געריכט; פריאלא איז פלוצלינג קראנק געוואָרן און איז פון שטוב נישט אַרויס, און דער רעדאקטאָר האָט זיך געגנומען שרייבן א שאַרפזיניקן און העכסט אינטערע־סאנטן אַרטיקל איבער די עפּיפענאָמענס פון די פּאָלי־פלאסטידארישע וועזנס...

די נייע הערשער זיינען געבליבן באַפעסטיקט אין פאזשאסטא.

זיידל דער נאַראָדיטשער

(דערציילונג)

פון **נאַהאָן מיזשעריצקי**

— 1 —

— האָט קיין פאַריבל נישט. — האָט זיך די פרוי אַנ־געפרופן צו מיר, וועז איך האָב נאָר איבערגעטראָטן די שוועל.

— די שוויגער איז נאָר וואָס אַנטשלאָפן געווארן, איך וואָלט זי נישט געוואָלט אויפוועקן, אַז איר זאָלט זי באַ־טראַכטן. שוין פיר נעכט, אַז מיר שלאָפן נישט צוליב איר קרעכצן און שרייען, איך האָב מורא אַז אויב זי וועט זיך אויפכאַפן וועלן מיר היינטיקע נאַכט אויך האָבן אַ ביטערע. איך האָב נאָר וואָס געזעדט דורכן טעלעפאָן, אַז איר זאָלט נישט קומען, אָבער איר זענט שוין געווען אַרויסגערופן, אַנטשולדיקט מיר...

איך בין געבליבן שטיין אויף דער שוועל און באַ־טראַכט דאָס ביסל אָרעמקייט, וואָס האָט זיך דאָרט גע־פונען. זי, די פרוי, וואָס האָט געזעדט צו מיר, האָט גע־האָט אַ פּנים פון אַ שווינדזיכטיקער. צוויי שוואַרצע ריי־גען אַרום אירע פאַרמאַטערטע אויגן האָבן צוזאַמען מיט אירע איינגעפאַלע־נע באַקן עדות געזאָגט, אַז זי לעקט ניט קיין האָניק ביי איר מאַן. אויף אי־רע הענט האָט זי געהאַלטן אַ קינד פון אַ יאָר צווי, וואָס האָט געמאַכט דעם אייגדרוק פון אַ צוקונפטיקן אידיאָט, אַזאַ שטעמפּל איז געלעגן אויפן פּנימל.

פון סופיט איז אַראָפּגעהאָנגען דאָס עלעקטרישע לעמפּל, וואָס האָט קוים באַלויכטן דעם צימער. אין מיטן צי־מער אַ פיר־עקיקער טיש מיט פיר בענקלעך, און וויטער זיינען געשטאַנען בלויז בעטן מיט צונויפגעוואָרפן בעטגעוואַנט. אויף איינער פון די בעטן מיט פאַרשוואוועטע אייזערנע פארענטשעס, וואָס עס האָט זיך געדוכט אַז אָט־אָט פאַלן זיי איין, איז געלעגן איינגעקאַרטשעט אין אַ בארג שמאַטעס די אַלטע שווי־גער.

דאָס שוואַרצע טיכל, וואָס איז געווויס יאָרנלאַנג נישט אַראָפּ פון איר קאָפּ, איז איצט געווען אַביסל פאַררוסן און האָט אַנטפּלעקט אַ גרייז־גרויען קאָפּ מיט צעשוויבערטע האָר.

אַ זשמוט פון אָט־די האָר איז געווען איינגעפלאָ־טערט צווישן די אויסגעדאַרטע צעדרייטע פינגער פון דער לינקער האַנט, וואָס די אַלטע האָט געהאַלטן צוגע־דריקט צו איר ברוסט. דאָס פּנים אויסגעדרייט צו דער וואַנט האָט אַריינגעכאַרכלט אין דעם פאַרפּעצטן קישן אַריין צוקאָפּנס.

— פֿאַרוואָס האָט איר מיך פריער נישט געפרופן? — האָב איך אַ פרעג געטאָן דער פרוי.

— וואָס איז דען דאָ וואָס צו פרעגן? — האָט זי טרוקן אַ זאָג געטאָן, — איך האָב דען געהאַט פאַר־וואָס צו רופן אַ דאָקטער? מיר האָבן אַלץ געמיינט אַז מען וועט זיך קאָנען באַגיין... אָבער, סוף־כל־סוף... אויפן רוח געפינט זיך... און זי האָט אויסגעשטרעקט איר האַנט מיט עטלעכע פּעזעס, און האָט זיי אַ פאַכע געטאָן פאַר מיינע אויגן.

— באַהאַלט דאָס געלט, — האָב איך צו איר אַ זאָג געטאָן... — איצט איז ניין אַזייגער, אַרום איינס ביי־נאַכט וועל איך פאַרבייפאָרן די גאַס; אויב מיין הילף וועט זיין נויטיק זאָלט איר לאָזן אַנגעצונדן דאָס לעמפּל, וועל איך אַריין. אויב נישט, — וועל איך פאָרן ווייטער מיין וועג.

— ווי איר ווילט. איך דאַנק אייך, — האָט זי איצט שוין אַביסל מילדער און פאַרשעמט אָפּגעענטפערט.

וועז איך בין אַרויס אין דרויסן, בין איך אַ ווייל שטיין געבליבן, וויייל איך האָב עפּעס אין יענעם מאָ־מענט פאַרלוירן דאָס אַריענטאַציע־געפיל. ביסלעכווייז האָב איך מיך אַרומגעזען, אַז איך געפין מיך אין אַן איין־קוואַדרע־גאַסל. פון איין זייט אַ שורה הייזער און פון דער אַנדערער זייט, דער פינצטערער און פאַרלאָז־טער בנין פון דער „פאַבריקאַ וואסענא", אין וועלכער עס איז אין יאָנואַר 1919 אויסגעבראָכן אַ בלוטיקער שטרייק, וואָס איז באַוואוסט אין דער געשיכטע פון לאַנד מיטן נא־מען „די טראַגישע וואָך".

— 2 —

נישט מער ווי אַ האַלבע קוואַדרע פון דער רוישיקער גאַס „סאַן כוואַן", די זעלבע, וואָס די גרינע, נאָר וואָס אַנגעקומענע פלעגן רופן צו יענער צייט, די צוויי־גאָרנ־דיקע טראַמווייען־גאַס, ליגט עס, דאָס געסל „באקאלא", אַ נאָמען פון אַ נעגער, אַ זון פון פאַרשקלאַפּטע עלטערן, געבוירן אין מענדאָסאַ. לאָרענסאַ בארקאַלאַ האָט אָבער געהאט דאָס גליק צו קומען אויף דער וועלט, וועז עס האָבן געדאַרפט שלאָגן די לעצטע שעהן פון שפּאַנישער

הערשאפט אויף די ברעגן פון לאַ־פלאַטאַ־טייך. פרייערע ווינטן האָבן אָנגעהויבן בלאָזן אין די שפּאַנישע קאָלאָניעס פון ריאָ־דע־לאַ־פלאַטאַ אין מזרח־זייט ביז אַריבער די אַנדן־בערג אין מערב.

מיט מסירת־נפש און בראַוואור האָט באַרקאַלאָ געקעמפט קעגן די אינערלעכע און אויסערלעכע אַרגענטינער שונאים, און איז געפאַלן ווי אַ העלדישער סאָלדאַט אויפן שלאַכטפעלד. דערפאַר איז זיין נאָמען פאַראייביקט געוואָרן מיט אַן איין־קוואַדרע געסל אין דער הויפּטשטאָט.

עס איז אָבער באַשערט געווען, אַז זיין נאָמען אויסגעקריצט אויף די פיר ראָג־געביידעס פון געסל זאָל אין פאַרלויף פון אַ סך יאָרן צוזען מענטשלעכן עלנט און פיין הינטער די וועלט, און אַרום דער געביידע פון דער „פאַבריקאַ וואסענא", וואָס האָט געהאַט איר הויפּט אַרייַנגאַנג אין יענעם געסל.

איצט גרעניצט זיך עס מיט דעם שפּאָגל־נייעם שפּאַציר־גאָרטן וואָס הייסט „פלאַסאַ מאַרטין פיערראָ".

קיין שפּור, קיין זכר איז דאָרט נישט פאַרבליבן פון דער „פאבריקאַ וואסענא", וואָס האָט אין פאַרלויף פון אַ יאָר צוואנציק געפוסטעוועט. ביז דאָ נישט לאַנג האָט יענער דריי־גאַרנדיקער בנין געדינט אַלס אַ סימבאָל פון שקלאַפן־צייטן, אַ מאָדערנע פירמידע, וואָס האָט אַרויסגעקוקט צו דער גאַס דורך אַן אַ שיעור פענצטער מיט אויסגעהאַקטע שויבן.

די אויגן־לעכער פון אַ מענטשלעכן שאַרבן רופן ביי מיר נישט אַרויס אַזאַ גרויל ווי יענע פון קיילן דורכגעלעכערטע שויבן.

די פוסטקייט וואָס האָט אַרויסגעאָטעמט פון דאָרטן, האָט אָנגעפילט די אַרומיקע לופט מיט עפּעס אַ געהיימנישפולן פּחד, אַז די דורכגייער פלעגן זיך צואיילן און דורכלויפן וואָס גיכער יענעם קוואַרטאַל, אייגהאַלטנדיק בעת מעשה דעם אָטעם.

זעלטן, זעלטן פלעגט זיך איינער אָפּשטעלן און אַריינקוקן דורך אַן אויסגעהאַקטער שויב. דאָן פלעגן זיך פאַר זיינע אויגן אָנטפלעקן אַ בילד, וואָס האָט מיט זיין שטומער שפּראַך עדות געזאָגט פון מענטשלעכן שווייס און בלוטיקן קאַמף.

דאָ און דאָרט זיינען געשטאַנען קאַלך־אויוונס אין וועלכע עס האָט זיך געדוכט, עס טליעט נאָך היינט עפּעס פון יענעם גיהנום־פייער וואָס האָט פאַרוואַנדלט אַמאָל דורך טעג און נעכט, אייזן אין שטאָל.

די נפשות, וואָס האָבן זיך אַרום זיי געפאַרעט האָבן אפילו אין ווינטער צייט געאַרבעט האַלב־נאַקעט. זייערע לייבער האָבן זיך געבראָטן און געבראָטן אָנטקעגן יענע שמעלץ־קעסלען. ווי רויטע שדים אין אַ ווילדן קאַראַהאַד האָבן זיי אויסגעזען ביי דער אַרבעט.

פון צייט צו צייט פלעגט אַ רויטע ברענענדיקע פליסיקייט אַרויסשטראָמען פון ערגעץ. דאָס האָבן מעכטיקע הענט אויפגעפראַלט אַ זייטיקן אַרויסגאַנג פון אויוון, דורך וועלכן דער צעשמאָלצענער טשוגון האָט זיך אַרייַנגעגאָסן אין פאַרשידענע אויסגעאַרבעטע פאָרמעס. פאַרלאָזט זיינען געשטאַנען אַ סך יאָרן די קאָוואַדלעס, אויף וועלכע עס האָבן אַמאָל געליאַרעמט מעכטיקע האַמערס אויף פייערדיקן אייזן.

בייטאָג און ביינאַכט האָט דאָרטן געהאַמערט אין גענדונערט, אַז די ערד אַרום האָט גענציטערט.

הין און צוריק זיינען געלאָפן דורך די גאַסן ריאָכאַ אין ווישאַ אורקיסאַ, אָנגעלאָדענע לאַסט־וועגענער, פון וועלכע מען האָט געקענט אַראָפּלייענען דעם נאָמען „וואסענא" מיט בלוט־רויטע גרויסע בוכשטאָבן.

דאָס האָבן זיי אַוועקגעפירט די אייזערנע סחורה צי די גרויסע סקלאַדן, וואָס וואסענא האָט געלאָזט אויפּבויען אויף יענער זייט ריאַטשועלאָ.

ווען אָט דאָס טייכל זאָל אין אַ געוויסן טאָג באַקומען לשון, וואָלט עס דערציילט פון שרעקלעכער נויט און פיין, וואָס מענטשן האָבן געליטן אָרום זיינע ברעגן, וויל דאָרט טאָקע האָבן געוואוינט אין שטיבלעך צונויפּגעקלאַפּטע פון בלעכענע קעראָסין־פושקעס דער גרעסטער טייל וואסענאס אַרבעטער.

אַלע אומות פון דער גאָרער וועלט זיינען געווען פאַרטראָטן אין יענער פאַבריק. אַ מישמאַש פון לשונות האָבן מען דאָרט געהערט, וועו די אַרבעטער האָבן זיך אויסגעזעצט אויף דער ערד אָרום דעם בנין אין דער שעה פון מיטאָג עסן.

שווער איז געווען צו אונטערשיידן איינעם פון צוויי־טן, וויל זייערע אויסגעשמירטע פנימער, און זייער אָפּגעריסענער און פאַרלאָטעטער הילוך האָט זיי געגעבן עפּעס אַן ענלעכן אויסזען, גלייך ווי איין שוואַרצע בייזע מאַמע וואָלט זיי אין אַ פינצטערער שעה אויף דער וועלט געבראַכט.

אַ שטראָם פון אָפּגעלעבטע מענטשלעכע שאָטנס פלעגט די פאַבריק דריי מאָל אין מעת־לעת אויסשפּייען צום איין־קוואַדרע געסל „בארקאלא" נאָך דעם הייזעריקן פייף, וואָס האָט זיך פון וואסענס פאַבריק טרויעריק צעטראָגן איבער דעם גאַנצן געגנט.

— 3 —

אַנטקעגן דער פאַבריק, אויף בארקאלא, אין אַ קליין שטיבל מיט גראָטעס אויף די פענצטער, לויט דעם קאַלאָניאַלן סטיל, ענלעך צו די שטיבלעך, וואָס מען זעט נאָך עד היום אויף באַלקאַרסע, אין דער געגנט פון „סאַנטעלמאַ" האָט אין יענער צייט געוואוינט אין אייזאַמקייט אַ מענטש אין די דרייסיקער. זיין הויכע בריי־ט־ביינערדיקע פיגור, זיינע שטייפע און פעסטע אָרעמס, זיין פאַרפלאַמט פנים האָט ביי מיר אַרויסגערופן עפּעס אַ מאַדנעם געפיל, וועו איך האָב אים צום ערשטן מאָל דערזען. ביז איך האָב אים נישט געהערט רעידן, האָב איך נישט געוואָלט גלויבן אַז ער איז אַ ייִד.

מיר האָבן געוואוינט אין געגנט פון „פּאַרקע דע לאָס פּאַטריסיאָס", צווישן אַ קליינער געמיינדע יידן האָרע־פּאַשניקעס, וואָס האָבן געאַרבעט ביי קאַסימירָ גאָמעזן אין דער גארבארניע. זיי האָבן דאָ געפירט אַ „סאָל־טערסקע" לעבן.

כמעט אַלע שבת אין אָוונט פלעגן זיי זיך פאַרזאַמ־לען ביי אונדז אין שטוב און פאַרברענגען אין אַ היימי־שער סביבה, ביז נאָך האַלבער נאַכט. „אים" פלעג איך באַגעגענען זיך אַרומבלאָנקען איינער אַליין אין די זונ־טיקדיקע פאַרנאַכטן אין פּאַרק.

איינמאָל האָט מען אים אויך געבראַכט צו אונדז און מען האָט אים פאָרגעשטעלט פאַר מיין פאָטער ע"ה. אַזוי אַרום איז ער אויך געוואָרן אַן אָפּטער אַריינגייער צו אונדז. מען האָט אים געפרופן „זיידל דער נאַראַדי־טשער". ער איז געווען דער איינציקער יידּ, וואָס האָט געאַרבעט ביי וואסענאן.

מען האָט זיך דערוואוסט, אַז אין דער היים איז ער געווען אַ קאָוואַל. ער האָט דאָרט, הינטער זיין שטעטל אויף דער „סלאָבאָדע" געהאַט אַן אייגענע קוזניע, אין וועלכער ער פלעגט אַרבעטן פון באַגינען ביז שפּעט אין אָוונט. ער האָט שטענדיק געהאַט צו טאָן מיט מוזשי־קעס, מיט רוסישע כאַמעס. מאַנכעס מאָל האָט ער אויך שעהן לאַנג געמוזט אַרבעטן אומזיסט פאַר „נא־טשאַלסטוואָ" און נאָך יעדן טאָג אַרבעט פלעגט ער אַריינפאַלן אַ טויט־מידער אין שטוב, און ווי אַ געהרגע־טער אַנטשלאָפן ווערן ביי דער אַרעמער וועטשערע. ערשט אין די שבתים און ימים־טובים האָט ער זיך גע־קענט אַרומקוקן אויף זיין פרוי און זייַנע צוויי קינדער.

דערווייל האָבן זיך די יאָרן גערוקט.

איין מאָל, אין אַ געוויסן טאָג, האָט ער באַקומען אַ גרוס פון זיינעם אַ קוזין, אויך פון פאָך אַ קאָוואַל, וואָס איז אַוועק קיין נאָרד־אַמעריקע, אַז יענער האָט זיך דאָרט דערשלאָגן צו אַ פאָך, וואָס ברענגט אים גרויס פאָר־דינסט. ער איז געוואָרן אַ טעכניקער פון אויטאָמאָבילן אין פילאַדעלפיע און איז אַ מענטש מיט מענטשן גלייך.

פון דאָן אָן איז ביי זיידל נאַראַדיטשער געבוירן גע־וואָרן דער געדאַנק אַוועקצוגיין אין דער וועלט, און ער האָט גענומען חלומען פון יענעם לאַנד, וואו מען קלייבט די דאָלאַרן מיט די זשמעניעס.

אַראָפּריידנדיק זיך פון האַרצן האָט זיידל נאַראַדיטשער דערציילט מיין פאָטער מיט טרערן אין די אויגן:

— אין יענער נאַכט, וועט איך האָבּ אָפּגעמאַכט מיט מיין שיינדלען, אַז איך פאָר אַוועק, האָב איך געחתמעט מיין אורטייל צום אייביקן אָפּשייד. זי האָט מיך אויסגע־הערט און געשוויגן. שטענדיק האָט זי פון דאָן אָן געקוקט אויף מיר מיט טרויעריקע בליקן. אַזוי שטיל, שטומער־הייט, האָט זי מיר געהאָלפן איינפּאַקן; שטומערהייט, גלייך ווי דאָס לשון זאָל געווען ביי איר אָפּגענומען ווערן. האָט זי מיך באַגלייט צום באַן...

דאָרט אויף דער „פלאָשטשאַד" אין מיטן פון דעם מענטשן־געלויף און געפילדער, האָט זי אירע טרויעריקע אויגן נישט אַראָפּגענומען פון מיר און — געשוויגן... געשוויגן...

— רייד, שיינדעלע, איך בעט דיך, זאָג, אַז איך זאָל גיט פאָרן. בלייב איך אין דער היים! — האָב איך זיך ביי אירי געבעטן, און זי האָט געשוויגן. און אויף איר קוקן־דיק זיינען אויך מיינע צוויי קינדער, אַ יינגל און אַ מיידל, געשטאַנען שטום.

אַ פאַרשטיינערטע, מיט פאַרלאָפענע אויגן, האָט זי אויפגענומען מיין לעצטן קוש.

וועז די באַן האָט געריכט האָט זיך מיר עפּעס אין האַרצן אָפּגעריסן. עס איז מיר באַלד דורכגעלאָפן דער געדאַנק, אַז איך וועל זיי שוין מער נישט זען.

— פאַרוואָס רעדט איר אַזוי? — האָט מיין פאָטער גע־פרואווט באַרואיקן זיידלען, וואָס האָט אין יענעם מא־מענט קוים איינגעהאַלטן די טרערן, — וועז די מלחמה וועט זיך ענדיקן וועט די וועלט ווערן אָפן, און איר וועט זיך קענען דורכשרייבן מיט אייער פרוי און קינדער. שוין לאַנג, אַז איר האָט נישט קיין בריוו פון זיי? — האָט מיין פאָטער אַ פרעג געטאָן?

— ווער בריוו? — וואָס בריוו? — האָט ער אויסער זיך פון פאַרצווייפלונג אַ מאָך געטאָן מיט זיינע פעסטע הענט. — וועז איך בין דאָ אַראָפּ פון שיף, האָב איך זיך ערשט דערוואוסט אַז עס האָט אויסגעבראָכן די מלחמה, און שוין... אויף אַלע בריוו וואָס איך האָב געשריבן האָב איך קיין ענטפער נישט באַקומען.

— אָבער, איך פאַרשטיי נישט, — האָט נאָך אַ קור־צער פויזע, מיין פאָטער אים אַ פרעג געטאָן — ווי קומט איר גאָר אינגאַנצן אַהער? איר האָט דאָך געזאָגט, אַז איר האָט אַ קוזין אין נאָרד־אַמעריקע, אין פילאַדעלפיע.

— יאָ, מיין פריינט, — האָט ער שאָקלענדיק מיטן קאָפּ געשטאַמלט, — מיין מאַרשרוט איז טאַקע געווען אַהין, קיין פילאַדעלפיע, אָבער קומענדיק קיין ברעמען האָט מיר אויסגעפעלט געלט, האָט מען מיר פאַררעדט דעם קאָפּ מיט אַרגענטינע, וואָס האָט געקאָסט ביליקער...

אַזוי אַרום, בין איך פאַרוואַרפן געוואָרן אַהער, אין אַ ווילד פרעמד לאַנד, אָן פריינט, אַליין...

— נו, זאָל שוין זיין געגנג, זיידל, — האָט מיין פאָ־טער אים געטרייסט — איר וועט דאָ נישט פאַרפאַלן ווערן. גייט אַהיים און באַרואיקט זיך.

— אוי, מיין פריינד, איך קאָן אָן איר נישט לעבן, — איז ער ווייניקער אויף אַ קול אַרויס אין דרויסן.

ביי מיין פאָטער האָבן זיך אויך באַווירן טרערן.

— 4 —

עס איז געווען אין אָוונט פון 31סטן דעצעמבער פון 1918. מיט גרויס ענטוזיאַזם און יובל האָט בונאָס־אי־רעס זיך געקליבן צו פייערן דעם ערשטן נייַ־יאָר נאָך דער אייראָפּאישער בלוט־באָד.

באַלד, נאָך זון־אונטערגאַנג האָבן זיך שוין אויף די גאַסן געזען און געלאָזט הערן די „פּעטאַרדאָס", וואָס האָבן פאַרהילכט די אויערן. צוזאַמען מיט אַ סך קנאַקענדיקן פייערוואַרג.

דער אָוונט איז געקומען נאָך אַ הייסן, קאָכעדיקן טאָג. נישט קענענדיק איינזיצן אין די ענגע צימערן צוליב דער דושנעקייט, וואָס די פייכטע היץ האָט פאַראורזאַכט, זיי־נען די איינוואוינער פון פאַרקע דע לאָס פּאַטריסיאָס, קינד און קייט, געזעסן אויף די טראַטוארן אין דרויסן און געפאַכעט מיט דער נשמה און געלעכצט נאָך אַ ווינטל, וואָס זאָל כאָטש אַביסל אָפּקילן די „ריטשקעס" שווייס וואָס האָבן זיך פון יעדן געגאָסן.

אין יענעם אָוונט איז מיין פאָטער אַ פאַרטראַכטער אומגעגאַנגען הין און צוריק איבערן עס־צימער. פלוצים זיך אָפּגעשטעלט און מיר געזאָגט, אַז זיידל דער נאַראַ־דיטשער איז שוין לאַנג נישט געווען ביי אונדז אין שטוב, מען וואָלט געדאַרפט געוואויר ווערן וואָס עס האָט פאַ־סירט מיט אים.

— גיי שוין, גיב אַ קוק וואָס ער טוט דאָרטן, — האָט מיין פאָטער מיך געבעטן א,ון איך האָב טאַקע גלייך גע־פאָלגט.

געקומען אויף בארקאלא האָב איך אין צימער געטראָפן אַ פאַרשוין אין אַ קויטיקן אויסגעלאַטעטן אָנטון.

אָנגעשפּאַרט מיט ביידע עלנבויגנס אין טיש, האָט ער זיך געהאַלטן מיט ביידע הענט ביים קאָפּ. זיין אויסגע־שמירט פּנים, פון דער אַרבעט, האָט אין ערשטן אויגנ־בליק זיך נישט געלאָזט דערקענען אונטערן שוואַכן ליכט פון קאניצל, וואָס האָט זיך אַנטקעגן אים געהויכערט אויפן טיש.

דער פאַרשוין איז געזעסן ווי אַ באַנומענער, פאַרכאַפט אין עפּעס ווער ווייסט וואָס פאַראַ משוגעת. ער האָט זיך אפילו פון אָרט נישט אַ ריר געטאָן. וועז איך בין צו אים גאַנץ נאָענט צוגעגאַנגען, האָב איך מיך גוט געמוזט צו־קוקן ביז איך האָב אים דערקענט; עס איז נישט געווען קיין אַנדערער ווי זיידל, וואָס איז האַלב־מענטש געוואָרן, גאָרנישט דער זעלבער. אויפן טישל איז געשטאַנען אַ פלאַש „אכענכא", איינע פון די מעכטיקסטע אלקאָהאָל גיפטן, וואָס האָט אַ טויט־ביטערן טעם, וואָס פירט אָבער אַריין דעם טרינקער אין אַ וועלט פון אנגענעמע אילוז־יעס. דעם טרינקערס מוח ווערט פון די ערשטע טראָפנס אַזוי אויפגעריצט, אַז דער שיכור ווערט ווי דורך אַ כי־שוף אַריסגעריסן פון דער מרה־שחורהדיקער וועלט און גייט איבער אין אַ סביבה פון לויטער פאַרגענגן, פון פראַכט און פון גלאַנץ.

וואָס שענערע און בעסערע איינדרוקן דער מוח האָט אויפגעכאַפּט אין פאַרלויף פון לעבן, אַלץ מער תענוג פאַרשאַפּט דער „אכענכא" דעם קרבן וואָס גיט זיך אים איבער. ווי עס פאַסירט מיט אַ סך אַזעלכע גיפטן, ווערט דער אָרגאַניזם צוגעוואוינט, און מיט דער צייט דאַרף דער טרינקער באַנוצן אַלץ מער אַכענכא אויף צו באַ־קומען דעם פאַרלאַנגטן עפעקט.

זיידל האָט, ווייזט אויס, אין יענעם ניי־יאָר־אָוונט אויסגעטרונקען דעם ביטערן טראָפן ביזן דנאָ... די פלאַש און די גלאָז אויף זיין טישל זיינען געשטאַנען ליידיק, און ער האָט אויסגעזען שטאַרק שיכור.

פון צייט צו צייט האָט זיך זיין פאַרשוואָלענער שיכו־רער פּנים העסלעך פאַרקרימט, נישט אָפּרייסנדיק זיינע אויגן פון רויכנדיקן קאניצל. ער האָט בעת־מעשה הייזע־ריק אַרויסגערעדט שיינדלס, זיין פרויס, נאָמען. ער־האָט זי גערופן, פונקט ווי זי זאָל זיך געפינען, נאָענט לעבן אים.

עפּעס מיט זשעדנעקייט און ליידנשאַפט האָט ער זיך־געבעטן ביי איר, אַז זי זאָל אים נישט אַזוי גיך איבער־לאָזן... וועז־ניט־וועז, האָט ער מיט עקסטאַז אַרויסגע־ברומט:

— וואָס איילסטו זיך אַזוי, טייערע? רייד, שיינדעלע, וואָס שווייגסטו? שטענדיק שווייגסטו... שטענדיק שווייגסטו...

ער איז פון מינוט צו מינוט געוואָרן נערוועזער און זיינע הענט האָבן גענומען אַרבעטן אַרום זיינע אויגן, ווי אייגנער, וואָס וויל עפּעס זען קלאָר און דערזעט נישט...

פלוצלינג האָט זיך פון דרויסן, דורך דער אָפענער טיר פון זיין צימערל דערהערט אַ גרויסער מאָדנער טומל, ענ־לעך צום זשום פון אַ ריזיקן בינשטאָק. דאָס האָט זיך איך דער לופט געטראָגן דאָס פייפעריי פון אַלע פאַבריקן פון בוענאָס־איירעס פון די שיפן ביים פּאָרט, פון די לאָקא־מאָטיוון אויף די באַן־ליניעס. אַ קנאַלן פון פּעטאַרדעס און פייערווערק צוזאַמען מיט רעוואָלווער־שאָסן האָבן באַגלייט אין יענעם מאָמענט דעם אויסגאַנג פון 1918 און דעם אָנקום פון 1919. עס איז געווען פונקט צוועלף ביינאַכט.

אין יענעם מאָמענט האָב איך געזען ווי זיידל ווערט אויסער זיך פון צאָרן, וואָס דאָס פייערן פון ניי־יאָר שטערט אים, אפּנים, אין זיין איינזאַמען גן־עדן. האָט ער מיט זיינע פויסטן זיך צוגעקוועטשט די אויערן, אַז די אויסערלעכע קלאַנגען זאָלן נישט שטערן די אינערלעכע, וואָס דער אַלקאָהאָל האָט אין אים אַרויסגערופן.

אַ צעטומלטער און אַ שטאַרק אויפגערעגטער האָט ער־געקוקט אין אַלע זייטן מיט צעשראָקענע אויגן, ווי אייי־נער זוכט אַ שונא וואָס לויערט אויף אים.

מיך האָט ער נישט געזען, כאָטש זיין בליק איז נישט איין מאָל געפאַלן אויף מיר. ער האָט זיך געריסן פון זיין בענקל וואו ער איז געזעסן, אפּנים געוואָלט לויפן, אָבער עס איז געווען אומזיסט זיין אָנשטרענגונג, קענטיק, אַז די אומזיכטבארע קראָפט פון דעם אכענכא האָט אים שטאַרק געהאַלטן צוגעקלעמט צום בענקל. אַ מאָדנער גערעגנגל איז אָנטשטאָנען צווישן אים און אָט דער גיפ־טיקער מאָכט, וואָס פריער ברענגט זי פרייד און תע־

בוג, און נאַכהער פּענטעט זי דעם געפּאַנגענעם און וואַרפט אים אין אָפּגרונט.

אַ פּאַרמאַטערטער ווי נאָך אַ שרעקלעכער עפּילעפּטישער קאַנוואולסיע, איז זיידל אַנידערגעפּאַלן אויפן בעטל מיט אַ געדיכטן שוים אויף די ליפּן.

אַ דערשיטערטער בין איך אַרויס פון דאָרט און אַ לאַנג־נע צייט געשטאַנען אין דרויסן אין דעם איין־קוואַדרע גענסל באַרקאלא.

— 5 —

אין אַן ענלעכער פאַרלענגהייט, וואָס האָט מיר געברַאַכט אויפן זכרון די געשיכטע פון זיידל דעם נאַראַדיטשער, בין איך געבליבן שטיין אויף דעם זעלבן פּלאַץ אויף בארקאלא, יענעם אָוונט, מיט יאָרן שפּעטער, וועו מען האָט מיך אַרויסגערופן צו דער אַלטער פרוי. עס האָט זיך מיר געדאַכט, אַז ערשט נעכטן האָט דאָס פּאַסירט. פון איין זייט די נידעריקע הייזקעס מיט די גראַטעס אויף די פענצטער, ווי אַ טורמע־קאַמער, און פון דער צווייטער זייט דער קאָשמאַרנער בנין פון דער פאַבריק וואסענא. דעם גאַנצן אָוונט איז מיר זיידל נישט אַרויס פון געדאַנק. די פראַגע וואו ער איז אַהינגעקומען נאָך די יאָנואַר געשעענישן, האָט מיך דעם גאַנצן אָוונט נישט אָפּגעלאָזט. באַלד נאָך יענע געשעענישן פון 1919 האָבן מיר זיך אַרויסגעצויגן אין צענטער, און פון זיידלען האָבן מיר שוין מער גאָרנישט געוואוסט.

דאָס אומקערן זיך צו יענעם אָרט, וואו איך האָב אים צום לעצטן מאָל באַגעגנט אין אַזאַ געדריקטער לאַגע האָט עפּעס מיט אַ מאַדנער עקשנות זיידלס געשטאַלט מיר געוואָרפן פאָר די אויגן. איך האָב אין קיין אַנדער זאַל נישט געקענט טראַכטן. איך האָב קוים דערלעבט די שעה, וואָס איך האָב פאַרשפּראָכן דורכצופּאָרן פאַרביי יענעם געסל.

דערזעענדיק אַז אין פענצטער איז ליכטיק און די דרויסן־טיר איז אָפן, בין איך אַריין אין יענעם צימער, וואו איך בין מיט עטלעכע שעה פריער געווען. דאָס וואָס איך האָב אין יענעם מאָמענט דערזען, האָב איך נישט דערוואַרט.

די יונגע פרוי, וואָס האָט מיט מיר פריער גערעדט, איז איצט געלעגן פאַרזונקען אין אַ געשמאַקן שלאָף. דאָס קינד מיטן אידיאָטישן פנימל איז געזעסן נעבן איר אויפן בעט און געפּאַטשט מיט ביידע הענטלעך אויף דער פרויס אַנטבלויזטער ברוסט. ביים זייט פון דער בעט זיינען געלעגן אין אַ קליין בעטל צוויי קינדער פון אומגעפער אַ יאָר פינף אָדער זעקס. זיי זיינען געשלאָפן אויסגעלייגט ווי די פיגורן פון אַ קאַרט: אַ קעפּל בייַ יעדער פאַרענטשע. גערָאטן איינס אין דעם צווייטן ווי צוויי טראָפּנס וואַסער, איז דאָס זיכער געווען אַ צוויילינג.

לאַנג בין איך געשטאַנען און באַטראַכט דאָס דאָזיקע בוג, און נאַכהער פענטעט זי דעם געפּאַנגענעם און וואַרפט אים אין אָפּגרונט.

אַ פאַרמאַטערטער ווי נאָך אַ שרעקלעכער עפּילעפּטישער קאַנוואולסיע, איז זיידל אַנידערגעפּאַלן אויפן בעטל מיט אַ געדיכטן שוים אויף די ליפּן.

אַ דערשיטערטער בין איך אַרויס פון דאָרט און אַ לאַנג־נע צייט געשטאַנען אין דרויסן אין דעם איין־קוואַדרע גענסל באַרקאלא.

— 5 —

אין אַן ענלעכער פאַרלענגהייט, וואָס האָט מיר געברַאַכט אויפן זכרון די געשיכטע פון זיידל דעם נאַראַדיטשער, בין איך געבליבן שטיין אויף דעם זעלבן פּלאַץ אויף בארקאלא, יענעם אָוונט, מיט יאָרן שפּעטער, וועו מען האָט מיך אַרויסגערופן צו דער אַלטער פרוי. עס האָט זיך מיר געדאַכט, אַז ערשט נעכטן האָט דאָס פּאַסירט. פון איין זייט די נידעריקע הייזקעס מיט די גראַטעס אויף די פענצטער, ווי אַ טורמע־קאַמער, און פון דער צווייטער זייט דער קאָשמאַרנער בנין פון דער פאַבריק וואסענא. דעם גאַנצן אָוונט איז מיר זיידל נישט אַרויס פון געדאַנק. די פראַגע וואו ער איז אַהינגעקומען נאָך די יאָנואַר געשעענישן, האָט מיך דעם גאַנצן אָוונט נישט אָפּגעלאָזט. באַלד נאָך יענע געשעענישן פון 1919 האָבן מיר זיך אַרויסגעצויגן אין צענטער, און פון זיידלען האָבן מיר שוין מער גאָרנישט געוואוסט.

דאָס אומקערן זיך צו יענעם אָרט, וואו איך האָב אים צום לעצטן מאָל באַגעגנט אין אַזאַ געדריקטער לאַגע האָט עפּעס מיט אַ מאַדנער עקשנות זיידלס געשטאַלט מיר געוואָרפן פאָר די אויגן. איך האָב אין קיין אַנדער זאַל נישט געקענט טראַכטן. איך האָב קוים דערלעבט די שעה, וואָס איך האָב פאַרשפּראָכן דורכצופּאָרן פאַרביי יענעם געסל.

דערזעענדיק אַז אין פענצטער איז ליכטיק און די דרויסן־טיר איז אָפן, בין איך אַריין אין יענעם צימער, וואו איך בין מיט עטלעכע שעה פריער געווען. דאָס וואָס איך האָב אין יענעם מאָמענט דערזען, האָב איך נישט דערוואַרט.

די יונגע פרוי, וואָס האָט מיט מיר פריער גערעדט, איז איצט געלעגן פאַרזונקען אין אַ געשמאַקן שלאָף. דאָס קינד מיטן אידיאָטישן פנימל איז געזעסן נעבן איר אויפן בעט און געפּאַטשט מיט ביידע הענטלעך אויף דער פרויס אַנטבלויזטער ברוסט. ביים זייט פון דער בעט זיינען געלעגן אין אַ קליין בעטל צוויי קינדער פון אומגעפער אַ יאָר פינף אָדער זעקס. זיי זיינען געשלאָפן אויסגעלייגט ווי די פיגורן פון אַ קאַרט: אַ קעפּל בייַ יעדער פאַרענטשע. גערָאטן איינס אין דעם צווייטן ווי צוויי טראָפּנס וואַסער, איז דאָס זיכער געווען אַ צווילינג.

לאַנג בין איך געשטאַנען און באַטראַכט דאָס דאָזיקע פּאָרל, שיין ווי די וועלט, וואָס שלאָפט אַזוי אומשולדיק. וויפל נויט און דחקות וועלן זיי אויסשטיין ביי אַזעלכע עלטערן?

און די אַלטע? איך האָב אַ קוק געטאָן אין יענעם ווינקל. איצט איז די אַלטע געלעגן מיטן פּנים צום סופּיט. קיין שאַרך האָט זיך פון איר נישט געהערט.

איך בין צוגעגאַנגען נענטער. זי האָט געהאַלטן באַוועגלאָז אירע אויגן אָפן און געגלאָצט אין דער וועלט אַריין, ווי אַלע, וואָס פאַרלאָזן די זינדיקע ערד.

אַרום איר אָפענעם צייַנלאָזן מויל האָבן זיך גרויסע גרינע פליגן פראַנק און פריי געאַמפּערט. זיי זיינען מחנותווייז אַריין און אַרויס פון יענעם אָפענעם מויל, וואָס האָט ביים לעבן יאָרנלאַנג געערעדט און געשריגן, איצט איז דאָס שטום און שרעקלעך אָפן...

— זי איז אויסגעגאַנגען, ווייזט אויס, אַן איבעריקן רעש, האָב איך געטראַכט. קיינער ווייסט דאָ אפילו ניט, אַז זי איז טויט. זאָלן זיי שלאָפן, זיי וועלן צייט האָבן צו דערוויסן זיך מאָרגן...

איך האָב אויסגעשטרעקט די האַנט צום קנעפּל צו פאָרלעשן דאָס לעמפּל, האָב איך דערזען אין ראַנד פון דער טיר זיידלס געשטאַלט.

— זיידל!? — האָב איך פאַרוואונדערט אַ פרעג געטאָן אין דער שטיל גלייך אים אין פנים אַריין.

— ניין, — האָט ער איבערראַשט אָפּגעענטפערט — איך בין נישט זיידל. ווער זענט איר, וואָס איר דערמאָנט מיין טאַטנס נאָמען? וווי קומט איר ביי מיר אין שטוב אַזוי שפּעט ביינאַכט?

— קומט אַרויס אין דרויסן וועלן מיר רעדן, האָב איך צו אים אַ זאָג געטאָן.

— די אַלטע איז אייער מאַמע? שיינדל?... — האָב איך אים געפרעגט, שטייענדיק שוין מיט אים אויפן טראָטואר.

—יאָ, פון וואַנען קענט איר אונדז אַזוי? — האָט ער וויטער פאַרחידושט געפרעגט, און זיין קול האָט געקלונגען פונקט ווי זיין פאַטער זיידלס שטים.

— איך האָב אייער פאַטער געקענט... איר זענט אַזוי ענלעך צו אים... וועו זענט איר געקומען פון אייראָפּע?

— דעם 12טן מערץ 1919. פון מיין טאַטן האָבן מיר נאָר דערהאַלטן איין בריוו פון דאַנען, אין וועלכן ער האָט געשריבן וואו ער אַרבעט און וואו ער וואוינט. די פיר יאָר מלחמה האָבן זיך געענדיקט האָבן מיר זיך געלאָזט אין וועג קיין אַרגענטינע, אָבער דאָ האָבן מיר דעם טאַטן שוין נישט געטראָפן. ער איז ווי אין וואַסער אַריין, קיינער ווייסט פון אים נישט... אין זיין צימערל האָבן מיר געטראָפן ליגן אויף זיין בעטל זיין אָנטאָן, וואָס ער האָט מיטגענומען פון דער היים. די מאַמע האָט אויך געפונען אין קעשענע אירס אַ בריוו, וואָס זי האָט אים געשיקט. דער אייניציקער בריוו וואָס ער האָט באַקומען, וווייזט אויס. אין יעדן וווינקל פון צימער האָט די מאַמע פּאָרל, שיין ווי די וועלט, וואָס שלאָפט אַזוי אומשולדיק. וויפל נויט און דחקות וועלן זיי אויסשטיין ביי אַזעלכע עלטערן?

און די אַלטע? איך האָב אַ קוק געטאָן אין יענעם ווינקל. איצט איז די אַלטע געלעגן מיטן פּנים צום סופּיט. קיין שאַרך האָט זיך פון איר נישט געהערט.

איך בין צוגעגאַנגען נענטער. זי האָט געהאַלטן באַוועגלאָז אירע אויגן אָפן און געגלאָצט אין דער וועלט אַריין, ווי אַלע, וואָס פאַרלאָזן די זינדיקע ערד.

אַרום איר אָפענעם צייַנלאָזן מויל האָבן זיך גרויסע גרינע פליגן פראַנק און פריי געאַמפּערט. זיי זיינען מחנותווייז אַריין און אַרויס פון יענעם אָפענעם מויל, וואָס האָט ביים לעבן יאָרנלאַנג געערעדט און געשריגן, איצט איז דאָס שטום און שרעקלעך אָפן...

— זי איז אויסגעגאַנגען, ווייזט אויס, אַן איבעריקן רעש, האָב איך געטראַכט. קיינער ווייסט דאָ אפילו ניט, אַז זי איז טויט. זאָלן זיי שלאָפן, זיי וועלן צייט האָבן צו דערוויסן זיך מאָרגן...

איך האָב אויסגעשטרעקט די האַנט צום קנעפּל צו פאָרלעשן דאָס לעמפּל, האָב איך דערזען אין ראַנד פון דער טיר זיידלס געשטאַלט.

— זיידל!? — האָב איך פאַרוואונדערט אַ פרעג געטאָן אין דער שטיל גלייך אים אין פנים אַריין.

— ניין, — האָט ער איבערראַשט אָפּגעענטפערט — איך בין נישט זיידל. ווער זענט איר, וואָס איר דערמאָנט מיין טאַטנס נאָמען? וווי קומט איר ביי מיר אין שטוב אַזוי שפּעט ביינאַכט?

— קומט אַרויס אין דרויסן וועלן מיר רעדן, האָב איך צו אים אַ זאָג געטאָן.

— די אַלטע איז אייער מאַמע? שיינדל?... — האָב איך אים געפרעגט, שטייענדיק שוין מיט אים אויפן טראָטואר.

—יאָ, פון וואַנען קענט איר אונדז אַזוי? — האָט ער וויטער פאַרחידושט געפרעגט, און זיין קול האָט געקלונגען פונקט ווי זיין פאַטער זיידלס שטים.

— איך האָב אייער פאַטער געקענט... איר זענט אַזוי ענלעך צו אים... וועו זענט איר געקומען פון אייראָפּע?

— דעם 12טן מערץ 1919. פון מיין טאַטן האָבן מיר נאָר דערהאַלטן איין בריוו פון דאַנען, אין וועלכן ער האָט געשריבן וואו ער אַרבעט און וואו ער וואוינט. די פיר יאָר מלחמה האָבן זיך געענדיקט האָבן מיר זיך געלאָזט אין וועג קיין אַרגענטינע, אָבער דאָ האָבן מיר דעם טאַטן שוין נישט געטראָפן. ער איז ווי אין וואַסער אַריין, קיינער ווייסט פון אים נישט... אין זיין צימערל האָבן מיר געטראָפן ליגן אויף זיין בעטל זיין אָנטאָן, וואָס ער האָט מיטגענומען פון דער היים. די מאַמע האָט אויך געפונען אין קעשענע אירס אַ בריוו, וואָס זי האָט אים געשיקט. דער אייניציקער בריוו וואָס ער האָט באַקומען, וווייזט אויס. אין יעדן וווינקל פון צימער האָט די מאַמע

געפונען עפעס, וואָס האָט איר געגעבן האָפענונג, אַז דער טאַטע וועט צוריקקומען...

— קינדער, האָט זי ווייענדיק און לאַכנדיק אין ערשטן טאָג צו מיר מיט שוועסטער געריפט, — דער טאַטע וועט זיך אומקערן, מיר וועלן דאָ וואוינען בײַ דער טאַטע וועט קומען.

די צייט איז געגאַנגען און דער טאַטע איז נישט געקומען.

— איר וועט זען, קינדער, — האָט די מאַמע שטענדיק ווי אַ פון זינען געירטע איבערגעחזרט — ווען די פאַבריק קעגנאיבער וועט אָנהייבן גיין וועט דער טאַטע קומען. די פאַבריק איז אָבער געשטאַנען און געפוסטע־וועט...

מיט דעם געדאַנק און האָפענונג האָט זי געלעבט צוגעבונדן ביז דעם היינטיקן טאָג צו דעם געסל וואו מיין טאַטע האָט אָפגעריכט גלות.

מיין שוועסטער וואוינט אין דער פראָווינץ און איך האַלט אויס דער מאַמען... אין קיין אַנדער דירה קאָן איך מיט מיין אַרעמקייט נישט וואוינען, איך קום ערשט פון דער אַרבעט.

אַ ווייל איז ער אַנטשוויגן געוואָרן און ווי ער זאָל זיך אין עפעס געוועז דערמאָנען, האָט ער אַ מאַך געטאָן:

— יאָ, ווי זשע קומט איר אַהער, אַזוי שפעט צו מיר אין שטוב?

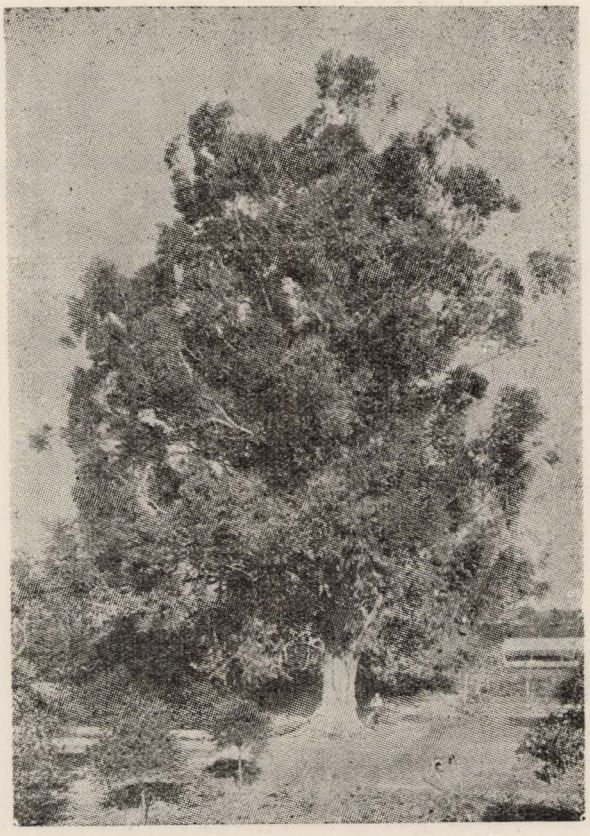
אייער פרוי האָט מיך אַרויסגערופן צו אייער מאַמען, איך בין אַ דאָקטער. איך בין דאָ געווען ניין אַזייגער אין אָוונט, איז די אַלטע געשלאָפן האָב איך אָפגעלייגט מײַן ווייזיט אויף איצט. אָבער... איך האָב אייער מאַמען איצט געטראָפן טויט...

— וואָס רעדט איר?! הער דאָקטער, — האָט ער אויסגערופן און זיך געוואָלט לאָזן לויפן אין שטוב אַריין.

— מאַכט נישט קיין געפילדער — האָב איך אים אײַנגעהאַלטן — אייער פרוי און די קינדער שלאָפן, זיי ווייסן נישט... לאָזט זיי שלאָפן...

ער איז געבליבן שטיין נעבן מיר, און האָט אין דער שטיל זיך צעווײַנט...

און מיר האָט זיך געדוכט, אַז דאָס קלאָגט און יאָמערט אַזוי זיידל דער נאראָדיטשער, אויף זײַן אייביקן וואַנדער־וועג פון עולם־התוהו...

אברהם אייזענבערג

נעפּלען איבער דעם ריאַטשוּעלאָ

(דערציילונג)

אַ ליכטיקער, זוניקער טאָג האָט אויפגעהעלט איבער דעם אָרעמען אַרבעטער־קוואַרטאַל „די רויזן". ס׳איז נאָך געווען גאָר פרי און איבער די גאַסן האָט נאָך אַרומגעשוועבט אַ טיפע שטילקייט. אָבער ביסלעכווייז האָבן זיך געמומען שלייכן לייכטע גערוישן. דאָ און דאָרט האָט אַ סקריפּע־גערטנער אַ טיר. ערגעצווואו האָט אָפּגעהילכט אַ טויבער קלאַנג פון מילך־קאַנען. באַלד האָט אַ וועגעלע זיך אַדורכגעטראָגן איבערן וועג.

די געגנט האָט זיך בהדרגהדיק אויסגעטשוכעט פון איר נאַכט־רו.

ביים אויסלויף פון הויפּט־טראָקט, וועלכער האָט זיך אַריינגעשלענגלט מיט אַ נישט ברוקירטן ערד־פּאַס אין אַ דערבייאיק פּאַשע־פעלד, איז געשטאַנען אַ קליין האַלב־חרוב שטיבל. מיט יאָרן צוריק האָט דאָרט געוואוינט אַן אַלטע, קינדערלאָזע אַלמנה. נאָך איר טויט, וועלכער איז פאַרגעקומען אין מיסטעריעזע אומשטענדן, איז די ראַנטשע איבערגעגאַנגען צום „טשודאַק", פּעפּע מוסיאָ. שכנים האָבן זיך געשושקעט, אַז אין די נעכט האָט דאָרט אַרומגעוואויעט די נשמה פון דער אומגליקלעכער פרוי — מוסיאָן האָט דאָס נישט געאַרט. ער האָט זיך נישט געשראָקן פאַר קיין בייזע גייסטער. אָ, פּעפּע מוסיאָן איז נישט געווען קיין פּחדן.

פּעפּע איז פון דער פראָפּעסיע גע־ווען אַ בעטלער. דאָס האָבן אַפילו גע־וואוסט די קינדער אין די וויגן. ער האָט טאָקע נישט „געאַרבעט" אין „די רויזן"; ער האָט דאָ בלויז געוואוינט. אָבער זיינע מאַנירן, זיין הכנעה, און דער שטענדיקער שמייכל, וואָס איז געלעגן אויסגעגאָסן אויף זיין צעקנייטשט פּנים — אַ שמייכל, וועלכער האָט, דאַכט זיך, געזאָגט: „זיי מוחל, וואָס איך לעב".. — האָבן בולט אונטערגעשטראָכן זיין פּאָזיציע אין דער גע־זעלשאַפט. טראָץ דעם, האָט מען פּעפּען ליב געהאַט אין דער געגנט. די באַלעבאָסטעס, וואָס האָבן זיך מיט אים געטראָפן ביי די שפּייז־שטעלעס, האָבן אים שטענדיק באַגריסט מיט אַ סך דרך־ארץ. אויך די מענער האָבן אים געשעצט. זיי האָבן זיך אָפילו אָפּגעשטעלט מיט אים אין די ראָגן. געקלאַפּט אים אין פּלייצע, אים אויסגעפּרעגט וועגן זיין לעבן. אָפּטמאָל האָבן זיי אים אויך מכבד גע־וועזן מיט אַ ציגאַר. מוסיאָ האָט אויך די באַווייזן פון אויפמערקזאַמקייט געענטפערט מיט אַן אויסערגעווייניט־לעכער אונטערטעניקייט. זיין קרומע פּלייצע האָט זיך, בשעת־מעשה, נאָך מער איינגעבויגן. און באַהאַלטנדיק זיינע אויגן, האָט ער זיס געשמייכלט:

— גוט... זייער גוט...

מיט אַ ספּעציעלער ליבלעכקייט האָבן זיך צו אים באַ־צויגן די קינדער פון דער גאַס. זיי האָבן שוין געקענט זיי־נע שוואַכקייטן און זיי האָבן געוואוסט ווי אַזוי זיי אויס־צונוצן. ווען פּעפּע איז אין דער פרי אַרויסגעגאַנגען אויף זיין טעגלעכן שפּאַציר (געאַרבעט האָט ער ביינאַכט), איז ער גלייך באַלאַגערט געוואָרן דורך אַ כאָפּטע פון יונגע שנעקעס. פּעפּע האָט זיי געגלעט איבער די קעפּלעך, זיי אַרומגענומען, זיי געצויגן ביי די אויערן. די יאָטן זיינען געווען אַנטציקט פון דעם אַלטן. זייער התפּעלות איז נאָך מער געשטיגן, וועו זיי האָבן געזען, ווי ער הייבט אַן שלעפּן פון קעשענע זשמעניעס מיט צוקער־לעך. זייערע אויגן האָבן זיך דאָן צע־פינקלט, ווי גליענדיקע קוילן, און אַנ־שטעלנדיק צו אים גיריקע בליקן, האָבן זיי אים אונטערגעחנפט:

— אַ גוטער זיידעשי!..

— אַ וואויילינקער!...

— אַ מלאך!...

די צוקערלעך זיינען געפלויגן אין אַלע זייטן און די חברה האָט זיך גע־וואָרפן אויף דער ערד, בכדי אַרייַנצו־כאַפּן וויפיל מען האָט נאָר געקאָנט. דער אַלטער בעטלער האָט, מיט פאַרזשמורעטע אויגן, זיך צוגעקוקט צום בילד און זיינע ציטערנדיקע ליפּן האָבן געפליסטערט:

„כ א ר כ י ט א , כ א ר כ י ט א ..."

נישט לאַנג געדויערט די זיסע מינוטן. די צו קערלעך האָבן זיך שנעל אויסגעשעפּט און דער פלאַפּ־לענדיקער געזימל איז זיך צעלאָפן איבער די געסלעך. פּעפּע האָט לאַנג נאָכגעפּאָלגט די קינדער מיט זיין פייכטן בליק. זיינע פיס האָבן לייכט אונטערגעציטערט.

— „זיידעשי... זיידעשי..."

די זעלבע סצענע האָט זיך איבערגעחזרט עטלעכע מאָל אין דער וואָך. פּעפּע האָט זיך אַזוי צוגעוואוינט צו די באַגעגענישן מיט די קינדער, אַז ווען ער האָט זיי

ניט געזען אַ טאָג, איז ער ממש אויסגעגאנגען פֿאַר בענקשאַפט.

יענעם פרימאָרגן איז דער „טשודאַק" אויפגעשטאַנען טאַקע כאור הבוקר, וועו ער האָט אַרויסגעקוקט אין דרויסן, איז אויף זיין פּנים אויפגעגאַנגען אַ שמייכל פון צופרידנקייט. עס האָט זיך געשטעלט אַ שיינער, דורכזיכטיקער, ווארעמער טאָג. גאָט האָט בפירוש געהאט אויסגערערט זיין נעכטיקע תפילה.

אַ נאַכט פריער איז דאָס וועטער געווען נעפֿלדיק. מרסיאָן האָט באַהערשט אן אומרו. ער האָט געוואוסט, אַז צומאָרגנס האָבן געדארפט באַנייט ווערן די לעקציעס אין דער אָרטיקער שול. ער האָט זיך געגרייט צו דער גרעסטער שעענישׂ, ווי צו אן אייגענעם יום־טוב און ער האָט געציטערט, אַז אַ רעגן זאָל נישט פֿארשטערן זיין שמחה. פֿארן שלאָפן גיין האָט ער אַנידערגעקניט ביים בילד פון דער הייליקער בתולה פון לוכאן. זיין געבעט האָט געווירקט. יאָ, גאָט איז געווען אַ גוטינקער...

אויף אַ טשוואָק, איבערגעדעקט מיט אן אלט שטיק לייוונט, האָט געהאנגען זיין אייגציקער לייטישער בגד. פּעפּע האָט אים פֿאַרזיכטיק אָפּגעטשעפּט פון העלצל, אים אַרומגעפּוצט, דורכגעקוקט, צי עס פעלט נישט וואו אַ קנעפּל און אָפּזופּנדיק אַ פֿאָר מאָטעס, האָט ער זיך שנעל איבערגעטאָן. אין אַ ווייל אַרום איז ער שוין געווען פֿאַרטיק.

אָבער די שעה איז נאָך געווען אַ פריע. די קינדערלעך, וועלכע פּעפּע האָט געוואָלט זען אויפן שול הויף, זיינען נאָך זיכער געשלאָפן. פּעפּע האָט געהאט גענוג צייט צו מאכן אַ שפּאַציר.

ער האָט צוגעשאָטן דעם זשאר אויפן קיכל, זיך אויסגעלייכט, ווי ער וואָלט זיך געגרייט צו אַ וויכטיקער אַרבעט, און איז אַרויס אויפן וועג. פּעפּע מוסיאָ האָט קיינמאָל נישט אויפגעהאנגען קיין שלעסל אויף זיין שטיבל. ער האָט נישט פֿאַרמאָגט קיין אוצרות. זיין אייניקער שאַץ זיינען געווען זיינע דערינערונגען פון דער פֿאַרגאנגענהייט און די גרויסע בענקשאַפט, וואָס ער האָט געטראָגן אין זיין הארץ נאָך פון יענע צייטן, וועו ער האָט געארבעט אַלס פישער ביים ריאטשועלאָ.

ער האָט אויפגעהויבן זיין קאָפּ צום הימל. יעדעס מאָל, וועו ער האָט דאָס געטאָן, האָט זיך אים געדאַכט, אַז עס קוקן צו אים אַראָפּ צוויי גרויסע, ליכטיקן אויגן פון אַ קינד. אַ צאָפֿלדיקע וואַרעמקייט איז זיך צעגאנגען אין בער זיינע אַברים.

— „כאַרכיטאָ... כאַרכיטאָ..." — האָט אין אים געווינט אַ שטים.

דאָס שטעטל האָט שוין געזשומעט מיט באַווּסטזיין. לאַנגע שרענגעס פון ארבעטער האָבן געווארט אין די ראָגן אויף די אָמניבוסן, וואָס זאָלן זיי אָפּפירן צו זייער באַשעפטיקונג. פרויען האָבן געאיילט צו די מערק, בכדי צו באַזאָרגן מיטן לעבנס־מיטל. איבער די גאסן האָבן זיך אַרומגעשלעפּט פאַרקויפער פון גרינצייג, אויסשרייענדיק אויפן קול זייער סחורה. אָפילו דער מעסער־שלייפער איז שוין געווען אויף זיין פּאָסטן. אין דער לופט האָבן זיך געטראָגן ריחות פון פרוכט און און פריש געבעקס.

פּעפּע האָט זיך געפונען נאָענט פון סקווער, וואו עס איז געשטאנען דער דענקמאָל פון מיטרע. עס איז געווען אַ קליינער, דריי־עקיקער פּלאַץ, וועלכער איז געווען צעטיילט אין בלומען־בייטן. אויפן שפּיץ פון אַ דינער מאסט האָט געפלאטערט די נאַציאָנאלע פאָן. ער האָט אַראָפּגענומען זיין הוט און זיך אַראָפּגעלאָזט אויף אַ באנק.

ביי זיינע פיס האָבן געבלענדעט מיט ווייסקייט די גראציעזע קעפּלעך פון נארדאָס און רינקאָס. אַביסל ווייטער האָבן פון צווישן די פילקאָלירנדיקע גלאדיאָלן אַרויסגעשמייכלט די כלה־קרוינען. פּעפּע האָט געפילט, אז עס ווערט אים ענג אין האַלדז. די בלומען האָבן אים דערמאָנט אין איינגעזעסנקייט, אין אַן אייגן הייזל, מיט אַ געדענדל פארן פענצטער. ער, פּעפּע, האָט אויך אַמאָל געהאט אַ היים, נישט שטענדיק געווען אַ וואגאבונד...

עך, אַ וועלטל דאָס איז, מיין גאָט!

די מילדע וואַרעמקייט האָט אים אָנגערעגט נאָכצוטראכטן, האלב־פֿאַרגעסענע איבערלעבענישן זיינען אַרויפגעשוואומען אויפן זכרון, פֿאַרגעסענע בילדער זיינען אַרויסגעשוואומען פֿאַר די אויגן, אָט זעט ער —

... אַ הייסער קאַרנאַוואל־נאַכט, מיט אַ סך יאָרן צוריק... דאָס גרויסע בוענאָס איירעס האָט געיובלט מיט פרייד און געזאנג, און אין די אויגן האָט געווימלט די צעשפּילטע פילפארביקייט פון דער קליידונג; פּעפּע מוסיאָ וועט פֿאַרטראָגן דורכן המון אויף דער פּלאסא פון דער רעפובליק. דער צונויפגעפֿרעסטער עולם האָט אים געשליידערט פון ראָג צו ראָג, ביז ער האָט אים פֿאַרוואָרפן אין דער אָפענער פיסק פון דער דיאגאנאל. די ריזיקע אוועניידע האָט אויסגעזען, ווי אַ ציקער קעסל־גרוב, וואָס האָט געפּלייצט מיט מענטשן־שוים. פּעפּע האָט זיך מיט אַ פריידיקער הנאה געלאָזט מיטשלעפּן דורך דעם שטראָם. פלוצים האָט ער דערפילט אַרום זיין האַלדז אַ פֿאַפּירענע סערפּענטין. ער האָט זיך אומגעקוקט. און צוויי שפּיזיקע אויגן, אין וועלכע עס האָבן זיך געשפּיגלט בלויע, גרינע און רויטע קאָליערן פון די נעאָן־ליכטער, האָבן אַדורכגעשטאָכן זיין הארץ מיט אַ צאַפּל. געזונט איז ער נאָך דאָן געווען, פּעפּע מוסיאָ, און רירעוודיק, ווי אַ סאַלדאט. ער האָט אַ שפּאר־געטאָן פֿאַרויס מיט זיין גרויסן קערפּער און דורכרייסנדיק זיך צווישן דער מענטשן־מאסע, האָט ער ענדלעך דערגרייכט די אַנדערע זייט פון דער גאַס. עס האָט געדויערט איין

מינוט און ער איז געווען נעבן דעם מיידל. דערווייל איז ווידעו אַנגעפלאָסן אַ נייע כוואליע און פּעפּע האָט זי אויפסנגיי פאַרלוירן פון די אויגן. ערשט נאָך אַ לענגער ווייל האָט זי אויפגעטויכט צווישן דעם געווימל, ווי אַ קליין שיפל, וואָס ראנגלט זיך מיט די באַלוואַנעס אין אַ צעשטורעמטן ים. פּעפּע האָט אַ זעץ געטאָן דאָס בלוט אין פּנים. אַ צעוישעטער פון דעם ווידערשטאנד, וועלכן ער האָט אַנגעטראָפן אין דער צעפלאָסענער מאסע, האָט עו' מיט איין שטויס דורכגעבראָכן די קייט פון די פּאַר־שווייסטע קערפּערס און אָפּשלייִדערנדיק אין אַ זייט אַלע שטערונגען, האָט ער זיך אַנגעכאַפּט אין אַ לאמטערן. פון דאָרט האָט ער זיך אַדורכגעטאָרעוועט אַ ווענ לענגאויס די הייזער. און זיין אייפער אָפּצוזוכן דאָס מיידל איז געווען אַזוי פיל עקשנות, אַז ער האָט זיך אליין געוואונ־דערט, פון וואנען דאָס האָט זיך צו אים געגומען. סוף־כל־סוף האָבן דאָך נישט געפעלט דאָ קיין פרויען און די „שווארצע" האָט זיכער נישט געזוכט מער, ווי אַ לייכטן פלירט — און אפשר דאָס אויך נישט. די הייסע נאָכט ט׳שוין געהאַט אַנגעצונדן זיינע בלוטן מיט הונדערטער באגערן און דאָס אומבאַקאנטע מיידל האָט געהאט אַזעל־כע ברענענדיקע אויגן, אז עס האָט זיך געלוינט צו פרובן...

זיי האָבן זיך אָפּגעזוכט נעבן אַבעליסק. פון דאָרט זיינען זיי שוין צוזאמען געשוואומען מיטן געדיכטן שטראָם ביז דעם אָרט, וואו עס זיינען פאַרגעקומען די עפּנטלעכע טענץ. פּעפּע האָט זי אַנגענומען ביי דער האַנט. זייערע קערפּערס זיינען צו זיך צוגעפאלן, ווי צוויי מאגנעטיזירטע דראָטן.

— איך האָב געמיינט, אַז איך וועל דיך שוין נישט געפונען, קליינע — האָט ער אַ מורמל געטאָן.

זי האָט אַ בליק געטאָן מיט אירע אויגן.

— און וואָן...?

— איך וואָלט דיך אויסגעזוכט פון אונטער דער ערד —• האָט ער אַרויסגעוואָרפן מיט היץ.

דער מעלאָדישער אַרגענטינער טאַנגא האָט זיי פאַר־וויגט אין אַ שכרות. הונדערטער פאַרלעך האָבן אַרומגע־פלאטערט אויפן גרויסן פלאץ, וויגנדיק זיך צום טאַקט פון דער מוזיק. אַלעמאָל האָט אַ קנאק־געטאָן אַ פייער־ווערק, צעשיטנדיק זיך אין דער לופט מיט שפּרענקלען פון בענגאלישע ליכטער. די גאס איז געווען פול מיט פליטערלעך פון קאנפעטי און צווישן די פיס פון די טענצער האָבן זיך געפלאנטערט די אויסגעשאָטענע סער־פּענטינען. די געשטעלן פון קאלטע געטראנקען און פון פיסאָ און פייגאַ זיינען געווען באַלאַגערט דורך אַ פיל־פאַרביקן המון. ריזיקע רעפלעקטאָרן האָבן געגאָסן שטרא־מען פון בלענדענדיק ליכט אויף דער גאַנצער אַנעווינא.

נאָך האַלבער נאַכט זיינען זיי שוין געווען באַפרייי־דעט און היימיש, ווי זיי וואָלטן זיך געקענט יאָרן. דאָס הייסע גאוטשאָ־בלוט האָט אַרויסגעשפּארט מיט תאווה דורך אַלע פאָרן פון זייערע קערפּערס. פּעפּע האָט זי ווילד געדריקט צו זיין ברוסט. פון אונטער זיינע צעשוי־בערטע שווארצע האָר האָבן אַרויסגעבליצט זיינע רויטע אויגן.

— קום! — האָט ער איר אַריינגעפליסטערט אין אויער.

דער המון האָט געפאלעוועט אַרום זיי אין אַ שטורמי־שן געווירבל. די פריידיקע, יום־טובדיקע אויסגעשרייען האָבן זיך אַריינגעפלאָכטן אין די קאָמפאסן פון די ריט־מישע בוגיס. ריחות פון געפּרעגלטע עמפאנאדן האָבן זיך אויסגעמישט מיטן גערוך פון ביליקן פּערפום און פון מענטשלעכן שווייס.

— קום! — האָט איבערגעחזרט פּעפּע, שלעפּנדיק זי צו זיך.

אַ באַרוישטע פון דער מוזיק, פון דער קארנאוואל־נאַכט און פון דעם גאַנצן צעהוזשעטן טומל, וואָס האָט זיך געהויבן אַרום זיי, האָט זי זיך נישט קעגנגעשטעלט. די פלאַמענדיקע ליבע־ווערטער, וועלכע זיינען געפאָלן פון פּעפּעס מויל, האָבן ביסלעכווייז אייגעשלעפּערט איר וואַכזאַמקייט. מרוזשנדיק די אויגן פאַר דעם ליכט, וואָס האָט אָפּגעשלאָגן פון די שטאָט־לאמטערנס, האָט זי אַנגעשפּארט איר קאָפּ אויף זיין אקסל.

— ווי איז דיין נאָמען?... — האָט זי אַ פרעג געטאָן.

— כאַסע... מיינע פריינט רופן מיך: פּעפּע.

— עס קלינגט שיין...

אירע גלידער זיינען געווען אַנגעגאָסן מיט אַ שוועי־רער מידקייט. פּעפּע האָט דאָס באַמערקט און עס האָט אים דורכגענומען אַ פיבער.

— כ׳וועל זיין גוט צו דיר... ווי זאָל איך דיך רופן?

— טשיטשא... אָדער כואנא....

— כ׳וועל זיין גוט צו דיר, טשיטשיטא; אויף די הענט וועל איך דיך טראָגן!... זי האָט געשמייכלט, ווי זי וואָלט געוואָלט אויסדריקן איר צווייפל. פּעפּע האָט אויסגערופן מיט קראפט:

— איך וועל עס דערפילן! איך שווער דיר!...

אונטערהאלטנדיק איר טאַליע, האָט ער זי געפירט דורך דער סאן־כואן־גאס. דער געדראנג איז דאָ געווען אַ סך קלענער, ווי אין צענטער. ס׳איז דאָ אויך געווען באַ־דייטנדיק טונקעלער. פּעפּע האָט אַ מוסקע־גטאָן מיט די ליפּן אירע געדיכטע, שווארצע האָר.

— טשיטשיטא!...

זיי זיינען אַנגעקומען אין דער באָקא. אין דעם שיין פון די לאָמפּן, וואָס זיינען געווען באַפוצט מיט רויטער בובולע און אונטער דעם הימל, וועלכער האָט געלויכטן מיט לינעס, האָט איצטער די געגנט אויסגעזען ווי אַן

אַלטע אָפּגעלעבטע מאַטראָנע. ווייטער צו דרום, נאָך דער בראָון־גאַס, האָבן זיך אויסגעשניטן די מויערן פון בא־ראַקאַס. אַ געשטאַנק פון פוילנדיקע פיש און פייכטער בלאָטע האָט אַ קיצל־געטאָן זייערע נאָז־לעכער. כּואנא איז פּלוצים ווידער געוואָרן וואַרם. אירע פיס האָבן זיך אײַנגעגראָבן אין דער ערד.

— וואו פירסטו מיך? — האָט זי געפרעגט שוין מיט אַ ניכטערער שטים, וואָס האָט גלייכצייטיק פאַראטן אומרו.

פּעפּען איז געוואָרן אויפּפאַליק איר פלוצימדיקע שרעק. ער האָט זי אַדורכגענומען מיט אַ שפּיזיקן בליק. אין זיינע אויגן האָבן געצאָפלט גרינפלעמלעך.

— צו מיר, שוואַרצינקע... אַ באַלעבאָסטע וועסטו דאָרט זיין... האָסט מורא?

זי האָט אים אָנגעכאָפּט ביים אָרעם.

— ניין! אַהער, נישט!

— וואָס איז דען?... האָט ער שוין געפרעגט מיט חשד.

נישט וואַרטנדיק אויף איר ענטפער, האָט ער זי אַ צי געטאָן נאָך זיך. זי האָט נאָך געפּרואווט שטעלן אַ ווי־דערשטאנד. איר קול האָט געקלונגען מיט אַ ווייטיקלע־כער בקשה.

— ניין, פּעפּע...

ער איז צוגעפאלן מיט זיינע הייסע ליפּן צו איר מויל. זיין אומארמונג, וואָס איז געוועזן פול מיט נישט אויסגעלאָדענעם שטורעם, האָט לסוף באַצוואונגען איר עקשנות.

— קום צו מיר... האָט ער געשעפּטשעט מיט אַ הייזע־ריקער שטים. איך האָב אַ שטיבל, אַט דאָ, נישט ווייט פון ברעג... און אויסהאלטן וועל איך דיך אויך קענען...

ערשט איצט האָט זי באַמערקט די שמוציקע סטענגע פון ריאטשועלאָ, וואָס האָט געגלאנצט מיט געלע אָפּ־שיינען און מיט פלעקן פון אויל און פּעטראָל. דאָס פּארכריפּעטע ברומען פון אַ שיף־סירענע, וואָס האָט זיך דערהערט אין דער זעלבער מינוט, האָט אויפגעריסן אירע אויגן מיט שרעק. אַרום און אַרום האָבן זיך געטייעט קאָנטורן פון בארזשעס, פישער־שיפלעך און קלייַנע לאָדקעס, וועלכע האָבן זיך לייכט געוויגט אויפן טייכל, אויספּרייטנדיק זיך מיט דיקע שאָטנס איבערן וואסער. אַנטקעגנאיבער האָט זיך אויסגעטיילט דער פּלאכער ברעג פון אינדזל מאסיעל.

— דאָרט וואוין איך — האָט ער אָנגעוויזן מיט דער האַנט — מיר מוזן זיך אַריבערשיפן.

כּואנא האָט אָפּגעזיפצט מיט דערלייכטערונג. זי איז אַרײַנגעשפּרונגען אינעם שיפל, וואָס פּעפּע האָט צוגע־צויגן צום ברעג, מיט אזא פלינקייט, אז מוסיאָ האָט זיך אַזש געוואונדערט. אירע שנעלע באַוועגונגען האָבן פא־אַזש געוואונדערט. אירע שנעלע באַוועגונגען האָבן פא־ראטן אַ ווילן צו זיין וואָס שנעלער אויף דער אַנדערער זייט. פּעפּע האָט אַ לאך־געטאָן:

— ע, שווארצינקע, עפּעס בריט דיך אונטער די פיס...

דער פלעסק פון וואסער האָט, דאכט זיך, פאַרטויבט זיינע ווערטער, ווייל טשיטשא האָט נישט געענטפערט מיט קיין וואָרט אויף זיין באַמערקונג. פּעפּע איז געווען צופרידן, וואָס עס איז אַזוי געשען, הגם ער איז נישט געווען אינגאנצן זיכער, צי דאָס מיידל האָט טאַקע נישט דערהערט זיינע רייד.

— ס׳איז שיין דאָ... — האָט זי זיך אָנגערופן נאָך אַ פויזע.

— ביסט שוין דאָ געווען אַמאָל?

— יאָ... אָבער שוין לאנג...

ער האָט איר געהאָלפן אָפּשטייגן פון שיפל. שפּעטער האָט ער צוגעבונדן דעם שטריק צו אַן אייזערנעם האַק, וואָס האָט אַרויסגעשטארצט פון וואסער, און ער האָט זי אָנגענומען ביי דער האַנט.

קיינמאָל איז פּעפּע מוסיאָ נישט געווען אַזוי גליקלעך, ווי אין יענע טעג. דאָס באַוואוסטזיין, אַז ער האָט פאַר וועמען צו זאָרגן, האָט פאַרדאָפּלט זיין פלייס. פּעפּע איז נישט געווען קיין פוילנצער. מיטן ערשטן ברום פון די סירענעס איז ער שוין געווען אויף די פיס. צום מיטיק האָט ער אַהיימגעבראַכט שלייענס, פּעכעריעס און די קליינטשיקע פישעלעך, וועלכע כּואנא האָט אַזוי פיין צו־געבראָטן אויף דער פּאַטעלניע. די מאַלצייטן זיינען געווען באַווירצט מיט דער פרייד פון זיין צוזאמען, פון קוקן זיך אין די אויגן מיט פאַרליבטקייט, מיט דערווארטונג אויף שטורמישע ליבעס־נעכט. כּואנא האָט, צום גליק, נישט געהערט צו יענעם מין פרויען, וואָס פארנאכלעסיקן זייער פערזאָן, איינמאָל דער־גרייכט דעם ציל צו האָבן אַ מאַן, אָדער געליבטן. אין איר באנעמען איז געווען בולט אַ קוים פילבאַרע ראַפי־נירטקייט, וואָס האָט כסדר אָנגערעגט, געצויגן, אינסינו־אירט. זיכער האָט זי געוואוסט, אַז בלויז דורך איר פרויען־רייץ וועט ער קאָנען אָנהאַלטן איר איינפלוס אי־בעו׳ פּעפּען.

— דו ביסט אַ מייסטערין... — האָט איר איינמאָל געזאָגט מוסיאָ. — כ׳מיין, אין קושן, צערטלען, ליבן... האָט ער צוגעגעבן, זעענדיק, ווי זי קוקט אויף אים מיט חידוש אין די אויגן.

איר טונקל פנים האָט זיך לייכט פאַרויטלט.

— אַ קליין ביסעלע... — האָט זי קאָקעטיש אַ באַ־וועג־געטאָן מיט איר אָנדולירטן קאָפּ.

— ביסטו שטענדיק אַזוי געווען?...

איר נידעריקער שטערן האָט זיך פלוצים פאַרצויגן מיט אַ וואָלקן.

— וואָס מיינסטו צו זאָגן?

— עך, גלאט אזוי...

דאָס איז געווען דער ערשטער דיסאָנאנס, וואָס האָט

זיך אַריינגעכאַפט אין זייער האַרמאָניש צוזאמענלעבן. פּעפּע האָט נישט געצווייפלט, אַז כּואנא האָט פּאַר אים געהאט אַן אַנדער ליבע. ער האָט אויך געוואוסט, אַז די געגנט פון בּאראקאס איז געווען פאַרבונדן מיט עפּעס אַ טרויעריקן עפּיזאָד אין לעבן פון זיין חברטע. נישט איינמאָל האָט ער זיך דערמאָנט אין דער קאָרנאַוואל־נאַכט, וועו ער האָט זי צום ערשטן מאָל געבראַכט צו די ברעגן פון ריאטשוועלא. עס האָט אים געבריט אַ געפיל פון שטארקער אייפערזוכט, וועלכע ער האָט זיך באַמיט אַרויסצוברענגען טראָפנווייז. „אויף היינט געניג" — האָט ער זיך אַ קלער געטאָן. „און אפשר זאָל איך עס אינגאנצן אָפּלאָזן? זי איז אַזוי גוט צו מיר..."

אין די פּרימאָרגנס, וועו ער איז אויפגעשטאנען צו דער ארבעט, האָט ער, פּאַר דעם אַוועקגיין, ליב געהאט צו ווארפן אַ בליק אויף זיין געליבטער. איר שלאנקער קערפּעו', וואָס האָט זיך אויסגעשניטן פון אונטער דער דעקע, האָט אים אַדורכגענומען מיט שטאָלץ.

— „זי איז מיינע" — האָט ער געשעפּטשעט; — זי איז בלויז מיינע"...

די ״כּערקייט, אַז דאָס מיידל געהער בלויז צו אים — נישט ווי די אַלע פרויען, וועלכע ער האָט ביז איצט געהאט — האָט געהויבן זיין חשיבות אין זיינע אייגענע אויגן. דאָס דאָזיקע געפיל האָט אים אויך באַוואויגן, אַז ער זאָל איר געבן אַ באַהאנדלונג, ווי עס האָט געפאסט פאר אַן ערנסטן, געזעצטן מאן.

איינמאָל, אַהיימקומענדיק פון פיש־פאנג, האָט ער געטראָפן כּואנאן אין בעט. זיין הארץ האָט זיך אַ ריס־גע־טאָן פון אָרט.

— וואָס איז, שווארצינקע — האָט ער צערטלעך געפרעגט — ביסט קראנק? זי האָט אַרומגעוויקלט איר אָרעם אַרום זיין האלדז און האָט זיך צעכליפּעט.

— וועסט מיך נישט פאַרלאָזן? קיינמאָל נישט? — האָט זי זיך געטוליעט צו זיין ברוסט.

— אָבער... וואָס פלוצים?... איז ער געווארן בלאס.

זי האָט אַ בליק געטאָן צום פענצטער, ווי זי וואָלט זיך פאַר עפּעס געשראָקן. שפּעטנער האָט זי אויסגע־דרייט דאָס פנים צו אים.

— פּעפּע... מיר וועלן האָבן אַ קינד...

ער איז אויפגעשפרונגען, ווי באַרירט דורך אַן עלעק־טרישן שטראָם.

— אָ, שווארצינקע!... — האָט ער אַרויסגעשטאמלט. אַ זון? אַ זון?

— ווי גאָט וועט געבן און די הייליקע בתולה...

— אָ אָ אָ ! ...

ער האָט זי שוין נישט געלאָזט אויפשטיין. אַליין האָט ער צוגעווארעמט דאָס עסן, אליין האָט ער געגרייט דעם טיש. די גרויסע שטיקער פלייש, וואָס ער האָט גע־שטופט אין מויל אריין, האָבן זיך אַראָפּגעגליטשט אין זיין מאָגן מיט א הויך בולטשען.

— איך וועל אים מאַכן פאַר אַ פישער!... האָט ער זאָג געטאָן, פאַרטרינקענדיק מיט אַ שלוק וויין.

זיין גאנצער קערפּער האָט געזונגען מיט פרייד. די גרויסע דיקע הענט האָבן נערוועז אונטערגעטאַנצט, בשעת ער האָט געשניטן דאָס ברויט.

— אַ פישער וועל איך פון אים מאַכן, שווארצינקע!... און דיך! און דיך! אין אַ צוטריט פון אויסערגעווייגלע־כער התלהבות האָט ער זי אַ כאַפּ געטאָן אין די אַרעמס און זי אויפגעהויבן הויך איבער זיין קאָפּ. דאן האָט ער זי, מיט גרויס פאַרזיכט, צוריק אריינגעלייגט אין בעט.

אָבער וועו ער האָט זיך אויסגעטאָן און אַריינגעדרייט דאָס ליכט, האָט זיך אים געדאַכט, אז אויך זיין גליק ווערט מיט אַ מאָל פאַרטונקלט. דער בלאסער לבנה־שיין, וואָס איז אַריינגעשוואומען דורך דעם פענצטער, האָט זיך צעלייגט איבער די וועגט, ווי מיט לאנגע, ביינער־דיקע פינגער...

איצט איז געווען דער פּאַסיקער מאָמענט, אַז כּואנא זאָל אויפּדעקן איר סוד. איצט האָט זיך פאַר ביידע אַנ־געהויבן אַ ניי לעבן און עס האָט נישט געטאָרט גע־שטערט ווערן דורך קיין שום חשדים. פּעפּע האָט זי גע־ליבט אויפריכטיק. ער וואָלט איר געווויס מוחל געווען אירע אַמאָליקע לייכטזיניקייט. אָבער כּואנא האָט גע־שוויגן.

עטלעכע טעג שפּעטער איז געשען אַ פאַל, וואָס האָט נאָך מער צעטרייסלט זיין גלייכגעוויכט. אייבער ער איז אַהיימגעגאנגען, האָט ער, ווי שטענדיק, אָפּגעשטאט אַ וויזיט אין דעם קליינעם קאפּע־הויז פון דעם אינדזל, וואו ער האָט געמאַכט אַ כוסה מיט זיינע חברים. אַ חוץ די שטענדיקע באַזוכער פון דעם אָרט, האָט ער דאָסמאָל געטראָפן אַ פרעמדן מאן, וועלכע איז רואיק געזעסן ביי זיין טישל, טרינקענדיק ביר. פּעפּען האָט עפּעס אַ צופֿ־געטאָן ביים האַרצן.

— ווער איז דער פראַנט? — האָט ער געפרעגט זיין שכן.

— איך קאָן אים נישט — האָט יענער געענטפערט — אין זע אים דאָ דאָס ערשטע מאָל.

דער אומבאקאַנטער, אַ הויכער, בריייטגעוואקסענער בחור', האָט חוצפהדיק אַ קוק־געטאָן אין זייער זייט. עס האָט אויסגעזען, ווי ער וואָלט געווארט, אַז מען זאָל אים פאַרטשעפּען. פּעפּע האָט געברענט מיט חשק אייי־צוגיין אין אַ געשפּרעך, אָבער ער האָט זיך צוריקגע־האלטן. בלויז ביים אַרויסגיין האָט ער אַ שליידער געטאָן דעם חברה־מאן אַ בליק פול מיט פאַראכטונג. דער פרעמדער האָט געמאַכט אַ מינע, ווי ער וואָלט אָנגענומען דעם אַרויסרוף. מוסיא, אַביסל אַן אויפגערעגטער, האָט

אויסגעשפּיגן אין מיטן זאל און איז אַרויס אין דרויסן.

אויפן צווייטן טאָג האָט ער שוין געהאט אייניקע אינ־פֿאָרמאַציעס וועגן דעם אומבאַקאַנטן. דער דיקער „לואיס", וועמען זיינע קאָלעגן האָבן געפֿרופן „דער טייוול" — ער איז געווען אויסגעקאָכט אין אַלע אָר־טיקע סקאַנדאַלן — האָט אים געבראַכט אַלע ידיעות, וועלכע ער האָט נאָר געקאָנט אָנזאַמלען וועגן דעם „פֿראַנט". עס האָט זיך אַרויסגעוויזן, אַז דער מיסטע־ריעזער פֿארשוין איז געווען פֿאַרמישט אין אַ סך טונקעלע עסקים. פֿרויען זאָל ער האָבן געהאט אויף די טוצן און כאָטש קיינער האָט אים קיינמאָל נישט געזען אַרבעטן, איז ער שטענדיק געגאַנגען אָנגעטאָן, ווי אַ גראַף און ער האָט געשאָטן מיט געלט אויף אַלע זייטן.

פּעפּע האָט זיך צוגעהערט צו די אַלע אייניצעלהייטן מיט דער גרעסטער אויפֿמערקזאַמקייט. נישט וויסנדיק אַליין פֿאַרוואָס, האָט ער שוועך אַראָפּגעלאָזט די אויגן. עפּעס נישט־ווילנדיק האָט ער אָנגעהויבן וועבן פּעדים צווישן דעם פֿלוצימדיקן דערשיינען פון דעם אויסוואורף און דעם גליק, וואָס האָט אים דערווארט מיט דעם גע־בוירן ווערן פון זיין קינד. ער האָט נישט געוואוסט, ווי אַזוי צונויפצופֿאַרעז די ביידע זאכן, אָבער דאָס הארץ האָט אים געזאָגט, אַז ער דאַרף שטיין אויף דער וואך. אין אַ מאָמענט פון קלאָרן חשבון־הנפש האָט ער זיך געכאַפּט, אַז אין דעם גאנצן קנויל פון פארדאכטן האָט די פּערזאָן פון כואנאן נישט געשפּילט די וויכטיקסטע ראָל. דאָס וויכטיקסטע איז פאַר אים איצטער געווען דאָס קליינע נפשל, וואָס האָט געדארפט אָנפילן מיט זוניקייט זיין אייגנאַניק, גרוי לעבן.

אין די וויייטערדיקע טעג איז שוין פּעפּע נישט גע־גאנגען אין קאָפּע אריין. ער האָט זיך גלייך נאָך דער אַרבעט פֿאַרקערעוועט אַהיים. כואנא האָט מיט אומגע־דולד געווארט אויף זיינע צערטלעכקייטן. ער האָט דאָס אַרויסגעזען פון דעם פּיבערדיקן גלאנץ פון אירע אויגן, אין דער גאַנצער באַגעמונג אירער איז געווען עפּעס אַזוינס, וואָס האָט אַרויסגערופן אי מיטלייד, אי פֿאַרדרוס.

— וואָס איז דיר, פּעפּע? — איז זי כסדר צו אים צוגעשטאנען מיט דער זעלבער פראגע.

— עט... איך בין אביסל מיד...

גלייכצייטיק האָט ער זיך געקראצט: ווייסטו טאָקע גאָרנישט?

טיילמאָל, זעענדיק איר פאַרזאָרגט פּנים, האָט ער צוגעגעבן, ווי צו באַרואיקן זי:

— נישט מיט דיר האָט עס צו טאָן...

און אז ער האָט באַמערקט טרערן אין אירע אויגן, האָט ער זיך שוין אינגאַנצן פֿאַרלוירן. אָבער ער האָט זיך געהיט אַרויסצוכאפּן זיך מיט אַן איבריק וואָרט.

עס איז פאַרביי אַ צייט און דער אומבאַקאַנטער איז ווי אויסגערונען געוואָרן פון אינדזל. דער „טייוול" האָט אים אויך נישט געטראָפן אין בראַקאַס. עס איז געווען אַ גרונט צו גלויבן, אַז אין לעבן פון פּעפּען וועט אַלץ צוריקקערן צום נאָרמאלן ריטם. אָבער גראָד דאָן, ווען די דאָזיקע האָפענונג האָט זיך געגומען באַקרעפטיקן, האָט פּאַסירט דאָס ערגסטע.

עס איז געווען אַ קאַלטער ווינטער־אָוונט. שוועך נעפּלען האָבן געהאנגען איבערן ריאטשוועלאָ. פּעפּע איז געקומען פון דער אַרבעט אן איינגעשרומפּענער און אַ דורכגעפרוירענער. אין באַר האָט ער אָפּגעטראָטן בלויז אויף אַ קורצער מינוט. דער לאָקאל איז טאַקע געווען פול מיט מענטשן, אָבער פּעפּע האָט זיך נישט געלאָזט איינבעטן צו פאַרבייבן אויף דער געווויינלעכער בייגל־לעך־פּארטיע. קוים אויסגעטרונקען דאָס גלעזעלע ראָם, וואָס ער האָט באַשטעלט ביים בופעט, האָט ער זיך גע־זאָגט מיט די חברים.

— אדיע — האָט אים נאָכגעשריגן דער דיקער לואיס — האָסט זיך נאָך נישט אָנגעזעטיקט מיטן ווייבל?!

חברה האָבן אַרויסגעפלאצט מיט אַ געלעכטער. פּעפּע האָט צוגעקלאפט די טיר. „לצים — האָט ער זיך גע־טראכט — וואָס פאַרשטייען זיי פון איינעם, וואָס גרייט זיך צו ווערן אַ פאָטער".

עס האָט אים אַדורכגענומען אַ געפיל פון וואַרעמער צערטלעכקייט. ער האָט שוין נישט געשפּירט קיין קעלט. זיין אויפגעקנעפּלט רעקל האָט זיך געבאָמבלט אויפן ווינט.

ער האָט וואָס שנעלער געוואָלט זיין אין דער היים.

— טשיטשא! — האָט ער פּריילעך אויסגערופן, אי־בערטרעטנדיק די שוועל. עס האָט אים געענטפערט אַ טויטע שטילקייט. אויפן טיש זיינען נאָך געשטאנען די טעלערס, פולע מיט רעשטן פון דעם אָנבייסן. דאָס גע־לעגער איז נישט געווען פארבעט. די אַלטע קאַץ „דזשינא", וואָס איז געזעסן אויפן קיך־בענקעלע, האָט זיך יאָמערלעך צעמיאוקעט, ווען זי האָט דערזען איר באלעבאָס.

— כואנא! — האָט אַ שפּטשע געטאָן פּעפּע שוין גאָר שטיל.

ער האָט געוואָלט אַ ריטשע־טאָן, אז דאָס גאנצע צי־מער זאָל אויפציטערן, אָבער ס׳איז אים נישט אַרויס מער, ווי אַ טיפער קרעכץ.

— אפשר איז זי ערגעץ אַרויסגעגאנגען — האָט ער זיך געפּרואווט טרייסטן. ער האָט זיך אַראָפּגעלאָזט אויף אַ שטול.

די שעהן זיינען געלאָפן. דער ריאטשועלאָ האָט זיך געהויבן מיט כוואליעס. צווישן די שיפלעך, וואָס זיינען געוואָרן אַרומגעהילט מיט דיקע נעפּלען, האָט געוואַיעט

דער ווינט. די בארזשעס, וועלכע זיינען געשטאנען אײנ־
געאנקערט אין פישער־פּאַרט, האָבן זיך געהוידעט אויפן
טיין, ווי שאָלן פון אַ נוס. אויף דער אַנדערער זײַט
ברעג האָבן זיך אָנגעהויבן צינדן די רויטע סיגנאל־ליכ־
טער. עטלעכע אָפּשײַינען זיינען געפאלן אויף דער וואַנט,
אויף וועלכער עס איז געהאנגען אַ גרויס בילד פון
כוואַנן. אירע אויגן האָבן געבליצט מיט קעצישע־פּיי־
ערלעך.

— שווארצינקע... — האָט געשעפּטשעט פּעפּע —
פּאַרוואָס האָסטו עס געטאָן? ערשט נאָך האַלבער נאַכט
האָט ער זיך צוגעשלאָפּט צום בעט. אָבער ער האָט נישט
געקאָנט איינשלאָפן.

דער ווינט האָט געקלאַפּט. מיט זיינע קאַלטע לאַפּעס
אין דעם דאַך, אין די לאָדנס, אין דער טיר. פּעפּע האָט
געווארט — פּעפּע האָט געווארט. פּעפּע מוסיאָ האָט זיך
מער נישט דערווארט אויף זיין קליינער, זיסער טשי־
טשיטא. פּעפּע מוסיאָ האָט קיינמאָל נישט געזען זיין
קינד, וואָס האָט געדארפט ווערן אַ פישער — — —

אין יענער צייט איז פּעפּע געווען אין די פּערציקער.
ביז די לעצטע טעג האָט ער זיך געפילט, ווי אן אמתער
גבור. לואיס, וועלכער האָט געשמט אַלס אטלעט, האָט
אין דער אמתן געציטערט פאַר מוסיאָס בליק. אָבער ביי
זיין גאנצער גבורה האָט פּעפּע געהאט אַ האַרץ, ווי אַ
טויב. ער האָט געטרוימט וועגן אַ שטילער היים, וועגן
אַ רואיק פאַמיליען־לעבן, וועגן קינדערלעך, וועלכע זאָלן
אים פארזיסן די שעהן פון אומעט —

פּעפּע מוסיאָ האָט דאָס אַלץ נישט דערלעבט.

צוויי טעג נאָכן פארשווינדן פון דעם מיידל, האָט זיך
פּעפּע אַרויסגענבעט פון דעם אינדזל. ער האָט אַלץ אי־
בערגעלאָזט אין שטיבל. אָפילו טשיטשאס בילד איז
געבליבן הענגען אויף דער וואַנט. פּעפּע האָט נישט גע־
שאָלטן, האָט נישט געדראָעט. ער האָט זיך אָפילו נישט
באַקלאָגט. ער האָט זיך בלויז געשעמט. ער האָט מורא־
געהאט, אַז זיינע חברים זאָלן נישט טייטלען אויף אים
מיט די פינגער: „זי האָט אים אויסגעלאַכט!“ ווען ער
וואָלט שטארק געוואָלט, וואָלט ער פאַרבליבן אויף זיין
אינדזל. זיינע פויסטן זיינען נאָך געווען גענוג שטאַרק,
אז קיינער זאָל נישט וואגן פון אים אָפּצושפּעטן. אָבער
די וואונד, וואָס האָט געאייטערט אין זיין צעבראָכן
האַרץ, האָט אים נישט דערלויבט צו פאַרבלייבן ביים
ריאָטשועלע.

צוויי מעתלעת נאָך דער פאַסירונג מיט כוואנן, האָט
פּעפּע מוסיאָ פאַרלאָזט דאָס אינדזל מאַסיעל.

די בלעטלעך זיינען געפאלן פון דעם קאַלענדאר, ווי
אָפּגעטרוקנטע צווייגלעך פון אַ בוים. פּעפּע האָט געוואנ־
דערט פון אָרט צו אָרט. דער וווייטיק האָט געריסן זיינע
אָדערן, האָט זיך איינגעפרעסן אין די ביינער, אין מוח,
אין האַרצן. פּעפּע האָט געשלעפּט זיינע אָפּגעדארטע
יאָרן, זיינע חלומות, זיינע צאַנקענדיקע אילוזיעס, וועלכע
האָבן זיך געלאָשן, ווי אויסגעברענטע ליכטער. אָבער
איין בילד האָט שטענדיק געלויכטן אין זיין נשמה: די
געשטאלט פון דעם קינד, וואָס ער האָט קיינמאָל נישט
געזען.

זיין פלייצע האָט זיך איינגעהויקערט. די זאפטן פון
זיין אַמאָליקער גבורה האָבן זיך אויסגעוועבט אויף זיין
לאַנגן וואנדער־וועג. אָבער דאָס ליכטיקע פּנימל פון זיין
אויסגעבענקט קינד, האָט ווייטער געלעבט אין זיין
דמיון.

— „כאָרכיטאָ“.

אַזוי האָט ער עס גערופן אין זיינע שלאָפלאָזע נעכט,
מיט דעם נאָמען האָט ער עס געצערטלט אין די לאנגע
שעהן פון זיין איינאַמקייט. אַזוי האָט ער עס אַרייַנגע־
וועבט אין זיינע טרוימען.

ער האָט פארקויפט זיין ווירדע. אָבער דעם געדעכענ־
פון זיין עופהלע האָט ער נישט פאַרשוועכט. אויף די
גאסן פון דער שטאָט איז ער געווען אַ בעטלער. אָבער
זיינע געפילן צום קינד זיינען געבליבן לויטער, ווי דער
הימל אין אַ פרילינגדיקן טאָג.

יעדן פרימאָרגן איז ער אַרויסגעגאנגען אויף די, מיט
זון באַגאָסענע סקווערן. וואו ער האָט באַגעגנט אַ קינד,
האָט אים דאָס האַרץ אַ זונג געטאָן: „דאָס איז דיינס,
דאָס איז כאָרכיטאָ“.

און ער האָט געשמייכלט צו אים. און ער האָט עס
נעגלעט אויבערן קעפּל, ווייל אין יעדן קינד האָט ער געזען
זיין נישט אויסגעלעבט לעבן. ווייל אין יעדן קינד האָט
ער געזען זיין — זון.

— זיידעשי... זיידעשי...

פּעפּע האָט אויסגעזען, ווי ער וואָלט זיך אָקאָרשט
אויפגעכאַפּט פון אַ טיפן שלאָף. נעבן אים איז געשטאנען
אַ בלאָנד מיידעלע, אָנגעטאָן אין אַ שניי־וויים שול־
כאלאטל. איר פּנימל האָט תמימותדיק געשמייכלט.

— גייסט אין שול אריין, נעלידא?

— יאָ.

— זאָל איך דיך באַגלייטן?

— ווי איר ווילט, זיידעשי...

ער האָט אַ נישטער־געטאָן מיט דער האנט אין זיין
קעשענע. זיינע אויגן האָבן אויפגעלויכטן.

— איך האָב נאָך אַ צוקערל פאַר דיר...

זי האָט אים דערלאנגט איר הענטל.

בעטלער און קינד זיינען אַוועק איבערן וועג, וואָס
האָט געפירט צו דער שול.

— כאָרכיטאָ, כאָרכיטאָ... — האָט דער אַלטער שטיל
געפליסטערט...

ביכער־סעריע

דאָס פּוילישע יידנטום

נייע און וויכטיקע ווערק, וואָס אַלע דאַרפן לייענען

יאַנוש קאָרטשאַק

משהלעך, יאָסעלעך, ישראלינקלעך

ד׳ר יוסף טענענבוים

ד׳ר א. מוקדוני

אויסלאנד

מיינע באגעגעניסען

אַנאַליז פון יונה ראָזענפעלדס לעבן און שאַפן

(סוף פון זייט 98)

לאָזט אין אים אַן אומקלאָרן אומרו און אַ פיינלעכן אייַנדרוק.

ווי אין אַ טראַנס פון אַנאַליז האָט ער זיך געלאָזט פירן דורך דער אַסאָציאַציע פון אידייען, וועלכע אין זייער שעענישן דערמאָנט די צווייטע, אין דערשיינונג רופט אַרויס די אַנדערע, און אַזוי אַרויסגעבראַכט אויף דער אויבערפלאַך די פאַרגעסענע איבערלעבונגען, די אומפאַרשטענדלעכע האַנדלונגען, די פאַרבאָרגענע רעגונגען, און אויף זיי אָנגעשטעלט אַ פאָר שאַרפע קלוגע אויגן און זיי גענומען אויף דער וואָגשאָל פון דער לאָגיק.

די דערציילונג טראָגט דעם ריכטיקן נאָמען: „איך", און שילדערט ווי ער איז פאַרפאָרן צו אַ ווייטן קרוב ער־געץ אין אַ קליינשטעטל, וואו ער האָט זיך געדאַרפט שטעלן צום פריזיוו. אַ מיידל אין זיין עלטער, וואָס האָט „אויסגעזען ווי אַ יינגל, וואָס איז ענלעך אויף אַ מיידל" האָט צו אים אַרויסגעווויזן אַ וואַרימע אויפמערקזאַמקייט. צוליב איר האָט ער זיך געלאָזט אָפגאָלן, „ווי עס שיינט האָב איך איר געוואָלט געפעלן וועלן". ער האָט זיך מורא־דיק געשעמט וואָס ער איז אַ באַלמעלאָכע, און זיך גע־פילט דערשלאָגן פאַר דעם מיידל, וואָס איר חתן קען העברעאיש און רוסיש, און ער קען רעכט קיין איין שפראַך נישט.

דאָס מיידל האָט אים פאַרטרויט, אז איר געפעלט נישט דער חתן, און דאָס איז פאַר אים געווען אַ באַ־ווייז, אַז זי איז נישט גלייכגילטיק צו אים. שהן לאַנג פלעגט ער אָפזיצן מיטן מיידל און האָט „זיך געלאָזט הערן מיט אַזעלכע דיבורים, וועלכע ער האָט פון קיינעם נישט געהערט ריידן". דער ליבע־געפיל פונעם מיידל האָט אין אים געפונען אלע פאַרבאָרגענע קוואַלן, די אויגן וואָס האָבן אים אָנגעקוקט מיט ליבשאפט האָבן דערוועקט אין האַרצן אַ וואַרימקייט, און די ווערטער זיינען גע־פלאָסן אָן אויפהער

„און פון יעדן נייעם וואָרט, וואָס איך האָב אויס־געריידט, האָב איך אַזוי אָנגעקוואָלן, ווי אַמאָל קינד־ווייז פון די נייע כלים, וואָס מען האָט אַריינגעבראַכט אין שטוב אויף פסח".

זיך פאַרליבט...
אין זיך אַליין

דאָס בחורל האָט געפילט, אַז ער פאַרליבט זיך; און דאָס וואָלט געווען זייער נאַטירלעך, געזונט און פאַר־שטענדלעך. און וואָלט עס אַזוי ווירקלעך געווען, וואָלטן מיר שוין דאָ געקענט אַוועקשטעלן אַ פינטל, און זאָגן אַ מזל־טוב אויף נאָך אַ חתונה ביי יידן.

אָבער ס׳איז אַזוי נישט געשען. דאָס בחורל, וואָס שפירט נאָך מיט אַזאַ אייפער דעם ברויז פון די אייגענע געפילן, און גיט זיך רעכענונג, אַז ער „קוועלט־אָן פון זיינע אייגענע רייד", און אַז זיינע אייגענע ווערטער פאַר־שאַפן אים עפעס אַ ווילדן פאַרגעניגן; — אָט דאָס דאָ־זיקע בחורל, מאַכט אין קלימאַקס פון ראָמאַנטישן אויס־ברוך אַן עכט־ראָזענפעלדישן אָפנויג, ער גיט זיך אַ טונק־אָפ אין די טיפענישן פון אייגענעם האַרצן, און אַזוי זיך אַ זאָג:

„איך האָב געפילט, אַז איך פאַרליב זיך, אָבער נישט געוואוסט אין וועמען, צי אין דעם מיידל, צ י א י ן ז י ך א ל י י ן". (אונטערגעשטראָכן ג. ס.)

און מיט אַ מערקווירדיקער ניכטערקייט און אָביעקטי־ווימעט, קלייבט ער זיך פונאַנדער אינעם געווירבל פון די אייגענע סענטימענטן, אַנאַליזירט די געפילן, שאַצט אָפּ און וועגט אָפּ די עמאָציעס, און קומט צום פאָלגענ־דיקן כאַראַקטעריסטישן אויספיר:

„...כדי איך זאָל קאָנען זיך אַליין ליב האָבן, האָב איך געמוזט האָבן עטעלעס לעבן זיך. אין איר אָנ־וועזנהייט האָט מיין מוט ממש געבליצט, מיין גאַנץ וועזן האָט זיך ווי צעפענט און אַריין אין באַוועגונג ווי אַ ווינטמיל, וועלכער איז יאָרן־לאַנג געשטאַנען „פאַרשטעלט" און מען האָט פון אים אַרויסגענומען די „זאַסטאַוועס".

אַזאַ מיושבדיק אָלימפישע „אָביעקטיוויטעט" שיינט צו זיין זייער כאַראַקטעריסטיש פאַרן פראָצעס פון דער אָנטפערזענלעכונג, וועלן צווישן די אינטעלעקטועל־גייס־טיקע עלעמענטן, פון איין זייט, און די אינסטינקטיוו־ערא־טישע, פון דער צווייטער, ווערט געשאַפן אַ מין מחיצה, און זיי פליסן ווי צווויי פאַראַלעלע שטראָמען וואָס גיסן זיך נישט צונויף, אָבער וואָס מאַגנעטיזירן זיך קעגנזיי־טיק, און איינער פאַלגט נאָך מיט אייפעריקן נייגער די באַוועגונג פון צווייטן.

ביי געוויסע באַדינגונגען, ווי מיר האָבן אויבן דער־מאָנט, קען דער דאָזיקער צושטאַנד זיין גינסטיק פאַר דער שפעפערישער טעטיקייט, וועלן די אונטערדריקטע אינ־סטינקטיווע באַגערן, וועלכע געפינען נישט קיין אויס־לאָדונג און באַפרידיקונג אין אָביעקטן פון דער אויסער־לעכער וועלט, צינדן אָן מיט זייער הייסן אָטעם און באַ־לייכטן די אינערלעכע וועלט פון דער פערזענלעכקייט, „עראָטיזירן" דעם געדאַנק, וואָס זוכט צו באַפרידיקן דעם ע ג א מיטן ליידנשאַפטלעכן רייץ פון זיין אייגענער פאָטענץ, און ציט אַראָפּ דעם בליק פון די פיזישע אויגן צו די טיפענישן פון אינערלעכן לעבן, כדי פון דאָרט שעפן קראַפט, און אין זיך גופא אַנטפלעקן קוואַלן פון

געגנוס, וועלכע ער האָט נישט געפונען אינעם אַרומיקן אויסערלעכן לעבן.

נאַרציסיזם

די דאָזיקע עקזאַלטאַציע פון איך, די התפעלות פאַר דער אייגענער פערזענלעכקייט, די זעלבסטפאַרליבטקייט וואָס דערמאָנט דעם מיטאַלאָגישן העלד נאַרציס, וועלכן עס האָט באַצויבערט די שייקייט פון זיין אייגן עזיכט, איז נישט מער ווי אַ וויימערדיקער און לאָגישער שריט אין דער דיאַלעקטיק פון דער פסיכישער אַנטוויקלונג, וואָס האָט זיך שוין קלאָר מאַניפעסטירט ביים לערנ־יינגל פון „איינער אַליין" און האָט צו זיין קולמינאַציע־פונקט דערגרייכט ביים פריזיוויניק פון „איך".

מיר האָבן נישט קיין געניוע ידיעות פון יונה ראָזענ־פעלדס קינדער־יאָרן. פון אויטאָביאָגראַפישן מאַטעריאַל נעמען מיר אַרויס, אַז אין זיין טאַטנס הויז האָט געַ־הערשט אַן עקאָנאָמישע נויט. דאָקעגן קיין אָפעקטיוועַ נויט האָט ער, ווי עס ווייזט אויס, דאָרט נישט געליטן. „געווען דער יינגסטער,*) דער מעזיניק, פון צוועלף קינ־דער אין דער פאַמיליע, פון וועלכע די ערשטע פינף זיי־נען געשטאָרבן זייער יונג. דער פאָטער האָט שטאַרק גע־האַלטן פון יונהס פעאיקייטן, און אים געשיקט לערנען אין אַ ישיבה. צו עלף יאָר איז אים געשטאָרבן די מו־טער, אין אַ קורצער צייט אַרום אויך דער פאָטער, און ער האָט צום יאָר געמוזט פאַרלאָזן די ישיבה".

געווייגלעך געניסן די יינגערע קינדער אַן איבערפלוס פון מוטערלעכער צערטלעכקייט. די ניי־גיעבירענע, מא־נאָפאָליזירן דאָס רוב אַ גרויסן טייל פון דער ליבע מיט וועלכע די מוטער האָט פריער אייגעהילט אירע עלטערע קינדער. דער פאָקט וואָס יונה איז געווען דער יינגסטער פון צוועלף, אַ בן־זקונים, און צו דעם נאָך זייער אַ פע־איק און עמפינדלעך קינד, באַשטעטיקט די השערה אַז, כאָטש אין אַן אָרימער שטוב, איז עס דאָך געווען אַרום־געַרינגלט מיט אַ ליבלעכער אויפמערקזאַמקייט.

אַזאַ קינדהייט לאָזט אויף לאַנג איבער אַן אומקלא־רע בענקשאַפט צו דער וואַרימקייט פון מוטער־שויס, וואָס דריקט זיך אויס, אין די שפעטערדיקע יאָרן, אין אַ טי־פער באַדערפעניש נאָך פריינדשאַפט, אין אַ דראַנג נאָך פאָטערלעכער שוץ, אין אַן אָפעקטיווער אָפהענגיקייט פון דעו אַרומיקער סביבה.

דערפאַר האָט עס דער יונגער העלד פון „איינער אַליין" אַזוי שווער פאַרטראָגן זיין אַלייַנקייט, און אַזוי פאַרצוויפלט געקעמפט קעגן דער איינזאַמקייט. און וועַן ער האָט דעם קאַמף פאַרלאָרן, און נישט דורכגעריסן דעם קאַלטן אייז פון דעם אַרומיקן ביטול צו אים, איז זיין „ליבידאָ" דורשטיק צוריקגעפאַלן צו די ליבע־קוואַלן פון דער קינדהייט, וועַן ער איז געווען דער ליבלינג אוך צענטער, דער „מיזיניק" אין דער אומפאַרגעסלעכער אוך ליבער היים. מיט אַנדערע וועַרטער:

דער וואָס שטרעקט אויס זיין האַרץ צו אַן אָביעקט פון דער אויסערלעכער וועלט, און וועַרט דורך אים קאַלט אָפגעשטויסן, — און געפינט אויך נישט קיין אַנדערן וואָס זאָל אים אויפן פאַרלוסט טרייסטן — זיט צוריק אַריין וויַ אַ שנעק, זיין קעפל אונטערן פאַנצער, די נישט־אויסגעלאָדענע עמאָציע הילט־איין זיין אייגענעם איך אוך ער זוכט אין זיך גופא אַ שטיצפונקט, אַ זין אוך אַן אינהאַלט פאַרן וווייטערדיקן לעבן.

טראַנספערענץ פון אַ געפיל

אין „איינער אַליין" ליידט דער העלד שוועַרע דער־דערייקונגען אוך דורכפאַלן, ער ברעכט אָבער נישט צוזאַ־מען אונטער דער לאַסט; אדרבא, ער געפינט אין זיך אי־בערגענוג קראַפט צו שטעלן אַ ווידערשטאַנד, ער גיט נישט אויף דעם קאַמף, ער צאָלט מדה כנגד מדה, אוך ווייזט דערביַ אַרויס אַן אייזערנע עקשנות, וואָס דריקט זיך אויס אין אומצייליקע שפיצלעך אוך שאַרפזינ־קע איינפאַלן.

אַזוי צום ביישפיל, צווינגט ער דעם באַלעבאָס צו געבן אים דעם טלית אין שול צום דוכנען; יענער בלייבט אין פאַרלעגנהייט אוך טוט עס אָן חשק „גיט זיך אַ שי־לויס פון טלית אוך בלייבט שטיין אַ בחוריש פאַרשמעל־טער". דאָס לערניינגל צווינגט דעם באַלעבאָס אַרייַנצו־נעמען די אַלטע קראַנקע מוטער אין שטוב; ער שרעקט אָן די באַלעבאַטים אוך פאַרשעמט זיי, אוך זיי וואָגן נישט זי אָפצושיקן צוריק. ער זוכט אויס יעדע געלעגנהייט צו שטעלן בחרפה זיין מייסטער, וועלכער איז געווען שטאַרק שטומפיק אין דער עברי, אוך שאַנעווען אויך נישט די אַלע איבעריקע מיטגלידער פון דער פאַמיליע.

קורץ, ער פאַרשווייגט נישט די עוולות, אוך שטראָפט פאַר די ליידן וואָס מ׳האָט אים פאַרשאַפט. אוך דאָס האָט געמוזט שאַפן אַגעפיל פון אינטימער סאַטיספאַקציע, וואָס האָט פאַרשטאַרקט זיין גלויבן אין די אייגענע כ־חות, דערהויבן זיין זעלבסט־חשיבות, אוך געהאָלפן ט ר א נ ס פ ע ר י ר ן די ליבע־ענערגיע פונעם מיידל, וועלכע האָט אים אָפגעשטויסן, אויף דער אייגענער פער־זענלעכקייט, וואָס האָט אים אַנגעהויבן אַלץ מער צו גע־פעלן אוך צוציען מיטן צויבער פון אירע ניי־אַנטפלעקטע מעגלעכקייטן.

דאָס איז דער וועג וואָס פירט צום נ אַ ר צ י ס י ז ם. אָט די טענדענץ האָט שוין געלעבט — אוך אפשר אויך געגעבן קראַפט צום לעבן — דעם יונגן העלד פון „אי־נער אַליין", אוך דערפאַר איז עס די ערשטע מאַניפעס־טאַציע פון עטלס ליבע צו אים, אויפגענומען געוואָרן ווי אַ באַשטעטיקונג פון זיינע נאַרציסטישע געפילן, וואָס

*) די ביאָגראַפישע דאַטן האָט אונדז פריינדלעך אננגעגעבן די אַלמנה פון פאַרשטאַרבענעם קינסטלער, די פרוי חיה ראָזענפעלד.

האָט פֿאַרשטאַרקט זיין ליבע צו זיך. — דו ביסט אַ „קראַסאַוויץ" האָט אים איינמאָל געזאָגט ס׳מיידל, און ער האָט זי אַרומגעכאַפּט, און זיי האָבן זיך אָנגעהויבן באַשיטן איינס דאָס אַנדערע מיט קושן, און:

„איך האָב נישט געוואוסט, צי קוש איך זיך מיט מיינע קושן וואָס איך קוש זי, צי קוש איך זיך מיט אירע קושן וואָס זי קושט מיך..."

ער האָט נישט געקענט ענטפערן דעם מיידל מיט די זעלבע געפילן; איבערזעצט אויף דער פּסיכאָאַנאַליטישער שפּראַך וועט עס הייסן, אַז ער האָט נישט געקענט טראַנספּערירן זיין ליבידאָ אויף קיין אויסערלעכן אָבּיעקט — ווייל זיין האַרץ איז געווען צו פיל פֿאַרנומען מיט זיך. עטלס ליבע האָט אין אים באַפּעסטיקט דעם זעלבסט־גלויבן און איז געווען ווי אייל וואָס האָט צעפלאָקערט דאָס פייער פון זיינע נארציסטישע טענדענצן:

„...איך האָב מיך אַלץ אָפּטער און אָפּטער געווארפן צום שפּיגל — זאָגט ער — און זיך זאָט נישט געקענט אָנקוקן. ס׳איז געווען אַזא לייכטער העלער גלאַנץ אין מיינע אויגן, ווי עס טרעפט אַמאָל ביי אַ קינד וועז עס האַלט דער מוטער ברוסט אין מויל און סקוקט אַרויף צו דער מוטער אין פּנים אַריין מיט אַזוי פיל חכמה, ווי ס׳וואָלט געווואָלט זאָגן, אַז ס׳באַדאַרף שוין נישט זויגן, נאָר ווייל ס׳קען נישט ריידן, זויגט עס..."

די לאָגיק פון אַן „אומלאָגישער" האַנדלונג

אויך בער חנהשעס האָט זיך געווארפן צום שפּיגל, אָבער יענער האָט אין שפּיגל פון קופּערנעם כיור געזוכט אַ באַשטעטיקונג אויפן פאַרצווייפלטן געדאַנק, אַז ער איז אַ משוגענער און אַ בטלן, ווייל אין אים — ווי אין דעם מיידל פון „ר׳ דוד" — האָבן זיך שוין אויסגעשפּט אַלע לעבנס־זאַפטן, און דער געבראָכענער איך איז נישט געווען בכוח צוציען אויף זיך די וואָרימ־קייט פון אייגענעם האַרצן, און דאָס האַרץ איז געבליבן ווי אַן אויסגעלאָשענער אויוון. דאָקעגן דער פּריזיוויניק פון „איך" איז פול מיט אינערלעכער לעבנס־קראַפט; און יונה ראָזענפעלד כאַפּט אויף די ווירבאַציע פון די פאַרבאָרגנסטע טענער אין זיך, דריקט זיי אויס אין קינסטלערישע סימבאָלן, און מאַכט אויף אַזא מין אופן גאַנץ־אָדער האַלב־באַוואוסטזיניק דעם אומבאַוואוסטזיניקן נאַרציסטישן דראַנג „זיך אויסלעבן אין אַ מוטער"; עס הייסט, אין אַ ליבע־אָביעקט פון דער אויסערלעכער וועלט, און געפינען ליבע און פאַרגעניגן אינעם אייגענעם אויפגעשיינטן אינערלעכן לעבן.

אַז „יעדער דיכטער איז אַ נאַרציס" האָט נאָך געזאָגט פּ. שלעגעל, און אַ געוויסע דאָזע פון נאַרציסיזם, — אויף וויפל די דאָזיקע טענדענץ פאַרטיפט דעם אייגענעם בליק און באַרייכערט דאָס אינערלעכע לעבן, — קען אויך זיין אַ סטימולירנדיקע קראָפט פאַר דער שעפּעריש־נאַטור, און שליסט דערבייַ נישט אויס אַ טיילווייזע טראַנספּערענץ פון ליבע־געפיל אויף אויסערלעכע אָביעקטן, און באַזונדערס אויף צאַרט־מוטערלעכע טיפּן, וועלכע באַהאַנדלען ווי אַ קינד זייער געליבטן; און דער געליבטער, דאָס רוב רעאַגירט אויך אין אַזאַ פאַל ווי אַ קינד: ער לאָזט זיך ליבן...

עטלעכ, אָבער, „וואָס האָט אויסגעזען ווי אַ יינגל, וואָס איז ענלעך אויף אַ מיידל", איז נישט געווען פון דעם טיפּ פרויען, און דאָס האָט געשאָפן ביים פּריזיוו־בחורל אַ גאַנץ שוועכן אינערלעכן קאָנפליקט: פון איין זייט, דער מאַנגל אין אַ פולער באַפרידיקונג, וועלכע איז אוממעגלעך אין אַן אָפּוויג פון ליבידאָ פון איר נאַטירלעכן און דירעקטן ציל; און פון דער צווייטער זייט, דאָס שולדגעפיל וואָס קומט אונטערן איינפלוס פון די העכערע מאָראַלישע פּרינציפּן, פונעם סופּער־איך, וואָס פאַראורטיילט אַזאַ „ליבע־שפּיל". און דער העלד פון „איך" זאָגט דעריבער:

„...איז מיר דאָס מיידל געפעלן געווען? מאָמענטוויייז יאָ, מאָמענטנווייז נישט. אָבער הערט! הערט! אַ כלב שבכלבים! (זיך אַליין מיין איך) אפילו דעמאָלט וועז איך בין צו איר געווען גלייכגילטיק, אפילו דעמאָלט האָב איך אויך נישט אָפּגעשטעלט די אַרבעט מיינע פון צוציען זי צו זיך".

דאָס מיידל האָט אים באַגלייט אין „פּריסוסטוויע" און דאָס האָט אים אָנגעפילט מיט שטאָלץ און גליק, ער האָט געפילט, אַז אין דעם מאָמענט איז ער מער נישט „אייַנער אַליין" אויף גאָטס גרויסער וועלט. ער „שטעלט זיך צו" און איבער עפּעס אַ באַהאַלטענעם פעלער באַפרייט מען אים פון מיליטער־דינסט. און אויפן צווייטן טאָג זיצט ער שוין אויף דער פור גרייט אָפּצופאָרן אַהין פון וואָנען ער איז געקומען, און:

„עטלעכ האָט מיר געקוקט אין די אויגן אַריין, און ס׳איז ממש געווען צו זען, ווי דאָס מיידל בעט זיך נעבעך רחמים: גיב איין „פּיפּס" און איך פאָר מיט דיר. כ׳האָב אָבער דעם פּיפּס נישט געגעבן... מיט מיינע שטומע בליקן האָב איך זיך געבעטן ביי איר און געזאָגט צו איר: איך וויל פונקט אַזוי ווי דו דאָס, וואָס דו ווילסט, נאָר איך קאָן נישט..."

מיט דעם ווערט פאַרענדיקט דער דאָזיקער אויסטער־לישער מענטשלעכער דאָקומענט. פאַרוואָס ער „קאָן נישט" ווערט נישט געזאָגט. שווער צו געבן זיך אַליין אַן ענטפער אויף אַזא מין פראַגע. אָבער דער ענטפער קומט דאָך קלאָר אַרויס אין פאַרלויף פון די געשעענישן, אין זעלבסט־אַנאַליז פון די געפילן, אין דער ניכטערער „אינטערפרעטאַציע" פון די אימפולסן, וועז ער כאַפּט זיך ווי אַ גנב ביי דער האַנט און זאָגט, אַז ער האָט מיט זיינע — אָדער אירע קושן — „געקושט זיך אַליין". דאָס מיידל,

ווי געזאגט, האָט בלויז צעפלאַקערט דעם פאַרשטיקטן פלאַם פון זיינע נאַרציסטישע טענדענצן, פון זיין זעלבסט־ליבע, און אַזוי לאַנג ער וועט קענען אָנקוועלן פון די אייגענע רייד און מיט ליבע זיך אַרײַנקוקן אין די אויגן, וועט אים איבעריק זיין יעדע עטל...

זיין ליבעס־ענערגיע איז געווען צו פיל פאַרנומען מיט זיך, זיינען געבליבן פאַר דער וועלט וויניק אָפּעקטן, וויניק האַרציקע וואַרימקייט צו מענטשן; זיינע האָנדלונגען זיינען דעריבער געווען דעטערמינירט, פאַרויס־באַשטימט, דורך די עיקרדיקע כאַראַקטער־שטריכן פון זיין פסיכישער נאַטור, וואָס האָט זיך פאַרמירט אונטער די קלעפ פון אָ ביטערן לעבן.

דער אויטאָמאַטיזם

נאַרציסיזם שליסט נישט אויס דאָס געפיל פון מינדערוואַרטקייט. גאָר פאַרקערט: טאַקע דערפאַר ווייל ער האָט זיך געהאַלטן פאַר דאָס אויבערשטע פון שטויסל, שעמט ער זיך מיט זיין מלאכה, ליידט פון זיין קבצנישער הלבשה, פון זיין אָרימער בילדונג. די זעלבסט־ליבע קען קיין דערנידעריקונג נישט פאַרטראָגן. דערפאַר קעמפט עס דער העלד פון „אייגער אַליין" מיט אָזאָ פאַרצווייפלטער פאַרביטערונג קעגן זיינע באַלעבאַטים, וועלכע ער איז קיין זאַך נישט מוחל. מיט אָ מין עקשנות־דיקער אָ ו י ט א מ א ט י ש ק י י ט, צאָלט ער אויג פאַר אויג, אָן צאָן פאַר צאָן. אויסער די אומציילויקע שפּיצלעך וואָס ער טוט אָפּ, סמט ער דאָס הינטל דעם ליבלינג פון באַלעבאָס' טאַכטער, שרעקט איבער די אַלטע און פאַרקירצט איר דאָס לעבן, אָן צום סוף טוט ער אָפּ אָ שפּיצל וואָס האָט שיעור נישט געקאָסט דעם מיידל דאָס לעבן, אָן מוז דערפאַר איבעריסן די לערע אָן פאַרלאָזן די שטוב.

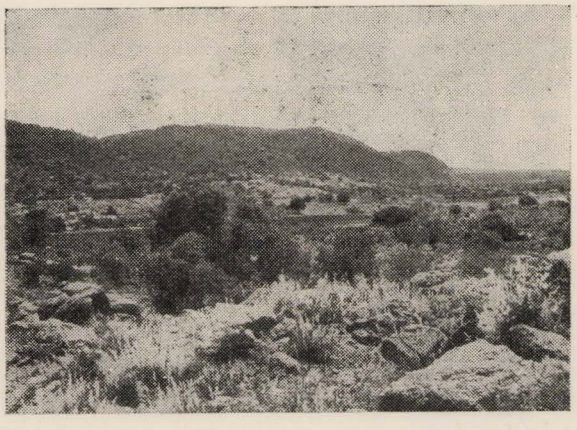
דאָס זיינען אַלץ געווען נישט קיין בלויזע נקמה־אַקטן, נאָר דער עיקר דעפענסיווע מיטלען אויף אויפצוהאַלטן זעם אייניקיק אָנשפּאַר אין לעבן: דעם זעלבסט־גלויבן, וואָס האָט באַפעסטיקט די וואַקלדיקע גאַנצקייט פון זיין פסיכישן וועזן אָן איז פאַר אים געווען ווי אָ רעטונגסגאַרטל אויף די צעשטורעמטע כוואַליעס פון לעבן.

די נקמה־אויסברוכן ווי אָן אויטאָמאַטישע רעאַקציע צו קאָמפּענסירן דעם דערנידעריקטן אין, די אימפּולסיווע אויסלאָדונג פון דער פאַרביטערונג, דער זין־לאָזן־ברעכן אָבער נישט בייגן, איז געוואָרן די הויפּט־כאַראַקטעריסטיק פון אָ גאַנצער ריי יונה ראָזענפעלדס העלדן. שלמהקע איז אייגער פון דער דאָזיקער אייגנאַרטיקער גאַלעריע טיפּן. די דערציילונג, וואָס טראָגט דעם נאָמען פון הויפּט־העלד, האָט אָן אונטערקעפל: „וואָס מען האָט פון אים געמאַכט", און יונה ראָזענפעלד מאָלט איבער־צייגנדיק און עכט, ווי אָזוי מען האָט שלמהקען „געמאַכט" משוגה. ער וויקלט־אויף פאַר די אויגן אין אייניקע דרוקספולע בילדער אָ טראָגישן געראַנגל פון אָ מענטש־לעכער נשמה, און ווייזט די אַלע עטאַפּן, דעם גאַנצן פראָצעס פון פסיכישער יוירונג און אומוואַנדלונג, וואָס דער־פירט אָ נאָרמאַל, געזונט און לעבעדיק קינד צו אָ צו־שטאַנד פון אָ מין קאַטאַטאָניע, פון פסיכישער פאַרגלי־ווערונג, ביי וועלכער די נשמה שטאַרבט אָפּ, און דער קערפּער בלייבט ווי אָ חרובער זייגער־קאַסטן מיט שטייענדיקע וווייזערס, וואָס גלאָצן בלינד ווי אָ מצבה אויף אָ פאַרשניטן לעבן.

קיין שום קלינישע געשיכטע פון פסיכיאַטריע קען נישט אָנטפּלעקן אַזוי אַלזייטיק און טיף די פסיכישע פראָצעסן, וואָס שפּילן זיך אָפּ אינעם אונטערגרונט פון דער מענטשלעכער נשמה. דאָס איז די פריווילעגיע פון דער קונסט, וואָס דרינגט אַריין אין די טיפסטע סודות פון דער נאַטור, און אָנטפּלעקט די געהיימנישפולע וועלטן. די וויסנשאַפט, און באַזונדערס דער פסיכאָאַנאַליז, האָט זייער פיל געלערנט ביי דער קונסט, וועלכע אָפּערירט דער עיקר מיט עמאָציאָנעלע עלעמענטן; און די עמאָציעס פאַרלויפן דעם וועג פון געדאַנק, זיי זיינען זיך מקדים אין דער השגה פון זאָכן, וויייל דער מענטש נעמט אויף פריער מיטן גענפיל, און ערשט נאָכדעם קומט דער אורטייל פון פאַרשטאַנד. די שעפּעריש־ע פאַרשטענדיקע לונגס־קראַפט פון יונה ראָזענפעלד האָט געגעבן זייער אָ רייכן מאַטעריאַל פאַר דער דערקענטעניש פונעם פסיכישן דינאַמיזם, אַזוי אין זיין נאַרמאַלן צושטאַנד, ווי אויך אין זיינע פילצאָליקע און פאַרשיידנאַרטיקע אָפּנויגן.

„וואָס מען האָט פון אים געמאַכט"

שלמהקע איז נאָך קיין יאָר נישט אַלט געווען וועז דער טאַטע זיינער האָט אים אָנגעהויבן צו „לערנען" מיט אָ געשריי, מיט אָ טופ מיטן פוס, מיט אָ פעטשעלע און שפּעטער מיט אָ ריטעלע. וועז שלמהקע איז דריי יאָר אַלט געווען, האָט אים דער טאַטע דריי שמיצעלעך אין אונטערחלקל געגעבן — אַן אַדערויף הייסט עס — און אים אַוועקגעשיקט אין חדר אַריין; און ווייל ער האָט גע־

אָ פאַנאָראַמע פון די בערג אין קאַרדאַבא.

וואָלט, אַז פון בן־יחידל זאָל אויסוואַקסן אַ „כלי", האָט ער אים אָפּגעגעבן צו אַ שטרענגן מלמד, ביי וועמען דער קאַנטשיק איז תמיד געלעגן אויפן טיש און געהאַלטן אין שטענדיקער מורא די קליינע עופהלעך. און וואָס מער מען האָט אים געשלאָגן אַלץ עקשנותדיקער און טיפער איז געוואָרן זיין שנאה צו מענטשן. די שמיץ האָבן אים אויפגעהערט צו שרעקן, האָט ער אויף יעדן קלאַפּ געענטפערט — אויף זיין שטייגער — מיט אַ קלאַפּ. דער טאַטע איז אַן עקשן און כּעסן געווען, האָט דער זון, ווי עס שיינט, געירשנט זיינע אייגנשאַפטן. זיין רעאַקציע אויף די קלעפ איז ווי א ו י ט א מ א ט י ז י ר ט געווארן, און ער האָט אויסבויגזאָם און אומפאַרמיידלעך געענטפערט מיט פייניקן זיינע פייניקער, מיט אַרויסברענגען זיי פון די כלים, מיט דערפירן זיי ביז טירוף־הדעת.

וועז דער טאַטע שרייט שמייסנדיק אים: „דו וועסט נאָך? דו וועסט נאָך?" ענטפערט ער מיט שוים אויף די ליפן און מיט בלוט־פאַרלאָפענע אויגן: „איך וועל נאָך! איך וועל נאָך!"

ער קריכט אַרויף אויפן שפּיץ פון אַ דאַך גרייט יעדע מינוט אַראָפצופאַלן, און האָט ווילד הנאה וועז ער זעט ווי דער פאָטער פאַדעט אַרום דער שטוב ווי אַ משוגע־נער. אויף דער מאָמענט האָט ער טאַקע רחמנות, אָבער די פאַרצווייפלונג פון טאַטן פאַרשאַפט אים אַ ווילדן פאַר־געניגן, און וועז דער פאָטער גיט אים אָפּ, אַלס שטראָף, צו אַ שוסטער, וועלכער טוט אים אָן געברענטע לייד, צינדט ער אונטער די שטוב און בלייבט ליגן מיט דער כוונה אומצוקומען אין די פלאַמען, תמות נפשי עם פלשתים. די גאַנצע סביבה וועלט אַריינגעצויגן אין דער פאַרפאַלגונג פון אומגליקלעכן קינד, די שכנים האַלטן מיטן טאַטן, די קינדער העלפן דעם רבין צו כאַפן אים און שמייסן, שפּרייט ער אויס זיין שנאה אויפן גאַנצן אָרום און וואַרפט אַריין אַ קאַץ אין שטאָטישן ברונים; און וועז ער באַקומט דערפאַר אַ ביטערן פסק, בינדט ער אָן אַ שטיין אויפן האַלדז פון אַ לעבעדיקער קאַץ און וואַרפט זי אַרײַן אין טייך.

„און אַ שוידער האָט דורכגענומען דאָס גאַנצע וועזן זיינס, וועז ער האָט דערזען ווי די קאַץ האָט פון וואַסער דאָס קעפל אויפגעהויבן, און אַ קוק געגעבן אויף אים מיט צוויי ווילדע קעצישע אויגן". און ווידער האָט דער פאַ־טער געשלאָגן מכת רצח, די מאַמע האָט געגאָסן מיט טרערן, און פרומע שכנות האָבן געשראָקן, אז „די טויטע קאַץ וועט ביינאַכט אים קומען וועראָן"...

און אָט די פיינלעכע דערפאַרונג האָט אויך באַשטימט זיין ווייטערדיקן גורל. זיין פאַרגעניגן צו פייניקן דעם פאָטער איז ווי טראַנספערירט געוואָרן אויף דעם אייגע־נעם איך, ווייל אין זיין אייגענעם פיין האָט ער אומבאַ־וואוסטזיניק געפילט דעם טאַטנס אומגליק.

די ליבע צו דער מוטער איז צו שוואַך געווען אים צו דערהאַלטן ביים לעבן, און די שנאה צום פאָטער געגוג שטאַרק אויף טרייבן צום טויט. און וועז דער זעלבסט־מאָרד־פרואוו אינעם שוסטערס שטיבל האָט זיך נישט איינגעגעבן, פאַלט ער אַריין אין אַ טיפער דעפרעסיע און לויפט צום טייך, זעצט זיך אַריין אין אַ שיפל, ווי עס שיינט, מיט דער אונטערבאַוואוסטזיניקער כוונה צו מאַכן אַ סוף מיטן לעבן.

דער רבי מיטן פאָטער זוכן אים אָפּ, און געראַטע־וועט פון פסק האָט אים עפּעס אַן אָרימע קינדערלאָזע אל־מנה, וואָס האָט אים אַרויסגעריסן פון די שטראָפּנ־דיקע הענט. און וועז די פרוי האָט צו אים אַרויסגעוויזן אַ מוטערלעכע אויפמערקזאַמקייט, האָט די לאַנג־דער־שטיקטע בענקשאַפט נאָך צערטלעכקייט אַרויסגעריסן ביי אים אַ קוואַל פון דערלייכטערנדיקע טערערן.

אָבער ס׳איז שוין געווען צו שפּעט. דער גייסטיקער צוזאַמענברוך איז געקומען, און דער ביז־צום־טויט־פאַר־שמיסענער און צעטראָטענער איך, האָט איין מאָל פאַר אַלע מאָל איבערגעריסן אַלע פעדים, וואָס האָבן אים פאַרבונדן מיט דער גיהנומדיקער וועלט: מיטן טאַטן, מיטן רבין, מיט די קלעפ און שמיץ, מיט די פיינ־לעכע דערינערונגען פון זיין קורץ אָבער שוידערלעך־שוועך לעבן.

שלמהלע איז אַנטלאָפן פון דער רעאַלער וועלט, וואָס האָט אים פאַרשאַפט אַזוי פיל יסורים און שרעק, און האָט זיך באַהאַלטן אין אַ פינצטערן גליווער פון נישט־זיין, אין אַ וועלט פון האַלוצינאַציעס, אין אַ וועלט פון שגעון.

דער אַקטועלער גורם פון אויסברוך, וואָס איז געפאַלן ווי אַ פונק אויפן אָנגעזאַמלטן אויפרייס־שטאָף זיינען געווען די שפּיזיקע קעצישע אויגן פון דער דערטרונקע־נער קאַץ... עס איז געווען אין אַ גרויען פרימאָרגן, די אלמנה איז אַרויס און דאָס יינגל איז געלעגן פאַרטראָגן אויף זיין געלעגער אין דעם שטילן הויז ביים טייך.

„פלוצים האָט פון אונטערן טיש עפּעס אַ בליאַסק געטאָן; עס האָבן אַ גלאַנץ געטאָן אַ פאָר אויגן, אַזוי לעבעדיק, און שטיל, שטיל... און ערגעץ טיף ביי אים, אין אַ פאַרוואָרפן פינצטער ווינקל, האָט דער גלאַנץ געקריגן אַן אָפּשיין, ווי ערגעץ ביי אים וואָלט שוין לאַנג עפּעס ענלעכעס געלעגן באַהאַלטן, ווי דאָס וואָלט עפּעס אַ מין ווייטע בולט־שאַרפע דעראינערונג געווען..."

די קעצישע אויגן פון אונטערן טיש, האָבן אַרויסגע־רופן דעם שוידער־בליק פון דער דערטרונקענער קאַץ. דער טראומאטישער אייגדרוק פון דער גרויל־סצענע ביים טייך, וועלכער איז פאַרטריבן געוואָרן אין תהום פון פאַר־געסונג, איז אין מאָמענט פון פאַרצווייפלונג און שוואַכ־קייט, אַרויסגעשוואומען אויף דער אויבערפלאַך און מיט זיין שוידער־בילד פאַראַליזירט, פאַרגליווערט, זיין גאַנץ וועזן, וואָס האָט אויפגעהערט צו זען, צו הערן, צו פילן...

„אַרום איז געווען שוואַרץ און שטיל, און פון דער

שוואַרצער שטילקייט האָבן געגלאָנצט אַ פּאָר אויגן... האָבן אַריינגעקוקט אין אים, און האָבן פּאַמעלעך, שטיל, ווי די שטילקייט אַליין, זיך דערנענטערט צו אים; און געדאַכט האָט זיך אים, אַז צוזאַמען מיט די אויגן רוקט זיך אַלץ אַן אויף אים. די גאַנצע שטוב רוקט זיך צונויף, ווערט קירצער און שמעלער, און טיף באַהאַלטן אונטער דער שטילקייט, טוט זיך עפּעס... טוט זיך עפּעס... אַ טייך!... גלאַט און דורכזיכטיק... די זון... אַ פּאָר אויגן... שווימען צו אים... שווימען... שטיל... שטיל, שטיל...

„— מיאַ־או־או...

„די קאַץ וועט דיך קומען ווערגן ביינאַכט!... וועט דיך קומען ווערגן...

„דער געדאַנק איז עפּעס פון ווייט־ווייט אַנגעקומען... האָט זיך שארף אַריינגעשניטן אין מוח און געדאַכט האָט זיך אים, אַז עמיצער האָט עס אים נאָר וואָס איינגערוימט אין אויער אַריין. און די פּאָר אויגן האָבן שטום־רעדעוודיק עס באַשטעטיקט:

„איך בין געקומען דיך ווערגן!...“

„וועג די מוטער איז געקומען האָט זי שוין דאָס קינד נישט דערקענט. דאָס פּנים איז געווען פּאַרקרימט, די אויגן זיינען געשטאַנען שטאַר, ווי פּאַר גליווערט, און געקוקט אין איין פּינטל... ער האָט אַ לאַך געטאָן... נישט שלמהלע, עפּעס אַ פּרעמדער האָט פון אים אַריסגעלאָכט... אַ פּאָר אומפּאַרשטענדלעכע ווערטער האָבן זיך אַרויסגעריסן... אָבער סיי דאָס לאַכן און סיי זאָגנדיק די ווערטער, האָט זיך דאָס פּנים זיינס נישט געענדערט, און די אויגן זיינען שטאַר געשטאַנען און געקוקט אין איין פּינטל...“

דער לעבנס־גורל פון י. ראָזענפעלדס ליטעראַרישע העלדן

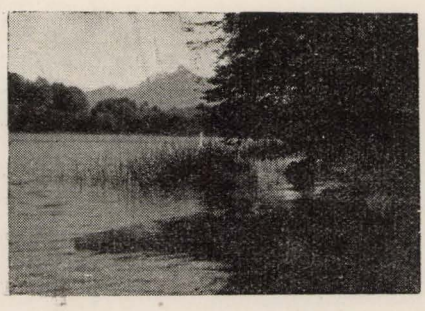
פון אויטאָביאָגראַפישן ראָמאַן „איינער אַליין“ ציען זיך ווי שטראַלן די עיקרדיקע כאַראַקטער־שטריכן, די שטימונגען, פּאַרבן און געפילן, וואָס פּאַרבינדן מיט אַן ענלעכן לעבנס־גורל דעם יונגן העלד פון אויבנדערמאָנטן ראָמאַן מיט אייניקע פון יונה ראָזענפעלדס ליטעראַרישע טיפּן. ער פּאַרמאָגט אַ גרויסע וואַריאַציע פון טעמעס, און אַ רייכע גאַלעריע פון די פּאַרשיידנאַרטיקסטע העלדן, איינס נישט ענלעך אויפן צווייטן. און דאָך איז פּאַראַן אַ פּאַרבאַרגענע ענלעכקייט אינעם עצם פון זייער וועזן, אַן ענלעכקייט אין דער אימאַזשינערער אַקס, אַרום וועלכער עס באַווענגן זיך די געשעענישן און וואָס באַשטימט זייער גורל.

דער העלד פון „איינער אַליין“ האָט אויך נאָך אַ פּסק, וועלכן ער האָט געכאַפּט פון זיין באַלעבאָס, פעסט באַשלאָסן אונטערצינדן די שטוב. און ער וואָלט זי אונטערגעצונדן, פונקט ווי דאָס האָט געטון שלמהקע מיטן שוסמערס הייזל. ווייל אַ גרויסער טייל פון ראָזענפעלדס העלדן זיינען ווי אויסגעגאָסן פון שטאָל, הכנעה איז זייער דערווידער און מיט אַן אויטאָמאַטישן געבייזער בייסן זיי דעם שטעקן, כאָטש עס פאַלן די ציינער, ווי שלמהקע איז געפאַלן. זיי ענטפערן מיט בייז אויף בייז, אָבער אויך מיט גוטס אויף גוטס; און אויב דער העלד פון „איינער אַליין“ האָט דאָך מיטן פייער די שטוב נישט געלאָזן, איז עס נאָר דערפאַר, ווייל ער האָט אינדערפרי געפונען ביי זיך אויפן וואַרשטאַט אַ גלאָז טיי מיט ברויט. אָט דער דאָזיקער אין פלוג אומבאַדייטנדיקער מענטשלעכער זשעסט, האָט נייטראַליזירט דעם אָנגעזאַמלטן גיפט, האָט אויסגעלאָדן דעם ווייטיק פון האַרצן, וואָס האָט בלויז געלעכצט נאָך אַ פריינדלעכן בליק, נאָך אַ שטראַל האַרציקייט פון מענטשן.

ראָזענפעלדס העלדן, ווי זייער שעפער, זיינען נישט „פון דער נאַטור אויס“ שלעכט; זיי פּאַרמאָגן אַ געזונטן מאָראַלישן קערן, וואָס ווערט אָבער גאָנץ אָפט צעריבן אין די מילשטיינער פון לעבן.

דער דעטערמיניזם פון די סאָציאַל־עקאָנאָמישע אוך פסיכישע פאַקטאָרן, ריכטעט דעם גורל פון ראָפענפעלדס פּערסאָנאָזשן, אַ גרויסער טייל פון וועלכע באַווען זיך, ווי געזאָגט, אין דער אַרביטע פון זיין אייגענער לעבנסדערפאַרונג, און זיינען אַן אויסשטראַלונג פון זיינע טענדענצן, אַ ווידערקול פון זיינע פריידן און ליידן, אַ פּאַרקערפערונג פון זיינע אידעאַלן...

דער טיפּער אינטערעס וואָס ס׳האָט אין אונדז דערוועקט די רייכע ליטעראַרישע ירושה פון יונה ראָזענפעלד, וועלכע אַנטפּלעקט אַ וועלט פון גרויסער שיינקייט אוך טיפקייט, האָט געגעבן דער דאָזיקער מאָנאָגראַפּיע אַ פּאַרנעם, וואָס גייט וויט אַריבער די ראָמען פון דעם פּלאַץ, וועלכן מיר האָבן פּאַר דער אַרבעט לכתחילה באַשטימט אין דער אויסגאַבע. מיר וועלן דעריבער, נאָך די ראשיפּרקים וואָס וועלן פּאַרעפנטלעכט אין דעם יאָרבוך, דעם „אַנאַליז“ נאָך פּאָרזעצן.

דער ווינט האָט זיך פאַרשפּעטיקט

פון **משה כ״ץ** (סאלסיפּועדעס, קאַרדאָבאַ)

ווי פאַרשטאַרט רוט מיין קערפּער נאָכן הייסן פאַר־מיטאָג. אין באַטויבנדיקער שטילקייט אַרבעט אויס מיין געהירן אומגעשטערט און הויך דעם אַרבעטס־פּלאַן פאַר דער צווייטער העלפט פון טאָג. פאַר די צוגעמאַכטע אויגן, אין טונקלן, קילן צימער, לייכטן די צעבליטע מאַנדלביימער, באַגאָסענע מיט זונשטראַלן, קוקן אַרויס די געשוואָלענע קנאָספּן פון די צעגרינטע פלוימענביימער. דער שניי־וווייסער צוויט פון די פּאָמעראַנצן־בייַמער און די צעבליטע וויינשטאָקן פאַרשפּרייטן זיסע פּאַרפום־ריחות, וועלכע פאַרמישן זיך מיטן שאַרפן דופט פון די בלוטיק־רויטע רויזן און ראָזע־וויים־רויטע נעלקן. ווי די שנאבעלעך פון אויסגעזעסענע הינדעלעך די אייער־שאָלעכץ שטעכן דורך די וווייסע שפּיצעלעך די קנאָספּן פון די עפּלביימער און קוקן אַריבער נייגיריק צו זייערע שוועסטערלעך פון די באַרנבייַמער. פון די אָליוון שנייט מיט שטערנדלעך, פאַרשיכורטע פון די דופטנדיקע פּאַראיסן.

אַ זיסער שמייכל צעציט מיינע ליפּן און צעקאָלערט זיך ווי אַ כוואָליע איבער מיין מידן גוף. וואו זייַנען מיינע פריינט צום מיטגענישן פון דער דאָזיקער פּראַכט, געשאַפן פון נאַטור און מענטש? איינזאַם פליסטערט די שייַנקייט פון מיין גן־עדן. געזעטיקט זייַנען מיינע אויגן און אָנגעטרונקען מיט דער קאָליר־סימפאָניע אוז דעם ים מיט גרינס, באַפרוכפּערט מיט מיין שווייס, פאַרצויבערט פון מיין בענקשאַפט, פאַרוויגט פון מיין ליבע צו דער נאַטור...

ווי ליכטיק און אין וויפל פאַרבן די נאַטור שפּיגלט זיך אָפּ אין די צוגעמאַכטע אויגן פון אַ מידן פעלדמענטש! הונדערטער מינים וועַרעמלעך, פלי־געלעך, אינזעקטעלעך; גרעזעלעך, בלעטעלעך, שטענגע־לעך; שטיינדעלעך, זאַמדעלעך, זשאַבעשיסעלעך, חיהלעך, פייגעלעך, שמעטערלינגלעך קריכן פלאַטערן, פליען, שפּרינגען, סוויטשן, גלאַנצן, שימערן, טרילערן, שפּילן און זינגען יעדער אויף זיין שטייגער, לויט זיין אינ־סטינקט און שליחות; נוצן און שאדן, ציען פאַרביי ווי אַ פאַטאַ־מאָנטאַזש פאַר מיינע צוגעמאַכטע אויגן.

ליג איך און טראַכט, וואָס וועל איך טאָן מיט אַזוי פיל פרוכט? ווייט פון מיר זייַנען מיינע פריינט, איינגע־שפּאַנטע אין שווערן אַרבעטס־יאָך. יאָרן שוין שרייבן זיי פון קומען און האַלטן אין איין אָפּלייגן. שווימט פאַר מיר אויף אברהם לייבל אין זיין וואַרשטאַט אין וויזשאַ־קרעספּאָ, און איך פיל די ריחות פון לעדער און גומענע קלעפּעכץ, פון שווייס און פון שימל. איך זע אים זיצן ביי דער מאַשין שטעפּן בייטעלעך און זיין בריייטע, פלאַ־כע נאָז באַרירט כמעט די נאָדל. ער איז תמיד אָנגעכמו־רעט. ער קען נישט דעריאָגן, כאָטש דער מאָטאָר לויפט מיט רוישנדיקער געשווינדקייט, און די צוגעשניטענע לעדערס פליען פון אונטער דער נאָדל אַוועק. אָבער זיין פאַרשוויצט, פאַרזאָרגט פּנים, וועט זיך אויף אַ ווילע אויסלייטערן און אויפהייטערן, וועַן דער פּאָסט־טרעגער וועט אים אין אַ שיינעם טאָג איבערראַשן מיט אַ קעסטל פרישע, שיינע פרוכט, מאַטע, לענגלעכע מושקאַט־וויינ־טרויבן, און טוי־באַדעקטע וועַנגערקעס. אָ, וועט זיך זיין פּנים צעשטראַלן — דאָס הייסט אַ פריינט!

יאָ, איך וועל מוזן צורעכטמאַכן און צוגרייטן כאָטש אַ האַלב טוץ קעסטלעך; וואָס זאָג איך קעסטלעך, קאַסטנס! איך קען זיי אויך שיקן פּאָמידאָרן, רעטע־כער, כריין און אפילו קנאָבל. דאָס וואָס מען באַקומט שמעקט דאָך גאָר אַנדערש ווי דאָס געקויפּטע. דער באַוואוסטזיין פון אַ מתנה פון אַ גוטן פריינט גיט אַלעם צו אַ באַזונדערן טעם.

אייגנטלעך קען איך היינט שוין צו־גרייטן עטלעכע קעסטלעך פאַר די פייגן, וועלכע וועלן באַלד צייטיק ווערן. לייזער רויזען הָאָט דאָך שטאַרק ליב פייגן, אי־בערהויפּט די בכורים, די ערשטלינגען, וועלכע צעגייען אין מויל און באַטויבן מיט זייער דופט. און רייזעלע, זיין פרוי, וועט זאָגן — אָט אַ גוטער פריינט! ער אַרבעט אַליין שווער און שיקט אונדז אַזאַ קאַסטן מיט פרוכט! — בעת מעשה וועט זי אויסנאָגן אַ פייג, אַרויפלייגן די האַנט אויף דער ברוסט און צוגעבן — אָווא, טעם גן־עדן! לייזער, פאַרזוך נאָר! וואו באַקומט מען אין בוע־נאָס איירעס אַזעלכע פייגן? לייזער אָבער האָט פאַר־שמירטע הענט מיט לאק פון פּאָליר־דאָס מעבל און ער הייסט זיך אָפּוואָשן עטלעכע פּירות און געבן אַ גאָפל, ער איז אַ זויבערער, פיינפילנדיקער מענטש, און איך בין מיך מחיה זעענדיק אים זיך פאַסמאַקעווען מיט די פרוכטן און איך פיל דערביי זיינע געדאַנקען און געפילן וועגן מיר. ער וואָלט אַלץ שטיין געלאָזט און

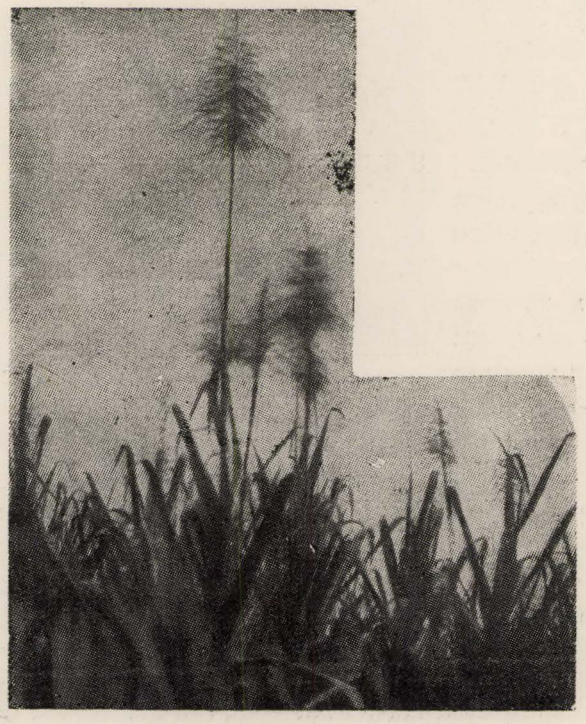
געקומען קיין קאַרדאַבע זען וואָס זיין פריינט מאַכט און ווי אַזוי אַ שרייבער פאַרוואַלטעט מיט אַ פאַרם.

מיין געלעגער איז אַזוי דערהיצט, אַז איך מוז בייטן דעם פּלאָץ און קאַלער מיך צו צו דער קילער וואַנט. די זונשטראַלן דערגרייכן שוין דאָס פענצטער און די אייזערנע פערסיאַנעס וועלן זיך באַלד אָנגליען. וועז איך האָב זיך אַנידערגעלייגט האָט דער טערמאָמעטער גע־וויזן 29 גראַד היץ אין שאָטן. מוז אַצינד זיין 32, טראַכט איך. און דער געדאַנק, און דאָס איינטאָניקע טיקן פון זייגער דערמידן מיך איינשלעפערנדיק. מיינע געדאַנקען צעשווימען און טראָגן מיך אַוועק ווייט, ווייט, אין — אַן אַפריקאַניש דערפל, אַ גרופּע נאַקע־טע, שלאַנקע און שוואַרצע מענטשן מיט לאַנגע טיקעס אין די הענט און בלומען־קראַנצן אַרום די לענדן, טאַנצן צום טאַקט פון הילכנדיקע פויקן און טאַצן, וועלכע ווערן וואָס אַמאָל העכער, ריטמישער און שטאַרקער, אַנ־פייערנדיק די טענצער, וועלכע קרייזן אַרום אַרום מיר אין אַן אויסגעלאַסענעם, קאָפּ־שווינדלענדיקן קאַראַ־האָד...

אין שווייס־גענעצט כאָפּ איך זיך אויף. מיין האַרץ קלאַפּט שטאַרק, אָבער די ווירקלעכקייט באַרואיקט מיך. אין קאַרדאָבאַ, אויפן דרום־אַמעריקאַנער קאָנטינענט, איז דאָך נישט אַזוי הייס ווי אין אַפריקע, און אפילו די גרעסטע היץ האַלט נישט לאַנג אָן. אָבער דאָס פויקן קלינגט נאָך אין מיינע אויערן. יאָ, איך הער פויקן און דעם געבראַזג פון טאַצן! וואָס איז דאָס? איך קריך אַריין אין די הויזן און לויף אַרויס. די וועלט איז אַ שוואַרצע אַ פאַרווויסטע. די גאַנצע געגנט איז באַדעקט מיט מחנות טונקל־ברוינע היישעריקן, וועלכע די שכנים פון אַרום זוכן צו פאַריאָגן דורך אַ קלאַפּעריי פון שטארצן, פאָגען און בלעכן. מיר וועלט פינצטער אין די אויגן. מיין גאַנצע פאַרם איז ווי אָפּגעגאָלט ביז צו די ביימער־שפּיצן. אויס מיט מיין גן־עדן! די מאַסן קריכנדיקע, שפּרינגענדיקע און פליענדיקע היישעריקן דערוועקן אין מיר אַ מוראדי־קע שרעק. איך שטיי הילף־ און ראַטלאָז פאַר דער טיר. ביז אַ היישעריק שטויסט זיך אָן מיט אַ פּאַטש אָן מיין פּנים און רופט ביי מיר אַרויס אַ געפיל פון עקל, וועל־כעס טרייבט מיך ווידער אין הויז אַריין. איך וויל אוך קען די צעשטערונג פון מיין פּראַצע נישט אָנזען...

א פּלוצים־אָנקומענדיקער שטורעמווינט לאָקט מיך ווי־דער אַרויס. אין דער ריכטונג פון שטורעמווינט טראָגן זיך די היישעריקן ווידער אַוועק, און עס בלייבט אַ נא־קעטע ערד און ביימער־סקעלעטן...

פאַרוואָס איז דער ווינט נישט געקומען מיט אַ פאַר־שעה פריער?...

י. פּאַלאַטיצקי

אַ מעשׂה מיט אַ טאַבורעטקע און אַ לאַנדשאַפט

(פון די דערציילונגען פון אַן אַלטן סטאַליער)

— וואָס מאַכט איר עפּעס, יונגערמאַן? איך זוך אייך אַרום צו דערציילן אַ מעשׂה און איר זענט מיר נעלם געוואָרן. איצט זענט איר אַליין געקומען, ווייל דער חלף ליגט אייך שוין אויפן האַלדז? אוודאי. מיר זיינען שוין אין תמוז און עס הייבן זיך אָן די קעלטן מיט די רעגנס. אַ פּאַרקערטע וועלט דאָ. אַמאָל האָט מען אין תמוז געכאַפּט דעם אמתן שוויץ, היינט אַז עס קומט תמוז הייבט מען אָן צו ניסן. איר ווייסט שוין וואָס איך מיין. איר דאַרפט שוין האָבן עפּעס אַ מעשׂה פּאַרן זשורנאַל דאָרט פון די מעבלאַזשעס און סטאָליאַרעס, אַ? געטראָפן, וואָס דען? נישט געדאגהט איך האָב פּאָר אייך אַ מעשׂה. זעצט אייך, יונגערמאַן, לאָמיר אויסטרינקען אַ קאַוועלע אויף אייער חשבון.

מיין אַלטער פריינט, דער סטאַליער פון דער אַלטער היים, וואָס טראָגט זיך אַרום מיט זיין קעסטל געצייג איבער די הייזער, איז שטאַרק פאַרעלטערט געוואָרן פאַר דער צייט, וואָס איך האָב אים ניט געזען. גיי, וויס, אַז ער לייענט דעם „האַלץ־אינדוסטריאַל" און אַזוי ווי איך האָב טאַקע געדאַרפט האָבן אַ מעשׂה פּאַר דעם יאָרבוך, האָב איך זיך אָנגעכאַפּט מיט ביידע הענט אין דער מציאה.

— פּעטער, מאַך איך צו אים, דערציילט טאַקע אַ מעשׂה און טרינקט אַ ווערמוט אפילו, איר מוזט ניט טרינקען אַ קאַוועלע, פון די שכירות וואָס מען באַקומט פּאַר אַזאַ מעשׂה אייערער קען מען זיך דערלויבן צו צאָלן אי אַ קאַוועלע אי אַ ווערמוט.

— בקיצור, גיט דער אַלטער סטאַליער אַ מאַך מיט דער האַנט — לאָדעך אָפּ פון די פּרנסות. אייסעך אועס. טאָמער וואַרפט מען אייך צו אַ הונדערטער, אָדער צוויי, דאַרפט איר דערנאָך אַ גאַנץ יאָר זדעכניען אויפן פּיסק. הערט בעסער וואָס מען רעדט צו אייך.

— איר געדענקט, אוודאי, וואָס איך האָב אייך אַמאָל דערציילט וועגן מיין יידענע. בשעת איך האָב זי אַהער אַריבערגעבראַכט (אַ ליכטיקן גן־עדן זאָל זי האָבן, זי האָט פאַרכאַפּט און געשטאַרבן באַצייטנס, ליגט זי נאָך אין ליניערס, איך וועל זיך שוין דאַרפן וואַלגערן אויף טאבלאדא), האָט זי מיט זיך מיטגעבראַכט וואָס עס האָט זיך נאָר געלאָזט אײַנפּאַקן. פון בעטגעוואַנט איז דאָך אָפּגערעדט, פון דער שאַפע, קרעדענץ און בעטן וווייסט איר דאָך. זי האָט מיטגענומען ערדענע טעפּ, פּאָלומיסקעס, ריינדלעך, פּאָטעלניעס, אַ פּאָן, אַ לאָקשנברעט, אפילו אַ וואלגערהאָלץ. אַלץ מיטגעשלעפּט מיט זיך. אַז איר פלעגט אַריינקומען צו מיר האָט איר זיך געפילט ווי אין דער אַלטער היים. אפילו דאָס עסן איז געווען ווי ביי אונדז אין דער אַלטער היים. אַ קרופניק, אַ פּאַרברענטע זופּ, אַ רייבעכץ, פּערלגרויפּן מיט בעבעלעך, געבאַקענע פערפל מיט לעבעלעך, פיש מיט קלישקעלעך, האלקעס מיט שקצים פון קאַרטאָפל, געריבענער רעטעך מיט געגנדזן־שמאלץ, געגנדזענע גריבן מיט צעריבענע קאַרטאָפל, הירזש מיט בוימאייל, קאַשע מיט פּאַסאָליעס, אַ גריישיצע, אַ געפילטער מאָגן, אַ גראַטענע מילץ מיט געפּרעגלטע קרעפּלעך — וואָס איז דאָ צו רעדן? ניט אייערע ניאָקיס, אייערע מאקאַראָנעס, קאַפּילעטעס, קאַמאַראָנעס און אַלע אַנדערע שרצים, וואָס האָבן זיך פּאַרלאָזט וואָנצעס אויף אַ מטר די לענג. עס שלאָגט צו דער גאָל, חלשות.

צווישן די אַלע טראַנטעס, וואָס מיין יידענע האָט מיטגענומען האָט זיך געפונען אַ טאַבורעטקע, פון יענע טאַבורעטקעס, וואָס איך אַליין האָב עס אַמאָל צוזאַמענגעקלאַפּט פון דעמבע, גוט אויסגעהיבלעוועט און אויסגעגאַנגען עס מיט אונדזער פּאָליטור; איז עס געווען אי ניי אי אַלט. וואָס זאָל איך אייך דערציילן? דאָס זיך אַ פּשוט בענקל, אַ טאַבורעטקע, אָבער עס האָט געהאָט אַלע טעמים. די פיר פּיס פּאַרשטייט איר אַליין, אַז איך האָב זיי אַליין אויסגעאַרבעט, מיט קאַרניזלעך, צאַצקעס, געמאָכט יענע צאַפּנס, צונויפגעלאָמט און אויפגעלייגט דעם געזעס, וואָס איז צונויפגעלאָמט פון דריי ברעטלעך; נאָר איך, איך גיב אייך דרשה־געשאַנק אויב איר וועט עס דערקענען. עס זעט אויס ווי איין גלאַטע ברעט, און נאָך אַזוי פיל יאָרן האָט דער קליי נישט געפלאַצט, דאָס האָלץ האָט נישט געטרוקנט — ניין, איין ברעט! איר ווייסט שוין וואויל, וואָס איך זאָג וועגן די היגע סטאָלאזשעס; אָבער ווער פון זיי עס האָט געזען דאָס שטיקעלע אַרבעט האָט שיר באַקומען די נכפה: ווי איז עס מעגלעך — האָבן זיי געהאַט אַ טענה — אַזוי

צונויפצולאמען דריי ברעטלעך און גאָרנישט — איין שטיק. נאָר דאָס, הייסט עס, ווייסן זיי נישט, פונקט ווי אַנדערע זאַכן ווייסן זיי יאָ. פרעגט זיי צי זיי ווייסן, וואָס איז ראבינע האָלץ, כוואיענע האָלץ, אסינע האָלץ, נו ווייסן זיי? זיי ווייסן דעמבענע האָלץ, אָבער וואָס דעמבע, וועלכע דעמבע, צי עס איז זומער־דעמב, ווינטער־דעמב, וואלאָניע־דעמב, רויטער דעמב, אינדישער דעמב, צי גאָר זומפֿן־דעמב; דאָס וועלן זיי שוין קיינמאָל נישט ווייסן און זיי דאַרפן עס נישט. נו און וואָס איז אַ לייטישער צאפֿן, אַ פוגע, אַ שאליווקע, אַ צארגע, אַ צאָקל, אַ ציניק, אַ גארניז און אַנדערע זאַכן פון אונדזער פאַך, ווייסן זיי יאָ? גאָרנישט. זיי מאַכן מעבל, זיי מאַכן בענקלעך, זיי מאַכן אַלץ, ווייל זיי האָבן מאַשינעס, אַלץ איז מאַשינאַ־ווע. צו דעם דאַרפט איר זיין אַ סטאָליער? דאָס איז סטאָ־ליארקע?...

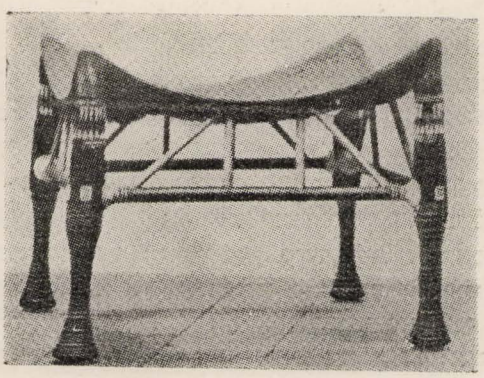
אַז מיין יידענע האָט זיך געזעגנט מיט דער וועלט, האָב איך געמומען פֿארקויפן דאָס ביסל בעבעכעס, ווייל איך האָב זיך געוואָלט אַריינצייען אין אַ חדר פאַר זיך אַליין, וואָס דאַרף איך האָב דעם גאַנצן טאַראַראָם? בין איך געגאַנגען און בין אַוועק צו מיינעם אַ באקאנטן, וואָס האָנדלט מיט אַלטע זאַכן. אַזאַ מין פאַך. לייגט אים אַוועק אַ שטוב מיט גאָלד, ער זאָל אייך קויפן אַ נייע שטיק. פון אָדם הראשונס ציימט, קרעדענצן, בעטן מיט גאלקעס, ער־דענע קרוגן, טעפּ מיט אויערן, הילצערנע פלעשער, טשיי־גיקעס פון גלאָז, אַ פאָר הויזן מיט אַ לעדערנעם גיעזעס, שפּאָרעס צו רייטן, שוועדלעך אויף צו שניידן ברויט, שיך מיט פּאָדקאָוועס. און אויף אַלץ איז עפּעס אָנגע־שריבן און דער עולם קויפט. משוגעים. טאָמער קויפט ער אָמאָל יאָ אַ נייע זאַך, פֿאַרבט ער עס אפֿ אין גרין, קוי־לערט עס אויף דער ערד, מאַכט עס מיט דער בלאָטע צו־גלייך, און אַז עס האָט שוין אַ פּנים פון אַ טראנטע, שטעלט ער עס איצט אַוועק, הענגט אויף אַ צעטל און „איצט — זאָגט ער — איז עס אַ גוט שטיקל אַלטע סחורה". מילא, יעדער אייגער האָנדלט מיט דעם וואָס ער איז ווערט. ברענג איך אים אַריין צו מיר אין שטוב און וויז אים די טעפּ, דעם קרעדענץ, אַ בעט, איך וויל עס — זאָג איך אים — דאָס אַלץ פֿארקויפן. קוקט ער, דער מענטש, קוקט און דערזעט אויף דער וואַנט אַ לאָנדשאַפט, וואָס מיין יידענע האָט עס געירשנט פון איר מאַמען, איר מאַמע פון דער עלטער־באָבען, נאָר וואָס דען? איך האָב אָמאָל צוגעמאַכט אַ ראם. פֿארשטייט איר אַליין, אַז אַ ראָם פון ראָמען־לאָנד. נעמט ער אַראָפּ דעם לאָנד־שאַפט, באַטראַכט דאָס טאבורעטקעלע און גיט מיר אַ זאָג: אָט־דאָס נעם איך. זאָג איך: דאָס נעמט איר נישט אַן דעם קרעדענץ און אַן דער בעט און אַן די טעפּ. בקי־צור אַ וואָרט פאַר אַ וואָרט, ער האָט אַלץ צוגענומען, באַ־צאָלט דאָרט אַ שיבוש פאַר אַלע זאַכן, געבראַכט אַ קאַ־מיאָן, צוגענומען... גאָרנישט...

איך האָב זיך אַריבערגעצויגן אין אַן אַנדער חדר אַ ביסל ווייט פון דאָרט און האָב פֿארגעסן פון גאַנצן עסק.

אין אַ שיינעם טאָג גיי איך מיר אַזוי אין צענטער, ס׳איז געווען זונטיק, גיי איך מיר און קוק אויף די וויסטאָווע־פּלוצלינג גיט מיר אַ שלאָג אין קאָפּ. איך שטיי מיר אַזוי ביי אַזאַ קראָם פון אַלטוואַרג, אין סאַמע צענטער, איך גיב אַ קוק אין דער וויסטאָווע איז אַרויסגעשטעלט מיין לאַנדשאַפט מיטן פֿאַלאַן, מיט די טרעפּ, אַביסל ווייטער גייט אַרויס אַ פּריצה פון אַ בריטשקע מיט אַ הינטל אויף דער האָנט און אַ לאָנגער פּריץ מיט פֿאַרדרייטע וואָנצעס מיט אַ קוימען־שליאָפּע נעמט זי אַראָפּ פון דעם טרעפּל. דאָס איז עס! איך דערקען די לאַנדשאַפט און דערקען מיין ראָם. אוודאי העגגט שוין אַ צעטל מיט אַ סומע, מיר זאָלן עס ביידע פאַרדינען אַלע זונטיקן פון יאָר. איך פֿרואוו לייענען און קען נאָר כאַפּן איין וואָרט: „אַנטי־גוא אייראָפּא", איר זענט דאָך אַ געלערנטער יונגערמאַן וויסט איר שוין וואָס דאָס מיינט. נעם איך און זוך שוין וויטער און דערזע פון דער וויטנס מיין טאָבורעטקע. עס שטייט זיך אַזוי וויי נישט אים מיינט מען עס, נישט מער עס איז אָנגעקלאַפּט אויף דעם אַ ברעטעלע מיט אַ צעטל, מסתמא אויך, אַז עס איז די אַלטע אייראָפּע. און קאָסטן קאָסט עס זאָלן מיר עס ביידע מאַכן אויף אַ צע־טעלע, איר קענט נאָך צונעמען אַ פּאָר שותפים.

נו, וואָס וועט איר מיר איצט זאָגן? איר וועט נאָך גיין פֿאַרגלייכן אונדזערס אַ שטיקל אַרבעט מיט דעם וואָס מען מאַכט דאָ? איי וועט איר זאָגן, אַז איך האָב זיך אפּ־גענאַרט אין מקח, און בין נישט קיין סוחר? בין איך טאַ־קע נישט!... אָבער עס טוט מיר הנאה פון מיינס אַ שטיקל אַרבעט. עס איז טאַקע פון פריערדיקע צייטן, איז עס גוט פאַר אַמאָליקע צייטן.

איך זע, אז איר איילט זיך שוין, איר גייט עס שוין אַנשרייבן. גייט, גייט, דערציילט עס דעם עולם און לאָ־מיר זיך זען, אים ירצה השם, איבערַאיאָר. אַ גוטן!

אָפּרופּן וועגן יאָרבוך 1952

פון „די אידישע צייטונג":

ווידער האָבן מיר פאָר זיך און בלעטערן מיט סאַטיס־פאקציע דאָס יאָרבוך וואָס עס גיט אַרויס דער זשורנאַל „דער האָלץ־אינדוסטריאַל", די אויסגאַבע פון די האָלץ־און אייז־אינדוסטריאַלן. מיט דער אויסגאַבע פון די יאָר־ביכער האָט דער זשורנאַל, וואָס איז איין־און־איינציק אין זיין מין אין יידיש, זיך קונה־שם געווען אין דער יידישער וועלט.

וויפל מאָל עס איז אונדז אויסגעקומען צו שרייבן וועגן דעם יאָרבוך — איצט שוין דער 12טער — האָבן מיר געהאַט לויב־ווערטער, און דאָס איז אויך דער איינדרוק דאָס מאָל. די אויסגאַבע, אַ פאַך־אויסגאַבע פון יידישע בעלי־מלאכות אינדוסטריעלער, וויזט אַרויס אַן אויסער־געווייַנלעכע באַציאונג און פּיעטעט צום יידישן שעפּע־רישן וואָרט.

אַזויווי אין די פאַריקע יאָרן און טאַקע נאָך מער, איז דאָס יאָרבוך, געדרוקט אין גרויסן זשורנאַל־פאָרמאַט אין 230 זייטן (אַחוץ דער שפּאַנישער טייל) אויסגעפולט אין זיין גרעסטער טייל מיט ליטעראַריש־פובליציסטי־שע אַרבעטן פון היגע און אויסלענדישע שרייבער. דער דאָזיקער טייל איז דער גרעסטער און וואָגיקסטער פון בוך און שטייגט אַריבער די אַנדערע אָפּטיילונגען, ווי פאַריין־ און פאַך־ענינים, עקאָנאָמיק און פינאַנצן, האָלץ און האָלץ־קונסט.

דאָס איז ווירקלעך אַ ווערטפול בוך, וואָס איז אַלס פערמאַנענטע אויסגאַבע אַ וויכטיקע פאָזיציע פאָר דעם יידישן וואָרט און געדאַנק: „אויף די בלעטער פון דעם יאָרבוך — וועט מיט רעכט אָנגעוויזן אין דעם רעדאַק־ציאָנעלן אַרטיקל — הויזען אין פריינטלעכער שכנות נעמען פון יידישע מעבל־פאַבריקאַנטן און נעמען פון יידי־שע שרייבער. מענטשן פון מלאכה און מענטשן פון גייסט, די הויפּט־זיילן פון יידישער עקזיסטענץ האָבן פאַריניקט זייער שעפערישן ווילן צו שמידן וויטער דעם יידישן המשך".

עס פאַרדינט באַזונדער דערמאָנט צו ווערן דער רע־דאַקטאָר פון זשורנאַל און פון יאָרבוך, וועלכער לייגט אַריין אַ סך אַרבעט, אַז די אויסגאַבע זאָל זיין וואָס אינהאַלטרייכער און עסטעטישער, אוּן ער מעג באמת שטאָלץ זיין מיט דער דערגרייכונג.

פון „די פּרעסע":

אַנהאַלטנדיק די טראדיציע, האָט דער באַקאַנטער זשורנאַל „דער האָלץ אינדוסטריאל" אויך דאָס יאָר אַרויסגעגעבן אַ יאָרבוך, וועלכער צייכנט זיך אויס ניט נאָר מיט אינטערעסאַנטע און באַלערנדיקע מאַטעריאלן פון דער בראַנשע, נאָר אויך מיט אַ רייכן פילפאַקיקן שטאָף פון פובליציסטיק, בעלעטריסטישע פּראָזע און פּאָעזיע. די איצטיקע ספּעציעלע אויסגאבע שליסט אויך אָפּ אַ וויכטיקן אניוועַרסאַר, צוועלף יאָר זינט דער עק־זיסטענץ פונעם פאַריין פון האָלץ און אייזן אינדוס־טריאלן, אַ געשעעניש וועגן וועלכער עס שרייבן אַ גאַנ־צע רייַע גרינדער און אָנגעזעענע מיטגלידער פון דער אינסטיטוציע.

דער זשורנאַל, סיי לויט זיין אויסערלעכן עסטעטישן אויסזען און סיי לויט זיין אינהאַלט, רופט די אויפמערק־זאַמקייט פון יעדן איינעם וועמען עס איז טייער דער הויכער ניוואָ פון דעם יידישן געשריבענעם וואָרט. און וועג מען רעדט וועגן הויכן ניוואָ, דאַרף מען אומבאַדינגט אויך אינזינען האָבן די אויסערלעכקייט פון דער אויס־גאבע, וועלכע דערציילט וועגן דעם פאָרשריט פון דער יידישער גראפישער קונסט אין ארגענטינע און וועגן דער באַציאונג פונעם רעדאקטאָר, וועלכער איז מקפּיד אויף דעם קלענסטן טעכנישן דעטאל. אין דעם זין, קאָן מען נישט פאַרזען די גרויסע אָנשטרענגונג וואָס ווערט אַריינגעלייגט אין דער דאָזיקער אויסגאבע, ווייל עס האַנדלט זיך וועגן אַן אַרבעט פון גאָר ערנסטער פאַר־אנטוואָרטלעכקייט און די דאָזיקע אַרבעט ווערט גע־מאַכט פאכמעניש און בשלימות.

וואָס שייך דעם אינהאַלט פון דעם איצטיקן נומער, איז ער אַנדערש ווי די פריערדיקע דערמיט, וואָס דער יידישער מאטעריאל פאַרנעמט אין אים דעם ווייט גרעסטן טייל פון דער אויסגאבע — גאנצע 230 זייטן פונעם זשורנאל, וועלכע זיינען אָנגעפּיקעווט מיט אר־טיקלען, עסייען, דערציילונגען, רעפּאָרטאזשן, לידער, רעצענזיעס וועגן ביכער, כראָניק און אינפאָרמאַציע פון יעדן מין, אינטערוויוען, זכרונות און אַנדערע מאַטע־ריאלן פון ווערטפולן כאראקטער. דאָס אַלץ ווערט באַ־גלייט פון בילדער פון די מחברים און אַלערליי אי־לוסטראציעס, וועלכע געבן דער אויסגאבע צו אַ פּרעכ־

טיקן אויסזוכן. עס באַטייליקן זיך אין דעם איצטיקן נומער אַרום זעכציק נעמען און עס וועלן באַרירט פֿאַר־שידענע פּראָבלעמען, צווישן זיי פֿאַרשיין און פֿאַר־עגינים, עקאָנאָמיק און פּינאַנצן, האַלץ און האַלץ־קונסט, ליטעראַטור און פּובליציסטיק א. א. וו.

צווישן די שרייבער און זשורנאַליסטן וואָס באַטייליקן זיך אין דער אויסגאַבע שטענדיק, פֿיגורירן שוין איצט אונדזערע געסט־שרייבער אין דיכטער און אַנדערע נייע נעמען. עס זיינען פֿאַרטראָטן מיט לידער, דערציילונגען און אַרטיקלען: משה קנאפהייס, יצחק יאנאסאָוויטש, ברוך האגער, ש. נומס, ל. היין, אשר שטשטשינסקי, משה כ"ץ און שלמה סיומאָן. אויטרעכענדיק בלויז די נעמען פון אַלע מיטאַרבעטער און די טיטלען פון זייערע אַרבעטן וואָלט פֿאַרנומען גאָפיל פּלאַץ.

עס בלייבט נאָר צו זאָגן אַז דער נייער ספּעציעלער נומער פונעם „האַלץ אינדוסטריאל" איז אַ קלאָרער אויסדרוק פון באַציאונג לגבי דעם שענערן יידישן וואַרט, און פֿאַר דערציילט וועגן דעם היכן עסטעטישן און גייסטיקן ניוואָ פון די וואָס גיבן אַרויס און רעדאַגירן די אויסגאַבע, וועלכע פֿאַרדינען אַן אויפריכטיקן יישר־כוח.

פון „די נייע צייט":

ממש אין די ערשטע טעג פון מיין קומען קיין בוענאָס אייראָס האָב אין, אַ דאנק דער פּריינטלעכער אויפ־מערקזאמקייט פון רעדאקטאָר ג. סאפּאָזשניקאָוו, באַקו־מען צוגעשיקט אין האָטעל אריין דאָס יאָרבוך „דער האַלץ־אינדוסטריאל". אַ היגער קולטור־ייד, וואָס איז אקוראט געווען דערבייַ ווי איך האָב דאָס בוך דער־האַלטן האָט, זעענדיק מיין חידושלעכן אינטערעס פֿאַר דעו אויסגאַבע, נישט אַן בפירושן שטאָלץ באַמערקט:

— איינציק אין דער יידישער וועלט... מעגלעך נאָר בייַ יידן, אין ארגענטינע...

מיך האָט דעמאָלט, געדענק איך, זייער דערפרייט אָט די א י י נ צ י ק י י ט , פונקט ווי עס האָט מיר הנאה געטאָן די מאַניפעסטאַציע פון לאָקאַלן פּאַטריאָטיזם אין די רייד פון מיין באַזוכער, דעם היגן קולטור־ייד.

איצט נאָך דעם ווי איך האָב זיך שוין באַקענט מיט דעם אינהאַלט פון יאָרבוך „דער האַלץ - אינדוסטריאל" און אויך מיט דעם אינהאַלט פון היגן ישוב־פּאטריאָטיזם איז מיר אָנגענעם פעסטצושטעלן, אַז די א י י נ צ י - ק י י ט פונעם יאָרבוך איז נישט זיין אייניקע מעלה און עס טוט מיר בפירוש הנאה, וואָס דער וועלט פון זאמלבוך שפּאָרט זיך נישט אַן, בלויז און אויסשליסלעך אויף זיין לאָקאַלן באַדייט.

„דער האַלץ־אינדוסטריאל" איז טאָקע א יחיד במינו אין אונדזער קליין־געוואָרענער יידיש וועלט, אָבער זיין זכות איז נישט זיין א י י נ צ י ק י י ט , ער האָט אַ היפּש ביסל אַנדערע און וויכטיקערע מעלות, (און מערקווירדיק: גראָד זיינע חסרונות נעמען זיך פון דער בן יחידישקייט זיינער). לשבח קאָן און דאַרף אָבער גע־זאָגט ווערן, אַז וועגן „האַלץ־אינדוסטריאל" וואָלט געהאט קאָנקורענטן וואָלטן די מעלות זיינע זיך אויסגעווירקט אויך: זיין קאָנקורענץ־פּעאיקייט. און כידוע איז אין דער וועלט פון גייסטיקע קוואליטעטן דעצידירנדיק, נאָר און בלויז, די „פּריינ קאָנקורענץ".

מיט דעם געזאָגטן בין איך אָבער נישט אויסן צו נעמירן, אַדער צו פֿארמינערן דאָס ספּעציפּישע אין דער דאָזיקער אויסגאַבע. אין בין אויך נישט אויסן אויף אַ האָר קלענער צו מאכן דעם לאָקאלן אספּעקט פונעם אויפּטו, וועלכער אַנטפּלעקט בלי ספק די פֿאָזיטיווע אַמביציעס פון דער היגער געזעלשאַפּטלעכקייט.

וואָרים זיכער איז, אַז אַזא אויסגאבע רעפּרעזענטירט על צד היותר טוב דעם כאראקטער און די מעגלעכקייטן פון היגן יידישן קולטור־לעבן.

און אוודאי און אוודאי איז אזא אויסגאבע דער קול־מבשר פון דער ארגענטינישער יידישער קולטור־אַקטיוויי־טעט אין די לענדער אויף יענער זייט ים און יענער זייט ערז.

אין יענע לענדער פון יידיש־שקיעה רופט אַזאַ אויס־גאבע געוויס אַרויס באַוואונדערונג און דערמוטערונג. זי דערפרייט און טרייסט. ווייל עפּעס איז פּאַראַן קערנדיקס און געזונטס אין דער פֿאַרבינדונג פון דער האַלץ־אינדוסטריע מיט דער שיינער ליטעראטור.

איך שטעל זיך פֿאָר, אַז אויף יענער זייט ים קאָן מען פון דעם היגן שותפות צווישן מעבל־פּאבריקאנט און יידישע גייסט־פּראָבלעמען דרינגען אַ ברייטן און גאָר אָפּטימיסטישן קל וחומר. דערביי דאַרף מען צוגעבן, אַז אין גאַנצן אומבאַרעכטיקט וועט דער אָפּטימיזם און קל־וחומו נישט זיין. אָבער פון גוזמא דארף מען זיך, ווי תמיד און אומעטום, אויסהיטן. פשוט געדענט הייסט עס: וועגן מען זאָל שטעלן די פּראגע צו „האַלץ־אינדוס־טריאל" איז טאָקע אין דער פולער מאָס כאַראקטעריס־טיש פאר דעם היגן יידישן קולטור־לעבן, (דאָס זעלביקע: סוסקאָוויטשעס „דווקא") אָדער ער איז כאַראקטעריס־טיש פאַר דער ענערגיע פון יידישע יחידים, יוצא מן הכלל, וואָס אַזעלכע טרעפט מען אין דער גאַנצער יידישער וועלט — ווייס איך נישט צי מען וואָלט גע־קענט ענטפערן מיט אַ פולן מויל „יאָ". אָדער „ניין". אָבער איך בין ווייט פון פּאַרלייקענען, אז דערין, וואָס מען קען נישט ענטפערן מיט אַ פולן מויל „ניין" ליגט שוין אַ גרויסער פֿאָזיטיוועו „יאָ" פֿאַר דעם היגן קול־טור־לעבן.

י. י.

פון „אונדזער וואָרט":

אַ בוך פון 250 זייטן, אין זשורנאלפאָרמאט, אויף גוטן גלאנץ־פאפיר, פרעכטיק געדרוקט; מיט אַ זעלטענעם גראפישן, קינסטלערישן געשמאַק אויסגעשטאט, מיט פיינע פילזאָגנדיקע באַפוצונגען און וויניעטעס. דאָס איז די אויסגאבע פון פאריין פון האָלץ און אייזן־אינדוסטריאלן, יאָר־בוך 1952, 12טער יאָרגאנג.

דער אינהאַלט דערציילט באַלד אַז דאָס בוך אַנטהאַלט 5 אָפּטיילן: 1) פאריין און פאַך־ענינים; 2) עקאָנאָמיק און פינאנצן; 3) האָלץ און האָלץ־קונסט; 4) ליטעראטור און פובליציסטיק (אגב, די גרעסטע, זייט 85־222); און 5) ביבליאָגראפישע נאָטיצן.

די ערשטע אָפּטייל איז דער אייגנטלעכער מאַטעריאל פון אַ פאַך־זשורנאל; די 2טע און דריטע — אַ העכערער גאַרן, וואָס האָט, אַבער, אַ נאָענטן שייכות מיט דער האָלץ און מעבל־אינדוסטריע. די 4טע און 5טע אָפּטיילן זיינען ממש „אויב נישט נאָך העכער", מיט מאטעריאלן ראוי פאר אַן עכטן ליטעראטור־זשורנאל.

אונדז איז באקאנט דער „פאריין פון האָלץ און אייזן" וואָס פאַרנעמט אַן אָנגעזעהן אָרט ווי אַ סאָלידע פינאנץ אינסטיטוציע, וואָס האָט דורך זיינע מענטשן אַ מערק־באַרע השפּעה אין באַנק־וועזן, אין רייַע סאניטארע און פילאנטראָפישע אינסטיטוציעס, אין דער הילפס־אַרבעט, אין פאַריניקטן קאמפּיין, אין דער קהילה; אונדז זיינען באַקאנט אַ גרויסע טייל מיטגלידער פון פאריין, טייערע נאַציאָנאלע פאָלקס־יידן, וואָס זייער אָנטייל איז ניכר אין דער קולטור און שול־ארבעט, און מיט וועלכע מיר טרעפן זיך זייער גערן, ביי דער כלללישער אַרבעט אין די סאמע צענטראלע פאָזיציעס פון אונדזער ישוב.

קיינעמדיק דעם פאַריין און די מיטגלידער, וועלכע פאַרשטענדלעך די טראיעקטאָריע און אָנטייל פון דער דאָזיקער בראנזשע אין אונדזער געזעלשאַפטלעכקייט.

מיר וועלן נישט פארמינערן די פאַרדינסטן פון דעם פאריין, און פון די מענטשן וואָס פירן אָן מיט אים, אויב מיר וועלן פעסטשטעלן אַז די פרעכטיקע אויסגאבע וועגן וועלכער מיר שרייבן אָט די שורות, איז ווי זי איז, מיט איר זויבערער שפראך און ליטעראריש און קולטור־ניוואָ, ווייל דער פאריין האָט געהאט דאָס מזל אַריינ־צוקריגן פאר זיין לייטונג אַזאַ מענטש ווי ג. סאפאָזש־ניקאָוו, וועלכער אלס רעדאקטאָר פון „האָלץ־אינדוס־טריאל", שרייבט אַליין, קלייבט צו דעם מאַטעריאל און רעדאגירט, מיט זאַך־קענטעניש, קינסטלעריש געשמאק, און פאַרהערלעכנדיקער פיעטעט צום געדרוקטן וואָרט און צום יידישן וואָרט.

מיר באַגריסן דעם פאַריין, און באַגריסן האַרציק דעם רעדאַקטאָר — מיט אַן אויפריכטיקן יישר־כוח!

י. ק.

פון „נייוועלט" (תל־אביב):

ליגט פאר אונדז אַ יאָרבוך פון בוענאָס אייראס מיט אַ משונהדיקן טיטל „דער האָלץ־אינדוסטריאל", דאָס פרעכטיקע אלבום־פאָרמיקע בוך (230 זייטן גרויסן פאָרמאט), מיט דער צושריפט 12טער יאָרגאנג, דער־ציילט פון אַ שטיק יידיש אַרגענטינער אָריגינאליטעט, וואָס מען טרעפט נישט איצט אין קיין אנדער יידישן ישוב, דהיינו: יידישע „האָלץ און אייזן־אינדוסטריעלער". די מיינסטע פון זיי, מענטשן אויפגעקומענע פון פאָלק, פון דער יידישער פראָפעסיאָנעלער באַוועגונג, פון די יידישע ארבעטער פאַרטיין, האָלטן זיך צוזאמען אין אַ געזעלשאַפט, וואָס האָט אירע פראָפעסיאָנעלע ציל, אלא וואָס? די נשמה־יתירה, די פריערדיקע פאָלקסטימלעכ־קייט און צוגענאָפלטקייט צום שטאם איז זיי מחייב צו האלטן אין פאריין אַ יידישן קולטור לייטער, אַ פעדאגאָג פון פאך, אַ זשורנאליסט, שרייבער און אויסגעצייכנטן רעדאקטאָר פון די יאָרביכער, וואָס זייער משונהדיקער טיטל אַנטשפרעכט ווייט נישט זייער אינהאלט...

דאָס יאָרבוך 1952, געדרוקט אויף לוקסוס־פאפיר, פרעכטיק אילוסטרירט האָט אָפּטיילונגען פאַר פאַך־ענינים, עקאָנאָמיק און פינאנסן, און באַלערנדיקע מא־טעריאלן פון פאכלייט. די אַלע אָפּטיילונגען פאַרנעמען בס"ה 85 זייטן, בעת די ליטעראריש אָפּטיילונג שפרייט זיך אויס איבער 145 זייטן. און וואָס געפינט איר דאָרט נישט? אַרטיקלען, לידער, דערציילונגען, ביבליאָגרא־פיש - קריטישע נאָטיצן א. א. צווישן די שרייבער פון דער ליטעראריש אָפּטיילונג געפינט איר די נעמען פון י. אָפּאטאָשו, אפרים אויערבאך, ביאליסטאָצקי, באָטאָ־שאנסקי, פּנחס ביזבערג, אברהם גאָלאָמב, ה. לייוויק, ל. חיין, סוצקעווער, פאפיערניקאָוו, פ. כ'ץ, א. ש. שוס־היים א. א. די נעמען ריידן שוין פאַרן אינהאַלט און ליטעראריש ערנסטקייט פונעם מאַטעריאל, וואָס באַרירט דאָס יידישע לעבן אומעטום, פון דרום ביז צפון אמעריקע ביז ישראל...

די שפראך איז אַ זויבער ליטעראריש, די פובלי־ציסטיק איז פון הויכן ניוואָ. שוין אָפּגערעדט פון די ליטעראריש מאַטעריאל. און דאָס אַלץ האָבן מיר צו פאַרדאנקען דעם רעדאקטאָר און ליטעראט, שרייבער און פעדאגאָג ג. סאפאָזשניקאָוו, וואָס האָט מיטגעבראכט קיין בוענאָס איירעס אַ שטיק פון זיין ווילנער, פון ווילנער גאנג, און יידישער קולטור. ס'קומט אים, און די פירער פון פאריין וועלכע דערמעגלעכן מאַטעריעל אַז אַזעלכע יאָרביכער זאָלן דערשיינען, אַ גרויסער יישר כוח.

פון יוסף שפרינצאק:

דער דיכטער, אברהם סוצקעווער, האָט ביי זיין געזעגענען זיך מיט דער רעדאקציע פון „די יידישע צייטונג", פאַר זיין פארלאָזן ארגענטינע, זיך אויסגעדריקט צווישן אנדערעס:

„...די גרויסע ישראל־געסט, ווי שפרינצאַק, גאָלדע מאירסאָן, שזר און שרת האָבן געבראַכט פון אַרגענטינע באַגייסטערטע גרוסן, וואָס האָבן מיטגעהאָלפן צו דער־הייבן דעם נאָמען פון אַרגענטינער ישוב, און וועט בכלל מיטהעלפן אַ סך לטובת דער באַציאונג צו דער יידישער שפראַך".

כאראקטעריסטיש איז דער עפיזאָד, זאָגט די צייטונג, וואָס סוצקעווער דערציילט וועגן דער באַגייסטערונג, וואָס שפרינצאק האָט אַרויסגעוויזן פארן יאַרבוך „דער האָלץ־אינדוסטריאל" און פאַר גיסערס אַ ליד, וואָס איז געדרוקט געוואָרן אין דער אויסגאבע.

פון דר. שלמה סיימאָן

„ . . . איר ווייסט דאָך, איך האָלט, אַז אייער יידישזו ע ל ט ל ע כ ע ר סעקטאָר גייט אויף אַ גליטשיקן וועג. מיטן יידיש רייזן בלויז, און מיט ליטעראטור, וועלן מיר נישט אנהאַלטן קיין אפגעזונדערט יידיש לעבן. אָבער נאָכדעם ווי איך האָב אַריינגעבליקט אין אייער זאמלבוך האָב איך געטראַכט — אפשר, אפשר וועט פון אייער צוגאנג אויך זיין עפעס אַ שטיקל תכלית פאר יידישקייט...

„עס אימפאָנירט באמת דער פארנעם פון דעם אויסגאָבע, און דאָס וואָס יידן, וועלכע פאַרנעמען זיך מיט מעבל־ און אייזן־אַרבעט געפינען פאַר נויטיק אַרויסצוגעבן אַ זאמל־בוך אויף יידיש, וואָס הָאט נישט נאָר אייגענע פאך־ענינים, נאָר אויך גאָר אַ פיינע ליטעראַרישע אָפטיילונג..."

פון אברהם נאָלאָמב:

„ . . . באַקומען ערשט ניט לאנג אייער גראָבן קרבן־מנחה זשורנאל פון יאָר 1952, אים געלייענט פון טאָוול ביזן טאָוול. אז ער איז גוט ווי די וועלט, אַז ער איז אַ כל־בו, אז ער איז אַ קיבוץ־גלויות, דאָס אַלץ ווייסט איר מסתמא שוין פון לאנג אָן מיר אויך. באמת קומט אייך אַ יישר־כוח, און אייערע „דעמבענע יידן", וואָס פאַרגינען זיך אזא מין זאמלבוך אַרויסצוגעבן. אָבער איך וויל אייך אויך אויפמערקזאָם מאכן אויף עפעס:

עס פעלט אונדז איצט אויס אַ זשורנאל וואָס זאל האָבן אַ צענטראלע אידעע.

וואו איז אָבער די צענטראלע אידעע פון אייער גרויסן כל־בו? עס איז פון אים קענטיק, אז אַרגענטינע בויט גרויס, אַרגאניזירט, און נישט אויף דעם וועג פון צפון־אַמעריקע — אלץ גוט! אָבער וואו איז די נשמה פון דעם עקאָנאָמישן אויפשטייג? יידן סטאָליערעס האָבן אויפגעשטעלט אַ שיינע טריבונע, דארפן דאָרטן דעם אויבנאָן פארנעמען די זאָרגן פאר דעם מאָרגן, די פראָבלעמען פון קיום..."

„... איר, פריינט סאפאָזשניקאָוו, האָט זיך גוט פאַרטיפט אין פסיכאָלאָגיע. ביי אונדז אינטערעסירט מען זיך גאָר ווייניק מיט די פסיכישע פאקטאָרן פון אונדזער נאָציאָנאלן כאראקטער און פון אונדזער אויפפיר, — און דאָס איז אַ גרויסער שאָדן. מיר האָבן געהאט, און מיר האָבן, אַ סך גרויסע פסיכאָלאָגן, אויפטויער, אָבער ווי אין אַלע צייטן איז כרמי שלי לא נטרטי. איז גוט וואָס מיר גיבן זיך אָפ מיט דעם..."

פון דר. אהרן שטיינבערג:

„ . . . איך האָלט, אז עס האנדלט זיך פון אַ מערקווירדיקן לאָקאלן אָרגאן, וואָס איז שווער צו טרעפן אין אַנדערע מקומות, ווייל ער איז גאָר אַן אָריגינעלער פראָדוקט פונעם האָרציק־פולסירנדיקן און שעפערישן יידישן ישוב אין אַרגענטינע, און ווייל ער פאַרמאָגט אַ אויסערגעווייניעלכע ליטעראַרישע אָפטיילונג, וואָס איז גורם אַז דער אָרגאן פונעם פאריין פון האָלץ און אייזן־אינדוסטריאלן זאָל אריסגיין פון די ראמען פון אַ בלויז לאָקאל־פראָפעסיאָנעלער צייטשריפט, און איר פאַרוואנדלען אין אינהאַלטסרייכן זאמלבוך. דאָס באַווייזט, פון דער צווייטער זייט, אַז עס עקזיסטירט דאָ אַ וואָרצע מע באַציאונג צו קולטור־פראגן און אלגעמיין־יידישע פראָבלעמען מצד גרויסע קרייזן פון אייער היגער געזעלשאַפט".

פון ב. דעמבלין:

„ . . . קודם כל לאָמיך אייך זאָגן, אז מיר דאָ באַוואנדערן אייך. מילא, אז עס זאָל ביי אייך אַרויסגיין א שיין אָדער וויכטיק בוך, אַפילו זאמל־בוך, דאָס איז שוין נישט קיין נאָווינע. אגב האָבן מיר דאָס אויך אַרויסגעגעבן, און גיבן נאָך אַרויס שיינע און וויכטיקע ביכער, און פעריאָדישע אויסגאבן. אָבער א יאָר־בוך אויף יידיש, פאר און וועגן אַ יידישער אינדוסטריע, און אַזאַ וויכטיקע אינדוסטריע ווי מעבל, אָט אין דעם זענט איר אייניציקע; און מיט פרייד, הגם נישט אָן קנאה, קוקן מיר אַרויף צו אייך און יעדעס מאָל, וועז עס קומט אָן אַ נייי יאָר־בוך „דער האָלץ אינדוסטריאל" זיינען מיר אייך אויפסגיי מקנה.

„נישט נאָר האָט איר אין זינען צו געבן אַ בילד פון אייער אינדוסטריע, נאָר אויך אונדזער ליטעראטור איז

אַזוי שיין פארטראָטן, אַז עס כאפט אָן אַ חשק אליין אויך צו זיין אין דער חברותה.

„איך האָב, דערוווול, אין לעצטן נומער, איבערגע־לייענט עטלעכע זאכן און, ווידער די אייגענע מעשה: דער גיווּאָ איז אַ בכבודיקער, אַ פיינער. „די אנטוויקלונג פון דער יידישער מעבל־אינדוסטריע" פון לעאָן אוורוך האָט מיר, דעם פרעמדן און ווייטן סיי פון אייער לאנד און סיי פון אייער פאך, געגעבן אַ גוט בילד פון אייערע דערגרייכונגען, פון אייערע שוועריקייטן, איך בין אייך אויך שולדיק אַ דאנק פאַר דער איבערגעזעצטער דערציי־לונג פון זשאמאנדו ראָדריגעז. אַ פיינע, רירענדיקע דערציילונג. אָן אייך און אָן וו. דיקלעָר, דעם איבערזע־צער, וואָלט די דערציילונג צו מיר, ווי צו פיל אַנדערע, זיכער נישט דערגאנגען. איר, ווי געזאָגט, אַ דאנק אייך פאַרן אַרויסגעבן אַזאַ פיין זאַמל־בוך..."

דער יערלעכער פאַמיליען־באַנקעט פון פאַרוין פון די האָלץ־ און אייזן־אינדוסטריאַלן

אַ מסיבה פון מעב"ל־פאַבריקאַנטן מיט יידישע שרייבער

געפֿייערט דעם סיום פון יאָרבוך „דער האָלץ־אינדוסטריאַל"

עס איז שוין געווען אַ טראַדיציע, אַז איטלעכס מאָל ווען עס דערשיינט דאָס יאָרבוך פון דעם באַקאַנטן זשורנאַל „דער האָלץ־אינדוסטריאַל", זאָל די געשעעניש געפֿייערט ווערן מיט אַ פאַמיליערער מסיבה פון די מיטגלידער פונעם פאַריין און די מיטאַרבעטער וואָס באַטייליקן זיך אין דער אויסגאַבע, וועלכע איז לויט איר כאַראַקטער שוין ווייט נישט בלויז אַ פאַך־זשורנאַל, נאָר אַן אמתער זאַמלבוך פון הויכן ליטעראַרישן און פּובליציסטישן ווערט. דאָס יאָר איז די אויסגאַבע דערשינען מיט אַ באַזונדערס רייכן ליטעראַרישן מאַטעריאַל, און ווי שטענדיק איז די געשעעניש געפֿייערט געווארן מיט אַ פאַמיליען־צוזאַמענקום.

די מסיבה האָט זיך אויסגעצייכנט מיט איר געמיטלעכקייט און הויכן קולטור־ניוואָ. ווידעראַמאָל איז דאָס געווען אַ מסיבה וואו די יידישע שפּעריישקייט אויפן גרעניץ פון אינדוסטריע און קאָמערץ האָט זיך פאַרייניקט מיט דער שפּעריישקייט פון דעם געשריבענעם וואָרט.

עס האָט דערעפנט די מסיבה דער ה' כוליא לעווין, פֿרעזידענט פון דעם פאַריין פון האָלץ־ און אייזן־אינדוסטריאַלן, וועלכער האָט באַגריסט די געסט פאַר זייער קומען פייערן דעם סיום פון דעם ספּעציעלן נומער פונעם זשורנאַל, באַהויפּטנדיק, אַז עס איז פאַר די מיטגלידער פונעם פאַריין אַ כבוד און אַ פרייד צו זיצן ביי איין טיש מיט מיטגלידער פון דער יידישער שרייבער־משפּחה, וועלכע באַטייליקט זיך פערמאַנענט מיט זייער מיטאַרבעט אין דער אויסגאַבע.

דער ה' לעווין וויזט אָן, אַז די איצטיקע פייערונג האָט אַ ספּעציעלע באַדייטונג, ווייל עס ווערן אָפּגעשלאָסן 12 יאָר זינט דער עקזיסטענץ פונעם פאַריין, אַנווייזנדיק אויף דער ספּעציעלער ראָלע פונעם רעדאַקטאָר פונעם זשורנאַל, וועלכער קאַרגט נישט קיין מי און אַרבעט, אַז די אויסגאַבע זאָל וואָס אַמאָל דערשיינען שענער און מיט אַ רייכערן ליטעראַרישן און פּובליציסטישן אינהאַלט. ער שטרייכט אונטער די מיטאַרבעט פון דער זשורנאַל־קאָמיסיע, וואָס זאַרגט פאַר די פאַנדן אים אַרויסצוגעבן, און פאַרענדיקט מיט אַ ספּעציעלער באַגריסונג פאַר די שרייבער, פּובליציסטן און דיכטערס, וואָס באַשיינען מיט זייערע מיטאַרבעטן די זייטן פון דעם יאָרבוך.

אין דעם זעלבן זין רעדט דערנאָך דער סעקרעטאַר פון נעם פאַריין, ה' לואיס לאַוויטמאַן, וועלכער זאָגט: אַז דער צוזאַמענקום פון פאַרשטייער פון דער יידישער אינדוסטריע און קאָמערץ ביי אייך טיש מיט די פאַרשטייער פון נעם יידישן געשריבענעם וואָרט, האָט אַ סימבאָלישע באַדייטונג, און דריקט אויס אָנערקענונג די מיטאַרבעטער פון דער אויסגאַבע אין נאָמען פון הונדערטער יידישע אינדוסטריאַלן.

דער סעקרעטאַר פון דער זשורנאַל־קאָמיסיע, ה' סימאָן רובינס, באַצייכנט דאָס דערשיינען פון דער אויסגאַבע ווי אַ געשעעניש וואָס פאַריניקט דאָס מאַטעריעלע מיט דעם גייסטיקן אויף דער יידישער גאָס.

ג. סאַפּאָזשניקאָוו, דער רעדאַקטאָר, האַלט דערנאָך אַ לענגערע עקספּאָזע וועגן דער אויסגאַבע, אונטערשטרייכנדיק, אַז לויט זיין מיינונג איז דער זשורנאַל נישט זיין פערזענלעכער פאַרדינסט, ווייל דאָס איז אין עצם אַ קאָלעקטיוע שאַפונג, וואו דער גוטער ווילן פון די מיטגלידער, פאַרוואַלטונגס־מיטגלידער, און מיטאַרבעטער, האָבן זיך פאַריניקט אויף צו שאַפן אָט דעם זאַמלבוך, וועלכער האָט זיך שוין אויסגעקעמפט זיין פּאָזיציע אין דער יידישער וועלט. ער שטעלט זיך אָפּ אויף די פאַרדינסטן פון באַשטימטע מיטגלידער פאַר דער דאָזיקער לויבנסווערטיקער איניציאַטיוע, וועלכע האָבן אים פון אָנהויב אָן דערמוטיקט, און טאָקע בפועל־ממש געהאָלפן, אין דער שווערער אַרבעט צו שאַפן די מיטלען און אַרויסגעבן די אויסגאַבע, וועלכע וועט וואָס אַמאָל אַלץ רייכער אין אינהאַלט.

עס האָבן דערנאָך געעדט וועגן דער אויסגאַבע און וועגן די וואָס גיבן זי אַרויס אַ גאַנצע רייע אָנווועזנדע, צווישן זיי די ה"ה קאַרלאָס טשערווין, חיים בעטשער, אברהם טשערניק, יעקב קראָוויץ, מיכל גרייוער און די שרייבערס פיניע כץ, א. ל. שוסהיים, יעקב באַטאַשאַנסקי, פאַליק לערנער, יצחק יאַנאָסאָוויטש און משה שענדעריי. עס איז אויך איבערגעלייענט געוואָרן אַן אָנשלוס פון דעם שרייבער זלמן וואַסערצוג, וועלכער האָט צוליב פאַמיליען־סיבות נישט געקאָנט בייזיין פערזענלעך.

די שיינע מסיבה האָט זיך געענדיקט שפּעט נאָך האַלבער נאַכט אין אַ זייער געהויבענער שטימונג און מיטן באַוואוסטזיין פון האָבן געפֿייערט אַ שיינע קולטור־דערשיינונג אויף אונדזער גאָס.

(לויט די באַריכטן פון די היגע יידישע צייטונגען).

***

די רעדנער אויפן אַקט לכבוד די שרייבער, וועלכע האָבן זיך באַטייליקט אין „יאַרבוך 1952"

A los

Importadores con Permiso de Cambio

Ponemos a su disposición nuestra vasta red de corresponsales directos en todo el mundo para la realización de sus operaciones sobre el exterior.

—•—

REALICE POR NUESTRO INTERMEDIO TODOS LOS TRAMITES RELACIONADOS CON:

- **Créditos Documentarios**
- **Garantías ante el Banco Central de la Rep. Argentina y Aduana de la Capital**
- **Seguros Marítimos.**

—•—

Banco Israelita del Río de la Plata

Corrientes 2346 ***Buenos Aires***

נייע וועלק פון אונדזערע מיטאַרבעטער

פון ג. סאַפּאָזשניקאָוו

„ד״ר יאַנוש קאָרטשאַק" פון זלמן וואַסערצוג*)

אין זיין פּאַרוואַרט זאָגט דער מחבר, אַז „קאָרטשאַקס אייגנאַרט און גרויסקייט ליגט נישט אין זיין מאַרטירער־טויט, נאָר אין זיין לעבן... ער האָט געלעבט ווי אַ מאַרטירער. אַוועקגעגעבן פאַר אַן אידעאַל דאָס גאַנצע לעבן, יעדן טאָג, יעדע שעה, יעדע מינוט — דאָס איז די שוועריסטע פּאָרם פון מאַרטירערטום". און אָט דאָס דאָזיקע מאַרטירערטום, וואָס איז געווען באַשיינט מיט אַ הויכן אידעאַל פון אַ טיפער ליבע צום קינד — און באַזונדערס צום יידישן קינד — לאָזט אונדז דערפילן און איבערלעבן זלמן וואַסערצוג אין זיין שילדערן די ליכטיקע געשטאַלט און דאָס גרויסע לעבנס־ווערק פון ד״ר יאַנוש קאָרטשאַק: דאָס יתומים־הויז פון קראָכמאַל־נע 92.

ז. וואַסערצוג איז דער אַמערסטן באַרופענער צו געבן אַ פול און אַלזייטיק בילד פון דער וואונדערבאַרער קינדער־ רעפּובליק אויף קראָכמאַלנע, און פון איר שע־פער און דירעקטאָר, דר. קאָרטשאַק. ער איז געווען איינער פון די דער־ציער אין דעם אַנשטאַלט און ער פֿאַרמאָגט אַ שפֿראַך פול מיט האַר־ציקער וואַרעמקייט, וואָס גיט צו אַ בעלעטריסטישן חן דער גרינטלעכער און אויספירלעכער באַשרייבונג פון קאָרטשאַק לעבן, לערע און שאַפן.

אין דעם בוך האָט האַרמאָניש זיך פֿאַרייניקט דער לערער און שרייי־בער. מיט פאַרכאַפּנדיקן אינטערעס וועט עס לייענען דער אַלגעמיינער לייענער, און אַ סך לערנען פון דעם ווערק וועלן יידישע לערער, דער־ציער און שול־טוער.

דאָס בוך איז אייגנעטיילט אין גיין קורצע אָפּטיילונגען, וואָס גיבן אַ פולן באַגריף וועגן קאָרטשאַקס פּעדאַגאָגישע פּרינציפּן, וועגן זיין באַציאונג צום קינד, וועגן דער פֿראַקטישער אַנוועндונג פון זיין סיסטעם אין יתומים־הויז און וועגן זיין גאַנצן לעבן געווידמעט דעם יידישן קינד, מיט וועלכן ער האָט צו־זאַמען געלעבט און צוזאַמען געאַר־בעט אויף קידוש השם.

די לעגענדאַרע געשטאַלט פון ד״ר קאָרטשאַק, — דער למד־וואָוניק, ווי מען האָט אים גערופן צווישן זיך וואַרשעווער יידישער אַרימקייט, — איז מסוגל צו אינספּירירן אַ פּאָע־טישן טאָן פאַר דעם באַגייסטערטן אידעאַליסט, באַגאַבטן שריפּטשטע־לער, טיפן פּסיכאָלאָג און אויפּריכ־טיקן קינדער־פריינט. זלמן וואַסערצוג צוימט אָבער דאָס געפיל מיט אַן אָב־יעקטיווער און זייער זאַכלעכער שיל־דערונג פון מעשים, פון פאַקטן און פון געדאַנקען, וועלכע ער האָט גע־הערט פון לערערס מויל. און אָט פון די דאָזיקע טאָג־טעגלעכע „פּראָזאַי־שע" מעשים שיינט אַרויס די וואָ־רימקייט פון אַ גרויס יידיש האַרץ, די טיפקייט פון אַ טאָלאַנטפולן גייסט און די שיינקייט פון אַ לעבן, וואָס איז אָלע טאָג געווען, ווי עס זאָגט דער מחבר, „דערהויבן און הייי־ליק".

דער גאַנצער מאַטעריאַל וועגן יתומים־הויז און וועגן דער פּעדאַגאַ־גישער סיסטעם פון ד״ר קאָרטשאַק, האָט זייער אַ גרויסן אינטערעס און וועלט פאַר דער פּעדאַגאָגיק און באַ־זונדערס פאַר דער קינדער־פּסיכאָ־לאָגיע. דאָ קען מען יאָ זאָגן מיטן גאַנצן האַרצן דעם פסוק כל המרבה לספר הרי זו משובח. עס קומט דע־ריבער אַ יישר־כוח דעם מחבר, וואָס האָט באַוויזן צו ראַטעווען כאָטש אַ טייל פון דעם פּעדאַגאָגישן אוצר, וואָס האָט געהייסן קראָכמאַלנע 92, און אַ פונק פון דעם הייליקן פּייער, וואָס האָט געטראָגן דעם נאָמען יאַ־נוש קאָרטשאַק.

„ד״ר יאַנוש קאָרטשאַק" איז אַ באַדייטנדיקער בייטראָג פאַר אונ־דזער פּעדאַגאָגישער ליטעראַטור, און אַ מעלה איז וואָס דאָס בוך איז גע־שריבן אין אַזאַ לויטערן סטיל און איז זייער באַלערנדיק פאַר די בריי־טע לייענער־קרייזן. פאַר די לערער און שול־טוער, באַזונדערס, וועט דאָס בוך זיין אַ רייכע־דערקאַנטעניש פאַר דער אויפקלערונג פון אַ סך דערציי־אונגס־פראָבלעמען. מיר האָבן אין אונדזער סביבה אַנשטאַלטן ענלעכע צו קראָכמאַלנע 92, אָבער אַן דער טיפער פאַרשטענדעניש פאַר דער נשמה פון קינד און אַן דער האַרצי־קער וואַרימקייט, וואָס ס׳האָט אַריינ־געבראַכט אין זיין יתומים־היים דער ד״ר יאַנוש קאָרטשאַק. זיין לערע און ביישפיל, וואָס וועט אַזוי טריי און לעבעדיק געשילדערט אויף די בלע־טער פון דעם בוך, דאַרפן דערציער זיין אַ פרוכטבאַרער אַנרעג פאַר די אַלע וואָס ווילן אויפריכטיק דינען דעם יידישן קינד.

קאָרטשאַקס אומבאַגרענעצטע לי־בע צום קינד האָט זיך געשטיצט אויף אַ סאַלידער עקספּערימענטא־לער דערקענטעניש און טיפער אי־בערציגונג, וואָס האָט פאַרייניקט מוח און האַרץ אין איין האַרמאָנישער שטרעבונג, וואָס איז געקומען צום

*) „ד״ר יאַנוש קאָרטשאַק — לערער און דערציער" פון זלמן וואַסערצוג. בוענאָס־איירעס 1953. 210 זייטן.

פולן אויסדרוק אַזוי אין זיין פּסיכאָ־
לאָגישער שיטה, ווי אויך אין זיין
פּעדאַגאָגישן אויפטו. דער מחבר צי־
טירט קאָרטשאַקן, וואָס האָט אין
זיין ווערק „ווי אַזוי ליב צו האָבן
דאָס קינד", געזאָגט: „קינדער טראָגן
אין זייער אונטערבאָוואוסטזיין די
לאָסט פון פאַרגאַנגענע דורות. אין
זייערע געהירן־קנייטשן בלוטיקט די
אונטערדריקונג פון פיל ווייטיקלעכע
יאָרהונדערטער, און אונטערן אייג־
פלוס פון אַן אומבאַדייטנדיקן שטויס
ווערט אָפט אויסגעלאָדן דער פּאָטענ־
ציעלער כוח פון זייערע ליידן און
טרויער".

און דאָס יידישע קינד איז מער ווי
אַלע אַנדערע „באַלאַסטעט" מיטן
יאָך פון „פאַרגאַנגענע דורות"; דער־
פאַר האָט קאָרטשאַק זיין לעבן גע־
וידמעט דעם יידישן קינד, כאָטש
ער האָט געהאַט אַלע מעגלעכקייטן
זיך אויסצולעבן — און בלייבן לעבן
— אין דער נישט־יידישער סביבה.
דער נאָמען יאָנוש קאָרטשאַק ווערט
מיט פלאָמיקע אותיות אַרויסשיינען
אין אונדזער מאָרטירער־געשיכטע.
זיין פּעדאַגאָגישע ירושה דאַרף ווערן
דער קנין פון דער יידישער דערצי־
אונג און זיין לעבן — אַ ביישפּיל פון
גרענעצלאָזער ליבע צום יידישן קינד.

„באַלוטער וועבערס" פון יוסף אָקרוטני*)

„באלוטער וועבערס" איז אַ פונדאַמענטאַל ווערק פאַר דער יידישער ליטעראַטור. דאָס בוך האָט 340 זייטן, אָבער ערשט אַן אָנהויב פון אַ גרעסערער אַרבעט; און כאָטש דער אָנהויב איז פון טיפן פאַרנעם און פון אַזאַ ברייטן שטח, פילט מען דאָך אַז דער מחבר האָט נאָך אַ סך וואָס צו זאָגן, און דער עיקר: דער לייענער פילט, אַז ס׳איז אים געוואָרן האַרציק־נאָענט דער גורל פון באַלוט, עס זיינען אים געוואָרן ליב די באלוטער וועבער־יידן, און ער וויל נאָכגיין פוסטריט זייער וויי־טיקלעכע אייגעזעסענע היימען און אַרויסגע־שלאָגן פון די טראַדיציאָנעלע פּר־נסות. אויף דער נייער ערד פון באַלוט האָבן זיי געמוזט באַהעפטן זייער גורל מיט דער נייַ־אויפגעקומענער מאַשין, און אין דעם פראָצעס פון צו־פאַסונג צו די נייַע לעבנס־באַדינגונ־גען האָבן געפלאָצט אַ סך אינערלע־כע פעדים און אויסערלעכע פאָרמען, וואָס האָבן די יידן געבונדן מיטן לעבנסשטייגער פון די פאַרגאַנגענע דורות.

ס׳איז אַ וויי־טיקלעכער און דרא־מאַטישער פּראָצעס, וואָס האָט אי־בערגעלאָזן טיפע שפּורן אין דער פאָלקס־פּסיכיק, און איז כאַראַקטע־ריסטיש פאַרן לעבן פון גאַנצן יידנ־טום פון צאַרישן רוסלאַנד אין יענע צייטן. יעדע רוסישע שטאָט האָט גע־האָט איר באַלוט, און דאָרט וואו עס זיינען אפילו נישט געווען קיין קאָמ־פאַקטע באַלוט־געגנטן, האָט די אינ־דוסטריאַליזאַציע פאַראורזאַכט די זעלבע פאָלגן.

אויף „באַלוטער וועבערס" לייגט אויסגעגאָסן דער סטיליסטישער חן פון לאָקאַלן קאָלאָריט, דער כאַראַק־טעריסטישער לעקסיקאָן פון די לאָ־דזשער אַרבעטס־מענטשן, דער זינ־געוודיקער סענטימענטאַליזם פון פּוי־ליש־יידישן „טאַטעשי" און „מאַמע־שי"; אָבער אין זיין אינהאַלט ברענגט דאָס ווערק צום קינסטלע־רישן אויסדרוק אַ גרונדשטיין־עפּאָ־כע אין אַלגעמיינעם יידישן לעבן און וויזט די עיקרדיקע טרייב־קרעפטן, וואָס האָבן פאָרמירט די נאַציאָנאַל־שטייגערישע און סאָציאַל־פּסיכישע סטרוקטור־גלידערונג פון יידישן כלל, די קאָנטורן פון וועלכער עס זיינען נאָך גענוג בולט אויך אין אונדזערע צייטן.

יוסף אָקרוטני איז דער מייסטער פון מאַסן־געמעל און פון ברייטן לייוונט. אים אינטערעסירט די אַל־געמיין ־ כאַראַקטעריסטישע ליניע, דער פאָלקסטימלעכער טאָן, דער בשותפותדיקער גורל. דאָרט וואו ער שילדערט דעם יחיד איז איבערהויפּט מיט דער כונה אַרויסצובערענגען דורך אים דעם פּרצוף פון כלל. די צענ־טראַלע פיגור פון דעם ווערק איז דע־ריבער באַלוט, און דער „ראָמאַנטי־שער" קערן איז דאָס אינטימע צניעותדיקע לעבן פון די באַלוטער האַרעפּאַשנע יידן, וועלכע קלאַמערן זיך נאָך אין דער טראַדיציאָנעלער יידישער משפּחה־מאָראַל, וועלכע הויבט זיך שוין אָן ברעקלען אונטער די קלעפּ פון די נייַע אומשטענדן.

אין „באַלוטער וועבערס" איז פאָ־ראַן מער טראַכטונג ווי האַנדלונג; אָבער די טראַכטונג איז געדיכט אָנ־געזאָפּט מיט בילד, מיט געדאַנק און געפּיל, וואָס שיילט אויס בהדרגהדיק די געשטאַלטן און וויזט פלאַסטיש דאָס אייגנאַרטיקע, דאָס סאָמע עיקר־דיקע אין דער האַנדלונג פון מענטשן.

יוסף אָקרוטני איז גרינטלעך אין זיין שילדערונג, ער גייט פון פּרט צו פּרט, לאָזט גאָרנישט אויס פון אויג,

*) „באַלוטער וועבערס" אַרויסגעגעבן פון „פאַרבאַנד פון לאָדזשער און אומגעגנט אין אַרגענטינע". בוענאָס־איירעס 1953. 340 זייטן.

חויפנט אַן שטריכן, וועלכע בילדן אָבער צוזאַמען — ווי פלעקן אויף אַ געמעל וועלכע מען באַטראַכט פון פֿערספּעקטיוו — איין גאַנצן און האַרמאָנישן איינדרוק.

באַלוט איז אין פּראָצעס פון מעשה־בראשית, און האָט נאָך נישט קיין אייגענעם לעבנסשטייגער און אידייאישע איינשטעלונג. דער העלד פון די „באַלוטער", שמחה־בונם, אַליין אַ שטיקל באַלעבאָס און אַ זון פון אַ יידן אַ סוחר, איז דעריבער אַ מין איבערגאַנגס־טיפּ, אַ בריק צווישן צוויי וועלטן. דאָקעגן זיין פאָטער, משה אינעווליצער, איז די איינציקע כּמעט שאַרף געצייכנטע און פאַרגאַנצטע געשטאַלט, וועלכע דערהייבט זיך צו אַ פּראָטאָטיפּ פון אַ יידישן אונטערנעמער אין פּעריאָד פון דער אינדוסטריאַליזאַציע. ס׳איז אַ מנחם־מענדל, אָבער מיט זייער אַ פּראַקטישן און ניכטערן קוק אויפן לעבן.

מנחם־מענדל האָט געלעבט פון לופט, משה אינעווליצער פאַרוואַנדלט לופט אין ברויט־מיט־פוטער.

דער אויפקום פון דער מאַשין האָט אויפגעטרייסלט ביזן גרונד דעם אייגנעשטעלטן לעבנס־סדר. די סאָציאַלע אויפטרייסלונג פילט אַן מיט שטורמישן אויפברויז די בלעטער פון בוך און רייסט־מיט מיט זיין אימפּעט די מענטשן. אָבער פון בראָשיתדיקן כאַאָס שיילן זיך אויס די קאָנטורן פֿון אַ נייער וועלט. און אָט דעם דראַמאַטישן געראַנגל זעען מיר און מיר פילן אין די „באַלוטער וועלט בערס", און מיר ווערן עדות פונעם געבורט פון אַ נייער עפּאָכע אינעם יידישן לעבן.

„אין אומרואיקע צייטן" פון פאַליק לערנער*)

זעכצן דערציילונגען און סקיצן גייען אַריין אין דער זאַמלונג. איינע פון זיי דערהויבט זיך ווי אַ טורעם אי־בער די ארומיקע געביידעס און הערשט איבער דער פּאַנאָראַמע פון בוך. מיר וועלן אָנהויבן „פון דער הויך", פון דעם וואָס האָט אַמערסטן צוגעצויגן דעם בליק און געמאַכט דעם שטאַרקסטן איינדרוק.

אַ מאָלדאַוואַנישער דאָרף, איינגעהילט אין טונקל־בלוי פון אַ פראָסטיקן ווינטערדיקן פּרימאָרגן, שיילט זיך אויס פאַרן ליכט פון טאָג מיטן אומרו פון זיין פויערישן לעבן און מיט די טעגלעכע זאָרגן פון זיינע מענטשן.

אין דעם פּרימאָרגן פאַרן אַרויס שקצים צום מיליטער־דינסט און צווישן זיי אויך, וואסיליקע, וואָס לאָזט איבער אַ יונג ווייבל מיט וועלכער ער האָט חתונה געהאַט קעגן ווילן פון זיין פאָטער. פירט זיך אַ פאַרביסענער רוגז צווישן טאַטן און זון, און די מוטער האַלט מיטן אַלטן. אָבער אַ מאַמעס האַרץ וועגט איבער די וואָגשאָל פון געפיל און זי גייט זיך זעגענען מיט איר מיזיניק. און נאָך אַ לענגערן קאַמף מיטן איינגעגעסענעם שטאָלץ און פאַרדרוס אין זיך, גייט איר אויך נאָך דער אַלטער קיריקע קאַראַוש.

פאַליק לערנער באַווייזט אין קורצע שטריכן אַרויסצובערענגען דאָס אַמערסטן אייגנאַרטיקע און טיפּישע פון די פּערסאָנאַזשן, מיט אַ נאַטירלעכער פשטות מאָלט ער די דראַמאַטישע סיטואַציעס און שאַפט שטימונג פאַר דער האַנדלונג. די שילדערונג ווי די פויערים נעמען אויף דעם אַלטן קאַראַוש, מיט אַנטבלויזטע קעפּ, דער יראת־הכבוד פון די קינדער, די עמאָציע וואָס באַהערשט דאָס אַלטע פּאָרל, אונטער אַ קאָרע פון אויסערלעכער פויערישער האַרטקייט, איז זייער כאַראַקטעריסטיש פאַרן דאָרף־מענטש און מאַכט אַן איינדרוק.

די דערציילונג איז די אַמערסטן שלימותדיקע אין דער זאַמלונג. אַן ענלעכע פייגקייט פון געמעל טרעפן מיר אויך אין „אויף נייע וועגן", אַ קורצער פראַגמענט פון אַ נאָוועלע, וואָס איז געשילדערט מיט קרעפטיקע רעאַליסטישע פאַרבן. יידן האָבן מיט מסירת־נפש געגנבעט די גרעניץ צווישן רוסלאַנד און רומעניע, איינגעשטעלט דאָס לעבן און מיט בלוט באַשפּריצט די „נייע וועגן", וועלכע זיינען אויסגעשפּרייט מיט אַלטער שנאה צו יידן. דער פראַגמענט איז כּמעט ווי דער איינציקער, וואָס באַרעכטיקט אין אַ גרויסער מאָס דעם נאָמען פון בוך „אין אומרואיקע צייטן".

דאָקעגן אין אַלע אַנדערע דערציילונגען און סקיצן איז דער אומרו מער אַן איינערלעכער און געמיטלעכער. די ערשטע און גרעסערע דערציילונג, וואָס טראָגט דעם נאָמען פון בוך, דריקט אויס דער עיקר סאָציאַלן אומרו פון אַ גרופּע אַרבעטער אין אַן אַלטן ווערפט ביים ברעג פון פאַראַנאַ. און פאַליק לערנער וויזט דעם ווערפט און די מענטשן אין אים צוזאַמען מיט דער סביבה, וואָס רינגלט אַרום די אַרבעט פון דער האַנדלונג. ער פאַרמאָגט אַבסערווא־

*) „אין אומרואיקע צייטן" (דערציילונגען) פון פאַליק לערנער. בוענאָס־אייראָס 1953. 205 זייטן.

ציע־קראַפט, מאָלט מיט עפישער רו־
איקייט יעדן פּרט, כאָפּט אויף די
אייגנאַרטיקע שטריכן פון דער שכני־
שער לאַנדשאַפט, און שאַפט אַ בריי־
טע קאָנווע וואָס גיט קאָלאָריט דעם
אַלגעמיינעם איינדרוק.

דער טאַזשער מאַכט „אַ געמיט־
לעכן איינדרוק מיט זיין לאַנגזאַמער
באַוועגונג. עס איז דאָ נישטאָ דער
געפלי פון קיין מאָדערנע עלעקטרי־
שע מאַטאָרן, דאָ הערשט דער טעמפּ
פון נייצנטן יאָרהונדערט". ס׳איז
אַן אויסלענדישע אונטערנעמונג און
דער גורל פון פּערסאָנאַזש ווערט באַ־
וועגט ווי דורך אומזעבאַרע פעדים
אין די הענט פון דער צענטראַלע אין
פּאַריז. דאָ באַוועגן זיך בלויז מיט אַ
רוטינערער אויטאָמאַטישקייט צענד־
ליקער אַרבעטער ביי אַלטמאָדישע
מאַשינעס, און איבער זיי אַ שיכט
העכערע אָנגעשטעלטע, וואָס האָבן
זיך ווי צונויפגעוואקסן מיטן אָרומיקן
פּייזאַזש און געוואָרן אַ טייל פון דער
ברעג־פּאָנאָראָמע פון טייך.

די אונטערנעמונג דאַרף אין עט־
לעכע יאָר אָרום איבערגיין אין די
הענט פון דער רעגירונג און די באַ־
לעבאָטים האָבן נישט קיין אינטע־
רעס אייגצופירן פּאַרבעסערונגען,
שוועקט דאָס וואָסער אונטער אַ
טייל פונעם פּאָרט, דער וועפט
ווערט האָלב־חרוב, דער גרעסטער
טייל פון די אַרבעטער אָפּגעזאָגט,
און די דערציילונג ווערט פאַרענ־
דיקט מיט אַ מין שטומען הספּד פון
פאַרוואָלטער, וועלכער האָט דרייסיק
יאָר אָפּגעאַרבעט אויפן וועפט און
איז „אַ פאַרטראָכטער אומגעגאַנגען
איבערן טאַזשער און ווי שטום באַ־
ווייגט די האַמעטנע מאַשינעס, וואָס
זיינען שווייגענדיקע געשטאַנען ווי
מצבות אויף אַ בית־הקברות".

ס׳איז אַ בילד פון דער סאָציאַלער
אַרגענטינער ווירקלעכקייט, באַזונ־
דערס פון דער ערשטער פערטל פון
אונדזער יאָרהונדערט. די טעמאַטיק
פון די אַלע אַנדערע אַרבעטן, וועל־
כע גייען אַריין אין דעם בוך, איז גע־
שעפט דאָס רוב פון היגן יידישן
לעבנסשטייגער. ס׳איז אוודאי באַ־
גריסונגסווערט די שטרעבונג צו גע־
שטאַלטיקן דאָס היגע יידישע לעבן,
פון וועלכן דער מחבר כאָפּט
אויף אייניקע סיטואַציעס, וועל־
כע ער זעט אין אַן איראָנישער
שיין. ווי אין סקיץ, „דאָס מעשענע
שילדל", וואו אַן אומגעדולדיקער פּאַ־
טער באַשטעלט אַ דאָקטער־שילד
פּאַר זיין זון, וועלכער פּאַלט אָבער
דורך ביי די עקזאַמענעס. אַ בר־
מצווה בחורל פרעגט זיין פּאָטער
וואָס איז יידישקייט און באַקומט
קיין ענטפער נישט, און דעם טעם
פון יידישקייט דערפילט ער ערשט
וועז די שקצים צעמזיקן אים אין
שול („יידישקייט"). אַ ייד זוכט אַ
דירה, און קיינער וויל נישט אַריינ־
לאָזן קיין שכן מיט קיין קינדער
(„פרעמדע קינדער"). אַן עלטער
מיידל קומט פון קאָלאָניע אין שטאָט
אַריין מיט אַ סך האָפענונגען אוו
לאָכט זיך אויס פון איר קרובה, וואָס
וויל זי פאַרכנסן דורך אַ שדכן;
אָבער וועז אירע אילוזיעס צעריינעז,
בייט זי איר מיינונג („צער פון אַ
מיידל").

מיט אַ גאַנץ אַנדער געמיט באַ־
האַנדלט פּאַליק לערנער די מענטשן
פון קאָמפּ. די פּאָזיטיוויע באַציאונג
פון מחבר צו די דאָרפישע טיפּן
טראָגט אַריין אַן אַנדער טאָן אין דער
האַנדלונג, דער איראָנישער שמייכל
פאַרשווינדט, עס קומט מער פאַרטי־
פונג, מער געפיל און שילדערונג פון
די העלדן און סיטואַציעס. אין דעם
זין איז כאַראַקטעריסטיש די פרייד
פון דעם ייקא־קאָלאָניסט, וועלכער
האָט באַקומען די „טיטולאָס" אויף
זיין ערד נאָך 25 יאָר שווערער פּראַ־
צע („אייגענע ערד"). ס׳איז אַ קא־
לאָניסט וואָס איז טיף פאַרוואָרצלט
אין קאָמפּ, וועלכן ס׳איז ווילד־
פרעמד דער האַרמידער פון שטאָט
און וואָס בענקט נאָך זיין פעלד. דער־
לייענער וועט מיטגעריסן מיט דער־
עמאָציע וואָס באַהערשט דעם קאָלא־
ניסט, און וועט מיט זיין פרייד אַנ־
געשטעקט.

פּאַליק לערנער האָט זיינע ביידע
היימען פאַרטראָטן אין בוך. אָבער די
טעמאַטיק פון זיין נייער היים איז
נאָך ערטערווייז נישט פריי פון רע־
ואַנירנדיק־פובליציסטישן טאָן, בעת
מאָלדאַוויע האָט אינספּירירט זיינע
בעסערע שאַפונגען. איין מוסטער
פון דעם „מאָלדאַוואַנעס", האָבן מיר
קאָמענטירט און דער צווייטער —
„דער נעסטער" — וועט פאַרעפנט־
לעכט אין דעם יאָרבוך.

די טעמאַטיק פון דער נייער היים
איז נאָך ווי עס שיינט פריש־פליסי־
קער מאַטעריאַל, וואָס לאָזט זיך אַזוי
לייכט נישט פורעמען; בעת מאָל־
דאַוויע רינט אינעם אייגענעם בלוט,
וואָרצלט טיף אין גמיט, ליגט אין
די ערשטע לעבנס־איינדרוקן, וועל־
כע ווערן אין דער פערספעקטיוו סינ־
טעטיזירט, פאַרוואַנדלט אין סימבאָלן
וואָס לאָזן זיך קינסטלעריש געשטאַל־
טיקן.

„נע־ונד" פון שמחה סנה*)

דער באַגאַבטער מאָלער, לעאָן פאָך, האָט אילוס־טרירט די שער־בלאַט פון בוך מיט אַ פּאָר שוועך־מאַר־שירנדיקע פיס, וואָס טרעטן אויף אַ רויטפלאַמיקן הינ־טערגרונד, איינגעהילט אין אַן אָפּשיין פון פייער און חורבן. אָבער ווי נאָר דער לייענער ווערט מיטגעריסן מיטן געווירבל פון די געשעענישן — און דאָס קומט פון די ערשטע בלעטער — דערפילט ער, אַז דער לאַנגזאַמער טראָט פון פוסגייער דריקט נישט אויס דעם אימ־פּעט פון בוך, דעם טעמפּעראַמענט פון מחבר און דעם שטורמישן אומרו פון דער עפּאָכע, וועלכע ער שילדערט.

דער נע־ונד ציט זיך אויף אַן אומ־געהויערן שטח, וואָס הייבט זיך אָן אין וואַרשע, גייט איבער דער גאַנ־צער ברייט פון אייראָפּעאישן רוס־לאַנד, אַריבער די אוראַלער בערג, און איבער אַ גרויסן טייל אַזיע ביז טאַשקענט. און אָט דער געאַגראַפּי־שער מהלך, וואָס פאַרנעמט דעם גרעסטן טייל פון עדקוגל, איז אייג־געשלאָסן אין די ענגע ראַמען פון אַ קורצע פּאָר יאָר, וועלכע זיינען אָבער געווג פאַרן מחבר אויף צו געבן אַ פולע פאַנאַראַמישע פאָר־שטעלונג פון די וועלט־אויפטרייס־לענדיקע געשעענישן, פון די מענטשן, פעלקער און לענדער, וועלכע ער האָט געזען אויף זיין לאַנג־גלותדיקן וואַנדערן.

און געזען האָט ער זיי מיט דער ברייטער וויזיע פון אַ גאַלאָפּירנדיקן שנעלפאָרער, וואָס „שלינגט מיילן", וואָס כאַפּט מיטן בליק ביזן ווייטסטן האָריזאָנט, וואָס סינטעטיזירט די שנעל־בייטנדיקע איינדרוקן און וואָס פיבערט מיטן ברויזנדיקן אומרו פון די טראַגישע מלחמה־צייטן.

מיליאָנען מענטשן זיינען אַרויס־געשטויסן געוואָרן פון איינגעזעסענע היימען, אויסגעוואָרצלט פון היימישן באָדן, אַרויסגעטריבן אויף אומענד־לעכע וועגן. דער וואקזאל איז גע־וואָרן אַ היים, די „טיפּליושקע" פון באַן דער אייזנציקער אָפּרו. אַ פאָלק איז אַרויפגעזעצט געוואָרן אויף רע־דער פון שנעל־לויפנדיקע צוגן, וואָס ציען פאַרצווייפלט וואָס ווייטער פון נאַצי־אומגליק און אומקום. „באַנען לויפן, פאַרהאַלטן זיך, סאָפּען שווער און מיד, הודיען, רייסן זיך אין וועג אַריין, בלאָזן אומגעדולדיק מיט גרויסע צעריסענע שטיקער פון וויי־סער פּאַרע, ווערגן זיך מיט קנוילן שוואַרצן רויך, און לסוף באַפרייטע לאָזן זיי זיך אין וועג אַריין זיגרייכע, עזותדיקע, פּאַטשענדיקע מיט די לאַ־פּעס פון די שטאָלענע רעדער די אויסגעצויגענע, בלישטשענדיקע רעלסן, און לויפן וואָס אַמאָל וויי־טער, ווייטער, פאָרויס!"

און אָט דער פיבערדיקער געיעג פון די באַנען, וועלכע ציען „וואָס אַמאָל וווייטער פאָרויס" איז כאַראַק־טעריסטיש פאַרן טעמפּאָ פון בוך, וואָס אָטעמט מיט אויפברויז, מיט דורכבליצנדיקע איינדרוקן, מיט טיף דראַמאַטישע האַנדלונגען, מיט דער־שיטערנדיקע איבערלעבונגען.

דער לייענער ווערט מיטגעריסן מיטן האַסטיקן אימפּעט פון די גע־שעענישן, ווערט אַריינגעצויגן אין שטראָם פון דער כאַאָטישער מאַסן־וואַנדערונג, וואָס כוואַליעט צו מזרח, און מיט אַ פאַרכאַפּטן אָטעם פאָלגט ער נאָך דעם דראַמאַטישן געראַנגל פון די העלדן, פון די מוטיקע וואַר־שעווער „יאַטן", וואָס ווערן געטראָגן ווי אַן אָפּגעריסן בלאַט אין אַ וויכער פון צעשטורעמטע עלעמענטן.

ס׳איז דעריבער נישטאָ קיין צענ־טראָלע פיגור אין דער האַנדלונג, דער העלד איז די אַנאָנימע און פאַרמלאָזט מאַסע אויסגעמישט אין קעסלגרוב פון מלחמה געווירבל. און שמחה סנה באַווייזט אינעם תוהו ובוהו אויסטיילן אַלגעמיינע טענ־דענצן, אינעם קאָלעקטיוו אַרויסברענ־גען עיקרדיקע כאַראַקטער־שטריכן, דעם פליסיקן לויף פון געשעענישן אריינגיסן אין אַ פורעם און דעם כאָאָס קינסטלעריש געשטאַלטיקן אין אַ גרויזאַמען אָבער אייגהייטלעכן מלחמה־בילד, וואָס שפּילט זיך אָפּ אויף אַ שנעל־לויפנדיקער פיל־טויזנט־וויאַרסטיקער נאַטור־פּאַנאָרא־מע, וועלכע סנה מאָלט מיט אַ טיף דיכטעריישן געמיט און מיט אַ פיל־טאָניקער רייכקייט פון פאַרבן.

דער שוידערלעכער פּרצוף פון דער מלחמה־וווירקלעכקייט, די גהינום־ליידן פון די פּליטים־מאַסן, דער פיין פון די וואַרשעווער „יאַטן" וועלכע האָבן דאָפּלט געליטן; ווי פּליטים און ווי יידן, קומט צום פולן אויס־דרוק אין דער דאָזיקער דראַמאַטי־שער אַדיסייע וואָס טראָגט דעם נאָ־מען „נע־ונד".

אַ שטיק יידישע טראַגיק איז פאַר־קערפּערט אין דעם בוך, אַ שטיק בלר־טיקע וווירקלעכקייט וואָס עס האָט איבערגעלעבט דאָס פיל־מיליאָניקע פּוילישׂ־רוסישע יידנטום. שמחה סנה האָט דעם נע־ונד פון פאָלק אַרומגע־כאַפּט מיט אַ טיף־דורכדרינגענדיקן בליק, עס איינגעזאַפּט מיט אַלע חר־שים, געפּילט אויפן אייגן לייב, און געלייטערט אין מוח און האַרץ, עס געשטאַלטיקט אין קינסטלעריש זע־אונגען פון וועלכע עס טריפט יידיש בלוט און אַ פאַרבענקטע לירישע שטימונג וויינט מעלאָדיש אויס דעם צער אויף די פאַרשניטענע לעבנס.

אין דער קינסטלעריש־פערזענ־לעכקייט פון שמחה סנה האָט האַר־מאָניש זיך פאַריניקט אַ טיף־דיכ־טעריש געמיט און אַ קלאָר־דענקענ־דיקער אינטעלעקט. האָט ער היסטא־רישע כראָניק איינגעהילט אין אַ טרערן־טוי פון געפיל, און באַשיינט מיט דער ליכטיקער וואַרעמקייט פון אַ האַרץ, וואָס איז פאַרליבט אין

*) פאַרלאַג „אונדזער וואָרט", בוענאָס־אייראָס, 1953. 460 זייטן.

מענטש און נאַטור. ער האָט אַק־ אַקאָמפּאַנימענט פון אַ זינגענדיקער קינסטלערישן סימבאָל מיטן נאָמען טועלן רעפּאָרטאַזש באַגלייט מיטן שפּראַך, און עס דערהייבן צו אַ „נע־ונד".

„אילוסטרירטע ליטעראַרישע בלעטער"

„אין אַ מזלדיקער שעה" — מיט אַזאַ טיטל פּרעזענ־ טירט זיך דער לייטאַרטיקל פון ערשטן נומער „ליטעראַ־ רישע בלעטער" אונטער דער רעדאַקציע פון משה קנאפּ־ הייס. און מיט גאַנצן האַרצן זאָגן מיר נאָך דעם אינטים־ פּאָלקסטימלעכן און ליבן שפּרוך: זאָל זיין מיט מזל און ברכה!...

זאָל אייך דער מזל באַגלייטן אויף דער אַרגענטינער ערד, וואו איר האָט מיט מוט און ליבשאַפט אויפגעוויקלט אַזאַ רומפּולע פּאָן פון יידישער קולטור, וועלכע האָט אַזוי שטאָלץ געפּלאָטערט אין יידישן פּוילן. די „ליטעראַרישע בלעטער" פון וואַרשע איז געווען אַ הויכער אויסדרוק פון אונדזער שעפּערישן גייסט, וואָס האָט מעכטיק זיך צע־ בליט און דערהויבן דאָס יידישע לעבן אין פּוילן. די אַר־ גענטינער אויפלאָגע און פּאָרזעצונג פון דער אויסגאַבע, סטימולירט און באַפעסטיקט אונדזער גלויבן אין דער אומ־ שטערבלעכקייט פון אונדזער שעפּערישן וואָרט, וואָס וועט דורך אַלע אייביקייטן שיינען און באַלייכטן דאָס יידישע לעבן.

פּאַרן יידישן ישוב פון אונדזער לאַנד איז אַ זכייה איבערצונעמען און פּאָרזעצן די גרויסע קולטור־ירושה פון דער אַלטער היים, וועלכע איז אַזוי אומברחמנות־ דיק פּאַרשניטן געוואָרן דורך דער נאַצי־בעסטיע. מיר נע־ מען אויף מיט פּרייד און שטאָלץ דעם אַלט־נייעם זשור־ נאַל, און וועלן זיך באַמיען מיט פּאַראַנטוואָרטלעכקייט און ליבשאַפט אים העלפן זיך פּאַרוואָרצלען אינעם היגן יידישן באָדן.

משה קנאפּהייס, דער צאַרטער דיכטער, און דער לי־ בער און ערלעך־באַשיידענער מענטש, איז זיכער דער באַרופּענער צו שטיין בראש פון אַזאַ אויסגאַבע, און נעמען אויף זיך די אחריות וויידיק און טייער האַלטן די קינסטלערישע און עטישע טראַדיציע פון דעם זשור־ נאַל, וועלכער טראָגט דעם נאָמען פון אַזאַ הויכער לי־ טעראַרישער טריבונע.

מיר האָבן באַקומען די „ליטעראַרישע בלעטער" אין מאָמענט ווען ס'ווערט געשלאָסן דאָס יאָרבוך. דער פּלאַץ און צייט דערלויבן אונדז נישט צו מאַכן קיין בריייטערע אָפּהאַנדלונג. על רגל אחת קען מען נאָך צו־ געבן, אַז דער זשורנאַל איז רעדאַקטירט מיט אַ סך גע־ שמאַק און עלעגאַנץ, און פּאַרמאָגט אַ רייכן אינהאַלט, עס איז ניכר אַ האַנט מיט קולטור און טאַלאַנט. אין נאָ־ מען פון רעדאַקציע פון דעם יאָרבוך דריקן מיר דערי־ בער אויס דעם נייעם קאָלעגע אונדזער האַרציקן ברוך הבא אוןווינטשן אים אריכות ימים ושנים!

———

יידישע
אינסטיטוציעס

Banco Comercial de Buenos Aires

Establecido en 1917

—•—

OFRECEMOS NUESTROS MODERNOS Y EFICIENTES SERVICIOS PARA TODA CLASE DE OPERACIONES BANCARIAS

—•—

Representantes exclusivos de

"La Central del Plata S. A. de Seguros"

en la Capital Federal y pueblos suburbanos

—•—

Corrientes 2037-39

1er. Piso, Frente

T. E. 48-8360

Buenos Aires

„ארט" אלס פאקטאר פון א נעזונטער עקאנאמישער סטרוקטור אין יידישן לעבן

פון יעקב וועננראווער

דער ארגענטינער „ארט", וואס אינספירירט זיין טעטיקייט אין די אידאלן וואס האבן אין וויטן יאר 1880 געגעבן עקזיסטענץ - בארעכטיקונג דער „ארט"-געזעלשאפט, אלס א שפעריש און געזונט-מאכנדיקן כוח פון דער דעמאלסדיקער סאציאל - עקאנאמישער סטרוקטור פון דער יידישער געזעלשאפט, איז לעצטן יאר ארויף אויף א נייעם וועג, אויף דער ריכטליניע וואס שטרעבט צו א פון פריער פעסטגעשטעלטן סאציאל-דערציערישן צוועק.

אויף צו דערגרייכן אין פולער מאס אט דעם ציל, באזירט דער „ארט" אין ארגענטינע זיין טעטיקייט, אויף פרינציפן פון געזעלשאפטלעכער דעמאקראטיע, איינגעשלאסן אין א ראם פון פאלקסטימלעכן אידעאליזם און הארמאנישער צוזאמענארבעט.

א דאנק אט דעם נייעם גייסט אין די אנפירנדיקע רייען פון דער ארגאניזאציע איז געלונגען ארויפצופירן די אינסטיטוציע אויף א נייעם וועג, אויף פעסטערע פינאנציעלע יסודות, און ארייגדרינגען אין דער טיף און אין דער ברייט פון דער יידישער באפעלקערונג, וועלכע באגרייפט מיט יעדן טאג וואס גייט אוועק, אלץ מער און מער, דעם סאציאלן מהות פון דעם „ארט"-ווערק, זיינע אידעאלאגישע פרינציפן און זיין דערציערישע באדייטונג.

„ארט" אמאל און היינט

אויף א קרייץ-וועג פון דער יידישער געשיכטע איז געבוירן געווארן דער געדאנק פון „ארט". עס איז געווען אין דעם אלטן צארישן רוסלאנד פון וויטן יאר 1880, אין פעטערסבורג. דאמאלט איז ביי א באגרענעצטער גרופע פון יידישע פירער, אנגעהעריקע צו דער אמאליקער אינטעליגענץ, געבוירן געווארן די איניציאטיוו צו גרינדן א געזעלשאפט וועלכע זאל זיך אפגעבן מיט פארשפרייטן ארבעט צווישן יידן.

די מיליאניקע יידישע מאסע האט געלעבט אונטער יאכט פון א ברוטאלער מאכט, באגרענעצט און באדריקט אין די עלעמענטארע רעכט אויף ארבעט, זיך באוועגן און וואוינען אין דער ברייט אויסגעשפרייטער רוסישער טעריטאריע.

דאס האט געפירט צום מנחם-מענדעליזם, צו דער שאפונג פון א נייעם און געדיכטן פאלקס-שיכט וואס האט געלעבט ניט פון ארבעט און ניט פון האנדל, צו דער אנטשטייאונג פון א נייעם טיפ אין דער סאציאלער סטרוקטור פון דער יידישער באפעלקערונג: דער „לופט-מענטש", דער מענטש וואס האט געלעבט פון חלומות, פון האפענונגען, פון „כימערעס", פון א מסחר וואס איז נישט געווען קיין מסחר, פון א פאך וואס איז ניט געווען קיין פאך, — פון דער לופט...

דאס איז געווען א רעזולטאט פון די אנטיסעמיטישע רדיפות, פון עקאנאמישע דיסקרימינאציעס, אבער אויך פון א גייסטיקן געטא צו וועלכע יידן זיינען געווארן געטריבן.

דאן איז עקזומען „ארט" מיט איר באריטן לאזונג: „פראדוקטיווייזירן די יידישע מאסן". אויסבילדן יידישע האנטווערקער און בעלי מלאכהס, פארוואנדלען שוואכע אומבאהאלפענע „לופט-מענטשן" אין געזונטע ארבעטס-פעאיקע מענטשן. זיי אויסלערנען צו לעבן פון אייגענער שפעפערישער ארבעט.

א ווייטער מהלך שיידט אונדז אפ פון דאן ביז היינט.

טיף געענדערט האט זיך דאס בילד וואס עס שטעלט מיט זיך היינט פאר דאס וועלט-יידנטום. די אויפגאבן פון „ארט" זיינען אבער געבליבן אזוי אקטועל און נויטיק — און אפשר נאך מער — ווי פריער.

אמאל האט „ארט" געדארפט לייזן די פראבלעם פון ארימקייט און אומבאהאלפנקייט פון יחידים, און פון דער מאסע, אין די ערטער וואו זי האט געלעבט. היינט

דאַרף זי טאָן אָט די זעלבע אַרבעט און דערצו, די הייליקע עבודה פון דערציען די אַרבעטס־הענט און באַרייכערן מיט וויסנשאַפטלעך־טעכנישע ידיעות די מוחות פון די וואָס שטרעבן אין דארפן בויען די מיט אידעאליזם, מיט שווייס און מיט בלוט דעראָבערטע מדינה.

1880 און 1953. צוויי אַזוי וויט אָפגעוואָקסענע דאטעס. „אָרט" איז אָבער אין פאַרלויף פון די אַלע יאָרן, וואָס טיילן אָפּ 1880 פון 1953, געגאנגען זיין וועג און געטאָן זיין ארבעט, פאַרפאָלגנדיק שטענדיק איין און דעם זעלבן אידעאל: די חשיבות פון ארבעט, די חשיבות פון נוצן און די נויטיקייט פון יידישער אַרבעט.

אמאָל איז עס געווען די אָרעמשאַפט פון יידן אין רוסלאנד, אין פוילן און אין ליטע. היינט איז עס הויפּטזעכלעך די אָרעמשאַפט, דאָס שרעקלעכע דחקות, די מיזעריע פון די יידישע מאסן אין צפון אַפריקע און אין די אָריענטאַלישע לענדער.

„אָרט" אין די אמעריקאנער לענדער

אָבער די אויפגאבע פון „אָרט" באַגרעניצט זיך נישט נאָר אין אונטערקומען מיט קאָנסטרוקטיווער הילף וועגן די וואסערן גרייכט צום האַלדז, וועגן מען מוז ראטעווען מענטשן פון עקאָנאָמישן אונטערגאנג. „אָרט" דאַרף אויסשמידן די צוקונפט פון די נייע יידישע דורות. דאָס איז איינער פון די צילן פון דער „אָרט"־טעטיקייט אין די דרום־אַמעריקאנער לענדער. אַ צווייטער ציל איז די פּראָפעסיאָנעלע אויסבילדונג און די טעכנישע אויסשולונג פון די צוקונפטיקע מיטבויער פון דעם עקאָנאָמישן, לאַנדווירטשאַפטלעכן און אינדוסטריעלן פאַרשריט פון מדינת ישראל.

צוליב דעם צווועק עקזיסטירן טעכנישע „אָרט"־שולן און הכשרה־קורסן אין פאַרשידענע גרעסערע און קלענערע שטעט פון אונדזער קאָנטינענט.

דאָס „אָרט" - ווערק אין ארגענטינע

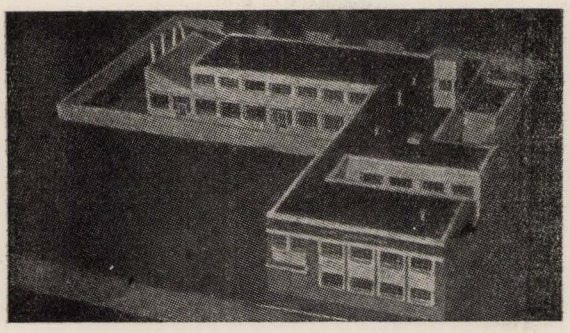
דאָס ווערק פון „אָרט" אין אונדזער לאנד האָט לעצטנס געמאַכט אַ שטאַרק אָנזעעוודיקן פּראָגרעס.

די טעכנישע „אָרט"־שול פון בוענאָס איירעס פונקציאָנירט אין איר אייגענעם רחבותדיקן בנין. הונדערטער טעכניקער אין פאַרשידענע צווייגן פון דער מעכאניק און עלעקטראָטעכניק זיינען פון דאָרט שוין אַרויסגעקומען, און פאַרנעמען גוט באַצאָלטע פאָסטנס אין פאַרשידענע אינדוסטריעלע אונטערנעמונגען.

דער יידישער פאכמאן אין טאָקערייַ, מאָטריצן־מאַכערייַ, אָדער ראדיאָטעכניק וואָס טרעט אַרויס פון דער היגער „אָרט"־שול ווערט אויפגענומען בסבר פנים יפות אין די וויכטיקסטע פאבריקן און וואַרשטאטן וואו זיין פאַכמענישקייט ווערט הויך אָפּגעשאַצט.

מיט דעם ווערט נישט נאָר אָפּגעלייקנט די אנטיסעמיטישע באַהויפטונג, אַז די יידן זיינען נישט פעאיק פאַר אַרבעט, נאָר עס ווערט אַרויסגערופן כלפי פנים און כלפי חוץ, דרך ארץ פאַר יידישער שעפערישער אַרבעט.

די „אָרט" קורסן פאר אינדוסטריעלער הכשרה זיינען אַ וויכטיק קאַפּיטל פאַר זיך. צענדליקער יידישע יונגעלייט אַרויסגעטראָטענע פון אונדזערע קורסן ווירקן מיט אין דעם אויפבוי־פּראָצעס פון דער יידישער

די טעכנישע אָרט־שול אין בוענאָס־איירעס.

מדינה. זייער קענטעניש און דערוואָרבענע פעאיקייט זיינען אַ וויכטיקער פאַקטאָר אין אָט דעם פּראָצעס.

נייע קורסן, חוץ דעם שוין עקזיסטירנדן פון ראדיאָטעכניק, דאַרפן געשאפן ווערן און וועלן טאָקע אין קורצן געשאפן ווערן, לויט אַן אָפּמאַך וואָס „אָרט" האָט שוין געהאט אונטערגעצייכנט מיט דער יידישער אָגענטור.

עס איז אָבער נויטיק די מיטהילף פון דער גאַנצער יידישער געזעלשאַפט, אַז די וויכטיקע איניציאָטיוו, צוזאַמען מיט אַנדערע, זאָל וואָס גיכער רעאליזירט ווערן.

די שאפונג פון אגראר־מעכאנישע קורסן אין די יידישע לאנדווירטשאַפטלעכע קאָלאָניעס, וועט ברענגען מיט זיך די באַפעסטיקונג פון דעם יידישן אַגראר־וועזן און אויסמיידן די אויסוואנדערונג פון פעלד אין אַריין. די ערשטע אַגראר מעכאנישע „אָרט" אין דעם גרויסן יידישן קאָלאָניסטישן אגראר צענטער פון דאָמינגעז וועט אין קורצן ווערן אַ ווירקלעכקייט.

אין דער היינטיקער מאָדערנער צייט איז אויך אַ נויט־ווענדיקייט פון סאָציאלן שטאנדפונקט, אַז די פרוי זאָל זיך אויסבילדן פּראָפעסיאָנעל צו גלייך מיטן מאַן. זעלבסטפאַרשטענדלעך, אז דער אויסוואל פון די פּראָפעסיעס דאַרף זיין אין איינקלאנג מיט דער ראָל פון דער פרוי אלס באַגלייטערן פון מאן אין פאַמיליען־לעבן.

אויך אזא אופן, איז דאָס דער שענסטער נדן וואָס יידישע עלטערן קענען געבן זייערע טעכטער, אַ נדן וואָס וועט קיינמאָל ניט פאַרלוירן גיין און קען קיינמאָל נישט אָנווערן זיין ווערט.

דערפאר קען „אָרט" זיך פילן שטאָלץ מיט דער היי־
יאָר דערעפנטער פרויען „אָרט"־שול אין קלאַרא, ענטרע
ריאָס, וואו צענדליקער יידישע פרויען און מיידלעך
וועלן פאַכמעניש צוגעגרייט מיט אַ לוינבאַרער פראַפע־
סיע, וועלכע אי"ז באַזונדערס וויכטיק פאַר דער פרוי
פון אונדזערע לאנדווירטשאַפטלעכע קאָלאָניעס, אַלס
הויז־ווירטין און באַגליטערין פון מאַן אין זיין שווע־
רער טאָג־טעגלעכער לאנד־ארבעט. פאַר דער יידישע־
אַגראר־היים און פאַר איר עקאָנאָמיק און ווירטשאַפט
איז פון גרויסער סאָציאלער באַדייטונג די פראָפעסיאָ־
נעלע פרויען „אָרט" שול.

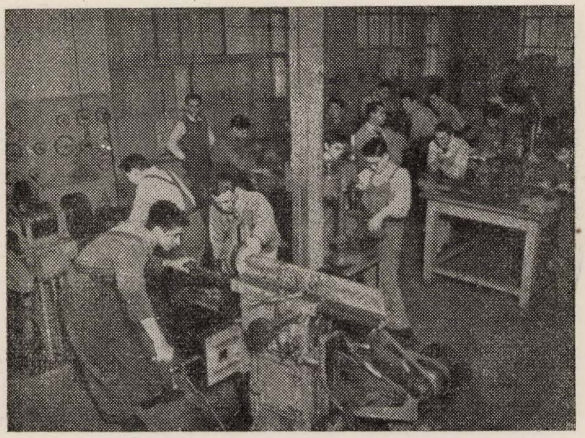
אַזוי פילט אויס דער „אָרט" אַ וויכטיקע סאָציאלע
און נאַציאָנאלע אויפגאבע. אָבער זיין טעטיקייט איז
אויך פון גרויס באַדייטונג פאַר דעם פאָרשריט און אַנט־
וויקלונג פון די אינדוסטריעס אין די לענדער וואו מיר
וואוינען.

דעריבער איז פאַרשטענדלעך און נאַטירלעך די מיט־
ארבעט וואָס עס לייסטן דער ארבעט פון „אָרט" פאַר־
שידענע אָרגאניזאציעס און גרעמיאלע אינסטיטוציעס,
צווישן וועלכע עס איז כדאי אָנצעוויזן, אויף דעם
פאַריין פון האַלץ־און־אייזן־אינדוסטריאלן, וועלכער איז
פאַרטראָטן אין דער פאַרוואלטונג פון ארגענטינער
„אָרט" און באַגלייט אונדז מיט זיין סימפּאַטיע און
מיטהילף אין דער טאָג־טעגלעכער ארבעט.

די דערציערישע פונקציע פון „אָרט" איז נויטיק פאַרן
היינט און נאָך נויטיקער פאַרן עתיד פון יידישן פאָלקס
לעבן דאָ און אומעטום.

זיין גרויס קאָנסטרוקטיוו ווערק פאַדינט דעריבער
אַ וואַרעמע און ברייטהאַרציקע אונטערשטיצונג פון דער
גאַנצער יידישער באַפעלקערונג.

***

א קלאַס פון פראָקטישער ארבעט אין דער טעכנישער „ארט־שול".

אידישע קהילה פון בוענאָס אייַרעס

דער פּלאַן פון פראָגרעסיוון מיטגלידם־אָפּצאָל וואָס איז באַשטעטיקט
געוואָרן דורך דער קהלה־פאַרוואַלטונג וועט דערמעגלעכן נאָכ־
צוקומען די פילצאָליקע הצטרכותן פון אונדזער קהלה־לעבן.

יעדער מיטגליד דאַרף ביים לעבן צאָלן דעם מיטגלידם־
אָפּצאָל, לויט זיינע עקאָנאָמישע מעגלעכקייטן

דערפילנדיק אַזוי אַרום באַוואוסטזיניק מיט זיינע פליכטן

חשובער מיטגליד!

פילט אוים דעם אָנשלום־פאָרמולאַר און שיקט אים צו אין קהלה־סעקרעטאַריאָט,
פאַסטאָאור 633.

דער יידישער שפּיטאָל

פון דוד צוקער

איינעם פון די אָנגעזעענסטע פּלעצער אין געזעלשאַפּטלעכן לעבן פון אונדזער ישוב, פּאַרנעמט דער יידישער שפּיטאָל. די דאָזיקע פּאָזיציע פּאַרנעמט די אינסטוצע צוליב איר ריזיקן פּאַרנעם און ברייט־פּאַרצוויגטע אויפגאָבן, אונדזער ישוב, קאָן מיט רעכט שטאָלצירן מיט אָזאָ אַנשטאַלט, וועלכער איז דורך אים אויסגעבויט געוואָרן און וועלכער ווערט אויסגעהאַלטן אויסשליסלעך פון יידן, בעת די באַדינונג פון שפּיטאָל בעמט אַרום די גאַנצע באַפעלקערונג, אָן אונטערשייד פון נאַציאָנאַלער אָנגעהעריקייט.

דער יידישער שפּיטאָל האָט קיינמאָל נישט באַגרענעצט זיין אַקטיוויטעט אויסשליסלעך לטובת דער יידישער באַפעלקערונג, ס׳וועלן באַהאַנדלט אויך פיל נישט־יידן. אָבער די אומגאַנגס־שפּראַך, וועלכע מען הערט ריידן בקול רם, איז די יידישע. דאָס איז פאַקטיש דער לשון, וועלכער ווערט באַנוצט צווישן חולה און מעדיקער און מיטן גרעסטן טייל פון שפּיטאָל־פּערסאָנאַל.

אָט די אויפהאַלטונג און קולטיווירונג פון אונדזער מאַמע־לשון איז אייגער פון די באַדייטנדיקסטע עקספּאָנענטן פון דער נאַציאָנאַלער אַרבעט פון יידישן שפּיטאָל, און פון זיין מיטשטייער פאַר דער אויפהאַלטונג פון אונדזער מוטער־שפּראַך. דער יידישער שפּיטאָל איז זיכער אייגע פון די ווינציקע יידישע אינסטיטוציעס אין אַרגענטינע וואו עס ווערט אַמערסטן גערעדט יידיש. עס דאַרף געזאָגט ווערן אין אָכט, אַז דער שפּיטאָל ווערט באַזוכט יערלעך דורך הונדערטער טויזנטער מענטשן, אין פאַרלויף פון יאָר ווערן באַהאַנדלט אומגעפער ביי די 150.000 קראַנקע אין די אויסערלעכע קאָנסולטאַריעס און ביי 5.000 פּערמאַנענט־אינטערנירטע קראַנקע אין די אַלגעמיינע זאַלן.

דאָקטוירים האָבן פיל מאָל באַמערקט אַז דער אָרום, ווירקט פיל מיט צו דער דערהאַלונג פון קראַנקן. און אדרבא זאָל דאָ דערמאָנט ווערן דאָס בילדל, וואָס עס שטעלן מיט זיך פאַר די סאַלעס פון יידישן שפּיטאָל, וואו רעליגיעז־געשטימטע קראַנקע, הילן זיך איין אין די טלית־תים און תפילין און דאַוונען שחרית, אַדער ווען מען דאַוונט מנחה־מעריב בציבור אין אַן אינטערנירונגס־זאַל. אין וועלכן שפּיטאָל וואָלט אַ יידישער קראַנקער זיך עס געקאָנט דערליבן? די שטרענג כשרע קיך פון שפּיטאָל, וועלכע געפינט זיך אונטער אַ פּערמאַנענטן אויפזיכט פון אַ משגיח, באַשטימט פון ראַבינאַט, און פאַרוואָס אויך נישט דערמאָנען אונדזערע עולים, וועלכע קומען אין שפּיטאָל דורכפירן זייערע פאַרמאַליטעטן און ווערן מען עס ווערט געשאָנקען אַ ספּעציעלע אויפמערקזאַמקייט.

אונדזער יידישער שפּיטאָל איז אויך דער, וועלכער דערהייבט מיט זיין טעטיקייט דעם נאָמען פון אונדזער ישוב. עס איז אַ פאַקט אַז די הויכע מעדיצינישע אויטאָריטעטן, וועלכע האָבן זיך געשאָפן אינערהאַלב דעם יידישן שפּיטאָל, באַשיינען איצט מיט זייערע פּראָפּע־

סאָרן־טיטלען אונדזער קאָלעקטיוויטעט, און אַז די גוטע באַהאַנדלונג וואָס עס ווערט געגעבן דעם חולה, וועלכער קומט אין שפּיטאָל אַריין, רופט זיך אָפ לטובת אונדזער גאַנצן ישוב.

עס איז אינטערעסאַנט פאַרצוברענגען דאָ אַ מיינונג פון אַ גוט־באַקאַנטן יידישן שרייבער, וועלכער האָט אויף די שפּאַלטן פון אַ יידישער טאָג־צייטונג געשריבן ערשט נישט לאַנג פאָלגענדעס: „אז איין נישט־ייד וואָס ווערט אַטענדירט אין יידישן שפּיטאָל איז מער ווערט ווי צען צייטונגס־אַרטיקלען און פופצן ראַדיאָ־רעדעס קעגן אַנטיסעמיטיזם. דאָס פריינטלעכע צוזאַמענלעבן צווישן פאַרשידענע עטנישע גרופּן און אפילו צווישן פעלקער, ווערט נישט דערגרייכט מיט קיין פּראָפּאַגאַנדע — נאָר מיט מעשים...“ דער דאָזיקער טעזיס איז פולשטענדיק באַרעכטיקט, ווייל ווען מען הערט זיך צו, צו די שמועסן וואָס עס האַלטן נישט־יידן, אין דער צייט ווען זיי ווארטן אויפגענומען צו ווערן, און ווען מען זעט דעם יראת־הכבוד מיט וועלכן זיי באַהאַנדלען אַ יידישן דאָקטער, איז עס באמת אַ נחת רוח פאַר יעדן איינעם. צום באַדויערן, מוז אונדז נאָך אַלץ אינטערעסירן „די מיינונג“...

עס איז נישט איבערגעטריבן ביי קיין פאַל אונטערצו־שטרייכן, אַז דער יידישער שפּיטאָל מיט זיין אויסגע־צייכנטן מעדיקער־קאָרפּוס ווירקט פיל מיט, אַז „די מיי־נונג" זאָל זיין אַ פאָזיטיווע וועגן יידן.

יעדער ייד דאַרף זיך פילן שטאָלץ, ווען ער זאָגט אַרויס די ווערטער: „אויך מיר האָבן אַ מוסטערהאַפטן הייל־אַנשטאַלט", עס הייסט, פון אַלע מעדיצינישע ספע־ציאַליטעטן מיט מכשירים און אינסטרומענטן, מיט אַפּא־ראַטן און לאַבאָראַטאָריעס און דערצו נאָך, אַז די אָפּי־ציעלע ספּערן פֿאַררעכענען דעם יידישן שפּיטאָל אַלס איינעם פון די מאָדערנסטע הייל־אַנשטאַלטן פון לאַנד.

אונדזער פאַלקסטימלעכער יידישער ישוב, האָט פיל אויפגעטאָן פאַר דעם אַלגעמיינעם וואוילזיין פון לאַנד, ייִדישע אינטעליגענץ און פעאיקייט האָבן מיטגעווירקט פאַר דער אַנטוויקלונג פון אַלערלי אינדוסטריעס און קאָ־מערץ. מיר זיינען אויך באַטייליקט אין דעם וויסנשאַפט־לעכן פאָרשריט פון לאַנד, און דער מעכטיקער יידישער שפּיטאָל איז זיכער דער בעסטער און איבערצייגנסטער באַווייז פון אָט־דער פעסטשטעלונג.

עס איז ריכטיק, אַז עס קומט אַן שווער אויסצוהאַלטן דעם יידישן שפּיטאָל, אַז די דעקונג פון זיינע ריזיקע אויסגאָבן פאַרלאַנגט באַדייטנדיקע אָנשטרענגונגען מצד אונדזער קאָלעקטיוויטעט, אָבער וען מען פאַרגלייכט אָבער די נוצן, וואָס עס ברענגט דער יידישער שפּיטאָל פאַר אונדזער חולה און פאַר דער דערהייבונג פון דעם נאַמען פון אונדזער קאָלעקטיוויטעט, גיט דער שפּיטאָל פיל מער דעם ישוב ווי דער ישוב גיט אים.

עס איז נישט סת קיין אויסדרוק. די „עזרה" צאָלט כּפל־כּפלים פאַר יעדן ביישטייער וואָס די אינסטיטוציע באַקומט, ווייל זי גיט די מעגלעכקייט יעדן יידן פאַרצו־שטעלן זיך מיט איר ריזן־ווערק לטובת אונדזער ישוב.

גאָר אינגיכן וועט דער אַנשטאַלט פייערן 53 יאָר פון אומאויפהערלעכער וואוילטעטיקער טעטיקייט לטובת דעם יידישן נויטבאַדערפטיקן. עס איז פאָסיק יעדע גע־לעגנהייט צו דערמאָנען, אַז דער אַנשטאַלט דעקט די גרעסטע טייל פון זיינע הוצאות, דורך ביישטייערונגען פון אונדזער ישוב, און עס איז אַ פאַרעניגן אונטערצו־שטרייכן דעם פאַקט, אַז די יידישע באַפעלקערונג, קומט נאָך צו יעדן מאָמענט די פאָדערונגען פון אַנשטאַלט.

דער יידישער שפּיטאָל האָט אויפנאָמס־פעאיקייט פאַר 500 אינטערנירטע קראַנקע און איז איינגעטיילט אין 13 אינטערנירונגס־זאַל, אויסער 72 בעטלעך באַשטימ־טע פאַר פענסיאָנירטע קראַנקע. אין אַ ספּעציעלער גע־בויד, וועלכע האָט אַ פאַרבינדונג מיט די אינטערני־רונגס־זאַלן פונקציאָנירן 30 אויסערלעכע קאָנסולטאָריעס פון פאָרשידענע מעדיצינישע ספּעציאַליטעטן, צווישן וועלכע עס געפינען זיך פאַלגענדע: אַלערגישע, האַרץ־קראַנקהייטן, כירורגיע, קליניק, מענער און פרויען, קינ־דער, ענדאָקרינאָלאָגיע, האַלדז, נאָז און אויערן, גינעא־קאָלאָגיע, נוטריציאָן, אָרטאָפּעדיא און טראמאטאָלאָגיע, הויט שלאָפקייטן, רעאומאַטאָלאָגיע, אויגן, איקס־שטראָלן אאַז"וו. די ספּעציאַליטעטן פון די אינטערני־רונגס־זאַלן, טיילן זיך איין ווי פאָלגט: 4 זאַלן פאַר קלי־נישע קראַנקע (מענער און פרויען), 4 פון כירורגיע, 1 סאַלע פון אָרטאָפּעדיאַ און טראומאַטאָלאָגיע, 1 קינדער־סאַלע, 1 סאַלע פאַר אויגן־קראַנקהייטן און 1 מוטער־שאַפט־אָפּטיילונג. אין שפּיטאָל פונקציאָנירט אַ פול־שטענדיק אייגנאָרדנטע לאַבאָראַטאָריע פאַר קלינישע אַנאַליזן און אַ ספּעציעלע לאָבאָראַטאָריע פון אַנאַטא־מיע. דער יידישער שפּיטאָל איז אייגנער פון די געזייל־טע שפּיטאָלן אין לאַנד, וועלכער באַזיצט אַן אָפּטיילונג פון ראַדיאָטעראַפּיע.

די געביידעס פון דער אינסטיטוציע פאַרנעמען אַ שטח פון 10.000 קוואַדראַט מעטער און זיינען אייגנעטיילט אין 4 פליגלען. די ערשטע געביידע, וועלכע טראָגט דעם נאָמען „סענטענאַריאָ", אלס באַערונג פאַר דער אַרגענ־טינער רעפובליק, וויל דער גרונטשטיין פאַר דער גע־ביידע איז געלייגט געוואָרן צום ערשטן יאָרהונדערט פון דער אַרגענטינער אומאָפּהענגיקייט. דער צווייטער פאָ־וועליאָן וועלכער טראָגט דעם נאָמען פון מדינת־ישראל, איז אויפגעבויט געוואָרן אין יאָר 1928, און דער דריטער פאָוועליאָן, וועלכער ווערט אָנגערופן „רעפובליקאָ אַר־כענטינאָ" איז דערעפנט געוואָרן צוזאַמען מיט די אוי־סערלעכע קאָנסולטאָריעס אין יאָר 1948.

דער פאַרמעגן פון דער „עזרה" ווערט געשאַצט אין לערך 25.000.000 מיליאָן פּעזעס און די אויסגאַבן גרייכן ביים איצטיקן מאָמענט צו די 7.000.000 פּעזעס יערלעך. די אינסטיטוציע האָט אין שטאָט און פּראָווינץ לערך 30.000 מיטגלידער, וועלכע דעקן ביי די 25% פון די אַלגעמיינע הוצאות. די רעשט ווערט געדעקט דורך ביישטייערונגען און פון פאַרשידענע אָפּצאָלונגען, אויס־שליסלעך פון פאַרמעגלעכע פערזאָנען. דער אַרעמער קראַנקער ווערט באַהאַנדלט געמצלעך אומזיסט, אין די אינטערנירונגס־זאַלן זיינען די דאָזיקע קראַנקע ביי 60% פון דער אַלגעמיינער צאָל.

די אינסטיטוציע ווערט אָנגעפירט פון אַ פאַרוואַלטונג און אַ דאָמען־קאָמיסיע, עס אָקטואירן אין שפּיטאָל ביי 200 יידישע דאָקטוירים און דער אַלגעמיינער פערזאָנאַל, צווישן סאַניטאַרן און טעכנישן, גרייכט צו 380 פערזאָן.

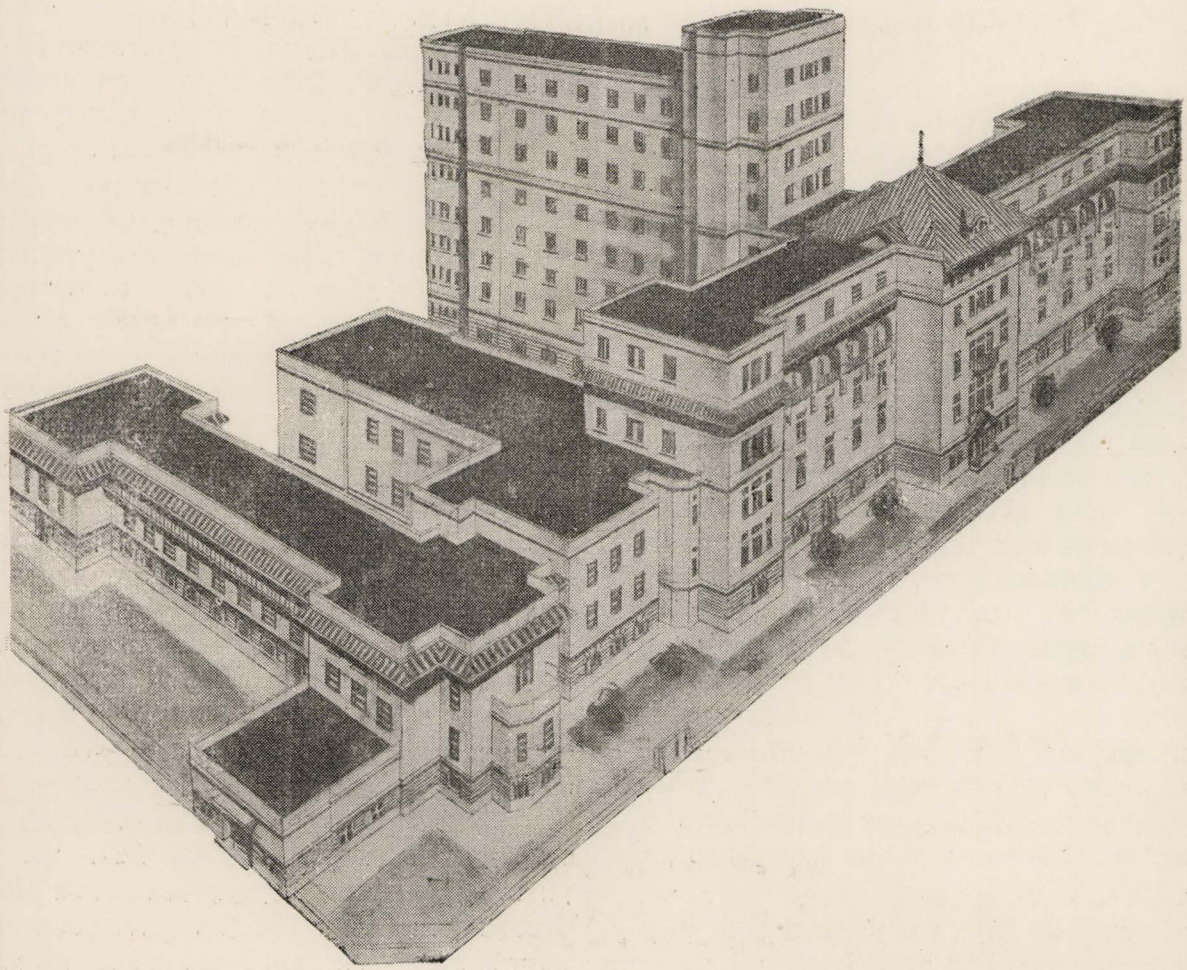
דער יידישער שפּיטאָל שטעלט מיט זיך פאָקטיש פאַר אַ קליין יידיש שטעטעלע, אין וועלכן עס לעבט דער גייסט פון דער יידישער אמונה און יידישער טראַדיציע. איך מוז אונטערשטרייכן, אַז עס איז אַ זכיה פאַר יעדן יידן צו אָקטואירן אין אַזאַ אָנשטאַלט, וועלכער פאָרשע־נערט דעם נאָמען ייִד, און וואו עס ווערט געטריי פאָר־געזעצט די אוראַלטע יידישע מידה פון העלפן אַ קראַנקן און אַ נויטבאַדערפטיקן.

וועו מען וואַרפט אין אַ פרימאַרגן אַ בליק אויף אייגער

פון די אויסערלעכע קאַנסולטאַריעס, וואו עס באַהאַנדלען זיך דורכשניטלעך ביי די 300 קראַנקע אַ טאָג; וועט מען הערט דער גערויש פון פאַרשידענע שפּראַכן און דיאַלעקטן פון פּערזאָנען, וועלכע קומען זיך אונטערזוכן דורך אַ גוט־באַקאַנטן ספּעציאַליסט, שעפּן מיר באמת נחת, וואָס דאָס געשעט אין אונדזער שפּיטאָל, לויט ווי מיר האָבן עס פריער דערמאָנט. טוען מיר עס מיטן באַוואוסטזיין אַז אַזוי דאַרף זיך פירן און אַרבעטן אַזאַ יידישע אינסטיטוציע.

אויב מיר זאָלן זיך פאַרטיפן אין דעם גרויסן מאַראַלישן ווערט פון יידישן שפּיטאָל פאַרן כבוד פון אונדזער ישוב, און זיין נוצלעכקייט פאַר אונדזערע חולאים, וואָלט די יידישע באַפעלקערונג אָן אויסנאַם פון שטאַנד און שיכט געדאַרפט פאַרפילפאַכן איר הילף פאַר אָטדער אינסטיטוציע, וועלכע באַשיינט אונדזער נאָמען און אונדזער עקזיסטענץ אין דער אַרגענטינער רעפּובליק.

אין דער אַקטועלער פאַרוואַלטונג פון שפּיטאָל זיינען פאַרטראָטן די ה״ה ראובן רובינשטיין און שמואל סוראסקי, אַלס פאָרשטייער פון פאַריין פון די האָלץ־און אייזן־אינדוסטריאַלן. זיי באַטייליקן זיך אַקטיוו אין דער טעטיקייט פון דער אינסטיטוציע, און דורך זייער מיטאַרבעט טראָגן צו די יידישע מעבל־פאַבריקאַנטן פון בוענאָס־איירעס זייער ביישטייער פאַר דער אויסהאַלטונג פון דעם היל־אַנשטאַלט.

דער יידישער שפּיטאָל אין בוענאָס איירעס

EMBELLEZCA SU HOGAR

Visítenos y con todo gusto lo asesoraremos sobre el arreglo más adecuado a cada ambiente de su casa.

Somos especialistas en DECORACIONES MODERNAS y como tales Vd. tendrá pruebas de nuestra capacidad, además, una consulta no encierra ningún compromiso para usted.

ACORDAMOS C R E D I T O S

—— • ——

Tapicería - Decoraciones - Alfombras

EL PROGRESO

Calle 7 esq. 55 — T. E. Rocha 196 y 1124 — LA PLATA

—— • ——

Proyecta y ejecuta toda clase de decoraciones a precios razonables
Confíenos la suya.

Venta al por mayor de tejidos de tapicería para muebleros y tapiceros.

—— • ——

ALSINA 1146 — T. E. 37 - 2226 — Buenos Aires

S. L. FLEXER y Cía.

S. R. L. - Capital: $ 550.000.—

TAPICERIA

FABRICA DE SILLAS Y LIVING ROOM.
GUSTO Y CALIDAD

—— • ——

Charlone 856/70 **T. E. 54 - 2952**

Buenos Aires

AUFGANG HERMANOS

SOFAS - CAMAS, SECRETAIRE - CAMAS,
Patente Nº 691.462 y 57.995
MODELOS EXCLUSIVOS

Anexos:
Flejes Galvanizados, Resortes para Elásticos de Camas y Colchones

—— • ——

Varela 619-21 **T. E. 63 - 1246**

Buenos Aires

Gonzalo Pando

Maderas en General

—•—

NACIONALES:

Quebracho blanco, Urunday, Algarrobo, Palo blanco, Guayaibí, Cedro, Parquet de Algarrobo.

EXTRANJERAS:

Raulí, Laurel, Tepa, Lingue, Cedro peruano.

EL KEREN KAYEMET LEISRAEL

Registra en sus Libros Recordatorios los actuales y futuros colaboradores para la construcción y Consolidación del Estado de Israel.

En el año 5713 el judaísmo argentino ha inscripto en los

LIBROS RECORDATORIOS DEL K. K. L.

578 niños en el LIBRO DEL NIÑO

276 jóvenes en el LIBRO BAR MITZVA.

905 askanim, acontecimientos familiares, dirigentes, etc. en el

LIBRO DE ORO

114.499 árboles fueron plantados en casamientos y otras fiestas familiares.

21.300 árboles fueron plantados en el Iaar Hakdoshim, en memoria de las víctimas de la hecatombe europea, y otros difuntos.

De esta suma furon plantados 51 ganim y 2 bosques a nombre de: Rabino David Itzjak y Señoras Java Maler y Java Elnecavé.

Para el año 5714 deseamos que aumenten las fiestas entre los judíos y todos las perpetúen en los Libros Recordatorios del K. K. L.

Deseamos a todos nuestros askanim y donantes, a nuestro ishuv y al judaísmo mundial un feliz y próspero AÑO NUEVO.

Oficina Territorial
DEL KEREN KAYEMET LEISRAEL

Fábrica de Muebles de Estilo

SALOMON WROBEL

—— • ——

SEGUI 1851-59
Tel. Est. 59-4239
BUENOSAIRES

Z. CWIK & Cía. S.R.L.

Capital $ 100.000.00

Fábrica de sofá-camas. — Living rooms — Vestíbulos
MODELOS EXCLUSIVOS. Patentes Nos. 47.156 y 49.092
Anexo: **Sillas finas de Comedor**

—— • ——

Fábrica y Depósito: **San Blas 1754-62 T. E. 59-8918**
Exposición y Escritorios: **San Blas 1762-66 Buenos Aires**

Maderera "CIGANOTTO"

NEGOCIACION DE MADERAS PARAGUAYAS Y MISIONERAS

—— • ——

Estación: **Federico Lacroze — T. E. 54-9089 y 3916**
Escritorio: **Parravicini 655 - San Martín — T. E. 755-0792**
Depósito: **José Piaggio 249 - San Martín - F. C. N. G. B. M.**

Fábrica de Muebles ARTIGAS

DE **M. D. RYDZ**

Estilo Francés - Enchapado con incrustaciones — Anexo:
Mesas de Comedor

—— • ——

General Artigas 2637-39
T. E. 59-0228 y 58-1103 **Buenos Aires**

ZAFFARONI y Cía.

S. R. L. - Cap. $ 1.000.000.—

Importadores

Maderas Terciadas, Chapas y Raíces. Tablas aisladoras.
Placas para carpinteros.

Av. Corrientes 4480 **T. E. 86-4998** **Buenos Aires**

Jacobo Kuznet

•

MARQUETERIA
Y
CALADOS
EN
MADERA

•

Nicasio Oroño 2237 **Buenos Aires**

Muebles Nicasio Oroño

•

FABRICA DE MUEBLES
INGLES Y FRANCES

•

Nicasio Oroño 2575
T. E. 59-6451 **Buenos Aires**

Polak y Giler

FABRICA
DE
MUEBLES
FRANCES

•

A. M. Cervantes 1957 **T. E. 58-3386**

Adolfo A. Groglopo

IMPORTACION

•

MADERAS Y TERCIADOS
EN GENERAL

•

Gascón 1396 **T. E. 86-9802**

FABRICA DE MUEBLES
"BOYACA"
—de—
MORDUJOVICH BURAK y KOLODNY

Especialidad en Dormitorios,
Comedores, Etc.

•

Boyacá 2045 **T. E. 59-9831**

"San Eduardo" S. R. L.

•

FABRICA
DE MESAS DE COMEDOR

•

San Eduardo 4151
T. E. 67-1715 **Buenos Aires**

FADEMESA

S. R. Ltda. - Cap. $ 105.000.—

•

FABRICA DE MESAS
TODO ESTILO

•

Seguí 2447 **T E. 59-5514**
Buenos Aires

RUBIN ZILBERGLEIT

FABRICANTE
DE
MESAS DE COMEDOR

•

Rosetti 1541 **T. E. 54-9731**
Buenos Aires

La CENTRAL DEL PLATA

SOC. ANONIMA DE SEGUROS
Capital $ 2.000.000.— m|n.

•

AGENCIAS EN TODO EL PAIS

•

Incendio, Cristales, Automóviles, Marítimos, Fluviales, Accidentes del trabajo, Robo, Accidentes personales.

—— • ——

BUENOS AIRES: **Av. Corrientes 2039 T. E. 48-9035-36-37** (con 9 int.)
ROSARIO: **Córdoba 1452** (Pal Minetti) **T. E. 55112 T. T. 348**

Ferretería – Manijas – Herrajes

Marca Registrada WYGOMIL

WYGODSKY y MILSTEIN

Importadores

VENTAS POR MAYOR

—— • ——

Exposición y Ventas: **Av. CORRIENTES 4901 T. E. 54 - 8598**
Administración y Expedición: **JULIAN ALVAREZ 477 Buenos Aires**
Dirección Telegráfica: "WYGOMIL"

MADERAS EN GENERAL
TERCIADAS

—— • ——

JAIME KILLNER

—— • ——

LUIS VIALE 1877
T. E. 59 - 6003

DEPOSITO:
VALENTIN VIRASORO 1123
T. E. 54 - 2667

SAGAZOLA S. A.

Industrial, Comercial
Inmobiliaria y Financiera

—•—

PRESENTA SUS RESPETOS ANTE ESA ESTIMADA COLECTIVIDAD QUE PUEDE VER HOY SATISFECHOS SUS JUSTOS ANHELOS DE SENTIR EL CALOR DE PATRIA, HACIENDO VOTOS PARA QUE ESTA MERECIDA REIVINDICACION, SEA UN PASO MAS EN BIEN DE LA PAZ Y BIENESTAR QUE TODOS DESEAMOS.

—•—

AVENIDA DE MAYO 1373 - BUENOS AIRES

Blandengues 3212
NUÑEZ — F. C. N. B. M.
T. E. 70 - 8577 - 8769 - 6443

T. E. 38 - 2268 Sec. Tapicería
T. E. 38 - 6876 Sec. Calzado
T. E. 38 - 8311 Sec. Confección
T. E. 38 - 3309 Sec. Contaduría

TAPICERIA FINA

de

DAVID BASCH

•

Tte. Gral. Donato Alvarez 2053

T. E. 59 - 6106 Buenos Aires

CASA RUCHER

CLAVOS - ALAMBRES - HERRAJES PARA MUEBLES

Venta por mayor y menor
Directamente de Fábrica

•

CAMPANA 646 **T. E. 69 - 8014**

FABRICA DE MUEBLES

de

Saúl Kugler e Hijo S.R.L.

Capital $ 250.000.00

•

NAZCA 2552-54 **T. E. 50 - 4143**

Buenos Aires

Marmolería y Broncería

de

BANDIERA HNOS.

•

PASAJE DE LA TECNICA 5341

T. E. 51 - 7446

FABRICA DE ESPEJOS — TALLER DE BISELADO Y PLATEADO

INGRAMA

S.R.L. — Capital $ 100.000.—

Importación de Cristales y Vidrios

•

TRELLES 2601 T. E. 59 - 5854

Buenos Aires

"EL COMERCIO"

CIA. DE SEGUROS A PRIMA FIJA

Fundada en 1889

MAIPU 53 **T. E. 34 - 2181**

•

Reservas Técnicas . . $ 59.446.610.84

Capital y reserv. libres $ 12.903.052.70

Pago a Asegurados y Beneficiarios hasta el 30-6-52 . . . $ 99.126.983.44

Vida, Incendios, Automóviles, Marítima, Cristales, Cinematográficos

ATENCION DE

MIGUEL ANUFER

•

NOGOYA 4672

T. E. 50 - 2408

MOISES GRUNSTADT

•

FABRICA DE CAMAS

•

Tres Arroyos 2050

T. E. 59 - 5659

SILBERGLEIT & Cía.

Socio: ADOLFO KRASNOPOLSKY

Días Vélez 4436 **T. E. 88-05993**

•

Aserradero - Corralón de Maderas

Depósito: Río de Janeiro 527 - 31

TALLER DE MARQUETERIA

Enchapados — Escultura en madera

Especialidad en trabajos estilo Francés

JOSE SZULSZTEIN

Enchapo muebles, instalaciones escritorios, etc.

•

Tres Arroyos 1266-70 - Buenos Aires
T. E. 59 - 2628

MARCOS ALBUS

FABRICA DE MUEBLES

Terciado pintado y estilizado tallado

•

R. E. de San Martín 2580
T. E. 58-2117 **Buenos Aires**

LEON RABINOVICH

MADERAS EN GENERAL

IMPORTACION DIRECTA

•

Añasco 2052 **T. E. 59-7995**

Buenos Aires

BRONIGAL

Fábrica de Manijas para Muebles

de

Domingo Duffinoti

Broncería de Calidad

•

Av. de los Incas 5254/58
T. E. 51-5487 **Buenos Aires**

SEGUROS EN GENERAL

G. MANUILO

El representante más conocido en plaza

•

Corrientes 3942 7º p. A
T. E. 86-5281 **Buenos Aires**

"THINNER TEDE"

CALIDAD SUPERIOR EN

Thinner, Solventes, Retardador, Sellador y Lacas

•

Escritorio en Buenos Aires

JUNIN 105/9 **T. E. 47-8860**

•

Boulogne F.C.N.G.B.

"EL CARPINTERO"

:: FABRICA DE MUEBLES ::

de

Arie Goland

Especialidad en Dormitorios y Comedores y todo trabajo perteneciente al ramo

•

Treinta y Tres 2166 **T. E. 91-4839**
(Alt. Caseros 3900) Buenos Aires

Cantarovich
y Cijovolski
FABRICANTES
•
LO MAS FINO EN MUEBLES MODERNOS Y DE ESTILO
•
Yatay 756 **T E. 86-3695**

SILOVISKY y BRESKIN
Fabricantes de Muebles Económicos
Especialidad en:
Comedores - Dormitorios - Muebles Sueltos.
•
Galicia 1846-48 **T. E. 59-0793**
Buenos Aires

"DECOR'ARS"
Ins. Reg. Nº 11022
EXPORTADORES
•
Fábrica de bandejas, marcos y mesitas Francés
Surtido en cuadros — Arte religioso
•
Monteagudo 90 **T. E. 91-7821**

RAUL DOBRIN
FABRICA ARGENTINA DE MUEBLES MODERNOS — DORMITORIOS Y COMEDORES
•
Administr. y ventas:
Juramento 5054
T. E. 51-2228 **Buenos Aires**

MADERAS TERCIADAS
Chapas para enchapar - Placas carpintero - Puertas placas - Maderas macizas - Hardboard - Aislantes - Afines.
Importador
MARIO BRAUN
•
Administración y Ventas:
Olleros 4142 - T. E. 55-2571 - Bs. As.

GREMPEL y Cía.
FABRICA DE CAMAS DE BRONCE HIERROS Y CROMADOS
•
Anexo:
Fábrica de muebles modernos
•
Córdoba 5418 **T. E. 54-1870**

Muebles
SADIMA
•
RIVADAVIA 2902
T. E. 86-4035 **Buenos Aires**

Salomón Kogan
Organización Industrial y Comercial
•
FABRICA DE MUEBLES
•
Fábricas: **Terrero 1861-63**
Depósito: **Terrero 1864**
Administración central:
Terrero 1861 **T. E. 59-3883**

YALOV & STRUTZ

Importadores de Pinturería

BARNICES Y PINTURAS ESPECIALMENTE PARA
FABRICAS DE CAMAS Y MUEBLES

MEDRANO 254-62

T. E. 62 - 3707 BUENOS AIRES

TAPICERIA DE CALIDAD

de

DAVID SCHERMAN

MEDRANO 326

T. E. 62 - 1017 Buenos Aires

Waingortin y Cía.

REPRESENTACIONES
DE FABRICAS

J. Alvarez 410 3º A

T. E. 43-3252 Buenos Aires

MAQUINAS Y ACCESORIOS
DE OCASION

Para Carpinterías y Aserraderos
Motores Eléctricos

de

RUBIN TOPOL

Quirno Costa 962-64

T. E. 86-3456 Buenos Aires

FABRICA DE MUEBLES

de

Isaías Waizbrot

Av. Gral. Mosconi 2654/56

T. E. 51-9170

J. TAITER

FABRICA DE MUEBLES

Dormitorios - Comedores - Aparadores
Livings. En Roble, Cedro y Pino.

CERVANTES 1459
Buenos Aires

Particular:
T. E. 45 - 5855

FABRICA DE MUEBLES

ESTILIZADOS Y MODERNOS

de

Ch. Wertheim y Cía.

Fco. Bilbao 3866

T. E. 67-4858 Buenos Aires

Berenstein e Hijos

GRAN FABRICA DE MUEBLES

Dormitorios - Comedores — Aparatos
Livings - Creaciones exclusivas.

•

Guardia Vieja 3851

T. E. 86-1453 **Buenos Aires**

Ferretería - Pinturería
"EL RUBIO"

Bazar y Electricidad - Herrajes para Muebles

de

I. KAMELHAR

•

Av. San Martín 1738 **T.E.59-7244**

MADERAS EN GENERAL

Extranjeras y del país. Chapas, terciadas

de

ABRAM CHEZIK

•

Administración:
A. Jonte 3635-39 **T. E. 67-4490**

Depósito:
J. V. Gonvález 2065 **Buenos Aires**

Abraham Krawiecki

FABRICA DE MUEBLES TERCIADOS

ESPECIALIDAD EN GUARDARROPAS

•

Caracas 2356 **T. E. 59-6179**
Buenos Aires

Antes de efectuar o renovar sus Seguros,
CONSULTE A:

Pedro Binstok

SEGUROS GENERALES

Las mejores compañías nacionales y extranjeras
Seriedad absoluta. Condiciones liberales.

•

Biblioteca 77 **T. E. 60-6680**
Buenos Aires

FERRETERIA

VENTA POR MAYOR

de

Alfredo Saievich

Bisagras, Tornillos, Clavos, Colas, etc. - Papel de lija, Gomalacas "ANGELO" y blanca, etc.

•

Av. San Martín 2027 **T. E. 59-6185**

FABRICA DE MUEBLES

ESPECIALIDAD EN MUEBLES FINOS, MODERNOS Y DE ESTILO

de

I. Schiminovich

•

Colombres 1070
T. E. 45-7649 **Buenos Aires**

RUSKY Hnos.

ESPECIALIDAD EN DORMITORIOS
APARADORES LIVINGS

•

Paysandú 2130 **T. E. 59-1437**
Buenos Aires

ATENCION DE

Wolinsky & Guarinacci

TAPICERIA

•

T. E. 59-7145/9389

Tres Arroyos 1239

TALLER Y TAPICERIA EN GENERAL

de

TOPOL y TWARDY

•

Av. San Martín 1564

T. E. 59-2383 **Buenos Aires**

Jacobo Vilamovsky

MUEBLES FINOS

Dormitorios - Comedores - Arte Moderno - Creaciones propias

•

San Blas 1048 **T. E. 59 - 1794**

Buenos Aires

JOSE ADELFANG

TEJIDOS DE TAPICERIA
Y ANEXOS

•

Carlos Antonio López 3591

T. E. 53-2368 **Buenos Aires**

ARTICULOS PARA TAPICERIA

Rafael Rossini

Se adhiere a los festejos en conmemoración de la gloriosa Fiesta Patria

•

SAN ALBERTO 3440
Tel. Est. 5 0 - 6 1 9 6

GRAN FABRICA DE MUEBLES

de

Brener, Szafir y Cía.

Especialidad en juegos de Dormitorios y Comedores. Estilos modernos.

•

Fábrica: ESPINOSA 1400
Escritorio: **Espinosa 1438 T. E. 59-5778**

Buenos Aires

FABRICA DE MUEBLES
ESTILOS MODERNOS

Francés Estilizado - Holandés y Zepelín

•

Nusynkier y Cía.

J. A. García 2468 **T. E. 59 - 6833**

ARTICULOS PARA TAPICERIA EN GENERAL

Arpilleras, Papel Kraft, Hules, Hilos y Tachuelas. - Surtido completo en telas para tapiceros.

Israel Zysman

•

Canning 179 **T. E. 54-8327**

Buenos Aires

FABRICA DE MUEBLES
Estilizado Francés

de

LUIS GOLDSTEIN

•

GIRIBONE 1263
(Alt. Av. Forest 1.100)

FABRICA DE MUEBLES FINOS

Ciepelinsky y Uda

•

ESCRITORIO:
Maure 3953 **T. E. 55-1724**

FABRICA:
Maure 3953 **Buenos Aires**

"Los Porteños"

Marca Registrada

Soc. Resp. Ltda. - Cap.: $ 150.000.000

•

GRAN FABRICA DE MUEBLES

Av. San Martín 3931-33 . T. E. 51-6483

VENTA DE MADERAS EXTRANJERAS Y DEL PAIS

Maderas terciadas en general — Chapas de Nogal y Fantasía, etc.

David Bendersky y Cía

S. R. L. - Cap.: m$n. 800.000.—

Importación

•

Escrit y Depósito: **T. E. 59-4633**
PUJOL 1435 - 37 Buenos Aires

ARTICULOS Y TELAS PARA TAPICEROS Y DECORADORES

I. RUBINS

•

Corrientes 4842 **T. E. 55 - 1811**

Buenos Aires

C. A. M. P. I.

Cía. Accesorios y Máquinas para Industrias

Salta 1765-67 **T. E. 26-7043**

NUESTRAS ESPECIALIDADES

Máquinas para labrar madera. Máquinas para talleres mecánicos. Hojas de sierra cinta. Cadenas a rodillos. Rodamientos y cojinetes en general. Piedras esmeril. Balancines, Punzonadoras Correas en V. Tela y goma. Cuero. Agujereadoras de banca y de pie. Motores importados y nacionales. *Asesoramiento Técnico.*

FABRICA MECANICA DE MUEBLES DE ESTILO

Se atienden pedidos para ciudad y campaña

Aizemberg y Tropp

•

Luis Viale 3043
T. E. 67-5849 **Buenos Aires**

Mansevich, Telejansky y Hoffman

FABRICANTES DE MUEBLES TAPIZADOS

Especialidad en juegos de livings y de escritorios y de todo artículo perteneciente al ramo.

Solicite catálogos y precios

•

Donato Alvarez 3174 **T. E. 51 - 4954**
Buenos Aires

ATENCION DE

Salomón Wiater

FABRICA DE MUEBLES

•

Av. San Martín 3680

T. E. 59-6068 **Buenos Aires**

Isaac Weezerebin

MUEBLES DE TODO ESTILO

Calidad y presentación a precios convenientes. Los pedidos del interior merecn nuestra preferente atención.

•

B. Encalada 5651, 59 **Buenos Aires**

Villa Urquiza

OSCAR VIVAS

Importación de

MADERAS EN GENERAL

•

Av. Pte. R. S. Peña 1142

T. E. 35-9210-9923-9931 **Bs. Aires**

ESTABLECIMIENTOS

WAINTRAUB

FABRICA DE ARTEFACTOS ELECTRICOS Y ADORNOS PARA EL HOGAR.

Los modelos más nuevos, los precios más convenientes.

•

Camarones 2955 **T. E. 59-2411**

FABRICA DE MUEBLES

de

Szraibman y Wainerman

Especialidad en dormitorios, comedores, aparadores, living, estilo francés, modernizado, modernos. - Creaciones propias.

•

Serrano 851 **T. E. 54-0771**

Isaías Squiersky e Hijo

FABRICA DE MUEBLES

ESTILIZADO Y FRANCES

•

Serrano 328 **T. E. 54-2819**

Buenos Aires

ESTUDIO DEL

Dr. Naum Heilman

ABOGADO

Exauc. Excma. Cámara Nac. de Apelación en lo Civil

Civil - Comercial - Criminal - Trabajo

•

Av. Corrientes 2783, 1º esc. 4-5

T. E. 62-7868-6300 **Bs Aires**

Simón S. Lebel

"BELL-ART"

MUEBLES

•

Av. San Martín 2945 **T. E. 59-7787**

Biarritz 2556 **T. E. 59-4033**

FABRICA DE MUEBLES
ENCHAPADO
"GALVAN"
de
KOWAL, CAN Y FREYNKEL
•
Galván 3430 **Buenos Aires**

Algomacard Ind. y Com.
ARENAS, DAGLIO y GUERRERO .
Algodón acolchado para sastre - Cardado y engomado para tapiceros - Hombrera - Plumas y Duvet.
•
Villa del Parque **Domingo A. Mercante**
Caseros - F. C. P.
D. F. Sarmiento 455 - T. E. 50-9668
Repers.: **Osvaldo C. Polti** - Cuenca 4434
T. E. 50-3184 **Buenos Aires**

TALLERES DE TAPICERIA
de
Kleinbord Hnos.
Se hace toda clase de Juegos de Sala
Juegos de cuero para Escritorio
•
Muñiz 1358-62 **T. E. 60-9913**
Anexo: Decoraciones:
Asamblea 189 **T. E. 43-4425**

FABRICA DE MUEBLES
DE ESTILOS MODERNOS
JAIME ALPERN
•
Maturin 2729 **T. E. 59-0827**
Buenos Aires

FABRICA DE SILLAS
de
Marcos Krawiec
•
Cucha Cucha 1738
T. E. 59-5545 **Buenos Aires**

FABRICA DE MUEBLES
de
S. KESSEL
ESPECIALIDAD EN JUEGOS DE
COMEDOR Y DORMITORIOS
•
Lope de Vega 1995
T. E. 69 - 4328

FABRICA DE MUEBLES
de
DAVID AVRUJ
Comedores - Dormitorios - Aparadores
Living - En Pino y Terciado
SOLICITE PRECIOS
•
Canalejas 1948 **T. E. 66-8766**
Buenos Aires

Abraham Hnos.
y Zaczepinsky
"LOS ARTESANOS"
FABRICA DE MUEBLES
•
CARACAS 1650 T. E. 59-7677
Buenos Aires

Venta de Artículos de Ferertería
PARA MUEBLES EN GENERAL

de

WOLF OLSZAK

•

Nicasio Oroño 2127, dp. B
T. E. 59-6802 **Buenos Aires**

FABRICA DE MUEBLES

de

POPOVSKY Hnos.

Casa fundada en 1925

•

Exp. y ventas: **Av. 17 de Octubre 3377**
Fábrica: **Palique 572-74 T E. 59-0580**

GENEROS PARA TAPICERIA

•

Telas para fundas - Decoraciones
materiales para tapicería

•

NOVICK Hnos.

•

Consúltenos: **T. E. 54-2127**
Cánning 73 **Buenos Aires**

FABRICA DE MUEBLES

Especialidad en Dormitorios y
Comedores

Ciepelinski y Nun

•

A. M. Cervantes 2562-66
T. E. 59-0439 **Buenos Aires**

**TALLER DE PINTURA AL DUCO,
LAQUE Y ESMALTE, EN MUEBLES
FRANCESES, DORADO,**

•

de

Z. LIPOVICH

•

Nicsio Oroño 2047
T. E. 58 - 6025
Buenos Aires

MUEBLES DE FANTASIA

de

LEON ZYGUER

•

Echeverría 4818
T. E. 51 - 4504

Muebles

SAN BLAS S.R.L.

**FABRICA DE MUEBLES
ECONOMICOS**

•

Arregui 4662 **T. E. 67 - 8832**

Wainstein Berenstein

Comedores - Dormitorios - Aparadores -
Livings - Tipo fino, enchapados -
Modelos exclusivos

•

Gascón 956-58 **T. E. 86-6411**
Buenos Aires

W. SAWICKY

•

Especialidad en Dormitorios y Comedores en los Estilos más Modernos

CREACIONES PROPIAS

•

Guevara 462 **T. E. 54-4333**

(Alt. Corrientes 6400) Buenos Aires

RADA S. R. L.

Cap. $ 150.000.00

MADERAS TERCIADAS - CHAPAS EN GENERAL, DEL PAIS Y EXTRANJERAS

•

Adm. y depósito:

Juan A. García 4735 **T. E. 69-2650**

(alt. Segurola 1600)

Existencia permanente de guindo fuegino en todos los espesores

TAPICERIA Y FABRICA DE SILLAS

de

SILOWISKY Hnos.

•

Chiclana 3445

T. E. 91-2650 **Buenos Aires**

FABRICA DE MUEBLES

•

PRUS y SKOLNIK

•

AGUIRRE 1153

T. E. 54-1232 **Buenos Aires**

ARTICULOS PARA TAPICEROS Y CARROCEROS

Abraham Seiguerman

Resortes 4, 5, 6, 7 y 8 y para Asiento Resortes Finos, Respaldo - Tachuelas, Semillas, Cinchas, Hilos, Sisal y Sisalina, Cuardas, Grampas, Tachas Pintadas, Francesas y Nacionales, Esterillas.

•

Av. Fco. Beiró 3260 **Buenos Aires**

THINNERSOL

ACETATOS - LIJA AL AGUA

PAGANO E HIJO

•

Escrit. **Mercedes 2137 - T. E. 50-7651**

Buenos Aires

Fábrica: **Gutiérrez 844 - San Martín**

MESAS DE ESTILO FRANCES e INGLES

Szlajen, Gopin & Kopelowicz

Sociedad Comercial e Industrial

FABRICANTES

•

Escritorio y Fábrica:

Paysandú 1366 **T. E. 58-0521**

Buenos Aires

FABRICA DE MESAS DE COMEDOR

Suc. de MANUEL JOSE PEREZ

•

La Favorita S. R. L.

•

Laprida 649

T. E. 21-0897 AVELLANEDA

Casa "ISSA"

Venta de máquinas, motores, herramientas en general y máquinas de carpintería

de

Josue Szmuszkowiez

•

Depósito y Ventas:

Warnes 760-62 **T. E. 55-0856**

Buenos Aires

H. BEZEM y Cía.

FABRICA DE MUEBLES

CREACIONES PROPIAS

•

Añasco 2163 **T. E. 58-5311**

M. Sedlinsky

FABRICA DE MUEBLES

DE ESTILO FRANCES, ETC.

•

Camarones 2168

T. E. 59-7234 **Buenos Aires**

M. SOLMESKY

MAQUINAS DE OCASION PARA CARPINTEROS

PRECIOS ESPECIALES

•

Espinosa 1118 **T. E. 59-7256**

Alt. Gaona 1700 Buenos Aires

Atención de

Samuel Strasnoy

A LA EFEMERIDES PATRIA

•

Aráoz 453 **T. E. 54-5450**

Scharfman y Waisman

FABRICA DE MUEBLES EN TERCIADO PINTADO

PRECIOS CONVENIENTES

•

Darwin 358 **T. E. 54-6186**

Buenos Aires

Eugenio Stern

INDUSTRIAL Y COMERCIAL

TRAPOS Y ESTOPAS PARA LIMPIEZA DE MAQUINAS

•

Besares 2025 **T. E. 70-5813**

SCHNITZLER S.

•

FABRICA DE MUEBLES

•

Thames 221

T. E. 54-6999 **Bnuenos Aires**

JUAN FELDMAN

CAMAS Y ELASTICOS

•

TERRERO 1751 - 61

T. E. 59-7589 **Buenos Aires**

G. ILIWIZKY

Juegos de Livingroom. Sillas de todos los estilos. Juegos de Vestíbulo

•

Tte. Gral. Donato Alvorez 1635

T. E. 59-2953 **Buenos Aires**

MUEBLES DE ESTILO

Kilberg y Popowsky

FABRICANTES

•

Baunes 170-72 **T. E. 59-8021**

Buenos Aires

Galin & Cía.

FABRICA DE MUEBLES MODERNOS Y ESTILIZADOS FINOS

•

Pujol 1482 **T. E. 59-4978**

Exposición:

Concordia 784-96 **Buenos Aires**

FABRICA DE MUEBLES

de toda clase - Especialidad en muebles enchapados

de

Faryna y Krimkiewiz

•

A. M. Cervantes 2635 **T. E. 59-4171**

DEPOSITO DE TRAPOS

PARA LUSTRAR Y REPASAR

de

A. Natanzon

•

Rawson 765

T. E. 86-7211 **Buenos Aires**

Jolodovsky y Sverdlik

TELAS PARA TAPICERIA

Visite nuestra exposición antes de adquirir las telas para su mueble o decoración

•

Uruguay 235 **T. E. 37-3055**

Buenos Aires

FABRICA DE MUEBLES

ESPECIALIDAD EN JUEGOS DE MUEBLES MODERNOS A PRECIOS MODICOS.

de

Krumesadik Hnos.

•

Olaya 1742 **T. E. 54-2736**

Buenos Aires

GRAN FABRICA DE MUEBLES DE TODOS LOS ESTILOS

CREACIONES MODERNAS

de

W. FAIBUSZ

•

Fábrica y Escritorio:

Quirno 639 **T E 67 - 2202**

E. MIDLARZ

FABRICA DE MUEBLES FINOS

•

Méndez de Andes 1738

T. E. 63-8251 **Buenos Aires**

ESTABLECIMIENTO INDUSTRIAL DE MUEBLES FINOS

DORMITORIOS Y COMEDORES DE ESTILO Y MODERNOS

F. MAURER

•

J. A. García 1325 **Buenos Aires**

GRAN FABRICA DE MUEBLES

L. Leibovich

•

755 - SERANO - 761

Part. **Serrano 751** **T. E. 54-3372**

Buenos Aires

FABRICA DE MUEBLES

"BOYACA"

de

MORDUJOVICH BURAK y KOLODNY

Especialidad en Dormitorios, Comedores, Etc.

•

Boyacá 2045 **T. E. 59-9831**

FABRICA DE SILLAS DE COMEDOR JUEGOS DE VESTIBULO - SOFAS CAMAS

Kuschel y Kot

TAPICERIA EN GENERAL

•

Donato Alvarez 972-76

T. E. 59-5401 **Buenos Aires**

FABRICA DE MUEBLES

Aizik Mirner

ESPECIALIDAD EN JUEGOS DE ESTILO FRANCES, ESTILIZADO, ENCHAPADOS Y EN PINO TERCIADA

•

Sanabria 2447-81 **T. E. 50-2603**

Exp. Muebles: **Nazca 1931**

Berguer Hermanos

•

FABRICA DE MUEBLES

PROVENZAL Y GUARDARROPA

•

Cachi 560 **T. E. 91-0578**

Buenos Aires

"EL AS"

S. A. DE PRODUCTOS QUIMICOS

•

ESMALTES Y PINTURAS
FABRICA DE BARNICES

•

Fábrica y Escritorio:
Alvarez Thomas 3244-68
T. E. 51 - 1949 y 7602

FABRICA DE MUEBLES

B. Kofman & Cía.

S. R. L. - Cap. m$n, 214.000.—

Francés, Inglés, Provenzal, Rústico, Colonial, Moderno

•

Administr. y venta: **Camarones 1751-53**
T. E. 59-1010
Exposición: **Camarones 1752-54**
F;brica: **San Blan 1750** **Buenos Aires**

MADERAS EN GENERAL

Especialidad en Chapas Macizas y Terciadas

JOSE ROTUNDO

•

Ancón 5178, dto. B
T. E. 71-1717 **Buenos Aires**

A. JALOFF

ARTICULOS PARA TAPICEROS

•

SE ADHIEREN A LA FIESTA PATRIA

•

Santos Dumont 4627
T. E. 54-1024 **Buenos Aires**

S. Krasnocutzky y Cía.

MADERAS EXTRANJERAS Y DEL PAIS

y Artículos de Construcción en general

•

439 - Serrano - 439
T. E. 54-1210 **Buenos Aires**

Casa Giuliani

FABRICA DE ESTOPA DE ARPILLERIA
Lino, Painas, Algodones, Crin Vegetal
y lo necesario al Tapicero.

DAMIN y Cía.

•

Fábrica: **Sta. Rosalía 96** (**Villa Raffo**)
T. E. 757 S. Peña 470 Sáenz Peña F.C.P,
Escritorio: **Warnes 2319-23**
T. E. 59-2908 **Buenos Aires**

INDUSTRIA ARGENTINA
DE RADIO MUEBLES

M. Kuligovski e Hijo

S. R. L. - Cap. $ 300.000.—

Solicite catálogos y lista de precios

•

Fábrica, Administración y Exposición:
Camarones 1540-50 **T E. 50-3501**
Buenos Aires **50-9379**

F. Barbalace e Hijos

Importadores

•

"EL ARTE EN EL CRISTAL"
Espejos cristales - Medallas de oro -
Exposición Indust. Argentina 1933 - 34

•

Darwin 44-46 **T. E. 54-3451**
Buenos Aires

CORRALON DE MADERAS

de

Israel Liberman

•

Ortiz 358 T. E. 22-9639

Antonio Inglada

SEGUROS GENERALES

•

No es suficiente estar asegurado, sino BIEN ASEGURADO

•

Avd. Pte. R. S. Peña 825

4º piso, Escritorio 42

T. E. 34-1029 Buenos Aires

La Holando – Sudamericana

COMPAÑIA DE SEGUROS S. A.

Capital Autorizado $ 2.500.000.— c/l.
Capital Integrado $ 2.000.000.— c/l.

OPERA EN: Incendio - Automóviles - Cristales - Marítimos - Accidentes del trabajo - Accidentes personales - Responsabilidad civil - Robo Aeronavegación - Garantía para empleados públicos - Riesgos diversos - Vida.

Sarmiento 309 T. E. 32-5331

La Fabril Maderera S. R. L.

FLEISCHER Y VOROBIOF

:: Importadores ::

Maderas terciadas, nacionales y extranjeras

•

Escrit.: Ecuador 820 — T. E. 62-1559
Depós.: Espinosa 605 — T. E. 43-5000

FABRICA DE MUEBLES

Especialidad en Estilizado, Francés y Marquetería

•

Kristal y Foigel

S. R. L. - Cap. $ 160.000.—

•

Cnel. Apolinario Figueroa 154
T. E. 54-2554 Buenos Aires

FABRICACION DE MUEBLES

DE TODOS ESTILOS

Creaciones modernas

de

E. Kancepolsky

•

Fábrica y Escritorio:
M. Acosta 1355-57 T. E. 69-3671

Miguel Kogan e Hijos

FABRICA MECANICA

DE MUEBLES

•

San Blas 2630-32 T. E. 59-9592
Buenos Aires

BRIK & BEIDER

FABRICA DE MUEBLES FINOS

ESPECIALIDAD EN MARQUETERIA

•

Warnes 1872

T. E. 59-6625 Buenos Aires

MUEBLES RUSTICOS

PROVENZAL, INGLES, ALSACIANO, VASCO, ETC.

de

GLUZMAN Hnos.

•

Cucha Cucha 2350

T. E. 59-5557 **Buenos Aires**

Corporación Comercial Israelita Argentina Ltd. S. A.

•

GRAN STOCK DE MERCADERIAS

•

T. E. 62 - 5867, 5930, 5955 y 4813

Cangallo 3613-41 **Buenos Aires**

Castro Guardia & Cía.

TEJIDOS DE TAPICERIA

•

Talcahuano 164 **T. E. 37-6614**

Sucesión de

Gregorio Fedorovsky

HARDBOARD

TERCIADAS

:: CHAPAS ::

•

WARNES 666

T. E. 54 - 6145

SAUL KOZLOVSKY

COMISIONES
REPRESENTACIONES

•

Boulogne Sur Mer 729

Dto. C Planta Baja

T. E. 88-9918 **Buenos Aires**

Bernardo Bendersky

IMPORTACION - ASERRADERO

Maderas terciadas, Maderas del país, y Rollos

•

Nueva dirección:

Boyacá 1957-61 **T. E. 59-4227-2098**

Emilio Fux y Cía. S. R. L.

FABRICA DE MUEBLES

•

CAMARONES 2085

T. E. 59 - 5479 **Buenos Aires**

ATENCION

de

BAITER Hermanos

•

MARCOS — MESITAS — DECORADOS
INGLES — FRANCES

•

Corrientes 4368

T. E. 86 - 4796

Una cola fría para todo trabajo WIDER
Para pegar placas, maderas y enchapar chapa gruesa. No mancha, no marca listones, no quema las manos. Como tapaporos mezclada con nogalina y pinturas.
Lustre plástico para fondo y repasar. No chupa, tapa bien los poros. Da un brillo transparente y firme.

Pida gratis una demostración a:

Marcos Wider
Humboldt 210 **T. E. 54-8777**

R. Rosenblat e Hijo

•

SERRANO 344
T. E. 54-6388
BUENOS AIRES

FABRICA DE MUEBLES
"SHUTAL"
de
SURASKY y TALER

•

Planes 1169 - 1671
Tel. E. 58 - 1692
BUENOS AIRES

Moisés Ickowicz

MADERAS - CHAPAS - TERCIADAS

•

Adolfo P. Carranza 2546 . Buenos Aires
T. E. 59 - 9701

I. DUNIEC

REPRESENTACIONES DE MUEBLES

Utilice sus comodidades a su llegada a la Capital Federal, de estar bien defendido de sus propios intereses

•

Paso 231, dp. 6 **T. E. 47 - 9732**

TALLER DE TAPICERIA
de
SIMON SIELETZKY

Especialidad en Juegos de cuero para Escritorios y Juegos de Sala

•

Fábrica y Escritorio:
2419 - Trelles - 2323
T. E. 59 - 6559 **Buenos Aires**

FABRICA DE MUEBLES
ALERCE S.R.L.
Cap. $ 200.000.—

•

Bolivia 2362
T. E. 58-2819 **Buenos Aires**

MAREGA y Cía.

FABRICA DE COLAS FRIAS Y LIQUIDA PARA ENCHAPAR.

BUENA Y ECONOMICA

•

Castillo 68 **T. E. 54 - 8210**

Fábrica de colas y pasta adhesiva
"SEGURO"

de

I. NUTKIEVICH

Produce para Vd. la mejor calidad en colas frías para trabajos en maderas terciadas y enchapados inmanchables.

•

Malabia 271 **T. E. 54 - 6899**
Buenos Aires

I. BERIS

Tapicería fina, Juegos de living, Sala estilos modernos y sillas de calidad.

Especialidad en sillones de alta fantasía para dormitorio — Solicite catálogo y precios.

•

Tres Arroyos 1453 **T. E. 59 - 6753**

CORRALON DE MADERAS
EXTRANJERAS Y DEL PAIS

Mauricio Vinocur e Hijo

Importadores

Importación directa de Roble N. A., Raulí, Linje, Laures, Pino del Brasil y Madera Terciada

•

Ramos Mejía 1026 **T. E. 88 - 0341**

KOSOVSKY y TEPER

Fábrica de Camas de Hierro, Acero y Cromados. — Elásticos de todas clases

La fábrica mejor surtida y los precios más convenientes — Solicite Catálogo

•

CAMPICHUELO 1220/22
T. E. 54 - 2240 - 5702 **Buenos Aires**

FABRICA DE MUEBLES A ELECTRICIDAD

Especialidad en toda clase de mueble e imitaciones

Witenberg Chapnik & Nisenfrujt

•

Dr. L. Beláustegui 570 **T. E. 59-8861**

MADERAS EN CHAPAS DE TODAS CLASES

CARLOS VIGANO

Importador

•

DARWIN 956 **T. E. 54-3996**
Alt. Corrientes 5900
Altur. Córdoba 5400 Buenos Aires

JULIO JOSPE

DEPOSITO DE MADERAS

Terciadas — Placas — Pino — Cedro
Raulí — Laurel — Chapas

•

WARNES 500 T. E. 54 - 2524
Buenos Aires

Emilio Srabstein y Cía.

Soc. de Resp. Ltda. - Cap. $ 200.000.—

MADERAS EN CHAPAS Y TERCIADAS

•

CORDOBA 4126
T. E. 86-7913 **Buenos Aires**

Fábrica de Sillas

de

ALFREDO JULIS y Cía.

•

CESPEDES 3853 T. E. 54 - 3539

Salomón M. WAINSZTEN

CREACIONES EXCLUSIVAS
EN MUEBLES
ESTILO VIENES

•

MATURIN 2356

Fábrica de Muebles de Pino

MOISES LAJTERMAN e HIJOS

•

CARACAS 1743 T. E. 58 - 2206
GALICIA 1245 T. E. 59 - 9533

Muebles "Montes de Oca"

de

WISNICKI, STIRIN y LUBNICKI

Fabricantes

MUEBLES DE ESTILO

•

Avda. Montes de Oca 2040 al 50
T. E. 21 - 2919 Buenos Aires

Estilos Originales — Modelos Exclusivos
Precios Económicos

GRANDES FABRICAS DE MUEBLES

"GAONA"

•

Exposición
Av. San Martín 1800
T. E. 59 - 5892

Talleres
GAONA 1308
T. E. 59 - 8668

Terciados y Maderas en General

MOISES SILBERSTEIN

•

FERRARI 485

R. ZARZECKI y Cía.

CHAPAS - MADERAS - TERCIADAS

•

Camarones 1965 **T. E. 59 - 3372**
Buenos Aires

S R A G O

M. R.

Comercial e Industrial

FABRICA DE PETIT MUEBLES

•

Fábrica
TARIJA 3454

Adm. y Ventas
T. E. 97 - 4150

FABRICA DE SILLAS — SOFA-CAMAS
LIVING-ROOMS

Edelman, Finkielsztein, Boraquevich & Cía.

S. R. L. — Capital $ 160.000.—

•

TRELLES 2488 **T. E. 59-3887**
Buenos Aires

Fábrica de Sillas

ATENCION DE

ROSEN y Cía.

•

Esperanza 376 **T. E. 61-1495**

Fábrica de Muebles
"ANDES"

Soc. de Resp. Ltda. — Capital $ 150.000

Especialidad en Dormitorios y Comedores en todos los estilos

•

JOSE MARMOL 2129 T. E. 91-5997
Buenos Aires

Venta de Maderas, Chapas, Terciadas y Placas

"LA ESTRELLA"

J. KORENBLIT

•

Andrés Lamas 1542-44 **T. E. 58-1295**
Part. **Av. Parral 1632** **T. E. 58-5126**

Fábrica de Muebles

de

DIKES HIJO y Cía.

•

CHARLONE 1944 **T. E. 51-9019**

Fábrica Petit Muebles

MODERNAS - PROVENZAL
INGLES - FRANCES

F. ROZEN y
A. SCHUARTZE

•

JULIAN ALVAREZ 851
T. E. 54-0949 **Buenos Aires**

Mauricio Margules e Hijo

DEPOSITO DE MADERAS

Terciadas del País y Extranjeras, Placas

•

ARAOZ 114-16 T. E. 54-3989
Buenos Aires

FABRICA DE MUEBLES

Echapados y Estilizados

JOSE GOLDBERG

•

GAVILAN 1356 T. E. 58-1360

FABRICA DE MUEBLES MODERNOS

Especialidad en Juegos de
DORMITORIOS Y COMEDORES

E. ZITNO

•

San Blas, 1029-21-33 T. E. 59-5224

Soc. Com. Israelita Ltda.

HIPOLITO IRIGOYEN 2251

SECCIONES DE VENTA:

Tejidos, Bonetería, Sastrería, Ropería, Zapatería, Mueblería, Peletería, Menaje y Radios

Antes de efectuar sus compras, consulte nuestros precios

SE BENEFICIARA

JOSE ZAK

FABRICA DE MUEBLES

ESTILIZADO FRANCES

•

Baigorria 3269
T. E. 50-0515 Buenos Aires

Salomón Weizenbluth

FABRICA DE MUEBLES

•

Tres Arroyos 220
BUENOS AIRES

ARTICULOS PARA CARPINTERIA Y TAPICERIA

•

W. Wainstein

Camarones 1553 Buenos Aires

GRAN FABRICA ELECTRICA DE MUEBLES

de

Berenstein Hnos.

Comedores lisos, enchapados y pintados

Dormitorios de 2 metros y 1.60

Se atiende a Domicilio

•

C. Cucha 2359 T. E. 59 - 4785

B. Oizerovich y Cía.

GRANDES ESTABLECIMIENTOS DE MUEBLES Y ANEXOS

Una moderna Industria Argentina al servicio del mueble

•

ESPERANZA 370 T. E. 62 - 4237
Buenos Aires

GRAN FABRICA DE MUEBLES

"La Estrella"

de

JACOBO LIFSCHITZ

Especialidad en muebles de estilo
Enchapados y de todas clases
Soliciten catálogos y precios.

•

Fta. Pte. Sarmiento 451 T. E. 63-6627

Fábrica de Muebles de Oficina

NATANSON y Cía.

ESCRITORIOS - MESAS DE OFICINA

PERGAMINO 1141 T. E. 67 - 3001

PINO BRASIL

TABLAS Y TIRANTE PARA ENCOFRADOS
TABLONES ANDAMIOS

DAVID LUBLINSKY y Cía.

Importadores

THAMES 56 - 58 **T. E. 54 - 9011**
Buenos Aires

LUIS STERNBERG LTDA.

Soc. de Resp. Ltda. - Capital: $ 150.000.—

Importación de Maderas y Chapas

WARNES 656 **T. E. 54 - 9278**
Buenos Aires

E. M. A.

Establecimiento Maderero Argentino

FABRICA DE ENVASES EN ALAMO Y SAUCE
PERMANENTE STOCK EN MADERAS DE ALAMO

SANTIAGO DEL ESTERO y CATAMARCA
(Casilla de Correo 14) TIGRE - F.C.B.M.
Escritorio:
T. E. 749 - 0468

JOSE BENDERSKY y Cía. S. R. L.

Madera en rollo y canteadas
Chapas y Terciadas

LUIS VIALE 2128 **T E. 48 - 0891**
Buenos Aires

POR GENTILEZA DE

SCHWARTZMAN HNOS. y Cía.

Fabricantes de Muebles

J. B. ALBERDI 2449

T. E. 63 - 4435 **BUENOS AIRES**

AGROFINCO S. A.

Importadores de Maderas

MADERAS DE CHILE EN TABLAS Y TABLONES, MADERAS DEL PARAGUAY EN ROLLOS, VIGAS, TABLAS Y TABLONES.

Direc. Cableg.: "AGROFINCO"

SARMIENTO 1834 **T. E. 48 - 8927**

ARON CHMIELEVSKY

Madera Terciada en General

CHAPAS — NOGAL — CAOBA — CEDRO, — ETC.

Nogalina y gomalacas - Aceites de lino industriales

Escrit. **CARACAS 2032** **T. E. 59-5642**

Dep.: **ZAMUDIO 2041** **T. E. 59-9405**

BUENOS AIRES

EFRON HNOS.

FABRICANTES DE ESPEJOS

R. Escalada de San Martín 2518-20

T. E. 59 - 3120 **BUENOS AIRES**

"LA MODERNA"

FABRICA DE MUEBLES

ORMAN y KRATZMAN S. R. L.

CAPITAL $ 200.000.—

Francés e Inglés — Dormitorios — Comedores, Etc.

Se atienden pedidos para la Ciudad y Campaña

Seguí 2463/65 ***T. E. 59 - 5514***

GUILLERMO A. PICCHI

IMPORTACION

Maderas Terciadas, Placas y Maderas en General

—— • ——

TERRADA 477 **T. E. 63 - 1575**

Artículos Especiales para la Fabricación del Mueble

SCHERVOSKY Hnos.

FERRETERIA

Local de Ventas:
CORRIENTES 4969
Tel. Est. 54 - 9046

Depósito y Escrit.:
MURILLO 552
Tel Est. 54 - 5782

JUAN GARI SERVERA

502 - WARNES - 502 **T. E. 54 - 1907 y 5750**

—— • ——

COLAS, GOMALACAS, LIJAS, PLACAS EXTRANJERAS Y DEL PAIS. COLIZAS Y CURVAS, CHAPAS, RAICES, MADERAS TERCIADAS O MACIZAS DE ROBLE, LAUREL Y RAULI.

Depósito:
WARNES 499

RAUL JULIO MAY, S.R.L.

CAPITAL $ 5.000.000.—

Pino Brasil
Maderas Chilenas
Terciadas en General

—— • ——

MORENO 376 **T. E. 30-8931/33**

Establecimientos BAHIA BLANCA

MUEBLES DE ESTILO

—— • ——

BAHIA BLANCA 2155 T. E. 32 - 1387

ESTUDIO JURIDICO DE LA ASOCIACION

Dr. Andrés Moreno
ABOGADO

Dr. Manuel Guibert Blanck
ABOGADO

Sr. Juan Truanovsky
PROCURADOR UNIVERSITARIO

SUPER LACA A SOPLETE Y MUÑECA

IMPONE MECA CALIDAD

Anilinas Importadas

Trapos para Lustrar
Algodón
Papel Imitación
Tintas p/Maderas
Ferretería

Barnices

Goma Laca
Nogalina
Nocina
Tapa Poros
Thinner

LA CASA DEL LUSTRADOR

J. R. Velazco 832
T. E. 54 - 9402
BUENOS AIRES

MADERAS TERCIADAS - CHAPAS FINAS DE MADERAS - CHAPAS CANALETA DE ALUMINIO - TABLAS AISLADORAS Y DURAS. —

Distribuidores de tablas duras "CHAPADUR" - Maderas aserradas Nacionales y Etranjeras.

JAIME LIEBLING
Importador

DIAZ VELEZ 5224/28 T. E. 43 - 1574-75-76
BUENOS AIRES

Establecimientos
TRES ARROYOS

Maderas en chapas

Tres Arroyos 229/31
T. E. 59-2339

CARLOS FRIGO

MADERAS NACIONALES E IMPORTADAS

Escritorio, Administración: **San Martín 365 - T. E. 32 - 2414**

Depósito: **Directorio 5099**

Oficina: **Araujo 1450**

PARA MUEBLES: Petereby, Cedro, Guatambú, Pino Brasil, y Pino Spruce Canteados. — **PARA CARPINTERIA DE OBRA: Incienso, Lapacho, Virapitá, y Virapiré,** Canteado.

Parquets: Listanes de incienso, Guatambú, Cancharana.

Terciados: Pino, Guatambú.

Envío de vagones directos desde mi depósito de Posadas (Misiones) o ventas fraccionadas.

PRECIOS CONVENIENTES

Maderas – Terciadas
Placas – Chapas Hardboard

NAUM TABACMAN y Cía.

IMPORTADORES

Escritorio:
Emilio Lamarca 3385 - 87
T. E. 50 - 9713

Depósito:
Francisco Beiró 3572
Buenos Aires

COMAT S.R.L.

Capital m$n. 6.000.000.—

Maderas en General
Chapas, Tablas Duras y Aislantes

Av. Corrientes 3853 ***T. E. 86 - 3333***
Buenos Aires

AGUSTIN DE STEFANO

Mármoles para Muebles de todos colores,
para Decoración y Construcción

RINCON 720
T. E. 47-4941 y 3665
BUENOS AIRES

SACCHI y Cía. S. A.

Oficinas: Av. JULIO A. ROCA 546 4º P.

T. E. 30 - 6413

—•—

Maderas Extranjeras y del país

IMPORTACIONES Y EXPORTACIONES

Cedro y maderas duras - Rollizos y canteadas

PINO BRASIL - BALSA - SPRUCE

—•—

Aserradero: SALTO 167 – Sarandí

T. E. 207 - 8440

GREGORIO MEDVED y Cía.

Importación

—— de ——

MADERAS EXTRANJERAS Y DEL PAIS
TERCIADAS — PLACAS — CHAPAS Y AFINES

—•—

SEGUI 2370 **BUENOS AIRES** **T. E. 58 - 0845**
T. E. 59 - 4853

Muebles de Oficina

FABRICANTES

CAPORASO Hnos. y Cía.

Soc. de Resp. Ltda. — Capital $ 81.000.—

ESCRITORIOS COMERCIALES — BIBLIOTECAS — ARCHIVOS
MESAS DIRECTORIOS, ETC.

—•—

BULNES 860 - 862 **T. E. 86 - 3465**

BUENOS AIRES

Marca Registrada 241420

I. GINES

SEGUI 1886

T. E. 59 - 7257

Fundada el 22 de Mayo de 1935

—— • ——

COLA fría para madera
COLA en polvo para enchapar
COLEROS de aluminio
CERA amarilla
PAPEL engomado

COLAS "SUPRA"

FRIAS — INMANCHABLES — PARA ENCHAPAR
Y PLACAS

—— • ——

Fábrica:
Alem 685 - QUILMES - F.C.N.G. Roca
T. E. 203 - 1433 **ESCRITORIO: T. E. 59-9407**

A. CZERNIK

VENTA DE MADERAS TERCIADAS
Y CHAPAS

—— • ——

Escritorio: **SARMIENTO 1164 — T. E. 35-1699 y 47-8932**
Depósito: **Fta. Pte. Sarmiento 2142 - Buenos Aires**

MANUEL JASSIN

Clavos, Tornillos y Alcohol de lustrar
"Muñeca" (Soler)

—— • ——

T. E. 62-0122

tado. A tal fin propicia contratar especialistas argentinos y extranjeros, crear laboratorios y oficinas experimentales y analizar las fases de producción, orientando personal y los industriales.

REDUCCION DE LOS COSTOS INDUSTRIALES

El costo de la producción ha aumentado considerablemente por los gastos originados por las leyes sociales, figurando entre la serie de sus distintos rubros el elevadísimo aporte jubilatorio. Otras causas son el ausentismo; el trabajo a desgano; los convenios colectivos que no preveen el salario en base de producción mínima, cuantitativa y cualitativamente, sino que aseguran ascensos y aumentos automáticos; la falta de disciplina en algunos casos y rendimiento insuficiente de los obreros, en otros. Además máquinas y equipos anticuados y desgastados y la dificultad de su renovación; el alto costo de la energía eléctrica, gas y otros combustibles; la restricción en su uso, etc., son otras tantas causas del alto costo de producción, todas ellas fuera del alcance del industrial.

CODIFICACION DE LA LEGISLACION DE TRABAJO

a) Legislación justa y precisa.

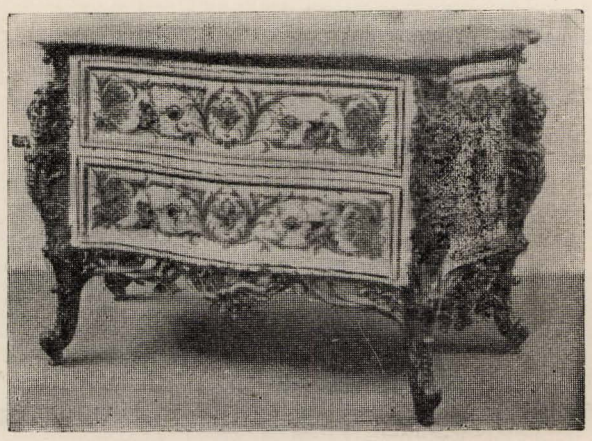
La legislación de trabajo no debe trabar el esfuerzo del industrial para incrementar la calidad y la cantidad. Debe, por lo contrario, estimular la capacitación obrera y facilitar el perfeccionamiento de métodos, elementos y condiciones de trabajo, para lograr los propósitos del Segundo Plan Quinquenal. Por ello no deben limitarse las posibilidades de acción de la empresa particular que da trabajo y bienestar a millones de trabajadores, sino reconocer plenamente su enorme utilidad y necesidad en el engrandecimiento del país, aún cuando deben ser regidas prudencialmente por el Estado y encauzadas por una legislación justa y precisa.

b) Ordenamiento de las Leyes del Trabajo.

Las distintas "Cámaras y Asociaciones" de nuestra industria en el país han aportado varios proyectos, recomendando la reestructuración y el ordenamiento integral de las leyes del trabajo, para evitar confusiones y distintos criterios reinantes actualmente, que dificultan la interpretación y provocan rozamientos y pleitos.

c) Seguros colectivos.

La "Cámara Argentina de Industriales de la Madera de Buenos Aires", propone la creación de seguros colectivos para cubrir despidos, accidentes, enfermedades, etc., cuya realización estaría a cargo de la Confederación Económica o las cámaras correspondientes a cada industria; además propone solicitar la revisión de las leyes del trabajo a fin de unificarlas y verificar la redacción de convenios colectivos, prohibiendo la retroactividad de los mismos.

ESTABLECIMIENTO INDUSTRIAL

LA DEFENSA

Marca de la Casa

KWELLER Hnos.

FABRICA DE VARILLAS Y TORNERIA DE MARCOS

Porta-retratos - Bandejas - Mesitas - Artículos para Regalos

Exposición y ventas: **Rivadavia 6230-34** **T. E. 63-8425 - 9800**

Fábrica: **Larrazabal 4168-80** **Buenos Aires**

"WOLIK"

Sociedad Argentina Maderera

de Responsabilidad Limitada - Cap. $ 300.000.00 m/n.

IMPORTADORES MAYORISTAS

Maderas y Terciados

—— • ——

DONATO ALVAREZ 2261 **T. E. 59-6607**

LUIS SUSKIN

ASERRADERO Y CORRALON DE MADERAS

•

Escritorio y Aserradero

Warnes 1742-44 **T. E. 59-9465**

Depósito:

C. Cucha 2221-27 **T. E. 59-9086**

Buenos Aires

Curone y Gabiassi

España 564 **T. E. 348**

ARRECIFES — F. C. N. B. M.

•

ASERRADERO DE MADERAS DEL PAIS

PARAISO — ALAMO — ACACCIO

MUEBLES **"CENTENARIO"**

Rosen y Chaicovsky

Fabricantes

Creaciones Propias - Especialidad en Francés - En Marquetería

•

Tres Arroyos 242

T. E. 54-0877 **Buenos Aires**

MUEBLES DE OFICINA

de

Kuschel y Bujarsky

•

ALVAREZ 668

T. E. 54-9570 **Buenos Aires**

maderera de la República ha dado como resultado gran número de observaciones referentes al problema del epígrafe, de diferente naturaleza, pero todas animadas del sincero deseo de mejoramiento en calidad, cantidad y costo.

a) Período de prueba del personal. (Ponencia presentada por la Asociación Industriales de la Madera y del Hierro).

La falta de período de prueba, particularmente para obreros competentes y de alguna especialidad, es un inconveniente que acarrea rozamientos en las relaciones entre patronos y personal y hasta entre personal antiguo y la representación sindical. Proponemos 30 días como un período de prueba prudente, más aún cuando el Instituto de las Remuneraciones que contempla tal evento, legislado en el Decreto-Ley 33.302-45, no está en función. Sería pues necesaria una enmienda legislativa, ya que la interpretación judicial no es suficiente. El período de prueba permitiría a la empresa retener sólo personal idóneo y correspondiente y facilitaría así en parte la racionalización requerida.

b) Enfermedad inculpable. (Ponencia presentada por la Asociación Industriales de la Madera y del Hierro).

Es sabido el inconveniente que trae aparejado el cumplimiento del artículo 155 de la Ley 11.729 en lo referente a la enfermedad inculpable. Malos obreros han abusado las disposiciones de esta Ley, haciéndose pasar por enfermos y pretendiendo percibir los jornales indebidamente. Para conseguir una producción normal y siempre mayor a la actual, es que hacemos llegar esta ponencia en el sentido de solicitar la modificación de la mencionada Ley aplicando el criterio sustentado en el Art. 3 de la Ley de Accidentes de Trabajo Nº 9688, es decir, estableciendo que los tres primeros días hábiles de enfermedad inculpable, notificada fehacientemente, no sean susceptibles de paga. De esta manera se evitarán inasistencias abusivas de períodos de corto plazo, que son las más abundantes.

c) Está disminuyendo el personal capacitado en algunas ramas de la industria maderera, causa por la cual recomendamos ampliar estas materias en las escuelas técnicas; las ramas respectivas, por ejemplo, la fabricación de hormas y tacos, etc., están dispuestas gustosamente a prestar su colaboración para solucionar este problema.

d) Aprendices.

La falta de aprendices que realmente ingresen para aprender un oficio, incide notablemente en la formación de personal especializado. En otros países, en especial europeos, el aprendiz costea su aprendizaje, el que demora plazos prudenciales para asegurar al postulante los conocimientos que le permitan actuar como especializado, redundando en beneficio de la industria y por ende del consumidor en virtud del perfeccionamiento de métodos y mano de obra. Las excesivas reglamentaciones y disposiciones sobre el trabajo de éstos y los beneficios que se le otorgan sin utilidad para la empresa hacen que el industrial prescinda, en general, de sus servicios creándose, de tal forma, una falta de material humano a preparar para tareas futuras, de perfeccionamiento técnico.

Aconsejamos la revisión de las leyes y reglamentaciones vigentes en la materia para que, sin afectar al futuro oficial del mañana, el empresario pueda utilizar su establecimiento como escuela de enseñanza sin que ello le signifique un mayor gravamen ni le ocasione trabas en su normal desenvolvimiento.

e) Organización científica de la producción.

Para lograr con el menor esfuerzo posible una producción mayor a precio más bajo y calidad más alta, la "Cámara Argentina Industriales de Madera de Buenos Aires", propone iniciar la reorganización científica del trabajo industrial de parte de las Cámaras o las Asociaciones, con ayuda financiera del Es-

Escribanía Nacional y Provincial
ESTUDIO JURIDICO
Dr. David Novacovsky
Abogado - Escribano Público

•

San Martín 448, 6º B
T. E. 32 - 1387 - 3787 Buenos Aires

CASA MAURICIO
MESITAS Y MARCOS PARA ESPEJOS
ESTILO FRANCES Y PROVENZAL

•

Palpa 3058 T. E. 76-5132

MADERERA
"SAN MARTIN" S. R. L.
Capital $ 800.000.00
Importación - Maderas en general
Vigas canteadas, Rollos, Terciadas, Tablas duras aislantes, placas de todas clases y medidas
Pino Brasil, Pino Sprus
CHAPADUR NACIONAL
Av. J. de Garay 3132 T. E. 91-9857

Max A. Belozercó e Hijo
Importadores
Maderas terciadas - Chapas - Maderas macizas - Hardboard

•

Gral. César Díaz 1441-43
T. E. 59-1177 Buenos Aires

ATENCION de

A. SMUD e HIJOS

—•—

MALABIA 660
T. E. 54 - 3580

Temas tratados en el Congreso General de la Industria

Informe de la Comisión Técnica de las industrias de la madera y del corcho al Congreso General de la Industria Argentina (18-23 de mayo de 1953)

La industria maderera, en sus múltiples expresiones, figura —sin duda— entre las actividades más importantes de la economía del país.

Organizadas sus Cámaras, Asociaciones y Cooperativas de todo el territorio de la República en la rama industrial de la Confederación General Económica, han concurrido sus representantes a participar en este gran Congreso para manifestar su solidaridad con los postulados del Segundo Plan Quinquenal. Cuentan para ello con el aporte incondicional de los industriales, cuyas empresas —tanto las de la industria maderera y forestal como las del corcho, que nos acompañan en este recinto— disponen sin duda de la capacitación necesaria para cumplir todos los objetivos del Plan.

Para emprender la vasta tarea y ejecutarla con éxito es que los industriales aprovechan la tribuna del Congreso a fin de examinar las condiciones actuales de sus empresas y las posibilidades de su evolución futura, señalando a la vez, en forma concreta y sincera, sus dificultades y brindando soluciones que, a su juicio, deben ser ejecutadas con rapidez y decisión.

Como se ha señalado, la República Argentina ha llegado, entre los años 1946 y 1951, a realizar el progreso industrial mayor del mundo (73 por ciento contra 56 por ciento de los EE. UU.), gracias a la industria privada y el firme apoyo gubernamental, lo que demuestra sus enormes posibilidades de superación en el segundo quinquenio.

Al formular, como lo hacemos a continuación, algunas reflexiones indispensables —a nuestro criterio— para el cumplimiento inteligente de lo que de nuestras industrias el Segundo Plan Quinquenal espera, creemos nuestro deber exponer todas las críticas y aspiraciones constructivas, relacionadas con la tarea común frente al Plan, como también la conveniencia de posponer el estudio de problemas de índole interno de algunas Cámaras, los que podrán ser tratados mejor, directamente con aquellas otras industrias de las que depende su solución.

MATERIAS PRIMAS

El desarrollo de la industria plantea a las fábricas un serio problema, vinculado al abastecimiento de materias primas. Nuestro país no se ha podido emancipar aún de las importaciones de madera, no sólo porque no dispone de todas las especies que necesita para su vida económica, sino también tanto por la carestía y dificultad en el transporte automotor desde las fuentes de la materia prima, como por los altos fletes ferroviarios y fluviales hacia los centros urbanos.

RACIONALIZACION DE LA INDUSTRIA

La racionalización de la industria permitirá una mayor capacidad productora de la industria, con una lógica reducción de costos y mayor perfección en la elaboración. Estimulará además, la mayor compenetración del obrero de su función social, a la vez que posibilitará la superación de sus conocimientos y por ende un mejor salario. Para incrementar la racionalización consideramos necesaria una revisión de las normas de trabajo y la modernización del equipo. La encuesta practicada entre todas las ramas de la industria

Fernández y Carriva

SOC. DE RESP. LTDA. — Cap. $ 1.500.000.—

—— • ——

Importadores de Artículos de Ferretería

ROJAS 1759 al 73 — **T. E. 59 - 5994**

BUENOS AIRES — **T. E. 59 - 3176**

—— • ——

Artículos para la Industria del Mueble

HERRAJES - CERRADURAS
BISAGRAS DE TODA CLASE
CLAVOS CON Y SIN CABEZA
ACEITE DE LINO - THINNER
ALCOHOL DE LUSTRAR
REMOVEDOR
COLAS - AGUARRAS - DISOLVENTES
RESORTES - CINCHA - TACHUELAS
TORNILLOS PARA MADERA
PAPEL DE LIJA EN ROLLO Y RESMA
PAPEL DE LIJA AL AGUA, NOGALINA
LACAS A LA PIROXILINA - ANILINAS

—— • ——

Goma Laca de Toda Clase

Señor Fabricante

Equipe sus camas con el legítimo

Elástico

"IMPERIAL"

Marca Registrada

Sus clientes se lo agradecerán

LAMA ELASTICOS IMPERIAL S.R.L

Capital $ 200.000,—

—— • ——

LORIA 1583 - 85 - 87 — T. E. 97 - 0702

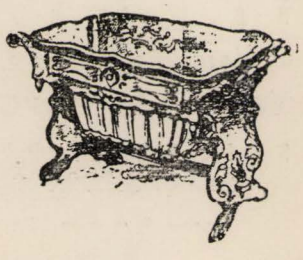
blema tan grave en la industria como lo es el "trabajo a desgano". Ello sólo fué posible con un profesional que conoce ampliamente la industrialización de la madera, y fué así como las medidas por él tomadas y seguidas fielmente por el patrono, permitió enderezar un mal comportamiento, y llegado el caso, ganar el juicio ante nuestros Tribunales de Trabajo. Es que, como queda dicho, existe en el profesional el consejero unido al profesional técnico en quien poder respaldarse con un consejo justo.

Del resultado de los pleitos de trabajo lo tenemos reflejado en los informes anuales que elevó. Todos los pleitos llevados a la sentencia definitiva terminaron con la absolución del patrono. Las transacciones se hicieron siempre con gran beneficio del asociado, especialmente cuando su posición en el pleito era comprometedora. Al respecto ha existido siempre el asesoramiento sobre la conveniencia y que siempre lo resolvía en última instancia el mismo interesado, es decir, que siempre las transacciones lo fueron voluntariamente.

Existe, sin embargo, algo que aclarar en cuanto a un punto muy importante en estos momentos. Cuando la economía del industrial sigue la suerte de la vida comercial del país, es lógico que el resentimiento en las cobranzas se refleje asimismo en las cobranzas judiciales. No es posible que de un deudor moroso que está en insolvencia se obtenga el cobro de un crédito judicialmente, precisamente por su insolvencia. Tampoco es posible olvidar la distancia entre esta Capital y los del interior del país. Esto último implica pérdida de tiempo, a veces muy importantes, pues sólo puede un Juez de esta Ciudad tomar medidas por intermedio del Juez local, es decir, por medio de exhortos. Esta demora que es propia de las circunstancias se hace ver más ostensiblemente en estos momentos de economía resentida, precisamente porque se espera más que nunca encontrarse con el dinero. Pero nunca podemos olvidar de los graves inconvenientes que trae aparejadas la insolvencia de los deudores y de las distancias a recorrer.

No obstante ello nuestra Oficina Jurídica que no puede escapar a la ley general, trata de encontrar una solución adecuada en la sección cobranzas. Siempre se advierte al asociado de estos inconvenientes. Y siempre se le recuerda que para ello debe estar seguro el asociado de la solvencia del deudor para evitar pérdidas en gastos que por su naturaleza son siempre importantes. En esto último encuentra el asociado la seriedad profesional. No inicia ningún juicio por cobranza cuando no tiene la mediana seguridad de prosperar el mismo, aun cuando ello significa pérdidas en sus gananciales, pues, conforme el arancel profesional, que es ley de la Nación, autoriza al profesional percibir sus honorarios aún en el caso de no cobrarse nada.

En fin, en numerosos aspectos de la actividad de esta Oficina Jurídica, tanto en el orden gremial, de trabajo, comercial, familiar, civil, etc., hemos podido observar cómo el asociado encuentra la oficina asesora que esperaba de ésta agremiación. Y ello es sumamente alagador más aún cuando la reorganización es tan reciente. Y es por ello que no dejamos de insistir en la necesidad de que cada asociado trate sus problemas en nuestra Asociación, en su Oficina Jurídica, pues la misma está siempre a disposición de nuestra agremiación y para nuestros socios.

Martinelli Hnos.

S. A. COM. E IND.

EL MEJOR SURTIDO Y LOS MEJORES PRECIOS

—— • ——

MADERAS EN CHAPAS

TERCIADAS, FILETES, CELOTEX,

PLACAS, COLAS, MACIZAS.

—— • ——

Tte. Gral. Donato Alvarez 1473-89

T. E. 58-2175 y 58-7212

Buenos Aires

CURTIEMBRE Y CHAROLERIA

"BRUÑOL"

Soc. Resp. Ltda. — Cap. Autorizado: $ 2.000.000,— m$n,

Casa fundada en el año 1890

CUEROS PARA TAPICERIA EN GENERAL

Descartes charolados para tapiceros, Carteras, Cinturones, Zuequeros.

—— • ——

Anexo: **Sección Descarnes**
Brasil 2369
VALENTIN ALSINA
AVELLANEDA
T. E. 20 - 9805

Fábrica y Escritorio:
Cnel. Pagola 3841 al 69
Contaduría: **T. E. 91 - 5715**
Venta Descarne: **T. E. 91 - 2793**
Ventas Flor: **T. E. 91 - 8354**

BUENOS AIRES

La Oficina Jurídica de la Asociación

Dr. Andrés Moreno, Dr. Manuel Guibert Blanck, Procurador Universitario Juan Truanovsky.

No podemos dejar de referirnos, aun cuando fuere someramente, de nuestra Oficina Jurídica. Después de su reorganización, y eso va por el cuarto año, estamos cada vez más convencidos de nuestro acierto. Desde un principio se observó un refrescamiento muy auspicioso de dicha actividad societaria, y así pudimos contemplar el continuo aumento de asociados en las consultas diarias. Nuestra Asociación reorganizó la Oficina Jurídica sobre la base de profesionales probos y duchos en su especialidad. Ello sirvió para que el asociado viera la posibilidad de un asesoramiento serio y eficiente, no sólo en el concepto general del derecho, sino de lo que más nos interesa como agremiación, el Fuero del Trabajo y en orden comercial.

Del resultado de esta actividad lo tenemos reflejado en la uniforme aceptación de todo asociado que se llegó en procura de un asesoramiento. La consulta acertiva, clara y rápida, llevó y lleva más aún en la actualidad al convencimiento de que los intereses gremiales están perfectamente respaldados por profesionales conocedores de su trabajo. Es que no sólo encuentran a un profesional docto, sino que hallan en él a un consejero práctico y leal, más aún cuando es un viejo conocedor del gremio de la madera, de las difíciles facetas de la industrialización de la madera, que permite una respuesta técnica y oportuna. Más de una consulta fué evacuada sobre la base de la forma de conducirse el obrero en su trabajo preguntando sobre su modalidad, su tipo de trabajo, especialmente cuando se trata de solucionar un pro-

Dubin, Toscano & Cía.

AHORA:

TOSCANO & Cía.

Maderas Terciadas - Chapas

IMPORTADORES

—— • ——

Escritorios y Ventas: **CORRIENTES 4501 — T. E. 86 - 0413 y 5195**
Depósito **SARMIENTO 4544 - 46 — T. E. 86 - 7752**

—— • ——

TIENE EL AGRADO DE PRESENTAR SU FABRICA DE MUEBLES
TAPIZADOS, AL POR MAYOR

Casa REGENCIA

Soc. de Resp. Ltda.

MALABIA 952 **T. E. 54 - 5939**

Cedro Canteado en vigas y rollos. Estacionados. Incienso. Petiribí Guatambú y roble del País. Terciadas, Virapitá Virapiré

ZIVICA, GUELMAN & ROITER

Soc. de Resp. Ltda. — Cap. $ 1.500.000.— m|n.

Maderas del País y Extranjeras

—— • ——

Depósitos:
Av. 17 DE OCTUBRE 4475 - 85
CARRASCO 825 - T. E. 69 - 9294

Escritorio:
Avda. 17 DE OCTUBRE 4475
T. E. 59 - 7804

bra la riqueza forestal argentina, a la que toda protección le es imprescindible.

El Estado promoverá, auspiciará y realizará por su cuenta en este sentido acción efectiva; pero, demanda también la acción de las empresas privadas y la que corresponde a los trabajadores y entidades forestales de toda la República. La radicación permanente de obreros en las zonas boscosas, la capitalización de las reservas actuales y a crearse en materia forestal, la incrementación de las industrias afines, es el objetivo primordial del Segundo Plan Quinquenal. En el desarrollo de la economía nacional juega mucho la economía forestal. Y es en virtud de lo que significa para el progreso de la organización industrial de la República, que las finalidades del Gobierno de Perón han de verse apoyadas por la voluntaria acción colaboradora de todo el pueblo.

Ha de ser del trabajo y la preocupación de todos como se ha de conseguir la realización total de la planificación forestal para el quinquenio 1953-1957, sobre la que quedará asentado uno de los básicos principios que consolidarán a la República como a una nación socialmente justa, económicamente libre y políticamente soberana.

Establecimiento Industrial

FABRICACION DE CAMAS CROMADAS, DE HIERRO
Y DE MADERA PINTADAS

DE

J. WEICER

Matheu 2071-73 ***T. E. 91-2481***

Buenos Aires

WAINBERG, ISERSKY y Cía.

Muebles al Laqué
para Niños

PAYSANDU 1561 T. E. 59 - 8148

Buenos Aires

Hijos de Abraham Torchinsky

—•—

MADERAS

Y

TERCIADOS

—•—

ESCRITORIOS:

Sarmiento 4101

T. E. 86 - 3497

DEPOSITO:

Vera 1355

Buenos Aires

Importación de Mármoles y Marmolería

José Centrone e Hijo

Casa Fundada en 1895

—•—

Especialidad: Mármoles para Muebles

—•—

México 1571-77
Buenos Aires

T. E. 38-6940
T. E. 38-4500

La Economía Forestal integramente prevista en el Segundo Plan Quinquenal

No obstante ser la madera el elemento industrial de que se valió el hombre desde tiempos inmemoriales, en nuestro país no se tuvo un concepto claro de sus valores económicos hasta que el general Perón difundió la idea de tener una conciencia forestal. Efectivamente, en las zonas chaqueñas se han dado devastaciones irracionales de bosques como se dieron en las regiones del litoral y en zonas patagónicas. Mas como la producción maderera es ahora de irreemplazable necesidad, para el desarrollo de numerosas industrias que están dando al país una nueva dinámica constructiva, en el Segundo Plan Quinquenal se ha previsto una política forestal de racional recuperación.

En 1900 teníamos 107.000.000 de hectáreas de bosques, que se redujeron a 59.000.000 en 1946. Como puede verse la tala fué desastrosa. Ahora es necesario reparar el inmenso daño ocasionado a la riqueza forestal argentina, que es lo que se logrará mediante la ejecución de las previsiones determinadas para el quinquenio 1953-1957. Hay que forestar y reforestar desde Formosa y Misiones a toda la Patagonia. A tal fin quedan fijados propósitos concretos a realizarse mediante cooperativas, colonias forestales y actividades privadas para poder habilitar en el término de cinco años 4.500.000 hectáreas de tierras aprovechables. Merced a la planificación de fomento y protección de las riquezas forestales del país, se prevé que será elevada a 1.000.000 de metros cúbicos la producción de madera aserrada en 1957, que implica un aumento del 42,8 por ciento sobre la que se obtiene actualmente.

En lo que respecta a madera compensada previamente tipificada, se aumentará el rendimiento hasta compensar el total consumo interno que ha sido estimado en 70.000 metros cúbicos para 1957. En cuanto a la fabricación de envases se elevará la producción hasta cubrir la suma de 70 millones de unidades al término del quinquenio, lo que implica un crecimiento del 49 por ciento sobre la producción actual y se obtendrá el abastecimiento de los mercados internos.

La producción de pasta mecánica se llevará a 50.000 toneladas en 1957, lo que representa un aumento del 65 por ciento en relación a la de ahora. La de pasta química alcanzará en esa misma fecha a 135.000 toneladas, igual a un incremento de 300 por ciento. Igualmente prevé el Plan la producción de papel para diarios, esitmando que en 1957 se producirán 50.000 toneladas. Para otros tipos de papel se ha fijado un aumento del 53 por ciento, con lo que se lograrán 230.000 toneladas anuales en 1957. En el mismo año la producción de cartón y cartulina se verá elevada a 125.000 toneladas, con un aumento sobre la producción actual del 47 por ciento.

Para mantener el ritmo progresivo de la industria maderera en todas sus ramas, la que cobra año tras año una importancia mayor, es menester conservar, mejorar y ampliar los bosques argentinos, de los cuales depende el suministro de la materia prima y, como objetivo fundamental, liberarnos en el futuro de las importaciones del exterior. Si tenemos presente que la madera es necesaria para la industria gráfica, para la de construcciones, la naval, etc., podemos comprender la trascendencia económica que co-

URMAN & CIA.

SOC. DE RESP. LTDA. CAPITAL $ 500.000.00

TODO PARA LA INDUSTRIA MADERERA

Lavalle 2860 T. E. 86-1853 Buenos Aires y 88-2255

—— • ——

MAQUINAS

SIERRAS SIN FIN — TUPIES — GARLOPAS — CEPILLADORAS — LIJADORAS — AFILADORAS DE SIERRAS — ETC., ETC. —

—— • ——

ACCESORIOS

SIERRAS CINTAS — CIRCULARES — CUCHILLAS PARA CEPILLADORAS Y GARLOPAS — FRESAS — BARRENOS — LIJAS EN ROLLOS Y HOJAS — CORREAS — BROCHES, ETC., ETC.

LA CASA DE LOS HERRAJES

Soc. de Resp. Ltda. — Capital $ 700.000.—

—— • ——

Herrajes para Muebles y Obras

INGLES — FRANCES — PROVENZOL — RUSTICO — MODERNO
TORNILLOS — CERRADURAS — BISAGRAS — POMELAS
FERRETERIA EN GENERAL

—— • ——

CORRIENTES 2924 **T E. 62-4334**

BUENOS AIRES

D. U. C. A.

MADERERA "DUBIN - MECI" S. R. L.

Capital $ 865.000.—

—— • ——

FABRICA DE TERCIADAS Y OBRAJES PROPIOS Km. 212 - R. 14
Aristóbulo del Valle (Misiones)

MADERAS DEL PAIS E IMPORTADAS
EN ROLLOS Y CANTEADAS
CHAPAS - RAICES Y TERCIADAS

—— • ——

AV. 17 DE OCTUBRE 3836
T. E. 58-6815

¿Quiénes realizarán esta acción vastísima? La organización hace milagros, y en este caso las *cooperativas y colonias forestales* representarán las formas ejecutivas, en defensa tanto de nuestra riqueza como de los intereses del pueblo. Ahora bien: estas colonias tendrán del Estado el asesoramiento técnico y toda la ayuda financiera que necesiten. Para esto último se contará con los *créditos bancarios* destinados a facilitar la plantación y replantación de especies arbóreas.

NECESITAMOS 660.000 HECTAREAS MAS DE ARBOLES

El 2º Plan Quinquenal establece, en lo que se refiere a la industria de la madera y sus derivados, una distribución forestal que responda íntegramente a las exigencias del país.

Será necesario el cultivo de 300.000 hectáreas para la producción de tanino. En lo que respecta al aserrado y compensado, su demanda se satisfará con la forestación de 170.000 hectáreas. La elaboración de papel exigirá la forestación de 60.000 hectáreas. La fabricación de envases deberá ser provista por la explotación de 40.000 hectáreas arboladas. El producto forestal de 16.000 hectáreas será destinado a durmientes; la fabricación de postes telegráficos y telefónicos contará con la madera producida en 2.000 hectáreas. Finalmente, se arbolarán 72.000 hectáreas para proteger los campos. Ya hemos dicho que el ganado y los cultivos necesitan las mejoras y el reparo que brindan los árboles.

Pero para poblar de árboles 660.000 hectáreas es preciso contar con *viveros.*

Con ese motivo el Ministerio de Agricultura y Ganadería proveerá de semillas y organizará una red forestal de viveros para auxiliar la acción privada. El mismo Ministerio, por intermedio de la Administración Nacional de Bosques, las provincias y los particulares — éstos mediante el crédito bancario, — hará el inventario y ordenamiento forestal, que alcanzará en el quinquenio 1953-57 a 8.100.000 hectáreas, es decir, el 14 por ciento de la actual superficie boscosa estimada del país. Es preciso primero conocer exactamente los recursos con que contamos, saber lo que tenemos, para poder incrementar la producción, y esto se hará en forma organizada.

INDUSTRIA Y COMERCIALIZACION DE LOS PRODUCTOS FORESTALES

La industria debe radicarse siempre cerca de las zonas de producción de la materia prima que requiera. Si los secaderos y plantas industriales para el tratamiento de la madera están próximos a los bosques, puede abaratarse mucho el costo de producción de las fábricas, pues se reducen los gastos de transporte. Todos los trabajos relacionados con el aprovechamiento de la riqueza forestal serán mecanizados. La maquinaria forestal será fabricada aquí, será nacional, para orgullo nuestro. La mecanización en los trabajos que se realizan en los mismos bosques favorecerá un mayor abastecimiento de materia prima a la industria de la madera; por consiguiente, su rendimiento será más elevado.

Ahora bien, nosotros tenemos algunas especies de maderas indígenas de gran valor en la fabricación de muebles, por ejemplo. Muy bien pueden reemplazar en parte y gradualmente, mediante la reforestación con especies exóticas de fácil aclimatación, a las que actualmente se importan.

En lo que se refiere a la comercialización de los productos forestales, éstos serán debidamente tipificados. En cuanto a las importaciones, éstas serán reguladas en forma tal que el mercado interno sea beneficiado y no sufra el menor desequilibrio.

Un factor importante, tanto para la industria como para la comercialización interna, es el transporte. En este aspecto las tarifas deberán facilitarlo y en ningún momento significar un problema. El Estado dispondrá de elementos de transporte, pero es necesario que los productores lo realicen también por su cuenta, en lo posible.

José Kahan

MADERAS EN

Chapas – Terciados – Rollos – Tablas Duras

Celotex

—•—

J. SALGUERO 757/59

T. E. 86 - 4734 BUENOS AIRES

CATECO

Cía. Argentina de Transacciones Comerciales

S. A.

—•—

Fábrica de Maderas Terciadas y Placas

—•—

Fábrica y Administración:

RIO CUARTO 1150

T. E. 21 - 4540 BUENOS AIRES

JOSE RADEWSKI

PLACAS–MADERAS

LIJAS

Escritorios:
FRANKLIN 1040
T. E. 59 - 2625

Depósitos:
PAYSANDU 1338/40
T. E. 59 - 1538

BUENOS AIRES

EL GRAN OBJETIVO DEL SEGUNDO PLAN QUINQUENAL

CONSISTE EN ASEGURAR EL ABASTECIMIENTO DE LA MADERA QUE EL PAIS NECESITA

Resumen de los principios doctrinarios y las disposiciones justicialistas del 2º Plan Quinquenal del general Perón en materia forestal

Es de gran importancia en la economía de nuestro país la plantación de árboles, de acuerdo con el suelo y el clima y teniendo en cuenta las especies de mayor aprovechamiento industrial. Los beneficios que derivan de una organizada y continua acción destinada a engrandecer nuestros bosques son diversas e incalculables. Además de la riqueza en madera, materias medicinales, curtientes y colorantes, que proveen los árboles, éstos determinan:

—La protección de las tierras inmediatas, al defenderlas de los fuertes vientos;

—Una influencia benéfica en el clima, pues lo moderan, debido a que retienen la humedad y regulan las lluvias;

—La fijación de las tierras sueltas;

—La afirmación de las orillas de los ríos;

—La acción protectora en favor del ganado.

El general Perón, en su 2º Plan Quinquenal, expone categóricamente el propósito de repoblar de árboles el país y de incrementar una economía forestal que será importantísima, pues ya se descuenta el aporte valioso de todos los argentinos. Porque no sólo se trata de plantar árboles, sino también de cuidarlos, y esto está al alcance de todos.

COMO SE PROTEGERA Y FOMENTARA LA EXPLOTACION FORESTAL

Los Objetivos Generales del 2º Plan Quinquenal, en materia de acción forestal, comprenden: el *conocimiento de los recursos forestales*, el *inventario y la ordenación de la superficie forestal*. Por supuesto, es preciso saber con qué contamos para poder incrementar las plantaciones. Saber cuáles son las zonas de producción y su extensión exacta Ahora bien: será debidamente legislada la habilitación de tierras para su explotación. Esta podrá llevarse a cabo más eficientemente si se la divide en unidades económicas, según lo establece el Plan. Ello responde a una evidente necesidad de organización. Y, por otra parte, vuelve distributiva la explotación, y, por lo tanto, al ser distributiva, a su valor económico se une el sentido social del Peronismo.

Gracias a la ley número 13.273, se podrá asegurar la perpetuidad del bosque, su integral aprovechamiento, el uso más conveniente de la materia prima que proporcione, la protección del patrimonio forestal y su engrandecimiento.

Quinquenal llegan en un momento muy oportuno, porque significan una inyección de optimismo y tonifica el ambiente económico, confiando en que las realizaciones del mismo den origen a una esperada y beneficiosa reactivación.

Nuestra industria —en sus aspectos esenciales— guarda profunda relación con la construcción y como en este aspecto, ya sea en el rubro escuelas, hospitales, barrios obreros y obras públicas, el 2° Plan ha sido particularmente generoso, es dable esperar que nuestro gremio recoja los beneficios de su puesta en marcha.

Las fuerzas económicas han comprendido que es menester la unión sin exclusiones para enfrentar organizados las dificultades que a diario entorpecen el camino. La industria maderera es una de las que ha señalado rumbos en este aspecto y comenzó dando el ejemplo hace tres años formando un solo block entre interior y capital.

Los industriales madereros, que han sabido dar este ejemplo, deben seguir luchando para conservar el lugar ganado y demostrar que los hombres de empresa no deben unirse tan sólo en los momentos difíciles, sino en las horas de bonanza, en las cuales la mente razona mejor y es capaz de crear las previsiones necesarias para los instantes difíciles.

Concluyo estas palabras exhortándolos a unirse en F.A.I.M.A. para la defensa de los comunes intereses y a seguir trabajando por la grandeza de esta Patria, para que sean eternos, como dice nuestro himno, "los laureles que supieron conseguir nuestros mayores con el esfuerzo de su brazo y la nobleza de su alma".

BAR HERMANOS

Maderas en General

—— • ——

T. E. 55 - 1326
T. E. 54 - 1168
BENOS AIRES

Escritorio:
Avda. FOREST 550 - 54

FABRICA DE ESPEJOS

TALLER DE BISELADO Y PLATEADO SOBRE CRISTALES

—— • ——

MONTAUTI y Cía.

FABRICANTES E IMPORTADORES

—— • ——

Avenida GRAL. MOSCONI 3545
(Altura Avda. San Martín 6900)

T. E. 50 - 2986
(VILLA DEVOTO)

La Industria Maderera ha señalado rumbos en la unión de las fuerzas económicas

Dijo en la cena anual de la Asociación, el Secretario de la Federación Argentina de la Industria Maderera y Afines señor RAUL A. BARUGEL

Una vez más la Asociación de Industriales de la Madera y del Hierro tiende su mesa cordial para que, en su derredor un grupo de empresarios que coadyuvan a la grandeza de la Patria, celebre un nuevo aniversario de la Declaración de la Independencia Nacional y el 13º esta vez de la Entidad organizadora.

Ninguna fecha más cara a los sentimientos argentinos que ésta, que marcó allá en el año 1816, la decisión unánime y soberana de un pueblo que conciente de sus derechos y su destino toma la firme resolución de ser libre e independiente; gesto heroico, resolución ambiciosa, sublime e idealista que posibilitara el nacimiento de una Nación soberana que es hoy nuestro orgullo, como lo fué ayer de nuestros padres, y mañana de nuestros hijos.

La Federación Argentina de la Industria Maderera y Afines, que nuclea a las entidades patronales que cobijan en su seno a los industriales madereros, y que es la única organización específica de carácter nacional del gremio, no podía estar ausente en esta fiesta fraternal que una de sus más importantes entidades efectúa anualmente, en la que se estrechan vínculos y se fortalece ese nexo que une a los hombres de empresa, que es el gremialismo, por el que todos debemos luchar sin desmayo para asegurar el futuro de la industria.

La industria maderera tiene, en nuestro país, amplios horizontes, porque no está lejano el instante en que, en su dilatado territorio se alcen, gracias al esfuerzo de sus propios hijos y de los que llegan a estas playas en busca de trabajo y paz, nuevas poblaciones que, achicando la inmensidad de nuestras Pampas vayan haciendo realidad el lema de Alberdi, y consoliden nuestra potencialidad económica y adelanto social.

En el difícil momento económico que atraviesa el mundo, nuestro país ha podido capear el temporal gracias a previsiones adoptadas en momentos felices, pero en el navío —después de la tormenta— quedan siempre algunas huellas y consecuencias que es menester solucionar.

Los enunciados contenidos en el 2º Plan

J. GENIJOVICH

FABRICA DE ESPEJOS
TALLER DE BISELADO

—•—

IMPORTACION DE VIDRIOS Y CRISTALES

—•—

ESPEJOS TALLADOS —GRABADOS
ESPECIALIDAD EN MARCOS
FRANCES, INGLES Y PROVENZAL

—•—

Carril 964-68 **T. E. 86-5002**

Buenos Aires

ASERRADERO

Maderas en General

EMAR

SOC. DE RESP. LTDA. — CAPITAL $ 400.000.—

—•—

DARWIN 331-361 **T. E. 54-0097**

Buenos Aires

de los intereses de la industria en general y de los industriales en particular.

Asimismo el trabajo de referencia ha de constituir la piedra angular para conocer el estado presente de la actividad industrial y para fijar las formas, las etapas y los procedimientos de su futuro desarrollo, manteniendo al día sus cuadros informativos y estadísticos mediante encuestas que podrán ser mensuales o bimestrales.

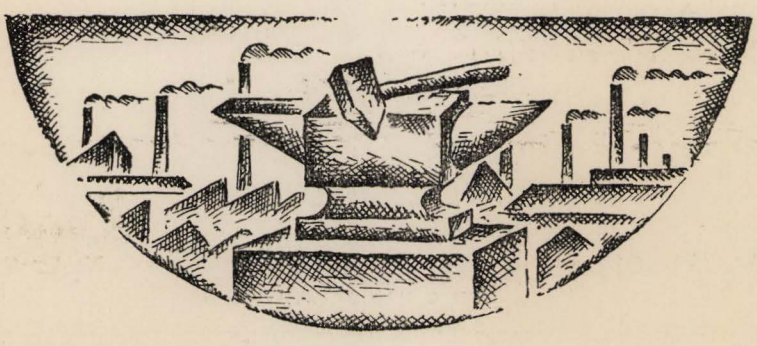
Luego de la consolidación de la Confederación de la Industria y de la constitución consecutiva de la Confederación General Económica, tuvimos oportunidad de manifestar reiteradamente y con legítima satisfacción que las fuerzas económicas habían sido cordialmente invitadas por el General Perón a participar, conjuntamente con sus colaboradores más próximos, en la conducción económica del país.

Hemos tenido el placer de poder informar directamente de esta situación a nuestros compañeros del interior en ocasión de las breves giras que hemos realizado recientemente y apreciar el eco favorable que despertaba entre ellos esta oportunidad que se nos brinda a todos para colaborar en la solución de los problemas de la producción, de la industria y del comercio de todo el país, con exclusión de todo localismo y teniendo como único objeto el mejor aprovechamiento de los recursos y de los esfuerzos de todos y la distribución de los beneficios entre todas las clases sociales sin distinción. Unánimemente se mostraron dispuestos a cumplir con la parte del esfuerzo que les corresponde y entendemos que esta decisión es la mejor garantía del éxito de nuestras futuras gestiones. No podemos dejar de destacar el amable recibimiento y la benévola atención que nos dispensaron los señores Gobernadores de Mendoza, Catamarca, Tucumán y Santa Fe en quienes hemos encontrado la mejor disposición y el máximo apoyo para la realización de esta obra de bien común.

Entrando en el terreno de las realizaciones nos complacemos en presentar como uno de los primeros resultados de este tipo de colaboración de las fuerzas económicas el Plan Siderúrgico Argentino, cuya trascendencia para la Industria Metalúrgica, cuyo desenvolvimiento y estabilidad asegura, y para la consolidación de la Independencia Económica del país, lo colocan sin duda entre los hechos históricos en los anales de la Industria Nacional. En este plan se reúnen armónicamente los esfuerzos del Gobierno y de los Industriales para obtener un ahorro de divisas fuertes, posibilitar la expansión de la industria siderúrgica, asegurando a la vez el aprovechamiento del mercado interno, mediante el aprovechamiento al máximo de los recursos naturales, integramiento de los equipos existentes y el esfuerzo de técnicos y operarios locales.

La responsabilidad del cumplimiento de este plan ha sido asumida patrióticamente por nuestra Entidad, las cámaras específicas y también directamente por las empresas más importante y caracterizadas, lo que no excluye la participación de todos los industriales del ramo, por modestos que éstos sean que comprendan las necesidades de la hora en que vivimos.

No escatimaremos esfuerzos para que el Plan Siderúrgico Argentino no sea un hecho aislado, sino la primera entre una serie de realizaciones que permitan a la Industria cumplir eficientemente su parte dentro del 2º Plan Quinquenal.

ESTABLECIMIENTOS

Alfredo López

Soc. Anón. Com. e Ind.

Importación

— • —

Maderas en Chapas - Terciadas
Placas - Tabla Dura - Goma Laca

— • —

AGUIRRE 350

(Alt. CORRIENTES 5000)

T. E. 54-4404

T. E. 55-1434

Buenos Aires

JOSE GARBER

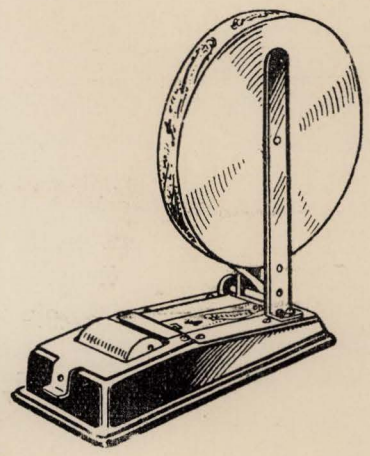
Papeles

Kraft sueco y del país - Apergaminado - Sulfito - Barrilete
Molde y Cartón Canaleta

Papeles en General

HILOS PARA ATAR DE TODAS CLASES

Fabricación de Cintas y Telas
Engomadas

Talleres:

GURRUCHAGA 474 **Gral. M. A. Rodríguez 1848**
T. E. 55 - 0259 T. E. 59-2542 Buenos Aires

Las fuerzas económicas habían sido invitadas por el General Perón, a participar en la conducción económica del país

DR. EDUARDO C. VERARDO
Presidente de la Confederación General Económica

Con referencia al Congreso General de la Industria Argentina, celebrado recientemente, es necesario señalar de manera especial que el mismo ha constituído la expresión más cabal del espíritu de comprensión y solidaridad que anima a los industriales del país, empeñados individual y colectivamente en la realización de un único propósito: el engrandecimiento de la Nación.

Ello ha quedado demostrado, en principio, por el apoyo que todos los industriales de la República han prestado a la realización del Congreso, haciendo que el mejor de los éxitos coronara los esfuerzos de la comisión organizadora, a la que llegaron trabajos de incalculable valor con respecto a los temas que debía tratar la asamblea, evidenciándose así el elevado concepto gremial que inspira la acción de aquéllos.

Ese espíritu existente en los industriales argentinos ha quedado patentizado en las ponencias aprobadas por el Congreso, que son condensación de las aspiraciones y proyectos de nuestra industria a la vez que una clara manifestación de la situación en que la misma desarrolla su actividad.

Por eso podemos decir, con justificado orgullo, que los resultados de este congreso representan el aporte de mayor significación efectiva que los industriales hayan hecho al Estado en procura de las mejores realizaciones económicas para beneficio de la colectividad social argentina.

Una consideración particular ha de merecernos el estímulo que el Congreso recibió del Jefe del Estado, General Juan Perón, y de los ministros del Poder Ejecutivo, estímulo que puede decirse que está condensado en las palabras del discurso que el primer magistrado pronunció en el acto inaugural de la asamblea y que bien podemos considerar como carta fundamental de la organización de la industria argentina, puesto que ese discurso contiene las más precisas y valiosas directivas que hayan podido trazarse para la mejor orientación de la actividad industrial dentro del ordenamiento que significa una perfecta correlación de procedimientos, ajustada a las necesidades y posibilidades reales del país y de la propia industria.

Falta ahora por cumplir otra etapa del Congreso: es la que se refiere a la ordenación y compaginación de las ponencias emergentes del mismo. Terminado ese trabajo — en el que trataremos de emplear el menor tiempo que sea posible— se tendrá material de información lo bastante completo como para regir con seguridad los destinos de la Confederación, de modo que ésta cumpla con propiedad y acierto su cometido en defensa

Importación de Maderas

RAULI, LAUREL, ALERCE, PINO BRASIL,
Y PINOS EUROPEOS

—•—

Rondeau 2948
T. E. 91 - 4349 - 2139
Buenos Aires

Torchinsky y Cía.

Importadores

—•—

MADERAS TERCIADAS

CHAPAS

—•—

DEPOSITOS:

Seguí 1587

Dr. L. Beláustegui 1460

ESCRITORIOS:

SEGUI 1581

T. E. 59 - 8601 y 8651

BUENOS AIRES

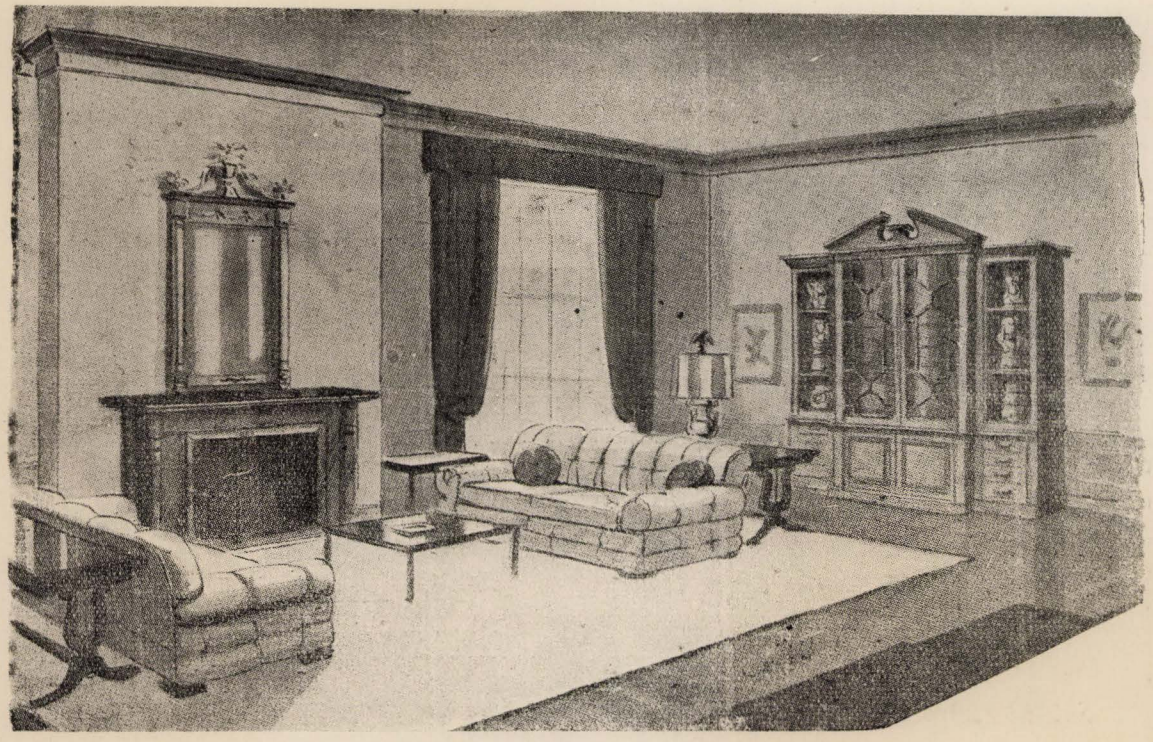
necesitan y que les será entregado, muy posiblemente, directamente, a cada uno de los solicitantes.

En lo que respecta a la labor de la Asociación, hemos mejorado notablemente los servicios que presta la misma. Los asociados tienen a su disposición un eficaz Estudio Jurídico, una administración que les facilita todos los informes de carácter gremial y que también interviene ante los clientes morosos cuyo resultado es, en muchos casos, sumamente satisfactorio para nuestros asociados; se amplió y mejoró el servicio de Informes Comerciales; y en todo lo demás la Comisión Directiva y sus Sub-comisiones, especialmente la Sub-Comisión de Arbitrajes, están al servicio de la causa del gremio, prontas siempre a servir con su mejor voluntad en defensa de los legítimos intereses de nuestros asociados.

La situación apremiante que atraviesa el gremio también ha repercutido en la situación financiera de la Asociación, y consiste en el hecho que disminuyeron nuestras operaciones en compras colectivas, que durante años constituyeron una fuente de ingresos para completar el presupuesto de la Asociación.

Debido a la situación actual el presupuesto de nuestra Entidad no puede, ni debe, depender de las operaciones comerciales. Los asociados deben solventar con su aporte los gastos de su Organización Gremial, pues la necesitan como instrumento de defensa de sus intereses.

Es por ello, que se presenta la necesidad imperiosa del aumento de la cuota social, actual, con el objeto de nivelar el presupuesto. Una vez alcanzada esta meta la Comisión Directiva no tendrá necesidad de distraer su atención en asuntos de índole financiera, y de lleno se entregará a asuntos de carácter gremial, mejorando y ampliando los servicios que la Entidad presta a sus asociados.

CARLOS GUIDO GARZOLI

CORRIENTES 3841 — BUENOS AIRES — T. E. 86-2564 y 86-0131

Maderas Terciadas

GUATAMBU Y CEDRO HELLER (distribución exclusiva)
GUATAMBU, CEDRO Y PINO FACOMATE
CUAYCA, Y LAUREL GARUMI, (distribuidor oficial)
CEDRO ORANIO (distribuidor oficial)
CEDRO Y ARAUCARIA TERCIF
CEDRO COM CON ENCOLADO SINTETICO
TERCIADOS DE PINO Y CEDRO

Placas

PLACAS ARGENTEA (distribución exclusiva)

Chapas

NOGAL DE ITALIA (Gran stock)
CAOBA FRANCESA — PETIRIBI
ROBLE ESLAVONIA — CEDRO Y TIPOS FANTASIA

Maderas Macizas

RAULI CHILENO — LAUREL CHILENO — ROBLE YUGOESLAVO
CEDRO CANTEADO — PETIRIBI CANTEADO — SPRUCE POLACO —
MADERAS EN ROLLIZOS.

Chapadur

Distribuidor oficial.

Hardboard

IMPORTADO DE SUECIA - FINLANDIA.

Novotex

AISLANTE IMPORTADO DE FINLANDIA.

Lijas

EN ROLLOS NACIONAL (Distribuidor oficial)

Colas

PARA ENCOLADOS A FRIO Y CALIENTE.

Goma laca

PRECIOS ESPECIALES PARA REVENDEDORES.

VIDRIOS – CRISTALES – FABRICA DE ESPEJOS – COLOCACION EN OBRAS –

Petracca e Hijos

Importadores

DEPOSITO Y VENTAS:
RIVADAVIA 9040/44
T. E. 67 - 7361 y 69 - 4661

ADMINISTRACION Y TALLERES:
MORON 5072
T. E. 67 - 0891 y 69 - 5409

BUENOS AIRES

NUESTRA ACTIVIDAD GREMIAL

por JULIO NAIMAN

Nuestra industria atraviesa actualmente un período de relativa calma; aunque el problema que más preocupa al industrial es sin embargo la demora en el cumplimiento de sus compromisos por parte de los clientes, tanto de la Capital como del Interior del país. Los precios del mueble que rigen actualmente en plaza no compensan los gastos, que siguen en aumento, tanto en el rubro de materia prima, como de los gastos generales. En consecuencia, el industrial carece de suficientes medios de pago ya que persiste la restricción del crédito bancario, y la industria del mueble en vez de aumentar su producción en proporción al crecimiento de la población del país, sigue acortando su radio de acción, y el volumen de la producción sigue disminuyendo.

Con todo eso, esperamos que, de acuerdo con lo manifestado por el General Perón, muy pronto surgirán efectos alentadores de las inversiones previstas en el 2º Plan Quinquenal, y esto, espero, reanimará a toda la economía nacional y a todas las ramas de la industria. En efecto, en el campo ya se nota una mejoría sensible, y también se perciben síntomas alentadores en algunas importantes industrias. El Gobierno de la Nación enfrenta la situación con medidas inmediatas y de vasto alcance; tal es así que se suscriben convenios comerciales con todos los países que desean comerciar con nosotros en condiciones de reciprocidad y de respeto mutuo.

En lo que se refiere a las medidas de carácter gremial, la Asociación está debidamente representada en la Federación de la Industria Maderera y en la Confederación de la Industria. Hemos participado con una numerosa delegación en el Congreso Nacional de la Industria, colaborando activamente en las deliberaciones del mismo, que se han desarrollado después de escuchar la palabra del Primer Mandatario.

Hemos presentado a dicho Congreso dos ponencias que fueron aprobadas por el mismo, y están actualmente a consideración de los Ministerios respectivos. Una de las ponencias se refería al período de prueba, solicitando que el mismo sea de treinta días, como mínimo; y la otra, trataba de enfermedades inculpables, solicitando la reglamentación de dicha Ley con el objeto de evitar abusos y equivocadas interpretaciones.

Nuestra Asociación también se ha hecho eco de las dificultades creadas en el gremio por la falta del pino Brasil. Gestiones realizadas ante la CIFEN, organismo estatal que entiende en la importación de este producto, solicitando se fije una cuota para nuestros asociados, arribaron a resultado satisfactorio. Dicho organismo estatal solicitó, por intermedio de la FAIMA, una nómina de los asociados, indicando la cantidad de pino que

Mesas de Comedor Modernas

DAVID
BRUNSTEIN
e HIJOS

Víctor Martínez 1371 ***T. E. 63-3463***

Buenos Aires

JACINTO CARP

Muebles estilo francés, inglés y arte moderno

CREACIONES PROPIAS

TERRERO 1739 - 1741

T. E. 59 - 4936 **BUENOS AIRES**

Muebles Modernos

DORMITORIOS, COMEDORES, ETC. — FABRICAMOS MUEBLES SOBRE DIBUJO

ESERSKY HNOS.

FABRICANTES

TERRERO 1168 T. E. 59 - 4691

ALBIN, GIALLORENZI y Cía.

Soc. de Resp. Ltda. — Capital: $ 2.000.000 m|n.

Importadores

MATERIALES DE CONSTRUCCION - MADERAS TERCIADAS
CORRALON DE MADERAS

Hipolito Yrigoyen 3202 — T. E. 45 - 1028 — BUENOS AIRES
Depósito: **Luján 2766 — T. E. 21 - 2976**

MAURICIO AIZEMBERG y Cía.

Sociedad de Resp. Ltda. — Capital: $ 150.000.—

Fábrica de Catres :: Muebles al Laqué

SAN BLAS 1375-79 **T. E. 59-2026**

Buenos Aires

mantener la unidad gremial y afianzar las posiciones que hemos conquistado durante los trece años de labor consecutiva y abnegada.

Exhorto por lo tanto a los asociados, como a todos los industriales del mueble, a estrechar filas alrededor de su organización gremial, que tan plenamente cumplió con su misión, en la lucha de largos años, defendiendo los intereses vitales de nuestra industria.

Entramos en el décimo cuarto año de existencia, inspirados en la fe de que este joven y pródigo país, exuberante de riquezas naturales y de potencias creadoras, solucionará fácilmente con las realizaciones del II Plan Quinquenal sus dificultades transitorias, y una actividad intensa nuevamente reclamará el máximo de producción en todas las ramas de la industria.

En comparación con muchos países del continente, la Argentina figura en una situación de privilegio, tanto por la situación general de su economía, como por el alto standard de vida de sus habitantes. Tenemos por lo tanto motivos de sobra, para afrontar con optimismo el futuro inmediato, y proseguir con renovados bríos nuestra tarea de consolidación de las posiciones alcanzadas, y ampliar aún más el potencial productivo del gremio mueblero y la influencia de la Asociación en las esferas económicas y societarias.

En la oportunidad de este nuevo aniversario expreso mis augurios de bienestar personal a todos los Asociados y por el progreso de sus empresas industriales, y que el bienestar y la felicidad presidan los destinos de esta nación de paz y trabajo.

Al Gran Pueblo Argentino Salud!

1816 - 9 DE JULIO - 1953

28 AÑOS marcando rumbos en la Industria de Mesas y Sillas de Comedor

S. MALKES

FABRICANTE

Mesas y sillas de Comedor

—— • ——

MARMOL 2169 - 75 T. E. 91 - 3070

Fábrica de Muebles

DE

MARCOS SCHLEZ

—— • ——

Exposición, Ventas y Escritorios:
BILLINGHURST 952 T. E. 86 - 3359

Fábrica:
CUENCA 1848 T. E. 58 - 1121

ESTABLECIMIENTOS DIVART

1er. PREMIO Y MEDALLA DE ORO

—— • ——

Grandes Fábricas de Muebles

PROVENZAL Y RUSTICO

—— • ——

Av. 17 de Octubre 2956 ***T. E. 54 - 3774***

MATES GOLDFARB

Muebles de Todos los Estilos

—— • ——

VISITE NUESTRA EXPOSICION EN: WARNES 750

WARNES 750 Y 820 T. E. 54 - 0972

Buenos Aires

Palabras del Presidente de la Asociación

Sr. Julio Levín

Estimados consocios:

Se cumplen hoy trece años de existencia de nuestra Entidad. En el transcurso de estos años la Asociación estuvo al servicio de los intereses del gremio, cumpliendo con su misión hacia la colectividad, y con hechos concretos afianzó y consolidó el prestigio de la Asociación como un factor de importancia y responsabilidad organizacional en el gremio.

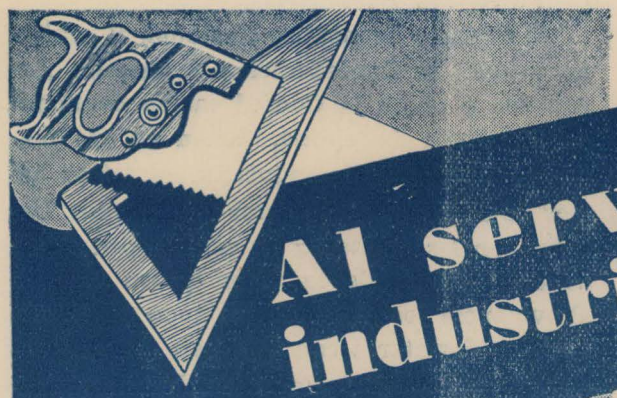
La Asociación fué creada en un momento de bonanza que favoreció el desarrollo de toda la economía nacional. Este progreso, sin embargo, implicó toda una serie de problemas y dificultades. Escaseaban muchas materias primas, se notó posteriormente la falta de mano de obra calificada, y era aún bien ostensible la dependencia del fabricante tanto del proveedor como del mueblero.

Los asociados que siguen de cerca el desarrollo de la Asociación saben muy bien que, nuestra organización estuvo siempre en guardia y con todas las posibilidades a su alcance colaboró con el fabricante en su lucha diaria para sobrellevar las dificultades que se presentaban en el trabajo. La Asociación consiguió algunas materias primas que escaseaban en plaza; en gran medida eliminó la competencia por la mano de obra ,orientó en los precios, puso fin a la imitación de modelos, creó una atmósfera de cordial colaboración en el gremio, y elevó el prestigio y el concepto del fabricante en el comercio y la industria.

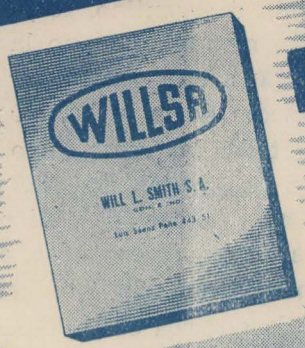
Al amplio desarrollo de la industria maderera en la Capital Federal, la Asociación aportó mucho con su existencia y obra, contribuyendo como un factor de armonía y unidad en el gremio maderero. En los trece años transcurridos la Asociación logró el merecido reconocimiento que incidió de diversos modos beneficiando a sus asociados.

En comparación con los años de bienestar se nota actualmente una declinación en la demanda de nuestros productos, y en general la situación económica ha repercutido también en el gremio maderero, traducido, lógicamente, en la situación financiera de la Asociación. En el afán de mejorar los servicios que prestamos a los asociados aumentaron los gastos de la entidad, aunque las entradas no lo hicieron en la misma proporción. Es por ello que, la Comisión Directiva ha propugnado varias iniciativas que exigirán la colaboración y la buena voluntad de todos los asociados.

Más que nunca es actualmente necesario

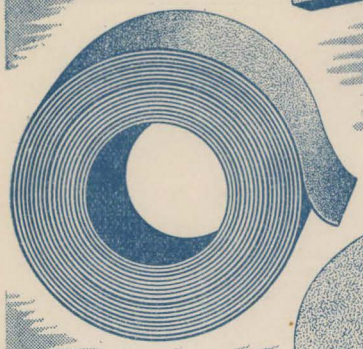
Al servicio de la industria maderera

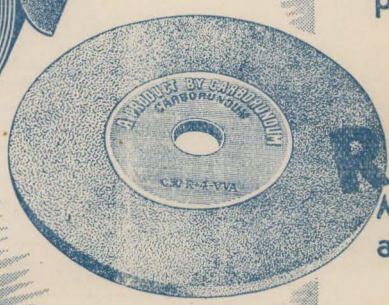

PAPELES DE LIJA

TELA ESMERIL

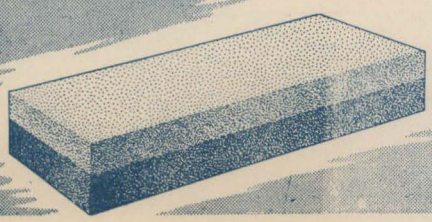
Marca "WILLSA" de granate y óxido de aluminio, en rollos y hojas, para maderas de todas clases y para piso, en todos los granos.

RUEDAS

Marca "CARBORUNDUM" para afilar sierras.

PIEDRAS

Marca "CARBORUNDUM" para asentar y afilar herramientas.

REPRESENTANTES EXCLUSIVOS

WILL L. SMITH S.A — **División Abrasivos**

443 LUIS SAENZ PEÑA 451 - B. AIRES - T. E. 38-2011

1181 URUGUAY 1183 - MONTEVIDEO - TELEF. 86479

el Estado tiene que destinar varios miles de millones para subvencionar la agricultura y la ganadería. ¿De dónde salen esos millones? ¿Quién los paga? La industria. Los paga la industria, y si no, los operarios y los industriales no tendrían qué comer, porque el campo ha perdido el poder de producir económicamente".

Señaló también las crisis cíclicas que afectan a la economía de los grandes países y agregó:

"La Industria es una empresa privada, el Estado no tiene ningún interés y tan pronto las empresas estatales actuales tomadas en estado de antieconomía, puedan ser devueltas a la actividad privada, el Estado tendrá un gran placer en desprenderse de esas empresas y entregarlas a los privados. Nosotros somos gobierno, no industriales. De manera que en ese sentido, organizada la industria, creados los sectores, garantizadas las seguridades de que esas empresas van a ser bien dirigidas y realizadas, las entregaremos.

"El Consejo Económico Nacional, el gobierno mismo, la Confederación Económica Argentina, y ahora la Confederación Económica Industrial Argentina, tienen en sus manos el destino de la industria. Nosotros hemos de colaborar y cooperar con ustedes. Ustedes son los capitanes de esta empresa que deben llevar adelante. Dios quiera que la Providencia los ilumine con todo el patriotismo y desinterés con que han de emprenderse estas grandes empresas. Y que el éxito que yo auguro en pocos años al desarrollo industrial argentino, sea, quizá, el basamento del monumento que la posteridad ha de levantar a esta generación de argentinos que en medio de la lucha, en medio del encono y de todas las cosas, supo levantar una empresa que honra al país, industrializándolo, haciendo de este país de pastores y agricultores un pueblo moderno, organizado, con vida propia, con actividad propia y con una industria que sea el orgullo de la Nación".

taban tomadas entre dos fuegos muy peligrosos: la resultante de la elevación de sueldos y salarios y la posible competencia desde el exterior.

"Nosotros creíamos que al terminar la guerra se iba a venir la invasión de productos manufacturados como pasó en el año 1918, y nos habíamos preparado para enfrentar esa situación. Afortunadamente eso no pasó y pudimos, mediante un buen plan, apresuradamente hecho, adquirir una enorme cantidad de maquinarias para reponer los equipos industriales que durante cinco años no habían llegado al país. Todo lo que nosotros tuvimos entonces lo gastamos apresuradamente en eso. Pensamos que todas las monedas iban a tener que bajar. ¿Por qué? Y, señores, porque las guerras se pagan siempre echando abajo las monedas. En el caso de que echáramos abajo la nuestra, no era, precisamente, para pagar la guerra, sino para comprar todo lo que necesitáramos para el futuro. Así lo hicimos. El negocio fué fabuloso en su conjunto.

"Compramos con gran poder adquisitivo lo que después, por la desvalorización de las monedas se multiplicó en su valor como bienes de capital.

"La industria es un sector intermedio; necesita del consumo y necesita de la producción. Aseguremos que no se pierda ese equilibrio, ni que la producción deba mantener a la industria ni que la industria deba mantener a la producción, como sucede en otros países, y que ambas, que dependen del consumo, no maten también allí, en el consumo, a la gallina de los huevos de oro. Si integramos una economía equilibrada en estos tres sectores podremos decir que hemos procedido racionalmente. Yo miro —no ahora, después de haber pasado una crisis cíclica— a los grandes países, que son los que deben servirnos de ejemplo, y veo que están ahora abocados a una crisis, que la comparo con la que hemos pasado nosotros; dos años muy malos, donde perdimos dos medias cosechas y una cosecha entera, al extremo de no alcanzar a producir ni siquiera la harina que necesitábamos para comer nosotros; sin materias primas extractivas, porque nunca nadie se ocupó aquí de ellas, porque las traían más fácilmente desde afuera, olvidándose que todo lo que producían en divisas lo tenían que pagar en materias primas. Claro que yo no critico esto para echar la culpa a nadie, sino para que en el futuro no cometamos los mismos errores que ellos cometieron y nos pongamos a trabajar para obtener esa materia prima por cualquier medio y a cualquier precio, mediante cualquier esfurezo y cualquier sacrificio del Estado y de las empresas privadas. Todos necesitamos de eso. Mientras no tengamos esa materia prima estaremos expuestos a cualquier derrumbe en el orden industrial, derrumbe al que también estaremos expuestos si matáramos nuestro consumo por falta de poder adquisitivo debido a un cataclismo social o a cualquier otra situación. Cuidar la industria es cuidar los otros ciclos de la economía.

"Señores, nosotros, afortunadamente, hemos pasado la crisis. ¿Qué crisis se nos puede presentar a nosotros en el porvenir? La única que ha azotado siempre a los pueblos de base agrícola ganadera, es decir, que nos venga otro mal tiempo. Pero ya nos defenderemos aun cuando se presentara otra situación de mal tiempo, porque tenemos las previsiones tomadas. Otro orden de crisis no puede producirse, porque estamos en plena evolución industrial. Los pueblos que son solamente de pastores y agricultores sufren pequeñas crisis que influyen directamente en el bienestar de esa nación y de su pueblo. Los pueblos industrializados tienen en cambio, gran riqueza y gran "standard", pero las crisis suelen ser muy peligrosas. Para evitarlas es menester que tanto la producción como la industria y como el comercio vivan de sí y por sí, evitando toda clase de subvenciones. Por eso, señores, nosotros hemos podido capear bien el temporal que terminamos de pasar. Pero, yo analizo, por ejemplo, la situación de un país inmensamente poderoso, como los Estados Unidos. De su presupuesto normal de 45 mil millones de dólares,

Promisorio futuro para la industria argentina en las palabras del General Perón al inaugurar el Congreso General de la Industria

"Me siento inmensamente feliz —dijo al comenzar — en poder asistir hoy a la apertura de este Congreso General de la Industria. Y me siento feliz, señores, no solamente porque un gran núcleo de argentinos eminentes en nuestro trabajo se reúnen para estudiar sus problemas, sino también porque esto da cima a una organización que yo ansiaba ya con un cierto grado de angustia.

"Los únicos pueblos que no pueden ser gobernados son los que no están organizados. Nadie puede gobernar lo inorgánico y ustedes, hombres de empresa, saben mejor que yo el valor de esta verdad.

"Por esa razón he propugnado siempre la necesidad imperiosa de que los grandes sectores del pueblo argentino, que representan y evidencian su verdadera fuerza, deben estar organizados por sectores encargados de la defensa de los intereses profesionales, sean éstos de un sector o de otro sector, porque para el Gobierno no tienen absolutamente ninguna diferencia en el trabajo común de hacer prosperar a la patria, engrandecerla y labrar la felicidad de los argentinos.

"Debe considerarse en nuestro país que toda organización representativa forma parte, implícitamente, del propio gobierno.

"Las fuerzas que representan la Confederación de la Industria, ya representadas en la Confederación General Económica —como se termina de decir—, no solamente tendrán reuniones periódicas con los componentes del Gobierno, sino que pueden considerarse desde ya formando parte del Gobierno mismo.

"Señores, quiero terminar esto agradeciendo profundamente a todos cuanto han hecho para que esta magnífica realidad de la industria se vea hoy coronada por este congreso cuyas conclusiones espera el Gobierno ansioso para colaborar en la solución de todos los problemas que puedan encontrar solución en las conclusiones a que arriben los señores congresistas".

"Es así como el Primer Plan Quinquenal abarcó un sector importantísimo, que no podríamos llamarlo propiamente positivo, como objetivo de avance, pero era la base sobre la cual habría de lanzarse todo el futuro de la industria nacional. Eso era sostener y defender, a cualquier precio, las empresas industriales que funcionaban en el país, que en esas horas de reforma social y de postguerra, y de probable apertura a la importación, es-

Fábrica de Muebles

ENCHAPADOS Y TERCIADOS

GOLDSZER y Cía.

COLOMBRES 1070 T. E. 97-7640

Gran Fábrica de Muebles

LEON AVRUJ

Especialidad en:

MUEBLES MODERNOS Y DE ESTILO FRANCES

PERGAMINO 952

T. E. 67-5279 BUENOS AIRES

1816 – 9 de Julio – 1953

El trabajo honesto y fecundo consolida y engrandece la patria

ESTABLECIMIENTOS INDUSTRIALES DEL MUEBLE

JUAN CASOFF & Cía. S. R. Ltda.

Casa fundada en 1915 - Cap. $ 200.000.00

Expos. y Admin.: **OTAMENDI 583** Fábrica: **PORTUGAL 568-74**

T. E. 60-4423 **T. E. 60-1418 - Bs. Aires**

BANQUETAS

y Sillas de Dormitorio

INGLES — FRANCES — PROVENZAL — MODERNO

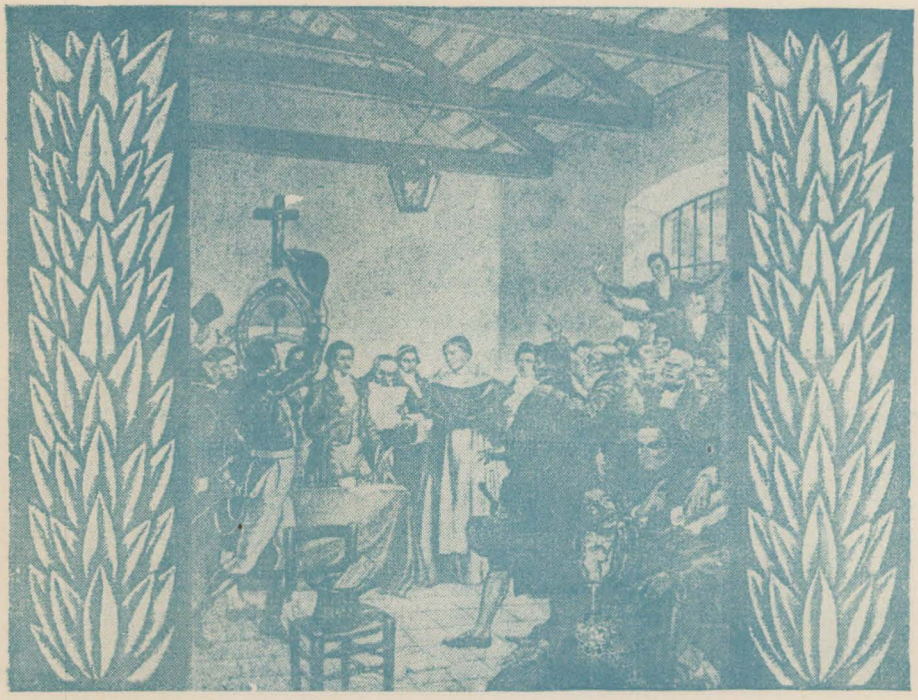
S. BENDER

FABRICANTE

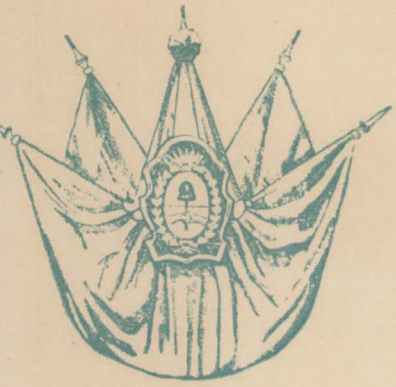
Bermúdez 1448 ***T. E. 69-7102***

Buenos Aires

Su luz de cielo nos alumbra, su sombra de árbol nos ampara y nos convoca.
Mientras vivamos en la tierra, seamos dignos de su luz y de su sombra.
Quiera el Señor que la sigamos cuando nos llame como ayer a la victoria.
Y, si la muerte no nos deja, que por nosotros nuestros hijos le respondan.

Noche de labios temblorosos, noche de frentes escondidas
en las manos.
Noche de gritos reprimidos, noche de dientes, y de
puños apretados.
Noche final en que la historia ya estaba a punto de
volver sobre sus pasos.
Y en que el camino de las horas ya no llevaba al
porvenir, sino al pasado.
Pero la patria no moría, porque algo suyo era invencible,
sin embargo.
Un resto limpio de bandera se defendía entre la muerte
y sobre el caos.
Y era la chispa de otro fuego que despertaba más
glorioso que el de antaño.
La roca viva entre las olas y la semilla junto al árbol
desplomado.
En torno al resto de bandera, la patria entera en un
momento estaba junta.
Todos los vivos que quedaban y hasta los muertos
arrancados de las tumbas.
La patria eterna convocaba sus energías más remotas
y profundas.
Y en un impulso de victoria se derramaba como un
mar lleno de furia.
Olas inmensas de caballos y de caballos inundaban
la llanura.
Y reventaban en los pechos que se oponían vanamente
a su locura.
En lo más alto de las olas, aquel jirón que iba flotando
era la espuma.
Cuando se hundía entre las lanzas era un relámpago
perdido entre la lluvia.
Al fin llegaba la victoria para mecer al pueblo fuerte,
con su música.
Y aquel jirón se adormecía, vivo y glorioso como nadie
y como nunca.
Esta bandera es la bandera que nos congrega en un
solar y en una historia.
Esta es el alma de la patria: su voluntad, su entendimiento
y su memoria.
Si algo valemos es por ella, que nos agranda con su
fuerza generosa.
Y que, después de agigantarnos, nos da el ejemplo
soberano de sus obras.
El elemento en que palpita ya no es el aire, sino el
viento de la gloria.
Y el resplandor que la ilumina ya no es del sol, sino
del Ser que hizo las cosas.

LA BANDERA

Este es el sol y este es el cielo que en la bandera
victoriosa nos hermanan.
Este es el sol que une los cuerpos y este es el cielo
cuyo amor une las almas.
Ambos están sobre nosotros para mostrarnos el camino
que no engaña.
Y levantarnos de la tierra con la energía de las cosas
sobrehumanas.
Su luz nos junta en el recuerdo y al mismo tiempo
nos congrega en la esperanza.
Mientras su fuego nos domine seremos libres como el
vuelo de sus llamas.
Si alguna vez nos dividimos, quiera el Señor que
levantemos la mirada.
Y contemplemos en el cielo celeste y blanco la bandera,
de la patria.
En su virtud encontraremos aquella fuerza que una
vez nos hizo falta.
Y volveremos a estar juntos como los hijos bajo el techo
de la casa.
Su limpia historia es la del río que se desborda por
amor y fertiliza.
Cruzó desiertos y montañas para calmar la sed de un
mundo en sus orillas.
Bajó del cielo de la patria para mostrarnos la razón
de nuestra vida.
Para enseñarnos a ser libres como el espacio que en
sus pliegues nos traía.
Hombres de ayer la recibieron en la raíz del corazón,
con alegría.
Y la llevaron en los ojos llenos de fuego y en las manos
decididas.
Desde aquel día, su carrera fué la del sol que la besaba
y la encendía.
Y que al pasar sobre los pueblos los despertaba de
la muerte y los unía.
Con su calor fundió cadenas y con su luz abrió las
cárceles sombrías.
Donde alumbró se disiparon todas las sombras y empezó
la luz del día.
Pero también hubo la noche sin compasión, la noche
ciega del fracaso.
La obscuridad de la derrota llenaba el mundo con
su voz y con su llanto.

FRANCISCO LUIS BERNARDEZ

El factor decisivo

DE UNA GRAN INDUSTRIA DE MUEBLES, ES LA DURACION QUE PUEDE GARANTIZAR A LOS MISMOS

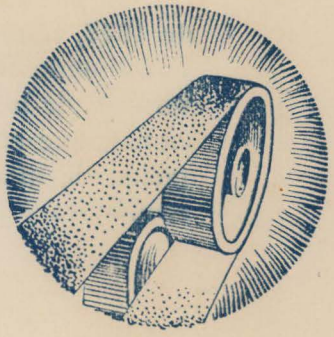
Las colas QUIDA en sus diversos tipos, representan un seguro de vida para sus muebles, pues son producidas por la fábrica más importante de su ramo en Sud América con una vasta experiencia en el mismo.

COLAS Quida

Las cola. QUIDA de calidad insuperable y de preparación instantánea se expenden en cómodos paquetes de 1 kilo que dan a las mismas una excelente presentación y facilitan la venta al detalle.

TAMBIEN FABRICAMOS COLAS ESPECIALES PARA PULIDORAS A ESMERIL

Solicite detalles a

Laquida

LA QUIMICA INDUSTRIAL DE ARGENTINA, SOC. ANON

CORRIENTES 378 - BUENOS AIRES - R 31 U. T. 31 RETIRO 9571

Identificados con el destino histórico de la Patria, nos es caro pues su glorioso pasado histórico, que abre amplios horizontes de un futuro promisorio, al cual se está llegando con la proclamación de la Independencia Económica por el General Perón, el 9 de Julio de 1947, y por el 1º y 2º Planes Quinquenales que transforman y concretan las grandes posibilidades, y "destinan las riquezas del país al bienestar común de los hijos de esta tierra y de los hombres de buena voluntad que llegan a ella, a confundirse con nosotros en los mismos ideales de paz y trabajo", repitiendo las palabras del primer mandatario.

Como hombres de trabajo productivo, que sobre la tierra argentina erigieron nuevas fuentes de sustento para millares de familias, aportamos nuestro modesto grano de arena a la obra de la independencia económica del país, y nos identificamos en el afán de confundirnos con el pueblo argentino en los mismos ideales de paz y trabajo.

La Asociación Industriales de la Madera y del Hierro celebra la efemérides patria con un banquete familiar de sus asociados que se realiza en la noche del 8 de julio, ya como una tradición desde la fundación de la Entidad, hace trece años.

Durante su trayectoria la Asociación mucho ha aportado para el bienestar de la industria maderera y para la unidad del gremio, que forma hoy una organización de industriales que abarca a las entidades patronales de todo el país, bajo la égida de la Federación Argentina de la Industria de la Madera y Afines.

La presencia del Presidente de Chile en los festejos del 9 de Julio de este año realza el profundo significado de la realización de los ideales de fraternidad americana, que llegaron a su expresión en los días históricos de 1816. La responsabilidad de la materialización del II Plan Quinquenal como una elevada y honrosa aspiración, debe ser especialmente recalcada en este día ante los hombres que están al frente de la industria, comprometiendo a cada uno a cumplir con el deber que le corresponde en esta magna tarea.

Inspirados en los ideales del 9 de Julio de 1816 y del 9 de Julio de 1947, nuestra generación sabrá cumplir con su misión histórica. Conjuntamente con todo el pueblo argentino pues, celebramos el aniversario de la independencia patria como un símbolo de unidad nacional, que enlaza a todos los habitantes del país en su común aspiración de afianzamiento de su soberanía política, su independencia económica y la justicia social.

SEPTA ARTEFACTOS ELECTRICOS - ADORNOS PARA EL HOGAR.

JOSE PTACINSKY S. R. L.

Capital: $ 1.000.000.—

Sucesores de SEIGUER y PTACINSKY

FAMRICANTES — IMPORTACION — EXPORTACION

—— • ——

Monteagudo 64 - 74
Altura Caseros 3000

T. E. 91 - 3022 - 7012
BUENOS AIRES

Muebles Modernos

KAPLINSKY & NAIMAN

FABRICANTES

—— • ——

SEGUI 2129

T. E. 59 - 1922

Buenos Aires

Muebles Enchapados

JOSE STOLOVICH

—— • ——

ESPECIALIDAD EN RAIZ DE ABEDUL Y CAOBA

—— • ——

Humboldt 243
T. E. 54 - 6738
BUENOS AIRES

CORPORACION INDUSTRIAL ARGENTINA

Se adhiere a los Festejos en Conmemoración de la Gloriosa Fecha Patria

—— • ——

Escritorio: SAN LUIS 3125 - T. E. 86-0830 - BUENOS AIRES
Fábrica: SAN LUIS 3123

Comisión Directiva

— DE LA —

Asociación Industriales de la Madera y del Hierro

ADHERIDA A LA

FEDERACION ARGENTINA DE LA INDUSTRIA MADERERA Y AFINES

Señor JULIO LEVIN	Presidente
„ MARCOS BOGOSLAVSKY	Vice-Presidente
„ JULIO NAIMAN	Secretario
„ SIMON RUBINS	Pro-Secretario
„ JUAN CASOFF	Tesorero
„ RUBEN RUBINSTEIN	Pro-Tesorero
„ LEON AVRUJ	Vocal
„ MATES GOLDFARB	„
„ SALOMON RIZICOW	„
„ ABRAHAM GILER	„
„ GREGORIO MOGUILLANSKY	„
„ JOSE STOLOWICZ	„
„ JACOBO WEICER	„
„ MARCOS SCHLEZ	„
„ JACOBO AUFGANG	„
„ SAMUEL BENDER	„
„ LUIS LAVITMAN	Síndico
„ SALOMON STEIN	„
„ JAIME POPOVSKY	Vocal Suplente
„ JOSE PTACINSKY	„ „
„ SALOMON MALKES	„ „
„ JACOBO KRAVIEZ	„ „
„ JAIME BECHER	„ „
„ GREGORIO SAPOZNIKOW	Gerente

ESTUDIO JURIDICO DE LA ASOCIACION

Dr. ANDRES MORENO	Abogado
Dr. MANUEL GUIBERT BLANCK	Abogado
Sr. JUAN TRUANOVSKY	Procurador Universitario

Entidades Adheridas a la Federación:

Asociación Industriales de la Madera y del Hierro.

Asociación Gremial de Industriales Madereros y Afines

Asociación Fabricantes de Muebles Tapizados, silleteros y Afines

Asociación Industriales del Parquet

Asociación Fabricantes de envases de Madera

Asociación Fabricantes de Ataúdes y Anexos

Sección Gremial Fabricantes de Muebles de la U. I. A.

Asociación Fabricantes de Sillas y Afines de la Zona Norte

Asociación de Aserraderos de la Pampa y San Luis.

O. M. A.

ORGANIZACION MEDICA ARGENTINA

La preferida institución de las firmas patronales para el control del ausentismo y la atención médica del personal del comercio y de la industria.

CON UN ELENCO DE CINCUENTA PROFESIONALES PARA LA ATENCION DE LOS SERVICIOS DE LOS CONSULTORIOS CENTRALES, RADIOS DE LA CAPITAL Y TODAS LAS ZONAS DEL GRAN BS. AIRES

—— • ——

Bajo la supervisión personal de su Propietario y Director

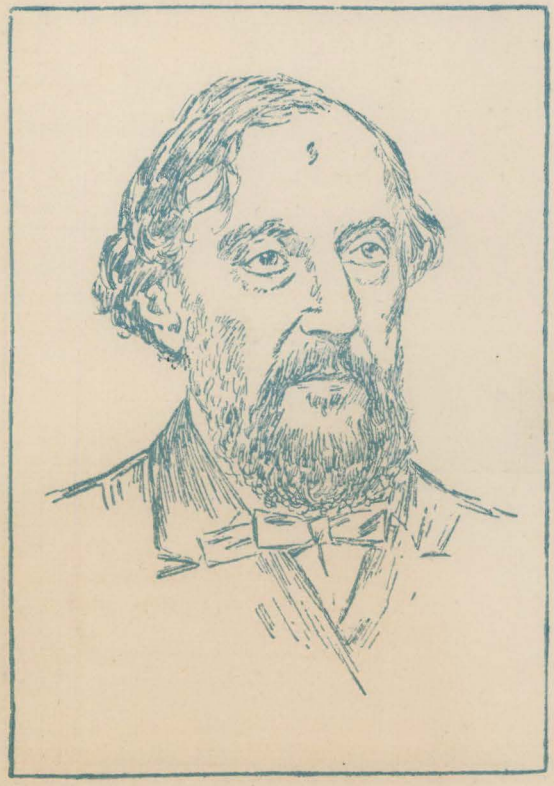
DOCTOR TOMAS F. BOLADO

—— • ——

SUIPACHA 28

4700
T. E. 35 - 4501
1008

BUENOS AIRES

"Que el extranjero que venga a estas tierras, sienta en nuestro hogar el calor del fuego nativo..."

Que el extranjero que venga a estas tierras, en vez de levantar la tienda provisional del peregrino, se sienta en nuestro hogar al calor del fuego nativo, que nuestra patria sea su patria, porque encuentra en ella todos los derechos a que puede aspirar, que nuestros intereses sean comunes, que nuestros hijos y los hijos de los inmigrantes se identifiquen en un solo amor, que nuestra raza se salve para que nuestro estado social mejore, para que nuestra nacionalidad no se debilite, y para que el hombre y la bandera argentina no sean un eco y una nube que se lleva el viento.

BARTOLOME MITRE

504
10/86
Eidelberg
lot

EVA PERON

•

Eterna en el alma de su pueblo.

Gran Establecimiento Industrial

MUEBLES FINOS - ARTE MODERNO

M. BOGOSLAVSKY y ALBUS

ESTILOS FRANCES Y PROVENZAL — CREACIONES PROPIAS

Nuestro Establecimiento se adhiere fervorosamente en la conmemoración del 137 aniversario de la Declaración de la Independencia, y formula sinceros votos por UNA GRANDE Y GENEROSA ARGENTINA

—— • ——

MEXICO 4250 **T. E. 60 - 7434**

Curtiembre y Charolería

GRUNBAUM, RICO Y DAUCOURT

Especialidad en Cueros para Tapicería en General

—— • ——

Fábrica: **GORRITI 650 - 70** - PIÑERO - AVELLANEDA
Expedición: **T. E. 22 - 7450** — Escritorio **T. E. 22 - 8284**

ALMACEN DE SUELAS - PEDRO GOYENA 161
T. E. 43 - 0709 **CAPITAL FEDERAL**

RIZIKOW e HIJO

FABRICA DE MUEBLES ENCHAPADOS - NOGAL - CAOBA
FRANCES ESTILIZADO

Se adhiere a los festejos con que todo el país conmemora la magna fecha de la Independencia Argentina

Modelos Originales y Exclusivos: FRANCES Y PROVENZAL

—— • ——

Empedrado 2362-72 **T. E. 51 - 8690**
(Alt. Av. San Martín 4200) Buenos Aires

ADHESION A LA FIESTA DE LA INDEPENDENCIA NACIONAL
1816 - 9 DE JULIO - 1953

***Una Industria Argentina que con su constante superación contribuye al embellecimiento* del hogar argentino**

—— • ——

J. KRAVIEZ

Fragata PTE. SARMIENTO 2064/66 **T. E. 59 - 2245**

El Industrial Maderero

PUBLICACION DE LA ASOCIACION INDUSTRIALES DE LA MADERA Y DEL HIERRO

Registro Nacional de la Propiedad Intelectual Nº 400601

Director: GREGORIO SAPOZNIKOW

Año XIII — **Anuario 1953** — Buenos Aires

De un Pasado Glorioso a un Futuro Promisorio

9 de Julio 1816 - 9 de Julio 1947 - 9 de Julio 1953

El 9 de Julio de 1816, en la ciudad de Tucumán se firmó el acta que proclamó la independencia política del país de toda dominación extranjera. Los forjadores de este gran acontecimiento histórico, que con su espíritu animaron el ideal, y expusieron su vida para llevar a cabo las aspiraciones seculares del pueblo, encendieron con su ejemplo el afán de libertad de los pueblos hermanos y con su ayuda una gran parte del continente sudamericano aseguró y afianzó su independencia nacional.

La bandera de libertad tan audazmente levantada en el Congreso de Tucumán, se desplegó flameando como símbolo de hermandad continental, de voluntad mancomunada y destino común, que unió a los pueblos del nuevo mundo.

El ideal de independencia de toda dominación foránea proclamada en ese día histórico, llegó a expresar plenamente los sentimientos humanistas que inspiraron a los fundadores de la nacionalidad, abriendo de par en par las puertas del país "a todos los hombres de buena voluntad que quisieran habitar el suelo argentino".

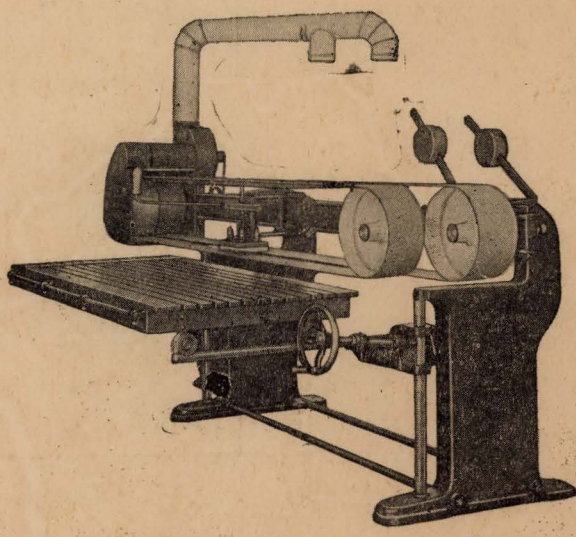
MAQUINAS
PARA LA
INDUSTRIA
MADERERA

PRIMERA FABRICA
ARGENTINA

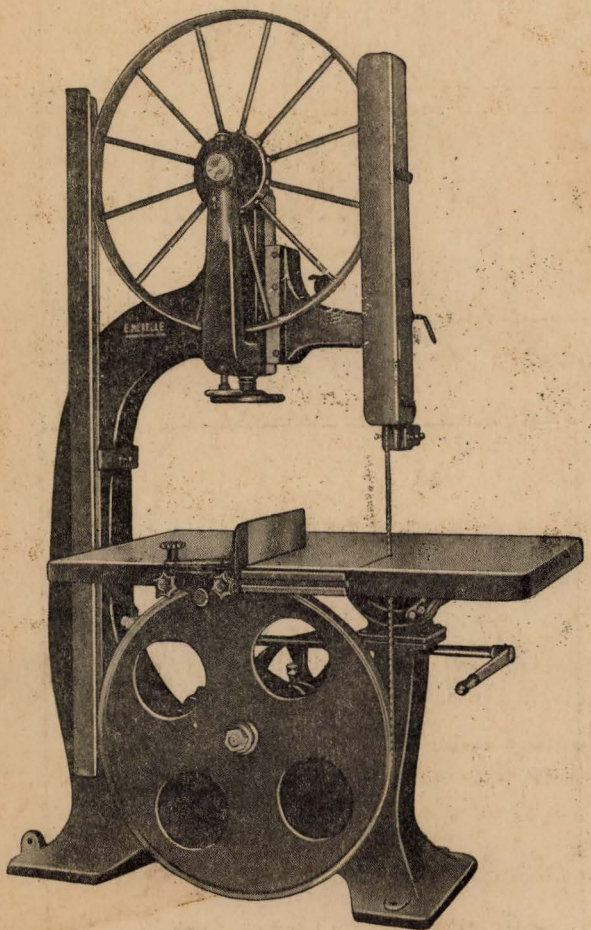
T. E. 59-1113

"EUGENIO MERELLE"

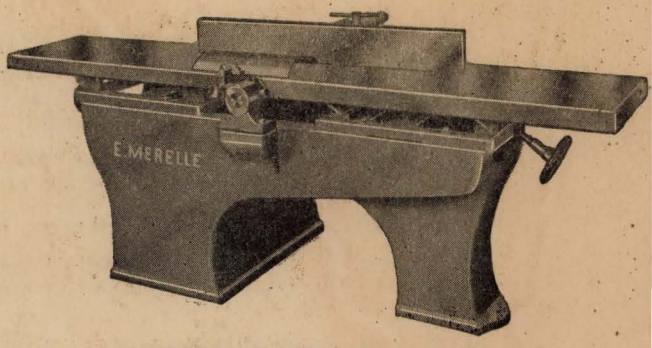
SOC. de R. L. - Cap. $ 1.300.000.-
Administración: SEGUI 2469

LIJADORAS A CINTA EN CUATRO MODELOS DISTINTOS

SIERRAS SIN FIN de 700 a 1.200 mm.

GARLOPAS de 300, 400 y 500 mm.

TODAS ESTAS MAQUINAS LLEVAN EL MOTOR ACOPLADO EN SISTEMA BALANCIN CON CORREA SIN FIN QUE ASEGURA UNA MARCHA SUAVE, SILENCIOSA Y DE DURACION ILIMITADA.

EUGENIO MERELLE, S. R. L

EL INDUSTRIAL MADERERO

1816 - 9 DE JULIO - 1953

En Homenaje al Aniversario Patrio

☆

Av. CORRIENTES 2783
Buenos Aires